

Vergaderjaar 2002–2003

28 600 XI

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (XI) voor het jaar 2003

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

Inhoudsopgave

	Pagina		Pagina
A. Artikelsgewijze toelichting bij het begrotingswetsvoorstel	2	Artikel 16. Nominaal en onvoorzien	196
Memorie van Toelichting (Deel B): de		De bedrijfsvoering	197
begrotingstoelichting	3	Toelichting bij de agentschapsbegroting	202
1. Leeswijzer	3	Bijlage 1: De verdiepingsbijlage	232
2. Het beleid	6	Artikel 1. Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	232
2.6 Beleidsprogramma 2003–2006	25	Artikel 2. Betaalbaarheid van het wonen	234
3. De beleidsartikelen	41	Artikel 3. Duurzame woningen en gebouwen	238
Artikel 1. Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	41	Artikel 4. Fysieke Stedelijke Vernieuwing	241
Artikel 2. Betaalbaarheid van het wonen	51	Artikel 5. Sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving	245
Artikel 3. Duurzame woningen en gebouwen	62	Artikel 6. Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden	247
Artikel 4. Fysieke Stedelijke Vernieuwing	72	Artikel 7. Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau	250
Artikel 5. Sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving	78	Artikel 8. Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden	253
Artikel 6. Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden	83	Artikel 9. Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband	255
Artikel 7. Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau	92	Artikel 10. Verbeteren nationale milieukwaliteit	257
Artikel 8. Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden	102	Artikel 11. Tegengaan klimaatverandering en emissies	259
Artikel 9. Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband	107	Artikel 12. Beheersen milieurisico's van stoffen, afval en straling	261
Artikel 10. Verbeteren nationale milieukwaliteit	115	Artikel 13. Handhaving	263
Artikel 11. Tegengaan klimaatverandering en emissies	128	Artikel 14. Huisvesting Koninklijk Huis, Hoge Colleges van Staat en Min. van Algemene Zaken	265
Artikel 12. Beheersen milieurisico's van stoffen, afval en straling	155	Artikel 15. Algemeen	267
Artikel 13. Handhaving	169	Artikel 16. Nominaal en onvoorzien	270
Artikel 14. Huisvesting Koninklijk Huis, Hoge Colleges van Staat en Min. van Algemene Zaken	184	8. Bijlage 2: Moties en toezeggingen	275
4. De niet-beleidsartikelen	187	9. Bijlage 3: Overzichtsconstructie Milieu	348
Artikel 15. Algemeen	187	10. Bijlage 4: Afkortingen	387
		11. Bijlage 5: Trefwoordenregister	390

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGS- WETSVORSTEL

Wetsartikel 1 (uitgaven/verplichtingen en ontvangsten)

De begrotingsstaten die onderdeel uitmaken van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om de begrotingsstaat van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer voor het jaar 2003 vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor het jaar 2003. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota 2003.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten voor het jaar 2003 vastgesteld. De in de begroting opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

Wetsartikel 2 (begrotingen baten-lastendiensten)

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de baten en lasten en de kapitaaluitgaven en -ontvangsten van het agentschap «Rijksgebouwendienst» voor het jaar 2003 vastgesteld. De in die begrotingen opgenomen begrotingsartikelen worden toegelicht in onderdeel B (Begrotings-toelichting) van deze memorie van toelichting en wel de paragraaf inzake het agentschap.

De Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer,
H. G. J. Kamp

Het advies van de Raad van State wordt niet openbaar gemaakt op grond van het bepaalde in artikel 25a, derde lid, onder b, van de Wet op de Raad van State.

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1. LEESWIJZER

De memorie van toelichting is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

Beleidsagenda
Beleidsprogramma
Beleidsartikelen
Niet-beleidsartikelen
Bedrijfsvoeringsparagraaf
De agentschapsbegroting
Verdiepingsbijlage
Bijlage «Moties en Toezeggingen»
Bijlage «Overzichtsconstructie Milieu»
Bijlage «Afkortingen»
Bijlage «Trefwoordenregister»

De beleidsagenda en het beleidsprogramma

Als vertrekpunt van de beleidsagenda dient het Strategisch Akkoord «Werken aan vertrouwen, een kwestie van aanpakken».

In de beleidsagenda vindt een compacte presentatie plaats van de beleidsprioriteiten, de doelstellingen van het departement en de belangrijkste te leveren prestaties in het begrotingsjaar 2003.

Meer detailinformatie over deze onderwerpen is terug te vinden in de artikelen.

De beleidsagenda wordt afgesloten met een overzichtstabel (de verticale toelichting), waarin de meest relevante beleidsmatige budgettaire wijzigingen ten opzichte van het vorige begrotingsjaar zijn opgenomen en toegelicht.

Onderdeel van de beleidsagenda is het meerjarige Beleidsprogramma 2003–2006. Hierin zijn de voornemens uit het Strategisch Akkoord vertaald in doelen, acties, budget en dergelijke. Voor wat betreft het budget is aangegeven welk bedrag gemoeid is met het betreffende beleidsvoornemen, dan wel het totaalbedrag van het artikel waar het voornemen betrekking op heeft. Bovendien is, waar dat al concreet mogelijk is, een raming gemaakt van de apparaatsuitgaven.

Ambities en prestaties in samenhang met invulling taakstellingen Strategisch Akkoord

Conform het gedachtegoed van VBTB wordt in de begroting in onderlinge samenhang inzichtelijk gemaakt welke maatschappelijke effecten VROM op de verschillende beleidsterreinen nastreeft, de prestaties die VROM daarvoor moet leveren en de middelen die daarvoor nodig zijn.

In de thans voorliggende ontwerpbegroting 2003 is door VROM nog geen gedetailleerde invulling gegeven aan de efficiency en volumetaakstellingen. Op basis van een zorgvuldige prioriteitsstelling zal de concrete invulling door middel van een, uiterlijk medio oktober af te ronden nadere aanpassingen, in de begrotingsvoorstellen worden verwerkt.

In samenhang hiermee is er op dit moment – als algemene lijn – voor gekozen bij de beleidsartikelen 2 t/m 5 geen concrete ambities (in de vorm van streefwaarden) en prestaties voor 2003 op te nemen. Alleen voor een tweetal specifieke prioriteiten (herstructurering/transformatie, waarvoor verhoging van de woningbouwproductie een voorwaarde is (artikel 4), en inkomensafhankelijke regelingen (artikel 2) worden voornemens – conform het Strategisch Akkoord – in de beleidsteksten verwerkt. Ook zijn om genoemde reden aan de genoemde artikelen thans geen groei-paragrafen toegevoegd.

Tevens zullen in eerder genoemde aanpassingen voor de beleidsartikelen 2 t/m 5 de concrete beleidsdoelstellingen en prestaties voor 2003 en de groeiparagrafen worden opgenomen.

Dit geldt ook ten aanzien van de artikelen 6, 8 en 9 die betrekking hebben op het gebied van de Ruimtelijke Ordening.

De (beleids)artikelen

De begroting van het ministerie van VROM is opgedeeld in 16 artikelen, waarvan veertien artikelen gerekend kunnen worden tot beleidsartikelen. Tot de niet beleidsartikelen behoren de artikelen 15: Algemeen en artikel 16 : Nominaal en onvoorzien. Op deze artikelen worden de begrotingen gepresenteerd die niet aan afzonderlijke beleidsdoelstellingen worden toegerekend. Reeds nu wordt opgemerkt dat de verschillende taakstellingen geparkeerd zijn op dit artikel 16. In een later stadium zullen bedoelde taakstellingen verbijzonderd worden naar de verschillende beleidsartikelen.

De (beleids)artikelen geven conform de VBTB structuur antwoord op de WWW vragen: Wat willen we bereiken?, Wat gaan we daarvoor doen?, Wat mag dat kosten?

De artikelen beginnen met een inleiding en bevatten in abstracte termen de doelen van het beleidsterrein. De inleiding wordt afgesloten met een opsomming van de operationele doelstellingen van het artikel. In het onderdeel operationele doelstellingen, wordt inzicht verschaft in het beleid (Wat willen we bereiken) inclusief de meerjarige, door het departement, beïnvloedbare streefwaarden en de te leveren prestaties (Wat gaan we daarvoor doen) voor het komende jaar. Voor zover het beleid nog niet gepresenteerd kan worden in meetbare termen, wordt in de groeiparagraaf aangegeven in welk jaar dit het geval zal zijn. De evaluaties van het beleid die uitgevoerd zullen worden in 2003 zijn terug te vinden in de paragrafen over de operationele doelen van beleid. Het antwoord op de derde vraag, Wat mag het kosten, is terug te vinden in de kolom Budgettaire gevolgen van beleid. In hoofdlijnen kent de tabel de volgende indeling: het totaal van de verplichtingen en de uitgaven onderverdeeld naar programma en apparaatskosten. De programma-uitgaven worden vervolgens uitgesplitst naar operationeel doel en instrumenten. Onder het programma «onverdeeld» vallen de uitgaven die niet direct zijn toe te rekenen aan operationele doelen. De apparaats-uitgaven worden, met uitzondering van de individuele huursubsidie op beleidsartikel 2, niet toegedeeld aan de operationele doelen. Met betrekking tot de cijfers 2001 en 2002 wordt het volgende opgemerkt. Als gevolg van de artikelindeling in het kader van de VBTB-systematiek zijn ter wille van de vergelijkbaarheid in de tabellen bij de beleidsartikelen inzake Budgettaire gevolgen van beleid en in de verdiepingsbijlage de cijfers voor de jaren 2001 en 2002 herberekend naar de nieuwe artikelindeling. Bij de herberekening zijn op ervaringsgegevens gebaseerde verdeelsleutels gebruikt. De herberekening is derhalve een benadering. Tenslotte, wordt ieder beleidsartikel afgesloten met een tabel over de budgetflexibiliteit. Deze flexibiliteit geeft het door de Kamer gewenste inzicht over het op korte en lange termijn nog te beïnvloeden deel van de (meerjarige) uitgavenramingen.

De bedrijfsvoeringsparagraaf

In deze paragraaf worden de bedrijfsvoeringsprioriteiten beschreven.

De agentschapsbegroting

In de agentschapsbegroting vindt bespreking plaats van de Rijksgebouwendienst aan de hand van de doelstellingen van deze dienst namelijk: het adequaat huisvesten van de rijksdienst, het in evenwicht houden van de baten en lasten en het realiseren van toegevoegde waarde.

Bijlagen

Als bijlagen zijn opgenomen:

- Verdiepingsbijlage: in deze bijlage zijn per artikel in tabellen de mutaties vermeld die zijn aangebracht bij de voorbereiding van de begroting 2003. Deze mutaties zijn onderverdeeld naar: Beleidsmatige mutaties en Desalderingen/overboekingen. Waar nodig worden de mutaties onder de tabellen toegelicht.
- Moties en toezeggingen
- Overzichtsconstructie Milieu
- Lijst van Afkortingen
- Trefwoordenregister

2. HET BELEID

2.1. Hoofdpijnen van het beleid

Het Strategisch Akkoord «Werken aan vertrouwen, een kwestie van aanpakken» is richtinggevend voor de (invulling van de) VROM-missie: «Kwaliteit van de duurzame leefomgeving». Sterke steden en een vitaal platteland staan centraal in het beleid van VROM. Sterke steden met een gevarieerd woningaanbod van voldoende kwaliteit, ook voor de midden- en hogere inkomens. Een vitaal platteland dat niet op slot gaat. Voor een duurzame ontwikkeling ligt de sleutel in de balans tussen materiële vooruitgang, sociale verbetering en de kwaliteit van de leefomgeving. Een goed evenwicht in deze balans vergt regels, maar vooral het stimuleren en sturen van de gewenste ontwikkelingen. Het scheppen van een leefbare omgeving, het voeren van een ruimtelijk ontwikkelingsbeleid en de ontwikkeling van een duurzame toekomst hebben voor VROM de komende jaren prioriteit.

In de afgelopen jaren lag het accent voornamelijk op de totstandkoming van grote beleidsnota's:

- de Nota Ruimte/vijfde Nota Ruimtelijke Ordening «Ruimte Maken, Ruimte Delen»;
- de Nota Wonen/Nota «Mensen, Wensen, Wonen»;
- de Nota Milieu/het vierde Nationaal Milieubeleidsplan: «Een wereld en een wil»;
- de Architectuurnota: «Ontwerpen aan Nederland».

Het accent in de komende jaren ligt vooral op de uitvoering van beleid en handhaving van wet- en regelgeving, maar ook op de sanering van regelgeving en vermindering/vereenvoudiging van procedures. De eigen verantwoordelijkheid en regelmogelijkheden van burgers en maatschappelijke organisaties en het activeren van het oplossend vermogen in de samenleving spelen hierbij een centrale rol. De overheid biedt kansen en stelt grenzen. Provincies en gemeenten wordt meer ruimte geboden om – uitgaande van de behoefte van de burger – uitvoering te geven aan het beleid. Deze aanpak bepaalt de rol, positie en werkwijze van VROM in de komende jaren en wordt in paragraaf 2.2 verder uitgewerkt in «uitgangspunten en oriëntaties». In paragraaf 2.3 worden de concrete prioriteiten voor de komende jaren beschreven. Paragraaf 2.4 beschrijft hetgeen de burger op kortere termijn concreet van het VROM-beleid zal merken. In paragraaf 2.5 wordt het budgettaire beeld op hoofdpijnen weergegeven. Paragraaf 2.6 betreft het beleidsprogramma voor de komende jaren op basis van het Strategisch Akkoord.

2.2. Uitgangspunten en oriëntaties

De in deze paragraaf beschreven uitgangspunten en oriëntaties zijn voor de volle breedte van het VROM-terrein belangrijk en spelen bij de uitwerking van de prioriteiten een centrale rol. Ook kunnen deze uitgangspunten leiden tot een concrete prioriteit, zie paragraaf 3.

a. de burger centraal

Het Kabinet wil via deze oriëntatie beleidsinitiatieven in gang zetten, met als doelstelling om het beleid meer van, voor en door de burger te laten zijn. Doelstellingen op de VROM-beleidsterreinen dienen primair gerealiseerd te worden door aan te sluiten bij de door de burger ervaren maatschappelijke problemen. Concreet betekent dit, dat bij formuleren van beleid of regelgeving steeds bedacht moet worden welke belemme-

ringen, irritaties of andere problemen de burger ervaart en op welke wijze en binnen welke termijn deze problemen concreet aangepakt kunnen worden.

b. eigen verantwoordelijkheid

De overheid schept de voorwaarden voor een duurzame kwaliteit van de leefomgeving; de verantwoordelijkheid voor de waarborging hiervan berust bij de samenleving als geheel (bijvoorbeeld burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven). Betrokken partijen zullen elkaar aanspreken op deze eigen verantwoordelijkheid.

c. minder regelgeving

Het Kabinet zal een snelle start maken met het vereenvoudigen en efficiënter maken van de regelgeving. Waar de bestaande regelgeving overbodig is, zal deze worden gesaneerd. Het gaat hierbij ook om vermindering en vereenvoudiging van procedures. Het vertrekpunt van regelgeving moet bij de burger liggen: deze moet het doel van de regels kunnen begrijpen (juist ook wanneer die regels niet primair diens individuele belang dienen). Regels moeten uitvoerbaar, handhaafbaar en fraudebestendig zijn. Het Kabinet onderzoekt op korte termijn de mogelijkheden om het recht van een ieder om beroep bij de bestuursrechter in te stellen (*actio popularis*) te vervangen door het recht van belanghebbenden daarop.

d. versterking handhaving

Het principe: «een overheid die handhaaft, handelt en hoedt» is bepalend voor het versterken van de handhaving. Dat betekent o.a. een consequente en professionele handhaving. Risicovolle situaties zullen worden aangepakt, zoals met betrekking tot vuurwerk, legionella en brandveiligheid. Als er regels gesteld worden, moeten die worden nageleefd en moet het bestuur ingrijpen als dit niet het geval is.

e. meer uitvoering

In de afgelopen jaren is door VROM gewerkt aan een aantal grote beleidsnota's waarin het beleid voor de komende jaren is uiteengezet (nota ruimte, nota wonen, nota milieu en de architectuurnota). De komende jaren staan in het teken van de uitvoering van deze grote nota's en niet van het ontwikkelen van nieuw beleid. De diverse uitvoeringsprogramma's worden opgesteld of zijn reeds gereed. Voor wat betreft de Nota Milieu en de Nota Ruimte wachten de uiteindelijke uitvoeringsprogramma's op de aanpassingen van deze twee nota's.

f. meer decentralisatie: versterkte rol provincies en gemeenten

Maatschappelijke problemen moeten op de schaal worden aangepakt, waar dit het beste kan. Bij veel onderwerpen op het terrein van ruimte, wonen en milieu zullen (gebiedsgerichte) interventies vanuit de overheid afhankelijk zijn van de specifieke regionale of lokale context. Aan provincies en gemeenten wordt de ruimte geboden een versterkte rol te spelen bij de eigen regionale gebiedsgerichte en regionale ruimtelijk-economische ontwikkeling.

De decentralisatie gaat gepaard met een rijksoverheid die zich concentreert op nationaal beleid en grote projecten van nationaal belang (bijvoorbeeld Schiphol, Sleutelprojecten). Een tweede taak van het rijk is duidelijke kaders te ontwikkelen, waarin zowel de nationale doelen als de decentralisatie geconcretiseerd wordt.

g. meer Europees/internationaal

Op steeds meer terreinen vormen Europese integratie en internationale samenwerking een voorwaarde voor adequaat nationaal bestuur en een voorwaarde voor het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. Europese regelgeving is in toenemende mate bepalend voor het beleid en regelgeving in het eigen land. Het is van belang om internationale beleidsprocessen zodanig te beïnvloeden dat Nederlandse standpunten in internationaal beleid worden opgenomen. Cruciale momenten daarvoor doen zich met name voor in 2004, wanneer Nederland in het tweede half jaar zal optreden als voorzitter van de EU. Als voorzitter heeft Nederland invloed op de agenda en kan het bovendien een belangrijke rol spelen bij het formuleren van werkbare compromissen. Uit oogpunt van rechtsgelijkheid van burgers en bedrijven zal binnen de EU nauwer worden samengewerkt bij de handhaving.

2.3. Beleidsprioriteiten

In de vorige paragraaf zijn de uitgangspunten en oriëntaties verwoord die bepalend zijn voor de werkwijze van VROM in de komende jaren. In deze paragraaf worden de belangrijkste prioriteiten van VROM voor de komende jaren kort beschreven. De prioriteiten zijn onderverdeeld in vijf thema's: stad en land, duurzame ontwikkeling, stroomlijning instrumentarium, de burger centraal (uitvoering) en handhaving. Tevens is een overzicht gemaakt waarin voor elke prioriteit doelstelling, acties, actoren, deadlines en budget zijn aangegeven: het beleidsprogramma 2003–2006.

Thema I Stad en land

Zowel een sterke stad alsook een vitaal platteland zijn cruciaal voor een duurzame sociale, economische en culturele ontwikkeling van Nederland. Beide opgaven dienen in onderlinge samenhang te worden gezien. Op het platteland moet ruimte zijn om tenminste de eigen bevolkingsgroei te kunnen opvangen. Het woonmilieu in de steden wordt – door een gedifferentieerder aanbod van woningen en woonomgeving – aantrekkelijker, om de midden- en hogere inkomens aan de stad te binden. Met de aanpak van probleemwijken wordt de eenzijdige samenstelling van wijken en buurten doorbroken. Er zal hierbij meer ruimte komen voor afwegingen op decentraal niveau. De medeoverheden hebben een volwaardige plaats in het ruimtelijke beleid. Gemeenten hebben het initiatief bij de vaststelling van contouren en aantallen woningen. Provincies toetsen deze aan het streekplan en na de inwerkingtreding van de nieuwe Wet op de Ruimtelijke ordening aan hun nota ruimtelijk beleid. De Nota Ruimte/Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening zal – in aangepaste vorm – een antwoord geven op de bovengenoemde samenhangende vraagstukken.

Prioriteit I.1 Nota Ruimte/Aanpassing Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening

De Nota Ruimte/Vijfde nota Ruimtelijke Ordening zal worden aangepast, in de richting die het Strategisch Akkoord aangeeft. Deze aanpassing hangt nauw samen met de aanpassing van het Nationaal Verkeers- en Vervoersplan en met de afronding van het Tweede structuurschema Groene Ruimte. Over de hoofdlijnen van de aanpassing, de te volgen procedure en het tijdschema zal het Kabinet dit jaar tijdig een zogenaamde «Stellingnamebrief» aan de Tweede Kamer zenden, die kan worden betrokken bij de behandeling van de VROM-begroting. Bij de aanpassing zal aandacht worden besteed aan rijkskaders waarbinnen andere overheden het rijksbeleid kunnen uitwerken en – op basis van

hun zelfstandige verantwoordelijkheid – eigen beleid kunnen voeren. Een heldere taakafbakening en een consequente uitvoering en handhaving zijn cruciaal. Eén van de bepalende concepten uit de Vijfde nota blijft dat van de stedelijke netwerken. Dit concept heeft als doel om – door middel van een daadkrachtige bestuurlijke samenwerking tussen provincies en gemeenten – de ruimtelijke kwaliteit te bevorderen en een hoogwaardig sociaal, economisch en cultureel vestigingsklimaat te bieden. Elk netwerk moet beschikken over een compleet scala van stads- en dorpsmilieus en voorzieningen, dat bijdraagt aan het welzijn en de gezondheid van alle burgers.

De Deltametropool is het grootste stedelijke netwerk en functioneert als ruimtelijk concept op verschillende schaalniveaus. Voor de internationale positie, en voor de ontwikkeling van de hoofdinfrastructuur die voor die positie zo bepalend is, wordt de Deltametropool als een geheel gezien. Voor het vinden van nieuwe woon- en bedrijfslocaties, die goed aansluiten bij het functioneren van de woning- en arbeidsmarkt, alsook voor het voorzien in de behoefte aan regionale centrumvoorzieningen en aan openluchtrecreatiemogelijkheden, kan worden gewerkt met regionale ruimtelijke concepten: het gebied van Den Haag en Rotterdam met uitlopers naar Dordrecht en Leiden, het gebied van Amsterdam met uitlopers naar Haarlem, Zaanstad, Amstelveen, Almere en het Gooi en tenslotte het gebied van Utrecht met een verbinding naar Amersfoort. Voor de reconstructie van de steden en andere aspecten van de kwaliteit van de directe leefomgeving blijft het lokale niveau doorslaggevend. De ontwikkeling van de Deltametropool dient bestuurlijk vorm te krijgen via samenwerkingsvormen in lijn met (de uitwerking van) het Strategisch Akkoord. Daarbij dient de mogelijkheid van tussengemeentelijke oplossingen en gemeenschappelijke regelingen intensiever te worden benut voor grensoverschrijdende problemen; de Wet Gemeenschappelijke Regelingen zal met het oog daarop worden uitgebreid, zodat in voorkomende gevallen meer verplichtende samenwerking mogelijk is, waarbij de provincie een toezichthoudende rol kan vervullen.

Wildgroei en verspilling moet worden voorkomen daar waar we in Nederland de beschikbare ruimte en natuurwaarden met velen moeten delen. Naast de bovengenoemde instrumenten, zullen gebieden met bijzondere natuurlijke waarden en kenmerken of landschappelijk en cultuurhistorisch waardevolle elementen worden ontwikkeld en waar nodig beschermd. Het nationaal belang wordt vastgelegd in programmatische uitgangspunten voor de verdere ontwikkeling door provincies en gemeenten.

De sterke stad

Prioriteit 1.2 Herstructurering en transformatie van wijken (inclusief midden- en hogere inkomens)

Veel onvrede bij de burgers komt voort uit verloedering van wijken en daarmee samenhangende gevoelens van onveiligheid. Dit proces moet worden gekeerd. Dat betekent investeren in de openbare ruimte en herstructurering van probleemwijken, wijken die bekend staan om hun eenzijdig goedkope woningvoorraad, waar de samenleving geconfronteerd wordt met een opeenstapeling van problemen: hoge werkloosheid, lage opleidingsgraad, weinig sociale cohesie en hoge criminaliteit. Daarnaast is een grootschalige transformatie van wijken noodzakelijk om de stedelijke leefomgeving aantrekkelijker te maken, ook voor mensen met een midden- en hoger inkomen. Deze herstructurering en transformatie

tie van wijken dienen er tegelijkertijd toe dat mensen die wonen in de probleemwijken, waaronder velen van buitenlandse afkomst, meer perspectief geboden wordt om binnen en buiten de wijk waar ze nu wonen door te stromen naar een betere woning. In verband met de benodigde «schuifruimte» voor de herstructurering en transformatie is de woningbouwproductie van cruciaal belang. Daarvoor worden gedurende de komende twee jaar zogenaamde «aanjaagteams woningbouw» ingezet om belemmeringen, die de woningbouwproductie in de weg staan, op te sporen en waar mogelijk weg te nemen.

Het Rijk zal zich samen met provincies en de grotere steden de komende periode concentreren op de fysieke aanpak van een aantal wijken. Echter, een fysieke aanpak alleen zal de problemen van de stad niet oplossen. Sterker, een fysieke aanpak kan in het licht van het Grotestedenbeleid alleen randvoorwaardelijk dienen om de sociaal-economische problematiek in wijken op te lossen. Daarom zal het Rijk ruimte creëren voor lokale partijen om sociale en fysieke ingrepen gelijklopend te realiseren. Dit krijgt vorm door vereenvoudiging en stroomlijning van regelgeving enerzijds, en – indien dit past binnen randvoorwaarden als gelijk speelveld en budgettaire inpasbaarheid – nadere wetgeving op het gebied van mogelijke fiscale belemmeringen (met name bij overdrachtsbelasting, vennootschapsbelasting en BTW) anderzijds.

Er komt meer maatwerk in de woonruimteverdeling ter bevordering van de doorstroming in de studentenhuisvesting, suggesties worden gedaan hoe wijken integraal sociaal, fysiek en economisch kunnen worden verbeterd, collegiale financiering van woningcorporaties en nieuwe vormen van publiek-private samenwerking zullen worden gestimuleerd. In de verstedelijkingsafspraken 2003 zal nader bekeken worden voor welke wijken deze aanpak met name dient te gelden, vooruitlopend op de definitieve resultaatafspraken in het kader van GSB/ISV-II. Het wederzijds nakomen van deze afspraken is essentieel voor het bereiken van resultaten.

Bij de fysieke aanpak van wijken zullen ook lokale milieuproblemen zoals luchtverontreiniging, geluid en externe veiligheid (vooral veroorzaakt door mobiliteit) worden betrokken. Zo draagt het milieubeleid bij aan het verbeteren van de leefkwaliteit, met name op die plaatsen waar sociale, economische en milieuproblemen elkaar onderling versterken.

Prioriteit I.3 Sleutelprojecten (inclusief publiek-private samenwerking in relatie tot de sleutelprojecten)

De aanpassing van het stedelijk gebied is gericht op het bieden van een verscheidenheid aan stedelijke milieus. Eén daarvan houdt het intensiveren en combineren van functies in, waarbij maximaal gebruik wordt gemaakt van de potenties van die delen van de stad die het best ontsloten zijn. Dit leidt tot actieve ondersteuning door het rijk van de zogenaamde Nieuwe Sleutelprojecten op en rond de vervoersknooppunten die worden bediend door de hogesnelheidstrein. Hier is ruimte voor hoogwaardige bedrijvigheid en voorzieningen, en voor goed uitgeruste appartementen midden in de binnenstad. Doelstelling is dan ook een integrale ontwikkeling tot stand te brengen van zes stationsgebieden tot hoogwaardige, multimodale openbaarvervoersknooppunten en tot zes toplocaties voor wonen, werken en voorzieningen.

Vanuit de optiek van de rijkshuisvesting bestaat al langere tijd een meer dan gemiddelde aandacht voor centrumlocaties in het algemeen en

openbaarvervoersknooppunten in het bijzonder. Mede uit dien hoofde kan – zoals ook in het verleden – de rijkshuisvesting in een aantal sleutelprojecten een extra katalysatorfunctie vervullen, hetzij via de inzet van kennis en expertise (inzake PPS, financieringsconstructies, architectuur en stedenbouw en dergelijke), hetzij in de vorm van concrete rijkshuisvestingsprojecten (in overeenstemming met de concrete behoefte).

Prioriteit I.4 Externe veiligheid

Om tegemoet te komen aan de wens van burgers om in een veilige leefomgeving te wonen en om voorwaarden te scheppen voor de beoogde ruimtelijke en economische ontwikkeling van Nederland worden in deze Kabinetsperiode oplossingen gezocht voor bestaande en nieuwe veiligheidsknelpunten die voortkomen uit opslag, vervoer en gebruik van gevaarlijke stoffen. Een specifieke uitdaging is het oplossen van knelpunten bij gewenste ruimtelijke ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld het intensief ruimtegebruik bij de nieuwe sleutelprojecten. De locatie van deze projecten is gekozen vanwege de mogelijkheid om hier bestaande locaties te ontwikkelen tot toplocaties voor wonen, werken en voorzieningen. Het spanningsveld tussen het ruimtelijke beleid en het veiligheidsbeleid wordt benaderd door enerzijds het vinden van structurele oplossingen in het kader van de in de Nota Milieu/NMP4 aangekondigde ketenstudies voor LPG, ammoniak en chloor en anderzijds door het project Knelpunten Infrastructuur Externe Veiligheid (KIEV), dat gestart is om op het niveau van ruimtelijke projecten specifieke veiligheidsknelpunten op te lossen. Daarnaast zal de aanwijzing van vuurwerkconcentratiegebieden en de sanering van opslagplaatsen van professioneel- en consumentenvuurwerk ter hand worden genomen.

Een speerpunt bij de sanering van onveilige situaties is het verplaatsen van een aantal spoorwegemplacements uit stadscentra. Intensivering van het veiligheidsbeleid dient samen te gaan met een verheldering van de verantwoordelijkheidsverdeling en een betere borging van de uitvoering en handhaving van het veiligheidsbeleid door de mede-overheden. In het Strategisch Akkoord is voor deze kabinetsperiode maximaal € 100 mln beschikbaar gesteld voor externe veiligheid binnen de envelop voor mobiliteit. Dit is een reeks die oploopt tot maximaal € 50 mln in 2006. In de periode 2007 tot en met 2010 gaat het dan om een bedrag van € 200 mln, dat gevoegd kan worden bij de reeds door het vorige kabinet beschikbare budget van € 294 mln (onder andere vuurwerksanering, BIRK budget).

Gelet op de coördinerende rol terzake het externe veiligheidsbeleid zal de Minister van VROM, in overleg met de bewindslieden van VenW, BZK, EZ en SoZaWe, voor de begrotingsbehandeling een voorstel doen voor de besteding van de in het Strategisch Akkoord genoemde maximaal € 100 mln.

Prioriteit I.5 Levensloopbestendig wonen

De vergrijzing werpt haar schaduw ver vooruit. Steeds meer ouderen zullen èn langer in hun zelfstandige woonruimte blijven èn tegelijkertijd een groter beroep doen op aanwezige (zorg)voorzieningen. Diverse woonzorgarrangementen worden ontwikkeld om aan de groeiende vraag naar flexibele arrangementen tegemoet te komen, waarmee ook ruimte gecreëerd kan worden voor de huisvesting van andere doelgroepen dan ouderen (levensloopbestendige woningen en wooncomplexen). Daarvoor zal het nodig zijn om bij de planontwikkeling, het grondbeleid en het

creëren van voorzieningen- en dienstenpakketten in wijken rekening te houden met de bundeling van verschillende behoeften in de wijk. Voordeel is ondermeer dat op deze wijze jongeren die hun ouders willen verzorgen dichtbij kunnen wonen (mantelzorg) en ouderen in een minder geïsoleerde positie in de samenleving terecht komen. In het bijzonder dient ook aandacht te zijn voor het handhaven van levensloopbestendige kernen, waar door een afnemend voorzieningenniveau vooral jongeren en (oudere) zorgbehoevenden «verdrongen» dreigen te raken door vestigers.

Prioriteit I.6 Tegengaan illegaal verblijf en bewoning door illegalen

Er wordt richting gemeenten extra aandacht besteed aan de, reeds bestaande, koppeling tussen WOZ-registratie en de GBA. Hiervan is de verwachting dat meer inzicht ontstaat in de mate waarin de (veelal stedelijke) woningvoorraad illegaal wordt bewoond. Verder zal in de randvoorwaardelijke sfeer een bijdrage worden geleverd aan het Kabinetsbeleid ter bestrijding van illegaal verblijf in Nederland. Daartoe behoort in elk geval het bezien – in samenwerking met de Minister van Justitie, de betrokken gemeenten en woningcorporaties – welke maatregelen kunnen worden genomen om de bewoning van woonruimte door illegalen tegen te gaan.

Het vitale platteland

Prioriteit I.7 Integraal beleid gericht op leefbaarheid van het landelijk gebied (incl. landbouw)

Voor een vitaal platteland moeten de kwaliteiten van dat gebied versterkt worden. Door combinaties van functies, activiteiten op het gebied van natuur- en landschapsbeheer en recreatie en de ruimte-voor-ruimte regeling kan de positie van het platteland worden versterkt. Ook de verduurzaming van de landbouw en de herziening van het gemeenschappelijk landbouwbeleid in de EU draagt bij aan het versterken van de kwaliteit van de groene ruimte. Hierbij is een belangrijke taak weggelegd voor provincies om gedifferentieerde gebiedsgerichte oplossingen te bedenken en te realiseren. Het huidige sturingsmodel landelijk gebied zal worden herijkt. Gestreefd wordt naar een verandering, waarin, vergelijkbaar met de ISV-systematiek voor de stedelijke gebieden, voor de totale problematiek van de plattelandsvernieuwing samenhangende meerjarige financiële en prestatie-afspraken tussen rijk en provincies gemaakt kunnen worden. De positie van de provincie als regisseur voor het landelijk gebied moet daarbij worden versterkt.

Prioriteit I.8 Meer ruimte op het platteland

Het platteland gaat niet op slot. Deze gemeenten zal ruimte worden geboden om tenminste per saldo de eigen bevolkingsgroei op te kunnen vangen. Hiertoe zijn heldere rijkskaders nodig, waarbinnen de andere overheden het beleid zelf met de eigen verantwoordelijkheden kunnen uitwerken. Meer ruimte in en om de woning is het vertrekpunt. Wat de gevolgen hiervan zijn voor de raming van ruimtebehoefte (ophoging) zal in de aanpassing van de Nota Ruimte/5e Nota Ruimtelijke Ordening aan de orde komen.

Thema II Duurzame ontwikkeling

In een duurzame samenleving versterken materiële vooruitgang, sociale verbetering en vergroting van de kwaliteit van de leefomgeving elkaar. Daarbij gaat het uitdrukkelijk niet alleen om het hier en nu, maar ook om het elders en later. We moeten verder vooruit kijken omdat het bereiken van een duurzaam evenwicht in de toekomst op dit moment reeds het maken van de goede keuzes vereist. Kwaliteit van leven van de burger staat hierbij centraal, nu en in de toekomst.

Prioriteit II.1 Uitvoering van de Nota Milieu/vierde nationaal milieubeleidsplan

De ont koppeling die de afgelopen jaren tot stand is gebracht tussen economische groei en milieudruk dient te worden vastgehouden. Dit betekent dat de lasten voor het milieu worden opgevangen of, beter nog, niet ontstaan. Dat kan door de kosten van het milieu op te nemen in de prijzen (internalisering), waardoor ook prikkels ontstaan voor bedrijven en burgers om duurzaam te produceren en te consumeren. Dit sluit aan bij het voornemen van het Kabinet de ambities en de instrumenten van de Nota Milieu/NMP4 in overeenstemming te brengen met de financiële mogelijkheden. Het kabinet zet in op transities naar een duurzame energievoorziening, een duurzame landbouw, een duurzame mobiliteit en een duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, zoals biodiversiteit.

In het milieubeleid zal verder primair moeten worden aangesloten op bestaande problemen zoals de burgers die ondervinden. In dat kader is er een actieprogramma «gezondheid en milieu», dat tot doel heeft om risico's ten aanzien van de gezondheid beter te voorzien, te beheersen en te voorkomen, alsmede om de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren. Ook met het stoffen- en productenbeleid worden de risico's voor mens en milieu beperkt. In 2003 zullen met name de voorstellen van de Commissie voor een nieuw Europees Stoffenbeleid in de EU besproken worden.

Prioriteit II.2 Ruimte voor duurzaam ondernemen

Het beleid van de overheid wordt gericht op het stellen van algemene doelen en kaders waarbinnen ruimte wordt gelaten voor het bedrijfsleven voor het nemen van de eigen verantwoordelijkheid. Met de industrie zijn in 11 milieuconvenanten afspraken gemaakt over de reductie van milieubelasting op middellange termijn. Deze afspraken zijn gebaseerd op vastgestelde internationale en nationale milieudoelstellingen. De eigen verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het beleid is neergelegd bij de individuele bedrijven, terwijl de overheid op afstand blijft. In een door het bedrijf opgesteld bedrijfsmilieuplan zijn de taakstellingen uitgewerkt. Een goedgekeurd bedrijfsmilieuplan vormt de basis voor een vereenvoudiging van de vergunningverlening. Uiteindelijk is het de bedoeling dat kan worden volstaan met een vergunning op hoofdzaken, dan wel een vergunning op maat in de praktijk. De (elektronische) milieujaarverslagen bieden inzicht in de mate van realiseren van de milieudoelen. Voor de komende periode is een aantal acties geformuleerd waaronder de evaluatie van de toepassing van het instrument milieuconvenant en het opstellen van een wetsvoorstel Zelfregulering dat kaders stelt die het mogelijk maken flexibelere milieuvergunningen af te geven op hoofdzaken.

Overigens zal een overheid die burgers en bedrijven op hun eigen verantwoordelijkheid inzake duurzaam handelen aanspreekt, zelf het goede voorbeeld moeten geven. Daar waar dit huisvestingsgerelateerde processen betreft, kan en zal de Rijksgebouwendienst – op grond van de daar opgebouwde expertise – als adviseur voor de gebruikers van rijkshuisvesting optreden. Ook op het terrein van milieuzorgsystemen bij overheden en het duurzaam inkopen geeft de overheid het goede voorbeeld.

Prioriteit II.3 Nationale Strategie voor Duurzame Ontwikkeling

Tijdens de World Summit on Sustainable Development (WSSD) is afgesproken op welke punten inspanningen zullen worden gericht ter bevordering van een duurzame ontwikkeling op wereldschaal. Een nationale strategie voor duurzame ontwikkeling is een belangrijke stap in het duurzame ontwikkelingsproces en zal de komende jaren verder ontwikkeld en geïmplementeerd worden. Na de top in Johannesburg zullen de gemaakte afspraken verwerkt worden in een nationale strategie voor duurzame ontwikkeling, bestaande uit de rijksoverheidsprogramma's die tezamen de Nederlandse bijdrage aan duurzame ontwikkeling zijn. Het is daarmee een samenbindend thema om een aantal grote problemen waar de maatschappij mee wordt geconfronteerd, zoals migratie en inburgering, vergrijzing en zorg en sociale cohesie, in samenhang te bezien en waar nodig aan te pakken. Daarnaast zal een duurzame ontwikkelingsbeoordeling ingevoerd worden en een definitieve lijst van indicatoren voor duurzame ontwikkeling opgesteld worden.

Prioriteit II.4 Duurzame energiehuishouding

Duurzame energie

Het energiebeleid, dat de Minister van Economische Zaken coördineert, is gericht op een overgang naar duurzame energie en een duurzame energiehuishouding. De Minister van VROM richt zich voor het deel waarvoor hij verantwoordelijk is op alternatieve duurzame energiebronnen, zoals wind- en zonne-energie, en bevordering van vrijwillige afspraken met sectoren van het bedrijfsleven. Voor wat betreft wind-energie is er een indicatieve doelstelling van 6000 MW wind op zee in 2020 en voor wind op land een doelstelling van 1500 MW in 2010. Over dit laatste hebben het rijk, de provincies en gemeenten recent een bestuurs-overeenkomst gesloten. Hierin zijn tussentijdse ijkpunten opgenomen. Tevens is voorzien in een jaarlijkse rapportage over de voortgang. Voorts kunnen de provincies alle hen ten dienste staande planologische middelen aanwenden om znodig naleving van de afspraken door gemeenten af te dwingen.

Het fiscale energiebeleid wordt aangepast, zodat «free rider-gedrag» wordt voorkomen. Daartoe wordt het bestaande regime omgebouwd naar stimuleringsregelingen.

Kyoto

Nederland zal de afspraken zoals die zijn gemaakt binnen het Kyoto protocol voor de broeikasgassen en binnen Europa voor verzurende stoffen voortvarend en op kosteneffectieve wijze uitvoeren. Voor het uitvoeren van het klimaatbeleid betekent dit het realiseren van gemiddeld 6 procent reductie bij de emissie van broeikasgassen over de periode 2008–2012 ten opzichte van 1990. De inspanningen blijven gericht op een samenhangende uitvoering van de internationale aanpak van het klimaatprobleem en de uitvoering van het pakket binnenlandse maatregelingen.

len. Als gevolg van het Strategisch Akkoord zal worden gezien of, en zo ja in hoeverre, aanpassingen van het maatregelenpakket nodig zijn om te zorgen dat Nederland haar internationale verplichtingen na kan komen. Voor de langere termijn wordt ingezet op krachtig internationaal klimaatbeleid gericht op de verplichtingen voor de periode vanaf 2012. Belangrijke momenten hierbij zijn de negende conferentie der Partijen onder het klimaatverdrag en de eerste internationale bijeenkomst van partijen bij het Kyoto-protocol. Eén van de instrumenten voor klimaatbeleid is emissiehandel; als voorbereiding op de EU-besluitvorming in 2003 voor emissiehandel wordt onderzocht hoe de emissierechten bij introductie van dit systeem in Nederland verdeeld zouden kunnen worden.

Borssele

Het Kabinet zal met de producent/eigenaar van Borssele in overleg treden om afspraken te maken over het openhouden van de centrale in relatie tot de economische en veilige levensduur. De Minister van Economische Zaken heeft hierbij het voortouw.

Prioriteit II.5 Moratorium gasboringen Waddenzee

In het Strategisch Akkoord is de volgende passage opgenomen: «Boren naar gas in de Waddenzee is niet toegestaan. Aangenomen dat daar vooralsnog geen economische, budgettaire en energiepolitieke noodzaak voor is en er nog onvoldoende inzicht bestaat in de ecologische gevolgen daarvan, wordt – gegeven het politiek draagvlak daarvoor in de Kamer – verder gestreefd naar een moratorium van tien jaren met betrekking tot het boren naar gas onder de Waddenzee.» Voorop staat steeds het streven naar een balans tussen het openbare belang van de gasvoorziening, de daarmee samenhangende economische belangen (waaronder die van de aardgasbaten) en het belang van een adequate bescherming van de Waddenzee als uniek en nagenoeg natuurlijk ecosysteem. Hiertoe zal de economische, financiële en energetische noodzaak worden onderzocht. Ook zullen de ecologische gevolgen nader worden bekeken. De voorbereiding van de besluitvorming zal worden verricht door de Ministers van EZ, VROM, LNV en V&W, waarbij de Minister van EZ trekker is.

Thema III Stroomlijning instrumentarium

Het terugdringen van onnodige regelgeving over de volle breedte van het beleid is een van de kernitems van het Strategisch Akkoord. Welke regelingen zijn perse nodig om de doelstellingen te bereiken? Op welk onderdeel is vereenvoudiging of sanering mogelijk?

Prioriteit III.1 Herijking regelgeving

Het Kabinet zal een snelle start maken met het terugdringen van onnodige regelgeving: nog voor de VROM-begrotingsbehandeling zal een plan van aanpak aan de Tweede Kamer worden toegezonden gericht op de beoordeling van de VROM-regelgeving op effectiviteit en noodzakelijkheid. Vervolgens zal medio 2003 een voorstel worden gedaan voor een aantal concrete terreinen van wetgeving waar vereenvoudiging dan wel sanering gewenst is. De sanering zal waar mogelijk nog deze Kabinetsperiode tot stand komen. Handhaafbaarheid, uitvoerbaarheid en fraudebestendigheid zijn hierbij belangrijke criteria. Om te zorgen dat regelgeving uitvoerbaar en handhaafbaar is, is bijvoorbeeld het project verbetering handhaafbaarheid milieuregelgeving gestart. Ook onderzoekt het Kabinet op korte termijn de mogelijkheden tot verdergaande beperking van het aantal beslissingen per project, stro-

omlijning van procedures en afschaffen van de zogenaamde actio popularis. Door de resultaten van de herijking zal ook de administratieve lastendruk verminderen.

Belangrijk is dat de regelgeving rijksbreed gestroomlijnd verloopt, zodat een integrale maatschappelijke afweging plaatsvindt en scheefgroei wordt voorkomen.

Prioriteit III.2 Versnelling besluitvorming grote projecten

Voor de besluitvorming over grote projecten van nationaal belang kan het Kabinet binnenkort gebruik maken van de rijksprojectenprocedure. Deze procedure die onderdeel wordt van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, maakt het mogelijk dat het Kabinet de regie van de besluitvorming over een belangrijk investeringsproject van nationaal belang van begin tot eind in eigen hand houdt.

Het Kabinet wijst een projectminister aan die de procedure voor de besluitvorming over nut, noodzaak en de locatie van het te realiseren project trekt en vervolgens de verlening van alle benodigde vergunningen coördineert. De procedure voorziet in een goede en tegelijkertijd efficiënte inspraak en rechtsbescherming voor de burgers.

De plenaire behandeling van het wetsvoorstel voor de rijksprojectenprocedure in de Tweede Kamer zal na het zomerreces kunnen worden afgerond. De inwerkingtreding van de rijksprojectenprocedure wordt verwacht per 1 januari 2003.

Prioriteit III.3 Herziening Wet Ruimtelijke Ordening (incl. besluit op de ruimtelijke ordening)

Met de herziening van de Wet op de Ruimtelijke Ordening dient het Kabinet een tweetal doelen:

- (1) Meer vertrouwen van de burger in de overheid, door middel van aangepaste bestemmingsplannen (overal, actueel, helder, digitaal opvraagbaar), betere toezichts- en handhavingsmogelijkheden en bij overtredingen de mogelijkheid om ook strafrechtelijk te sanctioneren.
- (2) Meer daadkracht van de overheid door een vereenvoudiging en versnelling van procedures, bundeling van besluiten, scherper onderscheid in de verantwoordelijkheden van de overheden, meer bevoegdheden voor rijk en provincies om effectief te sturen en om belangrijke zaken aan te pakken/te realiseren en in te kunnen grijpen als een gemeente haar taken niet goed uitvoert.

Prioriteit III.4 Herziening Wet Milieubeheer

In de herziening van de Wet Milieubeheer worden de huidige ontwikkelingen op het milieuterrein verwerkt: bij het verlenen van vergunningen wordt rekening gehouden met de eigen verantwoordelijkheid van ondernemers, het nieuwe instrument emissiehandel wordt wettelijk geregeld, handhavingsorganisaties worden geprofessionaliseerd en om een consequente handhaving van milieuregelgeving te kunnen waarborgen wordt de sturing daarvan op provinciaal en rijksniveau versterkt. Daarnaast wordt een aantal belangrijke beginselen van het milieurecht wettelijk vastgelegd, zodat burgers kunnen vertrouwen op voorzorgsmaatregelen die hun gezondheid en leefomgevingkwaliteit beschermen en op regels die een duurzame ontwikkeling bevorderen.

Voor gebiedsgerichte toepassingen zullen de resultaten van het project «stad en milieu» in de wetgeving worden verankerd en doorwerken in de desbetreffende regelgeving van andere milieuthema's. De beleidsvrijheid van gemeenten voor geluid zal worden verruimd, gebruik makend van het gedachtegoed van MIG («modernisering instrumentarium geluidshinder»).

Prioriteit III.5 Herziening bouwregelgeving

Het Kabinet gaat vergunningen en procedures waar een burger of ondernemer bij het bouwen mee te maken heeft beter op elkaar afstemmen. Het gaat hierbij o.a. om bestemmingsplannen, welstandseisen, sloopvergunningen en milieuvergunningen. Doel is het versnellen van de doorlooptijd van procedures en beperking van de administratieve lastendruk voor de bouwpraktijk. Tevens wordt gestreefd naar een betere dienstverlening aan burgers en ondernemers die willen bouwen. Belangrijke verbetering is dat de regels gericht worden op de beslismomenten in de praktijk. De regels zullen in de toekomst gestructureerd worden naar drie niveaus: locatie, gebouw en gebruik. Zo kan eenvoudig bepaald worden waar een gebouw mag worden gerealiseerd, aan welke bouwtechnische eisen een gebouw moet voldoen en welke eisen aan de inrichting van bijvoorbeeld een café worden gesteld. Daarnaast zullen pilots worden gestart om de informatievoorziening over vergunningen en procedures te verbeteren. De één-loketgedachte staat hierbij centraal: alle aanvragen over bouwen en wonen moeten in de toekomst door één loket worden afgehandeld. Ook het digitaal indienen van bijvoorbeeld aanvragen voor een bouwvergunning wordt hierbij betrokken. De noodzakelijke aanpassing van wet- en regelgeving zal met voortvarendheid worden opgepakt. Desalniettemin zal deze wetgeving niet eerder dan per 1 januari 2006 in werking kunnen treden. De pilots zullen wel reeds in 2003 starten.

Thema IV De burger centraal

Het Kabinet staat voor «duidelijkheid en daadkracht». Dit komt des te meer tot uitdrukking bij de uitvoering van het beleid. Hierbij gaat het niet alleen om de uitvoering van de concrete uitvoeringsprogramma's van de rijksnota's die in de vorige Kabinetsperiode zijn vastgesteld, maar ook om het opzetten en uitwerken van concrete initiatieven die zijn aangekondigd in het Strategisch Akkoord. De in het Strategisch Akkoord benoemde specifieke onderwerpen, die hieronder verder worden uitgewerkt, hebben betrekking op het wonen en kennen bij uitstek de invalshoek «de burger centraal».

Prioriteit IV.1 Eén-loketbenadering voor inkomensafhankelijke regelingen

In het verlengde van de wens om te komen tot een zorgtoeslag, een hierop aangepaste systematiek van de huursubsidie en een bundeling van inkomensafhankelijke regelingen, streeft het Kabinet ernaar om tot één uitvoeringsloket te komen voor inkomensafhankelijke subsidies waardoor de transparantie van het inkomensondersteunend beleid toeneemt. Dit streven sluit aan op de in de vorige Kabinetsperiode genomen eerste stappen op weg naar de klantcontactpunten bij de huursubsidie en de vorming van een «loket sociale as». Dienstverlening ten aanzien van regelingen op de terreinen van wonen, zorg en welzijn kan in de toekomst via één loket aan de burger worden aangeboden. Ook sluit dit goed aan bij mogelijke experimenten om persoonsgebonden budgetten voor

wonen, AWBZ-zorg, woningaanpassing voor gehandicapten en dienstverlening op grond van de Welzijnswet ter beschikking te stellen aan bewoners, waarbij zij meer keuze krijgen om het budget te besteden gericht op de specifieke situatie waarin zij verkeren.

Prioriteit IV.2 Hervorming van de huursubsidie

Als onderdeel van de aanpak van de armoedeval zal het Kabinet een hervorming voorbereiden van de Huursubsidiewet, waarbij naar analogie van de nieuwe zorgtoeslag meer aansluiting wordt gevonden bij de genormeerde huur in plaats van de feitelijke huur. Daarbij worden bestaande gevallen ontzien. Opbrengsten die ontstaan worden benut om de afname van de individuele huursubsidie naarmate het inkomen stijgt geleidelijker te maken. Bijkomend voordeel van aansluiting bij een genormeerde huur, is dat hiermee de huursubsidieuitgaven in de toekomst beter kunnen worden beheerst zonder dat het Rijk haar toevlucht moet zoeken in ingewikkelde regelgeving om partijen te prikkelen het beslag op de huursubsidie te beperken.

Prioriteit IV.3 Particulier opdrachtgeverschap

Er is geen land in Europa waar zo weinig woningen door burgers zelf worden gebouwd of ontworpen als in Nederland. De Nederlandse burger van nu wil echter meer zeggenschap over en invloed op de eigen woon- en leefsituatie. Consumentgericht bouwen moet dat mogelijk maken. Daarbij gaat het om het hele spectrum van particulier opdrachtgeverschap tot aan consumentgerichte projectontwikkeling, de positie van de burger bij opleveringsgebreken en de bouwvergunningprocedure. Het Kabinet zet de weg voort die onder het vorige Kabinet is ingezet. De ambitie om een fors deel van de woningen via particulier opdrachtgeverschap te bouwen, wordt gehandhaafd en zal neergelegd worden in de in 2003 met de stedelijke gebieden (op regionaal niveau) te maken definitieve verstedelijkingsafspraken. Er heerst nog veel scepsis en ook gemeenten komen vaak nog met vooroordelen ten aanzien van particulier opdrachtgeverschap. Om hieraan tegemoet te komen worden experimenten en voorbeeldprojecten gestart en wordt kennis gedeeld. De burger zal naar verwachting nog in 2002 gebruik kunnen gaan maken van de expertise die het Informatiecentrum Eigen Bouw in oprichting kan bieden.

Prioriteit IV.4 Verkoop huurwoningen aan zittende huurders intensiveren

Woningcorporaties dienen op basis van prestatieafspraken met gemeenten de verkoop van huurwoningen aan zittende huurders te intensiveren. Hierdoor kunnen bewoners die graag in hun wijk en in hun woning willen blijven wonen, maar de voorkeur geven aan een koopwoning boven een huurwoning in de stad blijven (zie I.2 behoud van middeninkomens in de stad). Naast de versterkte eigen verantwoordelijkheid die bewoners voor hun woning terugkrijgen, zal dit verkoopproces de sociale cohesie in de buurt versterken.

Prioriteit IV.5 Afschaffen onroerende zaakbelasting voor woningen

Teneinde algemene inkomenseffecten van de invoering van het zorgstelsel in het jaar van invoering te compenseren zal in hetzelfde jaar (2005) een afgewogen pakket van fiscale maatregelen worden genomen,

waaronder de afschaffing van de onroerende zaakbelasting voor woningen. Het Kabinet zal bevorderen dat verhuurders het voordeel van de afschaffing van de OZB (eigenarendeel) doorsluizen naar de huurders.

Thema V Handhaving

Burgers moeten op de overheid kunnen rekenen, zeker als het gaat om hun veiligheid en gezondheid. Dat vereist een consequente en professionele handhaving. Risicovolle situaties zullen worden aangepakt. De handhaving zal worden versterkt door professionalisering van de betrokken organisaties en een duidelijke toedeling van taken en verantwoordelijkheden op centraal en decentraal niveau. Het reeds in gang gezette traject professionalisering van de milieuhandhaving door medeoverheden zal worden voortgezet. Bezien zal worden of en hoe op de beleidsterreinen ruimte en wonen hierop kan worden aangesloten. Internationaal zal in EU-verband de samenwerking worden geïntensiveerd om zo te komen tot een Europees gedragen handhavingsbeleid met het oog op rechtszekerheid en -gelijkheid voor burgers en bedrijven. Daarbij zal ook intensiever worden samengewerkt op het terrein van criminaliteitsbestrijding. Extra aandacht zal worden besteed aan fraudebestrijding.

Prioriteit V.1 Effectievere handhaving door scherpere prioriteitsstelling

«Een overheid die handhaaft, handelt en hoedt» is uitgangspunt voor een effectievere handhaving. De VROM-inspectie zal haar activiteiten scherper prioriteren door risicogericht en flexibel inzetbaar te werk te gaan; gefocust zal worden op het oplossen van problemen. Hiertoe zal de nalevingstrategie verder worden ontwikkeld en geïmplementeerd, gebaseerd op minimalisering van de risico's voor de burger met betrekking tot veiligheid, gezondheid en duurzaamheid. De aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer (rapport Handhaving door rijksinspecties, 11 maart 2002) worden hierbij betrokken.

Prioriteit V.2 Verbeterde internationale samenwerking milieuhandhaving

De internationale samenwerking op het gebied van handhaving zal worden geïntensiveerd, met de ons omringende landen, bijvoorbeeld ten aanzien van de aanpak van het grensoverschrijdend afval en de zeehavens.

Prioriteit V.3 Tussengemeentelijke oplossingen en regelingen

In het Strategisch Akkoord is aangegeven dat de Wet Gemeenschappelijke Regelingen zal worden uitgebreid met het oog op het intensiever benutten van de mogelijkheden van tussengemeentelijke oplossingen en gemeenschappelijke regelingen. Het Kabinet zal samen met de gemeenten, provincies en waterschappen de verdere professionalisering van de milieuhandhaving aanpakken. De afspraken bevatten onder andere het opstellen van kwaliteitscriteria, een nulmeting en een verbetertraject. Ook is voorzien in een (wettelijke) regeling voor het geval de criteria niet worden gehaald (de zogenaamde stok-achter-de-deurregeling). Bij de definitieve vormgeving van deze regeling zal rekening worden gehouden met de bestuurlijke component van handhaving, de samenhang van vergunningverlening en handhaving enerzijds en de verschillende

handhavingsonderwerpen (bijvoorbeeld brandpreventie, ruimtelijke ordening, bouw- en woningtoezicht en milieu) anderzijds.

Prioriteit V.4 Intensivering fraudebeleid

Een toets voor fraudebestendigheid zal verder worden ontwikkeld en met ingang van 2003 geleidelijk worden geïmplementeerd voor nieuwe en de belangrijkste bestaande VROM-subsidieregelingen. Doel is misbruik van regelgeving tegen te gaan. Een betere uitwisseling van gegevens (koppeling bestanden) tussen overheden en instanties draagt hiertoe bij.

2.4. Wat merkt de burger van het VROM-beleid op kortere termijn?

De burger zal op kortere termijn op een groot aantal terreinen de werking van het VROM-beleid ondervinden. Aan de hand van een aantal concrete voorbeelden volgt in deze paragraaf hiervan een illustratie.

Burger en Milieu

Het Kabinet zal een stimuleringsprogramma burger en milieubeleid in uitvoering brengen, gericht op het vergroten van de interactie tussen beleidsmakers en burgers. Concreet betekent dit dat burgers of hun belangenorganisaties betrokken worden bij beleidsvernieuwingen en de uitvoering van beleid, zoals bijvoorbeeld opiniepeilingen, werkbijeenkomsten, conferenties, burgerpanels en digitale werkvormen.

Persoonsgebonden budget wonen en zorg

Er zal mogelijk een experiment van start gaan, waarschijnlijk vanaf 1 januari 2004. De burgers die in aanmerking komen voor deelname aan het experiment, zullen merken dat zij meer keuze hebben in het bepalen van de besteding van tegemoetkomingen in wonen, welzijn en zorg (huursubsidie, welzijnsbudget, AWBZ-middelen). Door bestedingsvrijheid van het merendeel van het budget kunnen zij òf meer aan het wonen òf meer aan zorg òf meer aan welzijn uitgeven.

Vereenvoudiging bouwregelgeving (wijziging Woningwet/ bouwbesluit)

Per 1 januari 2003 zullen burgers minder geconfronteerd worden met de noodzaak een vergunning aan te vragen voor het verbouwen van hun woning (zoals dakkapellen die niet vanaf de straat zichtbaar zijn). Ook worden enkele voorschriften bij nieuwbouw geschrapt (zoals verplichte telefoon-, radio en tv-aansluitingen) en zal de procedure in veel gevallen eenvoudiger (door minder indieningsvereisten) en sneller zijn. De meldingsprocedure vervalst. Het welstandtoezicht wordt aan heldere criteria gebonden, waardoor burgers van tevoren beter kunnen inschatten of een voorgenomen verbouwing aan de normen van welstand voldoet. Per 1 januari 2004 wordt toezicht, controle en handhaving van de bouwregelgeving verbeterd. Dit stelt de handhavers in staat om aan burgers en bedrijven een helder signaal af te geven wat wel en wat niet kan. In 2006 zal een aantal procedures sterk vereenvoudigd zijn en gebundeld, waardoor burgers en bedrijven voor een bouwwerk minder en integralere vergunningen behoeven aan te vragen. Hierdoor zullen de administratieve lasten voor hen tot een minimum worden beperkt en zullen zij sneller weten of zij de voorgenomen verbouwing of nieuwbouw kunnen aanvangen.

Bij verhuizing geen verplichting meer om in oorspronkelijke staat terug te brengen

Naar verwachting zullen per 1 januari 2003 huurders die hun woning verlaten niet meer verplicht zijn om hun woning weer in oorspronkelijke staat terug te brengen. Zelfaangebrachte voorzieningen kunnen in stand blijven en worden – voorzover hierover afspraken zijn gemaakt – vergoed aan de vertrekkende huurder.

Studentenhuusvesting

In 2003 zal wetgeving worden voorbereid om tijdelijke vergunningen bij verhuur van studenteneenheden mogelijk te maken. Eerstejaarsstudenten zullen dan ervaren dat zij eerder in de stad waar zij studeren aan woonruimte geholpen kunnen worden, doordat ex-studenten sneller naar reguliere woningen zullen (en moeten) doorstromen. Ook wordt het door verruiming van de Leegstandswet mogelijk voor studenten om gedurende een langere periode (van drie naar vijf jaar) in oude kantoorpanden te wonen.

Digitaal uitwisselbare ruimtelijke plannen (DURP)

Het project DURP (digitaal uitwisselbare ruimtelijke plannen) stimuleert dat gemeenten, provincies en rijksoverheden hun ruimtelijke plannen (bestemmingsplannen, streekplannen, en PKB kaarten) digitaal gaan maken en uit gaan wisselen. Eind 2002/begin 2003 zal het programma van eisen worden vastgesteld, waarna de betrokken overheden op grote schaal een start kunnen maken met het beter toegankelijk maken van digitale ruimtelijke plannen. Naast de voordelen van de mogelijkheid van de combinatie met andere informatie (bijvoorbeeld kapvergunningen, milieuvergunningen) kunnen digitale streek- en bestemmingsplannen ook via internet ontsloten worden. Burgers kunnen deze dan thuis raadplegen.

Vuurwerk

Door het aanwijzen van vuurwerkconcentratiegebieden en de uitwerking van het vuurwerkbesluit is het risico op een nieuwe vuurwerkkramp beperkt, wel heeft dit strengere veiligheidseisen aan vuurwerk-evenementen tot gevolg. Concreet betekent dit voor de burger minder risico op ongelukken of zelfs rampen met vuurwerk in de gebouwde omgeving.

Beëindiging chloortransporten

Met AKZO Delfzijl is een akkoord bereikt over verplaatsing van de chloorproductie zodat de chloortransporten per spoor kunnen worden beëindigd. Concreet betekent dit voor de burger dat hij niet meer geconfronteerd zal worden met risico's die het gevolg zijn van deze transporten.

2.5. Budgettaire beeld op hoofdlijnen

Onderstaand overzicht geeft een samenvattend beeld van de belangrijkste mutaties in deze begroting. Het gaat hierbij met name om de verwerking van de taakstellingen voor het departement zoals terug te vinden is in het Strategisch Akkoord en posten die binnen de VROM begroting zijn opgevangen door respectievelijk meevallers dan wel verlagingen in te zetten voor respectievelijk tegenvallers dan wel verhogingen. De tabel wordt gevolgd door een korte toelichting. Voor een compleet cijferbeeld wordt verwezen naar de verdiepingsbijlage van de verschillende artikelen, waarin de mutaties en toelichtingen zijn terug te vinden.

Belangrijkste mutaties ten opzichte van de ontwerpbegroting 2002 (Bedragen in €1000)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	art.nr
Stand Ontwerpbegroting 2002	3 403 485	3 422 616	3 454 351	3 445 696	3 467 963		
Belangrijkste intensiveringen en extensiveringen							
1. Overname EPR regeling van Financiën		64 000	67 000	75 000	82 000		art.3.
2. Externe veiligheid*			20 000	30 000	50 000		A.P.
3. Aanwending prijsbijstelling 2001 ISV	- 3 728	- 19 028	- 36 728	- 3 450	- 2 600		art.4
4. Aanpassing raming IPSV budgetten				15 213			art.4
5. Invoering rustjaar «tijdelijke woonzorgstimuleringsregeling»	- 8 000	4 000		4 000			art.5,b
6. Vrijval woonzorgstimuleringsregeling	- 6 050	- 1 500	- 4 500				art. 5
7. Taakstellingen voortvloeiend uit S.A.: Efficiency- en volumetaakstelling en nadere besluitvorming		- 9 025	- 14 550	- 20 075	- 22 100		art.16
Subsidies VROM en nadere besluitvorming		- 3 213	- 16 425	- 119 638	- 132 850		
Vermindering inhuur externen		- 15 583	- 15 583	- 15 583	- 15 583		
Doorwerking afschaffing OZB in huursubsidie				- 15 000	- 30 000		art. 2
Belangrijkste overschotten/verlagingen respectievelijk tekorten/verhogingen intern VROM							
(- = overschot/verlaging, + = tekort/verhoging)							
8. Clean Development Mechanism	- 125 000			30 000	50 000		art.11
9. Bodemsanering VINEX	41 044						art.8
10. Wijziging rechtstreekse betaling	24 500						art.2
Overige mutaties	2 620	43 420	- 4 969	12 790	23 731	3 418 316	
Stand ontwerpbegroting 2003	3 328 871	3 485 687	3 428 596	3 408 953	3 423 161	3 418 316	

* Deze reeks staat gesteld op de aanvullende post bij het ministerie van Financiën en rekent niet door in de tellingen.

Toelichting:

ad 1.

In het Strategisch Akkoord is een bezuiniging op milieu- en energie-technologie subsidies aangekondigd. De fiscale regeling Energiepremies (EPR) zal in 2003 door Financiën worden beëindigd en omgezet in een subsidieregeling in afgeslankte vorm. De toevoeging van budgetten op de VROM-begroting betreft de implementatie om te komen tot de nieuwe subsidieregeling. In dit kader wordt er voor de uitvoering van de nieuwe regeling ook apparaatsbudget toegevoegd.

ad 2.

In het Strategisch Akkoord zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor externe veiligheid om tegemoet te komen aan de wensen van de burgers om in een veilige leefomgeving te wonen. Op de Aanvullende Post bij het ministerie van Financiën is hiervoor deze reeks opgenomen. In overleg met de betreffende ministeries wordt hieraan nog nadere invulling gegeven.

ad 3.

De aan dit artikel toegevoegde, nog niet verdeelde prijsbijstelling 2001 voor ISV wordt gedeeltelijk aangewend ter oplossing van de specifieke

problematiek op de VROM-begroting. Dit betreft ondermeer de kosten verbonden aan het project servicegerichte overheid, de maatregelen om de woningbouwproductie te verhogen, de implementatie van DG Wonen, de afronding implementatie klantcontactpunten in 2003, de technische migratie huursubsidiesysteem en een ramingsbijstelling in de toekomstige intrekkingen bij eigen-woning regelingen.

ad 4.

De mutatie betreft een correctie van de in de 1e suppletore begroting 2002 verwerkte aanpassing van de meerjarige IPSV-budgetten, voortvloeiend uit de publicatie van het «Besluit bevordering innovatieve ontwikkelingen in de stedelijke vernieuwing».

ad 5.

Ten behoeve van een nog te houden evaluatie en als gevolg daarvan nadere aanvulling van de tijdelijke woonzorstimuleringsregeling is besloten om verplichtingen eerst in 2003 aan te gaan. Hierdoor wordt de tijd geboden om nieuwe innovatieve plannen voor de categorieën «stimuleren investeringen in woningen en woongebouwen» en «stimuleren investeringen anders dan in woningen en gebouwen» in te dienen.

ad 6.

Bij 1e suppletore begroting is € 25 mln verplichtingenbudget toegevoegd aan de woonzorgstimuleringsregeling (onderdeel zorginfrastructuur), vanwege de grote belangstelling voor de regeling reeds voordat formele publicatie had plaatsgevonden. Uiteindelijk is hierover € 12,95 mln benodigd, voor de overige aanvragen volstaat het reeds bestaande budget. Het restant wordt nu afgeboekt.

ad 7.

Uit het Strategisch Akkoord en nadere besluitvorming, volgen onder andere taakstellingen op de gebieden van efficiency en volume, subsidies en inhuur van externen. In de verdiepingsbijlage bij artikel 16 «Nominiaal en onvoorzien» wordt toegelicht welke invulling VROM heeft gekozen.

ad 8.

Doordat de ondertekening van de contracten met de IFC (International Finance Corporation) en IBRD (International Bank for Reconstruction and Development) niet meer in 2001 kon plaatsvinden wordt een verplichtingenbedrag van circa € 90 mln via de eindejaarsmarge meegenomen naar het jaar 2002. Met de IFC is op 17 januari 2002 een contract getekend met een omvang van € 44 mln. Ondertekening van het contract met de IBRD met een omvang van € 70 mln heeft in juni 2002 plaatsgevonden. Daarnaast zijn er vergaande gesprekken met andere uitvoeringsorganisaties gaande, zoals de Asian Development Bank en de Inter-American Development Bank, om tot soortgelijke contracten in het jaar 2002 te komen voor de aankoop van CO₂-equivalenten. Dientengevolge wordt een verplichtingenschuif van 2003–2007 naar 2002 aangebracht voor een totaalbedrag van € 150 mln (5 x € 30 mln).

Aangezien voor projecten in het kader van het Clean Development Mechanism (CDM) het principe van «payment on delivery» geldt, met als gevolg dat aangegane verplichtingen pas in latere jaren tot betaling komen, zullen de betalingen op grond van de aangegane verplichtingen in het algemeen pas na 2 tot 3 jaar gaan plaatsvinden. Dit betekent dat thans wordt voorzien dat op het beschikbare kasbudget 2002, een bedrag van

€ 125 mln niet zal worden besteed. Deze onderuitputting zal geen gevolgen hebben in termen van CO₂-reductie.

ad 9.

Uit het Fonds Economische Structuurversterking (FES) is voor de bodemsanering van Vinex-locaties in totaal € 146 mln toegezegd, waarvan t/m 2001 circa € 105 mln is uitgekeerd. In verband met het trage bestedingstempo door de lokale overheden is de periode waarin deze middelen besteed mogen worden onder voorwaarden verlengd tot 2004. Om deze reden wordt vanuit 2001 het resterende bedrag aan beschikbare FES-middelen van € 41 mln aan de begroting toegevoegd van 2002.

ad 10.

De wijziging van de rechtstreekse betalingen (circa 0,5 % van de huursubsidiepopulatie) met ingang van 1 juli 2002 (maandelijks vooraf in plaats van 3 maandelijks achteraf) leidt tot een eenmalige versnelling van de uitgaven (€ 24,5 miljoen) in 2002.

2.6. Beleidsprogramma 2003–2006

1. Hoofdlijnen, uitgangspunten en oriëntatie

Het Strategisch Akkoord «Werken aan vertrouwen, een kwestie van aanpakken» is richtinggevend voor de (invulling van de) VROM-missie: «Kwaliteit van de duurzame leefomgeving».

De uitgangspunten en oriëntaties van het VROM-terrein voor de jaren 2003–2006 zijn:

- **De burger centraal:** doelstellingen op de VROM-beleidsterreinen dienen primair gerealiseerd te worden door aan te sluiten bij de door de burger ervaren maatschappelijke problemen. Steeds moet bedacht worden welke belemmeringen, irritaties of andere problemen de burger ervaart en op welke wijze concreet en binnen welke termijn deze problemen aangepakt kunnen worden;
- **Eigen verantwoordelijkheid:** de overheid schept de voorwaarden voor een duurzame kwaliteit van de leefomgeving. De verantwoordelijkheid voor de waarborging hiervan berust bij de samenleving als geheel (bijvoorbeeld burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven). Betrokken partijen zullen elkaar aanspreken op deze eigen verantwoordelijkheid;
- **Minder regelgeving:** waar bestaande regelgeving overbodig is, zal deze worden gesaneerd. Het gaat hierbij ook om vermindering en vereenvoudiging van procedures;
- **Versterking handhaving:** het principe «een overheid die handhaaft, handelt en hoedt» is bepalend voor het versterken van de handhaving;
- **Meer uitvoering:** de komende jaren staan vooral in het teken van de uitvoering van de grote beleidsnota's (nota ruimte, nota wonen, nota milieu en architectuurnota);
- **Meer decentralisatie:** bij veel onderwerpen op het terrein van ruimte, wonen en milieu zullen (gebiedsgerichte) interventies vanuit de overheid afhankelijk zijn van de specifieke regionale of lokale context. Aan provincies en gemeenten wordt de ruimte geboden een versterkte rol te spelen bij de eigen regionale gebiedsgerichte en regionale ruimtelijk-economische ontwikkeling. Decentralisatie gaat gepaard met een rijksoverheid die zich concentreert op nationaal beleid en grote projecten van nationaal belang. Een tweede taak van het rijk is duidelijke kaders te ontwikkelen, waarin zowel de nationale doelen als de decentralisatie geconcretiseerd worden;
- **Meer Europees/internationaal:** Europese regelgeving is in toenemende mate bepalend voor het beleid en regelgeving in het eigen land. Het is van belang om internationale beleidsprocessen zodanig te beïnvloeden dat Nederlandse standpunten in internationaal beleid worden opgenomen. Cruciale momenten daarvoor doen zich met name voor in 2004, wanneer Nederland in het tweede half jaar zal optreden als voorzitter van de EU.

2. Thema's

De belangrijkste prioriteiten van VROM zijn onderverdeeld in vijf thema's: stad en land, duurzame ontwikkeling, stroomlijning instrumentarium, de burger centraal (uitvoering) en handhaving. Bij elk van deze thema's zijn de eerdergenoemde uitgangspunten en oriëntaties uit het Strategisch Akkoord leidend.

I Stad en land

Zowel een sterke stad alsook een vitaal platteland zijn cruciaal voor een duurzame sociale, economische en culturele ontwikkeling van Nederland. Beide opgaven dienen in onderlinge samenhang te worden gezien. Op het platteland moet ruimte zijn om tenminste de eigen bevolkingsgroei te kunnen opvangen. Het woonmilieu in de steden wordt – door een gedifferentieerder aanbod van woningen en woonomgeving – aantrekkelijker, om de midden- en hogere inkomens aan de stad te binden. Met de aanpak van probleemwijken wordt de eenzijdige samenstelling van wijken en buurten doorbroken. Er zal hierbij meer ruimte komen voor afwegingen op decentraal niveau. De medeoverheden hebben een volwaardige plaats in het ruimtelijke beleid. Gemeenten hebben het initiatief bij de vaststelling van contouren en aantallen woningen. Provincies toetsen deze aan het streekplan en na de inwerkingtreding van de nieuwe Wet op de Ruimtelijke ordening aan hun nota ruimtelijk beleid. De Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening zal – in aangepaste vorm – een antwoord geven op de bovengenoemde samenhangende vraagstukken. Met het Externe Veiligheidsbeleid worden oplossingen gezocht voor veiligheidsknelpunten die voortkomen uit gewenste ruimtelijke ontwikkelingen in relatie tot opslag, vervoer en gebruik van gevaarlijke stoffen.

II Duurzame ontwikkeling

In een duurzame samenleving versterken materiële vooruitgang, sociale verbetering en vergroting van de kwaliteit van de leefomgeving elkaar. Daarbij gaat het uitdrukkelijk niet alleen om het hier en nu, maar ook om het elders en later. We moeten verder vooruit kijken omdat het bereiken van een duurzaam evenwicht in de toekomst op dit moment reeds het maken van de goede keuzes vereist. Kwaliteit van leven van de burger staat hierbij centraal, nu en in de toekomst. Tijdens de World Summit on Sustainable Development (WSSD) is afgesproken op welke punten inspanningen zullen worden verricht ter bevordering van een duurzame ontwikkeling op wereldschaal. De gemaakte afspraken zullen worden verwerkt in een nationale strategie voor duurzame ontwikkeling. De ambities en instrumenten van de Nota Milieu/NMP4 zullen in overeenstemming worden gebracht met de financiële mogelijkheden en zoveel mogelijk langs marktconforme weg worden gerealiseerd. De ont koppeling die de afgelopen jaren tot stand is gebracht tussen economische groei en milieudruk dient te worden vastgehouden. Nederland zal afspraken zoals die zijn gemaakt binnen het Kyoto-protocol voor de broeikasgassen en binnen Europa voor verzurende stoffen voortvarend en op kosten-effectieve wijze uitvoeren.

III Stroomlijning instrumentarium

Het terugdringen van onnodige regelgeving over de volle breedte van het beleid is een van de kernitems van het strategisch akkoord. Welke regelingen zijn perse nodig om de doelstellingen te bereiken? Op welke onderdelen is vereenvoudiging of sanering mogelijk? Het kabinet onderzoekt de mogelijkheden te komen tot verdergaande beperking van het aantal beslissingen per project, de stroomlijning van procedures en het afschaffen van de zogenoemde *actio popularis*, om aldus de daadkracht en besluitvaardigheid van de overheid te vergroten.

De VROM-regelgeving zal worden beoordeeld op effectiviteit en noodzakelijkheid en indien nodig worden vereenvoudigd dan wel gesaneerd. Handhaafbaarheid, uitvoerbaarheid en fraudebestendigheid zijn hierbij belangrijke criteria.

IV De burger centraal

Het kabinet staat voor «duidelijkheid en daadkracht». Dit komt des te meer tot uitdrukking bij de uitvoering van het beleid. Hierbij gaat het niet alleen om de uitvoering van de concrete uitvoeringsprogramma's van de rijksnota's die in de vorige kabinetsperiode zijn vastgesteld, maar ook om het opzetten en uitwerken van concrete initiatieven die zijn aangekondigd in het Strategisch Akkoord. Beleid is pas echt beleid als het ook uitgevoerd wordt. Te vaak wordt beleid geformuleerd waarbij de aandacht voor de praktische uitvoering onvoldoende aanwezig is. Dat ondergraaft het vertrouwen van de burger in de overheid. Daarom zal de komende tijd het accent liggen op concrete, uitvoeringsgerichte acties die voor de burger in dit land herkenbaar zijn. Resultaat telt, niet een voornemen.

V Handhaving

Burgers moeten op de overheid kunnen rekenen, zeker als het gaat om hun veiligheid en gezondheid. Dat vereist een consequente en professionele handhaving. Risicovolle situaties zullen worden aangepakt. De handhaving zal worden versterkt door professionalisering van de betrokken organisaties en een duidelijke toedeling van taken en verantwoordelijkheden op centraal en decentraal niveau. Internationaal zal in EU-verband de samenwerking worden geïntensiveerd om zo te komen tot een Europees gedragen handhavingsbeleid met het oog op rechtszekerheid en -gelijkheid voor burgers en bedrijven. Daarbij zal ook intensiever worden samengewerkt op het terrein van criminaliteitsbestrijding. Extra aandacht zal worden besteed aan fraudebestrijding.

Thema I Stad en land						
Nr.	Voornemen Strategisch akkoord (blz. nr.)	Doelen	Acties	Actoren	Deadlines	Budget (2003–2006)
1.	«Het kabinet legt op korte termijn deze visie (zie blz. 20) neer in een aanpassing van de nota Ruimte/Vijfde nota Ruimtelijke Ordening» (blz. 20)	Vaststellen en realiseren van de visie op ruimtelijke ontwikkeling, waarbij het accent ligt op het voeren van een ruimtelijk dynamisch ontwikkelingsbeleid en de medeoverheden een volwaardige plaats hebben	Stellingnamebrief Aanpassing van de Nota Ruimte/Vijfde Nota RO Tweede editie van het Uitvoeringsprogramma t.b.v. een consequente uitvoering	VROM, LNV, EZ, V&W, BZK en Financiën provincies en gemeenten	Stellingnamebrief najaar 2002 naar TK; Aangepaste Nota Ruimte/Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening en tweede editie van het Uitvoeringsprogramma z.s.m. daarna naar de TK (begin 2003)	€ 900 000 tot en met 2003 (artikel 1)

Toelichting:

De aanpassing van de Nota Ruimte hangt nauw samen met de aanpassing van het Nationaal Verkeers- en Vervoersplan en met de afronding van het Tweede structuurschema Groene Ruimte. Over de hoofdlijnen van de aanpassing, de te volgen procedure en het tijdschema zal het kabinet tijdig dit jaar een Stellingnamebrief aan de Tweede Kamer sturen. De aangepaste Nota Ruimte/Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening zal onder andere ingaan op:

- de strategische ontwikkelingsstrategie: de ruimtelijke hoofdstructuur (elementen van nationaal belang, die actie vragen en waarvoor

draagvlak en instrumenten bestaan, waaronder de Stedelijke Netwerken (inclusief Deltametropool), Ecologische Hoofdstructuur en andere waardevolle landschappen van nationaal belang)

- ruimte en middelen voor gemeenten en provincies om een versterkte rol te spelen bij de eigen ruimtelijke ontwikkelingen en waar nodig heldere rijkskaders (op hoofdlijnen), waarbinnen andere overheden het beleid zelf met hun eigen verantwoordelijkheden kunnen uitwerken.
- investeringen die van nationaal belang zijn en structuur geven aan de regionaal ruimtelijk-economische ontwikkelingen

Nr. Voornemen Strategisch akkoord (blz. nr)	Doelen	Acties	Actoren	Deadlines	Budget (2003-2006)	
2.	Herstructurering en transformatie van wijken (incl. middenen hogere inkomens in de stad en sterke steden, evenwichtigere verdeling van de bevolkingsgroepen); blz. 14, 19/20	<ul style="list-style-type: none"> • midden- en hogere inkomens weer binden aan de stad • tegengaan/voorkomen verpaupering van wijken • tegengaan van eenzijdige groei van de bevolking (incl. betere integratie) • tegemoetkomen aan de woningbehoefte van starters, o.a. door sociale koop/verkoop van huurwoningen 	<ul style="list-style-type: none"> • 20 verstedelijkingsafspraken in 2003 over: <ul style="list-style-type: none"> a) nieuwbouwproductie (w.o. particulier opdrachtgeverschap) b) verkoop huurwoningen/sociale koop (10%) c) woningen, gericht op behoefte aan combinatie wonen-zorg. • analyse belemmeringen van en maatregelen voor het stimuleren van herstructurering van wijken, waar nodig leidend tot vereenvoudiging en stroomlijning regelgeving • onderzoek aanpassen mogelijke fiscale wetgeving die herstructurering belemmert • aanjaagteams woningbouw • tijdelijke huisvestingsvergunningen voor studenten • bevordering collegiale financiering woningcorporaties • handreiking sociaal-fysieke aanpak • invulling geven aan programma stedelijke vernieuwing 2005 -2010 (ISV-II) 	<p>VROM, LNV, BZK, V&W, Fin</p> <p>VROM, BZK, Fin</p> <p>Fin, BZK, VROM</p> <p>VROM, gem. bouwpartijen VROM, Jus</p> <p>VROM, woningcorp.</p> <p>VROM, BZK, Jus, VWS</p> <p>VROM, LNV, EZ, BZK, V&W, Jus, OCW en VWS</p>	<p>2003</p> <p>2003</p> <p>2003</p> <p>2003</p> <p>2004 2003 2006</p> <p>2004 naar TK 2004</p>	<p>€ 1,99 mld (ISV, artikel 4)</p> <p>€ 170 mln (IPSV/fysiek, artikel 4)</p> <p>€ 106 mln (IPSV/sociaal, artikel 5)</p> <p>€ 4 mln. (2003-2004; taskforce woningbouw, artikel 4)</p>

Toelichting:

Het Rijk zal zich samen met de 20 regio's (provincies en gemeenten) concentreren op de herstructurering en transformatie van 40 tot 60 herstructurerings- en/of transformatiewijken, waarbij ruimte is voor lokale partijen om sociale en fysieke ingrepen gelijkoplopend te realiseren. De

hiertoe uit te voeren acties zullen worden verankerd in de in 2003 te maken verstedelijkingsafspraken. De inzet van € 487 mln lokatiesubsidies is afhankelijk van de concreetheid van de te maken afspraken. Tenslotte worden de komende 2 jaar aanjaagteams woningbouw ingezet om via het verhogen van de nieuwbouwproductie schuifruimte in de steden te creëren, zodat ruimte wordt gecreëerd voor transformatie/herstructurering.

Nr. Voornemen Strategisch akkoord (blz. nr)	Doelen	Acties	Actoren	Deadlines	Budget (2003–2006)
3. «Voor externe veiligheid is maximaal 100 miljoen euro beschikbaar» (blz. 22)	<ul style="list-style-type: none"> ● structurele oplossingen voor bestaande veiligheidspunten/knelpunten die voortvloeien uit gewenste ruimtelijke ontwikkelingen ● afrekenbare kwaliteitseisen voor vergunningverlening en handhaving ● intensivering kennisoverdracht 	<ul style="list-style-type: none"> ● uitvoeren ketenstudies LPG, ammoniak en chloor om te komen tot beleidsopties ● uitvoeren project Knelpunten Infrastructuur Externe Veiligheid (KIEV) om bestuurlijke afspraken te maken ● uitvoeren vuurwerkbesluit (waaronder aanwijzing vuurwerkconcentratiegebieden) ● verplaatsen spoorwegemplacements uit stadscentra ● interdepartementaal voorstel voor besteding van structurele reeks oplopend tot € 50 miljoen in 2006 	VROM, V&W, BZK, SoZaWe, Fin en EZ	November 2003 2003 1 maart 2004 Project loopt tot 2010 Medio sept.	<ul style="list-style-type: none"> ● € 8,4 mln. (art 7) ● € 113 mln. in totaal voor uitvoering vuurwerkbesluit (Aanvullende post: Financien) ● € 80 mln. voor LPG, spoorwegemplacements (art. 6 en 7 thans in FES-fonds) ● Voor deze kabinetsperiode is maximaal € 100 mln. beschikbaar gesteld (uit SA). Dit wordt een reeks die oploopt tot € 50 mln. in 2006

Toelichting:

Om tegemoet te komen aan de wens van burgers om in een veilige leefomgeving te wonen en om voorwaarden te scheppen voor de beoogde ruimtelijke en economische ontwikkeling van Nederland worden in deze kabinetsperiode oplossingen gezocht voor bestaande en nieuwe veiligheidsknelpunten die voortkomen uit opslag, vervoer en gebruik van gevaarlijke stoffen.

Nr.	Voornemen Strategisch akkoord (blz. nr)	Doelen	Acties	Actoren	Deadlines	Budget (2003–2006)
4.	«Illegale bewoning van woningen moet worden gekeerd» (blz. 14)	terugdringen illegaal verblijf	onderzoek mogelijkheden inzet VROM-instrumentarium om illegale bewoning tegen te gaan.	VROM Gemeenten, woningcorporaties	resultaten naar TK in 2003	€ 100 000 (betaalbaarheid, artikel 2.1)

Toelichting:

Door het koppelen van bestanden zal meer inzicht ontstaan in de mate waarin de (veelal stedelijke) woningvoorraad illegaal wordt bewoond. Daarnaast wordt bezien welke maatregelen kunnen worden genomen om de bewoning van woonruimte door illegalen tegen te gaan.

Nr.	Voornemen Strategisch akkoord (blz. nr)	Doelen	Acties	Actoren	Deadlines	Budget (2003–2006)
5.	Integraal beleid gericht op leefbaarheid van het landelijk gebied (incl. landbouw); blz. 21	<ul style="list-style-type: none"> vitaal platteland 	<ul style="list-style-type: none"> vereenvoudiging van VROM-beleids- en gebiedscategorieën en bundeling VROM-geldstromen in aansluiting op verbetering sturingsmodel landelijk gebied stimulering grondgebondenheid in kwetsbare gebieden vanuit ruimtelijke en milieukwaliteit o.m. door herstructurering van de intensieve veehouderij in overleg met andere overheden formuleren van milieu-ambities voor het landelijk gebied (o.a. integrale aanpak natuurbeheer) gebiedsgerichte oplossingen en mogelijkheden zoeken, onder meer door verankering van «Stad en Milieu werkwijze» in regelgeving 	VROM, LNV Provincies Gemeenten Waterschappen Bedrijfsleven Natuur- en milieuorganisaties	<p>2004</p> <p>2003–2010</p> <p>2003</p> <p>2004</p>	<ul style="list-style-type: none"> € 85,5 mln. SGB (artikel 7 en 10) € 40 mln duurzame landbouw (artikel 10)

Toelichting:

Voor een vitaal platteland moeten de kwaliteiten van dat gebied versterkt worden. Gestreefd wordt naar een verandering, waarin, vergelijkbaar met de ISV-problematiek voor de stedelijke gebieden, voor de totale problematiek van de plattelandsvernieuwing samenhangende meerjarige financiële en prestatie-afspraken tussen rijk en provincies gemaakt kunnen worden.

Thema II Duurzame ontwikkeling

Nr. Voornemen Strategisch akkoord (blz. nr)	Doelen	Acties	Actoren	Deadlines	Budget (2003–2006)
6. «De ambities en instrumenten van het NMP4 zullen moeten worden aangepast aan de financiële mogelijkheden» (blz. 20) Het kabinet dient in te zetten op een krachtig internationaal milieubeleid (blz. 20)	<ul style="list-style-type: none">• een duurzame energie-voorziening, een duurzame landbouw, een duurzame mobiliteit en een duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen voor het behoud van de biodiversiteit• risico's voor gezondheid voorzien, beheersen en voorkomen (actieprogramma gezondheid en milieu en stoffenbeleid).	<ul style="list-style-type: none">• Uitvoeringsnotitie milieubeleid wordt opgesteld, waarin wordt aangegeven op welke wijze zal worden omgegaan met de transities uit het NMP4, welke consequenties het strategisch akkoord en het ontbreken van ICES-gelden heeft en wordt een beleidsreactie gegeven op de Milieubalans van het RIVM.• Vaststellen instrumentenmix (o.a. internalisering van milieukosten) voor realisatie ambities	VROM, LNV, EZ, V&W. Fin. VWS, GS, OS, BiZa, lagere overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties	Uitvoeringsnotitie milieubeleid zal voor de begrotingsbehandeling worden toegestuurd aan de TK.	Programma-uitgaven: pm (diverse artikelen)

Toelichting:

De ont koppeling die de afgelopen jaren tot stand is gebracht tussen economische groei en milieudruk dient te worden vastgehouden. Dit betekent dat de lasten voor het milieu worden opgevangen of, beter nog, niet ontstaan. Dit sluit aan bij het voornemen van het kabinet de ambities en de instrumenten van de Nota Milieu/NMP4 in overeenstemming te brengen met de financiële mogelijkheden. Ook zet het kabinet in op transities naar een duurzame energievoorziening, een duurzame landbouw, een duurzame mobiliteit en een duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, zoals biodiversiteit. Daarnaast zet het kabinet in op het actieprogramma «gezondheid en milieu» en het stoffen- en productenbeleid om risico's ten aanzien van de gezondheid te voorzien, beheersen en voorkomen.

Nr. Voornemen Strategisch akkoord (blz. nr)	Doelen	Acties	Actoren	Deadlines	Budget (2003–2006)
7. «In de balans tussen de materiële vooruitgang, sociale vernieuwing en de kwaliteit van de leefomgeving ligt de sleutel voor een duurzame ontwikkeling.» (blz. 5)	Opstellen en uitvoeren Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> • Na Johannesburg worden de dan gemaakte afspraken verwerkt in een nationale strategie voor duurzame ontwikkeling • Invoering duurzame ontwikkelingsbeoordeling • Start experimenten • Vaststellen definitieve lijst indicatoren duurzame ontwikkeling 	VROM, EZ, LNV In samenwerking met planbureaus	<ul style="list-style-type: none"> • voorjaar 2003: NSDO • deze kabinetsperiode • 2003 • 2003 	Programma-uitgaven: pm (artikel 1 en 11)

Toelichting:

Tijdens de World Summit on Sustainable Development (WSSD) is afgesproken op welke punten inspanningen zullen worden gericht ter bevordering van een duurzame ontwikkeling op wereldschaal. Na de top in Johannesburg zullen de gemaakte afspraken verwerkt worden in een (actiegerichte) nationale strategie voor duurzame ontwikkeling.

Nr.	Voornemen Strategisch akkoord (blz. nr)	Doelen	Acties	Actoren	Deadlines	Budget (2003–2006)
8.	«... en een kostenefficiënte uitvoering van de Kyoto-verplichtingen» (blz. 20)	6% reductie emissie broeikasgassen over de periode 2008–2012 t.o.v. 1990	<ul style="list-style-type: none"> • aanpassing fiscale energiebeleid om «free-rider-gedrag» te voorkomen (VROM onderdelen) • vrijwillige afspraken met sectoren over alternatieve duurzame energiebronnen • aanpassen benodigd maatregelenpakket • samenhangende uitvoering van de internationale aanpak van het klimaatprobleem en de uitvoering van het pakket binnenlandse maatregelen (opstellen position paper) • onderzoeken hoe emissierechten bij introductie verdeeld zouden kunnen worden als voorbereiding op de EU-besluitvorming in 2003 • evaluatie klimaatbeleid 2005 	VROM + RROM-ministeries Bedrijven Maatschappelijke organisaties Partijen VN-verdrag	<ul style="list-style-type: none"> • aanpassing maatregelenpakket in uitvoeringsnotitie milieubeleid vóór begrotings-behandeling 2003 • position paper toekomstige verplichtingen: 2003/2004 • evaluatie: 2005 	<ul style="list-style-type: none"> • € 22,9 mln internationale samenwerking milieu (art.11) • € 452,7 mln verminderen uitstoot broeikasgassen (art.11) • € 43 mln verminderen algemene uitstoot industrie (art.11) • € 25,6 mln Klimaat- en CO₂-gelden (AP Financiën) • € 7,7 mln energiebesparing rijkshuisvesting (art.3) • € 6,8 mln teli (art. 3) • € 70,5 mln programma energie-budgetten (art.3) • € 248 mln EPR (art.3) • € 40 mln uitvoeringskosten EPR (art.3)

Toelichting:

Nederland zal de afspraken zoals die zijn gemaakt binnen het Kyoto protocol voor de broeikasgassen en binnen Europa voor verzurende stoffen voortvarend en op kosteneffectieve wijze uitvoeren. De inspanningen blijven gericht op een samenhangende uitvoering van de internationale aanpak van het klimaatprobleem en de uitvoering van het pakket binnenlandse maatregelen. Als gevolg van het Strategisch Akkoord zal bezien worden welke aanpassingen van het maatregelenpakket nodig zijn om te zorgen dat Nederland haar internationale verplichtingen na kan komen.

Thema III Stroomlijning instrumentarium

Nr.	Voornemen Strategisch akkoord (blz. nr)	Doelen	Acties	Actoren	Deadlines	Budget (2003– 2006)
9.	Herijking regelgeving (o.a. blz. 5); incl. terugdringing administratieve lastendruk (blz. 16)	<ul style="list-style-type: none"> • effectieve, eenduidige, handhaafbare regelgeving; uitvoerbare en snellere procedures. • terugdringing administratieve lastendruk. 	<ul style="list-style-type: none"> • regelgeving wordt in volle breedte van VROM op effectiviteit en noodzakelijkheid beoordeeld; • plan van aanpak met uitgangspunten • onderzoeken mogelijkheden tot verdergaande beperking van het aantal beslissingen per project, stroomlijning van procedures en afschaffen van de zgn. actio popularis 	VROM	<ul style="list-style-type: none"> • voor de begroting plan van aanpak • medio 2003 vaststellen onderwerpen (zie toelichting) • deze kabinetsperiode waar mogelijk sanering van de regelgeving 	

Toelichting:

Nog voor de VROM-begrotingsbehandeling zal een plan van aanpak aan de Tweede Kamer worden toegezonden gericht op de beoordeling van de VROM-regelgeving op effectiviteit en noodzakelijkheid. Vervolgens zal medio 2003 een voorstel worden gedaan voor een aantal concrete terreinen van wetgeving waar vereenvoudiging dan wel sanering gewenst is. Hierbij worden in ieder geval doorgelicht de vereenvoudiging van de bouwregelgeving, de Woonwet, het bouwstoffenbesluit, het project beleidsvernieuwing bodemsanering, het project modernisering instrumentarium geluidbeleid en de milieueffectrapportage. De sanering zal waar mogelijk nog deze kabinetsperiode tot stand komen. Handhaafbaarheid, uitvoerbaarheid en fraudebestendigheid zijn hierbij belangrijke criteria. Door de resultaten van de herijking zal ook de administratieve lastendruk verminderen. Belangrijk is dat de regelgeving rijksbreed gestroomlijnd verloopt, zodat een integrale maatschappelijke afweging plaatsvindt en scheefgroei wordt voorkomen.

Nr.	Voornemen Strategisch akkoord (blz. nr)	Doelen	Acties	Actoren	Deadlines	Budget (2003-2006)
10.	Herziening Wet Ruimtelijke Ordening (blz. 5 en 20)	meer daadkracht van de overheid, meer inzicht van de burger in het handelen van de overheid en meer vertrouwen van de burger in de overheid	<ul style="list-style-type: none"> opstellen nader rapport (n.a.v. RvS-advies); dit resulteert in een wetsvoorstel op de Ruimtelijke Ordening (incl. Besluit op de Ruimtelijke Ordening) aan de TK. 	VROM, BZK, Defensie, EZ, Justitie, LNV, V&W, OC&W en Financiën IPO, VNG	Z.s.m. nader rapport n.a.v. advies van Raad van State; eind dit jaar/begin volgend jaar wetsontwerp naar Tweede kamer	apparaatsuitgaven: € 756 500 in 2003 € 1 021 500 in 2004 € 235 000 in 2005 (artikel 1)

Toelichting:

Meer daadkracht van de overheid door een vereenvoudiging en versneling van procedures, bundeling van besluiten, scherper onderscheid in de verantwoordelijkheden van de overheden, meer bevoegdheden voor rijk en provincies om effectief te sturen en om belangrijke zaken aan te pakken/te realiseren en in te kunnen grijpen als gemeente haar taken niet goed uitvoert. Meer inzicht van de burger in het handelen van de overheid door middel van aangepaste bestemmingsplannen (overal, actueel, helder, digitaal opvraagbaar). Meer vertrouwen van de burger in de overheid door betere toezichts- en handhavingsmogelijkheden en bij overtredingen de mogelijkheid om ook strafrechtelijk te sanctioneren.

Nr.	Voornemen Strategisch akkoord (blz. nr)	Doelen	Acties	Actoren	Deadlines	Budget (2003-2006)
11.	Herziening Wet Milieubeheer (o.a. blz. 5)	<ul style="list-style-type: none"> vergroten van de eigen verantwoordelijkheid voor ondernemers wettelijke basis voor het instrument emissiehandelversterking van de handhaving meer sturing van handhaving op provinciaal en rijksniveau belangrijke beginselen krijgen een wettelijke basis 	<ul style="list-style-type: none"> herziening wet milieubeheer op deze onderwerpen resultaten van het project Stad en Milieu worden in de wet verankerd grotere beleidsvrijheid voor gemeenten door moderniseren instrumentarium geluidshinder 	VROM	Wetsvoorstellen gaan in 2003 naar TK	

Toelichting:

In de herziening van de Wet Milieubeheer worden de huidige ontwikkelingen op het milieuterrein verwerkt.

Nr.	Voornemen Strategisch akkoord (blz. nr)	Doelen	Acties	Actoren	Deadlines	Budget (2003-2006)
12.	Herziening bouwregelgeving (zie blz. 5, 23, 24)	Stroomlijning en vermindering van de procedures + verbetering handhaving	Herziening bouwregelgevingWet-gevingspakketten: I herijking bouwvergunnings-procedure en aanscherping welstands-toezicht II versterking naleving en handhaving bouwregel-geving III integratie/coördinatie bouwgere-lateerde voor-schriften en procedures	VROM, Justitie, EZ, VWS, SZW en BZK, bouwpraktijk (aannemers, corporaties), kennisinstututen (TNO, NEN, etc.), gemeenten en consumenten-organisaties)	Wetsvoorstellen treden naar verwachting in werking: ● pakket I per 1-1-2003 ● pakket II per 1-1-2004 ● pakket III per 1-1-2006	

Toelichting:

Vergunningen en procedures waar een burger of ondernemer bij het bouwen mee te maken heeft, worden beter op elkaar afgestemd (o.a. bestemmingsplannen, welstandseisen, sloopvergunningen en milieu-vergunningen). Ook wordt gestreefd naar een betere dienstverlening aan burgers en ondernemers die willen bouwen. Alle aanvragen over bouwen en wonen moeten in de toekomst door één loket worden afgehandeld.

Thema IV Uitvoering

Nr.	Voornemen Strategisch akkoord (blz. nr)	Doelen	Acties	Actoren	Deadlines	Budget (2003-2006)
13.	«Aanpak van de armoedeval: hervorming van de IHS waarbij, naar analogie van de nieuwe zorgtoeslag, meer aansluiting wordt gevonden bij de genormeerde huur i.p.v. feitelijke huur» (blz. 17)	<ul style="list-style-type: none">● beperken armoedeval● beheersing huursubsidie-uitgaven	voorstellen ontwikkelen voor uitwerking genormeerde huursystematiek en geleidelijker afbouw huursubsidie bij hoger inkomen (e.e.a. in samenhang met ontwikkeling zorgtoeslag)	VROM (voortouw) Fin, SoZaWe, VWS Gemeenten	In 2004 naar TK; inwerkingtreding per 1 juli 2005	

Toelichting:

Als onderdeel van de aanpak van de armoedeval zal het kabinet een hervorming voorbereiden van de Huursubsidiewet, waarbij meer aansluiting wordt gevonden bij de genormeerde huur in plaats van de feitelijke huur. Besparingen als gevolg daarvan worden benut om een geleidelijker uitstromen uit de huursubsidie te bewerkstelligen.

Nr.	Voornemen Strategisch akkoord (blz. nr)	Doelen	Acties	Actoren	Deadlines	Budget (2003–2006)
14.	«Woningcorporaties dienen op basis van prestatieafspraken de verkoop van huurwoningen aan zittende huurders te intensiveren. Aldus ontstaat er een geclausuleerd kooprecht.» (blz. 20)	<ul style="list-style-type: none">• bevorderen eigen woning• bezit• vergroten zeggenschap burgers• binden midden- en hogere inkomens aan de stad (inspeken op de koopwens)	<ul style="list-style-type: none">• verstedelijkingsafspraken in 2003• afschaffen meldingsplicht bij verkoop aan eigenaar-bewoners in BBSH• bevorderen cq. afdwingen concrete prestatieafspraken tussen gemeenten en corporaties op complex-niveau• regelen dat BEW ook in combinatie met verkoop onder voorwaarden mag	VROM, gemeenten corporaties	2003 2003 2003–2006 2003	€ 141 mln (BEW, artikel 2) + € 2,25 mln

Toelichting:

Woningcorporaties dienen op basis van prestatieafspraken met gemeenten de verkoop van huurwoningen aan zittende huurders te intensiveren, waardoor middeninkomens in de stad kunnen blijven wonen.

Thema V Handhaving

Nr.	Voornemen Strategisch akkoord (blz. nr)	Doelen	Acties	Actoren	Deadlines	Budget (2003–2006)
15.	«Een overheid de handhaaft, handelt en hoedt» (blz. 4)	Effectiever handhaven door scherpere prioriteitsstelling	<ul style="list-style-type: none">• verder ontwikkelen en implementeren nalevingstrategie;• aanscherping vervolgacties en verscherpt toezicht en gebruik maken effectievere methoden (incl. technologische vernieuwingen)	VROM IPO VNG	v.a. 2003 geleidelijk invoeren	€ 600 000 (artikel 13); programma uitgaven

Toelichting:

De VROM-inspectie zal haar activiteiten scherper prioriteren door risicogericht en flexibel inzetbaar te werk te gaan; gefocust zal worden op het oplossen van problemen. Hiertoe zal de nalevingstrategie verder worden ontwikkeld en geïmplementeerd, gebaseerd op minimalisering van de risico's voor de burger met betrekking tot veiligheid, gezondheid en duurzaamheid. De aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer (rapport Handhaving door rijksinspecties, 11 maart 2002) worden hierbij betrokken.

Nr.	Voornemen Strategisch akkoord (blz. nr)	Doelen	Acties	Actoren	Deadlines	Budget (2003– 2006)
16.	«De mogelijkheid van tussen-gemeentelijke oplossingen en gemeenschappelijke regelingen dient intensiever te worden benut voor grensoverschrijdende problemen» (blz. 25)	Professionalisering handhaving door heldere toedeling taken en verantwoordelijkheden centraal/ decentraal, transparante verantwoording resultaten en terugdringen gedoogcultuur.	<ul style="list-style-type: none">Opstellen kwaliteitscriteria, nulmeting, verbetertrajectwettelijke regeling als criteria niet worden gehaald (zie toelichting).	VROM, BZK IPO VNG Unie van Waterschappen	<ul style="list-style-type: none">nulmeting: 2002wet 2003 naar TKtussengemeentelijke samenwerking v.a. 2005 mogelijkheid tot verplichte samenwerking	Eventuele verplichte samenwerkingsverbanden na 2005 PM (artikel 11)

Toelichting:

Het kabinet zal samen met de gemeenten, provincies en waterschappen de verdere professionalisering van de milieuhandhaving aanpakken. De afspraken bevatten onder andere het opstellen van kwaliteitscriteria, een nulmeting en een verbetertraject. Ook is voorzien in een (wettelijke) regeling voor het geval de criteria niet worden gehaald (de zogenaamde stok-achter-de-deurregeling). Bij de definitieve vormgeving van deze regeling zal rekening worden gehouden met de bestuurlijke component van handhaving, de samenhang van vergunningverlening en handhaving enerzijds en de verschillende handhavingsonderwerpen (bijvoorbeeld brandpreventie, ruimtelijke ordening, bouw- en woningtoezicht en milieu) anderzijds.

Nr.	Voornemen Strategisch akkoord (blz. nr)	Doelen	Acties	Actoren	Deadlines	Budget (2003– 2006)
17.	«Verscherping handhaving, controle en sancties: door verscherping van de handhaving, controle en sancties kan € 120 miljoen op de uitkeringslasten worden bespaard o.b.v. de Fraudenota» (blz. 36).	Tegengaan misbruik VROM-subsidie-regelingen	<ul style="list-style-type: none"> • fraudebestendigheidstoets voor nieuwe VROM-subsidieregelingen en de belangrijkste bestaande subsidies • koppeling bestanden (witte fraude) • verdere acties afhankelijk van uitkomsten interdepartementale nota Fraudebeleid (FINEC). 	VROM Stuurgroep FINEC	<ul style="list-style-type: none"> • fraudetoets in 2003 in eerste versie gereed • koppelingen operationeel vanaf 2002 • FINEC-nota voorzien in 2002, implementatie acties vanaf 2003 	€ 2.8 mln. (waarvan € 140 000 programma-uitgaven (artikel 13))

Toelichting:

De toets voor fraudebestendigheid zal verder worden ontwikkeld en met ingang van 2003 geleidelijk worden geïmplementeerd voor nieuwe en de belangrijkste bestaande VROM-subsidieregelingen. Doel is misbruik van regelgeving tegen te gaan. Een betere uitwisseling van gegevens (koppeling bestanden) tussen overheden en instanties draagt hiertoe bij.

NB:

- apparaatsuitgaven zijn niet altijd aan te geven; dan zijn deze niet genoemd

3. DE BELEIDSARTIKELEN

Artikel 1. Strategische beleidsontwikkeling en monitoring

1.1. Algemene beleidsdoelstelling

Het ministerie van VROM staat voor de zorg voor duurzame kwaliteit van de leefomgeving. De brede opgave «duurzame kwaliteit van de leefomgeving» brengt tal van activiteiten met zich mee gericht op aspecten als veiligheid, leefbaarheid, ontkoppeling van economische groei en milieubelasting, betaalbaarheid en inrichting, beheer en gebruik van de openbare ruimte. Het gaat in 2003 om aanpassing en vooral uitwerking van de grote nota's. Aangevuld met de uitwerking van de Nota Grondbeleid en de wetgevingstrajecten van de Wet Milieubeheer en de herziening van de Wet Ruimtelijke Ordening. Bovendien om beperking van regelgeving, stroomlijning van procedures en wegnemen van belemmeringen voor andere partijen in het bereiken van de gemeenschappelijke doelstellingen van het VROM-beleid.

1.2. Operationele doelstellingen

1.2.1. Strategische beleidsontwikkeling

1.2.1.1. Grote nota's

Mensen Wensen Wonen

In de Nota «Mensen, Wensen, Wonen» (voorjaar 2001 vastgesteld) is een beleids- en wetgevingsprogramma opgenomen om de beoogde doelstellingen en beleidsvoornemens van de nota te realiseren. In het vervolg op de brief aan de Tweede Kamer van 21 februari 2002 (Kamerstukken II, 2001–2002, 27 559, nr. 29) over de implementatie van deze nota worden de hierin aangekondigde maatregelen verder uitgewerkt.

Het komt nu op de uitvoering aan. In 2003 zullen de in 2002 gemaakte intentieafspraken over het verstedelijkingsbeleid tot 2010 met regionale en lokale bestuurders worden bekrachtigd. In verband met de bijzondere positie van de wooncorporaties bij het uitvoeren van deze afspraken dienen deze in het verlengde hiervan plannen voor te bereiden waarin de speerpunten van de Nota Mensen, Wensen Wonen en het Strategisch Akkoord een plaats krijgen. De wooncorporaties dienen onder andere prestaties te leveren op het terrein van de verkoop van woningen aan huurders en tevens een aanmerkelijke bijdrage te leveren aan de transformatie van wijken in de steden om zodoende wijken te creëren die ook voor mensen met een midden- en hoger inkomen aantrekkelijk zijn, maar ook om woonmilieus te creëren die de integratie van allochtonen bevorderen. Verdere concretisering van activiteiten en de rol van het rijk, gemeenten en van corporaties wordt, waar relevant, beschreven in artikel 3 tot en met 5 van deze begroting.

Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening

Het Kabinet komt met een aanpassing van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening waarin de visie uit het Strategisch Akkoord is neergelegd. Het rijksbeleid zal zich in hoofdlijnen beperken tot ontwikkelings- strategieën (projecten, ecologische hoofdstructuur en waardevolle landschappen van nationaal belang) en (infrastructuur)investeringen die van nationaal belang zijn en structuur geven aan de regionale ruimtelijke-economische

ontwikkeling. Bij de aanpassing zal met name aandacht uitgaan naar de rijkskaders, een heldere taakafbakening en een consequente uitvoering en handhaving.

Het Vijfde Nota geeft het toetsingskader weer waaraan de plannen van andere overheden worden getoetst. De PKB geeft de mogelijkheid om dit toetsingskader waar nodig te verfijnen. De minister informeert de Tweede Kamer periodiek over de toetsing van de plannen van mede-overheden. Over nieuwe dan wel aanvullende richtlijnen en/of beleidslijnen voert de minister vooraf overleg met de Tweede Kamer.

De in 2003 geplande prestatie betreft de uitwerking van het rijks-toetsingskader voor structuurvisies dan wel streekplannen en regionale structuurplannen.

Niet alleen dient het beleid van andere departementen in lijn te zijn met dat uit de PKB Vijfde Nota, ook de Nederlandse inbreng in de ontwikkeling en herijking van het sectorale Europese beleid zal hierop worden afgestemd.

De in 2003 geplande prestaties betreffen:

- mede opstellen van PKB deel 1 Rivierengebied (zie verder artikel 8)
- (doen) opstellen van Interreg III projectvoorstellen voor grensoverschrijdende Open Ruimten Benelux-Middengebied en Noord-Nederland/Nedersaksen (zie verder artikel 9)
- Opzetten van programmaorganisatie Noordzee en verkrijgen van financiering uit Interreg IIIb (zie verder artikel 9).

Uitvoeringsprogramma Vijfde Nota

Met de PKB deel 3 van de Vijfde Nota heeft het (vorige) Kabinet een eerste uitvoeringsprogramma vastgesteld. Met het aanpassen van het Kabinetsstandpunt inzake de Vijfde Nota, zal tevens een aanpassing van het Uitvoeringsprogramma plaatsvinden.

Doel blijft een gecoördineerde inzet te bereiken van rijksinvesteringsstromen, gericht op een aantal prioriteiten van het nationaal ruimtelijk beleid. Voor een aantal internationale en nationale ruimtelijke programma's en stimuleringsprogramma's hebben andere ministeries het voortouw. Deze onderdelen staan niet op de begroting van VROM, maar op die van de andere ministeries.

Voor in 2003 geplande prestaties door VROM betreffen:

- opstellen tweede editie van het Uitvoeringsprogramma
- opstellen en ondertekening van een landsdeelconvenant voor het landsdeel West (zie verder artikel 6)
- concrete afspraken over lange termijn (investeringspakket) per nationaal stedelijk netwerk

Aansluitend op de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening is een monitoringprogramma en een meerjarig evaluatief onderzoeksprogramma gericht op de doelstellingen uit de Vijfde Nota in uitvoering. Het programma draagt bij aan de meetbaarheid van de uitvoering, levert input voor de begroting, de begrotingsuitvoering en het meerjarig uitvoeringsprogramma Vijfde Nota. In 2002 is de nulmeting van het monitoringprogramma uitgevoerd, alsmede een aantal procesevaluaties. In 2003 zal op basis hiervan de eerste meting van de voortgang plaatsvinden. Daarnaast zullen enkele verklarende evaluatiestudies van het proces worden uitgevoerd.

Nota Grondbeleid

De implementatie van het programma van de Nota Grondbeleid zal in 2003 verder ter hand worden genomen. Daarbij gaat het om wet- en

regelgeving, zoals wetwijzigingen ten aanzien van de Wet voorkeursrecht gemeenten en de onteigeningswet en de introductie van de nieuwe Grondexploitatiewet (zie 1.2.1.2), maar ook om het oprichten van een kenniscentrum grondbeleid.

Vierde Nationaal Milieubeleidsplan en transitie management

Het Vierde Nationaal Milieubeleidsplan (NMP4) vormt het uitgangspunt voor het Kabinet, met de kanttekening dat de ambities, instrumenten en de beschikbare financiële mogelijkheden met elkaar in balans moeten worden gebracht. Belangrijke onderdelen van het NMP4 zijn de aandacht voor veiligheid (zie artikel 7), de kwaliteit van de leefomgeving (artikel 6 en 7), de handhaving (zie artikelen 1 en 13) en het vasthouden van de ont koppeling tussen economische groei en de milieudruk. Om deze ont koppeling duurzaam te kunnen realiseren zijn maatschappelijke veranderingen nodig. Daarvoor heeft het NMP4 een nieuw beleidskader geformuleerd namelijk transitie management om hardnekkige milieu-problemen op te lossen. Een aanpak via transitie management voorziet in een overschakeling naar een meer duurzaam systeem, die wordt gerealiseerd in samenhang met andere doelen zoals sociale verbetering en materiële vooruitgang. Het NMP4 noemt vier transities: naar een duurzame energiehuishouding (trekker EZ), naar duurzame mobiliteit (trekker V&W), naar duurzame landbouw (trekker LNV) en naar duurzaam gebruik van biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen (trekker Buza). VROM vervult een coördinatietak, vormt een steunpunt, rapporteert aan de Tweede Kamer over de voortgang en richt zich op kennisontwikkeling. Kernelement is dat transities zich richten op het activeren van het oplossend vermogen in de samenleving.

In het voortgangsbericht 2002 zijn de acties voor 2003 opgenomen. In 2003 is onder andere een methodiek ontwikkeld waarmee de voortgang en de verantwoording van de inspanningen van transitie management gemonitord kunnen worden.

In het najaar van 2003 zal de coördinerende minister een volgend voortgangsbericht aan de Tweede Kamer sturen.

Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling (NSDO)

Op basis van de rijksoverheidsverkenning en de maatschappelijke verkenning die in 2002 zijn uitgebracht en op basis van de uitkomsten van de VN Top over duurzame ontwikkeling in Johannesburg (WSSD) wordt in 2003 een Nationale Strategie voor Duurzame Ontwikkeling opgesteld. Duurzame ontwikkeling is niet statisch – het is een proces van afwegingen tussen materiële vooruitgang, sociale verbetering en kwaliteit van de leefomgeving, zowel hier en nu als daar en later. Ook is duurzame ontwikkeling niet alleen een taak en verantwoordelijkheid van het Rijk. Ook het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties hebben hierin een belangrijke rol. Dit moet in de strategie duidelijk tot uiting komen, waarbij het Rijk ook de voorwaarden moet scheppen zodat de samenleving dit ook kan realiseren. In 2003 zal het Rijk een aantal van deze voorwaarden benoemen.

Samen met de andere departementen en de planbureaus wordt een methodiek ontwikkeld voor de afweging op duurzaamheidselementen (duurzaamheidsbalans). In 2003 zal een eerste proeve beschikbaar zijn. Zie verder artikel 11.

De in 2003 geplande prestatie betreft het ontwikkelen van een set van indicatoren voor duurzame ontwikkeling en het uitvoeren van experimenten met een duurzame ontwikkelingsbeoordeling voor investeringen bij de rijksoverheid. In 2006 wordt een evaluatie uitgevoerd.

1.2.1.2. Wetgeving

Herziening van de Wet op de Ruimtelijke Ordening

De verwachting is dat de Tweede Kamer in het eerste kwartaal van 2003 het wetsontwerp in behandeling zal nemen. Bij die behandeling zal ook het nieuwe Besluit ruimtelijke ordening en de Invoeringswetgeving worden betrokken.

Naast deze primair op regelgeving gerichte werkzaamheden is ook voorzien in een ruime aandacht voor communicatieve activiteiten, niet alleen tijdens het totstandkomingsproces maar ook bij de invoering. In 2003 zal daar reeds een start mee worden gemaakt om al te langdurige overgangstermijnen en daarmee gepaard gaande bestuurlijke en juridische onzekerheden te voorkomen.

Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvrg) en Grondexploitatiewet (Wrg)

Voor de uitvoering van het ruimtelijk en woonbeleid is een adequaat instrumentarium voor het grondbeleid essentieel. Voor een verbetering van de werkbaarheid van de Wvrg staan in 2003 de volgende acties op het programma: stroomlijning van procedures, de aanpassing van de Wvrg aan de Algemene wet bestuursrecht en de harmonisatie met de voorgenoemde fundamentele herziening van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Tevens wordt bezien of en in hoeverre in een beperkt voorkeursrecht voor provincies en Rijk zal worden voorzien.

In de Nota Grondbeleid is tevens aangekondigd de introductie van een vergunningenstelsel voor grondexploitatie en de introductie van een kostenlijst voor grondexploitatie. In 2003 zal een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer aanhangig kunnen worden gemaakt.

Herziening Wet Milieubeheer

De herziening van de Wet Milieubeheer dient verschillende doelen. Deze doelen zijn:

- belangrijke beginselen krijgen een wettelijke basis;
- vergroten van de eigen verantwoordelijkheid voor ondernemers bij het verlenen van vergunningen;
- het geeft het nieuwe instrument emissiehandel een wettelijke basis;
- de handhavingsorganisaties worden geprofessionaliseerd.

In 2003 worden de volgende wetsvoorstellen tot wijziging van de Wet Milieubeheer bij de Tweede Kamer ingediend: Wetsvoorstel Beginselen van milieurecht, Wetsvoorstel emissiehandel Wm, Wetsvoorstel zelfregulering binnen kaders, Wetsvoorstel tot implementatie van de Richtlijn strategische milieubeoordeling.

De verwachting is dat de Tweede Kamer in 2003 het Wetsvoorstel handhavingsstructuur in behandeling zal nemen. Dit wetsvoorstel beoogt de mogelijkheid te bieden tot meer sturing van de handhaving van milieuregelgeving op provinciaal en rijksniveau. Met het oog op een verdere professionalisering van de milieuhandhaving door mede-overheden krijgen de betrokken handhavingsorganisaties tot 2005 de kans om op zelf gekozen wijze naar het gewenste kwaliteitsniveau toe te groeien (op basis van gezamenlijke kwaliteitscriteria). Mocht dit proces niet tot het gewenste resultaat leiden, dan geeft het Wetsvoorstel handhavingsstructuur de Minister van VROM uiteindelijk de bevoegdheid, dwingend een vorm van samenwerking op te leggen, zodat aan de kwaliteitscriteria kan worden voldaan

Tabel 1.1 VROM-Prestaties 2003

Onderwerp	Prestaties
5° Nota RO	explicatie van het rijkstoetsingskader voor structuurvisies c.q. streekplannen en regionale structuurplannen van respectievelijk provincies en kaderwettgebieden en voor de rijkstaak met betrekking tot toetsing van bestemmingsplannen
Uitvoeringsprogramma 5e nota RO	<ul style="list-style-type: none"> • opstellen tweede editie van het Uitvoeringsprogramma • rapportage over de voortgang van het eerste Uitvoeringsprogramma Vijfde Nota
Wet Milieubeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Aanbieden 4 wetsvoorstellen tot wijziging van de Wet Milieubeheer aan de Tweede Kamer
Handhaving	<ul style="list-style-type: none"> • Behandeling in Tweede Kamer van Wetsvoorstel handavingsstructuur
Transities	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelen van een set procesindicatoren en methodiek voor monitoring van de voortgang van transities
Transities	<ul style="list-style-type: none"> • In het najaar uitbrengen van een departementaal voorbereid voortgangsoverzicht aan de Tweede Kamer over transities
NSDO	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen hernieuwde Nationale Strategie voor Duurzame Ontwikkeling
NSDO	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren implementatie Rijksoverheidverkenning waaronder het ontwikkelen van een set van indicatoren voor duurzame ontwikkeling en het uitvoeren van experimenten met een duurzame ontwikkelingsbeoordeling

1.2.2. Monitoring en kennisontwikkeling

1.2.2.1. Monitoring en onderzoek

Onderzoekpublicaties KWR 2000 en WBO 2002/2003

In 2002 is een aantal beleidsanalyses uitgevoerd op basis van de resultaten van de uitkomsten van de Kwalitatieve Woningregistratie (KWR) 1999–2001. In deze analyserapporten wordt ondermeer ingegaan op de effecten van het stadsvernieuwings- en energiebesparingsbeleid, de kwaliteit van de huisvesting van doelgroepen van beleid en de kwaliteit van te herstructureren wijken in het kader van het stedelijk vernieuwingsbeleid. Voor 2003 is een aantal KWR-vervolgstudies gepland.

De nieuwe KWR-meting levert belangrijke invoergegevens voor het model waarmee de effecten van beleid met betrekking tot energiebesparende maatregelen in de bestaande woningvoorraad op de reductie van CO₂-emissie berekend kunnen worden. Het energiemodel, waarvan de eerste versie in 2002 is opgeleverd zal in 2003 verder worden ontwikkeld. Het veldwerk van de laatste meting van het grootschalige Woningbehoefte-onderzoek (WBO) zal medio 2003 zijn afgerond. In de tweede helft van het jaar komt een eerste publicatie uit met de kerngegevens van het WBO 2002/2003. Met de nieuwe WBO-uitkomsten zullen de woningbehoefteprognoses worden geactualiseerd.

In 2002 is de ontwikkeling van het VBTB-monitoringsysteem wonen ter hand genomen. In dit informatiesysteem wordt op een systematische wijze de voor de begroting relevante informatie en gebruikte gegevens goed gedocumenteerd. Een eerste versie van het systeem zal reeds in 2002 operationeel worden.

Ruimtelijk Planbureau

Het Ruimtelijk Planbureau (RPB) heeft tot taak: «Het leveren van onafhankelijke bijdragen aan het publieke debat over de ruimtelijke ordening op basis van wetenschappelijke gefundeerde verkenningen, prognoses, monitoringstudies, beleidsanalyses, scenario's en beleidsvarianten».

Het onderzoek dat het Ruimtelijk Planbureau verricht, zal voldoen aan wetenschappelijke standaarden. De norm daarvoor is het oordeel van het begeleidingscollege. Bovendien wordt elke 5 jaar het kwalitatief functioneren van RPB door een visitatiecommissie geëvalueerd.

De onafhankelijke bijdrage aan het publieke debat zal onder andere tot uitdrukking komen door artikelen in landelijke dagbladen naar aanleiding van een publicatie van het Ruimtelijk Planbureau.

Het Ruimtelijk Planbureau is opgericht per 1 januari 2002 en zal in 2007 groeien naar 70 fte. In de startjaren wordt veel tijd en budget besteed aan de opbouw van het instituut, de werving van onderzoekers en het ontwikkelen van de onderzoeksprojecten.

In 2003 zal worden gepubliceerd over de eerste resultaten van een aantal onderzoeken. Het RPB zal reeds in 2003 daarnaast een aantal externe publicaties doen verschijnen. Onderstaande tabel 1 geeft een overzicht weer van de prestaties die het RPB in 2003 zal leveren.

Tabel 1.2 Prestaties 2003

- Onderzoeksrapporten:
 - Ruimtelijke verkenningen
 - Mens, tijd en ruimte
 - Internationalisering en EU
 - Grondmarkt
 - Stedelijke Vitaliteit
 - Verstedelijking open ruimte
 - Bereikbaarheid
 - Nieuwe sturingsmodellen
 - Afwegingskader voor ruimtelijke effecten
 - Modelleren ruimtegebrek
- 5 Themaberichten
- 4 keer per jaar het RPB-periodiek
- Deelname aan congressen en conferenties; 10 papers
- 30 presentaties en lezingen
- aandacht in landelijke pers en vakbladen
- 20 interviews

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)

Het RIVM is een kennis- en expertisecentrum, dat ten behoeve van de overheid onder andere onderzoek uitvoert op het gebied van milieu. Ook is het RIVM verantwoordelijk voor de wettelijk geregelde milieu-planbureaufunctie. Tevens levert het RIVM een bijdrage aan de voorbereiding, uitvoering en handhaving op het gebied van milieu, externe veiligheid en handhaving. In de Wet op het RIVM is de professionele autonomie van het instituut geregeld.

De bijdrage van VROM aan het RIVM wordt gezien als een taakstellende middelenbegroting. Jaarlijks wordt in het najaar van het jaar t-1 door het RIVM na overleg met VROM een beschrijving opgesteld van de werkzaamheden die het RIVM voor VROM gaat uitvoeren, het zogenaamde Meerjaren Activiteiten Programma milieu (MAP-milieu).

De opdrachten van VROM aan de milieusector van het RIVM zijn in vier categorieën te verdelen:

- Uitvoeren van de milieuplanbureaufunctie onder andere het opstellen van de jaarlijkse Milieubalans en vierjaarlijkse Milieuverkenning;
- Ondersteuning van beleid en uitvoering regelgeving, waaronder (wettelijk) beoordeling van nieuwe stoffen, gezondheidskundige en ecologisch onderbouwde normering en eenmalig onderzoek ter verkenning, voorbereiding en invulling van (milieu-)beleid
- Ondersteuning van de VROM-inspectie onder andere bij opsporing, handhaving en toezicht en bij calamiteiten
- Ondersteuning van het beleid met betrekking tot externe veiligheid

Tabel 1.3 Prestaties 2003
Operationeel doel: Monitoring en kennisontwikkeling
<ul style="list-style-type: none"> – onderzoekpublicaties KWR 2000 en WBO 2002/2003 – verdere ontwikkeling energiebesparingsmodel woningvoorraad – 5 onderzoeken en essays in het kader van het Nethur-project – de Milieubalans 2003 – circa 150 bijdragen van het RIVM in de vorm van rapporten, beoordelingen, adviezen e.d.

1.2.2.2. Adviesorganen en kennisontwikkeling

VROM-raad

De VROM-raad adviseert sectoroverstijgend. Hierbij wordt de nadruk gelegd op gedegen schriftelijke adviezen over strategische keuzen voor de middellange termijn, aan het begin van de beleidscyclus. Daarnaast kunnen ook adviezen worden uitgebracht in relatie tot beleidsnota's of een politiek momentum. De samenwerking met andere adviesraden wordt gezocht waar dat opportuun is.

Omdat de VROM-raad in beginsel op verzoek van de bewindslieden van VROM of de Tweede Kamer adviseert is het werkprogramma voor 2003 hiervan mede afhankelijk.

Enkele adviestrajecten zullen doorlopen in 2003:

- De toekomst van de landbouw en het landelijk gebied
- De betekenis van eigen woningbezit
- Duurzame energiehuishouding

Ook een advies, dat nu nog in een verkennende fase zit, zal doorlopen in 2003: sturing in relatie tot ontwikkelingsplanologie.

In totaal zullen naar verwachting 6 tot 8 adviezen worden uitgebracht.

Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek (RMNO)

De Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek is een sectorraad die de Regering adviseert over het te voeren onderzoeksbeleid op het gebied van ruimte, milieu en natuur. Het doel van de Raad is het ontwikkelen van een visie op onderzoeksbeleid, kennis en kennisinfrastructuur in verband met ruimte, milieu en natuurvraagstukken op de (middel)lange termijn. Om bovenstaande doelstelling te kunnen realiseren voert de Raad onder andere de volgende taken uit:

1. het desgevraagd of uit eigen beweging doen van voorstellen aan de aangewezen ministers over de uitvoering van beleid betreffende vraagstukken in verband met Ruimte-, milieu- en natuur;
2. het, waar nodig, bevorderen van overleg tussen alle betrokkenen bij onderzoek en ontwikkeling op het aandachtsgebied;

3. het signaleren van nieuwe thema's en overlappingsen met betrekking tot onderzoek op het aandachtsgebied;
4. het desgevraagd of uit eigen beweging evalueren van uitgevoerde programma's van strategisch onderzoek.

1.2.2.3. Overig

Internationale volkshuisvestingsinstellingen en projecten

Het Memorandum of Understanding met het Zuid-Afrikaanse Ministerie van Huisvesting ten behoeve van de opbouw van een sociale huursector in Zuid-Afrika zal mogelijk eind 2002 met vijf jaar worden verlengd. In dat geval zal er vanaf 2003 jaarlijks een bijdrage ter beschikking worden gesteld met het doel het overdragen van kennis en adviezen over de organisatie en bestuurlijke infrastructuur met betrekking tot het bouwen van sociale huurwoningen.

De Stichting Habitat Platform (SHP) krijgt in 2003 een bijdrage voor de implementatie van de Habitat Agenda van de Verenigde Naties. Een kernactiviteit van de SHP is het ontwikkelen, propageren en verspreiden van praktische instrumenten die op lokaal niveau in gemeenten, wijken en buurten kunnen worden toegepast ter verbetering van de woonsituatie in brede zin in Nederland, Midden- en Oost-Europa en ontwikkelingslanden. De Habitat Agenda valt onder de verantwoordelijkheid van het United Nations Human Settlements Programme (VN-Habitat) te Nairobi. In 2003 wordt VN-Habitat wederom ondersteund om vanuit Nederland een bijdrage te leveren aan het internationale programma. Dit geldt eveneens voor de Economische Commissie voor Europa (ECE) van de Verenigde Naties. Deze bijdrage is bedoeld om landenmonografieën in Midden- en Oost-Europa op het gebied van huisvesting op te stellen. Naast de vermelde bi- en multilaterale bijdragen wordt in 2003 een bijdrage verleend aan INTA (het internationale netwerk voor stedelijke ontwikkeling) te Den Haag en het Institute for Housing and Urban Development Studies (IHS) te Rotterdam. Laatstgenoemde bijdrage is gericht op het versterken van de lokale kennis in met name ontwikkelingslanden over wonen en ruimtelijke ordening door het aanbieden van onderwijs-opleidingsprogramma's.

Stichting Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV)

Het SEV levert een belangrijke bijdrage aan de uitvoering van het experimentenbeleid van VROM op het terrein van het wonen en stedelijke vernieuwing.

Nethur

Naast de hierboven genoemde activiteiten worden onderzoeken met een wisselende thematiek geprogrammeerd met Nethur (Netherlands Graduate School of Housing and Urban Research) met als doel het versterken van de inzet van wetenschappers op het terrein van wonen. Voor de komende periode zullen projecten worden uitgevoerd die betrekking hebben op de volgende onderwerpen:

- zeggenschap over de woonomgeving;
- transformatieprocessen en bewonersgedrag;
- culturele identiteit van wonen en woonomgeving in relatie tot leefstijlen en woonvoorkeuren;
- toegankelijkheid en risico's van beheervormen van woningen.

In 2003 zal worden gezien hoe de activiteiten van het SEV en Nethur kunnen worden afgestemd op de beleidsprioriteiten van het Kabinet.

1.3. Groeiparaagraaf

Tabel 1.4 Overzicht beleidsevaluaties:	
Transitiemanagement	2007
NSDO	2006
Wet Milieubeheer	Jaarlijks bijgesteld ECWM- programma
Stimuleringsprogramma Burger en Milieubeleid	2003

Na vaststelling van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening door de Staten Generaal, zal een monitoringsysteem worden afgerond en een nul-meting worden uitgevoerd. Het systeem richt zich primair op de inspanningen van VROM en de doorwerking daarvan bij andere overheden. De resultaten van de nul-meting worden omgewerkt naar indicatoren en streefwaarden, die in de beleidsartikelen in de begroting 2004 zullen worden verwerkt.

Op weg naar het tweede Uitvoeringsprogramma Vijfde Nota zullen met de Ministeries van LNV en V&W nadere afspraken dienen te worden gemaakt over de verantwoordelijkheidsverdeling met betrekking tot onderwerpen uit de Vijfde nota Nota. Dit zal zijn weerslag krijgen in de begroting 2004.

Op het vlak van het Transitiemanagement NMP4 zijn in 2005 door de departementen gezamenlijk indicatoren ontwikkeld die de voortgang moeten meten en inzicht geven in de mate waarin wordt bijgedragen aan het transitieproces richting een duurzame samenleving.

In het kader van de Herziening Wet Milieubeheer worden indicatoren ontwikkeld voor het meten van het effect van de onderdelen van de wijziging van de Wet Milieubeheer in 2005. In de begroting 2004 worden de kwaliteitscriteria voor handhavingsorganisaties beschreven.

1.4. Budgettaire gevolgen

Tabel 1.5 Bedragen in € 1000							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verplichtingen:	88 794	69 128	60 777	66 437	71 564	70 776	62 461
Uitgaven:	72 920	77 902	67 719	65 966	67 667	71 053	68 361
Programma	56 740	61 646	51 854	49 102	50 806	54 299	51 607
Strategische beleidsontwikkeling	3 726	6 873	136	136	144	144	144
Beleidsnota's en wetten ruimte	3 726	588	136	136	144	144	144
Nationaal initiatief voor duurzame ontwikkeling		6 285					
Monitoring en kennisontwikkeling	52 139	53 488	50 569	47 862	49 551	53 044	50 352
Kennisontwikkeling en onderzoek wonen	10 922	12 181	11 949	9 151	10 575	14 592	11 900
Kennisontwikkeling en onderzoek ruimte	407	699	655	671	690	690	690
Ruimtelijk Planbureau		2 794	2 883	3 223	3 239	3 239	3 239
Bijdrage RIVM	40 810	37 814	35 082	34 817	35 047	34 523	34 523
Onverdeeld programma	875	1 285	1 149	1 104	1 111	1 111	1 111
Subsidies vakorganisaties	875	559	559	514	521	521	521
Communicatie-instrumenten		726	590	590	590	590	590
Apparaat	16 180	16 256	15 865	16 864	16 861	16 754	16 754
VRM-Raad	2 133	2 202	2 197	2 198	2 212	2 212	2 212
Onverdeeld apparaat	14 047	14 054	13 668	14 666	14 649	14 542	14 542
Ontvangsten:		6 285					

1.5. Budgetflexibiliteit

Tabel 1.6 Bedragen in € 1000										
	2003		2004		2005		2006		2007	
1. Totaal geraamde kasuitgaven		67 719		65 966		67 667		71 053		68 361
2. Waarvan apparaatsuitgaven		15 865		16 864		16 861		16 754		16 754
3. Dus programma-uitgaven		51 854		49 102		50 806		54 299		51 607
4. Waarvan juridisch verplicht	92%	47 631	72%	35 474	66%	33 584	64%	34 644	67%	34 644
5. Waarvan complementair noodzakelijk en/of bestuurlijk gebonden	1%	400	1%	400	7%	3 305	6%	3 305	6%	3 305
6. Niet onder 4 en 5 begrepen* (eventueel reserveringen op basis van een regeling of beleidsprogramma)	7%	3 823	27%	13 228	27%	13 917	30%	16 350	26%	13 658
7. Totaal	100%	51 854	100%	49 102	100%	50 806	100%	54 299	100%	51 607

Artikel 2. Betaalbaarheid van het wonen

2.1. Algemene beleidsdoelstelling

VROM faciliteert binnen maatschappelijke randvoorwaarden een vrije betaalbare woonkeuze voor alle burgers in zowel de huurals de koopsector. Voor mensen die op grond van hun inkomen onvoldoende in staat zijn om zelf in hun vrije woonkeuze te voorzien, draagt de overheid zorg voor een betaalbare woning die voorziet in hun maatschappelijk gerechtvaardigde vraag. Om deze doelstelling te bereiken wordt deze uitgewerkt in drie operationele doelstellingen:

- betaalbare woonkeuze huren, waarbij rekening wordt gehouden met het verminderen dan wel tegengaan van de armoedeval;
- betaalbare woonkeuze kopen;
- versterking van de positie van de burger bij huur en koop.

2.2. Operationele doelstellingen

2.2.1. Betaalbare woonkeuze huren

De meeste mensen zijn goed in staat zelf voor huisvesting zorg te dragen. Maar een deel heeft daartoe nog altijd minder goede mogelijkheden. Als een probleemloze en evenwichtige verhouding tussen huurders en verhuurders niet vanzelfsprekend in de markt tot stand komt, kan de overheid onder voorwaarden nadere regels hanteren (consumentenbescherming en versterking zeggenschap). Ook worden er door de overheid mogelijkheden gecreëerd om kwalitatief goede betaalbare huurwoningen voor huishoudens met lagere inkomens toegankelijk te maken. De instrumenten die daarvoor worden gehanteerd zijn:

- huurwetgeving;
- huur(prijs)beleid;
- huurgeschillenbeslechting;
- woonruimteverdeling;
- huursubsidie(wet).

Waar mogelijk zal het instrumentarium van het woonbeleid worden ingezet om illegale bewoning tegen te gaan.

2.2.1.1. Huurwetgeving

Inzet van het huurbeleid is het scheppen van goede voorwaarden waarbinnen huurders en verhuurders onderling tot afspraken kunnen komen over het huren van woonruimte. Doel is te komen tot een betere marktwerking, waarbij de belangen van individuele huurders en verhuurders worden gewaarborgd. De overheid hanteert daarbij als maatstaf dat nadere regels slechts nodig zijn als een evenwichtige verhouding tussen huurders en verhuurders en een evenwichtige verhouding van rechten niet vanzelfsprekend tot stand komen.

Op 1 januari 2003 zullen naar verwachting de herziening van Boek 7.4 van het Burgerlijk Wetboek en de Uitvoeringswet huurprijzen woonruimte, waarmee modernisering van het huurrecht plaats vindt, 2^e fase, in werking treden.

Met de invoering van het nieuwe Burgerlijk Wetboek zijn ook de mogelijkheden om zelf veranderingen aan de woning aan te brengen verruimd. Na invoering van dit wetsvoorstel zal VROM de wijze waarop daar in praktijk invulling aan wordt gegeven volgen.

Met betrekking tot de op 30 november 1999 ingevoerde onderhouds-procedure bij de huurcommissie, de tweezijdige legesheffing en de verschuiving van het toezicht van Gedeputeerde Staten van de provincies naar de minister van VROM¹ heeft een evaluatieonderzoek plaatsgevonden naar de vraag of, en zo ja, in welke mate de doelstellingen zijn gehaald.

Het medio 2002 verschenen evaluatierapport geeft aan dat de positie van de huurder over het geheel genomen is versterkt door de wetwijzigingen. De zwaardere sancties beïnvloeden de afweging die verhuurders maken tussen investeren in de woning of genoeg nemen met een verlaagde huuropbrengst. De per 1 juli 2002 ingevoerde verdere aanscherping van de sancties, niet opgenomen in het evaluatierapport, zullen de positie van de huurder in dit verband nog verder versterken.

In het kader van de evaluatie van de Wet op het overleg huurders/verhuurder (TK 2001/2002, 28 160, nr. 1) is het Landelijk Overleg Verhuurders Huurders (LOVH) gevraagd voorstellen uit te werken die invulling geven aan het initiatiefrecht van huurders over maatregelen ten aanzien van de woning en woonomgeving. Afhankelijk van de uitkomst van dit traject zal in 2003 wetgeving worden voorbereid die dit initiatiefrecht vastlegt.

In 2003 zullen initiatieven worden genomen om het tekort aan studenten-huisvesting te verminderen. Dit door middel van onderzoek naar mogelijkheden van tijdelijke vergunningen bij de verhuur van studenten-eenheden.

2.2.1.2. Huur(prijs)beleid

Het huurprijsbeleid richt zich op normen met betrekking tot redelijke huurprijzen, gegeven de onvolledige marktwerking die eigen is aan de huurwoningmarkt. De redelijkheid van de huurprijzen wordt daarbij zowel beoordeeld voor huurders (bescherming tegen schaarstehuren) als voor verhuurders (een redelijke vergoeding voor het verhuurde). Jaarlijks wordt de Huurbrief en Huurcirculaire opgesteld.

Het huidige stelsel van normen voor de bepaling van de redelijkheid van huurprijzen is aan modernisering toe. De regering volgt daarbij grotendeels de voorstellen die zijn gedaan door de Commissie Huurbeleid. In de huurbrief van 14 september 2001 heeft de regering de Tweede Kamer hierover geïnformeerd. Jaarlijks wordt de huurstijging per 1 juli in beeld gebracht. Tot de invoering van het nieuwe huurprijsbeleid is een interimbeleid van kracht. De effecten van dit interimbeleid zullen nadrukkelijk worden gevolgd.

2.2.1.3 Huurgeschillenbeslechting

De huidige (59) huurcommissies bestaan uit door de Kroon benoemde voorzitters, door het Rijk benoemde leden en een secretariaat dat onderdeel is van het ministerie van VROM. Deze constellatie bemoeilijkt een effectieve aansturing van de huurcommissies. Momenteel wordt nagegaan welke oplossingen mogelijk zijn.

In 2002 heeft het Secretariaat van de huurcommissies te kampen gehad met veel problemen ten gevolge van de reorganisatie in 2001. Onder andere door het ontbreken van de geplande automatisering waren grote

¹ Wet tot wijziging van de Huurprijzenwet woonruimte, de Wet op de huurcommissies en enkele andere wetten (introduktie van een afzonderlijke huurcommissieprocedure ter bevordering van het opheffen van gebreken aan of tekortkomingen ten aanzien van woonruimte, wijziging van de regeling met betrekking tot de aan de Staat verschuldigde vergoeding voor een advies of een uitspraak door de huurcommissie en wijziging van het toezicht op de huurcommissies).

werkachterstanden ontstaan. Inmiddels zijn maatregelen genomen dan wel in voorbereiding, en is de situatie meer beheersbaar en bestuurbaar geworden.

In 2003 wordt het merendeel van de geschillen afgehandeld binnen vier maanden. Hierbij wordt uitgegaan van een instroomprognose van ongeveer 20 000 geschillen.

2.2.1.4. Woonruimteverdeling

De Huisvestingswet maakt het gemeenten mogelijk, daar waar de marktsituatie dit wenselijk maakt, voorwaarden te stellen aan de verhuur of verkoop van woningen, teneinde gelijke kansen te bieden voor het verkrijgen van een woning aan alle groepen in de samenleving. Conform artikel 80 van de Huisvestingswet dient de minister de Staten-Generaal een verslag te zenden op de wijze waarop de Huisvestingswet de laatste 5 jaar is toegepast.

In dat verband zal, in het licht van actuele ontwikkelingen, een analyse plaatsvinden van de huidige wijze van woonruimteverdeling van huurwoningen. Het gaat daarbij vooral om de lokale/regionale woonruimteverdeling van huurwoningen. Bij de analyse zal worden gekeken op welke wijze meer inzicht kan ontstaan voor de woningzoekende in de wachttijden voor en realisatiekansen van zijn woonwensen en hoe een grotere toegankelijkheid van het systeem kan worden bereikt, bijvoorbeeld door een op het individu toegesneden dienstverlening, een grotere transparantie met betrekking tot de toewijzing en vermindering van administratieve lasten voor aanbieders van woonruimte. De Tweede Kamer zal hierover in 2003 worden gerapporteerd.

Bij woonruimteverdeling is het uitgangspunt dat waar gemeenten regels gesteld hebben aan de woonruimteverdeling de naleving door gemeenten ook gecontroleerd dient te worden. Op basis van een monitor naar de aanpak van onrechtmatige bewoning door gemeenten (2002) zal worden nagegaan in hoeverre de bestrijding van illegaal verblijf in de woning intensivering behoeft. De uitkomsten van de monitor zullen besproken worden met betrokken partijen (waaronder VNG en organisaties van verhuurders). Daarbij wordt ook gekeken naar het beschikbare instrumentarium en een mogelijke verdergaande koppeling van bestanden, waaronder een koppeling tussen WOZ en GBA.

2.2.1.5. Huursubsidiewet

De huursubsidiewet heeft als voornaamste doel om mensen met lagere inkomens te voorzien van goede en betaalbare huisvesting. De huursubsidie is een inkomensafhankelijke regeling. De uitkeringen hiervan zouden in principe belast zijn. De bijdrage huursubsidie is hiervan vrijgesteld. Het betreft een netto bedrag. Dit is voor de hand liggend vanwege doelmatigheidsoverwegingen.

De drie pijlers uit de Huursubsidiewet zijn:

- betaalbare huurlasten;
- medeverantwoordelijkheid verhuurders;
- vereenvoudiging regelgeving en uitvoering.

In 2003 zullen voorstellen worden uitgewerkt voor een hervorming van de individuele huursubsidie waarbij, naar analogie van de nieuwe zorgtoeslag, meer aansluiting wordt gevonden bij een genormeerde huur in

plaats van de feitelijke huur. Daarbij worden bestaande huursubsidieontvangers ontzien. Opbrengsten die ontstaan worden benut om de afname van de IHS naarmate het inkomen stijgt geleidelijker te maken. Afhankelijk van de besluitvorming over de voorstellen wordt gestreefd naar een wetswijziging per 1 juli 2005.

Betaalbare huurlasten

Voor het effect van de huursubsidie op de betaalbaarheid van het huren wordt gekeken naar een aantal indicatoren.

Dit zijn de ninki (index van netto inkomen na kale huurlasten en de netto huurquote (de netto huurlasten als percentage van het netto inkomen). De ninki geeft de ontwikkeling aan van het netto inkomen na aftrek van de huurlasten. De netto huurquote geeft aan welk deel van het netto-inkomen aan huurlasten wordt besteed. Door het huurbeleid en de huursubsidie worden de netto huurquote en de ninki beïnvloed. Deze grootheden worden echter nog door veel meer factoren beïnvloed: de economische ontwikkeling, de werkloosheid, de hoogte van uitkeringen, fiscale maatregelen, etc. De ninki is echter, in vergelijking met de netto huurquote, minder gevoelig voor aanpassingen in de fiscale sfeer, bijvoorbeeld maatregelen waardoor de eigen bijdrage in de huur wordt verhoogd, terwijl de inkomensgevolgen daarvan fiscaal worden gecompenseerd. Daarnaast is de ninki een betere indicator voor betaalbaarheid van het wonen dan de netto huurquote. Immers, betaalbaarheid van het wonen gaat over de hoeveelheid euro's in de portemonnee en daar geeft de netto huurquote slechts een indirecte indicatie over. Er wordt naar gestreefd de ninki zo mogelijk gelijk te laten zijn aan de ninki in het tijdvak 2000/2001 en in ieder geval niet lager dan die in het tijdvak 1999/2000 (eerste jaar van presentatie).

Tabel 2.1: Ninki voor categorieën huursubsidieontvangers				
	1997/ 1998	1998/ 1999	1999/ 2000	2000/ 2001
Alleenstaanden 65–	100,0%	102,1%	105,4%	109,1%
Meerpersoons 65–	100,0%	102,2%	106,2%	109,6%
Alleenstaanden 65+	100,0%	102,2%	108,4%	111,6%
Meerpersoons 65+	100,0%	102,6%	107,9%	111,3%
	100,0%	102,1%	106,6%	110,0%

Uit tabel 2.1 blijkt dat de ninki de afgelopen jaren is gestegen. De stijging van de ninki is vooral toe te schrijven aan de gematigde huurontwikkeling en de gestegen inkomens. Dit effect deed zich binnen elk te onderscheiden groep voor.

Tabel 2.2: Netto Huurquote voor verschillende groepen huursubsidieontvangers				
	1997/ 1998	1998/ 1999	1999/ 2000	2000/ 2001
Alleenstaanden 65–	25,7%	25,8%	25,9%	25,6%
Meerpersoons 65–	18,2%	18,3%	18,4%	18,2%
Alleenstaanden 65+	23,5%	23,6%	23,1%	22,9%
Meerpersoons 65+	19,6%	19,6%	19,3%	19,1%
	21,8%	21,9%	21,8%	21,6%

De netto huurquotes zijn voor de huursubsidieontvangers marginaal gedaald.

Beperking armoedeval

Tenslotte wordt in tabel 4 de huursubsidiedruk als een kengetal gepresenteerd. Deze huursubsidiedruk is van belang voor mensen die met een inkomensvoortgang te maken hebben. Als gevolg van die inkomensvoortgang kunnen zij (een deel van) de huursubsidie verliezen met als gevolg dat zij per saldo slechts een geringer financieel voordeel hebben van de inkomensvoortgang.

Tabel 2.3: Huursubsidiedruk				
	1999/ 2000	2000/ 2001	2001/ 2002	2002/ 2003
Alleenstaande van bijstand naar 100% WML ¹	53,4%	54,1%	52,1%	41,1%
Alleenstaande van bijstand naar 130% WML	56,8%	56,6%	58,3%	51,6%
Meerpersoons van bijstand naar 100% WML*	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Meerpersoons van bijstand naar 130% WML	47,0%	47,7%	43,9%	31,3%

¹ Wettelijk minimumloon (WML).

* De huursubsidiedruk is bij deze huishoudens 0% omdat het bedrag dat zij aan huursubsidie ontvangen bij bijstand en wettelijk minimumloon gelijk is omdat ook de hoogte van de bijstand en het wettelijk minimumloon voor dit huishoudtype nagenoeg gelijk is.

In bovenstaande tabel is de huursubsidiedruk opgenomen voor 4 cases, om zo de doorwerking van de wijzigingen in regelgeving waaronder de fiscaliteit te schetsen.

Daarnaast zal in de door het Kabinet te entameren meerjarige aanpak om de armoedeval aan te pakken gezien worden in hoeverre aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn. In de tabel is aangegeven welk deel men aan huursubsidie verliest als er een inkomensverbetering optreedt. Positief is dat de huursubsidiedruk in het jaar 2002/2003 fors daalt. Dit is het gevolg van het nieuwe belastingstelsel¹, dat er toe heeft geleid dat de netto-inkomens, met name voor werkenden fors zijn gestegen. De huursubsidiebijdrage is niet aangepast als gevolg van de belastingherziening zodat dit heeft geresulteerd in een forse afname van de huursubsidiedruk. De daling van de huursubsidiedruk is bijna in zijn

¹ Bij deze berekening wordt het effect van het nieuwe belastingstelsel pas zichtbaar 1 jaar na de invoering van het stelsel. Bij het bepalen van de huursubsidiedruk wordt voor de inkomens, conform de huursubsidiesystematiek uitgegaan van het inkomen t-1.

geheel toe te schrijven aan dit effect. Daarnaast is de huursubsidiedruk als gevolg van het afschaffen van de kindertoeslag voor meerpersoons-huishoudens nog iets extra afgenomen.

Medeverantwoordelijkheid verhuurders

Omdat het beleid van verhuurders invloed kan hebben op het beroep dat op de huursubsidie wordt gedaan, kent de Huursubsidiewet een instrument om de medeverantwoordelijkheid van de verhuurders gestalte te geven, de prestatienormering. Deze prestatienormering bestaat uit een uitgavennorm en een verhuisnorm. De uitgavennorm heeft betrekking op de stijging van de gemiddelde huursubsidiebijdrage. De verhuisnorm heeft betrekking op het aantal huursubsidietoekenningen boven de aftoppingsgrens. Bij de uitgavennorm geldt dat alleen een bijdrage wordt opgelegd aan verhuurders als de norm op landelijk niveau wordt overschreden. In het subsidietijdvak 2000/2001 is de uitgavennorm landelijk overschreden. Uit hoofde van deze overschrijding worden de verschuldigde bijdragen opgelegd. Voor het tijdvak 2002/2003 bedraagt de uitgavennorm 0,9%. Dit betekent dat de gemiddelde bijdrage huursubsidie in 2002/2003 ten hoogste 0,9% mag stijgen ten opzichte van het vorige tijdvak. De uitgavennorm is voor het genoemde subsidietijdvak lager dan gewoonlijk door het afschaffen van de kindertoeslag in de huursubsidie welke aanpassing langs fiscale weg heeft plaatsgevonden. In verband met de complexiteit, uitvoerbaarheid en werking van het huidige systeem zullen in 2003 voorstellen worden gedaan voor aanpassing en aanscherping hiervan.

Vereenvoudigen van de regelgeving en de uitvoering

Een verbetering van de efficiëntie en verhoging van de klantvriendelijkheid bij de verstrekking van huursubsidie zal de toegankelijkheid van de huursubsidie vergroten en daarmee het niet-gebruik van de huursubsidie stabiliseren.

Als onderdeel van het programma modernisering uitvoering huursubsidie (EOS) is gestart met het opzetten van laagdrempelige klantcontactpunten waar het mogelijk wordt op eenvoudige wijze huursubsidie aan te vragen. Op het punt van de fysieke klantcontactpunten wordt nauw samengewerkt met gemeenten en verhuurders. Zo mogelijk zal in 2003 ook gestart worden met de ontwikkeling van een telefonisch loket (telefoondesk). In de tijd zal ook nog een virtueel loket (internet) ontwikkeld worden. Deze acties zullen worden betrokken bij het streven van het Kabinet om te komen tot één (uitvoerings)loket voor inkomensafhankelijke subsidies, waardoor de transparantie van het inkomensondersteunend beleid toeneemt.

2.2.2. Betaalbare woonkeuze kopen

Van alle bewoners hebben eigenaar-bewoners de meeste zeggenschap over en verantwoordelijkheid voor de woning. Het beleid is gericht op verdere groei van het eigen woningbezit, het verbeteren van de keuzevrijheid en het invulling geven aan het sociale koopbeleid.

Om dit te realiseren staan de volgende instrumenten ter beschikking:

- Verkoop van huurwoningen
- Nationale Hypotheek garantie
- De Wet bevordering eigenwoningbezit

2.2.2.1. Verkoop van huurwoningen

In de Nota Mensen Wensen Wonen is de ambitie opgenomen om te komen tot circa 65% eigen woningbezit in 2010, voor zover burgers dat wensen. Hierbij gaat het niet alleen om nieuwbouw, maar vooral om verkoop van huurwoningen. Omzettingen van huur naar koop zijn daarbij eveneens nodig. In maart 2002 zijn over het verstedelijkingsbeleid regionale bestuurlijke intentie-afspraken gemaakt, waarvan het aantal te verkopen huurwoningen, alsmede de bouw van sociale koopwoningen een wezenlijk onderdeel uitmaakt. In 2003 zullen definitieve afspraken worden gemaakt. Woningcorporaties dienen op basis van prestatie-afspraken de verkoop van huurwoningen aan zittende huurders te intensiveren. Aldus ontstaat een geclausuleerd kooprecht. Lokale en regionale omstandigheden kunnen aanleiding zijn voor aanpassing van het macroperscentage van 65% (zie ook artikel 4).

2.2.2.2. Nationale Hypotheek Garantie

De Nationale Hypotheek Garantie (NHG) draagt bij aan de bevordering van het eigen woningbezit door het borgen van leningen. De NHG wordt door het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) verstrekt. Het Rijk vervult daarbij een achtervangfunctie en heeft een rol bij het gebruik en bereik van de NGH. Jaarlijks verstrekt het WEW circa 60 000 garanties. Met de Nationale Hypotheek Garantie is het mogelijk om zonder eigen middelen een huis te kopen. Hierdoor zijn financiers eerder bereid tot het verstrekken van een lening, is een korting op de rente mogelijk en is er een beperking van het vermogensrisico.

2.2.2.3. Wet bevordering eigenwoningbezit

De Wet bevordering eigenwoningbezit (BEW) is sinds 1 januari 2001 in werking getreden. Het doel van de wet BEW is om de keuzevrijheid tussen huren en kopen voor huishoudens met lagere inkomens te vergroten. De BEW is, net als de huursubsidie, een inkomens-afhankelijke regeling waarvan de uitkeringen vanwege doelmatigheidsoverwegingen vrijgesteld zijn van belastingen.

2.2.3. Versterking van de positie van de burger bij huur en koop

Voor individuele kopers en huurders is het soms moeilijk een vuist te maken in de interactie met marktpartijen, corporaties en overheden over plannen en beslissingen over de woning of de woonomgeving. Om de positie van de burger te versterken worden de volgende acties ondernomen:

- aanpassing(en) in wet- en regelgeving
- ondersteunen belangenverenigingen
- MDW project Positie van de koper op de nieuwbouwmak

2.2.3.1. Aanpassing(en) in wet- en regelgeving

Vanuit de wens tot beheersing van de woonlasten en het beperken van de financiële risico's van appartementsrechtenaren bij (achterstallig) onderhoud is in 2002 onderzoek uitgevoerd naar het functioneren van Verenigingen van Eigenaren (VvE's). Deze organisatievorm is gedifferentieerd en complex. Afhankelijk van uitkomsten van dit onderzoek zal in 2003 nader beleid geformuleerd worden. De uitkomsten van een aantal pilots die in samenwerking met de Stichting Stimuleringsfonds Volk-

huisvesting Nederlandse gemeenten zijn opgezet zullen hierbij worden betrokken. Het onderzoek biedt een eerste inzicht in de omvang van o.a. organisatorische, financiële en onderhoudsproblemen van VvE's en appartementsrechteigenaren.

Om dit inzicht te behouden en uit te breiden is een monitor van de ontwikkelingen (aantallen, soort appartementsrecht, financiële reserve, onderhoudsstaat enzovoort) op de appartementenmarkt gemaakt, waarvan de eerste resultaten al in 2003 verwacht worden.

2.2.3.2. Ondersteunen belangenverenigingen

Om de positie van de burger te versterken verstrekt VROM een bijdrage aan de Vereniging Eigen Huis, de Nederlandse Woonbond en aan het Landelijk Contact Vrouwen Adviescommissies.

2.2.3.3. MDW project Positie van de koper op de Nieuwbouwmarkt

Op de deelmarkt voor nieuwbouwwoningen blijkt de positie van de consument-koper ten opzichte van de aanbiedende partijen relatief zwak te zijn. De centrale vraag in dit MDW (Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit) project is hoe de preferenties van de koper op de markt voor nieuwbouwwoningen beter ondersteund kan worden. In 2003 zal de regering met een standpunt ten aanzien van de uitkomsten van dit project komen.

2.3. Ambities en prestaties 2003

In het onderhavige artikel zijn nog geen concrete beleidsdoelstellingen (in de vorm van streefwaarden) en prestaties voor 2003 opgenomen en ontbreekt de groeiparagraaf. Kortheidshalve wordt verwezen naar de in de leeswijzer opgenomen toelichting terzake.

2.4. Budgettaire gevolgen

Tabel 2.4 Bedragen in € 1000							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verplichtingen:	1 789 334	1 899 507	1 740 688	1 781 458	1 832 698	1 888 964	1 958 547
Uitgaven:	1 863 973	1 916 167	1 656 446	1 674 419	1 689 994	1 711 562	1 747 826
Programma	1 797 695	1 853 606	1 602 640	1 629 717	1 646 748	1 668 316	1 704 580
Betaalbare woonkeuze huren	1 732 424	1 790 566	1 538 629	1 564 644	1 579 426	1 593 667	1 619 952
Huursubsidie	1 488 613	1 512 880	1 493 119	1 519 301	1 534 058	1 547 528	1 573 400
Bijdrage huurlasten	49 005	37 317	37 779	38 341	38 903	39 836	40 700
Kostenvergoeding verhuurders	15 213	4 900					
Bijdragen nieuwbouw huurwoningen	8 216	7 939	7 332	6 870	6 357	6 226	5 852
Afkoop DKP-subsidies beleggers en particulieren	209	937					
Afkoop subsidies NWI's	170 714	226 139	172	132	108	77	
Compensatie huurders Enschede	454	454	227				
Betaalbare woonkeuze kopen	62 882	59 100	59 692	60 691	62 869	70 223	80 270
Bevordering eigen woningbezit	92	7 477	16 942	28 301	41 060	55 423	70 370
Bijdragen woningen marktsector en premiekoop	61 452	51 100	42 500	32 300	21 800	14 800	9 900
Gewenningssubsidieregeling eigen woningbezit	430	523	250	90	9		
Compensatie bewoners Enschede	908						
Versterking positie burger bij huur en koop	1 357	1 480	1 480	1 480	1 508	1 508	1 508
Subsidie woonconsumentenorganisaties	1 357	1 480	1 480	1 480	1 508	1 508	1 508
Onverdeeld programma	1 032	2 460	2 839	2 902	2 945	2 918	2 850
Afkoop subsidies woonwagens	4						
Woonwagens	402	375	299	269	222	195	127
Kennisoverdracht, experimenten e.a.		143	45	45	45	45	
Onderzoek	626	672	737	737	737	737	737
Communicatie-instrumenten		817	1 134	1 134	1 134	1 134	1 134
Nader aan te wijzen		453	624	717	807	807	807
Apparaat	66 278	62 561	53 806	44 702	43 246	43 246	43 246
Uitvoering huursubsidie	41 813	41 154	31 803	24 357	24 357	24 357	24 357
Uitvoering eigen woning-regelingen	5 857	2 623	2 854	2 854	2 854	2 854	2 854
Onverdeeld apparaat	18 608	18 784	19 149	17 491	16 035	16 035	16 035
Ontvangsten:	59 253	79 595	32 157	30 407	24 216	18 517	17 412

Toelichting:

Bij dit beleidsartikel betreft de uitgavenraming 2003 en latere jaren voor circa 90% uitgaven voor huursubsidie. Ondanks een afname van de aantallen huursubsidiegebruikers in de komende jaren stijgen de budgetten als gevolg van een hoger wordende gemiddelde bijdrage. De budgetten bij het instrument Bevordering eigen woningbezit (BEW) zijn ten opzichte van de begroting 2002, als gevolg van realisatiegegevens 2001, aangepast maar nemen jaarlijks toe als gevolg van de «stapelings» van jaargangen aan jaarlijkse bijdragen. Immers, elk jaar worden verplichtingen aangegaan die 15 jaar lang tot een jaarlijkse bijdrage leiden.

In 2003 wordt nog circa 3% van het uitgavenbudget aan oude regelingen (instrumenten) uitgegeven.

Een majeure post in 2003 hierbij is de bijdrage aan woningen marktsector en premiekoop.

Door verdergaande automatisering en doelmatiger werken zullen naar verwachting de apparaatskosten na 2003 sterk afnemen en enigszins stabiliseren tot een niveau van ruim € 43 mln per jaar.

Tabel 2.5: Gemiddelde bijdrage en aantallen huursubsidieontvangers

	2002/ 2003	2003/ 2004	2004/ 2005	2006/ 2007	2007/ 2008
Aantal aanvragen (x 1000)	973	965	955	954	954
Bijdrage (in €)	1 510	1 550	1 600	1 644	1 688

2.5. Budgetflexibiliteit

Tabel 2.6 Bedragen in € 1000

	2003		2004		2005		2006		2007	
1. Totaal geraamde kasuitgaven		1 656 446		1 674 419		1 689 994		1 711 562		1 747 826
2. Waarvan apparaatsuitgaven		53 806		44 702		43 246		43 246		43 246
3. Dus programma-uitgaven		1 602 640		1 629 717		1 646 748		1 668 316		1 704 580
4. Waarvan juridisch verplicht	3%	50 955	2%	39 697	2%	30 346	1%	21 278	1%	16 371
5. Waarvan complementair noodzakelijk en/of bestuurlijk gebonden	97%	1 550 279	97%	1 588 521	98%	1 614 813	99%	1 645 449	99%	1 686 620
6. Niet onder 4 en 5 begrepen* (eventueel reserveringen op basis van een regeling of beleidsprogramma)	0%	1 406	0%	1 499	0%	1 589	0%	1 589	0%	1 589
7. Totaal	100%	1 602 640	100%	1 629 717	100%	1 646 748	100%	1 668 316	100%	1 704 580

Toelichting:

De budgetflexibiliteit van artikel 2 is in feite marginaal. Voor de programma-uitgaven zijn alleen de instrumenten met naar verhouding kleine budgetten op grond van de gehanteerde verplichtingenbegrippen «flexibel» (onderzoek, kennisoverdracht, nader aan te wijzen). De programma-uitgaven welke juridisch verplicht zijn hebben voornamelijk betrekking op de «oude regelingen». In het percentage van 97% complementair noodzakelijk en/of bestuurlijk gebonden zijn naast de woonconsumentenorganisaties eveneens de budgetten voor de huursubsidie, de Vangnetregeling (Bijdrage huurlasten) en de BEW (Bevordering eigen woningbezit) begrepen. Immers iedere aanvrager die aan de voorwaarden voldoet komt in aanmerking voor de subsidie.

Tabel 2.7 Aantallen en kosten beschikte aanvragen			
	realisatie 2001	2002	2003
Kosten (in € 1 mln)			
Apparaatskosten VROM	41,0	43,8	34,7
Kosten vergoeding verhuurders	15,2	4,9	
Declaratiekosten Gemeenten Vangnetregeling	16,4	7,6	7,6
Totaal kosten	72,6	56,3	42,3
Aantal beschikte aanvragen			
aantal beschikkingen Huursubsidie	1 263 797	979 000	969 000
aantal beschikkingen Vangnet	40 550	41 412	41 412
aantal beschikkingen GEW	114		
aantal beschikkingen BEW	366	3 800	8 800
Totaal aantal aanvragen	1 304 827	1 024 212	1 019 212
Kosten per aanvraag (in €1)	56	55	42

Toelichting

De apparaatskosten VROM 2002 nemen ten opzichte van de realisatie 2001 incidenteel toe als gevolg van onder andere de invoering van de klantcontactpunten (project EOS) per 1 juli 2002. In 2003 worden geen extra kosten meer gemaakt ten behoeve van het project EOS. De afronding van het project is gesteld op 1-1-2003.

In de apparaatskosten VROM zijn uitsluitend de kosten begrepen die te maken hebben met het (be-)afhandelen van aanvragen. In verband met de indeling van de VBTB begroting worden andere aan bijvoorbeeld huursubsidie gerelateerde apparaatskosten bij het betreffende beleidsartikel opgenomen (fraudebestrijding huursubsidie bij artikel 13, Handhaving). De verlaging in 2002 van de kostenvergoeding verhuurders heeft te maken met het afschaffen ervan als gevolg van het automatisch continueren.

De kosten voor de Vangnetregeling zullen naar verwachting na 2002 constant blijven, nadat in 2001 als gevolg van het onderzoek door Regioplan Onderzoek, Advies en informatie de uitvoeringskosten bij de gemeenten zijn verlaagd.

De in dit overzicht gepresenteerde aantallen beschikte aanvragen, inclusief de nihil-beschikkingen, huursubsidie en Vangnet zijn de gemiddelden van 2 tijdvakken. De huursubsidiesystematiek is namelijk gebaseerd op tijdvakken die lopen van 1 juli tot 1 juli.

De aantallen bij de GEW en BEW zijn gebaseerd op begrotingsjaren.

Artikel 3. Duurzame woningen en gebouwen

3.1. Algemene beleidsdoelstelling

Bij de totstandkoming en verbetering van woningen en gebouwen wordt gestreefd naar duurzame kwaliteit. Hierbij ligt de nadruk op de veiligheid, gezondheid, bruikbaarheid en levensloopbestendigheid, energiebesparing en milieubelasting van de woning of het gebouw afgestemd op de maatschappelijke behoefte. Binnen deze hoofddoelstelling worden vier operationele doelstellingen onderscheiden:

- garanderen van de minimale kwaliteit van woningen en gebouwen;
- verbeteren van de kwaliteit van woningen en gebouwen en het stimuleren van innovatie;
- bevorderen van de invloed van de burger op de kwaliteit bij totstandkoming van woningen en gebouwen;
- coördinatie bouwbeleid.

3.2. Operationele doelstellingen

3.2.1. Garanderen van een minimale kwaliteit van woningen en gebouwen

In de bouwregelgeving (met name het bouwbesluit) is de minimale kwaliteit van woningen en gebouwen vastgelegd. De bouwregelgeving richt zich niet alleen op de nieuwbouw maar ook op de bestaande voorraad.

In de beleidsbrief over de toekomst van de bouwregelgeving, getiteld «Agenda Bouwregelgeving 2002–2006» (TK 2001–2002, nr 28 325, nr. 1) is aangegeven welke wijzigingen de komende jaren op dit terrein zullen plaatsvinden.

Doel hierbij is te komen tot een herijking, zodat de bouwregelgeving:

- zorgt voor een betere bescherming van de burger in de praktijk;
- meer aansluit op maatschappelijke behoeften en wensen en daardoor over een breder maatschappelijk draagvlak beschikt;
- in de praktijk beter hanteerbaar, uitvoerbaar en handhaafbaar is.

Onderscheid is gemaakt in een drietal pakketten van wijzigingen, waarvan het eerste pakket per 1 januari 2003 in werking zal treden.

Dit omvat onder meer de conversie van het Bouwbesluit en de verruiming van het aantal vergunningvrije bouwwerken. In concreto gaat het om de volgende maatregelen:

- wijzigingen in de bouwvergunningprocedure zoals het vervallen van de meldingsprocedure, verruiming categorie bouwvergunningvrije bouwwerken, introductie lichte bouwvergunningsprocedure, landelijke uniformering/limitering indieningsvereisten voor bouwvergunningaanvragen en de introductie gefaseerde vergunningverlening;
- aanscherping van het wettelijk welstandskader in het kader van welstandstoezicht;
- wijzigingen in de bouwtechnische regelgeving (Bouwbesluit en daarmee samenhangende ministeriële regelingen): conversie van de structuur van het Bouwbesluit leidt tot een betere leesbaarheid en toegankelijkheid, daarnaast zullen door de inwerkingtreding van fase 2 functionele eisen voor utiliteitsbouw vervangen worden door prestatie-eisen en wordt een aantal technische voorschriften

geschrappt, aangescherpt dan wel toegevoegd. Één Ministeriële Regeling zal de huidige vijf regelingen vervangen.

Deze wijzigingen van de Woningwet en het gewijzigde Bouwbesluit zijn inmiddels in het Staatsblad gepubliceerd (Stb. 2001, nr. 518 respectievelijk nr. 410). De nieuwe Algemene Maatregelen van Bestuur «Besluit bouwvergunningvrije en licht-bouwvergunningplichtige bouwwerken» en «Besluit indieningsvereisten aanvraag bouwvergunning» zijn in augustus 2002 gepubliceerd.

3.2.1.1. Overige wijzigingen van de Woningwet en Bouwbesluit.

Er is nog aanzienlijke vereenvoudigingswinst te behalen door betere inhoudelijke en procedurele coördinatie van bouwgerelateerde regelgeving en daarmee samenhangende vergunningverlening en handhaving. Bij wijziging van bouwgerelateerde regelgeving zal door de betrokken departementen dan ook moeten worden toegewerkt naar een nieuwe structurering van regelgeving (inclusief de daarmee samenhangende instrumenten en procedures) op de drie niveaus die aansluiten bij de fasen die het bouwproces doorloopt: locatie, bouw en gebruik. Dit blijkt uit de rapporten inzake de Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit (MDW)-projecten «Openbare inrichtingen» (Kamerstukken II 2001/2002, 24 036, nr. 207) en «Servicegerichte overheid» (Kamerstukken II 2001/2002, 24 036, nr. 245).

De in het tweede en derde pakket opgenomen wijzigingen hebben betrekking op:

- verbetering van de handhaving van de bouwregelgeving;
- aanpassing van het Bouwbesluit, met name voortkomend uit de suggesties uit de praktijk die naar voren zijn gekomen in het implementatietraject 1^e pakket wijzigingen bouwregelgeving;
- doorwerking van de Europese harmonisering van de normen voor constructieve veiligheid (Eurocodes);
- aanscherping van de energieprestatie-eis (EPC) (onder voorwaarde dat de kosten effectiviteit van zo'n aanscherping aantoonbaar is verbeterd);
- omvorming van de Woningwet tot een Bouwwet (waarin verwerkt worden de aanbevelingen om te komen tot een stroomlijning van de procedures, zoals gedaan door de MDW-werkgroep «servicegerichte overheid»);
- eventuele aanpassing van de toezichtstructuur in verband met de herbezinning op verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen gemeentelijke bouw- en woningtoezicht en de private sector (onder meer certificering);
- overheveling van bouwtechnische voorschriften uit andere regelingen naar het Bouwbesluit; het eventueel schrappen van een aantal bruikbaarheidsvoorschriften.

3.2.2. *Verbeteren van de kwaliteit woningen en gebouwen en stimuleren van innovatie*

In de gesprekken met de regio's over de verstedelijking tot 2010 zijn afspraken gemaakt over verbetering van zowel woningen als de woon/werkmilieus. Deze zijn vastgelegd in de afgesloten Intentieafspraken met 20 regio's. Dit moet leiden tot een betere aansluiting van het aanbod bij de (kwalitatieve)vraag en verbetering van de prijs-kwaliteits verhouding van de woning. Daarnaast zal VROM vooral die bouwtechnische verbeteringen

stimuleren die bijdragen aan een gezondere, energiezuinige en duurzame gebouwde omgeving. Voor het jaar 2003 worden hierin drie thema's onderscheiden: duurzaam bouwen, energiebesparing en brandveiligheid.

3.2.2.1. Duurzaam bouwen

Het beleidsprogramma duurzaam bouwen 2000–2004 streeft naar vermindering van de milieubelasting bij ontwikkeling en beheer van de gebouwde omgeving. Dit vergt onder andere een duidelijke en meetbaar geformuleerde beleidsinzet. Deze beleidsinzet is geformuleerd in een brief aan de Tweede Kamer (TK 2001–2002 24 280 en 26 603, nr. 22).

Hierin is aangekondigd dat het dubo-beleid wordt toegespitst op een aantal concrete thema's:

- energiebesparing met het doel de emissie van CO₂ door de gebouwde omgeving terug te dringen (Zie 3.2.2.2.);
- verantwoord materiaalgebruik teneinde de condities voor milieu te verbeteren;
- verhoging gezondheidsniveau van het binnenmilieu van woningen en gebouwen.

De toespitsing op de genoemde thema's betekent niet dat het integrale karakter van duurzaam bouwen uit het oog wordt verloren. Bovendien dient reductie van negatieve milieueffecten in de bouw goed aan te sluiten op de andere pijlers onder het bouwkwaliteitsbeleid, zoals bijvoorbeeld veiligheid en bruikbaarheid. Integraliteit betekent in dat opzicht vooral aansluiten bij de wensen van de burger en ruimte laten om op lokaal of contextgebonden, in een integrale afweging, duurzame oplossingen toe te passen. Gebiedsgericht maatwerk («duurzaamheid op locatie») is daarbij onontbeerlijk door onder andere het beleid inzake stedelijke vernieuwing. Verder is van belang dat het dubo-beleid aansluit bij de wensen van de woonconsument en de gebouwgebruiker.

Vervanging loden leidingen

Met het oog op het verlagen van het gezondheidsrisico met name zuigelingen, worden door het uitvoeren van de stimuleringsregeling «Saneren loden drinkwaterleidingen» bestaande loden drinkwaterleidingen in woningen vervangen. Het beleid is gericht op de doelstelling voor 2005, te weten een sanering van 100% in de sociale woningvoorraad en 80% in de particuliere woningvoorraad. In 2001 is de doelstelling ruim gehaald waardoor de doelstelling voor 2003 naar beneden is bijgesteld. In 2003 worden tenminste 3 500 beschikkingen afgegeven (relatie met art. 12.2.1.).

Energiebesparing gebouwde omgeving

De taakstelling voor de gebouwde omgeving voor de eerste budgetperiode van het Kyoto-protocol is een reductie van 3 Mton per jaar. Dit ten opzichte van de verwachte autonome reductie. Er is sprake van een verdeling van de doelstelling over woningbouw (2 Mton) en utiliteitsbouw (1 Mton). De aandacht ligt hierin met name in de bestaande gebouwenvoorraad. In 2002 is de uitvoering van het klimaatbeleid geëvalueerd. In de Evaluatienota Klimaatbeleid is aangegeven dat het doel is om eind van dit jaar te komen tot streefwaarden voor de CO₂-emissie in de periode 2008–2012 voor vier sectoren, waarbij de gebouwde omgeving als aparte sector wordt aangemerkt (zie artikel 11).

In de aanloop op deze evaluatie bleek dat het onzeker was of met het geformuleerde beleid uit de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid de taakstelling van 3 Mton voor de gebouwde omgeving zou worden gehaald.

Om deze reden is een brief aan de Tweede Kamer gestuurd (TK 2000–2001, 26 603, nr. 26) over intensivering van het klimaatbeleid in de gebouwde omgeving.

Behalve het nationale klimaatbeleid spelen ook Europese ontwikkelingen. In het kader van de Europese Richtlijn «Energieprestaties in gebouwen», worden energieprestatie-certificaten voor de gebouwde omgeving verplicht. Vanaf 2003 zullen de voorbereidingen worden getroffen om tijdig te kunnen voldoen aan deze richtlijn.

Energieprestatieadvies

In 2000 is het Energieprestatieadvies (EPA) voor de woningbouw geïntroduceerd. Het EPA en de toepassing van energiebesparende maatregelen is vanaf 2000 financieel ondersteund middels de fiscale Regeling Energiepremies (EPR). In het Strategisch Akkoord is besloten tot een beperking van het free rider-effect in het bestaande fiscale milieu- en energiepakket. In dit kader zal de fiscale regeling Energiepremies worden beëindigd. Om energiebesparing door huishoudens te blijven stimuleren, zal in de plaats van de fiscale regelingen een andere regeling – met minder budget uitgewerkt worden. Hiervoor zijn aan de begroting van VROM gelden toegevoegd, oplopend van € 54 mln in 2003 tot € 72 mln in latere jaren.

Tender Energiebesparing bij Lagere Inkomensgroepen

Begin 2002 is de Tender Energiebesparing bij Lagere Inkomensgroepen (huishoudens met een besteedbaar inkomen lager dan € 12 660) in werking getreden. Verschillende organisaties kunnen plannen (advisering, ondersteuning of aanbrenge kleine voorzieningen) indienen om energiebesparing bij Lagere Inkomensgroepen te stimuleren. In 2003 zal op basis van de ervaringen die met de eerste tender zijn opgedaan en rekeninghoudend met de nieuwe situatie die is ontstaan rondom de defiscalisering van de Energiepremiereregeling, bekeken worden of de regeling in de huidige vorm gecontinueerd wordt.

EPA utiliteitsbouw

In 2002 hebben experimenten plaatsgevonden rondom het EPA in de utiliteitsbouw. Op basis van de ervaringen uit de experimenten en een onderzoek naar de tussendoelen voor de EPA utiliteitsbouw zal in 2003 worden bekeken of en op welke wijze het EPA voor de utiliteitsbouw met meer generiek instrumentarium kan worden gestimuleerd. Mede op basis van het Interdepartementale beleidsonderzoek naar de Energie-investeringsaftrek (EIA) is in 2002 bekeken op welke wijze de EIA en de EINP (Non-profit) beter kunnen worden ingezet voor het realiseren van de energiebesparingsdoelstellingen in het bedrijfsleven en het verminderen van het free-ridereffect.

Programma Innovatieve Technieken rijkshuisvesting (PIT)

In de Uitvoeringsnota klimaatbeleid is het Programma Innovatieve Technieken Rijkshuisvesting (PIT) opgenomen. Geëxperimenteerd zal worden met nieuwe technieken die naar verwachting binnen circa 5 jaar rendabel zullen worden. Oorspronkelijk was dit programma gepland tot en met 2004. Thans is duidelijk dat, gelet op de lange doorlooptijd van de beoogde projecten, het programma in ieder geval tot en met 2006 zal doorlopen. Beoogd wordt totaal 10 à 15 projecten uit te voeren waarin innovatieve technieken zijn toegepast. Kritische succesfactoren zijn de energieprijzen en de bereidheid van gebruikers om zelf tenminste 50% van de kosten te dragen. In 2005 zal een evaluatie op de uitvoering van de nota Klimaatbeleid, waar PIT onderdeel van uitmaakt, plaatsvinden.

Koepelprogramma, klimaatconvenant en RDC's

In 2002 is in opdracht van VROM bij Novem het Koepelprogramma «CO₂-reductie in de gebouwde omgeving» van start gegaan. Het koepelprogramma ondersteunt voor ruim € 17 miljoen de belangrijkste doelgroepen in de gebouwde omgeving bij hun klimaatbeleid. Vanuit het koepelprogramma worden talrijke activiteiten richting deze doelgroepen uitgevoerd zoals: kennisoverdracht, experimenten, knelpuntanalyses en (proces)ondersteuning. Na evaluatie in 2002 zal in 2003 worden gezien hoe het programma zal worden voortgezet. In 2002 is met gemeenten en provincies het klimaatconvenant ondertekend en is de daaraan gekoppelde subsidieregeling in werking getreden. Ook de gebouwde omgeving maakt hier onderdeel van uit (zie hiervoor art. 11). Het convenant en de subsidieregeling blijven tot en met 2005 in werking. In dit kader wordt ook het netwerk van Regionale Dubo Consultants ondersteund (RDC's).

3.2.2.3. Actieprogramma Brandveiligheid

Naar aanleiding van de gebeurtenissen in Enschede en Volendam is het brandveiligheidsbeleid voor woningen en overige gebouwen zorgvuldig tegen het licht gehouden. In algemene zin zijn de regels en eisen van het Bouwbesluit afdoende gebleken. De Commissie onderzoek cafébrand (Commissie Alders) heeft dan ook niet geconcludeerd dat de regels inhoudelijk tekort schieten voor het bewerkstelligen van brandveiligheid. De Commissie pleit daarom niet voor inhoudelijke aanvulling of aanpassing van de bouwregelgeving, maar voor het beter naleven van de regels en voor een scherper toezicht daarop. De verantwoordelijkheid daarvoor berust niet alleen bij de overheid (Rijk en gemeenten), maar ook bij exploitanten en burgers. Het Actieprogramma Brandveiligheid bevat aanbevelingen voor de gemeentelijke overheid, voor de overige overheden en voor exploitanten en burgers.

In het Kabinetstandpunt Nieuwjaarsbrand is het Actieprogramma Brandveiligheid door het Kabinet overgenomen en op een aantal punten aangevuld.

Het kritisch bezien van effectiviteit van bouwregelgeving is een continu proces zowel in brede zin als toegespitst op de bouwtechnische voorschriften uit het Bouwbesluit. Daarvan is sprake bij «nieuwe bouwvormen», zoals hoogbouw (hoger dan 70m), ondergronds bouwen (dieper dan -8m) en grote brandcompartimenten (groter dan 1000m²). Begin 2001 is op verzoek van de Tweede Kamer een overzicht gegeven van te verrichten onderzoek op het terrein van brandveiligheid. In 2002 zijn alle onderzoeken geïnitieerd. Vanaf 2003 worden de resultaten verwacht. Voor genoemde nieuwe bouwvormen wordt vervolgens, indien de behoefte daaraan is aangetoond, gewerkt aan de wijziging van de vigerende functionele eisen in prestatie-eisen. Dit vergemakkelijkt de beoordeling ervan door de toezichthouder (de gemeente). Als voor bouwvormen (nog) geen prestatie-eisen beschikbaar zijn, of als wordt afgeweken van de prestatie-eisen (gelijkwaardige oplossing), moet de gemeente telkens zelf beoordelen of op de door de aanvrager/bouwer voorgestelde manier inderdaad aan de eisen wordt voldaan. Deze beoordeling levert in de praktijk problemen op. In samenspraak met de VNG worden daarom oplossingen, die reeds zijn voorgesteld en goed bevonden, vastgelegd in een centraal register. In die vorm kunnen ze als ijkpunt dienen voor nieuwe aanvragen.

3.2.3. Bevorderen van de invloed van de burger bij de totstandkoming van woningen

Minder uniformiteit en meer diversiteit, onderscheid en eigenheid zijn van belang bij de toekomstige kwaliteit van woningen en gebouwen.

Bewoners willen immers zeggenschap over de woning waarin ze gaan wonen.

Flexibiliteit in het ontwerp, biedt een betere afstemming op de wensen van de bewoners. VROM wil bevorderen dat burgers worden betrokken bij het hele bouwproces.

3.2.3.1. Particulier opdrachtgeverschap

Door particulier opdrachtgeverschap wordt bevorderd dat (groepen) bewoners zeggenschap krijgen over het gebruik van de bouwgrond en het ontwerp van de woning. Op een aantal manieren zal particulier opdrachtgeverschap worden versterkt:

- de intentieafspraken voortkomend uit de tweede ronde «verstedelingsgesprekken» zijn een aanzet om te komen tot definitieve bestuurlijke afspraken in 2003. Het streven is dat in de periode 2005–2010 een derde deel van de regionale woningproductie via particulier opdrachtgeverschap wordt gerealiseerd. Op basis van een nadere inventarisatie van de mogelijkheden door de regio's is het doel om in de definitieve bestuurlijke afspraken in 2003 concrete woningaantallen overeen te komen, die tot 2010 via particulier opdrachtgeverschap in de regio's gebouwd zullen gaan worden;
- in de grondexploitatiewet zullen de mogelijkheden voor particulier opdrachtgeverschap beter gefaciliteerd gaan worden; gemeenten kunnen dan voorwaarden stellen, voor een bepaald aandeel via particulier opdrachtgeverschap te bouwen woningen, aan het aangeven van de exploitatievergunning aan projectontwikkelaars en bouwers.

De instrumenten waardoor de eigenbouw voor midden- en lagere inkomensgroepen bereikbaar gemaakt kan worden, worden gesystematiseerd en geanalyseerd. Op basis hiervan zal VROM een aantal specifieke instrumenten uitwerken, bij voorbeeld op technisch, financieel en juridisch vlak.

Daarnaast is in opdracht aan de SEV (in nauwe samenwerking met VEH en een aantal grotere steden) de ontwikkeling gestart van een «zeggenschapsmeter». Het ligt in de bedoeling, dat deze in 2003 operationeel zal zijn.

3.2.3.2. Geschillenbeslechting in de bouw

Het aantal opleveringsgebreken bij nieuw gebouwde eengezinswoningen is in de afgelopen zeven jaar verdubbeld van 14 gebreken in 1993 naar 28 in 2000 (bron VEH). Er is veel onduidelijkheid bij kopers over hun rechtspositie in de procedure van bemiddeling en geschilbeslechting indien de aannemer verzuimt gebreken te verhelpen. Daarbij voelt de koper zich niet serieus genomen tijdens de behandeling van klachten omdat bestaande regelingen, zoals GIW en Raad van Arbitrage, onvoldoende aan de wensen van kopers tegemoet komen.

Doel van het beleid is te komen tot een situatie waarbij één loket van arbitrage voor geschillen in de bouw verantwoordelijk is voor een onafhankelijke begeleiding van kopers, bemiddeling en een transparante

en eerlijke geschilbeslechting. Daarbij wordt de voorwaarde gesteld dat dit loket laagdrempelig is voor burgers (kopers) en een snelle afhandeling van geschillen kent.

3.2.4. Coördinatie bouwbeleid

VROM is het algemene aanspreekpunt voor de bouwsector op Kabinetsniveau en geeft in die hoedanigheid een aanzet tot:

- het verminderen van knelpunten in de relatie tussen de bouwsector en de overheid;
- het benutten van kansen door de betrokken partijen door ICT in de bouw, particulier opdrachtgeverschap en innovatief aanbesteden.

VROM neemt nadrukkelijk niet de verantwoordelijkheid over van andere ministeries of van de bouwsector zelf maar signaleert, coördineert, analyseert, faciliteert en stimuleert.

Parlementaire Enquête Bouwnijverheid

VROM heeft het secretariaat voor de interdepartementale afstemming en coördinatie van de Parlementaire Enquête Bouwnijverheid. De verwachting is dat de follow-up van de parlementaire enquête begin 2003 zal plaatsvinden en dat eventuele beleidsmaatregelen om structurele onregelmatigheden in de bouw te voorkomen in 2003 genomen kunnen worden.

Evaluatie van Uniform Aanbestedingsreglement (UAR) 2001

In 2003 zal het UAR worden geëvalueerd. Tijdens de laatste fase van de totstandkoming van het UAR 2001 is een advies van de Landsadvocaat overgenomen door in de toelichting afstand te nemen van de recente jurisprudentie van de Raad van Arbitrage voor de Bouwbedrijven in Nederland. Dit heeft tot grote weerstand bij het AVBB geleid. Begin 2001 is met het AVBB afgesproken het nieuwe UAR op korte termijn vast te stellen en het over twee jaar «nog eens tegen het licht te houden». In het kader van een mogelijke Parlementaire enquête bouwnijverheid, heeft het Kabinet eind 2001 aan de Tweede Kamer toegezegd bij deze evaluatie tevens de toepassing van de rekenvergoeding, de samenstelling van de Raad van Arbitrage voor de Bouwbedrijven in Nederland alsmede de ontwikkeling van de uitspraken van de raad bij conflicten over de aanbesteding te betrekken.

Leerling bouwplaatsen

Om de opleiding en ontwikkeling tot vakbekwaam bouwplaatspersoneel te stimuleren wordt een subsidie aan opdrachtgevers van leerlingbouwplaatsen gegeven die extra kosten kunnen krijgen als gevolg van langere bouwtijd en extra voorbereiding.

Tabel 3.1 Gerealiseerde en geraamde leerling-bouwplaatsweken

	Realisatie 1999	Realisatie 2000	Realisatie 2001	Raming 2002	Raming 2003	Raming 2004
Aantal leerlingbouwplaatsweken	18 175	19 026	18 515	21 500	22000	22000
Aantal leerlingen	2 596	2 718	2 645	3 000	3 000	3 000
Subsidie per leerlingbouwplaatsweek	€ 34	€ 46	€ 47	€ 41	€ 40	€ 40

Eind 2002 wordt deze subsidie voor het creëren van leerling-bouwplaatsen geëvalueerd en begin 2003 wordt bezien of dit tot herijking aanleiding geeft. Daarbij zullen ook de acties betrokken worden die in het kader van de achterblijvende woningbouwproductie door de marktpartijen worden ondernomen om de capaciteit en de kwaliteit van het personeel in de bouwsector te verbeteren.

Bouwprognoses

Jaarlijks worden de Eerste en de Tweede Kamer met de «Bouwprognoses» door VROM geïnformeerd over de consequenties van het Kabinetsbeleid voor de productie en de werkgelegenheid in de bouw. De publicatie is tevens een service van VROM als Coördinerend Bouwdepartement aan diverse partijen in de bouwsector voor het opstellen van hun marktplanning voor de middellange termijn. In het rapport worden de bouwproductie-effecten beschreven van de financiële meerjarenramingen 2003–2008 van de bouwdepartementen. Voor wat betreft de algemeen economische prognoses wordt aangesloten bij de prognoses van de Macro-Economische Verkenning 2004 van het Centraal Planbureau (CPB).

EU Beraad voor de Bouw

In het kader van het voorzitterschap van Nederland van de EU in 2004 zal het EU Beraad voor de Bouw, waarvan het secretariaat bij VROM is geplaatst, betrokken worden bij de voorbereiding zowel in organisatorische zin als inhoudelijk.

Vrouwen in de bouw

De arbeidsdeelname van vrouwen in de bouw wordt al enkele jaren vanuit VROM gestimuleerd. Het betreffen zowel UTA (uitvoerende, technische en administratieve) als managementfuncties. De effectiviteit van deze financiële bijdrage zal in 2003 worden geëvalueerd. Hierbij wordt gekeken naar toename van het aantal vrouwen en de soort functies waarop ingestroomd wordt.

3.3. Ambities en prestaties 2003

In het onderhavige artikel zijn nog geen concrete beleidsdoelstellingen (in de vorm van streefwaarden) en prestaties voor 2003 opgenomen en ontbreekt de groeiparagraaf. Korthedshalve wordt verwezen naar de in de leeswijzer opgenomen toelichting terzake.

3.4. Budgettaire gevolgen

Tabel 3.2 Bedragen in € 1000							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verplichtingen:	36 981	41 645	98 254	95 719	106 142	104 891	101 483
Uitgaven:	245 536	227 311	261 994	252 993	257 758	257 405	253 077
Programma	242 558	223 731	248 364	239 363	244 128	243 775	239 447
Garanderen minimale kwaliteit van woningen en gebouwen	295	776					
Toegankelijkheid Rijkshuisvesting	295	776					
Verbeteren kwaliteit woningen en gebouwen en stimuleren innovatie	16 662	39 150	87 870	80 700	86 192	87 124	83 160
Duurzaam bouwen	325						
Regeling sanering loden leidingen	1 794	2 461	1 662	1 208			
Voorbeeldplannen DUBO	454						
Energiebesparing Rijkshuisvesting	5 445	7 992	4 033	1 697	1 494	500	
Duurzaam bouwen Rijkshuisvesting		386	386	386			
Regeling Energiebesparing huishoudens met lagere inkomens		1 361	1 815	1 815	2 496	681	681
Programma energiebudgetten	6 302	24 626	24 214	17 115	15 812	13 387	10 479
Energiepremieregeling (EPR)			54 000	57 000	65 000	72 000	72 000
Innovatief bouwen	2 342	2 324	1 760	1 479	1 390	556	
Coördinatie bouwbeleid		3 305	1 905	1 905	1 905	1 905	1 905
Coördinatie bouwbeleid		3 305	1 905	1 905	1 905	1 905	1 905
Onverdeeld programma	225 601	180 500	158 589	156 758	156 031	154 746	154 382
Budget BWS 1995	64 884	21 233					
Budget BWS 1992–1994	156 771	154 866	152 919	150 960	150 983	150 978	150 914
Volkshuisvestingsinstellingen, experimenten en kennisoverdracht	1 425	1 933	1 363	1 353	1 353	923	923
Onderzoek RGD		227	227	227	227	227	227
Onderzoek DGW	2 521	1 787	3 604	3 742	2 992	2 142	1 842
Communicatie-instrumenten		454	476	476	476	476	476
Apparaat	2 978	3 580	13 630	13 630	13 630	13 630	13 630

Toelichting:

Op het gebied van duurzaam bouwen en energiebesparing wordt een aantal instrumenten in de vorm van stimuleringssubsidies van tijdelijke aard ingezet.

Als gevolg daarvan neemt de omvang van de budgetten, bestemd voor deze beleidsvelden, in de periode tot 2005/2006 geleidelijk af.

Hierdoor laat het totaal van de uitgaven op het onderhavige artikel ook een licht dalend verloop zien.

Het verschil tussen de verplichtingen- en de uitgavenraming wordt met name veroorzaakt door de uitfinanciering van op basis van het BWS 1992–1994 in het verleden aangegane verplichtingen (meer dan € 150 mln per jaar aan uitgaven).

3.5. Budgetflexibiliteit

Tabel 3.3 Bedragen in € 1000

	2003		2004		2005		2006		2007	
1. Totaal geraamde kasuitgaven		261 994		252 993		257 758		257 405		253 077
2. Waarvan apparaatuitgaven -		13 630		13 630		13 630		13 630		13 630
3. Dus programma-uitgaven		248 364		239 363		244 128		243 775		239 447
4. Waarvan juridisch verplicht	65%	160 617	63%	151 252	62%	151 125	62%	151 006	63%	150 914
5. Waarvan complementair noodzakelijk en/of bestuurlijk gebonden	29%	71 636	28%	67 352	30%	72 648	31%	75 618	31%	75 062
6. Niet onder 4 en 5 begrepen* (eventueel reserveringen op basis van een regeling of beleidsprogramma)	6%	16 111	9%	20 759	8%	20 355	7%	17 151	6%	13 471
7. Totaal	100%	248 364	100%	239 363	100%	244 128	100%	243 775	100%	239 447

Toelichting:

De budgetflexibiliteit van artikel 3 is met name als gevolg van de uitfinanciering op basis van in het verleden aangegane verplichtingen terzake BWS 1992–1994 voor circa 90% van het totaal van het uitgavenbudget niet flexibel. Van een aantal tijdelijke instrumenten (zoals bijvoorbeeld Teli en IFD) is het beschikbare subsidiebedrag gepubliceerd waardoor eveneens de flexibiliteit is beperkt. De beperkte flexibiliteit richt zich ogenschijnlijk op het instrument Energiebudgetten waarbij wel een kanttekening dient te worden geplaatst. De budgetten worden ingezet met name aan de hand van koepelverplichtingen met een kortlopende uitfinanciering. De (voortschrijdende) invulling van koepelverplichtingen nog aan te gaan in de komende nabije jaren is al in ontwikkeling en daartoe worden tevens onderhandelingen met betrokken partijen (zoals Novem) gevoerd.

Artikel 4. Fysieke Stedelijke Vernieuwing

4.1. Algemene beleidsdoelstelling

Fysieke vernieuwing van steden is nodig ten einde de stad – ook op lange termijn – een aantrekkelijk vestigingsklimaat te kunnen laten zijn voor bewoners uit alle inkomensgroepen en voor bedrijven en om de stedelijke cultuur in stand te houden. De groei van wijken met een eenzijdige bevolking van veelal allochtone herkomst moet worden tegengegaan onder meer door een gevarieerder woningaanbod. Tevens moet de achteruitgang van wijken door het verdwijnen van de sociale infrastructuur (artsen, winkels, scholen), toename van criminaliteit, lagere arbeidsparticipatie en gebrekkig gemeentelijk toezicht op de leefomgeving, de kwaliteit en illegale bewoning van woningen, worden gekeerd. Daarnaast dienen de midden- en hogere inkomens weer aan de stad gebonden te worden. Daartoe is – na de stadsvernieuwing, die vooral op fysieke achterstanden in de vooroorlogse wijken was gericht – een aanpak nodig van in beginsel alle wijken die zonder nadere inspanning niet voldoen aan de (toekomstige) kwaliteitsvraag. Die aanpak moet integraal zijn, dat wil zeggen niet alleen gericht op fysieke ingrepen maar ook op de sociale structuur en het economische klimaat.

In dit beleidsartikel komt het VROM-beleid aan de orde dat zich richt op het bevorderen van de fysieke vernieuwing van de steden door herstructurering en nieuwbouw, en op een kwantitatief én kwalitatief evenwicht tussen vraag en aanbod op de woningmarkt. Dit wordt hieronder uitgewerkt in de operationele doelstellingen herstructurering en nieuwbouw van woningen. Zie voor de sociale aspecten van het wonen artikel 5.

4.2. Operationele doelstellingen

Herstructurering en de nieuwbouw van woningen zijn – zeker als het gaat om een integrale aanpak – processen van lange adem. Niet voor niets zijn in het kader van de VINEX en het ISV afspraken gemaakt voor de lange termijn (VINEX 10 jaar, ISV 5 jaar). De verantwoording over de VINEX vindt plaats in 2005. Op dat moment is duidelijk in hoeverre is voldaan aan de in 1995 afgesproken taakstellingen ten aanzien van de uitbreiding van de woningvoorraad. Daadwerkelijke effecten van het ISV-beleid zullen pas op langere termijn kunnen worden gemeten. In welke mate de maatschappelijke resultaten die behaald worden het directe gevolg zijn van het gemeentelijk beleid zal bovendien moeilijk meetbaar zijn. De kwaliteit van de leefbaarheid in een wijk is immers van een groot aantal partijen en omstandigheden afhankelijk. Die restrictie geldt dus eens te meer voor de invloed van het rijksbeleid.

4.2.1. Herstructurering

In de nota Mensen Wensen Wonen is aangegeven dat de vernieuwing van de steden dient te worden geïntensiveerd. Huishoudens uit alle inkomensgroepen blijven of gaan alleen in de steden wonen indien er meer ruime en groene woonmilieus, en centrumstedelijke woonmilieus zijn/bijkomen. Daartoe zullen zogenaamde (bestaande) buitencentrummilieus moeten worden «getransformeerd». Afspraken over deze transformatieopgave zijn met de partners (kaderwetgebieden, provincies en gemeenten) gemaakt in de in maart 2002 afgesloten intentieafspraken over de verstedelijking tot 2010. Naast de transformatieopgave behelzen deze intentieafspraken – op het onderdeel «wonen» – ook afspraken over de vergroting van het eigen woningbezit (65% in 2010), particulier opdrachtgeverschap (zie artikel 3),

en de sociale aspecten van de transformatie (ouderenhuisvesting en wonen-zorg (zie artikel 5). In de intentiedocumenten is afgesproken dat indien de partners voldoende «bewegen» op de hierboven genoemde 4 speerpunten van het woonbeleid, en de uitvoering ervan leidt tot aantoonbare extra onrendabele kosten, bij de definitieve verstedelijkingsafspraken in 2003 de aan de partners bij de technische herijking ontvallen BLS-middelen onder voorwaarden alsnog beschikbaar kunnen worden gesteld voor de periode 2005–2010.

Tegelijkertijd heeft de aanpak van «probleemwijken» – deels als onderdeel van de transformatieopgave – een hoge prioriteit.

De steden hebben in hun vijfjarige ontwikkelingsprogramma's hun voornemens om wijken te herstructureren vastgelegd. In de praktijk blijkt dat de daadwerkelijke integrale aanpak van buurten en wijken nog maar langzaam op gang komt. Dit heeft verschillende oorzaken zoals belemmeringen in de samenwerking tussen gemeenten, corporaties en ontwikkelaars, een tekort aan kennis en kunde bij gemeenten, gemeenten hebben nog volop bouwmogelijkheden op (minder complexe) nieuwe uitleglocaties, en stroperige gemeentelijke en/of gerechtelijke procedures.

Ten einde het tempo van de stedelijke herstructurering te verhogen wordt ingezet op verbetering van de samenwerking tussen corporaties, marktpartijen en overheid, het bevorderen van de effectiviteit van het gemeentelijk instrumentarium, een efficiëntere inzet (flexibel) van capaciteit en deskundigheid op lokaal- en regionaal niveau, stimuleren van corporaties om te investeren in de herstructurering, en het stimuleren van innovatieve plannen en projecten op het terrein van de stedelijke vernieuwing.

De ambities met betrekking tot de herstructurering zijn hoog, hetgeen doorwerkt in de te nemen beleidsmaatregelen:

- De in het begin 2002 voor de 20 regio's gemaakte bestuurlijke intentieafspraken over de verstedelijking tot 2010 zullen in 2003 in definitieve verstedelijkingsafspraken op regionaal niveau moeten worden vertaald. Hierin zullen ook procesmatige afspraken gemaakt worden over de aanpak van nog nader in het kader van GSB/ISV-II te benoemen wijken;
- De woningcorporaties hebben – in het verlengde van het Nationaal Akkoord Wonen – nadrukkelijk een grote verantwoordelijkheid voor de herstructurering. De woningcorporaties hebben immers in de naoorlogse wijken zeer veel bezit. Daarbij is ook van belang dat de eerder genoemde intentieafspraken doorwerken in de prestatievoornemens van de corporaties en de prestatiecontracten tussen corporaties en gemeenten. Deze lokale samenwerking zal verder gestroomlijnd moeten worden. Voor de inzet van corporaties is matching van financiële middelen een belangrijke randvoorwaarde. Corporaties kunnen nu reeds via het College Sluitend Stelsel projectsteun aanvragen bij het Centraal Fonds voor de Volkshuisvesting (CFV). Deze steun is bedoeld voor onrendabele investeringen, ondermeer ten behoeve van herstructureringsprojecten die niet door de betreffende corporatie zelf gedragen kunnen worden. Deze investeringskosten worden opgebracht door de corporatiesector zelf. Het CFV functioneert als ZBO en valt onder de ministeriële verantwoordelijkheid van VROM. In 2003 zal op basis van in 2002 uitgevoerd onderzoek duidelijk worden hoe matching verder gestimuleerd kan worden;
- In de brief van 18 februari 2002 aan de Tweede Kamer is een nadere analyse toegezegd van het geheel aan belemmeringen van en maatregelen voor het stimuleren van herstructurering van wijken. De

uitkomsten van deze analyse kunnen leiden tot vereenvoudiging en stroomlijning van regelgeving enerzijds, en – indien dit past binnen randvoorwaarden als gelijk speelveld en budgettaire inpasbaarheid – tot nadere wetgeving op het gebied van mogelijke fiscale belemmeringen (met name bij overdrachtsbelasting, vennootschapsbelasting en BTW) anderzijds;

- In 2003 zal het ISV voor de periode 2005–2009 verder worden uitgewerkt in het beleidskader ISV-II. Tegelijkertijd zal de verdeling van middelen worden vastgesteld (verdeelsleutel) Bij de toekenning van de middelen wordt rekening gehouden met de effectiviteit van de ingezette middelen in het eerste tijdvak. Uitgangspunt daarbij is dat het totale volume intact blijft. Ook het verantwoordingstraject ISV-I wordt voorbereid;
- De monitor van de in 2002 gestarte PPS-pilots en de PPS-uitvoeringsprojecten die in het kader van het IPSV een bijdrage hebben ontvangen, identificeert de succes- en faalfactoren van samenwerking/ PPS in de herstructurering.

4.2.2. Nieuwbouw van woningen en verkoop huurwoningen

In elke regio wordt een kwantitatief en kwalitatief evenwicht tussen vraag en aanbod op de woningmarkt beoogd. Met kwaliteit wordt hier bedoeld op aspecten als meer hoek-, 2 onder 1 kap-, en vrijstaande woningen, particulier opdrachtgeverschap, meer woon- en kaveloppervlakte en een grotere inhoud van de woning, een hoger aandeel middeldure en dure woningen in bestaand stedelijk gebied. Ten aanzien van de kwantiteit is het streven erop gericht in de periode 2000 tot 2010 de woningvoorraad met in totaal landelijk circa 650 000 woningen uit te breiden.

Daarnaast zal de nieuwbouw van woningen die gesloopte woningen vervangen geïntensiveerd moeten worden, vooral om de beoogde transformatie van woonmilieus mogelijk te maken.

In de verstedelijkingsronde zijn inmiddels met 7 regio's intentieafspraken gemaakt, die leiden tot afspraken voor circa 130 000 sloop/vervangende nieuwbouw. In 2003 zullen met alle 20 regio's definitieve afspraken, waaronder over sloop/vervangende nieuwbouw, moeten worden gemaakt. Deze taakstellingen zijn uiteraard een afgeleide van de te bereiken doelen namelijk herstructurering en transformatie van wijken. Met betrekking tot de bevordering van het eigen woningbezit is in de Nota Mensen Wensen Wonen een ambitieniveau vastgelegd m.b.t. de toevoeging aan de woningvoorraad d.m.v. omzetting van huurwoningen in koopwoningen (700 000 woningen in 10 jaar). Bij de verstedelijkingsronde is in de intentieafspraken een niveau vastgelegd dat circa 35% onder het ambitieniveau van de Nota Mensen Wensen Wonen ligt.

Tabel 4.1 Nieuwbouw tot 2010

	aantallen woningen tot 2010
Totale netto toevoeging aan de voorraad	650 000
Sloop/Vervangende nieuwbouw	In 2003 nader af te spreken

De nieuwbouwproductie blijft een belangrijk punt van zorg. Een voortvarende uitvoering van het actieprogramma, – voorgesteld door de

Taskforce Woningbouwproductie, en onderschreven door verschillende partijen in het woningbouwproces –, blijft daarmee onverkort van belang. Voor de continuïteit en de toename van de woningbouwproductie op langere termijn is ook de uitvoering van de in maart 2002 overeengekomen intentieafspraken (dan wel de definitieve verstedelijkingsafspraken in 2003) van essentieel belang. Daarnaast is ook de uitvoering van de meerjarige ontwikkelingsprogramma's GSB/ISV 2000–2004, en de eind 2004 met betrokken steden af te sluiten GSB/ISV-convenanten 2005–2009 van groot belang.

4.3. Ambities en prestaties 2003

In het onderhavige artikel zijn nog geen concrete beleidsdoelstellingen (in de vorm van streefwaarden) en prestaties voor 2003 opgenomen en ontbreekt de groeiparagraaf. Korthedshalve wordt verwezen naar de in de leeswijzer opgenomen toelichting terzake.

4.4. Budgettaire gevolgen

Tabel 4.2 Bedragen in € 1000							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verplichtingen:	143 125	144 054	133 063	141 416	479 333	473 835	478 554
Uitgaven:	786 025	193 047	607 462	602 217	501 759	484 540	481 980
Programma	781 822	189 951	599 470	594 679	496 490	479 271	476 711
Herstructurering en nieuwbouw	780 680	188 245	597 962	593 533	495 344	478 125	475 565
Stadsvernieuwing	90 754						
Planologische en woningbouwknelpunten							
VINEX	2 750	4 562	2 028	2 155			
Stimulering herstructurering woning- voorraad	26 964	16 432					
Stedelijke vernieuwing Lelystad	3 177	3 176	3 176	3 176	3 176	3 176	3 176
Grondzakeninstrumentarium	4 765	5 110		500			
Investeringen stedelijke vernieuwing	635 353	130 699	553 174	548 396	440 005	436 007	440 726
Innovatiebudget stedelijke vernieuwing	16 917	28 266	39 584	39 306	52 163	38 942	31 663
Onverdeeld programma	1 142	1 706	1 508	1 146	1 146	1 146	1 146
Volkshuisvestingsinstellingen, experimen- ten en kennisoverdracht	579	713	612	250	250	250	250
Onderzoek DGW	563	766	669	669	669	669	669
Communicatie-instrumenten		227	227	227	227	227	227
Apparaat	4 203	3 096	7 992	7 538	5 269	5 269	5 269
Ontvangsten:	11 179	2 473	1 339	1 562	2 671		

Toelichting:

Met ingang van 2003 wordt per jaar tussen € 560 mln en € 630 mln besteed aan de fysieke leefomgeving. De uitgavenraming in 2002 wijkt hier sterk vanaf. Voor een belangrijk deel wordt dat veroorzaakt door een tweetal verwerkte kasschuiven van 2002 naar 2001 vanwege de rijksbrede budgettaire problematiek in 2002.

Dat het niveau van de verplichtingenbudgetten geen gelijke tred houdt met de uitgavenbudgetten wordt verklaard doordat eind 1999 convenanten voor het ISV zijn afgesloten waarbij meerjarige zekerheid is geboden voor de periode 2000 t/m 2004 (ISV-I). Om die reden zijn met ingang van 2005 de verplichtingen- en uitgavenbudgetten weer meer aan elkaar gelijk.

De voor 2002–2004 beschikbare verplichtingenbudgetten zijn onder meer bestemd voor de financiering van de in het kader van IPSV in te dienen en toe te kennen innovatieve projecten. De uitfinanciering van de tot en met 2004 toegekende en toe te kennen projecten loopt door tot in 2007.

Inzet budgetten stedelijke vernieuwing

Gelet op de in het Strategisch Akkoord overeengekomen taakstellingen is het onontkoombaar dat ook op het gebied van het wonen en, meer specifiek, op het gebied van de stedelijke vernieuwing hieraan een bijdrage wordt geleverd.

Voorgesteld wordt de budgetten voor stedelijke vernieuwing daartoe met ingang van 2005 met circa € 70 mln per jaar te verlagen, vergeleken met de in de begroting 2002 opgenomen meerjarenramingen. Binnen de beleidsvoornemens voor de stad heeft de aanpak van «probleemwijken» – als onderdeel van de transformatieopgave – een hoge prioriteit. Ook via andere beleidsartikelen lopen, verdeeld over een aantal regelingen, geldstromen (onder andere milieudrukcompensatiemiddelen) naar de stad. Een deel daarvan heeft betrekking op verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving, waar onder herstructureringsgebieden en transformatiewijken (bijvoorbeeld bestrijding van verkeerslawaaai in de stad en energiebesparing in de gebouwde omgeving). De mogelijke effecten van de voorgestelde verlaging van de budgetten voor stedelijke vernieuwing worden hierdoor gemitigeerd.

4.5. Budgetflexibiliteit

Tabel 4.3 Bedragen in € 1000										
	2003		2004		2005		2006		2007	
1. Totaal geraamde kasuitgaven		607 462		602 217		501 759		484 540		481 980
2. Waarvan apparaatsuitgaven -		7 992		7 538		5 269		5 269		5 269
3. Dus programma-uitgaven		599 470		594 679		496 490		479 271		476 711
4. Waarvan juridisch verplicht	100%	596 525	99%	588 635	4%	17 559	1%	4 254	1%	3 176
5. Waarvan complementair noodzakelijk en/of bestuurlijk gebonden	0%	2 945	1%	5 570	96%	478 001	99%	473 871	99%	472 389
6. Niet onder 4 en 5 begrepen* (eventueel reserveringen op basis van een regeling of beleidsprogramma)	0%	0	0%	474	0%	930	0%	1 146	0%	1 146
7. Totaal	100%	599 470	100%	594 679	100%	496 490	100%	479 271	100%	476 711

Toelichting:

Het grootste deel van de uitgavenbudgetten is tot en met 2004 niet flexibel. Dat wordt verklaard doordat eind 1999 met de G30 en de provincies convenanten voor het ISV zijn afgesloten waarbij meerjarige zekerheid is geboden voor de periode 2000 t/m 2004.

Daarnaast zijn ook de uitgaven voor stedelijke vernieuwing Lelystad niet flexibel.

Bij de budgetten voor de voorbeeldprojecten IPSV is bij de uitfinanciering van de in 2001 en 2002 aangegane en aan te gane verplichtingen sprake van niet flexibele uitgaven.

De resterende IPSV-budgetten tot en met 2007 zijn als bestuurlijk gebonden aangemerkt. Voor een gedeelte betreft dit de uitfinanciering van in 2003 en 2004 aan te gane verplichtingen.

Voor de periode 2005 en later zijn voor het ISV nog geen formele verplichtingen aangegaan maar zijn bestuurlijke afspraken gemaakt omtrent het ISV-II. In 2004 zullen de afspraken voor die periode concreet worden vastgelegd. Daarbij gaat het om circa € 520 mln per jaar. Indien deze toezeggingen (inclusief de nog niet toegezegde IPSV-budgetten) als niet flexibel worden aangemerkt daalt het flexibiliteitspercentage met ingang van 2005 naar nagenoeg 0%.

Met ingang van 2004 zijn de (op het onderhavige artikel relatief geringe) uitgaven voor onderzoek, volkshuisvestingsinstellingen, experimenten en kennisoverdracht, en communicatie als flexibel aangemerkt, rekening houdende met de uitfinanciering van de tot en met 2003 aangegane en aan te gane verplichtingen.

Artikel 5. Sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving

5.1. Algemene beleidsdoelstelling

Het ministerie van VROM wil een bijdrage leveren aan vergroting van de sociale kwaliteit van het wonen en van de woonomgeving. Daaronder wordt verstaan: «de mate waarin het wonen en de woonomgeving bijdragen aan de maatschappelijke participatie van burgers». Bij «wonen» is het doel vergroting van de zelfredzaamheid, keuzemogelijkheden en vraagsturing van burgers die daar op eigen kracht niet (voldoende) in kunnen voorzien. Bij «woonomgeving» gaat het om de mate waarin men zich veilig en tevreden voelt in de woonomgeving.

Daartoe wil het ministerie van VROM bijdragen aan een situatie op het gebied van wonen, zorg en welzijn, waar voor mensen in alle levensfasen voldoende geschikt en betaalbaar aanbod is en de keuze van de burger centraal staat. Hierbij zal de extramuralisering en deconcentratie worden gefaciliteerd en de scheiding van wonen en zorg en de levensloopbestendigheid van wijken worden bevorderd.

Daarnaast is de fysieke aanpak van wijken weinig effectief en duurzaam zonder aandacht voor de sociale infrastructuur of zonder inbreng van burgers in het signaleren en oplossen van de problemen in de wijk. Toenemende gevoelens van (on)veiligheid en zorg over toenemende verpaupering in steden vragen om meer samenhang tussen de fysieke, sociale en economische aanpak. Met name de relatie tussen sociale en fysieke ingrepen en faciliteiten verdient in 2003 de nodige aandacht. Dit betekent, dat vanuit VROM inspanningen gestimuleerd moeten worden, die zich bevinden op het raakvlak van sociaal en fysiek beleid. Het VROM-beleid richt zich voornamelijk op het in staat stellen van burgers om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen voor hun woonomgeving en het versterken/verbeteren van het imago van de wijken. Daarnaast moeten de fysieke investeringen ertoe leiden, dat de inrichting en kwaliteit van de openbare ruimte en de aanwezigheid van voorzieningen aansluiten op de behoeften en wensen van huidige maar ook toekomstige bewoners.

Zoals uit het voorgaande blijkt, wordt deze doelstelling in twee operationele doelen uitgewerkt:

- 1) Voor wonen en zorg het bevorderen van voldoende aanbod, van voldoende kwaliteit en waarbij de keuze van de burger centraal staat,
- 2) Het bevorderen van de leefkwaliteit van wijken.

5.2. Operationele doelstellingen op het terrein van wonen en zorg: voldoende aanbod, kwalitatief voldoende en de keuze van de burger centraal.

De motivering voor het voeren van beleid op het terrein van wonen en zorg is als volgt te beschrijven. De samenleving vergrijst nog steeds. Het hoogtepunt van de vergrijzing zal pas over enkele tientallen jaren bereikt worden. Ouderen willen steeds langer zelfstandig blijven wonen. Het extramuraliseringsbeleid van de overheid leidt tot afnemende intramurale voorzieningen. (Dit laat onverlet dat een kleine kern van zorgbehoevenden intramurale zorg nodig zal blijven hebben. Afbouw van met name verpleeghuizen ligt daarom vooralsnog niet voor de hand.) Daar komt bij dat de burger steeds mondiger wordt en steeds vaker zelf verantwoordelijk wil zijn voor de wijze waarop zij of hij woont en zorg ontvangt. Dat vraagt om een toenemende hoeveelheid en variatie van woonzorgarrangementen. De eerste verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de burger

zelf, maar ook bij woningcorporaties (voor het aanbod van huisvesting) en zorginstellingen (voor het aanbod van zorg).

Het Rijk heeft hierbij een faciliterende rol. De inspanningen van het Rijk zijn gericht op bevordering van vernieuwing en experimenten.

Daarnaast zullen de in 2002 – in het kader van de intentiedocumenten verstedelijking – met 20 regio's gemaakte afspraken met betrekking tot ouderenhuisvesting en wonen en zorg nader worden geconcretiseerd in de in 2003 te maken definitieve verstedelijkingsafspraken.

5.2.1. Voldoende aanbod

Om inhoud te geven aan deze doelstelling zullen de prestaties van het Ministerie van VROM zich richten op het wegnemen van belemmeringen die een optimaal aanbod in de weg staan. Hiertoe zal overleg gevoerd worden met de initiatiefnemers van de Projectimpuls (Aedes, Arcares, Maatschappelijke ondernemers groep, Landelijke Vereniging van Thuiszorg). Deze hebben immers aangegeven ook in 2003 minimaal 6000 zorgwoningen te zullen bouwen en 60 000 woningen aan te passen voor bewoning door ouderen en licht gehandicapten. Los hiervan zal gemonitord worden hoe het met de productie van woonzorgcomplexen, zorgvriendelijke wijken en andere woonzorgvoorzieningen gaat. Ook zullen expliciet de prestatievoornemens van corporaties terzake worden gezien.

5.2.2. Aanbod van voldoende kwaliteit

Om inhoud te geven aan deze doelstelling zullen de prestaties van het Ministerie van VROM zich richten op het bevorderen van de toepassing van domotica ten behoeve van een beter comfort, meer veiligheid en het verbeteren van zorg en dienstverlening.

Er bestaat reeds geruime tijd een programma van het Innovatieprogramma Wonen en Zorg op het terrein van domotica. Daarnaast zal de Tijdelijke woonzorgstimuleringsregeling meer specifiek gericht worden onder meer op het stimuleren van projecten die het gebruik van ICT voor wonen, zorg en dienstverlening bevorderen.

5.2.3. Voldoende keuzevrijheid voor de burger

Om inhoud te geven aan deze doelstelling zullen de prestaties van het Ministerie van VROM zich richten op het aanscherpen van de Tijdelijke woonzorgstimuleringsregeling en zo mogelijk het starten van een experiment met geïntegreerde persoonsgebonden budgetten voor wonen-zorg.

Naast de al eerder genoemde aanscherping van de Tijdelijke woonzorgstimuleringsregeling (bevordering ICT) zal de regeling ook meer specifiek gericht worden op vraagsturing. Dat wil zeggen dat vooral projecten voor subsidiëring in aanmerking komen die gericht zijn op een concrete vraag van de burger. Aan kennisoverdracht vanuit de projecten zal nadrukkelijk aandacht worden besteed.

In de begroting 2002 werd een experiment met een woonzorg-persoonsgebondenbudget aangekondigd. In mei 2002 is het IBO-rapport «Naar eigen smaak, vouchers in de woon- en woonzorgsector» aan de Tweede Kamer aangeboden. Ook in het begeleidende Kabinetsstandpunt is aangegeven dat gezien zal worden of en hoe een zinvol experiment met woonzorgpersoonsgebondenbudgetten vorm gegeven kan worden. In een dergelijk experiment worden op het niveau van de burger de budgetten

voor wonen, AWBZ-zorg, woningaanpassing uit de Wvg en dienstverlening op grond van de Welzijnswet samengevoegd waarbij de burger de vrijheid heeft om een voor hem op maat gesneden oplossing te zoeken. Hierbij vervallen de schotten tussen genoemde budgetten.

De voorbereiding van een dergelijk experiment bleek aanzienlijk meer tijd te vergen dan was voorzien. De redenen hiervoor zijn noodzakelijk overleg met andere departementen, de aanpassing van wet- en regelgeving is gecompliceerd en tot slot vergt het onderzoek naar de condities waaronder een dergelijk experiment succesvol zou kunnen verlopen ook een flinke doorlooptijd.

Het streven is er op gericht dat in de loop van 2003 daadwerkelijk met het experiment gestart kan worden. De looptijd van het experiment is drie jaar. Naar verwachting zullen in 2006 de resultaten van het experiment gemeld kunnen worden. Tot slot zal het Ministerie van VROM doorgaan met het ondersteunen van het Innovatieprogramma Wonen en Zorg (een samenwerkingsverband van SEV en NIZW) waar in vraagsturing een expliciet thema is.

5.3. Leefkwaliteit van wijken

In de Nota Mensen Wensen Wonen is geconstateerd, dat er meer samenhang in sociale, economische en fysieke interventies zal moeten plaatsvinden in de bestaande stad. Om de voorgestelde transformatieopgave succesvol uit te kunnen voeren zal meer naar de samenhang tussen sociale, economische en fysieke interventies gekeken moeten worden. De fysieke aanpassingen van de wijk en differentiatie van de voorraad blijken niet dé panacee te zijn voor de transformatieopgave. Veel van de stedelijke problematiek (criminaliteit, sociale overlast, onderwijsproblematiek) kan en moet ook via de sociale infrastructuur aangepakt worden. Daarbij geeft het Strategisch Akkoord aan, dat de achteruitgang van wijken door het verdwijnen van sociale infrastructuur (artsen, winkels, scholen) moet worden gekeerd. Tevens wordt in het Strategisch Akkoord aangegeven, dat de groei van wijken met een eenzijdige bevolking van allochtone herkomst moet worden tegengegaan, onder meer door een gevarieerder woningaanbod. De in de NMWW geformuleerde sociale vernieuwingsstrategieën zullen hierop worden ingericht en worden in 2003 verder uitgewerkt. De kennis en ervaring die hiermee wordt opgedaan zullen mede invulling geven aan het volgende ISV-tijdvak (zie artikel 4).

Daarnaast is in het kader van de in 2002 met 20 regio's gemaakte intentieafspraken over de verstedelijking tot 2010 ondermeer de afspraak gemaakt de inbedding van sociale processen bij de transformatie van wijken, meer aandacht te geven. In 2003 zullen definitieve verstedelijkingsafspraken worden gemaakt, waarbij ook het genoemde aspect nader zal worden ingevuld. Van belang is met name:

- aandacht voor met name de integrale (sociaal, fysiek, economie) aanpak. In 2002 is een onderzoek verricht naar nut en noodzaak van een sociale wijkvisie. Naar aanleiding van dit onderzoek en de regionale bijeenkomsten die daaropvolgend hebben plaatsgevonden, zal er in 2003 een nadere uitwerking plaatsvinden van een sociaal-fysiek aanpak van wijken. Afstemming zal plaatsvinden met een vanuit het grotestedenbeleid te ontwikkelen integraal analysekader voor aandachtswijken;
- Zeggenschap en betrokkenheid van burgers vergroten. Het uiteindelijke doel van het vergroten van de zeggenschap van burgers in een buurt of wijk is ervoor te zorgen, dat het gemeentelijk beleid optimaal

aansluit bij de wensen van burgers in de wijk. Het beheer en de inrichting van de directe leefomgeving van bewoners bepaalt in belangrijke mate de kwaliteit van het wonen. De zeggenschap van bewoners over de inrichting en beheer van de directe omgeving kan dus eveneens de kwaliteit van het wonen bevorderen;

- De voorzieningenstructuur in wijken dient nadrukkelijker aan te sluiten bij de behoeften van bewoners en gebruikers. Dit heeft zowel betrekking op dienstverlening en detailhandel als op de inrichting van de openbare ruimte en op ruimte voor recreatie en sport.

5.4. Ambities en prestaties 2003

In het onderhavige artikel zijn nog geen concrete beleidsdoelstellingen (in de vorm van streefwaarden) en prestaties voor 2003 opgenomen en ontbreekt de groeiparagraaf. Korthedshalve wordt verwezen naar de in de leeswijzer opgenomen toelichting terzake.

5.5. Budgettaire gevolgen

Tabel 5.1 Bedragen in € 1000							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verplichtingen:	37 214	42 091	57 656	20 361	26 229	26 199	28 599
Uitgaven:	49 601	50 000	56 873	46 212	70 635	57 485	49 348
Programma	48 235	47 711	55 066	44 632	69 091	55 971	47 834
Bevorderen vernieuwing beleid voor wonen en zorg	47 714	41 824	46 775	33 387	25 075	16 788	13 500
Huisvesting gehandicapten	29 078	25 241	22 092	21 415	17 785	16 788	13 500
Woonzorgstimuleringsregeling	18 636	16 583	24 683	11 972	7 290		
Bevorderen sociale kwaliteit in de woonomgeving		4 833	7 770	10 724	43 495	38 662	33 813
Sociale vernieuwing		4 833	7 770	10 724	43 495	38 662	33 813
Onverdeeld programma	521	1 054	521	521	521	521	521
Kennisoverdracht, experimenten e.a.		215	45	45	45	45	
Onderzoek DGW	521	726	340	340	340	340	340
Communicatie-instrumenten		113	136	136	136	136	136
Apparaat	1 366	2 289	1 807	1 580	1 544	1 514	1 514

Toelichting:

De verplichtingen zijn vanaf 2004 beduidend lager dan in de jaren 2002 en 2003. De reden hiervoor is dat in principe in 2003 het grootste gedeelte van de budgetten voor de Woonzorgstimuleringsregeling worden verplicht. Voor het onderdeel Huisvesting gehandicapten worden geen nieuwe verplichtingen meer aangegaan. Er vinden alleen nog betalingen plaats op basis van oude verplichtingen. Dit verklaart het grote verschil tussen verplichtingen en uitgaven.

5.6. Budgetflexibiliteit

Tabel 5.2 Bedragen in € 1000

	2003		2004		2005		2006		2007	
1. Totaal geraamde kasuitgaven		56 873		46 212		70 635		57 485		49 348
2. Waarvan apparaatsuitgaven -		1 807		1 580		1 544		1 514		1 514
3. Dus programma-uitgaven		55 066		44 632		69 091		55 971		47 834
4. Waarvan juridisch verplicht	59%	32 607	69%	30 954	37%	25 422	30%	16 788	28%	13 500
5. Waarvan complementair noodzakelijk en/of bestuurlijk gebonden	41%	22 459	30%	13 293	63%	43 284	69%	38 798	71%	33 949
6. Niet onder 4 en 5 begrepen* (eventueel reserveringen op basis van een regeling of beleidsprogramma)			1%	385	1%	385	1%	385	1%	385
7. Totaal	100%	55 066	100%	44 632	100%	69 091	100%	55 971	100%	47 834

Toelichting:

De budgetflexibiliteit van artikel 5 is marginaal. Voor de programma-uitgaven zijn alleen de instrumenten met naar verhouding kleine budgetten op grond van de gehanteerde verplichtingenbegrippen «flexibel» (onderzoek, kennisoverdracht, communicatie- en juridische-instrumenten). De programma uitgaven die juridisch zijn verplicht hebben betrekking op in het verleden aangegane verplichtingen voor Huisvesting gehandicapten en de tijdelijke Woonzorgstimuleringsregeling.

Artikel 6. Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden

6.1. Algemene beleidsdoelstelling

De kwaliteit van de inrichting van stedelijke en te verstedelijken gebieden moet beter voorzien in de gedifferentieerde vraag naar ruimte voor uiteenlopende vormen van wonen, werken, voorzieningen, groen, recreatie, sport en infrastructuur. Daarbij moet rekening gehouden worden met eisen die verband houden met gezondheid en veiligheid. Die gedifferentieerde vraag laat zich vertalen in verschillende typen stads- en dorpsmilieus. Het aanbod van stads- en dorpsmilieus is veelal minder gevarieerd dan de vraag en zal daarom door intensivering, functie-combinatie en transformatie moeten worden aangepast (zie ook beleidsartikel 4). Benutting van bebouwd gebied geniet daarbij de voorkeur boven nieuwe uitbreidingen. Voor de gewenste gebundelde verstedelijking is het van cruciaal belang dat regionale samenwerking tot stand komt. Stedelijke netwerken moeten door samenwerking ruimtelijke kwaliteit bevorderen en een hoogwaardig sociaal, economisch en cultureel vestigingsklimaat bieden.

Aan provincies en gemeenten worden de ruimte en middelen geboden om een sterke rol te spelen bij de eigen regionale gebiedsgerichte ontwikkeling. Daar kunnen marktpartijen actief bij worden betrokken (zie beleidsartikel 1). VROM heeft met name een verantwoordelijkheid voor het creëren van randvoorwaarden voor de uitvoering door middel van wetgeving en kaderstelling en het stimuleren van samenwerking tussen en draagvlak bij uitvoerende partijen. Daarnaast rekent VROM tot haar verantwoordelijkheid het initiëren en coördineren van processen daar waar bovenprovinciale afstemming nodig is of onderwerpen van nationaal belang aan de orde zijn. Dit beleid wordt uitgewerkt in de volgende operationele doelstellingen:

- verbeteren stedelijke inrichting;
- versterken cultuurhistorische identiteit;
- stimuleren architectonische kwaliteit.

6.2. Operationele doelstellingen

6.2.1. Verbeteren stedelijke inrichting

Het verbeteren van de stedelijke inrichting is vooral een opgave voor (samenwerkende) gemeenten, provincies en marktpartijen. De inzet van VROM richt zich op:

- bestuurlijke overeenkomsten;
- nieuwe sleutelprojecten;
- intensief en meervoudig ruimtegebruik;
- duurzame ontwikkeling van stedelijke netwerken.

6.2.1.1. Bestuurlijke overeenkomsten

Voor de gewenste versterking van de ruimtelijke kwaliteit van stedelijke gebieden is het van cruciaal belang dat regionale samenwerking tot stand komt. VROM bevordert deze regionale samenwerking. De steden in een stedelijk netwerk moeten elkaar aanvullen en versterken. Deel 3 van de Vijfde Nota wijst zes nationale en elf stedelijke netwerken aan.

Met betrekking tot het stedelijke netwerk Deltametropool werken Rijk en regio samen aan de realisering van een ontwikkelingsbeeld. Dit vergt een langjarige inspanning met tussentijdse aanpassingen aan externe

ontwikkelingen en politieke beleidswijzigingen. Die inspanning vergt onder meer coördinatie aan rijkszijde onder leiding van VROM. De hoofdonderwerpen van dit ontwikkelingsbeeld voor de toekomstige maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkeling zijn benoemd in het in 2002 gesloten procesconvenant ter voorbereiding op het regioconvenant met het landsdeel West.

Het programma Deltametropool (een interdepartementale organisatie) richt zich in de eerste plaats op de provincieoverschrijdende vraagstukken; uitgangspunt is dat de regio via provincies, kaderwetgebieden en gemeenten zelf zijn ontwikkeling vorm geeft.

Voor het realiseren van het ontwikkelingsbeeld is een aantal onderwerpen van bijzonder belang voor het rijk omdat zij omvangrijk zijn, daarmee de hoofdstructuur bepalen, of omdat zij een grote mate van rijksbetrokkenheid naar hun aard vragen. Het gaat om:

1. Totstandbrenging ontwikkelingsplan Almere;
2. Nationale landschappen;
3. Bebouwing bestaand Stedelijk Gebied.

6.2.1.2. Nieuwe Sleutelprojecten

De Nieuwe Sleutelprojecten (NSP) hebben betrekking op de gebieden rondom Amsterdam-Zuidas en de centrale stations van Rotterdam, Utrecht, Den Haag, Breda en Arnhem. De gezamenlijke ambitie van rijk, gemeenten en betrokken private partijen is de integrale ontwikkeling van deze zes stationsgebieden tot hoogwaardige, multimodale openbaar vervoersknooppunten en tot toplocaties voor wonen, werken en voorzieningen. De NSP zijn stedelijke herinrichtingsprojecten waarvoor primair de gemeenten verantwoordelijk zijn. Het rijk is primair verantwoordelijk voor de hoofdinfrastructuur en is medefinancier van belangrijke planonderdelen (basisvoorzieningen hoofdinfrastructuur, kwaliteit ov-terminals en inrichting van de openbare ruimte). Vanwege de eigen ambities en verantwoordelijkheden stimuleert en faciliteert het rijk de integrale planvorming, die wordt getoetst op rijksbeleid. Op rijksniveau is VROM primair verantwoordelijk voor de coördinatie van de rijksinbreng in de projecten en de coördinatie van de besluitvorming over de mogelijke rijksbijdragen aan de projecten.

In 2002 zijn voor het project Arnhem Centraal/Coehoorn-Noord uitvoeringsafspraken gemaakt tussen het rijk en de gemeente Arnhem. Het streven van VROM is dat in 2003 uitvoeringsafspraken worden gemaakt voor de projecten Den Haag Nieuw Centraal, Rotterdam Centraal en Breda Centraal, en de fase van planvorming wordt afgerond voor het project Stationsgebied Utrecht. Het project Amsterdam Zuidas zal gedurende 2003 de Tracé/m.e.r. procedure doorlopen. Deze procedure zal eind 2003/begin 2004 worden afgerond.

Tabel 6.1 Planning en uitvoering Nieuwe Sleutelprojecten

NSP	2002	2003	2004
Amsterdam	P	P	U
Rotterdam	P/U	U	
Utrecht	P	P/U	
Den Haag	P/U	U	
Breda	P/U	U	
Arnhem	P/U	U	

P= planvorming, P/U= afronding planvorming zo mogelijk uitvoeringsafspraken, U= uiterste termijn uitvoeringsafspraken

6.2.1.3. Intensief en meervoudig ruimtegebruik

In het Kabinetsstandpunt naar aanleiding van het quick-scan onderzoek naar de gevolgen van de beleidsvernieuwing externe veiligheid is weergegeven hoe de regering wil omgaan met de geconstateerde spanning tussen ruimtelijk beleid en de beleidsvernieuwing externe veiligheid. De daarin aangekondigde taskforce is inmiddels opgestart. Het streven is om eind 2002 een ruimtelijke visie te hebben opgesteld, die in 2003 zal worden opgenomen in de af te sluiten regioconvenanten.

6.2.1.4. Duurzame ontwikkeling van stedelijke netwerken

Stedelijke netwerken moeten door samenwerking ruimtelijke kwaliteit bevorderen en een hoogwaardig sociaal, economisch en cultureel vestigingsklimaat bieden. Daartoe moet elk netwerk beschikken over een compleet scala van stads- en dorpsmilieus en voorzieningen, dat bijdraagt aan het welzijn en de gezondheid van alle burgers.

Voor het vergroten van de stedelijkheid in stedelijke centra gaat het vooral om investeringsprojecten die externe-veiligheidsproblemen, barrières van infrastructuur en suboptimaal ruimtegebruik oplossen. Een voorbeeld is het mogelijk maken van binnenstedelijke ontwikkeling door het verplaatsen of opheffen van spoorwegemplacements. Ook de uitplaatsing van risicovolle activiteiten, zoals het rangeren en werken met gevaarlijke stoffen, of de productie daarvan verdient de aandacht. Voorts hoort hierbij het slechten van barrières in het stedelijk gebied door op vernieuwende wijze op en langs infrastructuur te bouwen, of door infrastructuur innovatief aan te leggen door verdieping of ondertunneling.

Als tegenwicht voor de stedelijke netwerken wordt het landelijk gebied versterkt in en bij de stedelijke netwerken. Hiertoe dienen de nationale landschappen en wordt ingezet op een impuls voor groen in en om de stad, inclusief regionale parken in de bundelingsgebieden (zie artikel 8). Beide opgaven, de versterking van de stedelijkheid en die van het landelijk gebied, vereisen gebiedsgericht maatwerk. Dit dient gebaseerd te worden op een zorgvuldige analyse van de kwaliteiten en kansen per gebied. Dat vereist nauw overleg tussen vertegenwoordigers van de desbetreffende gebieden, die van andere gebieden – om de coördinatie te waarborgen – én met de nationale overheid die toeziet op de kwaliteit van het geheel. Hiertoe zijn inmiddels aan vier projecten financiële toezeggingen gedaan:

Tabel 6.2	
Urgente projecten	Beschrijving
Verplaatsing verfabriek Hasco Schoonhoven	Door een bijdrage in de kosten van de verhuizing van de fabriek naar Tiel wordt een ongewenste uitbreiding ten koste van Nationaal Landschap het Groene Hart voorkomen en binnen de bebouwde kom van Schoonhoven, op de plek waar de oude fabriek wordt gesaneerd, een proces van vernieuwing in gang gezet. Bijdrage €3,18 mln.
Uitkoop kassen Bommelerwaard	Voorkomen van de uitbreiding van glastuinbouw in de kwetsbare Bommelerwaard, door het uitkopen van tuinders. De vrijkomende gronden krijgen in overleg met de Dienst Landelijk Gebied een bij het gebied passende bestemming. Bijdrage €11,8 mln.
Verlaagde Passage A4-HSL-Zuid bij Hoogmade	Door het verdiept aanleggen van de A4 op de plek waar de HSL-Zuid uit de tunnel onder het Groene Hart komt, kan de spoorlijn de weg daar op maaiveldhoogte kruisen, in plaats van op een 10 meter hoge pergolaconstructie over een lengte van 3 kilometer. Bijdrage €7.9 mln.
W4-Masterplan Leiderdorp	Door de verdiepte aanleg (ten behoeve van het aquaduct) van de verbrede A4 te verlengen, ontstaan in het omliggende gebied kansen voor kwalitatief hoogwaardige woningbouw en bedrijfsvestiging. Bovendien kan een belangrijk onderdeel van het Groene Hart onbebouwd blijven. Bijdrage €24,4 mln.

Tabel 6.3 Prestaties 2003		
Operationeel doel: Verbeteren stedelijke inrichting		
Outcome-indicator	VROM-prestatie	Outputindicator
Verhogen aantal woningen en appartementen per ha bebouwd gebied	Vastleggen verstedelijksafspraken in convenanten	Verstedelijksconvenanten in 2003 gereed
Verhogen intensiteitsindex binnen bebouwd gebied	Opstellen en uitvoeren van het programma Deltametropool	
Verhogen mengingsindex binnen bebouwd gebied	Opstellen van ontwikkelingsplan Almere	
Beter aansluiting van aanbod op vraag naar kwaliteit woonomgeving (woningen en appartementen per milieutype)		
Percentage van de nieuwbouw binnen bebouwd gebied	Bijdragen aan investeringsprojecten middels het Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK)	Ruimtelijke visie gereed in 2003
Ruimtwinst op bestaande en nieuwe bedrijven-terreinen		
Per saldo minimaal gelijkblijvend oppervlak aan groen binnen bebouwd gebied	Ontwikkelen ruimtelijke visie op externe veiligheid	
Afname aantal gevaarlijke situaties		
Intensivering van het ruimtegebruik rond OV-stations:	Uitvoeren Nieuwe Sleutelprojecten	Uitvoeringsafspraken over Den Haag Nieuw centraal, Rotterdam Centraal en Breda Centraal
Aantal appartementen/ha, aantal woningen/ha		
Funciemenging rond OV-stations		
Mengingsindex		
Evaluatie samenwerking binnen stedelijke netwerken is voorzien in 2004		
Evaluatie investeringsstromen is voorzien in 2003		
Evaluatie internationale profilering Deltametropool is voorzien in 2003		
Doorlopende monitoring indicatoren		

6.2.2. Versterken cultuurhistorische identiteit

Bij de inrichting van gebieden is het van belang dat cultuurhistorische elementen behouden en waar mogelijk versterkt worden.

Aan het realiseren van deze operationele doelstelling wordt door VROM de volgende bijdrage geleverd.

Project Belvédère

De subsidieregeling Belvédère zal in 2003 worden uitgevoerd door het Stimuleringsfonds voor de Architectuur. In het kader van deze regeling worden projectsubsidies verleend in zes categorieën: Belvédèregebieden, steden, lokale initiatieven, kennis, thematische projecten en experimenten.

In het rijks-Belvédère-project de Nieuwe Hollandse Waterlinie zal de uitvoering van deelprojecten een aanvang nemen; deze deelprojecten vloeien voort uit het in 2002 vast te stellen Linieperspectief. Tevens zal de procedure voor plaatsing van de Nieuwe Hollandse Waterlinie op de Werelderfgoedlijst van de Unesco worden gestart.

In 2003 zal tevens een tweede rijks-Belvédère-project, de Limes, worden opgestart in de vorm van een projectaanvraag in het kader van Interreg IIIB. Daarnaast worden opdrachten uitbesteed op basis van het jaarlijks op te stellen Activiteitenprogramma Belvédère. Deze opdrachten liggen vooral op het gebied van kennis en educatie. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het Belvédère-beleid ligt bij OC&W. Vanwege het ruimtelijk ordeningsbelang is VROM intensief betrokken bij de uitvoering en draagt financieel bij in de uitvoeringskosten. De financiële bijdrage van VROM zal meerjarig worden overgeheveld naar de begroting van OC&W. Als gevolg van de taakstelling uit het Strategisch Akkoord zal hiervoor vanaf 2005 minder geld beschikbaar zijn. De consequenties van deze ombuiging moeten in overleg met OC&W worden geduid.

Beheer rijksmonumenten

De Rijksgebouwendienst heeft 219 (rijks)monumenten met ruim één miljoen m² in beheer. VROM is eveneens verantwoordelijk voor de instandhouding van 62 monumenten met een primaire erfgoedfunctie (MEF). Rijkshuisvesting drukt hiermee zijn stempel op tal van binnenstedelijke ontwikkelingen. Door onderhoud en renovatie van rijksmonumenten draagt de rijkshuisvesting o.a. bij aan de ruimtelijke kwaliteit van de gebieden waarin de monumenten zich bevinden. De investeringen hebben een positieve uitstraling op het investeringsgedrag van andere partijen in de regio's. De verhuurbaarheid van de monumenten in het nieuwe stelsel voor rijkshuisvesting wordt door onderhoud en renovatie bevorderd, waardoor leegstand wordt voorkomen. In de beleidsbrief «Rijk met Monumenten» wordt hier onder meer aandacht aan gegeven.

VROM laat onderzoek verrichten waarmee de ontwikkeling en uitvoering van het monumentenbeleid en stedelijke ontwikkeling wordt ondersteund. Een handboek Omgang met PPS-projecten zal in 2002 gereedkomen, de methodiek bouwhistorisch onderzoek zal omstreeks 2004 worden afgerond, en een methodiek voor beheer, analyse en aanpak van openbare ruimte is in ontwikkeling en zal in 2005 klaar zijn.

Tabel 6.4 Prestaties 2003

Operationeel doel: Versterken cultuurhistorische identiteit

Outcome-indicator	VROM-prestatie	Outputindicator
Implementatie uitkomsten evaluatie Belvédère	Beheer 219 (rijks)monumenten met Rijkshuisvestingsfunctie	Beheer 219 (rijks)monumenten met een primaire erfgoedfunctie Instandhouding 62 monumenten met een primaire erfgoedfunctie Handboek omgang met PPS projecten (2002)
	Uitvoeren architectuurbeleid	Methodiek Bouwhistorisch onderzoek (2004) Methodiek beheer, analyse en aanpak van de openbare ruimte Personele en financiële bijdrage Toepassing beeldende kunst in rijkshuisvesting Voorbeeldfunctie rijkshuisvesting
Monitoring Belvédère is eind 2001 afgerond Evaluatie huisvestingsstelsels in 2004 voorzien waarbij ook naar monumenten wordt gekeken		

6.2.3. Stimuleren architectonische kwaliteit

Met het architectuurbeleid wordt beoogd gunstige voorwaarden te scheppen voor de totstandkoming van architectonische kwaliteit en tevens architectonische impulsen te geven aan de stedelijke en landschappelijke ontwikkeling in Nederland. Hiermee wordt uitdrukking gegeven aan de bredere adviestaak van de Rijksbouwmeester die zich verder uitstrekt dan alleen de rijksgebouwen. In de Derde Architectuurnota 2001–2004, *Ontwerpen aan Nederland*, is uitwerking gegeven aan dit beleid. De inzet richt zich op ondersteunen van het vakgebied en verspreiden van kennis, teneinde de rol van opdrachtgevers te verhelderen, de ontwerp-kwaliteit te verhogen en het debat over architectuurbeleid te stimuleren. Dit door middel van onder andere aandacht van gesubsidieerde instellingen voor particulier opdrachtgeverschap, aandacht voor architectuur en ontwerp op hogere schaalniveaus en debatten gericht op andere doelgroepen.

VROM verstrekt bijdragen aan instellingen zoals het Berlage Instituut, het Nederlands Architectuur Instituut, Architectuur Lokaal, het Stimuleringsfonds voor Architectuur en European ter ondersteuning en stimulering van de ontwikkeling van het vakgebied en de verspreiding van kennis over architectuur. De rijkshuisvesting vervult een voorbeeldfunctie door de tijdige inzet van ontwerpers, communicatie over alternatieven en studies, aandacht voor de relatie tussen ontwerp en cultuurhistorie, bijdrage aan stadsontwikkeling en -reparatie en aandacht voor de kwaliteit en logische aansluiting van de nabij de rijkshuisvesting gelegen openbare ruimte. In de voorbeeldfunctie van het Rijk zal het streven naar integrale ontwerp-kwaliteit verder gestalte krijgen. Bijzondere aandacht gaat uit naar de kwaliteit en logische aansluiting van de nabij de rijkshuisvesting gelegen openbare ruimte. De inzet van tuin- en landschapsarchitecten is daarin kwaliteitsverhogend. Daarenboven wordt met de toepassing van beeldende kunst bij de rijkshuisvesting een culturele dimensie aan de leefomgeving toegevoegd.

Tabel 6.5 Prestaties 2003

Operationeel doel: Architectonische kwaliteit		
Outcome-indicator	VROM-prestatie	Outputindicator
Subsidieverstrekking ter ondersteuning vakgebied en verspreiding kennis Evaluatie naar aanleiding van de architectuurnota voorzien in 2004	Voorbeeldfunctie rijkshuisvesting	Toepassing beeldende kunst in rijkshuisvesting (1%-regeling)

Het architectuurbeleid kent de operationele subdoelen «Subsidieverstrekking ter ondersteuning vakgebied en verspreiding kennis», «Voorbeeldfunctie rijkshuisvesting» en «Toepassing beeldende kunst in rijkshuisvesting». Bij het eerste wordt gestreefd naar ondersteuning van het vakgebied en de verspreiding van kennis, teneinde de ontwerp-kwaliteit te verhogen en het debat over architectuurbeleid te stimuleren. Dit wordt gerealiseerd door aandacht van gesubsidieerde instellingen voor particulier opdrachtgeverschap, aandacht voor architectuur en ontwerp op hogere schaalniveaus en debatten gericht op andere doelgroepen.

De instellingen stellen een subsidieaanvraag op, vergezeld van een beleidsplan waarin streefwaarden zijn aangegeven. De realisatie van de streefwaarden wordt gevolgd door middel van jaarlijkse voortgangs-rapportages van de instellingen.

Bij «voorbeeldfunctie rijkshuisvesting» wordt gestreefd naar integrale en hoogwaardige ontwerp-kwaliteit, waarbij de functionele waarde en toekomstwaarde in evenwicht zijn en er sprake is van stedenbouwkundige inpassing van de rijkshuisvesting. Bij ieder nieuw rijkshuisvestingsproject wordt door de Rijksbouwmeester een architect geselecteerd. De Rijksbouwmeester kan op projectniveau de architectkeuze inzichtelijk maken en de voortgang van het project aangeven.

6.3. Groeiparagraaf

In 2002 zal een nulmeting worden uitgevoerd als referentie voor de voortgangsbeschrijving ten aanzien van de beleidsdoelen in de komende jaren, waarbij de aangepaste Vijfde Nota leidend zal zijn. De Vijfde Nota zal aangepast worden naar aanleiding van het Strategisch Akkoord. Dit jaar zal het Kabinet tijdig een zogenaamde «stellingnamebrief» hierover aan de Tweede kamer zenden. In de begroting van 2004 en verder zal dat nader worden uitgewerkt waarbij de aandacht zich zal richten op:

1. Een verdere ontwikkeling en invulling van de prestatie-indicatoren. Hierbij zal naast procesindicatoren ook zoveel mogelijk gebruik worden gemaakt van effectindicatoren. Dit geldt met name voor Deltametropool en BIRK. Ook de prestatie-indicatoren bij de doelstelling «Verbeteren stedelijke inrichting» worden nader uitgewerkt;
2. Voor de internationale profilering van de Deltametropool zal in 2003 de beleidstheorie, en daarmee de veronderstelde causale relaties tussen doelen en middelen, verder geëxpliceerd worden en gekoppeld hieraan zal de aandacht voor het evaluatieonderzoek zich ook meer gaan richten op de verificatie van de veronderstellingen;
3. In de begroting 2004 zal een indicator voor de kwaliteit van de onderhoudstoestand van monumenten gepresenteerd worden.

6.4. Budgettaire gevolgen

Tabel 6.6 Bedragen in € 1000							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verplichtingen:	44 382	64 309	28 555	28 194	28 001	28 352	27 216
Uitgaven:	35 400	40 548	30 177	28 319	27 542	29 271	27 683
Programma	30 483	32 130	22 144	20 271	19 473	21 202	19 614
Inrichten van stedelijke gebieden	17 581	16 649	1 378	1 093	802	2 141	953
Investeringsbijdrage overkapping A2	14 788						
Investeringsbijdrage Nieuwe Sleutelprojecten	762	1 243	674	685	515	817	666
Investeringsbijdragen Vijfde Nota uit FES-fonds	1 508	739					
Stimuleringsregeling intensief ruimtegebruik	523	337	374	125		1 037	
Stimuleren opzet digitale bestemmingsplannen		330	330	283	287	287	287
Investeringsbijdrage uitvoering verstedelijking		14 000					
Cultuurhistorische identiteit	8 989	9 769	15 081	13 493	12 979	13 369	12 969
Belvédère		1 814	4 310	2 722	2 464	2 464	2 064
Beheer rijksmonumenten	8 989	7 955	10 771	10 771	10 515	10 905	10 905
Architectonische kwaliteit	3 630	4 433	4 433	4 433	4 433	4 433	4 433
Architectuurbeleid	3 630	4 433	4 433	4 433	4 433	4 433	4 433
Onverdeeld programma	283	1 279	1 252	1 252	1 259	1 259	1 259
Overig stedelijk		417	417	417	424	424	424
Onderzoek RGD		227	227	227	227	227	227
Onderzoek RPD	283	522	522	522	522	522	522
Communicatie-instrumenten		113	86	86	86	86	86
Apparaat	4 917	8 418	8 033	8 048	8 069	8 069	8 069
Ontvangsten:		12 037	357	357	357	357	357

6.5. Budgetflexibiliteit

Tabel 6.7 Bedragen in € 1000										
		2003		2004		2005		2006		2007
1. Totaal geraamde kasuitgaven		30 177		28 319		27 542		29 271		27 683
2. Waarvan apparaatsuitgaven -		8 033		8 048		8 069		8 069		8 069
3. Dus programma-uitgaven		22 144		20 271		19 473		21 202		19 614
4. Waarvan juridisch verplicht	44%	9 731	33%	6 731	24%	4 731				
5. Waarvan complementair noodzakelijk en/of bestuurlijk gebonden	26%	5 813	41%	8 293	52%	10 035	50%	10 581	52%	10 181
6. Niet onder 4 en 5 begrepen* (eventueel reserveringen op basis van een regeling of beleidsprogramma)	30%	6 600	26%	5 247	24%	4 707	50%	10 621	48%	9 433
7. Totaal	100%	22 144	100%	20 271	100%	19 473	100%	21 202	100%	19 614

Toelichting:

Uit de tabel blijkt dat 44% van de programma-uitgaven van dit artikel reeds juridisch is verplicht. Als we rekening houden met complementair noodzakelijke en/of bestuurlijk gebonden projecten dan is 30% flexibel.

Juridische verplichtingen

De juridisch verplichte projecten betreffen:

- Rijksmonumenten (5,0 mln);
- Architectuurbeleid (3,7 mln);
- Nieuwe Sleutelprojecten (1,0 mln).

Bestuurlijke invalshoek

De complementair noodzakelijke en/of bestuurlijk gebonden projecten betreffen:

- Belvédère waarvan 4,3 mln vast ligt in bestuurlijke afspraken met de ministeries OC&W en LNV;
- Rijksmonumenten waarvan 1,5 mln bestuurlijk is gecommiteerd.

Artikel 7. Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau

7.1. Algemene beleidsdoelstelling

Het ministerie van VROM stimuleert de verbetering van de milieukwaliteit van zowel het stedelijk als het landelijk gebied, met het oog op een duurzame ontwikkeling in de directe leefomgeving. Milieuvraagstukken die spelen op lokale en regionale schaal worden bij voorkeur integraal aangepakt, aangezien separate thematische benaderingen daar vaak niet leiden tot een optimale oplossing.

Het beleid is met name gericht op het daadwerkelijk voorkomen en terugdringen van geluidhinder, van veiligheidsrisico's van industriële activiteiten en van risico's van lucht- en bodemverontreiniging. Artikel 7 is gericht op het bevorderen van de lokale uitvoering van het milieubeleid; de normstelling en instrumentatie op nationale schaal is onderdeel van artikel 10. Het beleid is uitgewerkt in de volgende operationele doelstellingen:

- Lokale milieukwaliteit en gebiedsgericht beleid;
- Uitvoering bodemsanering;
- Geluidsreductie;
- Waarborgen externe veiligheid.

7.2. Operationele doelstellingen

7.2.1. Lokale milieukwaliteit en gebiedsgericht beleid

7.2.1.1. De kwaliteit van de leefomgeving

Om ervoor te zorgen dat het milieubeleid bijdraagt aan de kwaliteit van de leefomgeving is VROM in 2002 begonnen met het voorbereiden van bestuurlijke afspraken met het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Unie van Waterschappen (UvW). Dit is het begin van een beleidstraject dat invulling moet geven aan hoofdstuk 11 van het NMP4. In deze fase wordt gewerkt aan het opstellen van onder andere minimumwaarden, ambitiewaarden, gebiedstypologie, proceseisen, flankerend beleid en implementatievoorbereiding. Op dit terrein worden in 2003 de volgende prestaties voorzien:

- a. Het vastleggen van de afspraken in het Bestuursakkoord leefomgeving;
- b. Begin 2003 brengt de evaluatiecommissie Stad en Milieu haar tweede advies uit. Voor de zomer zal hierop een Kabinetsstandpunt volgen. De implementatie van de door de minister overgenomen aanbevelingen van het eerste advies van de evaluatiecommissie krijgt z'n beslag onder andere in het Bestuursakkoord leefomgevingskwaliteit;
- c. Vormgeving van het sturingsmodel gebiedsgerichtbeleid mede op basis van de in 2002 uitgevoerde evaluatie SGM (Subsidieregeling Gebiedsgericht Milieubeleid).

7.2.1.2. Vernieuwing geluidsbeleid

In het NMP4 zijn nieuwe beleidsdoelen geformuleerd, daarnaast moet de EU-richtlijn omgevingsgeluid in 2004 worden geïmplementeerd. Hiervoor is een wijziging nodig van de Wet Geluidhinder. Het streven is dat in 2004 de Wet Modernisering Instrumentarium Geluidsbeleid (MIG) van kracht gaat. In 2003 zullen daarvoor de volgende prestaties moeten worden geleverd:

- De ontwerp-AMvB's voor de uitvoering van de wet MIG moeten gereed

komen en de begeleiding van de invoering (handreiking, voorlichting, en dergelijke) zal zodanig worden voorbereid dat de Wet MIG in 2004 kan worden ingevoerd;

- Parlementaire behandeling in 2003 van de aanpassing van de Wet Geluidhinder in verband met de implementatie van de EU-richtlijn. De beleidsdoelstelling kan nog wijzigen naar aanleiding van aanpassing van het NMP4.

7.2.1.3. Lokale luchtkwaliteit

De gegevens over de luchtkwaliteitssituatie in ons land en in het bijzonder in de agglomeraties met meer dan 250 000 inwoners worden door het rijk samengesteld op basis van gemeentelijke gegevens. Voor die locaties waar sprake is van overschrijdingen van plandrempels zoals vastgelegd in het Besluit Luchtkwaliteit, zullen in 2003 plannen ontwikkeld worden om aan de normstelling te kunnen voldoen. Hierover wordt door VROM aan de EU gerapporteerd.

Daarnaast zal in 2003 de implementatie van de 3^e EU-dochterrichtlijn Luchtkwaliteit die betrekking heeft op ozon, plaats vinden door middel van een ministeriële regeling.

Ook zal in Europees verband de eerste EU-dochterrichtlijn geëvalueerd worden; Nederland brengt hierbij de ervaringen met betrekking tot de haalbaarheid van de normstelling en de daaraan verbonden financiële consequenties in.

De beleidsdoelstelling kan nog wijzigen naar aanleiding van aanpassing van het NMP4.

Tabel 7.1 Prestaties 2003

Operationeel doel:	Lokale milieukwaliteit en gebiedsgericht beleid
Belangrijkste prestaties:	
Ad A: Vastleggen van de afspraken leefomgevingskwaliteit in een bestuursakkoord	
Ad A: Verwerken van de resultaten van de SGM-evaluatie in de vormgeving en uitvoering van het sturingsmodelgebiedsgerichte inrichting landelijk gebied.	
Ad A: Voorbereiden Kabinetsstandpunt Stad en Milieu	
Ad B: Opstellen van de ontwerp-uitvoerings AMVB's MIG	
Ad B: Parlementaire behandeling Wet Geluidhinder i.v.m. implementatie van de EU-richtlijn Omgevingsgeluid	
Ad C: Opstellen rapportage bestrijdingsplannen luchtkwaliteit t.b.v. EU	
Ad C: Implementatie 3 ^e EU-dochterrichtlijn Luchtkwaliteit	

Tabel 7.2 Beleidsevaluatie

Omschrijving	2003	2004	2005	2006	2007
Stad en Milieu	tussen-evaluatie	einde-evaluatie			

7.2.2. Uitvoering bodemsanering

VROM is verantwoordelijk voor de kwaliteit en de voortgang van de bodemsanering. De uitvoering van de bodemsanering is neergelegd bij provincies en gemeenten. Het einddoel van het vernieuwde bodem-

saneringsbeleid, zoals voortgekomen uit het NMP3, is: de beheersing van de bodemverontreinigingproblematiek per 2023.

De invulling die wordt gegeven aan de subsidietaakstellingen van het Strategisch Akkoord, leidt tot een ombuiging voor de jaren 2005 en verder. Dit heeft tot gevolg dat provincies en gemeenten vanaf 2005 minder budget zullen ontvangen dan in de begroting 2002 was geraamd. De doelstelling uit het NMP3 (beheersing van de bodemverontreinigingsproblematiek per 2023) zal daardoor waarschijnlijk later worden behaald.

Het rijk participeert voor gemiddeld 25% in de kosten van de bodemsaneringsoperatie. De overige 75% moet door de andere belanghebbenden, inclusief de veroorzakers, opgebracht worden. Dit betekent dat de multiplier niet constant in de tijd hoeft te zijn en per segment en per programma kan variëren. Het vaststellen en bewaken van de afgesproken gemiddelde multiplier van 25% is een onderdeel van de financiële sturing van de bodemsaneringsoperatie die gebaseerd is op het nieuwe systeem van programmering, monitoring en verantwoording. De bevoegde gezagen spelen daarbij een sleutelrol.

Om dit te bereiken zullen de acties uit het Kabinetsstandpunt BEVER (kamerstukken 2001–2002, 28 199, nr. 1) voortvarend moeten worden uitgevoerd. Dat betekent onder andere het volgende:

1. In 2003 is de Wet bodembescherming (Wbb) en de bijbehorende regelgeving herzien. Naar verwachting zal het wetsvoorstel eind 2002/begin 2003 aan de Tweede Kamer kunnen worden gestuurd, inclusief de AMvB over de bedrijvenregeling. Onderwerpen in dit wetsvoorstel zijn de wijziging van de saneringsdoelstelling (namelijk functiegericht en kosteneffectief), versterking van de saneringsplicht voor bedrijven en een basis voor een subsidieregeling voor sanering van bedrijfsterreinen alsmede een financieringsstelsel voor overheden op basis van programma's die door de uitvoerende overheden worden opgesteld. Het wetsvoorstel biedt tevens de basis voor onder andere een AMvB Financiële bepalingen en een AMvB Uitwerking Saneringsdoelstelling;
2. De mate van realisatie van de doelstelling uit het NMP3, wordt jaarlijks gemonitord. Vooraf is het mogelijk een raming te maken voor de in 2003 te verwachten prestaties. Dit op basis van geplande prestaties uit de meerjarenplannen die door de bevoegde overheden voor de periode 2002 t/m 2004 zijn gemaakt en de realisatiecijfers van de afgelopen jaren, zoals opgenomen in de jaarverslagen bodemsanering;
3. In 2003 zal een inventariserend onderzoek afgerond worden naar de omvang van ernstige bodemverontreiniging met asbest. Tevens zullen de financiële consequenties van de aanpak van deze verontreiniging in kaart gebracht worden;
4. Het in kaart brengen van het landsdekkend beeld inzake de omvang van de bodemverontreiniging in 2004. Dit om tijdig over een nulmeting te beschikken van de werkvoorraad te saneren locaties op de landbodem. De nulmeting moet in 2004 gereed zijn vanwege de in 2004 op te stellen ISV- en Wbb-meerjarenprogramma's bodemsanering 2005 t/m 2009.

Onder andere op verzoek van de Tweede Kamer (10 april 2002) krijgt de verbetering van de kwaliteit van de uitvoering van de saneringsoperatie extra aandacht Dit wordt mede vormgegeven door:

- Een (wettelijke) regeling voor de kwaliteitsborging van bodemintermediairs in 2003;
- Het verbeteren van het toezicht door het bevoegd gezag-Wbb op de uitvoering van bodemsaneringsprojecten;

- Het opstellen van toezichts- en handavingsplannen door gemeenten en provincies en de toetsing daarvan vanuit haar deskundigheid door de VROM-Inspectie;
- Het wettelijk verplicht stellen van het ter goedkeuring voorleggen van evaluatierapporten aan de bevoegde overheden per 2004; dit maakt deel uit van de wetsvoorstellen die in 2003 zullen worden voorgelegd.

Tabel 7.3 Voortgang bodemsaneringsoperatie (in aantallen afgeronde gevallen)	
	Raming 2003
* Sanering stedelijke gebieden (in het kader van ISV):	
– Oriënterende Onderzoeken	600
– Nadere Onderzoeken	150
– Saneringen	60
* Sanering in het landelijk gebied en waterbodems (in het kader van Wbb):	
– Oriënterende Onderzoeken	800
– Nadere Onderzoeken	150
– Saneringen	60
* Sanering in eigen beheer (voornamelijk bedrijven):	
– Oriënterende Onderzoeken	n.v.t.
– Nadere Onderzoeken	1 500
– Saneringen	1 200

Kostenverhaal

In 2000 is besloten tot een intensievere aanpak van het kostenverhaal. In 2003 zal het beoordelingstraject afgerond worden van alle 1800 kostenverhaalgevallen en zal een besluit worden genomen welke van deze zaken, in aanvulling op de 800 reeds behandelde zaken en op de 550 reeds lopende verhaalsprocedures, zullen worden aangepakt. De inkomsten uit kostenverhaal worden voor 2003 geraamd op minimaal € 5 mln.

Tabel 7.4 Prestaties 2003	
Operationeel doel:	Uitvoering bodemsanering
Belangrijkste prestaties:	
Parlementaire behandeling van de wijziging Wbb en regelgeving, de AMvB's voor financiële bepalingen en de bedrijvenregeling	
Aanbieding monitoringrapportage bodemsanering over 2002 aan Eerste en Tweede Kamer	
Inventarisatie omvang ernstige bodemverontreiniging door asbest	

Tabel 7.5 Beleidsvaluatie					
Omschrijving	2003	2004	2005	2006	2007
Uitvoering bodemsanering	Monitoringsrapportage	Monitoringsrapportage; integrale evaluatie bodemsanering	Monitoringsrapportage	Monitoringsrapportage	Monitoringsrapportage

7.2.3. Geluidsreductie

VROM is verantwoordelijk voor de financiering van de geluidsanering. Het betreft situaties waar op de ijkdatum (1986 – wegverkeerslawaai, 1987 – railverkeerslawaai en het moment van zonevaststelling voor industrielawaai) de saneringswaarde werd overschreden. Het beleid is gericht op het afronden van de meest urgente gevallen van de sanering verkeerslawaai in 2010. De afronding van de sanering industrielawaai is voorzien in 2003, behoudens enkele specifieke, complexe situaties. Daarom wordt in 2003 voortgegaan met de saneringen volgens lopende programma's. Daarnaast wordt ingezet op bronbeleid in de vorm van de stimulering van de toepassing van stille wegdekken op provinciale en gemeentelijke wegennetten en het gebruik van stille remsystemen voor treinen. Naast sanering van lawaai is ook ingezet op bestrijding van lawaai aan de bron. Dit bronbeleid komt op het punt van «stille wegdekken» te vervallen als de regeling na 2004 wordt beëindigd teneinde invulling te geven aan taakstellingen van het Strategisch Akkoord. Dit heeft geen gevolgen voor de geluidsdoelstellingen. De regeling is gericht op het opdoen van nieuwe kennis over stille wegdekken; verwacht wordt dat voortzetting na 2004 weinig extra kennis oplevert. Bij het geluidsaneringsprogramma 2003 van verkeerslawaai hoort het volgende overzicht:

Tabel 7.6 Geluidsaneringsprogramma 2003								
	Verkeersmaatregelen		afscherming weg		Woningen met een geluidsbelasting > 70 dB(A)		Afscherming rail	
	Budget in EUR	Aantallen woningen	Budget in EUR	Aantallen woningen	Budget in EUR	Aantallen woningen	Budget in EUR	Aantallen woningen
Projecten in uitvoering	11 295 565	8 179	78 058 978	12 160	419 747	37	16 258 119	2 597
Projecten in voorbereiding	3 287 184	1 516	14 839 067	3 509	2 019 322	178	47 145 389	3 214
Totaal	14 582 749	9 695	92 898 045	15 669	2 439 069	215	63 403 509	5 811
Verwachte aanvragen	1 191 173	1 182	3 971 693	338	1 669 500	123	23 455 193	1 996

De gegevens over de aantallen personen die een geluidbelasting van meer dan 65 dB(A) ondervinden en het oppervlak met een geluidsbelasting van meer dan 50 dB(A) worden opgenomen in de Milieubalans van het RIVM. Deze parameters geven wel inzicht in de geluidsbelasting in Nederland maar hebben geen aantoonbaar verband met het Rijksbeleid op dit terrein, dat zich met name richt op de sanering van verkeerslawaai en de reductie van het geluid van rijksinfrastructuur.

Tabel 7.7 Prestaties 2003	
Operationeel doel:	Geluidsreductie
Belangrijkste prestaties: Uitvoering projecten sanering verkeerslawaai volgens bovengenoemd programma Implementatie diverse maatregelen voor bronbeleid geluidsreductie rail, voertuigen en wegdek	

Tabel 7.8 Beleidsevaluatie					
Omschrijving	2003	2004	2005	2006	2007
Geluidsdoelstellingen				evaluatie	

7.2.4. Waarborgen externe veiligheid

Het externe veiligheidsbeleid is erop gericht dat de risico's voor de bevolking zo laag mogelijk worden gehouden, en tenminste voldoen aan de kwaliteitsambities zoals geformuleerd in het NMP-4. Dit is uitgewerkt in de AMvB «Kwaliteitseisen externe veiligheid inrichtingen» en houdt in het in 2010 bereiken van een minimum beschermingsniveau voor plaatsgebonden risico van 10^{-6} en een verantwoordingsplicht ten aanzien van groepsrisico's.

Voor de beleidsvernieuwing zijn in het NMP4 beleidsprestaties geformuleerd. Dit betreffen zowel unieke VROM-prestaties als prestaties die door of in samenwerking met andere overheden worden geleverd. De beleidsdoelstelling kan nog wijzigen n.a.v. aanpassing van het NMP4. Vanwege de coördinerende taak van VROM zijn alle beleidsprestaties die leiden tot de beleidsvernieuwing opgenomen:

1. Burgers krijgen in hun woonomgeving een minimum beschermingsniveau met betrekking tot gevaarlijke stoffen.

De AMvB «Kwaliteitseisen externe veiligheid inrichtingen» zal in 2003 in werking treden. De VROM-inspanning in 2003 is gericht op kennisoverdracht voor implementatie van de AMvB, opdat de doorwerking en handhaving van deze regelgeving voortvarend kan plaatsvinden. Voor vuurwerkbedrijven is het beschermingsniveau in het Vuurwerkbesluit vastgelegd. In 2003 zal de uitvoering en coördinatie van het vuurwerkbesluit worden voortgezet. Binnen een tijdsbestek van twee jaar na inwerking treden van het vuurwerkbesluit moet de sanering van de vuurwerkbranche gerealiseerd zijn. Ook worden in 2003 de meest urgente knelpunten rond de LPG-tankstations gesaneerd.

2. Het bestuur en de politiek zullen veel bewuster om moeten gaan met het accepteren van risico's in relatie tot de omvang van mogelijke rampen..

Om bewuster om te kunnen gaan met risico's zal om te beginnen een transparanter afwegingsproces tot stand moeten worden gebracht. VROM zal hierbij de volgende prestaties leveren:

- Integrale afweging van kosten en baten van de productketens LPG, Ammoniak en Chloor: in 2003 worden deze ketenstudies afgerond en worden beleidsopties voorgelegd waarin de afweging van risico's versus de overige kosten en baten inzichtelijk wordt gemaakt;
- In 2003 wordt voor een aantal concrete knelpunten gewerkt aan het transparant maken van de afweging met betrekking tot groepsrisico's en maatschappelijke kosten en baten. Dit heeft betrekking op emplacementen, munitieopslagplaatsen, sleutelprojecten (Rotterdam C.S. en Amsterdam Zuid-as) e.d;
- Met een aantal bedrijven zullen in 2003 onderhandelingen worden gevoerd over de mogelijkheden om de bedrijfsactiviteiten te beëindigen dan wel anders ruimtelijk te organiseren, waarmee een deel van de knelpunten samenhangend met transport worden opgelost.

3. De maatschappelijke kosten van gevaarlijke stoffen zullen zoveel mogelijk in het gebruik van die stoffen worden geïnternaliseerd.

In de voorgenoemde ketenstudies zal via de integrale kosten baten analyse een poging worden gedaan om de maatschappelijke kosten van gevaarlijke stoffen toe te delen aan de producenten en consumenten van deze stoffen.

4. Het beleid ten aanzien van inrichtingen zal veel meer rekening houden met de risico's van transport.

In samenwerking met het ministerie van Verkeer en Waterstaat wordt gewerkt aan een uitwerking en toepassing (dus aanwijzen tracés) van de methode «regulering vervoer gevaarlijke stoffen over spoor». Zo mogelijk wordt deze methode ook ontwikkeld voor weg- en watervervoer. In 2003 wordt een wetsontwerp in de Ministerraad gebracht betreffende een verruimde reikwijdte van de Wet Milieubeheer (Wm) voor het rekening houden met transportrisico's.

5. De afstemming en toedeling van verantwoordelijkheden zal worden verbeterd, zodat daardoor de veiligheidsketen wordt versterkt.

Een verdergaande integratie en samenwerking tussen departementen onderling op basis van de reeds afgesproken verantwoordelijkheidsverdeling en een scherpere formulering van de verantwoordelijkheidsverdeling tussen rijk en provincies, provincies en gemeenten zal worden uitgewerkt. Deze uitwerking zal worden afgerond in 2004.

6. Er komt een wettelijke registratieplicht voor risicovolle situaties en de uitvoering van de informatievoorziening over risico's aan de burger zal worden verbeterd.

Doel is het centraal registreren van risicovolle activiteiten en betrokken overheden en burgers hierover te informeren. De wet is afgerond in 2002, de uitwerking en invoering vindt plaats in 2003.

Tabel 7.9 Prestaties 2003

Operationeel doel:	Waarborgen externe veiligheid
Belangrijkste prestaties:	
Ad 1: Het inwerking treden van de AmvB «Kwaliteitseisen externe veiligheid inrichtingen»	
Ad 1 en 2: Het oplossen van concrete knelpunten in RO-EV: uitplaatsing emplacementen, munitieactieprogramma, LPG, beëindiging van chloortransporten	
Ad 1 en 2: De coördinatie van de uitvoering van het Vuurwerkbesluit Aanwijzing van vuurwerkconcentratiegebieden door de minister van VROM	
Ad 1: Sanering vuurwerkbranche (gereed 2004)	
Ad 1: Sanering meest urgente knelpunten rond LPG-tankstations	
Ad 4: Nota aan Tweede Kamer over ketenstudies over LPG, chloor en ammoniak	
Ad 4: Bijdrage aan uitwerking nota aan de Tweede Kamer over reguleringsbeleid vervoer gevaarlijke stoffen per spoor	
Ad 4: Wetsontwerp verruiming reikwijdte Wm.	
Ad 6: Uitwerken en invoeren AMvB (of Wet) Registratieplicht risicosituaties	

Tabel 7.10 Beleidsvaluatie

BRZO	2003
AMvB Vuurwerk	2003
Wet explosieven civielgebruik	2003

7.3. Groeiparaagraaf

Lokale milieukwaliteit

Bij het opstellen van deze begroting is het exacte aantal knelpunten luchtkwaliteit niet bekend. In volgende begrotingen zullen deze aantallen worden genoemd.

De doelen met betrekking tot de kwaliteit van de leefomgeving, de modernisering van het geluidbeleid, en de lokale luchtkwaliteit zullen zo meetbaar mogelijk worden geformuleerd. In de bestuursafspraken MILO (Milieukwaliteit Leef Omgeving), die eind 2003 gereed zullen zijn, zullen de doelen voor de minimumkwaliteit en de gebiedsgerichte kwaliteitsambities worden vastgelegd. Voor lokale luchtkwaliteit loopt een traject van rapportages in 2002, bestrijdingsplannen in 2003 en evaluatie van de richtlijn in 2004. Gaande dit traject zullen de doelen nader worden aangescherpt. Voor geluid zullen de doelen nader worden bepaald in een in 2003 uit te voeren NMP4-actie gericht op de evaluatie van de in het NMP4 geformuleerde geluiddoelen.

Uitvoering bodemsanering

Indicatoren voor het monitoren van de bodemsaneringsoperatie worden ontwikkeld. Nadat het landsdekkendbeeld over de omvang van de bodemverontreiniging in Nederland bekend is wordt met ingang van 2005 per jaar de resterende werkvoorraad van het landsdekkendbeeld gepresenteerd.

Geluidsreductie

Voor de uitvoering van de sanering van verkeerslawaaï zullen gegevens worden verstrekt over aantallen verrichte saneringen, totaal aantal nog te verrichte saneringen en aantal te verrichte saneringen in het desbetreffende begrotingsjaar.

Ten aanzien van het bronbeleid geluid zullen kwantitatieve gegevens over de aanleg van stilwegdek op basis van de stimuleringsregeling worden opgenomen.

Waarborgen externe veiligheid

In 2003 wordt een programmatische uitvoering van de sanering van de vuurwerkbranche vastgelegd op basis waarvan de voortgang in de uitvoering van de sanering kan worden gevolgd. Een zelfde aanpak wordt in 2003 vastgesteld voor de sanering van de urgente gevallen met betrekking tot de LPG-tankstations. Ook zullen de beleidsprestaties m.b.t. externe veiligheid waar mogelijk meetbaar worden geformuleerd.

7.4. Budgettaire gevolgen

Tabel 7.11 Bedragen in €1000							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verplichtingen:	154 843	544 647	228 558	242 360	366 702	381 533	389 369
Uitgaven:	247 673	311 974	252 991	254 746	272 969	275 524	283 361
Programma	241 818	303 508	244 494	246 247	264 470	267 025	274 862
Lokale milieukwaliteit		25 553	22 427	22 315	22 336	22 581	23 177
Subsidies gebiedsgericht milieubeleid		24 848	21 482	21 339	21 339	21 339	21 339
Overige instrumenten lokale milieukwaliteit		705	945	976	997	1 242	1 838
Uitvoering bodemsanering		178 052	158 293	166 090	194 652	198 962	205 881
Subsidies bodemsanering		133 716	155 001	162 696	191 965	196 275	203 194
Bodemsanering VINEX		41 044					
Overige instrumenten bodemsanering		3 292	3 292	3 394	2 687	2 687	2 687
Geluidreductie		63 916	33 533	37 094	30 468	30 468	30 523
Subsidies geluidreductie railverkeer		5 690	5 785	5 785	6 734	6 734	6 734
Subsidies geluidreductie wegverkeer		49 893	26 296	29 865	21 136	21 136	21 136
Subsidies geluidreductie industrie		6 735					
Overige instrumenten geluidreductie		1 598	1 452	1 444	2 598	2 598	2 653
Waarborgen externe veiligheid		15 994	10 860	5 126	3 126	1 126	1 393
Instrumenten externe veiligheid		15 994	10 860	5 126	3 126	1 126	1 393
Onverdeeld programma		19 993	19 381	15 622	13 888	13 888	13 888
Overige instrumenten DGM		16 110	15 121	11 403	9 579	9 579	9 579
Onderzoek DGM		3 838	4 181	4 140	4 230	4 230	4 230
Communicatie-instrumenten		45	79	79	79	79	79
Apparaat	5 855	8 466	8 497	8 499	8 499	8 499	8 499
Ontvangsten:	22 022	41 044					

7.5. Budgetflexibiliteit

Tabel 7.12 Bedragen in €1000										
	2003		2004		2005		2006		2007	
1. Totaal geraamde kasuitgaven		252 991		254 746		272 969		275 524		283 361
2. Waarvan apparaatsuitgaven		8 497		8 499		8 499		8 499		8 499
3. Dus programma-uitgaven		244 494		246 247		264 470		267 025		274 862
4. Waarvan juridisch verplicht	99%	242 507	97%	238 207	37%	98 664	36%	96 909	36%	97 827
5. Waarvan complementair noodzakelijk en/of bestuurlijk gebonden					60%	159 937	63%	167 402	63%	174 321
6. Niet onder 4 en 5 begrepen* (eventueel reserveringen op basis van een regeling of beleidsprogramma)	1%	1 987	3%	8 040	2%	5 869	1%	2 714	1%	2 714
7. Totaal	100%	244 494	100%	246 247	100%	264 470	100%	267 025	100%	274 862

Toelichting:

In de reeks «complementair noodzakelijk en/of bestuurlijk gebonden» is vanaf 2005 onder andere rekening gehouden met het meerjarenprogramma bodemsanering dat vanaf 2005 toegezegd zal gaan worden. Deze reeks is betiteld als bestuurlijk gebonden aangezien dit beleid valt onder het Kabinetsstandpunt BEVER. Voor de jaren 2003 en 2004 zijn de reeds toegezegde meerjarenprogramma's (2002, 2003, 2004) opgenomen onder de reeks «juridisch verplicht».

Artikel 8. Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden

8.1. Algemene beleidsdoelstelling

VROM streeft naar een vitaal landelijk gebied, waarbij de vraag naar meer ruimtelijke kwaliteit samen gaat met de doorgaande behoefte aan extra ruimte. Het beleid richt zich in deze context enerzijds op handhaving en zo mogelijk herstel van waardevolle gebieden met bijzondere landschappelijke, cultuurhistorische of ecologische kwaliteiten en anderzijds op het verder ontwikkelen van de groene kwaliteiten binnen het landelijk gebied in samenhang met de bebouwde omgeving.

Water speelt een belangrijke rol als ordenend principe en als mogelijkheid om het landschap meer divers en aantrekkelijker te maken.

Door de identiteit en diversiteit van het Nederlands landelijk gebied te versterken en verder te ontwikkelen en de toegankelijkheid voor iedereen te vergroten, ontstaat een aantrekkelijker land om in te wonen, te werken en te recreëren. De aandacht van het ministerie van VROM richt zich hierbij met name op de voor Nederland waardevolle landschappen en het buitengebied van de grote steden.

Bij het opstellen en uitvoeren van het ruimtelijk beleid voor het landelijk gebied zal door het Ministerie van VROM nauw worden samengewerkt met het Ministerie van LNV en V&W. De minister van VROM heeft een medeverantwoordelijkheid voor de structuurschema's en andere planologische kernbeslissingen van andere departementen.

8.2. Operationele doelstellingen

8.2.1. Bescherming en ontwikkeling van het landelijk gebied

Gebieden met bijzondere natuurlijke waarden en kenmerken of landschappelijk en cultuurhistorisch waardevolle elementen dienen te worden ontwikkeld en waar nodig beschermd. Het beleid voor deze waardevolle landschappen van nationaal belang is gericht op het sturen van ruimtelijke ontwikkelingen en ingrepen door middel van een op het betreffende gebiedstype geënt planologisch regime. Over de invulling van dit beleid zal duidelijkheid worden geboden in het aangepaste deel 3 van de PKB Vijfde Nota

Nationale Landschappen

VROM streeft naar een ontwikkelingsgericht beleid gericht op behoud, versterken en herstellen van aanwezige landschappelijke waarden en het ontwikkelen van nieuwe structuurdragers. Het gaat daarbij om het versterken van de identiteit van voor Nederland waardevolle landschappen;

- het versterken van de samenhang tussen stad en land: van geleidelijke overgangen tot scherpe contrasten op verschillende schaalniveaus;
- behoud en versterking van de cultuurhistorische- en ecologische waarden;
- behoud en herstel van openheid langs infrastructuur (panorama's op het landschap);
- landschappelijk passende ontwikkeling van de toeristisch-recreatieve sector;
- invoering van duurzaam waterbeheer in samenhang met het ontwikkelen van een duurzame ruimtelijke structuur voor grondgebonden landbouw als drager voor het cultuurlandschap.

De uitwerking van dit beleid zal in samenwerking met het ministerie van LNV plaatsvinden in de Vijfde Nota en het SGR.

Lopende verplichtingen die in het kader van de VINEX zijn gemaakt, zullen op een zorgvuldige wijze worden afgerond. De nadere uitwerkingen voor het Groene Hart en het Rivierengebied worden in bovengenoemd traject Nationale Landschappen meegenomen.

Bufferzones (en regionale parken).

Om te voorkomen dat stadsgewesten aaneen groeien en om open ruimten tussen de stadsgewesten te handhaven en te ontwikkelen, zijn in de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra (VINEX) bufferzones aangewezen. Het bufferzonebeleid is een van de speerpunten van het nationaal ruimtelijk beleid en daarmee een belangrijk onderdeel van het ruimtelijk ontwikkelingsperspectief voor de Randstad. De door VROM gereserveerde middelen zullen ook in 2003 worden ingezet voor de aankoop van gronden in bufferzones om de continuïteit van het beleid te garanderen. Als gevolg van de invulling van de subsidietaakstelling heeft VROM vanaf 2004 minder geld beschikbaar voor grondaankopen. In overleg met LNV wordt gekeken in hoeverre de grondverwervingstaakstellingen gerealiseerd kunnen worden. Vooralnog ziet het er als volgt uit:

Tabel 8.1 Bufferzones			
	Taakstelling (ha) uit geactuali- seerd convenant (VROM + LNV)	Verworven (ha) per 31-12-2001 (Bron: SGR enquête 2001 / Dienst Landelijk Gebied) (VROM + LNV)	Nog te verwerven 01-01-2002 t/m 31-12-2008
Amsterdam-Haarlem	3 079	2 639	440
Amstelland Vechtstreek	2 970	2 283	687
Utrecht-Hilversum	1 190	949	241
Den Haag – Leiden – Zoetermeer	1 040	345	695
Midden Delfland	2 850	2 358	492
Oost-IJsselmonde	482	231	251
Totaal	11 611	8 805	2 806

Transformatie bufferzonebeleid naar een beleid voor Regionale Parken.

Om de recreatieve functie in stedelijke netwerken verder te ontwikkelen zullen de komende jaren onder andere door transformatie van de rijksbufferzones regionale parken worden ontwikkeld en aangelegd. De provincies en samenwerkende gemeenten hebben hierbij het voortouw. VROM en LNV vervullen hier een stimulerende rol.

De bestaande bufferzones zullen, met uitzondering van de bufferzone Blaricum-Huizen/Oostermeent, tot Regionale Parken worden getransformeerd. Deze parken bieden ruime mogelijkheden voor ontspanning, recreatie en beleving van natuur en landschap binnen de Stedelijke Netwerken.

Het stimuleringsbeleid van het rijk is gericht op maatregelen als:

- aanleg van bos en beplantingen en aanleg van recreatieve voorzieningen;
- open houden van deze gebieden door strategische grondverwerving;
- aankopen, saneren van ongewenste bebouwing.

De uitwerking van het ruimtelijk en instrumenteel kader zal in overleg met het Ministerie van LNV worden vastgesteld.

Water als ordenend principe stimuleren

In de Vijfde Nota zal de bijdrage van VROM aan het waterbeleid voor de veiligheid, wateroverlast en de zoetwatervoorziening, waar V&W voor het grootste deel eindverantwoordelijk voor is en LNV een bijdrage aan levert, nader worden uitgewerkt. De Minister van VROM is mede initiatiefnemer voor het opstellen van een PKB voor het Rivierengebied, gericht op rivierverruiming, ruimtelijke- en water kwaliteitsverbetering en het eventueel aanwijzen van retentiegebieden. In 2004 is deel 1 van deze PKB gereed.

Beleidslijn Ruimte voor de Rivier

In de loop van de tijd is de ruimte voor de rivier steeds verminderd. Een stringenter beleid voor het gebruik van het winterbed van de grote rivieren is daarom noodzakelijk gebleken.

De beleidslijn Ruimte voor de Rivier heeft als doel de huidige bestaande ruimte van de rivier te behouden. De beleidslijn is aangepast met de toevoeging van water-krachtcentrales aan de lijst van riviergebonden activiteiten tot «overslagactiviteiten gekoppeld aan bestaande bedrijvigheid». Voorts wordt op nader door het rijk aan te duiden plaatsen in de vorm van een limitatieve lijst beperkt ruimte geboden aan experimenten met aangepaste bouwvormen, binnen vastgestelde randvoorwaarden. Gebieden die mogelijk nodig zijn voor de verbreding van het winterbed, de inrichting als retentiegebied of voor de versterking van de dijken worden gevrijwaard van ontwikkelingen die een inrichting ten behoeve van de bescherming tegen overstromingen kunnen bemoeilijken. Voor de maatregelen die het rijk zal nemen om de te verwachten hogere rivierafvoeren te verwerken wordt een PKB voor het rivierengebied opgesteld.

Schadecommissie en -claims beleidslijn Ruimte voor de Rivier

Tijdens het bestuurlijk overleg op 23 april 1997 over de uitvoering van de Beleidslijn «Ruimte voor de Rivier» (Staatscourant nr. 77, 19 april 1996) en in de brief daarover aan de Tweede Kamer van 7 juli 1997 is vastgelegd dat het rijk bereid is een grote verantwoordelijkheid te aanvaarden voor de planschade die ontstaat door de beleidslijn. Daartoe heeft de minister van VROM eind 1999 het «Instellingsbesluit Commissie schadebeoordeling beleidslijn Ruimte voor de Rivier» gepubliceerd. De Commissie adviseert op verzoek van gemeenten of de minister van VROM en is ingesteld voor een periode van vijf jaar.

Tabel 8.2 Prestaties 2003

Operationeel doel: bescherming en ontwikkeling van het landelijk gebied		
Outcome-indicator	VROM-prestatie	Outputindicator
Behoud, versterking en herstel van aanwezige landschappelijke waarden en ontwikkeling van nieuwe structuurdragers	Planologisch regime en ontwikkelingsgericht beleid voor de waardevolle landschappen van nationaal belang	Uitwerking in SGR
Uitbreiding recreatie mogelijkheden in bufferzone-gebieden en op termijn rond andere grote steden.	Inzet bufferzone instrumentarium	Grondverwerving in bufferzone gebieden
Vergroting van de ruimtelijke kwaliteit van het Rivierengebied.	Opstellen Beleidslijn Ruimte voor de Rivier	Percentage vd ingediende schadeclaims tgv de beleidslijn dat is afgehandeld.
Vergroten van de veiligheid t.a.v. water.	Opstellen PKB Rivierengebied	

8.3. Groeiparaagraaf

In 2002 zal een nulmeting worden uitgevoerd als referentie voor de voortgangsbeschrijving t.a.v. de beleidsdoelen in de komende jaren waarbij de aangepaste Vijfde Nota leidend zal zijn. De Vijfde Nota zal aangepast worden naar aanleiding van het Strategisch Akkoord. Dit jaar zal het Kabinet tijdig een zogenaamde. «stellingnamebrief» hierover aan de Tweede kamer zenden. In de begroting van 2004 en verder zal dat nader worden uitgewerkt, waarbij de aandacht zich zal richten op het ontwikkelen, aan- en invullen van prestatie-indicatoren. Naast procesindicatoren zal ook zoveel mogelijk gebruik gemaakt worden van effectindicatoren.

8.4. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 8.3 Bedragen in €1000

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verplichtingen:	11 967	12 231	13 406	14 613	13 747	13 568	12 557
Uitgaven:	11 177	15 478	15 263	17 336	16 596	16 417	15 406
Programma	10 304	14 669	14 454	16 525	15 785	15 606	14 595
Inrichting landelijke gebieden	10 304	14 669	14 454	16 525	15 785	15 606	14 595
Aankoop bufferzones	9 051	9 480	9 480	9 380	8 563	8 463	7 463
Ontwikkelingsbijdrage landelijk gebied	888	4 821	4 425	6 596	6 741	6 662	6 651
Beleidslijn Ruimte voor de Rivier	292	68	68	68			
Onderzoek RPD	73	277	277	277	277	277	277
Communicatie-instrumenten		23	204	204	204	204	204
Apparaat	873	809	809	811	811	811	811

8.5. Budgetflexibiliteit

Tabel 8.4 Bedragen in €1000

	2003	2004	2005	2006	2007
1. Totaal geraamde kasuitgaven	15 263	17 336	16 596	16 417	15 406
2. Waarvan apparaatsuitgaven -	809	811	811	811	811
3. Dus programma-uitgaven	14 454	16 525	15 785	15 606	14 595
4. Waarvan juridisch verplicht	14% 2000	9% 1 500	3% 429		
5. Waarvan complementair noodzakelijk en/of bestuurlijk gebonden	64% 9 302	56% 9 202	53% 8 382	53% 8 282	50% 7 282
6. Niet onder 4 en 5 begrepen* (eventueel reserveringen op basis van een regeling of beleidsprogramma)	22% 3 152	35% 5 823	44% 6 974	47% 7 324	50% 7 313
7. Totaal	100% 14 454	100% 16 525	100% 15 785	100% 15 606	100% 14 595

Toelichting:

Rekeninghoudend met de bestuurlijk gebonden Bufferzones (€ 9,2 mln, vastgelegd in een convenant) is slechts 22% van dit budget flexibel. Het juridisch verplichte deel betreft de Ontwikkelingsbijdrage landelijk gebied (2,0 mln).

Artikel 9. Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband

9.1. Algemene beleidsdoelstelling

De algemene doelstelling van dit artikel is effectieve programmatische en projectmatige samenwerking en gezamenlijke beleidsafstemming en -voering met de buurregio's en -landen en de EU-partners om belangrijke ruimtelijke structurelementen, die grensoverstijgend zijn, te versterken. Deze beleidsafstemming, die zowel op een meer regionaal niveau in de grensstreken zelf als op transnationaal niveau plaatsvindt, is gericht op de succesvolle uitvoering van juist die beleidsvoornemens in het nationaal ruimtelijk beleid die volledig afhankelijk zijn van internationale samenwerking.

Grote nationale ruimtelijke inrichtingsprojecten, zoals de mainports, de Deltametropool, de hoofdinfrastructuur enz. zijn tevens belangrijke elementen in de Europese ruimte en moeten concurreren met andere soortgelijke elementen in deze ruimte. Het nationaal ruimtelijk beleid kan daarom een rol spelen in de versterking van de internationale concurrentiepositie van Nederland. Door deze nationale ruimtelijke inrichtingsprojecten te plaatsen in een internationale context kan ervoor gezorgd worden dat deze projecten ook bijdragen aan dit concurrentiedoel.

9.2. Operationele doelstelling

Het operationele doel is de specifieke ruimtelijke kwaliteit van internationale betekenis, vooral in en om Nederland heen, de Noordzee en Waddenzee inbegrepen, in stand te houden en waar mogelijk te versterken.

Dit doel wordt vooral nagestreefd door met de ons omringende landen grensoverschrijdende en transnationale projecten vorm te geven, m.n. door gebruikmaking van het EU communautair initiatief Interreg. Daarnaast zal beleidsmatig ingespeeld worden op de tendens meer aandacht te besteden aan de ruimtelijke impact van het Europees landbouw-, structuur-, transport- en milieubeleid.

Kritische succesfactoren bij het realiseren van dit beleidsdoel is de coöperatie van vooral buitenlandse samenwerkingspartners in het algemeen en de Interreg projectpartners in binnen- en buitenland in het bijzonder, alsmede het goed functioneren van de internationale Interreg programmasecretariaten.

9.2.1. Internationale afstemming ruimtelijke inrichting

Voor een aantal beleidsissues is de minister van VROM eerstverantwoordelijk, ook al is de samenwerking met andere departementen daarbij van essentieel belang. Voor de voortgang van de internationale samenwerking gericht op deze beleidsissues zal VROM zich vooral inzetten.

Aanknopingspunten in het Europees beleid

Als onderdeel van haar internationale beleidsstrategie gericht op het versterken van de ruimtelijke kwaliteit in Europees verband streeft VROM op termijn naar het inbouwen van ruimtelijke overwegingen in het Europees beleid, met name in het structuur-, transport-, landbouw-, en milieubeleid.

Op basis van het Kabinetsstandpunt over de herziening van het EU structuurbeleid in 2006 (gebaseerd op het IBO structuurbeleid) zal VROM via de bestaande nationale en internationale overlegkaders actief

meewerken aan een fundamentele vernieuwing van het structuurbeleid. De contouren van de herziening zullen eind 2003 door de Europese Commissie worden neergelegd in het 3^e Cohesierapport. Met het oog hierop wordt interdepartementaal actief samengewerkt met de ministeries van Economische Zaken, Buitenlandse Zaken, Binnenlandse Zaken, Landbouw, Natuur en Visserij en Financiën. VROM zal zich in dit verband met name richten op de inbedding en invulling van het concept «territoriale cohesie» in het toekomstige beleid. De inzet daarbij is het effectiever maken van het structuurbeleid als geheel en het effectueren van bepaalde aspecten van voornoemde Nederlandse grensoverstijgende ruimtelijke beleidsvoornemens.

Daarnaast zal worden begonnen met de inhoudelijke voorbereiding van een informele RO-ministersbijeenkomst over de operationele invulling van «territoriale cohesie» die onder het Nederlandse voorzitterschap van de EU in 2004 zal plaatsvinden (het zoeken naar politiek draagvlak, afspraken op nationaal- en Europees niveau over de beoogde politiek-beleidsmatige rol, positie en inhoud, enz.).

Internationale Kennisuitwisseling

Het proces van verandering in het EU beleid kan alleen plaats vinden indien de huidige en nieuwe lidstaten daarmee instemmen. Kennisuitwisselingactiviteiten tussen de (toekomstige) lidstaten kunnen dit proces bevorderen en, gezien de grotere mate van gemeenschappelijkheid van beleid in de EU-lidstaten zelf, tevens bijdragen tot een doeltreffende uitvoering van dat beleid. Als onderdeel van haar internationale beleidsvoornemens zal VROM enkele kennisuitwisselingactiviteiten ondersteunen. Het Export Platform VROM zal zorg dragen voor de betrokkenheid van het op VROM beleidsterrein gerichte bedrijfsleven bij deze activiteiten.

Grensoverstijgende beleidsafstemming in het bijzonder m.b.v. Interreg III
VROM zal het initiatief nemen om internationaal draagvlak te vinden voor de ontwikkeling van de volgende beleidsactiviteiten:

- het vorm geven aan het openruimte beleid en het versterken van groene kwaliteiten in het Benelux-Middegebied en Noord Nederland/ Niedersachsen;
- het verder vorm geven aan het stroomgebiedbeleid door middel van samenwerkings-programma's in de transnationale stroomgebieden van de Rijn.

Daartoe zal VROM in 2003 het initiatief nemen Interreg projecten (zie kader) te ontwikkelen gericht op het inrichten van de open ruimte in het Benelux Middegebied en Niedersachsen / Noord-Nederland en op de verdere ontwikkeling van stroomgebiedbeheersplannen voor de Rijn. Deze projecten worden uiteraard uitgevoerd in samenwerking met de Belgische en Duitse burens en met de Ministeries van respectievelijk Landbouw, Natuur en Visserij en Verkeer en Waterstaat en betrokken decentrale overheden, waaronder waterschappen.

Interreg III is een EU initiatief gericht op grensoverschrijdende, transnationale en interregionale samenwerking ter bevordering van een evenwichtige en duurzame ruimtelijke ontwikkeling in Europa. Door onder Interreg III cofinanciering beschikbaar te stellen voor projecten, faciliteert de EU de samenwerking die nodig is om grensoverschrijdend en transnationaal ruimtelijk beleid gestalte te geven. Hiertoe zijn samenwerkingsgebieden gevormd waarvoor een Operationeel Programma is opgesteld. VROM is samen met de overige partnerlanden verantwoordelijk voor de succesvolle uitvoering van de (transnationale) Interreg IIIB programma's «Noordwest Europa» (NWE) en «Noordzee» en het (interregionale) Interreg IIIC programma «West Zone». Deze programma's zijn niet bedoeld als subsidie voor de uitvoering van het nationaal beleid. Wel zijn ze het belangrijkste uitvoeringsinstrument om die operationele doelstellingen na te streven die afhankelijk zijn van internationale samenwerking.

VROM is voor Nederland de verantwoordelijke nationale instantie voor een goede gebruikmaking van de B en C programma's door alle geïnteresseerde instanties in Nederland, zoals VROM zelf, maar ook decentrale overheden, andere departementen, waterschappen enz.

In de transnationale budgetten voor NWE, Noordzee en West Zone staan respectievelijk € 660 mln, € 260 mln en € 95 mln ter beschikking. Hoe meer projecten vanuit Nederland worden getrokken, hoe meer Nederlandse doelstellingen verwezenlijkt kunnen worden met EU cofinanciering.

Omdat de minister van VROM politiek verantwoordelijk is voor Interreg IIIB en IIIC in Nederland is hij/zij ook verantwoordelijk voor een voldoende en een effectieve benutting van deze Interreg gelden en voor de reglementaire en juiste besteding daarvan door alle betrokken instanties in Nederland.

Gekoppeld aan Interreg heeft VROM «eigen middelen» waarvoor in 2002 een stimuleringsprogramma is opgesteld met als doel andere m.n. bestuurlijke instanties in Nederland actief te stimuleren om de andere internationale georiënteerde beleidsdoelen te halen. In 2002 heeft VROM reeds een cofinancieringsstrategie ontwikkeld die de basis vormt voor de besluitvorming over de mate waarin het departement deelneemt aan Interreg projecten in het kader van dit stimuleringsprogramma. Waar VROM vanuit haar eigen beleidsvoornemens zelf een bijzonder belang heeft in de ontwikkeling van zulke projecten kan zij deze projecten helpen meefinancieren en daaraan actief deelnemen. Daar kan VROM op actieve wijze ook de ontwikkeling van projecten faciliteren die gericht zijn op:

- beleidsafstemming binnen grensoverschrijdende stedelijke netwerken;
- de bescherming en ontwikkeling van grensoverschrijdende natuur-, cultuur-historische- en landschapswaarden als onderdeel van het pan-Europese ecologische netwerk;
- de samenwerking binnen grensoverschrijdende havennetwerken;
- de realisatie van transnationale logistieke netwerkvorming.

Het stimuleringsprogramma grensoverstijgende samenwerking kan ook overige internationale beleidsvoornemens omvatten, maar VROM zal zich daarvoor in mindere mate inzetten. Deze voornemens zijn breder, zoals de afstemming tussen stad en land in de Noordwest-Europese delta of de versterking van de samenhang in de Noordwest Europese metropool, of hebben betrekking op beleid dat vooral gevoerd wordt de ministeries van Verkeer en Waterstaat en/of Landbouw, Natuur en Visserij. De voornaamste voorbeelden hiervan zijn de verbetering van de infrastructurele hoofdverbindingen tussen de Deltametropool, Vlaamse Ruit en de Rhein-Ruhr Metropool, de internationale ontsluiting van nationale stedelijke netwerken.

Een aanzienlijk deel van het geld dat VROM in Interreg IIIB en IIIC investeert, gaat naar technische bijstand aan de gemeenschappelijke transnationale programmasecretariaten. Deelname aan het transnationale beheer van de programma's, de aansturing van het werk van deze secretariaten via de Comit es van Toezicht alsmede de deelname aan het transnationale proces van projectgoedkeuring in de Stuurgroepen eisen ook in 2003 belangrijke prestaties van VROM. Als gevolg van de invulling van de subsidietaakstelling zal er van 2004 t/m 2006 minder geld beschikbaar zijn. Dit betekent dat, indien zoveel mogelijk EU-geld voor Nederlandse projecten binnen moet worden gehaald, de cofinanciering uit anderen bronnen gehaald moet worden. Hierbij valt te denken aan bijvoorbeeld andere overheden en particuliere initiatieven.

Voor zover niet in 2002 gebeurd, zal VROM ervoor zorgen dat de Interreg IIC programma's «North West Metropolitan Area» (NWMA), Noordzee en «Interreg Rijn-Maas Activiteiten» (IRMA) voor eind maart 2003 worden afgewikkeld.

In 2003 zullen nadere afspraken worden gemaakt met Nordrhein-Westfalen, Niedersachsen, Wallonië en Vlaanderen over beleidsafstemming in de grensstreken op het gebied van grensoverschrijdende bedrijventerreinen, waterbeheer, natuurontwikkeling, delfstofwinning en windmolenparken.

Ruimtelijke kwaliteiten in de Noordzee en de Waddenzee

Ten aanzien van de Noordzee zal worden gewerkt aan een aantal nationale en internationale onderwerpen om de identiteit en de ruimtelijke kwaliteit van de Noordzee te waarborgen dan wel te versterken. Het ministerie van V&W coördineert dit. De inzet van VROM richt zich vooral op het vormgeven aan de integrale ruimtelijke aanpak, waarbij de combinatie-mogelijkheden van functies in de Noordzee worden vergroot. Naast het geven van ruimte aan economische functies in de Noordzee, zal ook de bescherming van het natuurlijk systeem in de Noordzee worden versterkt. Ten aanzien van zowel de nationale als internationale onderwerpen zal binnen Nederland veel worden samengewerkt met andere departementen en verdere betrokkenen.

In internationaal verband zal in het kader van het Oslo-Parijs Verdrag (OSPAR), en in nauwe samenwerking met het coördinerende ministerie van V&W, worden gewerkt aan de totstandkoming van een transnationale ruimtelijke visie op de Noordzee. In 2003 zal VROM het initiatief nemen om hiervoor een projectvoorstel bij het Interreg IIIB programma «Noordzee» in te dienen, met zowel internationale als Nederlandse partners. De ontwikkeling van een transnationale ruimtelijke visie sluit nauw aan bij ontwikkelingen die op een aantal gebieden al gaande zijn. Zo wordt bijvoorbeeld onder de vlag van de OSPAR gewerkt aan de totstandkoming van «Marine Protected Area's» en de ontwikkeling van «Ecological Quality Objectives». VROM zal ervoor zorgen dat de resultaten van deze OSPAR projecten goed worden afgestemd met, en gebruikt door, voornoemde ruimtelijke visie.

Voor de transnationale ruimtelijke visie zijn ook de uitvoering en resultaten van nationale projecten van belang. Het gaat hierbij vooral om de uitwerking van een concessiestelsel voor windenergie, de verdere implementatie van wet- en regelgeving in de Exclusieve Economische Zone (EEZ), criteria voor meervoudig ruimtegebruik, vastlegging van coördinaten en beschermingsregime voor gebieden met bijzondere natuurwaarden en het ontwikkelen van ontwerpcriteria voor bouwwerken

binnen de 12 milj. Aangezien de eerste verantwoordelijkheid voor de meeste van deze projecten bij andere departementen ligt zal VROM met deze departementen over de uitvoering van deze projecten concrete afspraken maken. In 2003 zal in eerste instantie voorrang worden gegeven aan de ontwikkeling van het concessiestelsel voor windenergie. Voor het ontwikkelen van ontwerpcriteria zal VROM het initiatief zelf nemen.

Het instandhouden van de bijzondere ruimtelijke kwaliteiten van de Waddenzee als een natuurgebied van internationale betekenis is al vele jaren het doel van trilaterale samenwerking met Duitsland en Denemarken. De PKB Waddenzee richt zich o.a. op de versterking en verdere ontwikkeling van deze samenwerking. VROM zal Interreg projecten gericht op de in de PKB Waddenzee opgenomen maatregelen en acties stimuleren.

Waddenadviesraad

De WAR is in 1997 voor een beperkte geldingsduur van 5 jaar ingesteld. In het kader van de nieuwe planologische kernbeslissing Waddenzee (Derde Nota Waddenzee) heeft het Kabinet besloten om de Waddenadviesraad na de expiratiedatum van 1 januari 2002 te laten voortbestaan onder een nieuwe naam «Raad voor de Wadden». Het Waddenzebeleid is nog volop in ontwikkeling, reden waarom er behoefte blijft aan integrale afweging en politiek-inhoudelijke advisering over de duurzame ontwikkeling van het Waddengebied.

Coördinatie Waddenzebeleid

De minister van VROM is coördinerend minister voor het Waddenzebeleid in Nederland. Ten behoeve van coördinatie en overleg zijn het CCW (Coördinatie College Waddengebied) en het RCW (Regionaal Coördinatie College Waddengebied) opgericht. Het CCW en het RCW zijn een in 1980 bij Koninklijk Besluit ingesteld overleg- en coördinatieplatforms waarin de gezamenlijke Waddenoverheden (rijk, provincie en gemeenten) periodiek overleggen. Het CCW wordt voorgezeten door de Minister van VROM. De kosten voor het functioneren van het CCW en RCW worden volgens de verdeelsleutel 5:3:2 verdeeld over de betrokken partijen. Het rijk in casu het ministerie van VROM, neemt 50% van de kosten voor haar rekening. In het RCW wordt overleg gevoerd over de coördinatie van de uitvoering van het waddenzebeleid.

Tabel 9.1 Prestaties 2003

Operationeel doel: Internationale afstemming ruimtelijke inrichting		
Outcome-indicator	VROM-prestaties	Output-indicator
Evaluatie grensoverschrijdende samenwerking in 2003 Evaluatie grensoverschrijdende openruimten in 2003	Interreg: opzetten van internationale ruimtelijke projecten grensoverschrijdende open ruimten	In uitvoering zijnde project(en) gericht op inrichten van open ruimten Benelux-Middengebied en Nedersachsen/Noord-Nederland
Evaluatie transeuropese stroomgebieden in 2003	Opzetten van samenwerkingsprogramma's t.a.v. transnationale stroomgebieden grote rivieren Opzetten van een stimuleringsprogramma grensoverstijgende samenwerking, gericht op stedelijke netwerken, pan-Europees ecologisch netwerk, havennetwerken en transnationale logistieke netwerkvorming Deelname en beheer van Interreg IIIB en IIIC programma's Beleidsafspraken met buurregio's over ruimtelijke problemen in grensstreken (delfstofwinning, waterbeheer, bedrijventerreinen, natuurontwikkeling, windmolenparken)	In uitvoering zijnde project(en) gericht op ontwikkeling van stroomgebiedbeheersplannen voor de Rijn Aantal goedgekeurde Nederlandse Interreg projecten; mate van beleidsondersteuning van deze projecten
Evaluatie specifieke ruimtelijke kwaliteiten in Noordzee en Waddenzee van internationale betekenis in 2003	Ontwikkelen van een internationaal ruimtelijk programma Noordzee mede d.m.v. Interreg projecten	Aantal goedgekeurde projecten; 10% totaal geld verplicht Aantal en hardheid van afspraken Start ontwikkeling transnationale ruimtelijke visie op de Noordzee en een Noordzee-atlas Aantal goedgekeurde Interreg projecten Ontwikkelen van ontwerpcriteria voor bouwwerken binnen de 12-mijlszone in 2003

9.2.2. Efficiënte en concurrerende ruimtelijke inrichting mainports

Project Mainportontwikkeling Rotterdam

Na het vaststellen van PKB-deel 4 (naar verwachting in 2002) is het zogenoemde ruimtelijk ordeningsspoor voltooid. In 2003 zal in het zogenoemde projectenspoor de feitelijke ontwikkeling en realisering van PMR worden geregeld. Daartoe worden in 2003, aanvullend op de randvoorwaarden die in de PKB zijn opgenomen, afspraken gemaakt over organisatie, financiering en uitvoering van nog te definiëren projecten.

Ontwikkeling Nationale Luchthaven en Luchtvaart

De minister van V&W is eerstverantwoordelijk voor de nationale luchthaven. VROM richt zich op inpassing en inrichting van Schiphol, met als uitgangspunt dat verdere groei moet bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit van luchthaven en omgeving en moet passen binnen de ruimtelijke hoofdstructuur.

De mainportontwikkeling moet voldoen aan de milieu- en veiligheids grenzen, vastgelegd in de Wijziging van de Wet luchtvaart inzake inrichting en gebruik van Schiphol. Deze wetswijziging en de bijbehorende AMvB's voor het Luchthavenverkeersbesluit en het Luchthaven-

indelingbesluit treden per 1 januari 2003 in werking. Daarmee is voor het vijf-banenstelsel van Schiphol een met de PKB Schiphol en omgeving gelijkwaardig beleid verankerd.

Het planologisch kader is daarmee definitief. In 2003 zijn aan de orde:

- implementatie van het stelsel, met inbegrip van de handhaving;
- evaluatie van het beleid en voorbereiding van herziening van de AMvB's, mede naar aanleiding van de rapportage van de Commissie Berkhout over de geluidsaspecten.

Tabel 9.2 Prestaties 2003		
Operationeel doel: Efficiënte en concurrerende ruimtelijke inrichting mainports		
Outcome-indicator	VROM-prestatie	Inputindicator
Evaluatie Ruimtelijke Kwaliteit rond mainports 2003 Toename van het aantal mainport-gerelateerde arbeidsplaatsen Afname aantal woningen binnen risicocontouren	Ontwikkelen van een projectenspoor PMR Implementeren van de PKB Schiphol	Uitgewerkt projectenspoor in 2003

9.3. Groeiparagraaf

In de begroting van 2004 tot de afronding van de huidige Interreg programma's in 2008 zal de aandacht zich blijven richten op de uitvoering van projecten die het ruimtelijk beleid in en om Nederland ondersteunen. De mate van deelname van VROM (financieel en/of menskracht) aan Interreg projecten zal afhankelijk zijn van de potentiële bijdrage van de projecten aan de doelstellingen van het Nederlandse ruimtelijk beleid. Voor de begroting 2004 worden criteria ontwikkeld die in de loop van, na, en tijdens de uitvoering van projecten gebruikt kunnen worden om inzicht te geven in de feitelijke bijdrage aan dat beleid.

Daarnaast zal in 2002 een nulmeting worden uitgevoerd als referentie voor de voortgangsbeschrijving ten aanzien van de beleidsdoelen in de komende jaren, waarbij de aangepaste Vijfde Nota leidend zal zijn. De Vijfde Nota zal aangepast worden naar aanleiding van het Strategisch Akkoord. Dit jaar zal het Kabinet tijdig een zogenaamde «stellingname-brief» hierover aan de tweede kamer zenden.

9.4. Budgettaire gevolgen

Bedragen in €1000							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verplichtingen:	12 045	8 003	12 929	12 241	9 468	7 263	1 961
Uitgaven:	5 010	6 096	8 429	8 379	11 350	11 650	12 950
Programma Internationale afstemming ruimtelijke inrichting	3 141	4 829	7 163	7 109	10 078	10 378	11 678
Ontwikkeling Waddengebied Interreg III	2 916	3 470	6 620	6 608	9 570	9 870	11 170
	182	178	178	178	181	181	181
	2 734	3 292	6 442	6 430	9 389	9 689	10 989
Ruimtelijke inrichting mainports Project Mainportontwikkeling Rotterdam (PMR)	44	1 021	155	113	115	115	115
Ontwikkeling nationale luchthaven (ONL)	44	908	42	113	115	115	115
		113	113				
Onverdeeld programma Overige instrumenten RPD Onderzoek RPD Communicatie-instrumenten	181	338	388	388	393	393	393
	167	315	315	315	320	320	320
	14						
		23	73	73	73	73	73
Apparaat	1 869	1 267	1 266	1 270	1 272	1 272	1 272

9.5. Budgetflexibiliteit

Bedragen in €1000										
	2003		2004		2005		2006		2007	
1. Totaal geraamde kasuitgaven		8 429		8 379		11 350		11 650		12 950
2. Waarvan apparaatsuitgaven -		1 266		1 270		1 272		1 272		1 272
3. Dus programma-uitgaven		7 163		7 109		10 078		10 378		11 678
4. Waarvan juridisch verplicht	17%	1 250	18%	1 250	12%	1 250	12%	1 250	11%	1 250
5. Waarvan complementair noodzake- lijk en/of bestuurlijk gebonden	72%	5 192	73%	5 180	81%	8 139	81%	8 439	83%	9 739
6. Niet onder 4 en 5 begrepen* (eventueel reserveringen op basis van een regeling of beleids- programma)	10%	721	10%	679	7%	689	7%	689	6%	689
7. Totaal	100%	7 163	100%	7 109	100%	10 078	100%	10 378	100%	11 678

Toelichting:

Het grootste deel van dit artikel is reeds bestuurlijk verplicht. De 5,2 mln die in de tabel is opgenomen betreft de in internationale afspraken vastgelegde verplichting voor het Interreg III programma. Ook de juridische verplichting (1,25 mln) betreft het Interreg III programma.

Artikel 10. Verbeteren nationale milieukwaliteit

10.1. Algemene beleidsdoelstelling

VROM wil bijdragen aan het tot stand brengen van een hoogwaardige leefomgeving (waarbij voor alle gewenste functies de vereiste milieukwaliteit is gerealiseerd en functies elkaar niet negatief beïnvloeden) en een vitaal (voldoende economische basis en sociaal-culturele voorzieningen) platteland. De nadruk ligt hierbij op preventie en kader dan wel normstelling op nationale schaal met doorwerking in concrete gebieden. Met voorrang wordt gewerkt aan afstemming van overheidsbeleid (ruimtelijke ordening, water, milieu, natuur, landbouw), het zichtbaar maken van landelijke en regionale beleidsopgaven en het stimuleren van (pilots inzake) duurzame landbouw en agrobiodiversiteit. Het milieubeleid ter bevordering van de daadwerkelijke uitvoering en sanering op lokaal niveau is opgenomen in artikel 7.

10.2. Operationele doelstellingen

10.2.1. Duurzaam bodembeheer

Duurzaam bodembeheer betekent een zodanig gebruik van de bodem dat de eigenschappen van de bodem ook voor toekomstige generaties behouden blijven voor het uitoefenen van functies die van deze eigenschappen afhankelijk zijn. Hiertoe moet worden voorkomen dat nieuwe bodemverontreinigingen als gevolg van menselijk bodembedreigend handelen ontstaan. Hiervoor moeten preventieve en beheersmaatregelen worden getroffen. De basis hiervoor wordt enerzijds gevormd door een aantal bestaande algemene regels op grond van de wet Bodembescherming en de Wet Milieubeheer, en anderzijds de bodembeschermende voorschriften in de vergunningen op grond van de Wet Milieubeheer. Via monitoring, evaluatie en waar nodig verbetering van het instrumentarium wordt duurzaam gebruik van de bodem bevorderd.

Voor de waarborging van de kwaliteit van de uitvoering zijn kwaliteitsborgingsinstrumenten (met name certificering) nodig. Producenten en dienstverleners moeten in hoge mate zelf hiervoor zorgen. VROM draagt financieel bij aan:

- Het ontwikkelen van technische grondslagen en certificatie van bodembeschermende voorzieningen, in het Plan Bodembeschermende Voorzieningen (PBV). In 2003 wordt de huidige PBV-periode afgerond met een visie op de implementatie van de NRB- en PBV-resultaten gedurende de komende 10 jaar. Doel hierbij is volledige implementatie van deze resultaten via kennisoverdracht en handhaving. Vooral met het oog op kennisoverdracht zal ook een mogelijk beperkte continuering van het PBV aan de orde komen;
- De kwaliteitsborging van alle overige schakels in de bodembeheerketen door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB). Het werkplan voor 2003 zal in november 2002 aan VROM ter goedkeuring worden voorgelegd.

Voor bedrijfsmatige bodembedreigende handelingen, die niet onder een algemene maatregel van bestuur vallen, zijn ten behoeve van het bevoegde gezag (gemeenten) richtlijnen verschenen in de vorm van een Nederlandse Richtlijn Bodembescherming (NRB) bedrijfsmatige activiteiten. In 2003 zal door de gemeenten en provincies beleidsmonitoring plaatsvinden van het gebruik van de NRB. Een goede uitvoering van de

NRB door de circa 40 000 grote en middelgrote bedrijven die niet onder een AmvB ex artikel 8.40 van de Wet milieubeheer vallen, moet leiden tot een verwaarloosbaar risico op bodemverontreiniging. Dit niveau staat beschreven in de NRB. Indien bij de huidige stand der techniek sprake is van verhoogde risico's op bodemverontreiniging, dient onverhoopt herstel van de bodem gewaarborgd te zijn. Het merendeel van de bedrijven moet nog beginnen met de implementatie van de NRB.

Op 28 maart 2002 is besloten de huidige interim-richtlijn Bodemkwaliteitskaarten te handhaven en pas in 2003 te vervangen door een definitieve richtlijn en deze te verankeren in de Vrijstellingsregeling grondverzet. In 2002 is afgezien van de eerder voorgenomen evaluatie van deze vrijstellingsregeling vanwege gebrek aan urgentie. Vervanging van de huidige interim-richtlijn heeft als doel de toepassing van de vrijstellingsregeling te verbeteren.

In 2003 zal via voorlichting bekendheid worden gegeven aan bevoegd gezag (provincies, gemeenten, waterschappen), grondbedrijven en certificerende instellingen inzake:

- De beleidslijn voor omgaan met grond en bagger met van nature verhoogde gehalten;
- De publicatie van een handhavingsuitvoeringsmethode (HUM) voor grondstromen;
- De publicatie van een wijziging van het Besluit vrijstellingen stortverbod buiten «Wet milieubeheer-inrichtingen»; deze wijziging is noodzakelijk om het beleid voor het verspreiden van onderhoudspecie klasse 0 tot en met 2 op het land te kunnen continueren totdat een beleidsbeslissing is genomen over het hergebruik van bagger als bodem;
- De formulering van de hoofdlijnen van een landelijk beleidskader voor het hergebruik van bagger als bodem.

In 2003 wordt een beleidsnota aan de Tweede Kamer gezonden met de hoofdlijnen van het beleid inzake hergebruik van bagger als bodem.

In 2003 wordt een beleidsnota inclusief kennisagenda aan de Tweede Kamer aangeboden over de bijdrage van duurzaam bodembeheer aan de opgave uit de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening. Deze bijdrage is gericht op het intensiveren van ruimtegebruik en het zoveel mogelijk combineren van functies. Hiermee wordt beoogd invulling te geven aan de kwaliteitsbeelden uit het Vierde Nationaal Milieubeleidsplan. In de Ruimtelijke Verkenningen 2000 van VROM/RPD wordt geconstateerd dat de opgave uit de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening om te komen tot intensivering van het ruimtegebruik en het zoveel mogelijk combineren van functies eveneens een intensivering van het gebruik van de ondergrond tot gevolg heeft. Er zijn leemten in de kennis van de nadelige effecten van gebruik van de ondergrond en van de wederzijdse beïnvloeding van functies via de ondergrond. De benodigde kennis wordt versnipperd gegenereerd en niet vanuit de invalshoek van optimalisering en verduurzamen van het ondergronds ruimtegebruik. Het Expertisecentrum voor de ondergrond (ECON) beoogt hierin te voorzien. In 2003 is de oprichting van ECON voorzien, na afronding van de besluitvorming in het Kabinet in ICES-kader. Deze besluitvorming is gestart met het op 26 maart 2002 aan de Tweede Kamer aanbieden door de minister van EZ van een brief over de voortgang van de derde investeringsimpuls in de kennisinfrastructuur. In deze brief is als een van de beleidszwaartepunten het «duurzaam gebruik van de ondergrond» opgenomen.

In 1999 is bij de presentatie van de nieuwe aanpak van bodemverontreiniging (functiegericht en kosteneffectief) aangekondigd dat ook voor waterbodems hieraan uitwerking zal worden gegeven. In 2003 zal in overleg met ministerie V & W een nota over waterbodemsanering en -beheer aan de Tweede Kamer worden gezonden.

Tabel 10.1 Prestaties 2003

Operationeel doel: Duurzaam bodembeheer

Belangrijkste prestaties:

Financiële ondersteuning aan Plan Bodembeschermende Voorzieningen en aan SIKB Beleidsnota aan Kamer met hoofdlijnen van beleid inzake hergebruik van bagger als bodem

Voorlichtingscampagne over implementatie HUM grondstromen en beleidslijn voor omgaan met bagger met van nature verhoogde gehalten

Kamernota over waterbodemsanering en -beheer

Aanbieding aan de Tweede Kamer van de beleidsnota over duurzaam bodembeheer

Oprichting van het Expertisecentrum voor de Ondergrond

Beleidsevaluatie:

Evaluatie van de doelstelling is voorzien: (bodem beheer) in 2005. Overige beleids-evaluaties behoeven nog nadere invulling.

10.2.2. Optimale waterketen

De waterketen omvat de elementen:

- Drink- en leidingwatervoorziening;
- Riolering en afvalwaterzuivering.

Een optimale waterketen betekent dat de activiteiten die nodig zijn voor het goed functioneren van de keten professioneel, dat wil zeggen «goed en goedkoop» en in samenhang worden uitgevoerd en waarbij de mate van dienstverlening, milieubelasting alsmede de maatschappelijke kosten die dit vergt, helder en transparant wordt getoetst via benchmarking. In 2002 verscheen de rijksvisie op basis waarvan in 2003 gericht beleid zal worden geïnitieerd. In deze Rijksvisie staat aangegeven hoe aan de waterketen gerelateerde publieke belangen het best kunnen worden gewaarborgd. Drinkwatervoorziening en riolering behoren tot de beleidsverantwoordelijkheid van VROM, waarbij de uitvoering berust bij waterleiding-bedrijven, respectievelijk gemeenten. De afvalwaterzuivering is de verantwoordelijkheid van de minister van V&W met als uitvoerende instantie de waterbeheerders (zuiveringsschappen).

Drink- en leidingwatervoorziening

De watervoorziening omvat de levering van leidingwater (drinkwater, warm tapwater en huishoudwater) door waterleidingbedrijven en collectieve leidingwaterinstallaties (zoals in ziekenhuizen en op kampeerterreinen).

Voor de drink- en leidingwatervoorziening gelden de volgende doelstellingen:

- Het huidige kwaliteitsniveau van de drinkwatervoorziening blijft tenminste gelijk. Het aantal incidentele normoverschrijdingen in leidingwater (geldt op iedere plaats in het net) mag in 2003 en volgende jaren niet toenemen ten opzichte van 1999 (60 stuks);
- Alle waterleidingbedrijven moeten in 2005 over een gecertificeerd kwaliteitssysteem beschikken en uiterlijk 2005 wordt de eerste benchmark op basis van de wettelijke regeling uitgevoerd. Deze

regeling wordt geëvalueerd in 2005. 90 % van de bedrijven moet in 2005 de aanpassingen aan hun leidingnet hebben doorgevoerd die nodig zijn om aan de door de waterleidingbedrijven afgesproken richtlijn en in 2003 in de Waterleidingwet vast te leggen norm voor leveringszekerheid te voldoen. In 2010 geldt dat voor alle bedrijven. Uit de meest recente inventarisatie (1999) blijkt dat toen 32% van de bedrijven volledig aan de nieuwe richtlijn voldeed en 45% grotendeels. Alle bedrijven beschikken over een plan van aanpak om de norm tijdig te bereiken;

- Voor de uitvoering van de regeling Chemicaliën en Materialen geldt dat vanaf 2005 alle materialen en chemicaliën die in contact komen met leidingwater, zijn voorzien van een door de minister erkende kwaliteitsverklaring. Daartoe zal de regeling op een aantal punten nog moeten worden uitgebreid. Dit betreft onder meer de microbiologische beoordeling van kunststoffen en de totale beoordeling van metalen en cementeuzen materialen. Tussen 2002 en 2005 geldt dat de beoordeling zal plaatsvinden op basis van de eisen die op dat moment beschikbaar zijn. Bij de periodieke actualisatie van de kwaliteitsverklaring zullen de alsdan geldende aanvullende eisen worden meegenomen. Het aantal producten dat in 2002 beschikt over een kwaliteitsverklaring bedraagt ca. 300. Thans wordt onderzocht hoeveel producten uiteindelijk over een kwaliteitsverklaring moeten beschikken;
- Voor lood en desinfectieevenproducten kent het Waterleidingbesluit een overgangstermijn. In 2005 moeten alle waterleidingbedrijven aan de nieuwe normen voor desinfectieevenproducten voldoen. In 2006 moeten alle waterleidingbedrijven en eigenaren van collectieve installaties aan de nieuwe norm voor lood van 10 µg/l voldoen. De norm van 10 µg/l kan alleen gehaald worden als de nog resterende loden dienstleidingen en collectieve installaties worden gesaneerd. De sanering van de loden dienstleidingen is vrijwel voltooid. Doelstelling is dat deze voor eind 2004 zijn vervangen. Er bestaat geen inventarisatie van de ca. 600 000 dienstleidingen bij collectieve installaties. Naar verwachting is het aantal loden leidingen daarin beperkt.

Nu de collectieve installaties onder het regime van de Waterleidingwet vallen, zal in de komende jaren een beter kwantitatief inzicht worden verkregen. Het percentage woningen met loden binnenleidingen is verder afgenomen van 11% (1994–1996) tot 7% (1999–2001). Doelstelling is dat in 2005 in de sociale woningbouw alle loden leidingen zijn gesaneerd. Voor de particuliere woningbouw geldt een saneringsdoelstelling van 80% vermindering van het aantal woningen met geheel of gedeeltelijk loden drinkwaterleidingen (peiljaar 1995).

De introductie van tarieftoezicht op de waterleidingbedrijven, die was aangekondigd bij de partiële wijziging van de Waterleidingwet waarbij het overheidseigendom van waterleidingbedrijven is geregeld, wordt meegenomen bij de algehele herziening van de Waterleidingwet. Het ontwerp zal medio 2003 naar de Raad van State worden gezonden.

In 2003 wordt een evaluatie van enkele proefprojecten met huishoudwater afgerond. De proefprojecten zijn er onder meer op gericht op praktisch-schaal inzicht te krijgen in de gezondheidsrisico's die zijn verbonden aan het gebruik van huishoudwater. Op grond hiervan zullen kwaliteitsnormen worden vastgesteld waaraan huishoudwater moet voldoen en die eveneens in het kader van de algehele herziening van de Waterleidingwet wettelijk worden vastgelegd.

Riolering- en afvalwaterzuivering

Het rioleringsbeleid is gericht op het duurzaam verwijderen van het gemeentelijke afvalwater. Dat houdt in dat het afvalwater binnen milieuhygiënische randvoorwaarden en tegen maatschappelijk verantwoorde kosten wordt verwijderd. De doelstellingen zijn in belangrijke mate bepaald door de Europese regelgeving (Richtlijn stedelijk afvalwater), geïmplementeerd in de Wet milieubeheer.

De doelstellingen zijn:

- De gemeenten moeten vanaf 2005 voldoen aan de basisinspanning. Deze basisinspanning is een, afhankelijk van de situatie theoretisch te berekenen prestatieniveau van een rioolstelsel. Voor het realiseren daarvan dienen de gemeenten te beschikken over een gemeentelijk rioleringsplan (GRP); thans voldoet circa 16 % van de gemeenten aan de basisinspanning;
- In 2005 moeten alle daarvoor in aanmerking komende ongezuiverde individuele lozingen via een integrale aanpak zijn beëindigd. In 2003 zal de regelgeving voor de sanering van afvalwater in het buitengebied worden aangepast, waarmee gemeenten en waterschappen ruimere mogelijkheden hebben om kosteneffectieve oplossingen voor kleine lozingen in het buitengebied te vinden.

De stijgende kosten voor de behandeling van gemeentelijk afvalwater maken deel uit van de ontwikkeling van de lokale lasten. Voor riolering wordt daarom mede ter beperking van de kosten(stijging), evenals voor drinkwatervoorziening en afvalwaterzuivering, benchmarking als systeem voor onderlinge prestatievergelijking ontwikkeld en op haalbaarheid getoetst. In lijn met het beleidsstandpunt «benchmarking als systeem» dat in 2002 aan de Tweede Kamer is toegezonden, wordt in 2003 een pilotstudie uitgevoerd, waaraan circa 25 gemeenten zullen deelnemen. Evaluatie van de pilotstudie zal in 2004 plaats vinden.

In 2002 heeft het Kabinet een standpunt over de institutionele aspecten van de waterketen aan de Tweede Kamer voorgelegd. Daarin is aangekondigd dat de mogelijkheden nader zullen worden onderzocht om de gemeentelijke rioleringsplannen (GRP'en) op termijn om te zetten in integrale afvalwaterplannen. Hierin zullen gemeenten in samenwerking met de waterbeheerders de gewenste ontwikkeling van riolering en afvalwaterzuivering in hun beheersgebied integraal vastleggen. In 2003 zullen pilots worden gestart waarin gemeenten en waterbeheerders ervaring zullen opdoen met het opstellen van een dergelijk plan. Op grond van de ervaringen zal in 2004 worden besloten of en onder welke voorwaarden het GRP zal worden vervangen door een (wettelijk verplicht) afvalwaterplan, waarin de combinatie riolering-rioolwaterzuivering per beheersgebied integraal wordt benaderd.

In 2010 moet afkoppeling van regenwater van de riolering als duurzame oplossing breed wordt gedragen en in tenminste 10% van de daarvoor in aanmerking komende gebieden ook daadwerkelijk zijn gerealiseerd. Via de (vooralsnog) vrijwillig op te stellen gemeentelijke watervisies moet inzicht ontstaan in de omvang van de gebieden die voor afkoppelen in aanmerking komen.

Bij het afkoppelen van regenwater is een probleem dat de noodzakelijke investeringen een lange terugverdientijd hebben. Daardoor is er bij gemeenten aarzeling om tot toepassing over te gaan. Bezien zal worden of er een financiële impuls kan worden gegeven om de gemeenten te stimuleren om tot afkoppelen over te gaan.

Tabel 10.2 Prestaties 2003

Operationeel doel: Optimale waterketen

Belangrijkste prestaties:

Voorstel normen huishoudwater

Publicatie wijziging Waterleidingwet inzake overheidseigendom waterleidingbedrijven
Start pilots inzake opstellen integraal gemeentelijk afvalwaterplan (i.s.m. water-beheerders)

Ontwerp algehele herziening Waterleidingwet inzake regelingen bedrijfsplannen, kwaliteitszorg, leveringszekerheid, benchmarking naar RvSt

Beleidsvaluatie:

Evaluatie van de doelstelling is voorzien: (proefprojecten huishoudwater) in 2003, (pilotstudie benchmarking) in 2004 en (regeling voor de drink- en leidingwatervoorziening) in 2005. Overige beleidsvaluaties behoeven nog nadere invulling.

10.2.3. Duurzaam landelijk gebied

VROM streeft naar behoud en waar nodig verbetering van de milieukwaliteit teneinde de veerkracht en het herstellvermogen te waarborgen van bodem- en watersystemen geschikt voor duurzaam gebruik. Daartoe worden o.a. kaders en beoordelingscriteria voor zowel de milieukwaliteit als het gebruik van water en bodem geformuleerd met inachtneming van de verscheidenheid in ecologische condities. Sommige kaders en criteria zijn generiek, andere zijn specifiek voor het landelijk gebied buiten de bebouwde kom van gemeenten. Het beleid duurzaam landelijk gebied heeft tot doel dat, op grond van een integrale afweging van ecologische, economische en sociale belangen en waarden, de ruimtelijke functies in het landelijk gebied duurzaam zijn ingepast. Dit is het geval wanneer deze functies in een duurzame onderlinge relatie staan tot elkaar en tot het bodem- en watersysteem en behoud van biodiversiteit wordt bevorderd.

Biodiversiteit

Het doel van het biodiversiteitsbeleid is om op nationaal en internationaal niveau te komen tot behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit en daarmee samenhangende hulpbronnen (m.n. hout, bodem, etc.) en processen (bijvoorbeeld CO₂-vastlegging in de biosfeer, natuurlijke ziekte- en plaagregulatie). Daarbij wordt gestreefd naar een billijke verdeling van de voordelen van het gebruik van genetische bronnen. Vanuit VROM worden daartoe activiteiten uitgevoerd op het vlak van natuurgericht milieukwaliteitsbeleid, duurzaam produceren en consumeren van natuurlijke hulpbronnen, economisch instrumentarium en internationale beleidsontwikkeling.

VROM zal met LNV en OS zorgdragen voor de implementatie van de afspraken gemaakt in COP 5 in 2000 en COP 6 in 2002. In 2003 wordt hiertoe in samenwerking met LNV en vertegenwoordigers van de landbouwsector een Overeenkomst Agrobiodiversiteit gesloten. Hiermee wordt voor de landbouw invulling gegeven aan internationale verplichtingen (EU en CBD) om biodiversiteit te integreren in sectoraal beleid. Behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit in de landbouw levert een bijdrage aan doelstellingen voor het landelijk gebied ten aanzien van multifunctioneel gebruik, milieukwaliteit en kwaliteit van het landschap.

In het kader van de uitvoering van NMP4 is een start gemaakt met de uitvoering van het transitieprogramma Biodiversiteit & Natuurlijke Hulpbronnen. Dit programma wordt in 2003 aan de Tweede Kamer

aangeboden. In het kader van dit programma zal in 2003 onder meer een inventarisatie worden gemaakt van maatschappelijke instellingen die voorloper zijn op deelterreinen van het programma; met hen zullen afspraken worden gemaakt over samenwerking. Tenslotte wordt in 2003 een benchmark ontwikkeld voor de mate waarin bij certificering rekening wordt gehouden met het beslag van producten op biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen. Het betreft een nieuw te ontwikkelen biodiversiteitsmodule die in reeds bestaande certificeringstrajecten kan worden ingebouwd. Op grond van de resultaten kunnen producenten en consumenten onderscheid maken tussen halffabrikaten en producten naar de mate van «biodiversiteitsvriendelijkheid».

Milieukwaliteit bodem

Als onderdeel van de activiteiten voor een duurzaam landelijk gebied worden normen en criteria voor de bodemkwaliteit ontwikkeld voor verschillende functies (bijvoorbeeld typen landbouw of natuur) en toepassing van grond. Met deze normen en criteria kan de geschiktheid van de bodem voor een gewenste functie worden bepaald of het gebruik of beheer van gronden worden geoptimaliseerd.

Om duurzaam bodemgebruik te realiseren worden kwaliteitskaders en beoordelingscriteria voor de bodem ontwikkeld die randvoorwaardenstellend zijn voor duurzaam bodembeheer.

De interventiewaarden bodemsanering zijn in 1994 door de minister van VROM vastgesteld. Deze worden geëvalueerd en VROM zal ze in 2003 opnieuw vaststellen. Dit wordt betrokken bij de herziening van de Wet bodembescherming.

In 1999 zijn bodemgebruikswaarden (BGW) voor landbouw en natuur aangekondigd, die in overleg met de ministeries van LNV en V&W tot stand komen. BGW zijn functiegerichte kwaliteitsnormen voor immobiele bodemverontreiniging. De BGW geeft voor schadelijke stoffen aan bij welke concentratie normaal gebruik van de bodem niet wordt belemmerd, zolang het betreffende bodemgebruik plaatsvindt. In 2003 wordt in overleg met de ministeries van V&W en LNV de nieuwe saneringsdoelstelling voor waterbodems geformuleerd. In samenhang daarmee worden bijbehorende BGW voor waterbodems ontwikkeld. De BGW voor landbouw, natuur en waterbodems worden wetenschappelijk onderbouwd door RIVM, RIZA en Alterra gezamenlijk. In 2003 zullen de BGW voor landbouw, natuur en waterbodems worden vastgesteld, waarna ze kunnen worden opgenomen in een ministeriële regeling op grond van de Wet Bodembescherming. In 2000 is de Stichting Kennisontwikkeling en kennisoverdracht Bodem (SKB) van start gegaan ten behoeve van de ontwikkeling van een structurele kennisinfrastructuur voor de bodem. In 2003 zal de Tweede Kamer in de ICES-rapportage worden geïnformeerd over de door SKB bereikte resultaten. Dan zal ook worden bepaald of een tweede SKB-traject wordt ingegaan.

Milieukwaliteit water

De doelstellingen van de EG-Kaderrichtlijn Water moeten in 2015 gerealiseerd zijn.

De EG-Kaderrichtlijn Water moet eind 2003 geïmplementeerd zijn in de Nederlandse wet- en regelgeving. VROM is verantwoordelijk voor de aanpassingen van hoofdstuk 5 van de Wet milieubeheer, als ook van het Besluit kwaliteitsdoelstellingen en metingen oppervlaktewateren. Ten behoeve van de internationale afstemming van de implementatie van de Kaderrichtlijn Water worden de rivierenoverleggen voor de Rijn, Maas en Schelde geïntensiveerd. In dat kader is VROM nauw betrokken bij de voorbereiding en uitvoering van een nieuw Maasen Scheldeverdrag.

Uitgangspunt van het beleid ten aanzien van de kwaliteit van zwemwater is dat zwemmers geen ernstige gezondheidsrisico's mogen lopen en dat het publiek goed geïnformeerd wordt over de kwaliteit van het zwemwater. Richtlijn 76/160/EEG betreffende de kwaliteit van zwemwater zal eind 2002 ingrijpend worden herzien en gedurende de periode 2003 – 2004 in nationale regelgeving worden geïmplementeerd (herziening Wet Hygiëne en Veiligheid Zwem- en Badgelegenheden WHVZB en het bijbehorende Besluit BHVZB). Voor de Nederlandse inbreng bij de herziening van de richtlijn zal rekening worden gehouden met het advies van de Gezondheidsraad.

Milieukwaliteit gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied

Doelstelling van het beleid voor gebiedsgerichte inrichting voor het landelijk gebied is het onder regie van provincies op programmatische wijze en in onderlinge samenhang realiseren van rijks- en regionale doelen op de terreinen van ruimtelijke ordening en landinrichting, milieu, landbouw, natuur, recreatie. De VROM inbreng strekt ertoe voor de functies in een gebied benodigde milieukwaliteit te formuleren en te doen realiseren. In februari 2002 is voor de tweede maal de bestuurs-overeenkomst gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied gesloten (LNV, VROM, V&W, IPO). In de bestuursovereenkomst, die jaarlijks wordt vernieuwd, komen rijk en provincies landelijke kaders overeen voor landinrichting, grondverwerving, natuurbeheer en behoud en waar nodig herstel van kwetsbare functies in het landelijk gebied. Voor VROM ligt het accent op de Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid (SGB). Met de SGB worden onder andere maatregelen ter bestrijding van verdroging, reductie van emissies, behoud of herstel van cultuurlandschappen gerealiseerd. De Dienst Landelijk Gebied (DLG) van LNV voert de subsidieregeling SGB uit. De budgetten voor SGB staan op artikel 7. In de Bestuursovereenkomst 2002–2005 is vastgelegd dat partijen na afloop van elke vierjaarlijkse periode gezamenlijk de beleidsrealisatie en bestedingen evalueren op basis van de voortschrijdende uitvoeringscontracten en de provinciale verantwoordingen. Deze eerste vierjaarlijkse verantwoording vindt plaats na afloop van 2004.

In 2003 zullen de door rijk en provincies in 2002 gemaakte afspraken over een vereenvoudiging van de bestuursovereenkomst landelijk gebied worden geïmplementeerd.

Tabel 10.3 Prestaties 2003**Operationeel doel:** Duurzaam milieu landelijk gebied**Belangrijkste prestaties:**

Verdere implementatie COP-6 CBD afspraken over behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit in Nederland

Overeenkomst agrobiodiversiteit (VROM-LNV-landbouwsector)

Aanbieding uitvoeringsprogramma transitie biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen aan Tweede Kamer

Benchmark beslag van producten op biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen

Adviezen TCB en GR inzake evaluatie interventiewaarden bodemsanering naar Tweede Kamer

ICES-rapportage over SKB 1° traject en Kabinetsbesluit over voortzetting SKB in 2003 – 2006

Implementatie van de EG-Kaderrichtlijn Water (KWA) in de wet Milieubeheer

Afsluiten jaarlijkse Bestuursovereenkomst gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied (inclusief reconstructie traject) en uitvoeringscontract

Beleidsevaluatie:

Evaluatie van de doelstelling is voorzien: (Stichting Kennisontwikkeling en Kennisoverdracht) in 2003 en (beleidsrealisatie inzake de bestuursovereenkomst m.b.t. de Subsidie-regeling Gebiedsgericht Beleid 4-jaarlijks) in 2005. Overige beleidsbeoordelingen behoeven nog nadere invulling.

10.2.4. Duurzame landbouw

Voor alle beleidsprestaties op het terrein van duurzame landbouw geldt dat zij tot de gezamenlijke verantwoordelijkheid behoren van de bewindslieden van LNV en VROM, dit met dien verstande dat de minister van VROM verantwoordelijk is voor de milieu- en ruimtelijke aspecten.

Duurzame landbouw kent een nationale en internationale component. Bij de internationale component gaat het vooral om de ombuiging van het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de EU in een duurzame richting (zie artikel 11.2.1 Internationale samenwerking milieu). Nationaal staan de thema's mineralen, ammoniak, stank en bestrijdingsmiddelen centraal.

10.2.4.1. Mineralenbeleid

Doelstelling van het mestbeleid is, dat de emissie van nitraat en fosfaat door agrariërs tot een niveau wordt teruggebracht dat in overeenstemming is met de doelstellingen ten aanzien van milieukwaliteit. De kwantitatieve milieudoelstellingen zijn als volgt vastgesteld:

- In 2003 moet worden voldaan aan de norm van 50 mg nitraat per liter in het bovenste grondwater;
- In 2003 realiseren van 50% reductie van de stikstof- en fosfaatbelasting van het oppervlaktewater ten opzichte van 1985, hetgeen moet leiden tot het beperken van de eutrofiëring van het oppervlaktewater;
- In 2003 voldoen aan de EU-Nitraatrichtlijn, met name de derogatie.

Deze doelstellingen zijn geoperationaliseerd in de verliesnormen van het Minas.

Medio 2002 is de Meststoffenwet 2002 geëvalueerd. Gekeken is naar de noodzakelijkheid van de voorgenomen aanscherping van de Minas-verliesnormen per 2003 en naar het functioneren van samenhangende wettelijke maatregelen en het flankerende beleid. De resultaten van de evaluatie zijn mede bepalend voor het beleid in 2003. Conform de Meststoffenwet wordt het mestbeleid om de twee jaar geëvalueerd. De eerstvolgende evaluatie zal plaatsvinden in 2004.

Om te voldoen aan de EU Nitraatrichtlijn moet Nederland tot overeenstemming komen met de Europese Commissie over een derogatie van de Nitraatrichtlijn. Dit is de mogelijkheid om gemotiveerd hogere mestnormen toe te passen dan in de richtlijn zijn opgenomen. De Nederlandse inzet is daarbij voor grasland 250 kg stikstof per hectare in plaats van 170 kg uit de richtlijn. Hiervoor wordt door VROM samen met LNV zowel ambtelijk als politiek overleg gevoerd met de Commissie.

10.2.4.2. Ammoniakbeleid

In Europees verband is de National Emission Ceiling (NEC) van kracht. Het Nederlands jaarlijkse nationale emissieplafond voor ammoniak is daarbij vastgesteld op 128 kiloton, te realiseren uiterlijk 2010. De huidige berekende emissie bedraagt 157 kiloton (2000). Over de hoogte van de werkelijke emissie bestaat nog onzekerheid; naar alle waarschijnlijkheid is de emissie hoger dan 157 kiloton.

De Wet ammoniak en veehouderij is in 2002 in werking getreden. De activiteiten die behoren bij de uitvoering van de wet zijn gedeeltelijk voor 2003 gepland. Eén daarvan is het evalueren van de resultaten van een project van de melkveehouderijsector, inzake de invloed van het «voerspoor» op de ammoniakreductie vanuit stalsystemen. De ministeriële regelingen bij de wet worden in 2003 geactualiseerd.

10.2.4.3. Agrarisch Stankbeleid

De doelstelling voor het totale stankbeleid houdt in dat er in 2010 geen *ernstig* gehinderden meer mogen zijn. Dit betekent dus dat zowel de industriële sector als de agrarische sector in 2010 geen ernstige hinder meer mogen veroorzaken.

Om de doelstelling te kunnen bereiken wordt het beoordelingskader voor agrarische stankhinder wettelijk vastgelegd. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen een deel van de reconstructiegebieden (landbouwontwikkelings-, verwevings- en natuurgebieden met primaat natuur) enerzijds en «de rest van Nederland» anderzijds. Voor het hierboven genoemde deel van de reconstructiegebieden wordt namelijk een ander beoordelingskader gehanteerd, dan voor de rest van Nederland.

Hiertoe is in 2002 de Wet stankemissie veehouderijen in landbouwontwikkelings- en verwevingsgebieden in werking getreden. Voor 2003 is de Wet stank en veehouderij, voorzien die een landelijke werking heeft. Hierin zal het beoordelingskader voor de rest van Nederland worden opgenomen en tevens het beoordelingskader van de Wet stankemissie veehouderijen in de landbouwontwikkelings- en verwevingsgebieden worden geïncorporeerd.

Om de goede werking van de stankregelgeving te bevorderen zal in 2003 ook nog verder onderzoek moeten plaatsvinden naar de ontwikkeling van emissiearme technieken (bv. emissiearme stalsystemen, invloed van voer en management op de stankemissie). Er zal naar worden gestreefd om stalemissie-eisen voor stank in het bestaande Besluit huisvesting op te nemen.

10.2.4.4. Bestrijdingsmiddelenbeleid

Het beleid voor landbouwbestrijdingsmiddelen en de biociden komt tot stand in nauwe samenwerking tussen de vier verantwoordelijke departementen, waarbij VROM primair verantwoordelijk is voor de milieutoelatingseisen van het totale bestrijdingsmiddelenbeleid.

Het beleid voor de landbouwbestrijdingsmiddelen is vastgelegd in de nota «Zicht op Gezonde Teelt» van november 2001. Het belangrijkste VROM-doel van ZOGT is het realiseren van een milieukwaliteit op het niveau van het maximaal toelaatbaar risico via het terugdringen van de milieubelasting door landbouwbestrijdingsmiddelen. Daartoe is een milieu-indicator ontwikkeld: combinatie van milieu-risico's van verschillende stoffen en de grootte van de emissie. Uitgedrukt in die indicatorpunten ligt de milieubelasting in het referentiejaar 1998 voor de sector als geheel op 446 mln punten. In 2005 moet de milieubelasting met 75% zijn verminderd tot 112 mln punten en in 2010 met 95% tot 22,5 mln. punten.

Het belangrijkste instrument bestaat uit het beoordelen van de toelaatbaarheid van bestrijdingsmiddelen in het kader van de Bestrijdingsmiddelenwet. Deze beoordeling kent ook een Europese context. Nederland loopt in de tijd vooruit op het Europese beleid. In de Kamer is in juli 2002 een motie Te Veldhuis (Kamerstukken II, 2001–2002, 27 858 nr 26) aangenomen waarin de regering wordt verzocht een algehele herziening van de Bestrijdingsmiddelenwet uit te voeren waarbij deze meer in overeenstemming wordt gebracht met Europese regels en/of regels van buurlanden, beslissingen over de toelating van nieuwe middelen veel sneller dan nu worden genomen en de wet tevens vereenvoudigd wordt.

Het gehele bestrijdingsmiddelenbeleid, inclusief de nota Zicht op gezonde teelt, zal kritisch worden gezien in het kader van de door de Kamer gewenste aanpassingen van het beleid en de vigerende wetgeving. In 2002 is door VROM in het kader van ZOGT gestart met een project dat is gericht op de operationalisering van het drinkwatercriterium in het toelatingsbeleid. Dit is een verplichting die voortvloeit uit de EU-Gewasbeschermingsrichtlijn. Daarbij wordt ook de situatie in enkele andere EU-lidstaten meegenomen. De besluitvorming over de daadwerkelijke implementatie zal plaatsvinden in 2003. In 2003 zal het beleid voor de biociden gericht zijn op de reductie van de milieubelasting van de speerpunten uit het Meerjarenplan hygiëne en materiaalbescherming (MJPH), te weten antifouling, houtverduurzaming, voorraadbescherming en conserveermiddelen.

Tabel 10.4 Prestaties 2003

Operationeel doel: Duurzame landbouw

Belangrijkste prestaties:

Implementatie conclusies uit Evaluatie mestbeleid (samen met LNV)

Implementatie stankwet voor de gebieden buiten de reconstructie

Herziening landbouwbestrijdingsmiddelen beleid (samen met LNV)

Beleidsvaluatie:

Evaluatie van de doelstelling is voorzien: (mestbeleid 2-jaarlijks en bestrijdingsmiddelenbeleid 4-jaarlijks) in 2004. Overige beleidsvaluaties behoeven nog nadere invulling.

10.3. Groeiparaagraaf

Duurzaam bodembeheer

De ontwikkeling van een systeem voor de beoordeling van de goede uitvoering van bodembeschermende maatregelen en waarborging van de kwaliteit van de uitvoering van het bodembeleid.

Duurzaam landelijk gebied

Biodiversiteit

De ontwikkeling van een evaluatieparagraaf ten behoeve van de werking van benchmark als instrument.

Milieukwaliteit gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied

Tot en met 2005 wordt met LNV, V&W en provincies gewerkt aan concretisering van de toetsbare termen voor de te bereiken doelen van de te sluiten bestuursovereenkomsten gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied en de bijbehorende uitvoeringscontracten, alsmede aan het gecoördineerd programmeren van beleid (ten aanzien van ruimtelijke ordening, milieu, water, natuur, landinrichting, landbouw) en aan verbetering van een systematiek waarmee de voortgang van de uitvoering van dit geïntegreerde beleid kan worden gemonitord.

10.4. Budgettaire gevolgen

Tabel 10.5 Bedragen in €1000							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verplichtingen:	14 900	16 519	23 161	25 150	25 524	25 524	26 854
Uitgaven:	19 921	21 258	22 985	25 150	25 524	25 524	26 854
Programma	14 482	14 627	16 684	18 849	19 223	19 223	20 553
Duurzaam bodembeheer		5 881	726	726	726	726	240
Subsidies duurzaam bodembeheer		5 641	486	486	486	486	
Overige instrumenten duurzaam bodembeheer		240	240	240	240	240	240
Optimale waterketen		306	306				
Overige instrumenten optimale waterketen		306	306				
Duurzaam landelijk gebied							
Duurzame landbouw		345	7 152	9 357	9 464	9 464	9 464
Aanvullend stikstofbeleid		345	7 152	9 357	9 464	9 464	9 464
Onverdeeld programma		8 095	8 500	8 766	9 033	9 033	10 849
Overige instrumenten DGM		4 754	4 647	4 767	4 953	4 953	6 769
Onderzoek DGM		3 296	3 513	3 659	3 740	3 740	3 740
Communicatie-instrumenten		45	340	340	340	340	340
Apparaat	5 439	6 631	6 301	6 301	6 301	6 301	6 301
Ontvangsten:	5 672	5 253					

10.5. Budgetflexibiliteit

Tabel 10.6 Bedragen in €1000

	2003	2004	2005	2006	2007
1. Totaal geraamde kasuitgaven	22 985	25 150	25 524	25 524	26 854
2. Waarvan apparaatsuitgaven	6 301	6 301	6 301	6 301	6 301
3. Dus programma-uitgaven	16 684	18 849	19 223	19 223	20 553
4. Waarvan juridisch verplicht	39% 6 500	5% 1 000	3% 500		
5. Waarvan complementair noodzakelijk en/of bestuurlijk gebonden	47% 7 845	66% 12 467	59% 11 290	59% 11 289	55% 11 289
6. Niet onder 4 en 5 begrepen* (eventueel reserveringen op basis van een regeling of beleidsprogramma)	14% 2 339	29% 5 382	39% 7 433	41% 7 934	45% 9 264
7. Totaal	100% 16 684	100% 18 849	100% 19 223	100% 19 223	100% 20 553

Toelichting:

Circa de helft van dit artikel is reeds bestuurlijk verplicht. Het gaat hierbij om het aanvullende stikstofbeleid en de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB). Met betrekking tot het aanvullende stikstofbeleid gaan op jaarbasis gelden over naar het ministerie van LNV. Met het SIKB is een subsidie-overeenkomst gesloten voor de periode 2002–2007.

Artikel 11. Tegengaan klimaatverandering en emissies

11.1. Algemene beleidsdoelstelling

Om te komen tot een duurzame samenleving streeft VROM naar het voorkomen van klimaatverandering door menselijke beïnvloeding en de bestrijding van verzuring en milieuschadelijke emissies, door de bevordering van een ook in internationaal verband milieuverantwoorde productie en consumptie. Het beleid richt zich er op dat burgers en bedrijven er ook zelf belang bij krijgen om de emissies die strijdig zijn met een duurzame ontwikkeling (waaronder klimaatverandering) terug te dringen. De eigen verantwoordelijkheid daarin wordt zo groot mogelijk gemaakt binnen de randvoorwaarden van milieudoelen en de internationale afspraken daarover. Langs de volgende operationele doelen wordt dit beleid uitgewerkt:

- internationale samenwerking;
- vermindering uitstoot broeikasgassen;
- vermindering verzuring en grootschalige luchtverontreiniging;
- vermindering algemene uitstoot industrie;
- vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart;
- vermindering milieudruk producten;
- vergroten draagvlak milieubeleid.

11.2. Operationele beleidsdoelstellingen

11.2.1. Internationale samenwerking milieu

Internationale samenwerking milieu krijgt vorm door het leveren van een bijdrage aan het realiseren van een duurzame ontwikkeling middels het optimaal benutten van de internationale kaders. Hierbij wordt niet alleen de duurzame ontwikkeling in Nederland maar ook die daarbuiten ten doel gesteld.

Hardnekkige milieuproblemen en daarmee samenhangende transitie, als energie, mobiliteit en klimaat, behoud van biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen, en een duurzame landbouw zijn niet te realiseren zonder slagvaardige internationale inzet.

Dit vergt van VROM een actieve milieudiplomatie. Dit betekent beïnvloeden van internationale beleidsprocessen zodanig dat Nederlandse standpunten in internationaal milieubeleid worden opgenomen.

In 2002 is begonnen met een strategische positiebepaling uit te voeren naar het internationale milieubeleid van VROM. De uitkomsten die in de tweede helft van 2002 beschikbaar zullen komen, zullen input zijn voor een heroriëntatie op het internationale milieubeleid. Met de feitelijke invulling zal in de loop van 2003 een begin worden gemaakt.

Milieudiplomatie in mondiaal kader

In september 2002 is tijdens de World Summit on Sustainable Development (WSSD) vastgesteld op welke punten nadere inspanning zal worden gericht ter bevordering van duurzame ontwikkeling. Deze afspraken zullen moeten worden geïmplementeerd door weloverwogen acties in de nationale en internationale context. VROM zal hierbij de comparatieve voordelen van internationale organisaties benutten.

VROM zal de implementatie in 2003 richten op de volgende aandachtsvelden: duurzame productie en consumptiepatronen, energie en atmosfeer, biodiversiteit en duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen, globalisering, financiering, internationale inrichting van bestuur voor duurzame ontwikkeling.

VROM zal zich in 2003 middels actieve milieudiplomatie zodanig inzetten dat:

1. Het internationaal milieubestuur uitvoering geeft aan afspraken tot clustering van milieuverdragen langs vooral functionele thema's;
2. De financiële basis voor het United Nations Environmental Program (UNEP) wordt versterkt;
3. De implementatie van milieuverdragen via onder meer het Global Environment Forum (GEF) wordt ondersteund;
4. Naleving en handhaving bij verdragen en opsporingsinstanties nadruk krijgt;
5. Invulling wordt gegeven aan politieke sturing via het Global Ministerial Environment Forum (GMEF).

Voorts zal VROM «duurzame ontwikkeling» inbrengen in de Economic and Social Council (ECOSOC) in combinatie met andere sociaal-economische onderwerpen. Ook bijdragen van private partijen aan duurzame ontwikkeling zullen in beeld worden gebracht als belangrijke bijdrage aan de implementatie van WSSD afspraken. Dit geldt voornamelijk voor de onderwerpen water en energie. De OESO dient in de ogen van VROM een belangrijke rol te spelen in het bevorderen van duurzame ontwikkeling binnen en door gelijkwaardige economieën. De inzet van VROM zal ook in 2003 erop gericht zijn dat milieu- en ontwikkelingsgevolgen van handelen in de werkzaamheden van de OESO uitdrukkelijk worden meegenomen.

Milieudiplomatie in Europees kader

In het kader van de uitbreiding van de EU streeft VROM in 2003 met name naar:

1. Een herzien gemeenschappelijk landbouwbeleid, omgebogen richting duurzame landbouw en plattelandontwikkeling;
2. Een herzien Structuurbeleid dat gericht is op de «armste» lidstaten, regionale cohesie en duurzaam transport;
3. Een herzien EU Verdrag gericht op codificatie van een duurzaamheidstoets;
4. Totstandkoming van uitgewerkte implementatie- en financieringsprogramma's voor Europese milieurichtlijnen voor toetreders.

Hiertoe zal VROM naast beïnvloeding van de Milieuraad invloed uitoefenen via Europese gremia, NGO's, bilaterale contacten en projecten. Voorts vergt het voorzitterschap van Nederland in het tweede halfjaar van 2004 voor VROM een grote mate van voorbereiding in 2003. In hetzelfde jaar 2004 zal ook een intergouvernementele conferentie (IGC) plaatsvinden, die waarschijnlijk zal leiden tot een aantal verdragswijzigingen. VROM zal in 2003 met de voorbereidingen hiervoor starten.

De regeringsleiders zullen in maart in Griekenland een nieuwe stap zetten om van Europa de meest kennisintensieve concurrerende economie van de wereld te maken. Het staat vast dat de duurzame ontwikkeling hiervoor het kader vormt. In 2003 zal VROM er naar streven dat de opgenomen milieu-indicatoren ditmaal met cijfers wordt ingevuld en gebruikt zullen worden voor de benchmarking.

In mei 2003 vindt de 5^e ministeriële conferentie in het kader van het VN Economic Commission for Europe (VNECE) programma «Environment for Europe» plaats. Het programma is gericht op het ontwikkelen en vormgeven van een milieubeleid in Centraal- en Oost-Europa. In Kiev zal VROM inzetten op een versterking van de handhaving van milieubeleid, de naleving van de milieuverdragen en de aanname van de protocollen voor strategische MER (milieu-effect-rapportage) en emissieregistratie. Uitvoering geven aan dit proces wordt gerealiseerd door het mede door

VROM financieel ondersteunen van deelprogramma's en projecten die passen in het werkprogramma «Environment for Europe». Om de continuïteit in dit proces te behouden, worden tevens secretariaten en milieucentra ondersteund.

Tabel 11.1 Prestaties 2003

Operationeel doel:	Internationale samenwerking milieu
Belangrijkste prestaties: Uitwerking afspraken WSSD Versterken handhaving van internationale milieuverdragen Beïnvloeden Europees landbouw- en structuurbeleid richting o.a. duurzame landbouw, regionale cohesie en codificatie van een duurzaamheidstoets Follow-up strategische positiebepaling internationaal VROM-beleid	

11.2.2. Vermindering uitstoot broeikasgassen

Het klimaatbeleid is gericht op een vermindering in de uitstoot van broeikasgassen door de implementatie van de maatregelen die in de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid deel 1 en 2 en de Evaluatienota Klimaatbeleid zijn weergegeven. In de periode 2008–2012 moet de emissie van de broeikasgassen CO₂, CH₄, N₂O, HFK's, PFK's en SF₆ worden gereduceerd ten opzichte van het basisjaar 1990 (voor HFK's, PFK's en SF₆ is dat 1995). Deze reductie vormt de Nederlandse bijdrage aan de verdeling over de lidstaten van de EU-verplichting die in het Kyoto-protocol is opgenomen en komt overeen met een emissieniveau van gemiddeld 199 Mton CO₂ per jaar in de genoemde periode. De staatssecretaris van VROM wordt als coördinerend bewindspersoon als eerste aangesproken op de voortgang binnen het klimaatbeleid. Een belangrijk deel van de uitvoerende taken valt onder de verantwoordelijkheid van andere departementen (EZ, V&W, LNV en Financiën). De staatssecretaris van VROM is wat betreft de uitvoerende kant verantwoordelijk voor het beleid ten aanzien van de overige broeikasgassen, de CO₂-emissie van voertuigen en het aankopen van reductie-credits via het Clean Development Mechanism (CDM). De minister van VROM is de eerst-verantwoordelijke voor het energiebesparingsbeleid in de gebouwde omgeving. Onderstaand wordt ingegaan op de prestaties die in 2003 zullen worden geleverd vanuit de coördinerende taak en de uitvoerende taken. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in algemeen klimaatbeleid (paragraaf 11.2.2.1), emissiereducties in het binnenland (11.2.2.2) en emissiereducties in het buitenland (11.2.2.3). In paragraaf 11.2.5 wordt ingegaan op de CO₂-emissie van voertuigen en in beleidsartikel 3 op energiebesparing in de gebouwde omgeving.

11.2.2.1. Algemeen

De Nederlandse inbreng in de internationale aanpak van klimaatverandering is gericht op het voorkomen van door de mens veroorzaakte gevaarlijke klimaatverandering, zoals is overeengekomen in het VN-Klimaatverdrag. De internationale onderhandelingen hebben hun eigen dynamiek, die voor een deel de agenda van Nederland bepaalt. De verwachting is dat het Kyoto Protocol in 2003 inwerking zal treden. Dat betekent dat naast de negende Conferentie van de Partijen (CoP9) bij het Klimaatverdrag, in 2003 de eerste Bijeenkomst van Partijen bij het Kyoto

Protocol (MoP1) zal worden gehouden. De institutionele structuur en werkwijze van dit nieuwe instituut moeten internationaal worden afgesproken. In 2003 gaat het internationaal voorts om de verdere uitwerking van het Kyoto protocol (sinks in CDM, toezeggingen aan ontwikkelingslanden, verdere ontwikkeling Kyoto mechanismen, nadere afspraken over monitoring, rapportage en review) en de verdere vormgeving van de voor de uitvoering van het Kyoto Protocol benodigde internationale instituties. Het gaat bij dit laatste naast MoP1 om onder andere de Executive board van het CDM, het nalevingscomité, de reviewteams en de board voor Joint Implementation. Nederland zal actief zijn op het gebied van multilateraal en bilateraal uitwisselen van informatie over wetenschappelijke inzichten over het klimaatprobleem, de gevolgen en de mogelijke oplossingen. Dit met het doel om bij te dragen aan een groter begrip wereldwijd van het klimaatprobleem en de oplossingen.

Richt Nederland zich enerzijds op de uitvoeringsmodaliteiten en instituties van het Kyoto Protocol, anderzijds zijn de inspanningen van Nederland gericht op het opbouwen van een mondiaal klimaatregime na 2012 met verdergaande doelstellingen. In een *position paper* (op te stellen in 2003 en af te ronden in 2004 of eerder indien internationale onderhandelingen dat vereisen) zal worden aangegeven welk systeem Nederland daarbij voorstaat.

In het kader van het bovenstaande beleid zullen in 2003 de volgende prestaties worden geleverd:

- Interdepartementale voorbereiding en deelname aan CoP9 en MoP1;
- Leveren van inhoudelijke en beperkte financiële bijdragen aan de internationale discussie en samenwerking binnen en buiten het VN Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) met betrekking tot wetenschappelijke inzichten en bestaande en voorgenomen beleidsmaatregelen;
- Opstellen in interdepartementaal verband van een notitie (*position paper*) met betrekking tot toekomstige internationale verplichtingen;
- Uitvoering van het meerjarig klimaatonderzoeksprogramma.

11.2.2.2. Vermindering uitstoot broeikasgassen binnenland

Het binnenlandse klimaatbeleid kent op dit moment twee hoofdsporen:

1. Uitvoering van een groot aantal maatregelen, zoals genoemd in de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid (1999), de Tussenstandnotitie Klimaatbeleid (2001) en de Evaluatienota Klimaatbeleid (2002).
2. Het uitvoeren van verschillende initiatieven, in eerste instantie gericht op verdergaande reducties op de langere termijn (na 2012) en zo mogelijk, bij een succesvolle ontwikkeling, al bijdragend aan de prestatie voor de 1^e verplichtingsperiode (2008–2012).

Ad 1 – Maatregelen gericht op realisering van het Kyoto-doel (2008–2012)

In 2003 wordt het beleid voortgezet zoals dat in de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid en de Evaluatienota Klimaatbeleid is weergegeven. In 2003 zullen daartoe de volgende prestaties worden geleverd.

Prestaties ten behoeve van de coördinatie van het klimaatbeleid

- In de eerste helft van 2003 zal het Kabinet, na een inmiddels gestart voorbereidend traject vanuit de betrokken departementen en in overleg met de doelgroepen, een besluit nemen over welke streefwaarden gaan gelden voor de maximale gemiddelde CO₂-emissieniveaus voor de vier sectoren industrie/elektriciteitsbedrijven,

landbouw, verkeer en gebouwde omgeving voor de periode 2008–2012. Hiermee neemt de afrekenbaarheid van het beleid en van de prestaties die doelgroepen moeten leveren toe en komt de verantwoordelijkheid dichterbij hen te liggen;

- Nederland zal op constructieve wijze meewerken aan de besluitvorming over een Europese richtlijn inzake een systeem voor CO₂-emissiehandel. In 2002 is Nederland, als uitwerking van het beoogde Europese systeem, gestart met het voorbereiden van voorstellen en varianten voor een uitvoerbaar en aanvaardbaar allocatieplan waarin de beschikbare emissieruimte wordt toebedeeld naar Nederlandse inrichtingen die onder de regeling gaan vallen. Eind 2003 zullen er één of enkele uitgewerkte plannen moeten liggen;
- De afspraken die zijn gemaakt met doelgroepen (convenant CO₂-reductie bij kolencentrales, convenant Benchmarking, Glami-convenant met de glastuinbouw, de MJA-2) en met de andere overheden (BANS-klimaatconvenant met IPO en VNG en bijbehorende subsidieregeling), zullen in 2003 verder worden begeleid (bespreking voortgang en eventuele knelpunten). Voor het convenant voor de kolencentrales en het BANS-klimaatconvenant worden medio 2003 ook evaluaties uitgevoerd gericht op de vraag of de uitvoering naar tevredenheid verloopt. Het BANS-klimaatconvenant loopt tot 2007. Als gevolg van de invulling van de subsidietaakstelling van het Strategisch Akkoord zal VROM de regeling daarna beëindigen;
- In 2002 is een project gestart om te komen tot stroomlijning van de evaluaties van de verschillende beleidsinstrumenten (tijdstip, vraagstelling, etc.). Het doel is om bij de komende ijkmomenten van het klimaatbeleid (2005 en 2008) over meer geüniformeerde informatie te kunnen beschikken. Het project wordt in 2003 afgerond;
- In de Evaluatienota Klimaatbeleid is aangekondigd dat er jaarlijks één sector zal worden doorgelicht om de effecten van het gevoerde beleid meer in detail te achterhalen. In 2002 is hiervoor op basis van de analyse die de Algemene Rekenkamer heeft uitgevoerd voor de glastuinbouw een methodiek afgeleid. In 2003 zal de «gebouwde omgeving» als sector worden doorgelicht;
- Er zal verder worden gewerkt aan de in 2002 in gang gezette inrichting van het zogenoemde «National System» (een vereiste onder het Kyoto-protocol) in het kader waarvan de monitoring van emissies van broeikasgassen plaatsvindt. Ten behoeve hiervan worden protocollen opgesteld met methoden voor monitoring. In 2003 zal het secretariaat van het Klimaatverdrag naar verwachting door middel van een internationale review toetsen of het Nederlandse systeem aan de internationale eisen voldoet.

Prestaties ten behoeve van de uitvoering van het Reductieplan Overige Broeikasgassen

Het Reductieplan Overige Broeikasgassen (ROB) vormt een belangrijk onderdeel van de aanpak om het Kyoto-doel te kunnen realiseren. Gegeven de huidige verwachtingen omtrent toekomstige ontwikkelingen, betekent de in de Evaluatienota Klimaatbeleid genoemde emissieruimte van 33 Mton dat in 2010 de emissies van de overige broeikasgassen met 6,8 Mton CO₂-equivalent zullen moeten worden gereduceerd met daarnaast nog 5,5 Mton reductie op de N₂O-emissie als algemene reserve. Om deze reducties te kunnen bereiken wordt in 2003 een aantal beleidsinitiatieven afgerond en opgestart:

- Herziening van het Besluit inzake stoffen die de ozonlaag aantasten WMS 1997 en afsplitsing van de bepalingen hieruit die betrekking

hebben op hfk's in een nieuw Besluit broeikasgassen. Notificatie hiervan heeft in 2002 plaatsgevonden;

- Vernieuwde nationale regelgeving voor koeling en airconditioning ter vervanging van de Regeling Lekdichtheid Koelinstallaties, in lijn met de in 2003 verwachte Europese regelgeving inzake fluorgassen en de in 2002 in werking getreden Richtlijn drukvaten;
- Een afspraak met de producenten van bouwschuimen om het gebruik van hfk's als blaasmiddel geheel te vermijden in lijn met de in 2003 verwachte Europese regelgeving inzake fluorgassen;
- Een convenant met de gebruikers van SF6 in sterkstroomtoepassingen over emissiereductie in lijn met de in 2003 verwachte Europese regelgeving inzake fluorgassen;
- Een afspraak met beheerders van stortplaatsen over het verder terugdringen van methaanemissies, op te nemen in het reguliere beleid op dit terrein;
- Vastleggen van de afspraken over te nemen technologische maatregelen voor de reductie van lachgasemissies in de salpeterzuurproductie en opname daarvan in het Convenant Chemie;
- Het ontwikkelen en vaststellen van de beleidslijn voor het terugdringen van methaanemissies in gasmotoren voor kleinschalige warmtekrachtkoppeling;
- De implementatie van een uit te brengen advies van de Gezondheidsraad aangaande het terugdringen van hfk's in MDI's (metered dose inhalers voor luchtwegaandoeningen).

Naast de realisatie in 2003 van bovengenoemde producten, omvat de uitvoering van het ROB een aantal andere activiteiten. De meest relevante worden hierna genoemd.

- Alle ROB sectoren zullen hun emissies monitoren volgens de in 2002 af te ronden protocollen;
- Nieuwe bronnen van overige broeikasgassen (bijvoorbeeld door vestiging van nieuwe bedrijven) worden bij de uitvoeringsorganisatie Infomil gemonitord, zodat tijdig adequate actie kan worden ondernomen;
- De subsidieregeling voor onderzoek, ontwikkeling en demonstratie van emissiereductietechnologieën en good housekeeping wordt in 2003 wederom opengesteld.
- Ondersteuning van het daadwerkelijk uitvoeren van maatregelen door bedrijven, voor zover mogelijk met behulp van bestaande instrumenten: MIA, VAMIL, CO₂-reductieplan;
- Uitvoeringsactiviteiten, die in 2003 vooral gericht zijn op informatieoverdracht (verspreiding van nieuwe technologieën en inzichten in good practice) en op de monitoring van emissies en de rapportage daarover.

Onderstaande tabel geeft de verhouding aan tussen de inzet van uitvoeringsgericht onderzoek en monitoring versus subsidieverlening.

Tabel 11.2 Overzicht financiële voortgang van het ROB (bedragen in €1000)

Jaar	Onderzoek en monitoring	Subsidie-budget RD&D	Aantal subsidies verwacht	Werkelijk aantal ingediend	Aantal subsidies toegekend	Totaal toegekend bedrag	Gem. subsidie-percentage	Werkelijk gereal. subsidie-perc.	Steun bij invoering maatreg. (invest. subs.)*	Reeds gerealiseerde reductie (Mton CO ₂ -eq)
1999	1 310	227	1	10	10	929	50	50	n.v.t.	0
2000	2 533	3 176	40	44	29	3 176	60	47	n.v.t.	2,5
2001	1 815	3 176	40	37	29	3 176	60	25	n.v.t.	2,5
2002	1 316	3 250	40	pm	pm	pm	55	pm	n.v.t.	pm
2003	3 000	2000	50	pm	pm	pm	35	pm	1 500	pm
2004	2000	2000	50	pm	pm	pm	30	pm	3 000	pm
2005	2000	2000	50	pm	pm	pm	25	pm	8 000	pm
2006	2000	2000	50	pm	pm	pm	20	pm	7 500	pm
2007	1 000	2000	50	pm	pm	pm	15	pm	1 000	pm

* Dit betreft alleen de investeringssubsidies en niet de fiscale steun.

Uit het budget dat in de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid was voorzien voor het ROB zullen middelen worden ingezet voor het stimuleren van de inzameling en verwerking van halonen en cfk's (gassen met zowel een broeikas effect als een sterke ozonaantastende werking. Deze gassen worden gereguleerd onder het Montrealprotocol). In 2003 hoort daarbij de volgende beleidsprestatie: een werkend systeem van inzameling, opslag en verwerking van halonen en cfk's. Eind 2003 is alle Nederlandse overgebleven voorraad halon – voor zover niet nodig voor kritische toepassingen in Nederland of elders – ingeleverd of aangemeld. De niet voor kritische toepassingen benodigde hoeveelheid wordt geschat op 2000 ton. Van de cfk's is eind 2003 naar schatting 600 ton ingeleverd en reeds grotendeels verwerkt. Het voor deze inspanning benodigde budget is naar de huidige inzichten maximaal € 23 miljoen.

Ad 2 – Transitie naar een duurzame energiehuishouding

Deze activiteiten liggen in het verlengde van het vernieuwingspakket uit de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid en hangen samen met de uitvoering van hoofdstuk 5 van het NMP4 (transitie naar een duurzame energiehuishouding). De minister van Economische Zaken is trekker van deze transitie. In het in februari 2002 verschenen Energierapport 2002 is omschreven op welke onderwerpen de aanpak zich zal richten (nieuwe gastoepassingen, biomassa, vervolg op benchmark-aanpak en toepassingen in de regio Rijnmond) en welke concrete activiteiten zullen worden opgepakt. Bij een aantal activiteiten is sprake van medeverantwoordelijkheid van het ministerie van VROM. Deze worden hierna toegelicht.

- Om kennis en ervaring op te doen met ondergrondse CO₂-opslag zet het rijk zich in om te komen tot het CRUST-demonstratieproject (CO₂ Reuse through Underground STorage), waarbij CO₂ in een ondergrondse buffer wordt opgeslagen mede ten behoeve van de levering van overtollige industriële CO₂ aan de glastuinbouw. Na de voorfase die in 2002 wordt afgerond, moet in 2003 via een tenderprocedure duidelijk worden of er een marktpartij is die dit project wil uitvoeren;
- Een tweede belangrijke activiteit is het stimuleren van klimaatneutrale gasvormige en vloeibare energiedragers (GAVE). Het gaat er nu om marktpartijen te vinden die aansprekende en haalbare demonstratie-

projecten willen uitvoeren. De hiervoor beschikbare subsidieregeling ondersteunt ook voorbereidende activiteiten zoals het formuleren van interessante ketens en het maken van gedetailleerde technische uitwerkingen van projecten. De regeling moet in 2003 tot tenminste één aansprekend demonstratieproject leiden;

- De toepassing van klimaatneutrale (fossiele) energiedragers zal vanaf 1 januari 2003 worden ondersteund
- In 2002 is een onderzoek gestart dat er met name op gericht is om inzicht te verwerven in de onduurzame effecten van het reductiebeleid (waaronder inzet biomassa). Hierbij wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van reeds bestaande kennis. De eerste verkennende fase zal begin 2003 zijn afgerond waarna het vervolg zal worden gedefinieerd.

Tabel 11.3 Beleidsevaluatie van «vermindering uitstoot broeikasgassen (binnenland)»

Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006
Klimaatbeleid als geheel	Evaluatie bij het ijkmoment 2002 (nota aangeboden aan het parlement)				Evaluatie van het beleid gericht op realisatie van de Kyoto-doelstelling
Reductieplan overige broeikasgassen	Tussentijdse evaluatie ROB	Evaluatie Kolenconvenant en BANS-klimaatconvenant		Evaluatie Glami-convenant	
Convenanten			Evaluatie convenant Benchmarking		

Tabel 11.4 Prestaties 2003

Operationeel doel:	Vermindering uitstoot broeikasgassen (binnenland)
<p>Belangrijkste prestaties:</p> <p><i>1. Prestaties in 2003 m.b.t. algemeen klimaatbeleid</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Leveren inhoudelijke en beperkte financiële bijdrage binnen en buiten UNFCCC-verband ● Notitie (<i>position paper</i>) ten behoeve van Nederlands standpunt over toekomstige verplichtingen ● Uitvoering klimaatonderzoeksprogramma ● Voorbereiding en deelname aan conferenties CoP9 en MoP1 <p><i>2. Prestaties in 2003 ten behoeve van realisatie Kyoto-doel (2008–2012)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Vaststelling streefwaarden voor maximale CO₂-emissieniveaus (2008–2012) voor vier sectoren ● Emissiehandel: bijdrage leveren aan traject van Europese besluitvorming, voor Nederland wordt een proef-allocatieplan opgesteld ● Uitvoering afspraken met sectoren (Benchmarkconvenant, Glami en MJA-s) ● Uitvoering afspraken over lokaal klimaatbeleid (BANS-klimaatconvenant en subsidie-regeling) <ul style="list-style-type: none"> ● Stroomlijning evaluaties klimaatbeleid ● Analyse beleidseffecten per sector (2003: gebouwde omgeving) ● Via uitvoeringsorganisatie verdere ontwikkeling van systeem van monitoring van emissies van broeikasgassen zodanig dat wordt voldaan aan de internationale eisen. ● Uitvoering Reductieplan Overige Broeikasgassen: <ul style="list-style-type: none"> – Totstandkoming Besluit Broeikasgassen – Vernieuwde nationale regelgeving voor koeling en airconditioning – Afspraak met producenten van bouwschuimen (vermijden hfk's als blaasmiddel) – Totstandkoming convenant met de gebruikers van SF6 in sterkstroomtoepassingen over emissiereductie; – Afspraak met beheerders van stortplaatsen over het verder terugdringen van methaanemissies; – Vastleggen van de afspraken over te nemen technologische maatregelen voor de reductie van lachgasemissies in de salpeterzuurproductie en opname daarvan in het Convenant Chemie <p><i>3. Prestaties in 2003 met het oog op de transitie duurzame energiehuishouding (langere termijn)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Demonstratieproject CO₂-opslag (CRUST): afronding besluitvorming over beheerder van het bufferproject ● GAVE: afronding van definitie- en selectieproces, uitmondend in tenminste één aansprekend demonstratieproject. ● Verkenning onduurzame effecten van reductiebeleid 	

11.2.2.3. Vermindering uitstoot broeikasgassen buitenland

In de (evaluatie van de) Uitvoeringsnota Klimaatbeleid is als doel omschreven het bereiken van emissiereducties met in totaal 100 Mton CO₂-equivalenten in de periode 2008–2012 met buitenlandse maatregelen. Nederland zet hiervoor 3 instrumenten in:

- Joint Implementation (JI);
- Clean Development Mechanism (CDM);
- Emission Trading (ET).

De verantwoordelijkheid voor JI ligt bij de minister van Economische Zaken en voor het CDM bij de minister van VROM. De ontwikkeling van het instrument Emission Trading geschiedt gezamenlijk door EZ en VROM.

De doelstelling van het CDM, zoals verwoord in artikel 12 van het Kyoto-protocol, is driedelig: het helpen van de ontvangende (ontwikkelings)landen in het bereiken van duurzame ontwikkeling, het bijdragen

aan de realisatie van de uiteindelijke doelstelling opgenomen in artikel 2 van het «VN raamverdrag inzake klimaatverandering» en het bijdragen aan de reductiedoelstelling van de donorlanden.

Met het CDM zijn door VROM sinds januari 2001 jaar de eerste positieve ervaringen opgedaan. Door allereerst contracten te sluiten met uitvoerders/intermediairs, die vervolgens potentiële CDM-projecten traceren, tot ontwikkeling brengen en (laten) uitvoeren, is een eerste (grote) stap gezet in het bereiken van de klimaatdoelstelling. Met name in 2003 en 2004 zullen de eerste daadwerkelijke contracten voor de levering van CER's aan Nederland gesloten worden, waarna naar verwachting de eerste CER's vanaf 2003 aan Nederland zullen worden geleverd. In de periode 2003 – 2012 moet dit leiden tot de levering van reductie-certificaten aan Nederland voor in totaal 50 – 70 Mton.

Bij de volgende evaluatie van de Uitvoeringsnota Klimaat in 2005 zal expliciet aandacht worden geschonken aan de inzet door Nederland van het Clean Development Mechanism.

Bij de inschakeling door VROM van uitvoerders/intermediairs wordt een viersporenaanpak gevolgd.

1. Multilaterale organisaties

In 2002 zijn contracten getekend met de International Finance Corporation (IFC), de International Bank for Reconstruction and Development (IBRD) en de Corporación Andina de Fomento (CAF) voor resp. 10 Mton, 16 Mton en 10 Mton CO₂-equivalenten.

Met de Asian Development Bank (ADB) worden momenteel onderhandelingen gevoerd om tot een soortgelijk uitvoeringscontract te komen. Deze organisaties hebben dan wel zullen de (inspannings)verplichting hebben om binnen twee tot drie jaar projecten onder contract te brengen, die het afgesproken aantal Mton zullen genereren.

2. Cerupt

Via de door het Agentschap Senter uitgevoerde openbare Europese Aanbesteding «Cerupt 2001» zullen naar verwachting eind 2002 projecten onder contract zijn gebracht, die in een periode van 10 jaar 3 tot 10 Mton CO₂-equivalenten zullen genereren.

Medio 2002 zal op basis van een evaluatie naar de effectiviteit en de doelmatigheid van het instrument zal besloten worden of in 2003 een tweede tender zal worden opengesteld.

3. Private financiële instellingen

Met enkele private financiële instellingen worden momenteel gesprekken/onderhandelingen gevoerd om tot soortgelijke contracten te komen als met de multilaterale organisaties. Indien de verkennende gesprekken positief verlopen, dan zullen in 2003 contracten worden getekend.

4. Bilaterale overeenkomsten

Naast contracten met uitvoerders/intermediairs wordt momenteel ook nagegaan of het wenselijk en (juridisch) mogelijk is om een bilaterale overeenkomst te sluiten met een land voor de levering/overdracht van emissiereducties aan Nederland. Landen waar Nederland een dergelijke overeenkomst in 2003 mee zou kunnen sluiten, zijn: Indonesië, China en India.

Relaties met ontwikkelingslanden

Voor een effectieve uitvoering van het CDM is een positieve opstelling van de «gastlanden» wenselijk, zo niet noodzakelijk. Om hieraan bij te dragen

zijn door VROM met een aantal Latijns-Amerikaanse landen Memoranda of Understanding gesloten, die het afgeven van een Letter of Approval (formele instemming met het project en het leveren van de gerealiseerde emissiereducties aan Nederland) door het gastland vergemakkelijken. Het sluiten van MoU's zal in 2003 worden voortgezet. In eerste instantie zal hierbij het accent worden gelegd op Zuid-Oost en Oost-Azië en vervolgens op Afrika.

Tabel 11.5 Prestaties 2003

Operationeel doel:	Vermindering uitstoot broeikasgassen (buitenland)
Belangrijkste prestaties:	
Bij een positieve evaluatie mogelijkwerijs een 2 ^e openbare Europese Aanbesteding (spoor 2)	
Sluiten contracten met private financiële instellingen (spoor 3)	
Sluiten van bilaterale overeenkomsten met Indonesië, China en/of India voor de overdracht/levering van CER's (spoor 4)	
Sluiten van Memoranda of Understanding met landen in Zuid-Oost Azië, Oost-Azië en Afrika	
Door tussenkomst van de uitvoerders/intermediairs op projectbasis sluiten van concrete leveringscontracten	

11.2.3. Vermindering verzuring en grootschalige luchtverontreiniging

Onder het thema Verzuring en grootschalige luchtverontreiniging vallen alle luchtverontreinigende stoffen die bodemverzurende, eutrofiërende en negatieve gezondheidseffecten (door ozonvorming en vorming fijn stof) tot gevolg hebben. De belangrijkste stoffen zijn SO₂, NO_x, Vluchtige Organische koolwaterstoffen (VOS), NH₃ en primair fijn stof (PM). In het NMP4 zijn de nationale doelstellingen opgenomen voor Nederland. Deze doelstellingen reiken verder dan de nationale emissieplafonds die in EU-verband (de NEC-richtlijn; waarbij NEC staat voor National Emission Ceilings) en in ECE-verband (het Goteborg protocol) zijn overeengekomen.

Tabel 11.6 Emissietaakstellingen voor verzuring en grootschalige luchtverontreiniging en verdeling over de sectoren (kton)

	Werkelijk 1980	Werkelijk 1990	Werkelijk 2000	Goteborg Protocol 2010	NEC Richtlijn 2010	NMP4 Doelstelling 2010
SO ₂	481	202	91	50	50	46
Nox	596	579	421	266	260	231
VOS	569	500	281	191	185	155
NH3	234	231	157	128	128	100
	Industrie	Verkeer	Consumenten, handel, diensten c.a.	Landbouw	Totaal NMP4 Doelstelling 2010	
SO ₂	30	13	2	1	46	
Nox	65	150	10	6	231	
VOS	60	45	48	2	155	
NH3	2	5	7	86	100	

Op de sectorale doelstellingen voor industrie, verkeer en consumenten c.a. wordt hierna ingegaan, bij de paragrafen 11.2.4 tot en met 6: «vermindering algemene uitstoot industrie», «vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart» en «vermindering milieudruk producten». Het resterende gedeelte van de doelstelling betreft de sector landbouw. De verantwoordelijkheid voor het beleid aangaande deze sector ligt primair bij de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. In oktober 2003 verschijnt ten behoeve van de EU en het parlement een evaluatie waarin zal worden gerapporteerd over de voortgang bij het halen van de internationale emissieplafonds (van SO₂, NO_x, NH₃ en VOS) en de NMP4-doelstellingen. In 2004/2005 zullen het Gotenborg protocol en de NEC-richtlijn worden geëvalueerd.

Rekenmethodiek natuurbaten

Begin 2003 worden de nationale ratificatieprocedures van het UN/ECE Goteborg protocol naar verwachting afgerond. Nederland kan zodoende bij de eerste 16 ratificerende landen zijn die benodigd zijn voor het van kracht worden van dit protocol. Na het van kracht worden kan officieel worden gestart met de review ervan. Nederland neemt actief aan de voorbereiding van deze review deel en trekt onder andere de economische waardering van de verbetering van de natuur als gevolg van het verminderen van de uitstoot van stoffen die verantwoordelijk zijn voor verzuring, eutrofiëring en de vorming van ozon op leefniveau.

Vluchtige organische stoffen (VOS)

Wijziging van het Oplosmiddelenbesluit (Stb. 2001, 161) creëert ruimte om verdergaande maatregelen ter bescherming van het milieu vast te stellen dan nu mogelijk is op grond van het vigerende Oplosmiddelenbesluit. Aangezien het bedrijfsleven er aan gehouden zal worden de NMP4-emissiedoelstellingen voor 2010 te halen, alsmede de daaruit afgeleide doelstellingen voor de verschillende sectoren (waaronder chemie, grafische industrie, raffinaderijen, tankopslagbedrijven), is een uniforme en betrouwbare monitoring noodzakelijk. In 2003 zullen binnen de bestaande overlegstructuur tussen overheid en industrie voor drie à vier sectoren monitoringsprotocollen voor VOS-emissies tot stand komen. Hierin worden berekenings- en bepalingsmethoden van emissies vastgelegd, alsmede procedureafspraken. Een actieve participatie van de betrokken onderdelen van het bedrijfsleven is een voorwaarde bij de ontwikkeling van deze protocollen.

Reactief stikstof

Bij energieopwekking d.m.v. fossiele brandstoffen (NO_x) en bij voedselproductie via de landbouw (mest/kunstmest: NH₃, Nitraat) komt reactief stikstof (Nr) vrij. De hoeveelheid Nr die door menselijk toedoen ontstaat, is op dit moment reeds 11/2 maal de natuurlijk vastgelegde hoeveelheid. Dit overschot aan Nr in de biosfeer leidt tot verzuring, vermesting, klimaatverandering en bedreigt de menselijke gezondheid. In 2003 wordt interdepartementaal een integrale aanpak van reactief stikstof voorbereid.

Fijn stof

In 2002 is voor de eerste keer op basis van het Besluit Luchtkwaliteit gerapporteerd, ook aan de EU, over de luchtkwaliteitssituatie in ons land. Met name voor fijn stof (PM₁₀) is als knelpunt geconstateerd dat emissiebeperkende maatregelen onvoldoende soelaas bieden om tijdig (per 1 januari 2005) aan de gestelde grenswaarde te kunnen voldoen. Dit vindt zijn oorzaak in het grote aandeel fijn stof van natuurlijke oorsprong zoals zeezout en de bijdrage vanuit het buitenland. In samenspraak met de

andere overheden zal eind 2003 een actieplan worden opgesteld, gericht op het tijdig zo volledig mogelijk voldoen aan de grenswaarde. Dit plan zal aan de EC en aan het Nederlandse parlement worden gepresenteerd. In 2003 zal de EU een evaluatie uitvoeren waarin de wetenschappelijke onderbouwing van met name de grenswaarden voor PM₁₀ en NO₂ wordt gezien. Resultaten van Nederlands onderzoek evenals de resterende knelpunten voor wat betreft moeilijk oplosbare normoverschrijdingen worden ingebracht in deze EU-evaluatie.

Tabel 11.7 Beleidsevaluaties					
Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006
Internationale emissieplafonds (SO ₂ , NO _x , NH ₃ , VOS) Gothenborg-protocol en NEC-richtlijn		Evaluatie inzake de voortgang bij het halen van de emissieplafonds	Evaluatie in 2004/2005	Evaluatie in 2004/2005	

Tabel 11.8 Prestaties 2003	
Operationeel doel:	Vermindering verzuring en grootschalige luchtverontreiniging
Belangrijkste prestaties	Voortgangsrapportage emissieplafonds en NMP4-doelen Afronden nationale ratificatieprocedures Goteborg protocol Wijziging van het Oplosmiddelenbesluit Totstandkoming drie à vier monitoringsprotocollen voor VOS-emissies Voorbereiden (inter)nationale aanpak reactief stikstof Verschijnen actieplan fijn stof Evaluatie inzake voortgang bij het halen van de internationale emissieplafonds SO ₂ , NO _x , NH ₃ en VOS

11.2.4. Vermindering algemene uitstoot industrie

Bij het specifieke industriebeleid gelden integrale milieutaakstellingen per bedrijfstak. Belangrijke knelpunten op dit gebied zijn het bereiken van de doelstellingen voor reductie van NO_x (stikstofoxiden) en verbetering van de energie-efficiency. Voor de industrie is het lange termijn doel om voor 2010 de uitstoot van grote industriële bronnen (die vallen onder het systeem van NO_x-emissiehandel) te reduceren tot 55 kton en de emissie van de kleine bronnen tot 10 kton. Het behalen van de reductiedoelstellingen is mede afhankelijk van de economische ontwikkeling en de wijze en mate van uitvoering door andere overheden. In het kader van dit beleid zullen in 2003 de volgende prestaties geleverd worden:

NO_x-reductiemaatregelen

Voor het reduceren van de NO_x emissies bij de grote industriële bronnen wordt gestreefd naar invoering van NO_x emissiehandel begin 2004. In 2003 zullen de verschillende hiermee samenhangende wetgevingsvoorstellen aan het Parlement worden aangeboden. Naast een wijziging van de Wet milieubeheer, gaat het hierbij om een nieuw besluit NO_x-emissies grote inrichtingen. Op basis daarvan wordt een prestatienorm

opgelegd waaraan de bedrijven kunnen voldoen door het zelf, in de eigen inrichting nemen van bestrijdingsmaatregelen, dan wel door van andere bedrijven NO_x-reducties in de vorm van credits te kopen, of door een combinatie van beide. Het toezicht op het naleven van dit besluit zal worden opgedragen aan een nieuw op te zetten organisatie, de Emissie Autoriteit. Het wetsvoorstel tot instelling hiervan zal eveneens in 2003 worden ingediend.

De reductiedoelstelling van de kleine industriële bronnen zal worden gehaald door aanscherping van het Besluit emissie-eisen stookinstallaties (BEES). Eind 2003 zullen hiervoor tekstvoorstellen gereed zijn.

SO₂-reductiemaatregelen

In 2003 wordt de uitvoering voortgezet van het plan van aanpak inzake de SO₂-reductie door de industrie. De uitwerking van het beleid zal vorm krijgen via akkoorden met de doelgroep (kolencentrales, raffinaderijen, basismetaleindustrie, chemie, glasindustrie en cementovens) over de keuzen met betrekking tot het in te zetten instrumentarium. Vervolgens zal dit leiden tot aanpassingen van bestaande AMvB's en regelingen. Tekstvoorstellen hiervoor zullen aan het eind van 2003 gereed zijn.

Ondersteuning doelgroepenbeleid

Ook in 2003 zal de Facilitaire Organisatie door het ministerie van VROM worden gefinancierd. De Facilitaire Organisatie industrie begeleidt voor VROM de implementatie van het doelgroepenbeleid Milieu en Industrie en ondersteunt daartoe het overleg met de doelgroep, te weten de bedrijfstakken, in het kader van 10 convenanten welke tussen overheden en de industrie zijn gesloten. Daarnaast wordt de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) financieel ondersteund ten behoeve van de landelijke coördinatie van het milieubeleid van de gemeenten. Deze werkzaamheden vloeien voort uit de met de doelgroep (bedrijfstakken) gesloten convenanten, maar kunnen niet gerekend worden tot de kerntaken van de VNG. Periodiek vindt evaluatieplaats van de financiering van de Facilitaire Organisatie en van de financiële ondersteuning van de VNG. De eerstvolgende evaluaties zijn voorzien voor eind 2003/begin 2004. De convenanten worden voortdurend geëvalueerd, in die zin dat bij elk convenant eens in de vier jaar een evaluatie plaatsvindt. Voor 2003 zijn geen evaluaties voorzien.

Milieujaarverslaglegging

In 2003 zal de evaluatie van het Besluit milieuverslaglegging (Stb. 1998, nr. 17) en van de uitvoering van dit besluit worden afgerond. Het doel is inzicht te krijgen in eventuele knelpunten bij de milieujaarverslaglegging, hetgeen indien noodzakelijk moet leiden tot een herziening van het besluit. Een kritische succesfactor bij deze evaluatie is de bereidheid van de doelgroep om hier tijd in te investeren. Het in 2002 ingevoerde systeem waarmee milieujaarverslagen op elektronische wijze kunnen worden ingediend, wordt in 2003 eveneens geëvalueerd, om te zien of eventueel aanpassingen noodzakelijk zijn.

Stimuleren duurzaam/maatschappelijk verantwoord ondernemen

Het Kabinet ondersteunt een verdere doorbraak van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Doelstelling van duurzaam/maatschappelijk verantwoord ondernemen is een maatschappelijke ontwikkeling die de overheid kan versterken, met name door sociale dilemma's weg te halen. De risico's die bedrijven lopen om open te communiceren en de meerkosten van maatschappelijk gewenste handelingen vormen de belangrijkste dilemma's. De overheid kan de transparantie bevorderen en desgewenst

afdwingen. VROM richt zich op het milieuaspect in duurzaam ondernemen, waarbij de bijdrage van ondernemingen aan het behalen van de milieudoelstellingen (NMP3 en 4) centraal staat. Gestreefd wordt naar het integreren van duurzaam ondernemen in de ondernemingsstrategie. De rol van de overheid op dit gebied is beperkt. Aangezien de overheid in dit maatschappelijk proces weinig direct kan en wil beïnvloeden, vindt deze ontwikkeling vooral in de markt plaats. In dit perspectief zal ook de rolverdeling tussen VROM en EZ (coördinerend voor maatschappelijk verantwoord ondernemen) zich verder moeten uitkristalliseren, evenals de samenwerking met andere overheden. In 2002 heeft VROM zijn strategische visie op duurzaam produceren en consumeren gegeven. Eén van de hoofdlijnen in deze visie is het vergroten van de transparantie. Dit is een belangrijk onderdeel van hoofdstuk 9 Wm, dat een wettelijk kader geeft waarbinnen marktpartijen zelf moeten opereren. Daarnaast wil VROM onderzoeken welke transparantie door *stakeholders* (consumenten, banken, verzekeringsmaatschappijen, overheden, aandeelhouders, etc) wordt gevraagd. Dat wil zeggen: welke informatie (bijvoorbeeld via indicatoren, productinformatie, keurmerk, etc) en via welke weg (verslaglegging, internet, product, dialoog, etc).

Tabel 11.9 Beleidsevaluaties					
Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006
Financiering FO-Industrie Financiële ondersteuning VNG Milieujaarver- slaglegging		Evaluatie in 2003/2004 Evaluatie in 2003/2004 Afronding evaluatie Besluit milieuverslaglegging	Evaluatie in 2003/2004 Evaluatie in 2003/2004		
Electronische milieujaar- verslaglegging		Evaluatie met het oog op eventuele systeem- aanpassingen			
Convenanten			Evaluatie convenant Benchmarking		

Tabel 11.10 Prestaties 2003	
Operationeel doel:	Vermindering algemene uitstoot industrie
Belangrijkste prestaties Parlementaire behandeling wettelijke maatregelen NOx-emissiehandel (inclusief die m.b.t. opzet Emissie Autoriteit) Aangescherpt besluit emissie-eisen stookinstallaties (BEES) Uitvoering plan van aanpak reductiemaatregelen SO ₂ -emissies (concept-aanpassingen regelingen) Ondersteunen Facilitaire Organisatie Industrie en Vereniging van Nederlandse Gemeenten Evaluatie besluit milieu-jaarverslaglegging Evaluatie van de elektronische wijze van aanlevering van milieujaarverslagen Taakafbakening duurzaam/maatschappelijk verantwoord ondernemen met andere departementen (EZ, LNV, VenW, SoZaWe) Onderzoek «vraagstelling transparantie bij stakeholders» Evaluatie financiering FO-Industrie en financiële ondersteuning VNG Afronding evaluatie Besluit milieuverslaglegging en evaluatie electronische milieu- jaarverslaglegging	

In de groeiparagraaf bij de begroting 2002 werd de opname van emissiegegevens aangekondigd, gebaseerd op de jaarrapportages van de diverse bedrijfstakken en de industrie als geheel. In de vorm van de jaarrapportage 2000 over de stand van zaken van het Doelgroepenbeleid Milieu en Industrie in Nederland, zijn deze gegevens inmiddels separaat aan het parlement aangeboden.

11.2.5. Vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart

Bij het terugdringen van de emissies door verkeer en vervoer gelden de doelstellingen voor 2010 zoals vermeld in de tabel 11.6. Deze doelen hebben betrekking op de sectoren weg- en railvervoer, de binnenvaart en zeescheepvaart (binnengaats), de luchtvaart (start- en landingscyclus) en mobiele werktuigen en landbouwtractoren.

Kritieke succesfactoren bij het realiseren van de doelstellingen zijn:

- Voor NO_x: goedkeuring door de EU van de invulling met een subsidie-regeling van een nationale aanpak voor snellere invoering van schonere motoren bij schepen;
- Voor SO₂: internationale afspraken over een lager zwavelgehalte van stookolie bij de binnengaatscheepvaart.

In 2003 zal, mede in het licht van de transitie duurzame mobiliteit, een nieuw (nationaal en internationaal) verkeersbeleid geformuleerd worden, dat in de vorm van een nieuwe beleidsnota verkeer en emissies aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden. Deze nota zal tevens evaluatieve elementen bevatten. In hoofdlijnen zal het beleid zich richten op het inzichtelijk maken van technologische vooruitgang en de reactie daarop met eventueel nieuw beleid of nieuwe beleidsinstrumenten. Voor LPG, diesel, benzine, hybride, «zero emission» wordt gestreefd naar een aanscherping van de Euro4-normstelling waar dat mogelijk is en een fiscale behandeling/stimulering die overeenkomt met het effect op het milieu met daarbij adequate randvoorwaarden zoals testcycli en metingsprotocollen, toelatingseisen, labeling en etikettering. In internationale context zijn van belang het Euro5- en het CO₂-beleid (in de vorm van de monitoring van het CO₂-convenant met de autoproducerende industrie en Biofuels).

In 2002 wordt samen met het ministerie van Verkeer en Waterstaat onder de naam MILVEN (Milieu, verkeer en energie) een stroomlijningoperatie afgerond, die tot doel heeft de regelingen van VROM en V&W op het gebied van verkeer en vervoer optimaal op elkaar af te stemmen. Het gaat hierbij in totaal om enkele tientallen regelingen. Voor VROM betreft het onder meer onderstaande regeling, waarbij overigens nog niet bekend is welke gevolgen de stroomlijning in 2003 hierop zal hebben.

Met het Programma Demonstratieprojecten mobiele bronnen (DEMO) worden in 2003 wederom 10 à 15 projecten met kansrijke milieu-innovaties bij mobiele bronnen ondersteund. Doel van deze projecten is de markt rijp te maken voor grootschaliger toepassing van dergelijke technieken, waarbij valt te denken aan filters en nageschakelde technieken voor vrachtauto's, auto's en binnenvaart.

Het steekproefcontroleprogramma op het functioneren van boord-diagnosesystemen bij personenauto's en bestelwagens wordt ook in 2003 voortgezet.

In 2003 zal een begin worden gemaakt met het stimuleren van de toepassing van schonere motoren (schoner dan wettelijk kan worden voorgeschreven) in de binnenvaart en van het installeren van systemen voor de nabehandeling van de uitlaatgassen op bestaande binnenvaart-

scheppen. Eerder onderzoek heeft uitgewezen dat hiermee op bijzonder kosteneffectieve wijze vermindering van de uitstoot van stikstofoxiden en fijn stof kan worden gerealiseerd.

Om invulling te geven aan de subsidietaakstelling in het kader van het Strategisch Akkoord is het budget voor de stimulering van roetfilters op zware bedrijfsvoertuigen verlaagd. Dit beleid ondervond beperkingen door EU-regels inzake staatssteun. Wel zijn deelbudgetten ingezet via bestaande stimuleringsprogramma's van V&W.

Tabel 11.11 Beleidsevaluatieprogramma «vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart»					
Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006
Verkeer en emissies		Beleidsnota omvat tevens evaluatieve elementen			
Energielabel	Afronding evaluatieonderzoek inzake fraudegevoeligheid en systematiek				

Tabel 11.12 Prestaties 2003	
Operationeel doel:	Vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart
Belangrijkste prestaties: Beleidsnota Verkeer en emissies naar de Tweede Kamer Subsidieprogramma Demonstratieprojecten milieu-innovaties bij mobiele bronnen: 10 à 15 subsidies Steekproefcontrole-programma personenauto's en bestelwagens (150 stuks) i.v.m. bepaling praktijk-emissies	

11.2.6. Vermindering milieudruk producten

VROM werkt aan het verminderen van de milieudruk door producten, door het ontwikkelen en uitvoeren van producten- en consumentenbeleid dat is gericht op het realiseren van de NMP-doelen en op het verminderen van de milieudruk van consumptie door:

- Het stimuleren van het continu verbeteren van de milieuprestaties van producten en diensten;
- Het bevorderen van de vraag naar en het aanbod van duurzame producten en diensten.

Uitgangspunten van het beleid zijn dat marktpartijen zelf verantwoordelijk zijn voor het verbeteren van producten en diensten en dat in de beoordeling van de milieubelasting «van de wieg tot het graf» alle milieuaspecten worden meegewogen. De rol van VROM in dit generieke beleid is vooral stimulerend en faciliterend en gericht op het creëren van meer samenhang tussen duurzaam produceren en duurzaam consumeren. In 2003 zal de evaluatie plaatsvinden van de ontwikkeling van milieucriteria voor producten en diensten, zoals die geschiedt ten behoeve van het milieu-keur, de consumenteninformatie en het duurzaam inkopen.

Productgerichte milieuzorg

Met Productgerichte Milieuzorg (PMZ) kunnen bedrijven de milieueffecten van hun producten systematisch, continu en door de hele keten heen beheersen. Doel van het instrument is om de milieuprestaties van producten te verbeteren. Het hieraan gekoppelde subsidieprogramma bestaat uit ondersteuning van voorlichtings- en promotieactiviteiten gericht op branche-organisaties, andere intermediaire organisaties en individuele bedrijven. Projecten op het gebied van informatieverschaffing en betrokkenheid van de keten, verkrijgen de voorkeur omdat ze aansluiten bij speerpunten van het productenbeleid, dat gericht is op transparantie en validatie van informatie in de keten. Op basis van de evaluatie van de PMZ-subsidieregeling in 2003 zal bezien worden of en zo ja op welke wijze aan deze regeling een vervolg zal worden gegeven.

Tabel 11.13 Productgerichte Milieuzorg (verplichtingenbedragen in €1000)

Branches	1999		2000		2001		2002		2003		totaal	
	Aantal projecten	totaal bedrag	Aantal projecten	totaal bedrag	Aantal projecten	totaal bedrag	Aantal projecten	Totaal bedrag	aantal projecten	Totaal bedrag	aantal projecten	totaal bedrag
Industriële producten	3	257	7	318	1	54	5	182	5	182	21	993
Bouwmaterialen	3	183	5	227	1	55	4	145	4	145	17	755
Werktuigen en gereedschappen	0		1	45	1	44	1	36	1	36	4	161
Woninginrichting	1	63	1	45	0		1	36	1	36	4	180
Kantoorartikelen en papier	1	102	1	45	1	57	1	36	1	36	5	276
Communicatie en electronica	0		1	45	0		1	36	1	36	3	117
Kleding en persoonlijke verzorging	2	138	2	91	1	45	1	36	1	36	7	346
Wasmiddelen	0		1	45	1	55	1	36	1	36	4	172
Huishoudelijk	0		1	45	1	57	1	36	1	36	4	174
Voeding	3	142	5	227	4	180	4	145	4	145	20	839
Subtotaal	13	885	25	1 133	11	547	20	724	20	724	89	4 013
Uitvoeringskosten		91		136		180		113		113		633
Algemeen stim.		0		318		19		522		522		1 381
Totaal	13	976	25	1 587	11	746	20	1 359	20	1 359	89	6 027

NB. Terugval in 2001 veroorzaakt door onmogelijkheid de regeling op tijd te publiceren

Materialenbeleid

In het NMP4 is aangegeven dat VROM een materialenbeleid zal ontwikkelen. In 2003 zal een notitie aan de Tweede Kamer gezonden worden over de aanpak van het materialenbeleid.

Inkoopfunctie overheid

Het programma Duurzaam Inkopen beoogt overheden te laten samenwerken bij het inkopen en bij het aanbesteden bij opdrachten en aanschaffingen, door de uitwisseling van praktische informatie over duurzaamheidsaspecten in eisen, voorwaarden en criteria. In 2003 zal de huidige milieu-informatie worden uitgebreid, geactualiseerd en nog beter worden aangesloten op het inkoopproces binnen de overheid. Eind 2003 nemen alle departementen, 10 provincies, de helft van de 60 grootste gemeenten

en 15 waterschappen deel aan Duurzaam Inkopen en zijn 30 milieuspecificaties voor overheidsproductgroepen beschikbaar. Een kritische succesfactor voor het slagen van het beleid ten aanzien van duurzaam inkopen door de overheid is de mogelijkheid hiervoor binnen de EU Aanbestedingsrichtlijnen Leveringen, Diensten en Werken.

Stichting Milieukeur

Ter facilitering en beïnvloeding van het aankoop- en consumptiegedrag van met name particulieren zal ook in 2003 de Stichting Milieukeur door VROM financieel worden ondersteund. Door de Stichting wordt beoogd dat ultimo 2003 voor ca. 800 producten onder 32 certificatieschema's het Milieukeur gevoerd zal worden (ultimo 2001 betrof het 480 producten onder 28 certificatieschema's. Hierbij zijn agro-food producten met Milieukeur buiten beschouwing gelaten. De omzet in producten met het Milieukeur zal in de jaren 2001 t/m 2003 naar verwachting met jaarlijks ongeveer 10% stijgen. Evaluatie van de Stichting Milieukeur is voorzien in de eerste helft van 2003.

Stichting Milieu Centraal

De Stichting Milieu Centraal is een onafhankelijk milieuinformatiepunt voor burgers en zal (na de evaluatie in 2002) eveneens in 2003 een bijdrage van VROM ontvangen. De Stichting heeft naast actieve taken, waarbij zij tegen betaling projecten uitvoert (zoals de ondersteuning van campagnes van ministeries, bedrijfsleven en intermediaire organisaties), de passieve, maar voor VROM primaire om vragen van het publiek te beantwoorden. Deze laatste taak wordt door VROM gesubsidieerd.

Tabel 11.14 Beleidsvaluatieprogramma «Vermindering milieudruk producten»					
Omschrijving	2002	2003	2004	2005	2006
Product-gerichte milieuzorg Milieukeur		Evaluatie van de subsidieregeling Evaluatie Stichting Milieukeur			

Tabel 11.15 Prestaties 2003	
Operationeel doel:	Vermindering milieudruk producten
Belangrijkste prestaties:	Uitvoering subsidieregeling Productgerichte Milieuzorg (publicatie en beoordeling aanvragen) Notitie aanpak materialenbeleid ten behoeve van Tweede Kamer Alle departementen, 10 provincies, de helft van de 60 grootste gemeenten en 15 waterschappen zijn deelnemers aan Duurzaam Inkopen. Dertig milieuspecificaties voor overheidsproductgroepen beschikbaar, in het kader van Duurzaam inkopen. Ondersteunen stichting Milieu Centraal en Stichting Milieukeur Evaluatie Subsidieregeling Productgerichte milieuzorg Evaluatie Stichting Milieukeur

11.2.7. Vergroten draagvlak milieubeleid

VROM bevordert het draagvlak in de samenleving voor integraal milieubeleid. Het beleid is er op gericht om te stimuleren, dat het milieubelang wordt meegenomen in de besluitvorming door zowel de andere overheden, maatschappelijke organisaties en burgers (externe integratie) als door het bedrijfsleven (milieugerichte technologie).

Tabel 11.16 Overzicht beleidsevaluaties voor het operationele doel «vergroten draagvlak milieubeleid»

Prompt	2006
Vamil / Mia	Jaarlijks / 2005
Groen beleggen	2004
Duurzaamheidsafweging	2008
Strategische milieubeoordeling	2006
Mer nationaal	2003
Mer internationaal	2004
Smom	2003
Stimuleringsprogramma Burger en Milieubeleid	2003

Beleidsinstrumenten voor het operationele doel «vergroten draagvlak milieubeleid» zijn:

Externe integratie:

- Stimuleringsprogramma Burger en Milieu
- Subsidieregeling maatschappelijke organisaties en milieu (SMOM)
- Overige instrumenten in volgorde van de beleidscyclus: de duurzaamheidsafweging op beleids- en projectniveau, de strategische milieubeoordeling voor plannen en programma's en de milieueffect-rapportage (nationaal en internationaal) voor projecten.

Milieutechnologie:

- Subsidieregeling Milieu en Technologie (Programma milieutechnologie)
- Drie fiscale instrumenten (VAMIL, MIA en Groen beleggen).

11.2.7.1. Externe integratie

Stimuleringsprogramma Burger & Milieubeleid (amendement Feenstra c.s.)

De Tweede Kamer heeft op jaarbasis € 4 miljoen extra vrijgemaakt om het milieubeleid meer van, voor en door de burger te laten worden. Hiertoe is een stimuleringsprogramma Burger en Milieubeleid opgezet. Het programma Burger en Milieubeleid wil projecten stimuleren opdat burgers actief deelnemen aan de beleidsvoorbereiding van beleidsvernieuwingen in het milieubeleid en de transities uit het NMP4. In het kader van het stimuleringsprogramma worden – in samenwerking met de beleidsverantwoordelijken – op rijksniveau voorzieningen voor een actief adviserende rol van burgers getroffen. In totaal wordt hiervoor € 3 mln ingezet. Hierbij zijn faciliteringskosten inbegrepen. Het stimuleringsprogramma wordt eind 2003 geëvalueerd.

Daarnaast is in het kader van de Subsidiëring maatschappelijke organisaties en milieu (SMOM) een bedrag van € 1mln extra toegevoegd, dat maatschappelijke organisaties de mogelijkheid biedt om de relatie met burgers te versterken (zie hiervoor onder SMOM).

Subsidiëring maatschappelijke organisaties en milieu (SMOM)

Doelstelling van deze subsidieregeling is het bevorderen van de bewustwording en de vergroting van het maatschappelijk draagvlak voor milieuvraagstukken en duurzame ontwikkeling. De SMOM ondersteunt projecten en programma's van maatschappelijke organisaties, die een bijdrage kunnen leveren aan het milieubeleid door deskundigheidsontwikkeling, signaleren en monitoren van relevante ontwikkelingen, ideeënvorming, experimenten, lobby en belangenbehartiging.

In 2003 wordt de regeling met een module voor burger en milieubeleid uitgevoerd. Aanleiding daarvoor is het door de Tweede Kamer bij de begrotingsbehandeling 2002 aangenomen amendement. Hiervoor wordt aanvullend € 1 mln beschikbaar gesteld. Deze module is bedoeld voor projecten die erop gericht zijn samen met de burgers hun agenda te bepalen en onder de aandacht van beleidsmakers, politiek en publiek te brengen. Met deze regeling ontstaat de mogelijkheid burgers via maatschappelijke organisaties bij het beleid te betrekken. Vooral door burgers actief te betrekken bij laagdrempelige activiteiten wordt beoogd het milieubeleid beter te laten aansluiten bij wat de burger beweegt. In 2003 wordt de evaluatie van de SMOM-regeling afgerond.

Duurzaamheidsafweging

De duurzaamheidsafweging heeft tot doel om afwegingen bij de besluitvorming over maatschappelijke vraagstukken met ecologische, economische en sociale dimensies meer transparant en evenwichtig te maken. VROM zorgt met steun van andere departementen voor de ontwikkeling van deze methodiek.

In 2003 zullen experimenten met verschillende ministeries worden afgerond, waarin een duurzaamheidsbeoordeling op concrete projecten wordt toegepast. Daarna kunnen de vervolgstappen in kaart worden gebracht. Hierover zal eind 2003/begin 2004 een rapportage aan de Tweede Kamer worden opgesteld, waarin de resultaten van de experimenten en het te ondernemen vervolgtraject zijn opgenomen. In 2005 zal de methodiek voor de duurzaamheidsafweging door overheden worden toegepast. In 2008 wordt een beleidsevaluatie uitgevoerd.

Strategische milieubeoordeling

In juni 2001 is de richtlijn 2001/42/EG voor zogenaamde strategische milieubeoordeling vastgesteld. Deze richtlijn gaat in op de milieugevolgen van beleid dat is neergelegd in plannen en programma's (zoals bijvoorbeeld planologische kernbeslissing) voor bepaalde beleidssectoren. De richtlijn raakt, naast het rijk, ook de provincies, gemeenten en waterschappen. De werking van de richtlijn beperkt zich tot een afweging voor de ecologische gevolgen van besluitvorming. De implementatietermijn is 3 jaar, zodat medio 2004 een methode voor de beoordeling van plannen en programma's operationeel dient te zijn. In 2003 zal een wetsontwerp dat hiertoe strekt aan het Parlement worden voorgelegd.

Belangrijk aandachtspunt voor de toekomst is de relatie tot de eveneens in ontwikkeling zijnde duurzaamheidsafweging. In 2006 wordt een beleidsevaluatie uitgevoerd.

Milieu-effectrapportage nationaal

Milieu-effectrapportage (MER) heeft tot doel door het betrekken van relevante informatie het milieubelang een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over activiteiten met mogelijke nadelige gevolgen voor het milieu.

De Commissie voor de milieu-effectrapportage speelt een belangrijke rol in de procedure door middel van advisering aan het bevoegd gezag over

de richtlijnen voor de inhoud van het milieu-effectrapport en de toetsing op kwaliteit en effectiviteit van het MER. Regelmatig wordt het instrument MER aangepast aan nieuwe ontwikkelingen en geoptimaliseerd. Zo wordt momenteel de effectiviteit en efficiency van het instrument verbeterd door middel van de inbedding van MER in de Wm-vergunningprocedure. Een hiertoe strekkend wetsvoorstel wordt in 2003 aan de Tweede Kamer aangeboden.

In 2003 zal aan de hand van een algemene evaluatie worden gezien hoe het instrumentarium kan worden gestroomlijnd en de samenhang met andere instrumenten kan worden verbeterd.

Milieu-effectrapportage in grensoverschrijdend verband

Nederland is partij bij het Verdrag inzake milieu-effectrapportage in grensoverschrijdend verband (Espoo Verdrag). Doel van de in het Verdrag neergelegde regeling is te bewerkstelligen dat bij voorgenomen activiteiten waarvoor een MER wordt uitgevoerd en die mogelijk belangrijke nadelige grensoverschrijdende effecten hebben, met die effecten in de besluitvorming rekening wordt gehouden.

In 2003 worden de volgende prestaties geleverd:

- Het leveren van een bijdrage aan de ontwikkeling van richtlijnen voor de toepassing van het Verdrag en voor het opstellen van bilaterale uitvoeringsafspraken;
- Het leveren van een bijdrage aan de ontwikkeling van een systeem, dat naar verwachting in 2003 gereed zal zijn, voor de rapportage over de toepassing van het Verdrag in de praktijk;
- Het maken van concrete werkafspraken met de buurlanden om de toepassing van MER in grensoverschrijdend verband te optimaliseren. Begin 2003 worden naar verwachting de werkafspraken met Duitsland afgerond. Tevens is de evaluatie van de vastgelegde uitvoeringsafspraken met Vlaanderen begin 2003 voltooid.

In 2004 wordt een evaluatie van het Verdrag aangeboden aan de bijeenkomst van de partijen van het Espoo-verdrag.

11.2.7.2. Milieutechnologie

Programma milieutechnologie (Promt)

Doel is de bevordering van de ontwikkeling en toepassing van milieugerichte technologie bij bedrijven in Nederland. Dit gebeurt via drie lijnen:

- Ondersteuning van de ontwikkeling, demonstratie en toepassing van duurzame technologie die bedrijven helpt de afgesproken milieudoelstellingen binnen de Integrale Milieu Taakstellingen (IMT's) voor industriële sectoren zoals chemie, metalectro etc. te realiseren;
- Ondersteuning voor spronggewijze vermindering van de milieubelasting door vernieuwing van productieprocessen in de gehele industrie;
- Ondersteuning voor het onderzoeken van niet-technische aspecten, die van belang zijn bij een succesvolle marktintroductie van een nieuw duurzaam product of proces.

In 2003 worden ca. 30 nieuwe technologie trajecten opgestart. Succesvolle technologieën worden op de milieulijst voor de VAMIL/MIA geplaatst. Veel aandacht zal uitgaan naar het potentiële toepassingsbereik van ontwikkelde technologieën. De opgedane kennis wordt voor twee bedrijfstakken in overzichten van nieuwe technologie binnen de doelgroep verspreid. In EU-verband wordt gewerkt aan het samenwerken met soortgelijke programma's in een aantal lidstaten.

Evaluatie is voorzien in 2006.

Vervroegde afschrijving milieu-investeringen (VAMIL) en Milieu-investeringsaftrek (MIA)

Met de VAMIL en MIA wordt beoogd de marktintroductie van milieu- en energietechnologie te bevorderen. Het betreft fiscale regelingen, waarvan de inhoud op milieu- en energiegebied wordt geleverd door VROM.

De in het Strategisch akkoord aangekondigde rationalisering van o.a. VAMIL en MIA heeft tot gevolg dat met ingang van 2003 de bedrijfsmiddelen voor energiebesparing en duurzame energie niet langer via de VAMIL worden gestimuleerd. Voor deze investeringen blijft de Energie-investeringsaftrek (EIA) bestaan. Voor 2003 zullen voor VAMIL en MIA weer nieuwe Milieu-

lijsten worden opgesteld, waarmee huidige lijsten worden aangepast aan de best beschikbare en nog niet gangbare milieutechnologie. In het jaarverslag 2003 zal aandacht worden besteed aan de milieuprestaties van deze regeling.

Met de VAMIL/MIA regeling is een nauwkeurige sturing mogelijk door middel van het compenseren van de meerkosten van milieuvriendelijke alternatieven en het honoreren van de milieuverdienste.

Overcompensatie (free riders) is ongewenst en wordt vermeden door een jaarlijkse toetsing van de meerkosten. Ook vereist het Europese milieuteunkader een dergelijke toetsing.

In 2003 worden indicatoren vastgesteld die kunnen worden gebruikt om te bepalen in welke mate VAMIL en MIA bijdragen aan de vermindering van uitstoot van schadelijke stoffen.

Door middel van een jaarlijkse evaluatie wordt de milieulijst met de daarin opgenomen technieken ieder jaar aangepast. In 2005 wordt een integrale evaluatie uitgevoerd.

Groen beleggen

De regeling is gebaseerd op het fiscale voordeel dat burgers ontvangen wanneer zij sparen bij of beleggen in zogenoemde Groenfonds. Door het fiscale voordeel neemt deze burger genoeg met een laag rendement, waardoor het Groenfonds goedkoop geld uit de markt kan aantrekken. Groenfonds kunnen daardoor groene projecten van laagrentende leningen voorzien. Het fiscale voordeel voor de spaarder of belegger bestond in 2002 uit een vrijstelling in box III ter waarde van 1,2% enerzijds en een heffingskorting in box I van 1,3% anderzijds. Het totale voordeel voor de spaarder bedraagt 2,5%.

Het Strategisch akkoord voorziet in afschaffing van de heffingskorting in 2004, waardoor het voordeel voor de burger met meer dan helft zal afnemen. Het animo voor de regeling zal naar verwachting sterk verminderen. In het jaarverslag over 2002 zal worden ingegaan op de milieueffecten en de financiële kerncijfers van de regeling. In 2004 zal de regeling Groen Beleggen worden geëvalueerd, waarbij o.a. ook de voortzetting van de regeling zal worden meegenomen.

Tabel 11.17 Financieel overzicht VAMIL/MIA/Groen Beleggen (in € 1)

Onderwerpen 2003	Belasting- uitgaven	VRM- uitvoerings- kosten
Vamil	31 mln	0,75 mln
MIA	51 mln	0,75 mln
Groen Beleggen	52 mln	0,4 mln
Totaal	160 mln	1,9 mln

Tabel 11.18 Prestaties 2003

Operationeel doel:	Vergroten draagvlak milieubeleid
Belangrijkste prestaties:	
Promt	Uitvoeren Programma Milieu en Technologie: start ca. 30 technologieprojecten
Promt	Vaststellen succesvolle technologieën voor opname op Vamil/Mia milieulijst
Vamil/Mia	Opstellen van milieulijsten
Vamil/Mia	Uitbrengen Jaarverslag 2002 voor Vamil/Mia met milieuen energieprestaties
Vamil/Mia	Opstellen indicatoren Vamil/Mia voor bepalen bijdrage aan vermindering van schadelijke stoffen
Groen Beleggen	Uitbrengen Jaarverslag 2002 voor Groen Beleggen inclusief milieueffecten
SMOM	Uitvoeren regeling SMOM met 3 modules: algemeen, duurzame productie en consumptie, burger en milieubeleid
Stimuleringsprogramma Burger en Milieubeleid	Uitvoeren stimuleringsprogramma Burger en Milieubeleid met de 2 elementen beleidsvernieuwingen in het milieubeleid en NMP4-transities (nb: en een module in de SMOM-regeling)
Duurzaamheids-afweging	Afronden experimenten met duurzame beoordeling op concrete projecten bij verschillende ministeries
Strategische milieubeoordeling	Aanbieden wetsontwerp aan Tweede Kamer voor implementatie richtlijn 2001/42/EG
MER-nationaal	Aanbieden wetsvoorstel aan Tweede Kamer voor inbedding van de MER in de Wet Milieubeheer vergunningprocedure
MER-internationaal	Afronding samenwerkingsproject voor het ontwikkelen van richtlijnen voor het toepassen van het Verdrag van Espoo
Beleidsevaluaties:	
Evaluaties van de instrumenten: de mer nationaal, SMOM en Stimuleringsprogramma Burger en Milieubeleid	

11.3. Groeiparaagraaf

Algemene beleidsdoelstelling

Om binnen dit artikel de samenhang tussen beleidsprestaties, operationele doelen en beleidssectoren beter te duiden, zal bij de voorbereiding van de Ontwerpbegroting 2004 de structuur waarin een en ander wordt gepresenteerd verder worden verbeterd. Onderdeel daarvan is een integrale en schematische weergave van alle einddoelen, tussendoelen, ijkmomenten, referentie- en streefwaarden, prestatie-indicatoren, etcetera.

Vermindering milieudruk producten

- In opdracht van VROM wordt door het RIVM gewerkt aan de opzet van een monitoringsmethode voor de ontwikkeling in de milieudruk als gevolg van consumptie. Het is een complexe materie, waarin thans informatie uit uiteenlopende bronnen wordt geïntegreerd. In 2003 zullen nieuwe indicatoren beschikbaar komen voor de monitoring. Resultaten zullen doorwerken in de Milieubalans. In 2004 zal het verbeterproces voor de monitoring voortgaan. Doel is voorts op basis van een zogenaamde footprintmethode éénmaal in de vier jaar een monitor te kunnen uitvoeren om zonodig het producten- en consumentenbeleid te kunnen bijsturen.
- In het project «Duurzaam produceren en consumeren» wordt bezien op welke wijze de effectiviteit in het beleid gericht op het bevorderen van duurzame productie en consumptie kan worden vergroot. Ook de internationale context van de productieketens is hierbij van belang. De uitkomsten van dit project kunnen van wezenlijke invloed zijn op de verdere ontwikkeling van onder andere het Milieukeur, Milieu Centraal, het stimuleren van productgerichte milieuzorg en het productenbeleid. Ook kan dit leiden tot een andere inzet van instrumenten op dit gebied. De uitkomsten van het project zullen vanaf 2004 zichtbaar worden in de afzonderlijke onderdelen van dit artikel in de begroting.

WSSD

Na de WSSD zullen de gemaakte afspraken nationaal moeten worden geïmplementeerd middels actieplannen. Hierin zullen indicatoren worden opgenomen die de realisatie van door Nederland onderschreven doelstellingen kunnen monitoren.

Programma Milieutechnologie (PROMT)

In het PROMT-jaarverslag over 2003 wordt op basis van de eind 2002 ontwikkelde indicatoren de bijdrage van het stimuleringsprogramma aan de Integrale Milieu Taakstellingen (IMT's) gepresenteerd.

Subsidiëring maatschappelijke organisaties en milieu (SMOM)

Op basis van de in 2003 afgeronde strategische evaluatie zal de uitvoering van de regeling, en zonodig de regeling zelf, worden aangepast. In de evaluatie zal o.a. aandacht worden geschonken aan de mogelijkheid en wenselijkheid van meer sturing vooraf en gebruik achteraf van de inhoud resp. uitkomsten van projecten. Ook wordt in 2003 een set indicatoren ontwikkeld waarmee de bijdrage aan het draagvlak voor het milieubeleid door de SMOM-regeling meetbaar wordt gemaakt.

11.4. Budgettaire gevolgen

Tabel 11.19 Bedragen in €1000							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verplichtingen:	110 937	465 959	121 284	130 998	122 322	129 455	123 506
Uitgaven:	94 817	116 041	168 939	177 243	211 397	235 418	205 244
Programma	82 854	102 493	156 265	164 678	198 878	223 019	192 845
Internationale samenwerking milieu		5 831	5 655	5 749	5 749	5 749	5 749
Subsidies internationale samenwerking milieu		5 024	4 848	4 848	4 848	4 848	4 848
Overige instrumenten internationale samenwerking milieu		807	807	901	901	901	901
Verminderen uitstoot broeikasgassen		29 710	83 839	91 147	126 953	150 795	127 957
Clean Development Mechanism		11 134	56 723	56 723	86 723	106 723	101 723
Subsidies Reductieplan Overige Broeikasgassen		7 292	10 307	16 147	12 347	17 135	3 297
Overige instrumenten verminderen uitstoot broeikasgassen		11 284	16 809	18 277	27 883	26 937	22 937
Vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart		7 869	9 257	7 981	6 548	6 727	6 727
Subsidies uitstoot verkeer en binnenvaart		6 698	7 714	6 353	2 950	2 949	2 949
Overige instrumenten uitstoot verkeer en binnenvaart		1 171	1 543	1 628	3 598	3 778	3 778
Fiscale instrumenten en draagvlak voor milieubeleid		38 831	29 355	28 030	28 825	29 236	26 506
Subsidies milieuverantwoorde technologie		8 562	3 438	3 438	3 438	3 438	3 438
Overige instrumenten duurzame samenleving		5 662	5 691	5 668	6 753	7 320	6 577
Subsidies maatschappelijke milieu-activiteiten		24 607	20 226	18 924	18 634	18 478	16 491
Verminderen algemene uitstoot industrie		6 776	8 407	11 103	11 758	11 810	8 276
Operationalisering NOx kostenverevening		1 938	2 723	3 176	2 269	2 269	
Subsidies verminderen algemene uitstoot industrie		1 350	1 795	4 130	4 438	4 506	2 441
Overige instrumenten verminderen algemene uitstoot industrie		3 488	3 889	3 797	5 051	5 035	5 835
Vermindering verzuring en grootschalige luchtverontreiniging							
Vermindering milieudruk producten		6 606	6 111	7 068	4 886	4 532	4 532
Subsidies vermindering milieudruk producten		4 314	4 718	6 641	4 415	4 061	4 061
Ov. Instr. vermindering milieudruk producten		2 292	1 393	427	471	471	471
Onverdeeld programma		6 870	13 641	13 600	14 159	14 170	13 098
Overige instrumenten DGM		1 811	5 171	5 118	5 517	5 528	4 456
Onderzoek DGM		3 925	7 279	7 291	7 451	7 451	7 451
Communicatie-instrumenten		1 134	1 191	1 191	1 191	1 191	1 191
Apparaat	11 963	13 548	12 674	12 565	12 519	12 399	12 399
Ontvangsten:	6 229	5 123					

11.5. Budgetflexibiliteit

Tabel 11.20 Bedragen in €1000										
	2003		2004		2005		2006		2007	
1. Totaal geraamde kasuitgaven		168 939		177 243		211 397		235 418		205 244
2. Waarvan apparaatsuitgaven -		12 674		12 565		12 519		12 399		12 399
3. Dus programma-uitgaven		156 265		164 678		198 878		223 019		192 845
4. Waarvan juridisch verplicht	55%	85 581	40%	65 783	21%	42 432	17%	38 758	18%	34 130
5. Waarvan complementair noodzakelijk en/of bestuurlijk gebonden	6%	9 158	16%	25 862	17%	34 070	15%	33 942	15%	28 715
6. Niet onder 4 en 5 begrepen* (eventueel reserveringen op basis van een regeling of beleidsprogramma)	39%	61 526	44%	73 033	62%	122 376	67%	150 319	67%	130 000
7. Totaal	100%	156 265	100%	164 678	100%	198 878	100%	223 019	100%	192 845

Toelichting:

Het bestuurlijk gebonden deel van het klimaat-deel van artikel 11 bestaat uit enkele grote brokken.

Het vermelden waard zijn in dit verband de uitvoering ROB, de uitvoeringskosten inzake de NOx-emissiehandel en het Vervolgonderzoek Klimaat.

Artikel 12. Beheersen milieurisico's van stoffen, afval en straling

12.1. Algemene beleidsdoelstelling

Centraal in dit beleidsartikel staat de beheersing van risico's voor mens en milieu bij het omgaan met stoffen, afvalstoffen, radioactieve stoffen en straling en met genetisch gemodificeerde organismen, rekening houdend met sociale en economische factoren.

Het beheersen van de milieurisico's richt zich op de volgende operationele doelstellingen:

- Een situatie waarin mens en milieu zo weinig mogelijk risico's lopen als gevolg van de schadelijke effecten van stoffen (beheersen milieurisico's van stoffen);
- Minder afvalstoffen; afvalstoffen lekvrij verwijderen (beheersen milieurisico's van afvalstoffen);
- Het handhaven van de situatie waarin mens en milieu tegen de gevolgen van straling zijn beschermd (beheersen milieurisico's van straling);
- Een situatie op het gebied van biotechnologie zodanig dat de toepassing van biotechnologie gepaard gaat met optimale waarborgen voor de veiligheid, transparantie van de besluitvorming, keuzevrijheid voor de burger en ethische aanvaardbaarheid (beheersen milieurisico's van genetisch gemodificeerde organismen).

12.2. Operationele doelstellingen

12.2.1. Beheersen milieurisico's van stoffen

Uitvoering nieuwe stoffenbeleid (Strategienota Omgaan Met Stoffen)

Het nieuwe Nederlandse stoffenbeleid is door het Kabinet vastgelegd in de Strategienota Omgaan Met Stoffen – SOMS – (TK, 2000–2001, 27 646, nr. 2) en de voortgangsrapportage Uitvoering SOMS die in december 2001 aan de TK is aangeboden (TK VROM-2001–1285). Doelstelling van het nieuwe stoffenbeleid is in 2020 een zodanig veilig gebruik van stoffen te hebben dat mens en milieu geen of een verwaarloosbaar risico lopen. Dit doel zal gefaseerd worden bereikt.

De eerste fase wordt afgerond in 2004 en behelst een situatie waarin door het bedrijfsleven alle stoffen die in Nederland op de markt zijn of worden gebruikt, zijn voorzien van een stofprofiel op basis van gevaargegevens en waarin de stoffen door het bedrijfsleven in één van de, door de overheid vastgestelde, 5 categorieën van zorg zijn ingedeeld («quick scan»). In 2003 worden daarvoor de volgende maatregelen getroffen.

- Diverse nog niet uitgewerkte uitvoeringsaspecten van het nieuwe Nederlandse beleid worden ontwikkeld in een uitvoeringsprogramma SOMS en vastgelegd in de eindrapportage uitvoeringsprogramma SOMS die in 2003 aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden.
- De uitvoering van SOMS wordt zoveel als mogelijk is, verankerd in uitvoeringsovereenkomsten met (branches van) het bedrijfsleven, die in 2003 en volgende jaren worden uitgevoerd.
- Onder de Wet milieugevaarlijke stoffen treedt in 2003 een Amvb in werking voor de uitvoering van SOMS. In de Amvb worden de randvoorwaarden opgenomen voor de door het bedrijfsleven uit te voeren evaluatie van de door hem op de markt gebrachte stoffen.
- Actualisatie van Hoofdstuk 9 van de Wet milieubeheer (stoffen en producten) wordt in 2003 aangepakt als gevolg van de uitvoering van

SOMS. De inwerkingtreding van de aanpassing hangt af van de snelheid waarmee in EU-kader wordt besloten over nieuw instrumentarium (richtlijnen, verordeningen)

- Om te kunnen monitoren of voor alle stoffen adequate maatregelen zijn getroffen, die er toe moeten leiden dat de streefwaarden niet worden overschreden, zal in het kader van het stoffenbeleid een kennisinfrastructuur worden ontwikkeld. Deze wordt in 2003 operationeel.

Vigerende stoffenbeleid:

Naast de hierboven genoemde vernieuwing van zowel het Nederlandse als het Europese stoffenbeleid is er sprake van de uitvoering van het vigerende Europese stoffenbeleid. De uitvoering van het stoffenbeleid vereist de volgende activiteiten:

- Uitvoering van bestaande artikelen van de Wet milieugevaarlijke stoffen (Wms). Op grond van de Wms moeten alle nieuwe (op de markt gebracht na 1981) stoffen worden kennisgegeven bij de bevoegde instanties van de lidstaten van de EU. Bedoeling is daarmee te voorkomen, dat nieuwe stoffen op de markt worden gebracht met toepassingen die leiden tot schadelijke effecten voor mens of milieu;
- Uitvoering van de huidige Europese risicobeoordeling conform het EU prioriteitenprogramma voor zogeheten bestaande stoffen vallend onder de High Production Volume Chemicals (stoffen met een productie van meer dan 2500 ton/jaar).

De beoordeling van kennisgevingen van nieuwe en bestaande stoffen wordt uitgevoerd door het Centrum voor Stoffen en Risico, onderdeel van het RIVM. Het hiermee gemoede budget is opgenomen op artikel 1 in de structurele bijdrage aan het ministerie van VWS ten behoeve van het RIVM.

Tabel 12.1 Aantal afgehandelde kennisgevingen nieuwe stoffen en beoordelingen bestaande stoffen

	realisatie 2000	realisatie 2001	prognose 2002	prognose 2003
Aantal afgehandelde kennisgevingen nieuwe stoffen	57	55	55	55
Aantal beoordelingen bestaande stoffen	10	10	15	15

Asbest

Met de provincies Overijssel en Gelderland zijn afspraken gemaakt over het in 2003 uitvoeren van een spijtoptantenregeling voor diegenen, die de sanering van hun asbestbevattende erven, paden en wegen in en om de gemeente Hof van Twente en de gemeente Harderwijk in het kader van de in 2002 beëindigde Saneringsregeling asbestwegen Twente, Saneringsregeling overige asbestwegen en Saneringsregeling asbestwegen Haaksbergen niet hadden aangevraagd. Deze spijtoptantenregeling zal onder dezelfde voorwaarden worden uitgevoerd als de vorige regelingen. Voorts heeft de Minister bij brief d.d. 12 december 2001 aan de Tweede Kamer (TK, 2001–2002, 25 834, nr. 21) toegezegd dat het Besluit asbestinventarisatie in niet-sloopsituaties en het herziene Asbestverwijderingsbesluit naar verwachting in 2003 in werking zullen treden. Het Besluit asbestinventarisatie in niet-sloopsituaties zal een verplichting bevatten voor circa 60 000 eigenaren van gebouwen om die door een deskundig asbestinventarisatiebedrijf op asbest te laten inventariseren. Dit najaar zal

worden besloten of een vergunningsstelsel voor asbestbedrijven zal worden opgenomen in het herziene Asbestverwijderingsbesluit, omdat onder meer de Raad voor Accreditatie heeft aangegeven dat de huidige certificatieverplichting voor deze bedrijven onvoldoende waarborg geeft voor de integriteit van die bedrijven. In 2003 zal een evaluatie van de uitvoering van de saneringsregelingen voor asbestwegen worden uitgevoerd.

Beleidsprogramma Milieu en gezondheid

Het actieprogramma start in 2003 en heeft twee doelen:

1. Meer inzicht krijgen in aard en omvang van gezondheidseffecten als gevolg van blootstelling aan agentia (bijvoorbeeld chemische stoffen, verontreiniging van de buitenlucht, verontreiniging van de bodem, etc.) uit het milieu.
2. Maatregelen treffen om nadelige effecten zowel landelijk als regionaal terug te dringen. Actieve communicatie met de bevolking (een beter begrip van risico's door de bevolking en beter begrip van overheden waar burgers zich zorgen over maken) is verder een essentieel onderdeel van de acties. Een deel van de acties zal door lokale overheden moeten worden uitgevoerd. Hiervoor is in het kader van het NMP4 jaarlijks een bedrag van € 2,27 mln begroot.

Dit moet bijdragen tot de bewustwording van de bevolking van de genoemde gezondheidseffecten. De uitvoering van het actieprogramma vindt plaats in nauw overleg met het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. In 2004 zal een tussentijdse evaluatie van de bereikte doelen van het Actieprogramma worden uitgevoerd (zie ook verhoging gezondheidsniveau van binnenwoningen en gebouwen in beleidsartikel 3.2.2).

Tabel 12.2 Prestaties 2003	
Operationeel doel:	Beheersen milieurisico's van stoffen
Belangrijkste prestaties:	
Uitvoering SOMS: eindrapportage uitvoeringsprogramma SOMS aan Tweede Kamer aanbieden; inwerkingtreding Amvb uitvoering SOMS onder de Wet milieugevaarlijke stoffen; implementatie kennisinfrastructuur	
Afhandeling kennisgevingen nieuwe stoffen en bestaande stoffen	
Inwerkingtreding Besluit asbestinventarisatie in niet-sloopsituaties en herzien Asbestverwijderingsbesluit; uitvoering spijtoptantenregeling sanering asbestwegen.	
Uitvoering Actieprogramma Milieu en Gezondheid	
Beleidsevaluatie:	
Evaluatie van de doelstelling is voorzien van 2003 t/m 2007	

Tabel 12.3 Beleidsevaluatie					
Omschrijving	2003	2004	2005	2006	2007
SOMS	Jaarlijkse monitoring van de doelstellingen	Jaarlijkse monitoring van de doelstellingen	Jaarlijkse monitoring van de doelstellingen	Jaarlijkse monitoring van de doelstellingen	Jaarlijkse monitoring van de doelstellingen
Milieu en Gezondheid		Tussentijdse evaluatie bereiken doelstellingen van het Actieprogramma		Evaluatie bereiken doelstellingen van het Actieprogramma	
Sanering asbestwegen	Evaluatie uitvoering saneringsregelingen asbestwegen				

12.2.2. Beheersen milieurisico's van afvalstoffen

Centrale doelstelling

De centrale doelstelling van het afvalstoffenbeleid is minder afvalstoffen en een zodanig beheer van afvalstoffen die toch ontstaan dat de milieuhygiënische gevolgen aanvaardbaar zijn. Op grond van de Wet milieubeheer heeft de minister het Landelijk Afvalbeheerplan (LAP) opgesteld dat medio 2002 is vastgesteld. Het loopt van 2002 tot en met 2006 en zal in 2006 worden herzien. Het plan heeft een doorkijk tot en met 2012.

Tabel 12.4 Doelstellingen algemeen afvalstoffenbeleid voor 2012 uit het LAP		
Omschrijving	realisatie 2000* (in Mton)	doelstelling 2012 (in Mton)
Aanbod	57**	66***
Nuttige toepassing	44	57
Verbranden	8	6
Storten	5	2
Lozen	1	1

* De voortgang van het LAP wordt jaarlijks door het Afval Overleg Orgaan gemonitord. De cijfers van een bepaald jaar komen medio van het daarop volgende jaar beschikbaar.

** De som van het totaal wijkt af als gevolg van afronding.

*** De groei beperken van het afvalaanbod tot 16% bij een voorspelde groei van 38% van het BBP.

Algemeen afvalstoffenbeleid

Op 1 mei 2002 is de wijziging van de Wet milieubeheer (structuur beheer afvalstoffen) in werking getreden. In 2003 zal nog een aantal uitvoering AMvB's en ministeriële regelingen in werking treden. Het betreft de Wijziging Inrichtingen- en vergunningenbesluit milieubeheer (ministeriële verklaringen van geen bezwaar en vergunningstermijn), het Besluit vergunningstelsel inzamelen afvalstoffen, het Besluit scheiden en gescheiden houden en het Besluit afgifte, ontvangst en vervoer van bedrijfsafvalstoffen. Met deze regelingen wordt beoogd de transacties met afvalstoffen in de markt beter controleerbaar te maken. In 2005 zal een algehele evaluatie van het hoofdstuk Afvalstoffen Wm worden uitgevoerd. Om de doelstellingen uit het LAP ten aanzien van preventie en hergebruik/nuttige toepassing te realiseren, wordt in 2003 sterk ingezet op het bevorderen van afvalscheiding en afvalpreventie bij huishoudens en bij

bedrijven. Voor huishoudelijk afval wordt, samen met gemeenten en provincies, het «Stimuleringsprogramma afvalscheiding en afvalpreventie van huishoudelijk afval» uitgevoerd, waarmee de hierna volgende doelstellingen worden nagestreefd.

Tabel 12.5 Door consumenten te scheiden afvalstoffen

	Aanbod * (2000, kton)	Gescheiden ingezameld * (2000, in %)	Doelstelling (2006, in %)
GFT-afval	2 754	53	55 ¹
Papier en karton	1 989	50	75 ²
Glas (eenmalig)	517	63	90
Textiel	155	33	50
Wit- en bruingoed	162	73	90
Klein chemisch afval	41	54	90
Totaal huishoudelijk afval (incl. grof huishoudelijk afval)	8 624	45	60

¹ De afgelopen 5 jaren is de gescheiden inzameling van GFT-afval constant gebleven (ca. 1 500 kton). Het is niet realistisch om voor deze stroom een toename tot 60% na te streven. Daarom is de doelstelling bijgesteld naar 55%.

² 85% tot 90% van al het papier en karton is inzamelbaar. De doelstelling is 85% van het inzamelbare papier en karton gescheiden in te zamelen. Dat komt overeen met 75% van het totaal aanbod papier en karton.

* De cijfers van een bepaald jaar, afkomstig van het Afval Overleg Orgaan, komen medio van het daarop volgende jaar beschikbaar.

Voor afvalstoffen van bedrijven wordt preventie en hergebruik bevorderd door uitvoering te geven aan de actiepunten van het Uitvoeringsprogramma «Met preventie naar duurzaam ondernemen» van de gezamenlijke overheden. Deze actiepunten betreffen onder meer het bevorderen van het in milieuvergunningen opnemen van regels voor afvalscheiding en de handhaving daarvan en het bevorderen van preventieve maatregelen bij bedrijven door inzet van stimulerende instrumenten. Monitoring van de resultaten vindt jaarlijks plaats. VROM streeft ernaar dat in 2006 in Nederland 3–4 Mton hoogcalorisch afval als brandstof wordt ingezet. Daartoe wordt in 2003 getracht financiële en organisatorische instrumenten te realiseren en vergunning-procedures te versnellen. Eén en ander zal daarbij afhankelijk zijn van budgettaire inpasbaarheid. Wat betreft financiële stimulering zal zoveel mogelijk worden aangesloten bij bestaande kaders (met mogelijke aanpassingen daarin), waarbij de bijdrage aan de vermindering van CO₂ emissies en de vervanging van primaire brandstoffen belangrijke criteria vormen. Hierdoor wordt voor het bedrijfsleven het realiseren van capaciteit voor nascheiding en het thermisch verwerken van hoog calorisch afval aantrekkelijker. Door deze nieuwe capaciteit wordt het storten van brandbaar restafval tussen 2002 en 2006 beëindigd en een bijdrage geleverd aan het klimaatbeleid.

Specifiek afvalstoffenbeleid

Voor een groot aantal afvalstoffen wordt naast generiek beleid ook specifiek beleid gevoerd. De instrumenten om dit beleid te effectueren lopen uiteen van stimulerend tot regulerend. Voor enkele belangrijke afvalstoffen zijn de doelstellingen en de beleidsprestaties in 2003 in de onderstaande tabel vastgelegd.

Tabel 12.6 Afvalstroom

	Doel 2003 (tenzij anders vermeld)	Prestatie 2003
Autobanden	> 60% producthergebruik	Inwerkingtreding gewijzigd besluit verwijdering autobanden
Autowrakken	> 20% materiaalhergebruik 85% materiaalhergebruik Vanaf 2007: 95% nuttige toepassing (waarvan tenminste 85% materiaalhergebruik)	Uitvoering AMvB autowrakken
Bouw- en sloopafval	> 90% nuttige toepassing	Implementatie van het speerpuntenprogramma en opstellen Amvb slopen
Wit- en bruingoed	> 45% – 75% hergebruik, afhankelijk van categorie	Sturing en begeleiding plannen van de industrie, aanpassing Besluit verwijdering wit- en bruingoed als gevolg van Europese regelgeving
AVI-reststoffen	100% nuttige toepassing van bodemskwaliteitsverbetering tot N2-kwaliteit vóór 1-1-2005 30% nuttige toepassing van vliegias	Begeleiding onderzoek op het gebied van AVI-reststoffen
Land- en tuinbouwfolies	> 70% hergebruik	Uitvoeringsplannen van de industrie zullen worden begeleid
Batterijen	90 % gescheiden inzameling (in 2002); hierover wordt in 2003 gerapporteerd	Uitvoeringsplannen van de industrie zullen worden begeleid
Scheepsafvalstoffen binnenvaart	Lekvrije verwijdering door introductie van indirecte financiering	Verdere afbouw van subsidiëring branche met gelijktijdige opbouw van de indirecte financiering; bevorderen van ratificatie door andere EU-landen van het scheepsafvalstoffenverdrag
Fotografisch gevaarlijk afval Accu's	Het tot stand brengen van preventie door de branche Bevordering van milieuhygiënische verwerking van accu's	Opstellen amvb producentenverantwoordelijkheid Ontwikkeling van instrumenten gericht op verbetering van verwerking in het buitenland (in Nederland zijn geen verwerkingsfaciliteiten)
Sloopschepen	Verbetering van milieu- en arbeidsomstandigheden van slopen van schepen wereldwijd; idem als hiervoor	Opzetten en invulling geven aan een mondiaal actieprogramma, samen met een aantal andere Europese landen
Afval van verlichting	In de periode 2002–2006 komen tot verbetering van gescheiden inzameling van gasontladinglampen tot meer dan 75%	Maken van afspraken ter verbetering met inzamelers, installateurs en groothandel

De doelstellingen voor verpakkingen zijn vastgelegd in het Convenant Verpakkingen III. In een deelconvenant zwerfafval zijn de doelstellingen voor de bestrijding van het zwerfafval vastgelegd. Afgesproken is dat per 31-12-2005 de hoeveelheid zwerfafval met 45% ten opzichte van de in 2002 gemeten hoeveelheid moet zijn afgenomen. Voor blikjes en flesjes is dit 80% ten opzichte van de hoeveelheid in 2001. Per 1-1-2004 moet de hoeveelheid blikjes en flesjes met 2/3 zijn afgenomen ten opzichte van de hoeveelheid in 2001. Als dit niet het geval is, zal een wettelijke statiegeld regeling van kracht worden.

In 2003 zullen de activiteiten van VROM zijn gericht op monitoring, het geven van algemene voorlichting, waar mogelijk het bevorderen dat instrumenten worden ontwikkeld om de handhaving te vergemakkelijken en in algemene zin voorwaarden te scheppen.

Tabel 12.7 Doelstellingen verpakingsafval			
Verpakingsafval	Aanbod (1999, kton)	Hergebruik 2000	Doelstelling 2005
Papier en karton	1 418	67 %	75 %
Glas (eenmalig)	436	78 %	90 %
Metaal	210	77 %	85 %
Kunststof	510	22 %	27 %
Totaal van bovengenoemde verpakkingen	2 574	62 %	75 %
Hout (aparte doelstelling)	477	25 %	15 %

De doelstelling voor verwijdering (storten en verbranden) zal worden gerealiseerd door extra preventie en nuttige toepassing van afvalstoffen. De maatregelen op dit vlak zijn hiervoor al aan de orde gekomen (inzet van afval als brandstof, Stimuleringsprogramma afvalscheiding en afvalpreventie van huishoudelijk afval, uitvoeringsprogramma «Met preventie naar duurzaam ondernemen»).

Uitvoering

De uitvoering van de Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen (EVOA) geschiedt door het afhandelen van EVOA-kennisgevingen. Het doel hiervan is dat er controle en inzicht is op de overbrenging van afvalstoffen en dat vanwege het afvalstoffenbeleid tegen bepaalde overbrengingen bezwaar kan worden gemaakt. Gezien de verdere internationalisering van de afvalstoffenmarkt en door de veranderingen in het beleid, neemt het aantal overbrengingen toe. In 2003 zal een evaluatie van de (nationale) EVOA worden uitgevoerd.

Tabel 12.8 Doelmatigheidskengetal in-, uit- en doorvoer van afvalstoffen (bedragen in €1)						
Omschrijving/benaming	Realisatie				Begroting 2002	Begroting 2003
	1998	1999	2000	2001		
Aantal afgehandelde EVOA-kennisgevingen	1 417	1 544	1 557	1 770	1 650	1 650
Aantal transport meldingen	100 000	120 000	175 748	265 608	150 000	150 000
Totale kosten per jaar*	1 207 468	1 372 140	1 572 574	2 277 717	2 224 000	2 224 000
Kostprijs afgehandelde EVOA-kennisgevingen	843	889	1 015	1 287	1 348	1 348

* inclusief BTW en exclusief personeelskosten bij Milieubeheer

Toelichting

De kostprijs per afgehandelde kennisgeving is sterk gestegen omdat er meer werkzaamheden per kennisgeving zijn opgedragen dan voorheen het geval was. Het aantal kennisgevingen hangt samen met de Europese markt voor verwerking van afvalstoffen die nuttig kunnen worden toegepast. Export van nuttig toe te passen afvalstoffen kan niet worden tegen gegaan. De stijging van het aantal transportmeldingen hangt samen met de stijging van het aantal kennisgevingen. Omdat veel transporten per as gaan en omdat voornamelijk algemene kennisgevingen voor de periode van één jaar worden gedaan, ligt het aantal transporten per kennisgeving nu gemiddeld op ca. 100.

Op basis van de in 2003 inwerking tredende besluiten «Besluit afgifte, ontvangst en vervoer van bedrijfsafvalstoffen» en «Besluit transporteurs,

inzamelaars, bemiddelaars en handelaren» en voortvloeiend uit de nieuwe taken die zijn vastgelegd in de Wet tot wijziging van de Wet milieubeheer (structuur beheer afvalstoffen, Stb. 2001, 346) worden de twee volgende systemen operationeel:

- Het systeem van melden en registreren van binnenlandse afgifte van gevaarlijke en bedrijfsafvalstoffen wordt in 2003 gerealiseerd en zal operationeel zijn per 1 januari 2004. Dit systeem heeft als doel ten behoeve van de handhaving te signaleren, welke transportbewegingen er plaats vinden, met welke afvalstoffen en wanneer;
- Het systeem van registreren van transporteurs, inzamelaars, bemiddelaars en handelaren afval zal per 1 januari 2003 operationeel zijn. Met de registratie wordt beoogd zicht te krijgen op de beroepsgroep en hiermee wordt tevens voldaan aan zowel een Europeesrechtelijke als aan een nationale wettelijke verplichting (artikel 10.45 en 10.55 Wm). In 2005 vindt een evaluatie van de werking van het systeem plaats.

Verder worden in 2003 de volgende activiteiten in internationaal verband uitgevoerd. Het zorgdragen voor de Nederlandse bijdragen aan de Europese discussies inzake de definiëring van afvalstoffen en het onderscheid nuttige toepassing en verwijdering; bijdragen aan het ontwikkelen van een gelijkwaardige aanpak bij de verwerking van afvalstoffen in de te onderscheiden lidstaten; realiseren van de ondertekening van het aansprakelijkheidsprotocol voor het Verdrag van Bazel; implementatie van Europese richtlijnen in de Nederlandse regelgeving; notificatie van relevante Nederlandse regelgeving (uitvoeringsregels Wm) en beleidsproducten.

Tabel 12.9 Prestaties 2003	
Operationeel doel:	Beheersen milieurisico's van afvalstoffen
Belangrijkste prestaties:	
Vaststelling maatregelen en regelingen gebaseerd op gewijzigde hoofdstuk Wet milieubeheer	
Uitvoering Stimuleringsprogramma afvalscheiding en afvalpreventie van huishoudelijk afval	
Uitvoering Uitvoeringsprogramma met preventie naar duurzaam ondernemen	
Specifiek beleid ten aanzien verschillende afvalstoffen	
Continuering werkzaamheden Platform secundaire brandstoffen	
Inzet en ontwikkeling van stimuleringsinstrumenten voor bevordering verhoging energierendement bij verbranding	
Implementatie EU-richtlijn storten en stimulering sanering stortplaatsen en hergebruik van vrijkomende afvalstoffen	
Afhandeling van 1650 EVOA-kennisgevingen	
Activiteiten m.b.t. aanpassing EVOA en inbreng van deskundigheid in overleg m.b.t. het Verdrag van Bazel	
Realisatie van systeem van melden en registreren van binnenlandse afgifte van gevaarlijke en bedrijfsafvalstoffen	
Uitvoering systeem van registreren van transporteurs, inzamelaars, bemiddelaars en handelaren van afval	
Beleidsvaluatie:	
Evaluatie van de doelstelling is voorzien van 2003 t/m 2007	

Tabel 12.10 Beleidsevaluatie

Omschrijving	2003	2004	2005	2006	2007
LAP	Jaarlijkse monitoring en evaluatie van de doelstellingen	Jaarlijkse monitoring en evaluatie van de doelstellingen	Evaluatie en herziening van het LAP	Vaststelling LAP II	Jaarlijkse monitoring en evaluatie van de doelstellingen
Wet- en regelgeving afvalstoffen			Algehele evaluatie van het hoofdstuk Afvalstoffen Wm (art. 21.2)		
Preventie en nuttige toepassing	Monitoring vergunning-aanvragen door gemeenten	Monitoring vergunning-aanvragen door gemeenten	Monitoring vergunning-aanvragen door gemeenten		
Preventie door duurzaam ondernemen	Jaarlijkse monitoring van het programma	Jaarlijkse monitoring van het programma	Jaarlijkse monitoring van het programma	Jaarlijkse monitoring van het programma	Jaarlijkse monitoring van het programma
Specifiek beleid m.b.t. afvalstoffen	Wordt meegenomen in de jaarlijkse rapportage over het LAP	Wordt meegenomen in de jaarlijkse rapportage over het LAP	Wordt meegenomen in de jaarlijkse rapportage over het LAP	Wordt meegenomen in de jaarlijkse rapportage over het LAP	Wordt meegenomen in de jaarlijkse rapportage over het LAP
In-, uit- en doorvoerbeleid (inclusief EVOA)	Evaluatie werking EVOA-regeling				
Meldsysteem voor afvalstoffen			Evaluatie werking systeem		
Scheepsafvalstoffen	Bezien in hoeverre het systeem van indirecte financiering heeft voldaan aan de subsidievoorwaarden				

12.2.3. Beheersen milieurisico's van straling

Doel van het stralingsbeleid is een situatie te bereiken waarin mens en milieu beschermd zijn tegen de gevolgen van straling. Hiertoe zijn in de Kernenergiewet voor ioniserende straling grenswaarden geformuleerd die niet mogen worden overschreden. Boven deze grenswaarden worden geen vergunningen verleend. Onder deze grenswaarden wordt door middel van actuele vergunningen gestreefd naar een zo laag mogelijke blootstelling aan straling van mens en milieu.

De volgende subdoelen worden onderscheiden:

1. De beheersing van milieurisico's bij normaal bedrijf van nucleaire installaties zoals bedoeld in artikel 15 van de Kernenergiewet (KEW), alsmede de preventie en beheersing van grote ongevallen bij dergelijke installaties;
2. De beheersing van milieurisico's van gebruik/toepassing van radioactieve stoffen en toestellen zoals bedoeld in de artikelen 29 en 34 van de Kernenergiewet. In dit beleidsveld is inbegrepen de stralingsprestatie van woningen;
3. De beheersing van milieurisico's van radioactieve stoffen in het afvalstadium bij tijdelijke en permanente opslag. Hierbij is inbegrepen de ontmanteling van nucleaire installaties. Het Kabinet zal in overleg treden met de eigenaar van de Kerncentrale Borssele over het

- openhouden van de centrale in relatie tot de economische en veilige levensduur en hierover afspraken maken. Gegeven de Kyoto-verplichting is het niet zinvol de Kerncentrale Borssele voortijdig te sluiten;
4. De beheersing van de risico's verbonden aan het transport en de in-, uit- en doorvoer van radioactieve stoffen;
 5. De beheersing van milieurisico's van niet-ioniserende straling (zoals radiofrequente velden van zendinrichtingen en extreem laagfrequente velden van hoogspanningsleidingen).

De beheersing van de risico's van ioniserende straling (subdoelen 1 tot en met 4) vindt plaats door middel van vergunningverlening. Zie de onderstaande tabel.

In 2003 vinden evaluaties plaats van de MER voor Borssele en voor Delft (Interfacultair Reactor Instituut).

Tabel 12.11 Vergunningverlening transport van splijtstoffen, ertsen en radioactieve stoffen

	realisatie 2000	realisatie 2001	prognose 2002	prognose 2003
Afhandeling van vergunningen voor transport van radioactieve stoffen met in-, uit- en doorvoervergunningen artikelen 15 en 29 KEW	148	184	150	150
Afhandeling van vergunningen artikel 15 KEW	3	5	5	5
Afhandeling van vergunningen artikelen 29 en 34 KEW	40	40	70	50
Afhandeling van meldingen Besluit stralingsbescherming per 2001	nvt	nvt	100	100
Afhandeling van bezwaar- en beroepsprocedures KEW	12		10	10

In 2003 wordt uitvoering gegeven aan het Besluit detectie radioactief schroot. Er zal dan een inrichting zijn waar radioactief besmet schroot kan worden bewaard in afwachting van inspectie en verwerking of retourzending. Het Besluit en de daarop gebaseerde ministeriële regelingen worden in 2004 geëvalueerd. Eveneens zal in 2003 worden gestart met de uitvoering van het onderzoekprogramma naar de terugneembare ondergrondse berging van radioactief afval.

Met betrekking tot subdoel 2 worden de volgende prestaties verricht. De doelstelling van de Stralings Prestatie Norm (SPN) is dat de straling in de woning niet verder toeneemt ten opzichte van 1995. Voor nieuwbouwwoningen bedroeg de gemiddelde stralingsdosis voor de bewoner van de nieuwbouwwoning toen circa 1,2 mSv (milliesievert) per jaar ofwel ongeveer de helft van de totale dosis die een Nederlander gemiddeld ontvangt. Om dit te bereiken is de SPN in 2002 wettelijk geïmplementeerd in het Bouwbesluit dat per 1 januari 2003 van kracht zal worden (zie ook beleidsartikel 3.2.1 garanderen van een minimale kwaliteit van woningen en gebouwen). In aansluiting hierop wordt voor bestaande woningen in 2002 gestart met een uitgebreid voorlichtings- en instructietraject, dat ook in 2003 zal doorlopen. In 2005 zal een beleidsevaluatie plaatsvinden.

Met betrekking tot niet-ioniserende straling (subdoel 5) worden de volgende prestaties verricht. De doelstelling van het Nationale Antennebeleid (NAB) is binnen de kaders van volksgezondheid, leefmilieu en veiligheid (zoals gesteld in het NAB) het stimuleren en faciliteren van voldoende ruimte voor antenne-opstelpunten. Het ligt in de bedoeling om de blootstellingsduur en de zoneringsregeling in 2003 wettelijk te implementeren. In 2003 zal nader beleid met betrekking tot

hoogspanningslijnen geïmplementeerd worden. Dit zal bestaan uit advies- of grenswaarden voor magneetvelden vanwege hoogspanningslijnen. In 2003 zal een evaluatie van het Convenant NAB (toestemming bewoners) worden uitgevoerd.

Tabel 12.12 Prestaties 2003

Operationeel doel:	Beheersen milieurisico's van straling
Belangrijkste prestaties:	Vergunningverlening transport splijtstaven, ertsen en radioactieve stoffen Uitvoering van het Besluit detectie radioactief schroot Start uitvoering onderzoekprogramma terugneembare ondergrondse berging van radioactief afval Inwerkingtreding, voorlichting en instructietraject Stralings Prestatie Norm Implementatie Nationaal Antenne Beleid Implementatie beleid hoogspanningslijnen
Beleidsvaluatie:	Evaluatie van de doelstelling is voorzien van 2003 t/m 2005

Tabel 12.13 Beleidsvaluatie

Omschrijving	2003	2004	2005	2006	2007
Radioactief afval		Evaluatie Besluit detectie radioactief schroot en daarop gebaseerde ministeriële regelingen			
Kerncentrales	Evaluatie MER van de Kerncentrale Borssele Evaluatie MER van de Onderzoeksreactor te Delft (IRI)				
Straling-bescherming	Evaluatie lijst gerechtvaardigde handelingen	Evaluatie Besluit stralings-bescherming			
Stralings Prestatie Norm			Evaluatie wettelijke implementatie Stralings Prestatie Norm		
Nationaal antennebeleid	Evaluatie Convenant Nationaal Antennebeleid (onderdeel toestemming bewoners)				

12.2.4. *Beheersen milieurisico's genetisch gemodificeerde organismen (ggo's)*

De Integrale Nota Biotechnologie (Kamerstukken II, 2000–2001, 27 428 nr. 2) geeft het beleid weer ten aanzien van biotechnologie. Hiertoe is een overzicht gegeven van de huidige stand van zaken van de moderne biotechnologie en zijn diverse beleidsvoornemens geformuleerd. Het doel is de situatie waarin biotechnologie wordt toegepast, gepaard te laten gaan met waarborgen voor de veiligheid, de transparantie van de besluitvorming, de keuzevrijheid voor de burger en de ethische aanvaard-

baarheid. De toepassing van biotechnologie roept veel maatschappelijke discussie op. In 2003 worden de volgende prestaties verricht.

1. Op basis van het Besluit ggo's moeten voor ggo's kennisgevingen worden ingediend en moeten vergunningen worden aangevraagd voordat een ggo in het milieu of op de Nederlandse of Europese markt kan worden geïntroduceerd. De behandeling van kennisgevingen en vergunningaanvragen is uitbesteed aan het Bureau ggo (RIVM).

Tabel 12.14 Kennisgevingen en vergunningen ggo's

Omschrijving:	Realisatie 1999	Realisatie 2000	Realisatie 2001	Prognose 2002	Prognose 2003
Kennisgevingen ingeperkt gebruik	564	453	673	650	650
Vergunningen introductie in het milieu*	32	43	49	15	20
Vergunningen marktintroductie in Nederland*	9	9	7	Pm	Pm
Vergunningen marktintroductie in rest EU*	12	12	11	Pm	Pm
Afhandelen bezwaarprocedures*	21	7	10	5	7
Afhandelen beroepsprocedures*	4	7	7	5	7

* procedures nemen meerdere jaren in beslag

2. De beleidsvoornemens uit de Integrale Nota Biotechnologie leiden in 2003 tot prestaties zoals het aansturen van een onderzoek naar de effecten van ggo's op het ecosysteem en het afronden van het onderzoek naar nieuwe detectiemethoden van ggo's. Daarnaast zullen de ingediende moties worden uitgevoerd (Kamerstukken II, 2001–2002, 27 428 en 27 543, nrs. 12 tot en met 32). In 2005 zal een evaluatie worden uitgevoerd.
3. Het plan van aanpak genomics heeft als doel de genomics-kennisinfrastructuur te versterken in Nederland (genomics is het door grootschalige DNA sequentie-analyse in kaart brengen van de genomen van mensen, dieren, planten en micro-organismen en het grootschalige onderzoek naar de functie van genen en de manier waarop erfelijke eigenschappen, zoals vastgelegd in genen, worden vertaald naar het functioneren van een cel en uiteindelijk het gehele organisme). Hiertoe heeft het Kabinet een aantal maatregelen geformuleerd voor in ieder geval een eerste periode van 5 jaar. In 2003 wordt gestart met de uitvoering. Dit betreft met name het aansturen en het medefinancieren van het Centraal Regie-Organen dat onderzoeksprogramma's op het terrein van genomics coördineert. In 2004 zal een tussentijdse evaluatie worden uitgevoerd.
4. De Commissie Genetische Modificatie (COGEM) adviseert over de risico's van ggo's voor mens en milieu ten behoeve van de vergunningverlening in het kader van het Besluit ggo. In 2003 zal de COGEM meer aandacht besteden aan maatschappelijk ethische vraagstukken en onderzoek doen naar ggo's en ecologie. De COGEM zal in 2003 haar 4-jaarlijkse wettelijk verplichte evaluatie uitvoeren.
5. Het leveren van de Nederlandse inbreng voor het opstellen van een Europese verordening in het kader van de implementatie van het Biosafety Protocol. Daarna het uitvoeren van de verordening als deze in 2003 in werking treedt. In 2003 zal verder worden bezien of daardoor aanpassing van de Nederlandse regelgeving noodzakelijk is. Het Biosafety Protocol heeft als doel het beschermen van de biodiversiteit tegen grensoverschrijdende transporten van ggo's. Dit doel wordt bewerkstelligd door de verplichting van de partijen, betrokken bij het Biosafety Protocol of exporteurs om voorafgaand aan een grens-

overschrijdend transport van ggo's eerst toestemming te verkrijgen van het land van import.

Tabel 12.15 Prestaties 2003

Operationeel doel: Beheersen milieurisico's genetisch gemodificeerde organismen (ggo's)

Belangrijkste prestaties:

Afhandeling van kennisgevingen en vergunningen voor ggo's
 Uitvoering Integrale Nota biotechnologie en moties Tweede Kamer terzake
 Uitvoering plan van aanpak genomics
 Implementatie en uitvoering Biosafetyprotocol en aanpassing Nederlandse regelgeving
 Herziening van het Besluit ggo door implementatie EU-richtlijn 2001/18 en 1998/81

Tabel 12.16 Beleidsevaluatie

Omschrijving	2003	2004	2005	2006	2007
COGEM	Uitvoering 4-jaarlijkse wettelijke evaluatie				
Genomics		Tussentijdse evaluatie Genomics			
Integrale Nota Biotechnolo- gie (INB)			Evaluatie uitvoering Integrale Nota Biotechnologie		

12.3. Groeiparagraaf

Algemeen

Er zal voor het opzetten van evaluatieonderzoek een programmatische aanpak worden opgezet. Het evaluatiebeleid geeft aan dat elk onderdeel van het beleid of een onderdeel daarvan elke 5 jaar zal worden geëvalueerd. Om hieraan een structurele invulling te geven zal meer programmatisch worden aangegeven wanneer beleidsevaluaties plaatsvinden. Ook zal worden bezien of het mogelijk is om tussendoelen te formuleren voor de lange termijndoelen. Daarnaast zal worden gewerkt aan het meetbaar formuleren van doelen. Bijvoorbeeld voor het systeem van registreren van transporteurs, inzamelaars, bemiddelaars en handelaren in afval.

Beheersen milieurisico's van stoffen

Er zal worden nagegaan of de voor stoffen te ontwikkelen kennisinfrastructuur inzicht kan verschaffen voor de jaarlijkse verantwoording. De infrastructuur is nog in een fase van ontwikkeling waarbij nog nagegaan dient te worden welke gegevens zullen worden gegenereerd. Daarna kan worden vastgesteld of deze informatie gebruikt kan worden voor de verantwoording.

Er zal worden nagegaan of de beoogde doelen van het Actieprogramma Milieu en Gezondheid meetbaar kunnen worden geformuleerd.

12.4. Budgettaire gevolgen

Tabel 12.17 Bedragen in €1000							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verplichtingen:	39 399	33 657	31 787	31 194	32 756	33 735	34 489
Uitgaven:	33 267	34 558	33 522	32 282	33 664	33 735	34 489
Programma	26 741	27 393	26 742	25 502	26 884	26 955	27 709
Beheersen milieurisico's van stoffen		4 567	4 289	3 803	4 348	4 348	4 604
Subsidies stoffenbeleid		1 500	750	750	750	750	750
Overige instrumenten stoffenbeleid		3 067	3 539	3 053	3 598	3 598	3 854
Beheersen milieurisico's van afvalstoffen		16 406	16 092	15 527	16 233	16 233	16 700
Subsidies afvalstoffenbeleid		6 066	2 884	2 797	2 884	2 884	2 884
Overige instrumenten afvalstoffenbeleid		10 340	13 208	12 730	13 349	13 349	13 816
Beheersen milieurisico's van straling		647	651	666	725	725	756
Overige instrumenten stralingsbeleid		647	651	666	725	725	756
Beheersen milieurisico's van GGO's		131	355	355	355	426	426
Overige instrumenten GGO-beleid		131	355	355	355	426	426
Onverdeeld programma		5 642	5 355	5 151	5 223	5 223	5 223
Onderzoek DGM		4 734	4 833	4 629	4 701	4 701	4 701
Communicatie-instrumenten		908	522	522	522	522	522
Apparaat	6 526	7 165	6 780	6 780	6 780	6 780	6 780
Ontvangsten:		908	908	908	908	908	908

12.5. Budgetflexibiliteit

Tabel 12.18 Bedragen in €1000										
	2003		2004		2005		2006		2007	
1. Totaal geraamde kasuitgaven		33 522		32 282		33 664		33 735		34 489
2. Waarvan apparaatsuitgaven –		6 780		6 780		6 780		6 780		6 780
3. Dus programma-uitgaven		26 742		25 502		26 884		26 955		27 709
4. Waarvan juridisch verplicht	13%	3 601	16%	4 030	15%	4 096	15%	4 106	14%	3 911
5. Waarvan complementair noodzakelijk en/of bestuurlijk gebonden	58%	15 513	53%	13 529	42%	11 410	41%	11 144	41%	11 430
6. Niet onder 4 en 5 begrepen* (eventueel reserveringen op basis van een regeling of beleidsprogramma)	29%	7 628	31%	7 943	42%	11 378	43%	11 705	45%	12 368
7. Totaal	100%	26 742	100%	25 502	100%	26 884	100%	26 955	100%	27 709

Toelichting:

Van alle uitgaven is een gedeelte juridisch verplicht. De meeste uitgaven worden jaarlijks aangegaan (Afval Overleg Orgaan, Stichting Scheepsafvalstoffen Binnenvaart, Gezondheidsraad, EVOA, Commissie Genetisch Gemodificeerde Organismen) en hebben te maken met wettelijk opgedragen taken.

Artikel 13. Handhaving

13.1. Algemene beleidsdoelstelling

De handhaving door VROM is gericht op een aantoonbaar betere naleving van de regels en een betere uitvoering van het VROM-beleid. Daarmee wordt bijgedragen aan een veiliger, gezonder en duurzamer leefomgeving en in samenhang hiermee een hogere kwaliteit van wonen, ruimte en milieu. De VROM-Inspectie zorgt voor de handhaving van het VROM-beleid en wet- en regelgeving ten aanzien van milieu, wonen en ruimte.

Tot de handhavingstaken van VROM behoren:

- **Eerstelijns toezicht:** toezien dat de wet- en regelgeving waarvoor de minister van VROM het bevoegd gezag is, wordt nageleefd. VROM treedt direct bestuursrechtelijk en/of strafrechtelijk op indien overtredingen van kernbepalingen worden geconstateerd.
- **Tweedelijns toezicht:** toezicht op uitvoering en naleving door andere overheden van VROM-wet- en regelgeving. VROM treedt of direct zelf op indien overtredingen van kernbepalingen worden geconstateerd of verzoekt de betrokken overheidsinstantie om handhavend op te treden.
- **Handhaving van rijksbeleidsnota's:** het bewaken dat beleid van andere overheden in lijn is met rijksbeleidsnota's en interveniëren in die richting, anders dan in het kader van toezicht op grond van wet- en regelgeving (bezwaar en beroep).
- **Observeren, signaleren en informeren:** VROM observeert de naleving van beleid en wet- en regelgeving in het veld en koppelt dit terug met de betrokken actoren (beleid en uitvoering) opdat de naleving van het beleid verbeterd zal worden.
- **Opsporing:** het instellen van een onderzoek naar strafbare feiten in het kader van het strafproces eventueel als gevolg van toezicht ter voorbereiding van strafvorderlijke beslissingen. Waar handhaving en toezichtresultaten daartoe aanleiding geven zal – in overleg met het OM – een strafrechtelijk onderzoek gestart worden.

13.2. Operationele doelstellingen

13.2.1. Strategie (artikel 1)

Strategievorming

De VROM-Inspectie ontwikkelt een nalevingstrategie. Daarin worden prioriteiten primair vanuit een risicobenadering vastgesteld. Handhavingsactiviteiten richten zich vooral op zaken waarbij de risico's voor gezondheid en veiligheid van burgers en voor duurzaamheid het grootst zijn. Daarnaast worden prioriteiten gesteld op basis een nadere analyse van wettelijke taken. Hierbij wordt aangesloten op de aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer in haar rapport «Handhaving door rijksinspecties» (maart 2002). De komende jaren zal de nalevingstrategie verder worden uitgewerkt (zie groeiparagraaf). Inhoudelijke keuzes zullen daarbij onderbouwd worden door feitelijke gegevens: toezichts- en opsporingsdata, risico-analyses, gegevens van andere diensten, informatie uit monitoringssystemen (overheidsprestaties, emissies door vervuilende bedrijven), analyses van klachten en vragen van burgers (bijvoorbeeld via het digitale meldpunt Lokaal Signaal) etc. Een actief kennismanagement en investeringen in efficiënte informatiesystemen zullen hierbij ter ondersteuning worden ontwikkeld.

Handhaving zal minder generiek worden en meer gericht worden op specifieke thema's en onderwerpen die maatschappelijk relevant zijn. Dit

impliceert dat ook regionaal andere accenten in de handhaving mogelijk zijn. Tegelijkertijd worden rechtszekerheid en rechtsgelijkheid gewaarborgd door de dertig al bestaande VROM-Inspectie Standaard Procedures (VIP's) volgens een meerjarenplanning periodiek te actualiseren. Voor regelingen waarvoor nog geen VIP's bestaan, zullen deze ontwikkeld worden.

In lijn met de aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer zal scherp zicht worden gehouden op vervolgacties door gemeenten naar aanleiding van eerdere Inspectieonderzoeken («nazorg»). Indien daartoe aanleiding bestaat, zal een gemeente die in gebreke blijft actief worden aangespoord de handhaving te verbeteren. Waar nodig (en mogelijk) wordt dit dwingend opgelegd of zal gebruik gemaakt worden van gerichte publiciteit. In uiterste gevallen kan een gemeente onder verscherpt toezicht worden geplaatst.

Een ander uitgangspunt is dat regelgeving handhaafbaar, uitvoerbaar en fraudebestendig dient te zijn. Dit geldt zowel voor de herijking van bestaande VROM-regelgeving als voor nieuwe regels (ex ante evaluatie). Praktijkervaringen uit handhavingactiviteiten zullen in voorkomende gevallen tot aanbevelingen van de VROM-Inspectie voor aanpassing van de regelgeving leiden (ex post evaluatie).

Voorjaar 2003 (jaarverantwoording in de Tweede Kamer in mei) is een integrale, VROM-brede Handhavingrapportage over 2002 beschikbaar. In april 2003 wordt aan de Europese Unie gerapporteerd over de ervaringen met de uitvoering van de EU-aanbeveling van 4 april 2001 betreffende minimumcriteria voor milieu-inspecties in de lidstaten (2001/331/EG). Hierbij zal zoveel mogelijk gebruik gemaakt worden van beschikbare gegevens van de regionale en lokale handhavinginstanties.

Monitoring

De activiteiten in het kader van de doelgroepen- en overheidsmonitoring zullen worden gecontinueerd. Met monitoring wordt beoogd trendmatige informatie te verkrijgen in de milieumaatregelen van de diverse overheden en de effecten daarvan in de praktijk (milieudruk). Van oudsher waren monitoringsactiviteiten door de VROM-Inspectie geconcentreerd op het beleidsterrein milieu. In 2003 zullen bestaande monitoringsystemen worden verbreed naar (delen van) de beleidsterreinen wonen en ruimte. Monitoringsgegevens worden gebruikt bij het stellen van handhaving-prioriteiten door de VROM-Inspectie. Resultaten van monitoring zullen worden teruggekoppeld naar de VROM-beleidsdirecties.

Een bestaand knelpunt is de medewerking van partijen om de gevraagde gegevens vrijwillig aan te leveren. Ter oplossing van dit knelpunt wordt regelgeving voorbereid voor de overheidsmonitor en wordt er een convenant met de CCDM-partners voorbereid voor de doelgroepmonitor. Ten aanzien van doelgroepmonitoring zal een rapportage over afvalstoffen en emissies in 2001 worden opgesteld waarin ook schattingen over 2002 zijn opgenomen. Deze gegevens worden evenals de gegevens over 1990, 1995 en 2000 in een datawarehouse gepubliceerd en via Internet ontsloten.

Het systeem van overheidsmonitoring zal leiden tot een rapport over de milieuprestaties door overheden (gemeenten, provincies, waterschappen en Rijk) over 2002. Deze gegevens worden evenals de gegevens over 1999, 2000 en 2001 in een datawarehouse gepubliceerd en via Internet ontsloten.

13.2.2. Opsporing en fraudebestrijding

De uitvoering van strafrechtelijke onderzoeken op het terrein van de ordeningswetgeving van het ministerie van VROM (eventueel in combinatie van het commune strafrecht) is de taak van de VROM Inlichtingen- en opsporingsdienst (VROM-IOD).

Prioriteit ligt bij de bestrijding van de (middel)zware georganiseerde / organisatie criminaliteit. Speerpunten hierin zijn de milieucriminaliteit en de subsidieverstrekking op de beleidsterreinen van het ministerie van VROM. Verder wordt bij (vermoeden van) (on)rechtmatig handelen door woningcorporaties de VROM-IOD ingeschakeld.

Er worden binnen deze taakstelling drie niveaus onderscheiden:

1. De VROM-IOD wint zelfstandig informatie in door ontsluiting van open en gesloten bronnen en voert op basis daarvan (eigen) opsporingsonderzoeken uit.
2. Daarnaast voert zij strafrechtelijk onderzoek uit als follow up van toezichtonderzoeken van de Inspectie. In het laatste geval wordt het instrument opsporing ingezet als sluitstuk van de handhaving. In dit verband is in afstemming met het Functioneel Openbaar Ministerie (FOM) een document opgesteld waarin de «sfeerovergang» is geregeld. In dit document zijn criteria opgenomen die de scheidslijn markeren tussen toezicht en opsporing. In het handhavingarrangement dat met het FOM wordt gesloten staan «weegcriteria» vermeld aan de hand waarvan wordt vastgesteld welke zaken er strafrechtelijk worden opgepakt en uiteindelijk tot vervolging zullen leiden.
3. Als derde categorie wordt, ingeval specifieke deskundigheid en ondersteuning op het gebied van de VROM wet- en regelgeving noodzakelijk is, bijstand verleend bij (veelal regionale) politie-onderzoeken.

De kracht van de VROM-IOD bij de uitvoering van deze taken zit in het kunnen beschikken over zowel tactische als technische deskundigheid, waardoor niet alleen de mate van fraude kan worden vastgesteld, maar tevens (met name in milieuonderzoeken) de milieubelasting als gevolg van onrechtmatig handelen.

In het kader van het prioritaire thema «subsidieverstrekking» wordt gewerkt aan de implementatie van een centrale Afdeling Subsidiefraude (ASF) die zich specifiek gaat richten op zaken met een schadebedrag van maximaal € 25 000. Is het bedrag hoger dan zal het onderzoek door rechercheurs van de gedeconcentreerde teams worden verricht.

De Afdeling Subsidiefraude heeft tot taak inzicht te verkrijgen in de mate waarin fraude wordt gepleegd op de diverse beleidsterreinen van VROM en vervolgens die fraude met innovatieve middelen en eventueel in samenwerking met andere opsporingsdiensten efficiënt en effectief te bestrijden.

Naast de genoemde prioritaire onderwerpen zal de VROM-IOD aandacht besteden aan preventie. Met een Centraal Informatiepunt (CIP) worden overheden in de gelegenheid gesteld te verifiëren of de particuliere partner (bouwers, subsidieaanvragers etc) met wie een overeenkomst moet worden gesloten te goeder naam en faam bekend staat.

Criminaliteit wordt steeds complexer in zowel tactische als technische zin. Daarnaast schuren diverse beleidsterreinen van verschillende departementen langs elkaar heen en/of hebben kleine overlappingsen met elkaar. Het opstellen van criminaliteitsbeelden is dan ook van evident belang. Het vervaardigen van criminaliteitsbeelden geschiedt voor het merendeel

door de Landelijke Milieugroep (LMG) van het Korps Landelijke Politie-diensten (KLPD), waarin de VROM-IOD een belangrijke participant is. In de uitvoering van strafrechtelijke onderzoeken wordt intensief afgestemd en samengewerkt met andere Bijzondere Opsporingsdiensten (BOD'en) en politie-instanties. Dit geldt eveneens voor facilitaire ondersteuning in de vorm van observatie en telefoontaps. Voor technische ondersteuning wordt waar nodig een beroep gedaan op het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het Nederlands Forensisch Instituut (NFI).

Vermoedelijk nog in 2002 worden in de Wet op de Ruimtelijke Ordening strafbepalingen opgenomen, die als economisch delict zullen worden aangemerkt. De VROM-IOD bereidt zich hierop voor en zal zich ook op dit terrein een informatiepositie verwerven. Daarmee wordt bewerkstelligd dat gedurende het begrotingsjaar een evenwichtige inzet wordt geleverd op de aandachtsgebieden milieu, wonen en ruimtelijke ordening.

13.2.3. Crisisbeheersing

De crisisbeheersingstaak van VROM omvat met name de voorbereiding op en afhandeling van crisissomstandigheden op gebied van nucleaire ongevallen, calamiteiten met gevolgen voor milieu en volksgezondheid, de drinkwatervoorziening en de (her)huisvesting van bevolking en overheid. Hoofddoel is een adequate afhandeling met het oog op het beheersen van veiligheids- en gezondheidsrisico's en het minimaliseren van de effecten. Bij optredende crises worden het bevoegd gezag en andere belanghebbenden zo snel mogelijk geïnformeerd en, afhankelijk van de soort en omvang van de crisis, de juiste experts worden opgeroepen om het verantwoordelijk bestuur van advies te voorzien. In voorkomende gevallen is de benodigde meetapparatuur voor het vergaren van nadere voor de besluitvorming relevante gegevens op de kortst mogelijke termijn ter plaatse.

Een crisis is per definitie situationeel bepaald (omvang, aard, omgevingsfactoren) zodat op voorhand geen eenduidige kwaliteitscriteria voor succesvol crisismanagement te benoemen zijn. Wel worden crisissituaties achteraf altijd geëvalueerd waarbij aan de hand van het Kwaliteitsstelsel Crisismanagement wordt bepaald of in de gegeven situatie adequaat is gehandeld en zo niet, welke lessen hieruit getrokken kunnen worden. Tot deze nazorg wordt ook gerekend het in voorkomende gevallen doen van aanbevelingen aan de beleidsdirecties van VROM. De Tweede Kamer wordt periodiek geïnformeerd over de uitvoering van de crisisbeheersingstaak.

Een gedegen voorbereiding op mogelijke calamiteiten is randvoorwaarde voor succesvol crisismanagement. Het Departementaal Coördinatiecentrum en het Meldpunt VROM garanderen permanente bereikbaarheid (24 uur per dag). Jaarlijks worden circa 3 oefeningen gehouden.

Tabel 13.1 Prestaties 2003

Operationeel doel:	strategie (artikel 1)
<p>Ontwikkeling Nalevingstrategie VROM-Inspectie Ex-post beleidsevaluaties Doelgroepmonitoring: Rapport Afvalstoffen en emissies 2001 (december 2003) Overheidsmonitoring: Rapport Milieuprestaties Overheden 2002 (december 2003) Geïntegreerde Handhavingrapportage 2002 (mei 2003) Ex ante toetsing nieuwe VROM-regelgeving en beleid op handhaafbaarheid, uitvoerbaarheid en fraudebestendigheid EU-Rapportage 2001 inzake minimumcriteria milieuspecties (april 2003) Verrichten van opsporingsonderzoeken naar strafbare feiten ter voorbereiding van strafvorderlijke beslissingen</p> <ul style="list-style-type: none"> ● 10 à 15 zelfstandige onderzoeken (middel)zware criminaliteit ● 40 à 50 onderzoeken als follow-up acties van toezichtsactiviteiten ● Samenwerking met politie bij 10 à 15 onderzoeken ● Adequate voorbereiding van, respons op en nazorg van optredende crisissituaties door middel van: <ul style="list-style-type: none"> ● Ingericht en continue (24 uur per dag) beschikbaarheid Departementaal Coördinatie Centrum VROM en bereikbaarheid Meldpunt VROM ● Circa 3 oefeningen ● Inhoudelijke adviezen ten behoeve van besluitvorming door het verantwoordelijk bestuur in geval van een crisissituatie ● Evaluatierapport na elke opgetreden crisis met indien van toepassing concrete aanbevelingen ter verbetering ● (bijdragen aan) 3 jaarlijkse rapportages aan de Tweede Kamer 	

13.2.4. Naleving wet- en regelgeving en beleid betaalbaarheid en vrije woonkeuze (artikel 2)

VROM stimuleert de totstandkoming van woningen en gebouwen die duurzaam zijn en zijn afgestemd op de gevraagde kwaliteit voor wat betreft veiligheid, gezondheid, bruikbaarheid, energiezuinigheid en milieubelasting.

Sinds 1 januari 2002 is het toezicht op toegelaten instellingen in het kader van de *Woningwet* (handhaving *Besluit beheer sociale-huursector (BBSH)*) grotendeels neergelegd bij een zelfstandig bestuursorgaan, het Centraal Fonds voor de Volkshuisvesting (CFV). Het CFV is een onafhankelijk orgaan: het stelt de eigen beleidsregels op en het toezichtsprogramma op. Dit programma wordt wel ter accordering voorgelegd aan de minister. Ook vindt er toezicht op het CFV plaats. De handhavingactiviteiten van de VROM-Inspectie beperken zich tot

- Onderzoek door de VROM-IOD bij vermoeden van frauduleus handelen;
- Het volgen van de voortgang en advisering aan de Minister omtrent de toepassing van sancties ingeval sprake is van een ministeriële aanwijzing;
- Het opstellen van het volkshuisvestelijke deel van het Toezichtsverslag Sociale Huursector.

In het kader van de Huisvestingswet zal de VROM-inspectie op basis van een monitor naar de aanpak door gemeenten van onrechtmatige bewoning eind 2002 bezien in hoeverre de bestrijding intensivering behoeft (zie artikel 2.2.1.4). In voorkomende gevallen (ad hoc, voortvloeiend uit reguliere onderzoeken) zal de VROM-Inspectie handhavend optreden.

VROM gaat misbruik en oneigenlijk gebruik van de Huursubsidiewet tegen door het uitvoeren van strafrechtelijke onderzoeken naar fraudegevallen met betrekking tot de individuele huursubsidie.

Tabel 13.2 Prestaties 2003

Operationeel doel:	naleving wet- en regelgeving en beleid betaalbaarheid en vrije woonkeuze (artikel 2)
Toezichtsverslag Besluit Beheer Sociale Huursector 2002 (december 2003) Gerichte handhavingacties onrechtmatige bewoning (ad hoc voortvloeiend uit reguliere onderzoeken) Monitoren en handhaven aanwijzingen Staatssecretaris aan toegelaten instellingen 400 fraudeonderzoeken Huursubsidiewet	

13.2.5. Naleving wet- en regelgeving en beleid goede woningvoorraad en duurzaam bouwen (artikel 3)

VROM stimuleert de totstandkoming van woningen en gebouwen die duurzaam zijn en zijn afgestemd op de gevraagde kwaliteit voor wat betreft veiligheid, gezondheid, bruikbaarheid, energiezuinigheid en milieubelasting.

VROM draagt bij aan de naleving van de regelgeving van de *Woningwet* en het *Bouwbesluit* door middel van toezicht, handhaving en waar nodig opsporing. De handhaving van bouwregelgeving door lokale overheden dient versterkt te worden. De VROM-Inspectie voert in 2003 onderzoek naar de kwaliteit van de gemeentelijke handhaving. Daar waar nodig worden met de betrokken gemeente afspraken ter verbetering gemaakt en door de VROM-Inspectie gecontroleerd («nazorg»).

Eind 2003 zullen alle gemeenten ten aanzien van de handhaving van de bouwregelgeving zijn onderzocht. De extra financiële middelen (€ 2,9 mln in 2003, daarna jaarlijks € 2,0 mln) die in 2001 zijn verkregen, worden aangewend om extra capaciteit in te zetten in verband met de uitbreiding van het onderzoek naar niet-woningen en gebruiksvergunningen (implementatie aanbevelingen commissie-Alders). Daarnaast worden de extra middelen besteed aan de verbreding van de (extern uitgevoerde) materiële toets.

In 2003 vinden de voorbereidingen plaats van een nieuwe inspectie-methodiek vanaf 2004, samenhangend met de voorgenomen wijzigingen in de *Woningwet* en het *Bouwbesluit* per 1 januari 2004.

VROM ziet toe op correcte naleving van de CE-markering in het kader van de EU-richtlijn bouwproducten. CE-markering garandeert een Europese minimumkwaliteit ten aanzien van bouwproducten. In de komende jaren zullen geleidelijk circa 1 500 Europese productnormen en goedkeuringen worden gepubliceerd. Zodra een Europese norm is gepubliceerd, kunnen fabrikanten hun producten laten testen en vervolgens hierop een CE-markering aanbrengen. Naar verwachting zal eind 2003 het publiceren van productnormen door de EU en de handhaving daarvan door de VROM-Inspectie op gang komen. Hierop vooruitlopend worden medewerkers voor deze specifiek en nieuwe taak opgeleid.

Tabel 13.3 Prestaties 2003

Operationeel doel:	naleving wet- en regelgeving en beleid goede woningvoorraad en duurzaam bouwen (artikel 3)
150 onderzoeken naar handhaving bouwregelgeving door gemeenten Nazorg gemeentelijke onderzoeken 2001 en 2002 Rapportage handhaving bouwregelgeving 2002 (december 2003) Handhaving productnormen CE-markering Europese richtlijn bouwproducten	

13.2.6. Fysieke stedelijke vernieuwing (artikel 4)

VROM stimuleert een fysieke stedelijke vernieuwing. De Wet stedelijke vernieuwing en als onderdeel daarvan het investeringsbudget stedelijke vernieuwing (ISV) geeft een belangrijke impuls aan de verbetering van de fysieke vernieuwing.

De VROM-Inspectie participeert in de Provinciale Planologische Commissie (PPC) en toetst in dat kader ook regionale uitwerkingen van verstedelijkingsafspraken.

Tabel 13.4 Prestaties 2003

Operationeel doel:	naleving wet- en regelgeving en beleid Fysieke stedelijke vernieuwing (artikel 4)
Toetsing regionale uitwerkingen verstedelijkingsafspraken in kader van PPC	

13.2.7. Naleving wet- en regelgeving en beleid versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke en landelijke gebieden (artikelen 6 en 8)

VROM stimuleert het versterken van de ruimtelijke kwaliteit van stedelijke en landelijke gebieden, waaronder de leefbaarheid in delen van het landelijk gebied. Ruimtelijke en milieuvraagstukken worden zoveel mogelijk integraal aangepakt.

De VROM-Inspectie participeert eveneens in de Reconstructiecommissies als toetsers van de te ontwikkelen reconstructieplannen met behulp van het hiervoor ontwikkelde rijkstoetsingskader.

De ruimtelijke plannen en het ruimtelijke beleid van andere overheden dienen in overeenstemming te zijn met vastgesteld nationaal ruimtelijk beleid. De streekplannen waarin de eerste uitwerking van het rijks ruimtelijke ordeningsbeleid plaatsvindt, worden als beleidsdocument beschouwd en beoordeeld door de beleidsdienst (RPD). De plannen en de procedures waarmee deze plannen tot stand zijn gekomen dienen te voldoen aan de WRO en de Woningwet/Woonwet. Andere overheden dienen wetten en regels op het gebied van de ruimtelijke ordening correct uit te voeren en gemeenten dienen te zorgen voor een adequate handhaving van de bestemmingsplannen. Tegen nalatig gedrag of strijd met wetten en regels zal de VROM-Inspectie gericht optreden en daarbij gebruik maken van zijn wettelijke bevoegdheden.

Tabel 13.5 Prestaties 2003

Operationeel doel:	naleving wet- en regelgeving en beleid versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke en landelijke gebieden (artikelen 6 en 8)
25 onderzoeken handhaving van WRO-beleid en -regelgeving Nazorg onderzoeken gemeentelijke handhaving RO-beleid en -regelgeving 2001 en 2002 Rapportage gemeentelijke handhaving wet- en regelgeving en beleid RO 2002 (december 2003) Toetsing bestemmingsplannen en afwijkingen (art. 10, 15, 17 en 19 Wro) Toetsing reconstructieplannen in kader van Reconstructiecommissies	

13.2.8. Naleving wet- en regelgeving en beleid verbeteren milieukwaliteit op nationaal niveau en integratie op lokaal niveau (artikel 7 en 10)

VROM stimuleert de verbetering van zowel het stedelijk als het landelijk gebied, met het oog op een duurzame ontwikkeling in de directe leefomgeving. Milieuvraagstukken die spelen op lokale en regionale schaal, worden bij voorkeur integraal aangepakt. Het beleid is in hoofdzaak gericht op het voorkomen en terugdringen van geluid- en geurhinder, van veiligheidsrisico's van industriële activiteiten en risico's van lucht en bodemverontreiniging.

VROM streeft naar het door middel van normering behouden en waar nodig verbeteren van de milieukwaliteit van water en bodem, met inachtneming van de variëteit in de ecologische condities en gebruiksfunctie van water- en bodemsystemen.

VROM ziet toe op de naleving van de wetten en besluiten die gericht zijn op het verbeteren van de milieukwaliteit. Het gaat daarbij om de naleving van de Wet Milieubeheer (Wm) en daaruit voortvloeiende uitvoeringsbesluiten, de Wet verontreiniging oppervlaktewater (Wvo), Wet bodembescherming (Wbb), Post Seveso-richtlijnen, Waterleidingwet, Stad en Milieu. In het bijzonder wordt bij de naleving hiervan toegezien op de gezondheids- en veiligheidsaspecten.

Ter uitvoering van het eind 2001 in werking getreden Vuurwerkbesluit zijn de eerder ontvangen extra middelen aangewend om voor twee jaar een Vliegende Brigade Vuurwerk in het leven te roepen. In deze brigade voeren de VROM-Inspectie en de provincies gezamenlijk hun handhavingstaken uit met betrekking tot professioneel vuurwerk. Het gaat hierbij om de controle op de in-, door- en uitvoer en de classificatie van vuurwerk, de classificatie en alsmede op de (inrichtingen voor) opslag van vuurwerk. De inspectie levert in 2003 zes full time krachten (inclusief de coördinator) voor deze brigade. Doel van de Vliegende Brigade is dat provincies en VROM-Inspectie gezamenlijk ervaring opdoen met een belangrijk deel (professioneel vuurwerk) van hun handhavingstaken. Na 2003 zetten provincies en VROM-Inspectie (met de voor de uitvoering van het Vuurwerkbesluit toegekende extra capaciteit) de werkzaamheden onder eigen vlag voort.

De verkregen extra middelen zijn tevens ingezet voor de oprichting van een Meld- en informatiepunt Vuurwerk. Dit taak van dit meldpunt is het bundelen, actueel houden en verrijken van informatieover toestemming-beschikkingen en handhavingbevindingen over vuurwerk. Alle bij vuurwerk betrokken handhavingactiviteiten hebben kosteloos toegang tot de informatie bij het meldpunt.

VROM draagt financieel bij aan de Vliegende Brigade. Daarnaast is de VROM-Inspectie belast met de bestuurlijke afhandeling van de handhavingactiviteiten van de vliegende brigade, het eerstelijns toezicht op buitenlandse «bezigers» (bedrijven die bij grote evenementen op professionele basis vuurwerk afsteken) en het tweedelijns toezicht op de taakuitoefening door provincies en gemeenten voor consumenten vuurwerk.

Op basis van het nieuwe Waterleidingbesluit zijn drie categorieën doelgroepen te onderscheiden, te weten: eigen bronnen, collectieve installaties en waterleidingbedrijven. De uitvoering van de wettelijke eisen door de drie doelgroepen wordt gehandhaafd door de VROM-Inspectie. Voor de handhaving zijn per VI regio 2 fte's extra toegewezen. Bij de drie categorieën wordt eveneens toezicht gehouden op de legionellapreventie. De drinkwaterbedrijven voeren in 2003 naar verwachting circa 3 000 controles uit bij aangesloten collectieve installaties met het oog op de preventie van legionella (hierover worden nog nadere afspraken gemaakt) Naar aanleiding van deze controles treedt de VROM-Inspectie in voorkomende gevallen handhavend op.

Drie separate toezichtacties worden uitgevoerd in het kader van de legionellapreventie bij de collectieve installaties. Daarbij wordt geselecteerd op telkens 50 collectieve installaties van de kwetsbaarheidsklassen 5, 4 en 3 (in totaal 150), zoals die in de Inspectierichtlijn legionellapreventie zijn opgenomen.

De conclusies en aanbevelingen uit het VROM-Inspectierapport «Bodem in zicht» over toezicht en handhaving van de Wet bodembescherming (Wbb) door particulieren en bedrijven (saneringen in eigen beheer) zullen uitgevoerd worden. In 2003 zal VROM onderzoeken of de provincies en gemeenten het toezicht op de uitvoering van bodemsaneringen in eigen beheer hebben verbeterd. Daarnaast zal gekeken worden naar de kwaliteit van de saneringen. Bij lopende en toekomstige bodemsaneringen in het kader van de Wbb zullen steekproefsgewijs monsternemingen plaatsvinden.

Tabel 13.6 Prestaties 2003

Operationeel doel: naleving wet- en regelgeving en beleid verbeteren milieukwaliteit op nationaal niveau en integratie op lokaal niveau (artikel 7 en 10)

Toetsing provinciale milieujaarverslagen
Follow-up onderzoek Wbb 2002 (sanering in eigen beheer) met als doel nagaan of de kwaliteit van het toezicht door provincies en gemeenten op de uitvoering van bodem-saneringen door particulieren en bedrijven is verbeterd.
Handhaving Wbb: steekproefsgewijze bodemmonsters bij lopende en nieuwe saneringsprojecten
25 onderzoeken naar handhaving van milieubeleid en -regelgeving door gemeenten
Nazorg gemeentelijke milieuonderzoeken 2001 en 2002
Rapportage gemeentelijke handhaving wet- en regelgeving en beleid milieu 2002 (december 2002)
Onderzoek taak vergunningverlening en Handhaving Wet Milieubeheer door de provincies (met o.a. accent op uitvoering stortverbod afval)
Internationale afstemming handhaving EU-milieuwetgeving in IMPEL-verband :
Organiseren handhavingconferentie Maastricht (november 2003)
Toezicht uitvoering Vuurwerkbesluit

- Bijdrage VROM-Inspectie aan vliegende brigade
- Meld- en Informatiepunt Vuurwerk
- 150 controles vuurwerkbedrijven
- 50 controles classificatie professioneel vuurwerk
- 50 controles kwaliteit consumentenvuurwerk
- 50 controles «bezigers» (bedrijven die – bijvoorbeeld bij grote evenementen – op professionele basis vuurwerk afsteken)

Toezicht 125 milieuhygiënisch belangrijke bedrijven (zogenoeten TOP-X)
3 brancheonderzoeken (30 à 50 onderzoeken per branche, afhankelijk van branche-grootte)
Legionella:

- Waterleidingbesluit: handhaving n.a.v. ca. 3 000 preventieve legionellacontroles door drinkwaterbedrijven
- 150 legionellaonderzoeken bij collectieve installaties (steekproef van 50 per kwetsbaarheidsklasse 5, 4 en 3)

Drinkwater

- Controle 15 drinkwaterbedrijven
- Controle 25 eigen winningen en beoordeling meetprogramma's van alle eigen winningen
- Controle 5 huishoudwatersystemen

200 controles registratieverplichtingen (Wet Milieubeheer)
Handhaving 30 inzamelvergunningen scheepsafval en KGA (Wet Milieubeheer)
EU-brede handhavingactie voor het stimuleren en uniformeren van EVOA-handhaving in de Europese zeehavens
30 milieucontroles defensieinrichtingen
Implementatie (operationele) afspraken Handhavingarrangementen 2002

13.2.9. Naleving wet- en regelgeving en beleid tegengaan klimaatverandering en emissies (artikel 11)

VROM richt zich op het tegengaan van klimaatverandering en milieuschadelijke emissies naar de lucht door de bevordering van milieuverantwoorde productie en consumptie.

VROM levert een bijdrage aan de reductie van emissies die de ozonlaag en het klimaat nadelig beïnvloeden, door het houden van toezicht op de naleving van beleid en regelgeving (CFK-besluit op basis van de Wet milieugevaarlijke stoffen) en het verrichten van ex-ante beleidsevaluaties van nieuw beleid en nieuwe wet- en regelgeving.

Te bereiken doelen:

- Minder lekkages van CFK-achtige koudemiddelen, door verbetering van de naleving van de kernbepalingen van de CFK-regelgeving in sectoren met een hoog lekpercentage;

- Minder emissie van CFK's en halonen in de afvalfase, door verbetering van de naleving van de regels rond inzameling en vernietiging van CFK's en halonen.

Tabel 13.7 Prestaties 2003

Operationeel doel:	naleving wet- en regelgeving en beleid tegengaan klimaatverandering en emissies (artikel 11)
Koelinstallaties (CFK's): <ul style="list-style-type: none"> ● controle 100 grote kantoorgebouwen met koelsystemen ● controle zeeschepen en maatregelen bij 2 reders met grote lekkages ● 4 controles handel en productie Halon : <ul style="list-style-type: none"> ● controle 100 bedrijven met professionele halonbrandblusinstallaties ● Toezicht financiële regeling inzameling halon/cfk's 	

13.2.10. Naleving wet- en regelgeving en beleid beheersing milieurisico's straling, afval en stoffen (artikel 12)

VROM streeft naar het beschermen van mens en milieu tegen risico's van het omgaan met stoffen, al dan niet radioactieve stoffen, straling en genetische gemodificeerde organismen.

VROM richt zich op die afvalstromen, stralingsbronnen en stoffen die uit oogpunt van gezondheid, veiligheid, milieu, handhavingrendement en politiek/maatschappelijk belang aandacht vragen.

De regelgeving waarvoor de Minister van VROM bevoegd gezag is betreft in grote lijnen de Europese verordening 259/93 (EVOA), het Besluit Stralenbescherming, Kernenergiewet, Bestrijdingsmiddelenwet, een dertigtal besluiten op grond van de Wet Milieubeheer (Wm), Wet milieugevaarlijke stoffen (Wms) en Wet inzake de luchtverontreiniging (Wlv). Een deel van deze regelgeving betreft de implementatie van Europese richtlijnen in de Nederlandse wetgeving. VROM ziet toe op de naleving van genoemde wet- en regelgeving.

VROM werkt nauw samen met een aantal andere rijksdiensten om de handhaving van een aantal besluiten efficiënter te kunnen uitvoeren. (Het betreft met name de Douane, de politie en de Rijksverkeersinspectie).

Handhavende activiteiten op het terrein van asbest richten zich in elk geval op de Regeling Asbestwegen. De taken van de VROM-Inspectie ten aanzien van het Productenbesluit Asbest en het herziend Asbestverwijderingsbesluit zijn nog niet precies bekend, zodat nog geen concrete prestaties geformuleerd kunnen worden.

Tabel 13.8 Prestaties 2003

Operationeel doel: naleving wet- en regelgeving en beleid beheersing milieurisico's straling, afval en stoffen (artikel 12)

Wms/Wm/Wlv:**EVOA:**

- Herziening bestaande Europese verordening voor overbrenging van Afvalstoffen
- 70 gerichte handhavingacties internationale afvalhandel
- landelijke actie transportcontroles milieuregelgeving (afvaltransporten en CFK-koelinstallaties)

Projectsecretariaat CLEEN IV (EU-handhaving)

Wet Milieugevaarlijke Stoffen (Wms):

Genetisch gemodificeerde organismen (GGO's)

- Verkrijgen inzicht naleefgedrag vergunninghouders (zowel ingeperkt gebruik als introductie in het milieu van GGO's). Controle bij 60 instellingen
- Ex-post beleidsevaluatie Besluit GGO
- Ontwikkelen en beproeven van detectiemethode (ex-ante beleidsevaluatie)

Cadmium: 2 Brancheonderzoeken (electronica met hoge omloopsnelheid en speelgoed)

Asbest: controle 20 asbestwegen (Besluit asbestwegen)

PCB's: 25 controles bij o.a. energiebedrijven t.a.v. PCB's

Bestrijdingsmiddelenwet/biociden:

Koperhoutverduurzaming en antifouling

- 15 controles houtverduurzamings-bedrijven en 10 tussenhandelaren
- 100 controles winkels en winterbergingen ivm antifouling

100 controles Gassing

15 controles Biocidengebruik koel-en proceswater

Bouwstoffenbesluit:

Handhaving/certificering incl. controle bij 5 grotere infrastructurele werken

Straling:

Toezicht op 7 kernreactoren/kerninstallaties (samen met Arbeidsinspectie)

7 controles nucleaire inrichtingen, beoordeling RIVM rapportages en rapportages nucleaire inrichtingen

Controle van alle kerntransporten

150 controles schrootbedrijven

Afhandeling 300 incidentmeldingen

25Controles overige bedrijven, ziekenhuizen en instellingen

Overige activiteiten:

Toezicht uitvoering SOMS (Strategienota Omgaan Met Stoffen)

- Controle op het gebruik van de 48 stoffen ingedeeld in categorie «zeer ernstige zorg»
- Toezicht op de uitvoeringsovereenkomsten SOMS van de chemische industrie

1 ketenonderzoek afval

Netwerkactiviteiten:

Afgestemde en geïntensiveerde samenwerking met partners KLPD, regiopolitie, Inspectie Verkeer en Vervoer en Douane

13.3. Groeiparagraaf

Voor het bepalen van het feitelijk en het gewenste nalevingsniveau volgt VROM twee sporen: het risicogerichte spoor en het spoor van de wettelijke taken.

Het risicogerichte spoor volgt de volgende werkwijze. Iedere regionale dienst van de VROM-Inspectie brengt binnen haar gebied de risico's op gebied van veiligheid, gezondheid en duurzaamheid die de kwaliteit van de leefomgeving aantasten in kaart. Daarna wordt het probleem dat de risico's veroorzaakt geanalyseerd: wat zijn de betrokken actoren, wat leidt tot naleeftekort, welke instrumenten zullen slim ingezet moeten worden (en door wie) om het naleeftekort en daarmee het probleem op te lossen. De inzet van de instrumenten is afhankelijk van de bevoegdheden die de verschillende actoren hebben.

In het wettelijke takenspoor wordt per handhavingarrangement (1^e lijn, 2^e lijn, beleidsnota's, convenanten, internationale verplichtingen en subsidieregelingen) op basis van expertkennis het risico bepaald (voor

gezondheid, veiligheid en duurzaamheid) en het naleeftekort. De combinatie van beide sporen leidt – samen met informatie over de factoren die leiden tot het naleeftekort – tot het vaststellen van de handhavinginspanning die moet leiden tot het gewenste naleefniveau.

Op basis van het risico- en het wettelijke takenspoor wordt de prioriteitstelling bepaald (zie 13.2.1.). In de komende jaren zal deze systematiek steeds verder uitgebouwd worden tot er in 2005 een totaal systeem ligt. Waar mogelijk zullen de naleefniveaus kwantitatief onderbouwd zijn.

De werkwijze voor het wettelijke takenspoor is te zien in onderstaande voorbeeldtabel (met fictieve voorbeelden). Hieronder wordt deze bij wijze van voorbeeld voor ieder handhavingarrangement één of meerdere te handhaven wetten en regels weergegeven (de tabel is verticaal niet volledig). Eind 2002 is deze compleet voor alle wettelijke taken. Bezien wordt nog op welke wijze de uiteindelijke externe presentatie van de te plegen handhavinginspanningen zal plaatsvinden met het oog op mogelijk strategisch gedrag door derden.

Vanaf 2003 zijn de resultaten van beide sporen bepalend voor de inzet van de VROM-Inspectie en zullen als zodanig in de begroting worden opgenomen. Een gedifferentieerd monitoringstelsel registreert of de basis voor de tabel (expertkennis) juist blijkt te zijn of dat er op basis van metingen/berekeningen aanpassingen dienen plaats te vinden.

Tabel 13.9 Voorbeeld tabel werkwijze wettelijke taken (gedeeltelijk)

	HUF-toets (§ 13.2.1.)	Risico als VI taak niet uitvoert: gez. Veil. Duurz	naleefgedrag		Handhavings inspanning		
			Huidig	gewenst	Instrumen- ten Mix	Meet- frequentie	Steekproef grootte
1e lijn Wet milieu gevaarlijke stoffen:							
Asbestverwijdering besluit	Ja	+ - -	matig	Goed	Toezicht handhaven monste- name	Jaarlijks	asbest: regio N/ NW/Z (10%)
Kernenergiewet	Ja	+ + + -	Goed	Goed	opsporen vergunning- verlening toezicht handhaven	2 x per jaar	Alle installaties
2e lijn Wet geluidhinder	Nee	+ - -	Slecht	goed	Advisering toetsing kaarten klachten- behandeling	Op aanvraag	piepsysteem
1e lijn: handhaving Gemeente					onderz monster name object- onderzoek opsporing	Jaarlijks	steekproef gemeenten, zelf kijken: breedte en diepte oz
Woningwet: Bouwstoffenbesluit	Nee	+ - + +	Redelijk	Goed			
Convenanten Bestuurs- overeenkomst sanering asbest bevattende wegenT- wente	Nee	+ - -	Slecht	goed	monster- name overleg provincie zelf optreden	Jaarlijks	alles
internationale afspraken EU-aanbeveling over Minimum Criteria for Inspections (Rec. 2001/331/EC)	NVT	- +	NVT	NVT	invullen checklist evaluatie voortgang	Tweejaarlijks (per 2003)	alles
subsidiereregelingen innovatief bouwen	Ja	- + +	Matig	goed	opsporings- onderzoek fraude	op aanvraag	piepsysteem

13.4. Budgettaire gevolgen

Tabel 13.10 Bedragen in €1000							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verplichtingen:		81 861	76 919	73 323	73 345	71 047	71 047
Uitgaven:		84 855	79 821	73 129	73 313	71 047	71 047
Programma		24 326	24 013	22 483	22 667	20 401	20 401
Onverdeeld programma		24 326	24 013	22 483	22 667	20 401	20 401
Servicepunten milieuhandhaving		3 176	3 086	2 153	2 298		
Bijdrage RIVM		7 358	6 277	6 280	6 284	6 318	6 318
Overige instrumenten IG		13 429	14 300	13 700	13 735	13 733	13 733
Onderzoek IG		250	259	259	259	259	259
Communicatie-instrumenten		113	91	91	91	91	91
Apparaat		60 529	55 808	50 646	50 646	50 646	50 646
Ontvangsten:		882	882	882	882	882	882

13.5. Budgetflexibiliteit

Tabel 13.11 Bedragen in €1000										
		2003		2004		2005		2006		2007
1. Totaal geraamde kasuitgaven		79 821		73 129		73 313		71 047		71 047
2. Waarvan apparaatsuitgaven -		55 808		50 646		50 646		50 646		50 646
3. Dus programma-uitgaven		24 013		22 483		22 667		20 401		20 401
4. Waarvan juridisch verplicht	43%	10 303	9%	2 019	10%	2 262				
5. Waarvan complementair noodzakelijk en/of bestuurlijk gebonden	26%	6 282	28%	6 333	26%	5 932	31%	6 360	31%	6 360
6. Niet onder 4 en 5 begrepen* (eventueel reserveringen op basis van een regeling of beleidsprogramma)										
7. Overige Programma-uitgaven	31%	7 428	63%	14 131	64%	14 473	69%	14 041	69%	14 041
8. Totaal	100%	24 013	100%	22 483	100%	22 667	100%	20 401	100%	20 401

Toelichting:

Een substantieel deel van de uitgaven zijn apparaatskosten (70%); m.n. personeelslasten, zelfbeheer, huisvesting en automatisering. Wil men de budgetflexibiliteit op deze onderdelen vergroten dan is dat pas op lange termijn realiseerbaar. Wel dient te worden opgemerkt dat gelet op ervaringcijfers jaarlijks circa 3% flexibiliteit in het personeelsbudget ontstaat, indien het natuurlijk verloop van personeel niet wordt opgevangen door herbezetting van de vacatures hetzij inzet van tijdelijk personeel (uitzendkrachten en externen). De overige uitgaven zijn programma-uitgaven voor de handhavingstaken: 1^e lijnstoezicht, 2^e lijnstoezicht, handhaving van rijksbeleidsnota's, observeren en opsporing. In het jaar 2002 zijn verplichtingen aangegaan die van invloed zijn op de kasuitgaven voor de jaren 2003 t/m 2005.

Artikel 14. Huisvesting Koninklijk Huis, Hoge Colleges van Staat en ministerie van Algemene Zaken

14.1. Algemene beleidsdoelstelling

Het ministerie van VROM draagt zorg voor het adequaat huisvesten van het Koninklijk Huis, de Hoge Colleges van Staat en het ministerie van Algemene Zaken. Hetgeen in de agentschapbegroting van de Rijksgebouwendienst is vermeld over kwaliteit en toegevoegde waarde, geldt evenzeer voor deze huisvesting.

14.2. Operationele doelstelling

Voor het overgrote deel van de Rijkshuisvesting is sinds 1-1-1999 sprake van een huur-verhuurrelatie waarbij de Rgd door het leveren van kwalitatieve huisvesting streeft naar tevreden klanten. Voor de Hoge Colleges van Staat, Algemene Zaken en het Koninklijk Huis is geen sprake van een huur-verhuurrelatie. In de agentschapbegroting is dit artikel terug te vinden onder huisvestingskosten via inputfinanciering.

In 1998 is door de toenmalige minister van VROM aan de Tweede Kamer toegezegd dat onderzocht zal worden in hoeverre het huurder/verhuurdermodel van het rijkshuisvestingsstelsel ook van toepassing kan worden gemaakt op de Hoge Colleges van Staat en het ministerie van AZ. Het ambtelijk onderzoek is in 2001 gestart met de volgende uitgangspunten:

- een definitief oordeel over een gewenste overgang eerst kan worden geveld nadat alle financiële aspecten grondig zijn geïnventariseerd;
- de mogelijkheden om de Hoge Colleges en het ministerie van AZ te compenseren voor de bijzondere omstandigheden van hun huisvesting (bijzondere status van de gebouwen en geringe omvang van de organisaties) dienen te worden onderzocht.

Door een extern bureau is een inventarisatie van de gebouwgerelateerde gegevens uitgevoerd. Op basis van nader onderzoek zullen concrete voorstellen met HCvS, AZ en het ministerie van Financiën worden besproken. Daarna zal worden bepaald of de HCvS en AZ naar het huur-/verhuur-model zullen overgaan. Deze eventuele overgang zal op een passend moment plaatsvinden. Dat kan het jaar 2005 zijn. In dat jaar zullen immers wijzigingen in het huisvestingsstelsel worden doorgevoerd die voortvloeien uit de evaluatie in 2004.

14.3. Budgettaire gevolgen

Tabel 14.1 Bedragen in €1000							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verplichtingen:	42 697	43 838	62 114	37 840	27 450	21 447	18 669
Uitgaven:	42 697	43 838	62 114	37 840	27 450	21 447	18 669
Programma	42 697	43 838	62 114	37 840	27 450	21 447	18 669
Huisvesting Hoge Colleges van Staat en ministerie van Algemene Zaken	28 512	28 353	47 306	24 788	16 861	10 887	8 109
Onderhoud	5 445	7 803	6 661	6 395	6 639	5 090	4 402
Investerings	21 732	18 150	37 814	15 562	7 902	4 414	2 324
Huren	1 335	1 409	1 383	1 383	1 383	1 383	1 383
Asbestsanering		991	1 448	1 448	937		
Huisvesting Koninklijk Huis	14 185	15 485	14 808	13 052	10 589	10 560	10 560
Paleizen	8 764	9 103	7 789	7 631	5 168	5 139	5 139
Functionele kosten	5 421	6 382	7 019	5 421	5 421	5 421	5 421
Ontvangsten:	49 376				2 269		

14.4. Budgetflexibiliteit

Tabel 14.2 Bedragen in €1000										
		2003		2004		2005		2006		2007
1. Totaal geraamde kasuitgaven		62 114		37 840		27 450		21 447		18 669
2. Waarvan apparaatuitgaven -		4 332		2 968		2 343		1 982		1 982
3. Dus programma-uitgaven		57 782		34 872		25 107		19 465		16 687
4. Waarvan juridisch verplicht	58%	33 514	44%	15 344	36%	9 039	32%	6 290	36%	6 007
5. Waarvan complementair noodzakelijk en/of bestuurlijk gebonden	42%	24 268	56%	19 528	64%	16 068	68%	13 175	50%	8 356
6. Niet onder 4 en 5 begrepen* (eventueel reserveringen op basis van een regeling of beleidsprogramma)									14%	2 324
7. Totaal	100%	57 782	100%	34 872	100%	25 107	100%	19 465	100%	16 687

Toelichting:

De Rgd is een baten-lastendienst en voert derhalve geen kasverplichtingen administratie.

De middelen voor investeringen zijn vrijwel belegd met huisvestingsprojecten waarover met de gebruikers afspraken zijn gemaakt. Hoewel een aantal van deze projecten nog moeten starten zijn de projecten als bestuurlijk verplicht aangemerkt. De middelen voor de instrumenten Onderhoud en Paleizen zijn benodigd voor de nakoming van de onderhouds- en instandhoudingsplicht voor de monumentale panden van de Hoge Colleges, Algemene Zaken en het Koninklijk Huis.

De vergoeding van Functionele Kosten van het Koninklijk Huis is gebaseerd op het financieel statuut van het Koninklijk Huis. Derhalve kunnen bovenstaande posten als nagenoeg geheel verplicht worden beschouwd.

14.3. Groeiparagraaf

Vanwege het voornemen tot het grotendeels uitboeken van dit artikel naar het agentschap Rgd is in de begroting 2002 geen groeiparagraaf opgenomen. De ontwikkelde kengetallen van het rijkshuisvestingsstelsel zouden bij de overgang van de Hoge Colleges van Staat en het ministerie van Algemene Zaken ook gaan gelden voor deze groep gebruikers. Wordt echter besloten om de Hoge Colleges van Staat en het ministerie van AZ niet op te nemen in het rijkshuisvestingsstelsel dan zullen, voor de begroting 2004, kengetallen voor dit artikel zijn ontwikkeld.

4. DE NIET-BELEIDSARTIKELEN

Artikel 15. Algemeen

15.1. Algemeen

Op dit artikel staan alle uitgaven die niet aan een beleidsartikel zijn toe te rekenen. Het betreft hier zowel uitgaven voor het apparaat als programma en uitgaven voor postactieven.

15.2. Apparaat

De apparaatsuitgaven omvatten de verplichtingen en uitgaven van het ambtelijk personeel, overige personele uitgaven, materieel en automatisering en postactieven. Het ambtelijk personeel betreft de algemene leiding van het departement en de beleids- en ondersteunende diensten. De overige personele uitgaven betreffen de inzet van externen en uitzendkrachten.

De materiële en automatiseringsuitgaven hebben betrekking op de uitgaven voor beheer, exploitatie, huisvesting en investeringen om de voorzieningen van VROM op minimaal het huidige niveau te houden en daar waar mogelijk te verbeteren.

15.2.1. Departementsleiding, control en staf

De *stafdirecties* doen voorstellen aan de departements- en dienstleiding met betrekking tot de doelstellingen van VROM, de wijze waarop deze worden gerealiseerd en de interne organisatie. Voorts beogen zij de leiding voldoende zekerheid te verschaffen dat de overeengekomen doelstellingen binnen de gestelde voorwaarden worden gerealiseerd en de belangrijkste risico's worden beheerst.

Tabel 15.1 Aantal fte's plus loonmiddelsom							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Algemene leiding	34,3	36,3	34,3	34,3	34,3	34,3	34,3
Ondersteuning (concernstaf)	408,8	268,1	269,8	269,8	269,8	269,8	169,8
Expertdirecties (art 1 t/m 15)	143,6	162,2	162,2	162,2	162,2	162,2	162,2
Gemeenschappelijk facilitaire eenheden	214,0	219,5	219,5	219,5	219,5	219,5	219,5
Totaal aantal fte's	800,7	686,1	685,8	685,8	685,8	685,8	685,8
Budget	41,8	33,0	32,7	32,1	32,1	32,0	32,0
Loonmiddelsom	52,2	48,1	47,6	46,8	46,8	46,7	46,7

2001 is inclusief DRZ (63) en VROM raad (20). De aantallen fte voor de VROM-Raad en Forum zijn vanaf 2002 niet in het overzicht opgenomen.

15.2.2. Expertdirecties

Expertdirecties leveren gespecialiseerde producten en diensten aan de VROM-beleidsonderdelen op een kwalitatief en vakinhoudelijk hoogwaardig niveau. Het betreft hier vooral juridische expertise, voorlichting en

interimmanagement. De expertdirecties zijn uit het oogpunt van doelmatigheid of in verband met specifieke kwaliteitseisen centraal binnen de VROM-organisatie geplaatst.

15.2.2.1. Wetgeving

Prioriteit bij het wetgevingsprogramma hebben de implementatie van EG-richtlijnen, de wetgevingsprojecten voortvloeiend uit het Strategisch Akkoord, toezeggingen aan de Staten-Generaal en ondersteuning bij initiatiefwetsvoorstellen. De resterende centrale wetgevingscapaciteit wordt ingezet voor de overige VROM-prioriteiten. De belangrijkste in voorbereiding zijnde wetsvoorstellen zijn toegelicht bij de artikelen.

Tabel 15.2 Juridische kwaliteit wetgevingsproducten			
	Norm 2002	Realisatie 2001	Norm 2003
Wetgeving met dictum 1, 2 en 3 van Raad van State	90%	97%	90%
Implementatietermijn			
EU-regelgeving niet overschreden	75%	64%	100%

Wetgeving met dictum 1, 2 en 3 van Raad van State

Een wetgevingsproduct wordt met «goed» beoordeeld wanneer de Raad van State daaraan het dictum 1, 2 of 3 toekent. Het oordeel van de Raad van State omvat zowel de technisch-juridische als de beleidsmatige aspecten van de wetgevingsproducten. In het overzicht wordt geen onderscheid gemaakt tussen de drie dicta.

Implementatie van EG-richtlijnen

Dit kengetal ziet toe op de tijdige implementatie van EG-richtlijnen. Voor de registratie van dit kengetal wordt uitgegaan van de datum waarop de richtlijn moet zijn geïmplementeerd. In geval van een overschrijding van de implementatietermijn gaat het om meestal een geringe termijnoverschrijding.

Europese meldingenprocedures

In veel gevallen moet een beleidsvoornemen van VROM eerst bij de Europese Commissie gemeld worden en een bepaalde procedure doorlopen, alvorens het voornemen geëffectueerd mag worden. De bekendste voorbeelden daarvan zijn meldingen van staatssteunmaatregelen en van productvoorschriften. Dit geldt niet alleen voor wetgeving, maar ook voor bijvoorbeeld convenanten en directe subsidiëring uit de begroting.

Het kengetal geeft aan in hoeverre VROM deze procedure succesvol doorloopt, zowel naar de inhoud als naar de presentatie van de beleidsvoornemens. Hierbij wordt een termijn van twaalf maanden aangehouden als limiet om van een succesvolle goedkeuring te kunnen spreken.

Tabel 15.3 Europese meldingsprocedures			
	Norm 2002	Realisatie 2001	Norm 2003
Europese melding succesvol afgerond binnen twaalf maanden na notificatie	75%	Niet gemeten	75%

15.2.2.2. Communicatie en voorlichting

«Het VROM-beleid voor doelgroepen beter herkenbaar en meer toegankelijk maken» is het uitgangspunt op basis waarvan de afgelopen periode binnen VROM een nieuwe communicatiestrategie is ontwikkeld.

Deze nieuwe communicatiestrategie is vormgegeven langs een tweetal lijnen:

- bundeling van communicatie in communicatiethema's
- de uitwerking van een VROM brede «corporate» communicatiebeleid.

Communicatiethema's

Om tot bundeling van communicatie te komen is in 2002 een viertal communicatiethema's geïntroduceerd, die gezamenlijk het (overgrote deel van) de beleidsvelden van het ministerie bestrijken. De thema's zijn:

- De mens, zijn woning en zijn woonomgeving
- Duurzaam ondernemen
- Kwaliteit van de stad
- Nederland schept Ruimte

Met deze thema's wordt het mogelijk om het VROM-beleid helder en in onderlinge samenhang over het voetlicht te brengen. De thematische benadering biedt daarnaast ook de gelegenheid om de organisatie van de communicatie beter te regelen en dus om te communiceren waar VROM voor staat.

Corporate communicatie

Naast de ontwikkeling van communicatiethema's is een corporate beleid ontwikkeld dat VROM en zijn beleid positioneert als herkenbaar en toegankelijk én als onderdeel van de rijksoverheid.

Deze positionering wordt ondersteund door een nieuwe huisstijl, die zich uiteindelijk in alle interne en externe uitingen van VROM zal manifesteren. De nieuwe corporate identiteit van VROM zal ook worden toegepast in de arbeidsmarktcommunicatie. Hierbij wordt nauw aangesloten bij de rijksbrede wervingscampagne «Het rijk, als je verder denkt». De implementatie van de nieuwe huisstijl en arbeidsmarktcommunicatie wordt in 2003 afgerond.

Overige ontwikkelingen

Voor het jaar 2003 en verder zijn de volgende speerpunten geformuleerd:

- versterking van interactieve communicatie (o.a. gebruik van Internet);
- specifieke doelgroepbenadering (maatwerk);
- direct marketing (optimaal bereik).

Dit mede in het licht van de aanbevelingen uit het rapport van de commissie Wallage.

15.2.3. Gemeenschappelijke voorzieningen

De **gemeenschappelijke facilitaire eenheden** leveren voor geheel VROM gestandaardiseerde producten en diensten. Deze zijn direct of indirect ondersteunend voor de bedrijfsonderdelen die primaire producten voortbrengen.

15.2.3.1. ICT

VROM is in 2001 gestart met het programma «De ICT-sprong». Doel van dit programma is om met behulp van ICT te kunnen voldoen aan de eisen die de moderne informatiemaatschappij stelt aan een overheidsorganisatie. Dit heeft in 2002 geleid tot een visie op de informatievoorziening voor VROM.

Eenzijds moeten deze visie en het programma leiden tot een toekomstvaste efficiënte en beheersbare ICT-infrastructuur om een adequate en flexibele bedrijfsvoering te garanderen en de primaire processen te ondersteunen. Hiervoor is in 2002 een aantal projecten gestart, zoals verbetering infrastructuur, sanering van de applicatie-portfolio en verbetering organisatie en sturing.

Anderzijds wordt met de inzet van ICT nadrukkelijk gestreefd naar een verbeterde geïntegreerde dienstverlening aan de burger, een transparante en interactieve beleidsontwikkeling en een effectieve beleidsuitvoering en handhaving. Hiervoor zijn projecten opgezet op gebied van geïntegreerde dienstverlening (loket bouwenenwonen.nl en Sociale As), digitale ruimtelijke plannen, milieuloket, elektronische milieuverslaglegging, leefomgevingskwaliteitskaart etc. Al deze projecten hebben een doorwerking naar 2003 en in een aantal gevallen ook naar 2004 en verder.

Tabel 15.4 Automatiseringsuitgaven (ICT-dienst) per fte				
	Realisatie 2000	Realisatie 2001	Ontwerp- begroting 2002	Ontwerp- begroting 2003
Raming in € 1 mln	20,2	31,7	20,0	32,2
Aantal fte	3 877	3 898	3 992	4 227
Uitgaven per fte in € 1	5 220	8 132	5 005	7 618

Het kengetal geeft weer welke uitgaven per fte voor VROM worden gedaan ten behoeve van ICT via de gemeenschappelijke ICT-dienst. Het betreft het totaal beschikbare budget.

15.2.3.2. Facilitaire Dienst (Huisvestingsuitgaven)

De huisvestingsuitgaven zijn te verdelen in huren, technisch beheer van gebouwen en installaties, en overige huisvestingskosten. Onder overige huisvestingskosten wordt verstaan energiekosten, schoonmaak en klein onderhoud. Het prestatiegegeven geeft weer welke kosten voor het gehele ministerie per fte verbonden zijn aan huisvesting.

Tabel 15.5 Huisvestingsuitgaven per fte ambtelijk personeel				
	Realisatie 2000	Realisatie 2001	Ontwerp- begroting 2002	Ontwerp- begroting 2003
Raming in € 1 mln	37,5	38,5	34,9	31,8
Aantal fte	3 877	3 898	3 992	4 227
Uitgaven per fte in € 1	9 679	9 877	8 750	7 523

Energiebesparing binnen VROM (Verbeterd Energie Prestatieprogramma)
Het Verbeterd Energie Programma (VEP) gaat uit van een totale besparing van 5% tot en met 2006 t.o.v. het verbruik in 2001.

Jaarlijks wordt een doelstelling voor het desbetreffende jaar vastgesteld t.o.v. het referentiejaar 2001. Voor 2002 is dat 1%. Voor 2003 en volgende jaren zijn nog geen specifieke doelstellingen geformuleerd. Deze doelstellingen zijn afhankelijk van de realisatie over 2002.

15.2.3.3. Dienst Documentaire Informatievoorziening (DDI)

De belangrijkste doelstelling van de Dienst Documentaire Informatievoorziening is het zorg dragen voor een toereikende informatie en kennishuishouding VROM, waaronder een goed geoutilleerde bibliotheek en (elektronisch) toegankelijke archieven. Naast de reguliere activiteiten, zoals het beschikbaar stellen van relevante informatie en documentatie via de bibliotheek, het archiefbeheer en het beheer van het postregistratiesysteem, zal eveneens worden gewerkt aan het verder implementeren van nieuwe ontwikkelingen op het gebied van documentaire informatievoorziening.

Tabel 15.6 Kosten DDI per fte				
	Realisatie 2000	Realisatie 2001	Ontwerp- begroting 2002	Ontwerp- begroting 2003
Raming in € 1 mln	4,4	4,8	4,5	4,9
Aantal fte	3 877	3 898	3 992	4 227
Uitgaven per fte in € 1	1 135	1 231	1 127	1 159

15.2.3.4. P-Winkel

Het doel van de P-winkel is het operationaliseren van het personeelsbeleid. De P-winkel levert hiervoor VROM-breed gestandaardiseerde en op maat gemaakte producten en diensten. Deze zijn direct of indirect ondersteunend voor VROM-onderdelen die primaire producten voortbrengen.

Het gaat hierbij om onderstaande taken en voorzieningen ter bevordering en verbetering van de kwaliteit van de organisatie en haar medewerkers.

- Ontwikkelen van opleidings- en leerprogramma's en de advisering daarover
- Uitvoeren van formatie-advieswerk
- Ondersteunen van het VROM loopbaan-, aanname- en vacaturebeleid.

Tabel 15.7 Kosten P-winkel per fte				
	Realisatie 2000	Realisatie 2001	Ontwerp- begroting 2002	Ontwerp- begroting 2003
Raming in € 1 mln	1,7	2,2	2,1	2,1
Aantal fte	3 877	3 898	3 992	4 227
Uitgaven per fte in € 1	439	564	526	497

15.3. Programma

15.3.1. Stichting Advisering Bestuursrechtspraak

De Stichting Advisering Bestuursrechtspraak (StAB) is een bijna volledig door VROM gesubsidieerde instelling. Op verzoek van de Raad van State adviseert de StAB de bestuursrechter in geschillen op het gebied van ruimtelijke ordening en milieu.

VROM heeft in 2001 een evaluatie uitgevoerd naar de werking van de StAB. Uit de evaluatie volgt dat de doelmatigheid van de StAB kan worden vergroot. In het beleidsplan 2002 – 2007 van de StAB wordt aangegeven dat vanaf 1 juli 2002 de StAB moet voldoen aan de drie maanden termijn voor de afhandeling van zaken.

Tabel 15.8 Aantal adviesaanvragen				
	Realisatie 2000	Realisatie 2001	Ontwerp- begroting 2002	Ontwerp- begroting 2003
Stand per 01-01	261	175	190	190
Instream aanvragen	522	588	580	500
Aantal afgehan- delde aanvragen/ adviezen	608	572	660	500
Stand per 31-12	175	190	110	190

15.3.2. Vastgoed- en planinformatie

15.3.2.1. Coördinatie Geo-informatie

Het ministerie van VROM is sinds het Besluit Informatievoorziening Rijksdienst (1990) verantwoordelijk voor de coördinatie van de Geo-

informatievoorziening (GI). Een belangrijk deel van het Geo-informatiebeleid komt tot stand via de inzet rond een aantal te realiseren Geobasisregistraties, die in principe deel zullen uitmaken van een samenhangend stelsel van (authentieke) registraties. Door het Kabinet aangemerkte basisregistraties in het geo-domein zijn een gebouwenregistratie, een geografisch kernbestand en een adressenregistratie, mogelijk aangevuld met de grootschalige basiskaart Nederland (de GBKN). Voor de opzet en implementatie van deze basisregistraties worden in 2003 de geplande activiteiten uitgevoerd, afhankelijk van het stadium waarin het betreffende project zich bevindt.

15.3.2.2. RAVI

In 2001 is gekozen voor een steviger invulling van de regierol door VROM rond de eerder genoemde basisregistraties. Daarbij is afgestapt van de coördinatieverantwoordelijkheid langs de lijn van «zelfregulering» door het veld – verenigd in de RAVI (voorheen Raad voor de Vastgoed-informatie). De voor VROM daarbij belangrijke platformfunctie van de RAVI, een centrale factor op het terrein van innovatie en kennisontwikkeling op het terrein van de GI, blijft bestaan. In 2003 zal de nieuwe situatie van de RAVI worden geëvalueerd.

15.3.2.3. Wet Puberr

Het wetsvoorstel kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Wet Puberr) is in februari 2002 naar de Tweede Kamer gezonden en zal vermoedelijk in 2004 van kracht kunnen worden. De wet heeft tot doel de rechtszekerheid van de burger, de toegankelijkheid van overheidsinformatie en een goede vervulling van publiekrechtelijke taken te bevorderen door middel van een beter zicht op de beperkingen die vanuit de publieke sector op vastgoedobjecten rusten. De datum van inwerkingtreding zal in een invoeringswet bepaald worden. VROM draagt bij in de invoeringskosten bij de gemeenten via een eenmalige bijdrage aan het gemeentefonds.

De VNG geeft samen met het rijk en het Kadaster voorlichting aan de gemeenten en andere overheden ter versoepeling van het invoeringsproces

15.3.2.4. Digitale Uitwisselbare Ruimtelijke Plannen

Het project Digitale Uitwisselbare Ruimtelijke Plannen (DURP) wordt geregisseerd vanuit Directoraat-Generaal Ruimte en uitgevoerd in samenwerking met een aantal partners, waaronder de provincies, het NIROV, de bnSP, de VNG en de RAVI. Het gaat hier om plannen die betrekking hebben op zowel het stedelijk als het landelijk gebied. Het streven is er op gericht dat in 2005 70% van alle nieuwe ruimtelijke plannen digitaal vervaardigd en uitwisselbaar is. Gemeenten, provincies en rijksoverheden worden gestimuleerd om bestemmingsplannen, streekplannen en omgevingsplannen, en rijksplannen en plannen met PKB-status digitaal te vervaardigen en uit te wisselen. Op deze wijze kan relatief eenvoudig worden nagegaan of plannen passen binnen het beleid van provincies en rijk en kunnen gemeenten en provincies bij het opstellen van plannen eenduidig rekening houden met het ruimtelijk beleid zoals vastgelegd door provincies en rijksoverheden. Daarmee worden handhaving, doorwerking en monitoring van ruimtelijk beleid bevorderd.

De jaren 2003 en 2004 worden gebruikt om gemeenten, provincies en

rijksoverheden te motiveren om snelheid te maken met het digitaliseren van hun ruimtelijke plannen en waar mogelijk tegelijkertijd de plannen te actualiseren. De criteria waaraan digitaal uitwisselbare ruimtelijke plannen moeten voldoen worden grotendeels vastgelegd in het Besluit op de Ruimtelijke Ordening. Daarnaast zullen standaarden en afspraken worden vastgelegd in de vorm van convenanten tussen overheidsorganisaties en mogelijk het bedrijfsleven. Om dit te bereiken worden langs verschillende lijnen activiteiten gestart en gecontinueerd. Het betreft voorlichting, kennisuitwisseling, wegnemen van beleidsmatige, technische en juridische belemmeringen, en starten en ondersteunen van projecten bij de afzonderlijke gemeenten, provincies en rijksoverheden, in samenwerking met onder meer het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (effectievere en efficiëntere overheid), ELO en Kenniswijk.

15.4. Budgettaire gevolgen

Tabel 15.9 Bedragen in €1000							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verplichtingen:	284 108	188 628	169 176	148 080	148 599	150 640	151 140
Uitgaven:	279 166	189 397	172 134	149 167	149 639	151 482	151 982
Apparaat		181 546	162 606	141 126	142 190	141 980	141 980
Departementsleiding, control, expert- diensten en staf		78 851	65 333	64 216	63 065	62 980	62 980
Gemeenschappelijke voorzieningen		96 511	89 429	69 642	71 857	71 732	71 732
Postactieven		6 184	7 844	7 268	7 268	7 268	7 268
Programma		7 851	9 528	8 041	7 449	9 502	10 002
Advisering Bestuursrechtspraak		4 755	4 756	4 756	4 772	4 772	4 772
Stichting Advisering Bestuursrechtspraak		4 755	4 756	4 756	4 772	4 772	4 772
Vastgoedinformatievoorziening		1 933	2 597	600	608	608	608
Coördinatie Geo-informatie		1 294	188	188	191	191	191
Raad voor de Vastgoedinformatie		240	240	240	245	245	245
Overige instrumenten RPD		227	1 997				
Ontwerp en beeldontwikkeling		172	172	172	172	172	172
Onverdeeld programma		1 163	2 175	2 685	2 069	4 122	4 622
Onverdeeld RGD		417	1 890	1 976	1 362	3 415	3 915
Bijdrage loket Bouwen en wonen		381					
Overige instrumenten		80		424	424	424	424
Onderzoek		285	285	285	283	283	283
Ontvangsten:	37 058	29 110	20 213	20 080	20 080	20 080	20 080

15.5. Budgetflexibiliteit

Tabel 15.10 Bedragen in €1000

	2003	2004	2005	2006	2007
1. Totaal geraamde kasuitgaven	172 134	149 167	149 639	151 482	151 982
2. Waarvan apparaatsuitgaven -	162 606	141 126	142 190	141 980	141 980
3. Dus programma-uitgaven	9 528	8 041	7 449	9 502	10 002
4. Waarvan juridisch verplicht	50% 4 756	59% 4 756	64% 4 772	50% 4 772	48% 4 772
5. Waarvan complementair noodzakelijk en/of bestuurlijk gebonden	43% 4 127	28% 2 216	22% 1 607	39% 3 660	42% 4 160
6. Niet onder 4 en 5 begrepen* (eventueel reserveringen op basis van een regeling of beleidsprogramma)	7% 645	13% 1 069	14% 1 070	11% 1 070	11% 1 070
7. Totaal	100% 9 528	100% 8 041	100% 7 449	100% 9 502	100% 10 002

Toelichting:

Omdat de apparaatskosten op dit artikel betrekking hebben op overwegend harde meerjarige (contractuele) verplichtingen, is de budgetflexibiliteit binnen artikel 15 zeer beperkt. De harde verplichtingen – grofweg 95% – betreffen onder andere de personele uitgaven, huren en onderhoud van panden en lopende exploitatie-uitgaven voor automatisering en overige voorzieningen, kortom uitgaven om de *going concern* en het voorzieningenniveau op peil te houden.

Derhalve wordt uitgegaan van continuering van het in de ontwerp-begroting gepresenteerde beleid en wordt voor de apparaatsuitgaven geen uitsplitsing gemaakt naar juridische verplichtingen en naar bestuurlijke gebonden en/of complementair noodzakelijke reserveringen.

Artikel 16. Nominaal en onvoorzien

16.1. Algemene beleidsdoelstelling

Dit artikel is een administratief artikel. Dit betekent dat er geen uitgaven ten laste van dit artikel worden gedaan. Vanuit dit artikel mogen alleen overboekingen naar de overige beleidsartikelen plaatsvinden. Als posten worden hierop opgenomen: Loonbijstelling, Prijsbijstelling, Onvoorzien en Nog nader te verdelen.

Loonbijstelling

Het betreft de loonbijstelling in het kader van algemene salarismaatregelen, incidentele loonontwikkeling en overige specifieke maatregelen op het gebied van arbeidsvoorwaarden en premies sociale zekerheid. Vanuit dit artikel wordt de loonbijstelling toegedeeld aan de relevante beleidsartikelen.

Prijsbijstelling

De uit de aanvullende post prijsbijstelling ontvangen bedragen worden op dit onderdeel geboekt en toegedeeld aan prijsgevoelige (onderdelen van) beleidsartikelen.

Onvoorzien

In de Comptabiliteitswet wordt de mogelijkheid geboden om een post op te nemen voor «Onvoorziene uitgaven».

Nog nader te verdelen

Op dit onderdeel worden posten geraamd zoals intensiveringen, taakstellingen, enzovoort, die in de begroting van VROM zullen worden verwerkt, maar waarvan de precieze verdeling over de beleidsartikelen nog niet bekend is.

16.2. Budgettaire gevolgen

Tabel 16.1 Bedragen in €1000							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verplichtingen:		401	- 11 182	- 16 802	- 28 304	- 30 399	- 29 961
Uitgaven:		401	- 11 182	- 16 802	- 28 304	- 30 399	- 29 961
Programma Loonbijstelling Loonbijstelling		401	- 11 182	- 16 802	- 28 304	- 30 399	- 29 961
Prijsbijstelling Prijsbijstelling							
Onvoorzien		1 544	1 444	5 549	3 754	3 684	4 122
Onvoorzien		1 544	1 444	5 549	3 754	3 684	4 122
Nog nader te verdelen		- 1 143	- 12 626	- 22 351	- 32 058	- 34 083	- 34 083
Nog nader te verdelen		- 1 143	- 12 626	- 22 351	- 32 058	- 34 083	- 34 083

5. DE BEDRIJFSVOERING

De bedrijfsvoering van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer is gericht op het doeltreffend, doelmatig en rechtmatig vaststellen, ontwikkelen en realiseren van de beleidsdoelstellingen. In de begroting komen de ontwikkelingen op het gebied van de bedrijfsvoering aan de orde die óf cruciaal zijn voor het realiseren van de beleidsdoelstellingen van het Ministerie van VROM óf risicovol zijn. De bedrijfsvoeringprioriteiten die van belang zijn voor één beleidsartikel zijn bij het betreffende beleidsartikel opgenomen, de artikel-overstijgende prioriteiten komen in deze paragraaf aan de orde.

5.1. Groeipad mededeling over de bedrijfsvoering

In het jaarverslag over 2004 (uit te brengen in 2005) zal VROM een mededeling over de bedrijfsvoering afgeven die voldoet aan de eisen zoals gesteld in het referentiekader mededeling over de bedrijfsvoering. Dit betekent dat er met betrekking tot een aantal onderdelen uit het referentiekader in de komende jaren binnen VROM de nodige activiteiten moeten worden ondernomen. In dit groeipad wordt hierop nader ingegaan.

5.1.1. Reikwijdte mededeling

Om vanuit de situatie van geen mededeling (verantwoording 2001), via de mededeling in het jaarverslag 2002 met betrekking tot het financieel en materieel beheer, te komen tot de mededeling over 2004 met een bedrijfsvoeringbrede reikwijdte is het volgende groeipad opgesteld. In het groeitraject van 2002 naar 2004 worden steeds meer bedrijfsprocessen toegevoegd aan de reikwijdte van de mededeling.

Mededeling 2002: Financieel en materieel beheer alsmede de administraties die daarvoor worden gevoerd.

Mededeling 2003: Naast het financieel en materieel beheer alsmede de administraties die daarvoor worden gevoerd zoals in 2002 worden in ieder geval de volgende bedrijfsprocessen onder de reikwijdte van de mededeling gebracht:

- Informatiebeveiliging;
- Wet bescherming Persoonsgegevens;
- Milieuzorg facilitaire processen;
- P-beleid (betreft normen t.a.v. management ontwikkeling, arbeidsmarkt, arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden, personeelsontwikkeling);
- Huisvesting (ruimte toedeling centrale huisvesting en de daarmee samenhangende normen);
- Organisatieaspecten (normen gesteld aan formele reorganisaties en oriënterende onderzoeken).

Mededeling 2004: De gehele bedrijfsvoering valt onder de reikwijdte van de mededeling. Dit betekent dat naast de bedrijfsprocessen die in 2003 onder de mededeling vallen de volgende worden toegevoegd:

- I-planning (normen gesteld aan ICT en ICT-projecten);
- Organisatieaspecten (organisatieontwikkeling en organisatiestructuur);
- Archivering;
- Huisvesting (normen m.b.t. regionale huisvesting);

- Toezicht op zelfstandige organen (in relatie tot het waarmaken van de ministeriële verantwoordelijkheid voor deze organen);
- Planning- en controlcyclus (inclusief monitoring primair proces).

5.1.2. Visie op de bedrijfsvoering

Om een systematische sturing en beheersing van bedrijfsprocessen te stimuleren wordt in het referentiekader bepaald dat binnen een ministerie een *(meerjaren)visie* op sturing, beheersing, verantwoording en toezicht geformuleerd is. Hierin wordt in feite het bedrijfsvoeringbeleid van een ministerie uiteengezet. Het geeft inzicht in de instrumenten die een manager *kan* inzetten ter realisering van zijn beleidsdoelstellingen. Binnen VROM zijn onderdelen van deze visie op de bedrijfsvoering reeds uitgewerkt (integraal management, resultaatgericht management, resultaatgerichte control en een integrale planning & control cyclus) maar er moet nog een samenhangende VROM visie worden beschreven. Dit zal in 2002/2003 gebeuren.

5.1.3. Planning- en controlcyclus

Een goed functionerende planning- en controlcyclus is een essentieel instrument om op een gestructureerde wijze de realisatie van (beleids)doelstellingen te bereiken. De wijze waarop de bedrijfsvoering bijdraagt aan de realisatie van de doelstellingen maakt daar onderdeel van uit. Binnen VROM is recentelijk gekozen voor een vernieuwde planning- en controlcyclus. Zie verder paragraaf 3.2.

5.1.4. Risicoanalyse

Gezien het belang van een goede risicoanalyse (risicomanagement) in het kader van het opstellen van het jaarplan is binnen VROM een traject gestart om het gebruik van risicoanalyses te verbeteren. Hiertoe wordt de bestaande Handreiking risicoanalyse getoetst aan de eisen vanuit het referentiekader. Daarnaast moet verder invulling worden gegeven aan het, met name expliciet en transparant, toepassen van de risicoanalyse binnen VROM. Reeds bij het opstellen van het jaarplan 2003 moet een duidelijke verbetering zichtbaar zijn. Uiterlijk bij het opstellen van het jaarplan 2004 moet elke dienst van VROM een risicoanalyse uitvoeren die voldoet aan alle gestelde eisen.

5.1.5. Onderzoeken naar de bedrijfsvoering

Momenteel wordt binnen VROM gewerkt aan het implementeren van het Kwaliteitsplan audit-functie. Zie hiervoor paragraaf 3.3. De werkzaamheden van deze auditdienst maken dan onderdeel uit van de monitoring van de uitvoering van de bedrijfsprocessen en moet leiden tot verbetering van de sturing en beheersing van de bedrijfsprocessen.

5.2. Een vernieuwde planning & controlcyclus

VBTB kan worden gezien als een teken van de groeiende maatschappelijke behoefte om de overheid te kunnen aanspreken op concrete beleidsresultaten. Dit heeft, zoals bekend, met ingang van de begroting 2002 geleid tot een nieuwe opzet van de begroting. De interne bedrijfsvoering van het ministerie kan hier evenwel niet los van worden gezien. In

2002 is een belangrijke stap gezet om de interne jaarplancycclus en externe begrotingscyclus in termen van tijdstippen, vorm en inhoud beter op elkaar af te stemmen.

Op weg naar de implementatie met ingang van 2004, zullen in 2003 de volgende prestaties worden geleverd:

1. een inventarisatie van knelpunten in de ondersteunende geautomatiseerde systemen;
2. voorstellen ontwikkelen om de sturing op het begrip prestatie te verbeteren. Hierbij moet worden gedacht aan het plannen en verantwoord worden op prestatieniveau en het definiëren van een stuurbaar aantal prestaties die het relevante verantwoordelijkheidsgebied afdekken;
3. de derde managementrapportage en de financiële verantwoording per dienst worden vervangen door een intern jaarverslag per dienst, dat alle basisgegevens bevat voor de opstelling van het externe jaarverslag VROM;
4. begrotingsvoorstellen 2004 worden per dienst per artikel onderbouwd op basis van een integrale meerjarenraming, waarbij prestaties, programmakosten en apparaatskosten voor het doorlopende deel gebaseerd zijn op het Jaarplan 2003.

5.3. Organisatieontwikkeling

De VROM-organisatie ontwikkelt zich voortdurend en past zich aan aan de eisen die de politieke agenda daaraan stelt. In 2003 zullen ingrijpende, maar ook uitdagende organisatieveranderingen tot stand worden gebracht. Het Strategisch akkoord legt een aantal taakstellingen op, die een vertaling zullen krijgen in wijzigingen in de omvang van het ambtelijk apparaat en in de ambtelijke organisatie. Het uitgangspunt is de «kaas-schaaf» daarbij niet te hanteren; aan de organisatieverandering gaat een inhoudelijke takendiscussie vooraf.

Het is overigens niet voor het eerst, dat VROM grootscheeps reorganiseert. De afgelopen tien jaar zijn er diverse ingrepen geweest in de ambtelijke organisatie tot uitdrukking komend zowel in wijzigingen van de organisatiestructuur en werkwijze, als in de omvang van het ambtelijk apparaat. Ten opzichte van 1992 is de begrotingssterkte van het departement met 13% gedaald (exclusief de verzelfstandiging van het Kadaster waarbij ca 2350 fte betrokken was).

VROM wil een modern, slagvaardig ministerie zijn. Goed toegerust voor de publieke taak. Een organisatie waarin medewerkers zich kunnen ontwikkelen. In 2003 zal daaraan verder vorm worden gegeven via een herinrichting van de bedrijfsvoering. Met het oog op een zo optimaal mogelijke ondersteuning van de beleidsprocessen zullen de bedrijfsvoeringsfuncties (de zogenaamde PIOFAH-functies) zoveel mogelijk worden gebundeld in enerzijds Concerndirecties en anderzijds Shared Services Centers. Een adequate inzet van ICT-middelen is daarbij van groot belang. Een verdere professionalisering van de ICT in bedrijfsvoering en in beleid heeft dan ook een hoge prioriteit.

5.4. Departementale audit-dienst

In het Kwaliteitsplan audit-functie Rijksoverheid is onder meer als aanbeveling opgenomen deinstelling van departementale audit-diensten. Deze audit-diensten hebben niet alleen tot taak de controle van het

departementale jaarverslag, maar ook het verrichten van periodiek onderzoek naar de bedrijfs- en de beleidsvoering.

De Accountantsdienst van VROM heeft op deze ontwikkelingen geanticipeerd door reeds in het controlejaar 2001 een nieuwe controle-aanpak te implementeren en in haar formatie, zij het nog in beperkte mate, andere disciplines op te nemen.

Het Kwaliteitsplan schrijft voor dat elk departement eind 2002 dient te beschikken over een plan van aanpak voor het transitiepad naar de departementale Audit-dienst. Inmiddels bestaat binnen VROM een heldere visie over de verwachtingen en mogelijkheden van de nieuwe audit-functie.

In december 2002 zal een keuze worden gemaakt uit een aantal opties voor wat betreft de nadere invulling en omvang van de nieuwe Audit-dienst. De uiteindelijke keuze is bepalend voor het transitiepad en de financiële consequenties.

De jaren 2003 en 2004 zijn nodig voor de verdere uitwerking en het reorganisatieproces. Veel aandacht moet worden besteed aan scholingsactiviteiten voor de medewerkers. Ook is afstemming met de reorganisatie van de centrale sector binnen VROM van belang. De instelling van de Audit-dienst VROM is conform het in het kwaliteitsplan genoemde tijdpad voorzien voor eind 2004.

5.5. Eigentijds Begrotingsstelsel

Met de voorbereidingen voor het invoeren van een Eigentijds Begrotingsstelsel (EBS) wordt een volgende fase ingegaan. Waar VBTB meer betrekking heeft op de structuur van de begroting richt EBS zich op het stelsel.

De financiële consequenties zullen met name betrekking hebben op de voorbereidingen voor een nieuw dan wel een aangepast informatiesysteem. Ook met de eerste opleidingactiviteiten die noodzakelijk worden geacht om de zittende medewerkers vertrouwd te maken met het nieuwe stelsel zal een aanvang worden gemaakt. De nadere departementaal brede uitwerking van dit traject zal voor wat betreft de financiële consequenties eerst in de eerste suppletore begroting 2003 inzichtelijk worden.

5.6. Administratieve lasten reductie 2003

Met het begrotingsjaar 2003 vangt voor het ministerie van VROM een nieuwe fase aan in het beleid dat vermindering van de administratieve lasten voor het bedrijfsleven beoogt. Het einde van het geleidelijke proces van vereenvoudiging van de vergunningverlening in het milieubeleid is in zicht. Bovendien zijn de nulmetingen van de administratieve lasten ook voor het beleidsterrein van het Wonen en de bouwnijverheid afgerond. Er bestaat nu dus een compleet beeld van alle administratieve lasten die door VROM wet- en regelgeving veroorzaakt worden. Met die nulmetingen als uitgangspunt zullen in het begrotingsjaar systematisch verdere reductiemogelijkheden kunnen worden geïdentificeerd. Daarbij zal meer gebruik worden gemaakt van indicaties daarvoor vanuit het bedrijfsleven. Ook zal daarbij in 2003 meer dan voorheen samenwerking met andere ministeries in clusterverband worden nagestreefd. VROM zal waar mogelijk gebruik maken van de mogelijkheid van externe deskundige ondersteuning, waartoe het ministerie van EZ de mogelijkheden biedt.

In het begrotingsjaar zal op onderdelen uitvoering worden gegeven aan de aanbevelingen in het door Price WaterhouseCoopers uitgevoerde onderzoeksrapport «ICT en Wm : veel kansen, niet vrijblijvend». Dat rapport doet verslag van onderzoek naar toepassingsmogelijkheden van innovatieve ICT technieken ter reductie van administratieve lasten in het milieubeleid. Samenwerking met bedrijven is ook hier noodzakelijk. Het continueren van interdepartementale projecten gericht op toepassing van ICT technieken (Overheidsformulieren on line, etc) zal voor VROM daarnaast een hoge prioriteit krijgen. Het digitale tijdperk zal ons in staat moeten stellen verschillende kostenreducties bij de informatie-uitwisseling te realiseren.

Op het terrein van het Wonen en de bouwnijverheid zal worden voortgegaan met het harmoniseren en stroomlijnen van de bouwregelgeving. Veel winst kan nog worden gemaakt met het uniformeren van formulieren die door gemeenten t.a.v. bouwvergunningaanvragen worden gehanteerd. Ook hier kan digitalisering tot reductie van lasten leiden. Binnen de organisatie van het Directoraat-Generaal Wonen is de toetsing van nieuwe wet- en regelgeving op de administratieve lasten die daardoor veroorzaakt worden inmiddels eveneens verankerd. Daaraan zal in het begrotingsjaar blijvend aandacht worden gegeven. Er wordt naar gestreefd de bemoeienis van corporaties met de uitvoering van onderdelen van het volkshuisvestingsbeleid zoveel als mogelijk te beperken.

In het begrotingsjaar zal worden gewerkt aan de ontwikkeling en mogelijk invoering van een standaardkosten model voor de administratieve lasten. Dat is erop gericht voortdurend een actueel en consistent inzicht te hebben in de omvang van de administratieve lasten die door de verschillende onderdelen van het beleid worden veroorzaakt.

6. TOELICHTING BIJ DE AGENTSCHAPSBEGROTING

6.1. Algemene inleiding

De agentschapsbegroting omvat zowel de activiteiten die vallen onder de huur-verhuurrelatie tussen de ministeries en de rijksgebouwendienst, als de activiteiten voor onderdelen van het rijk die in 2003 (nog) niet binnen de huur-verhuurrelatie vallen. Hiertoe behoren de Hoge Colleges van Staat, het Koninklijk Huis en het ministerie van Algemene Zaken. Voor deze gebruikers worden middelen via een bijdrage van het moederdepartement VROM aan de agentschapsbegroting toegevoegd. Voor zover de Rgd activiteiten voor derden verricht maken deze ook deel uit van de agentschapsbegroting.

Missie

De Rijksgebouwendienst ziet het als zijn missie rijksoverheidsdiensten passende huisvesting te bieden waarin het blijvend plezierig werken is.

De Rijksgebouwendienst wil deze missie vervullen vanuit de volgende visie:

Om ook in de toekomst gezien te worden als dé huisvestingsorganisatie voor en van de rijksoverheid, streeft de Rijksgebouwendienst continu naar verdere innovatie en verbetering van haar diensten. Hierbij stellen wij de wensen en behoeften van onze opdrachtgevers centraal. Bij al ons werk zoeken we naar toegevoegde waarde voor onze klanten. In nauw overleg met hen willen we bovendien een actieve bijdrage leveren aan de beleidsdoelstellingen van het rijk, zoals stedelijke ontwikkeling, monumentenzorg en duurzaamheid. Door elke opdracht professioneel, slagvaardig en (kosten)efficiënt te benaderen, komen onze opdrachtgevers tot de conclusie dat de Rijksgebouwendienst de beste partij is om mee samen te werken.

Doelstellingen

De Rijksgebouwendienst heeft de volgende hoofddoelstellingen:

1. Het leveren van adequate huisvesting;
De Rijksgebouwendienst levert huisvesting die optimaal aansluit bij de wensen van de klanten vanuit hun beleid en bedrijfsproces, tegen een zo scherp mogelijke prijs-prestatieverhouding. Deze doelstelling wordt toegelicht in hoofdstuk 6.2;
2. Het realiseren van baten en lasten in evenwicht;
De baten en lasten moeten meerjarig met elkaar in evenwicht zijn. Een goed beheer van de portefeuille is belangrijk; de toekomstwaarde van de portefeuille blijft in stand en de voorraad wordt kostendekkend beheerd. De Rijksgebouwendienst moet de investeringen en onderhoudsuitgaven terugverdienen via de gebruiksvergoeding. Deze doelstelling wordt behandeld in hoofdstuk 6.3;
3. Het leveren van toegevoegde waarde;
De Rijksgebouwendienst wil de schaal en positie van de rijks-huisvesting benutten om kostenvoordelen en risicoreductie te bereiken voor zijn klanten. En via brede inzet van kennis en expertise toegevoegde waarde leveren. In de rijks-huisvesting wordt het rijksbeleid toegepast. Tevens heeft de rijks-huisvesting een voorbeeldfunctie bij duurzaam bouwen en stedelijke vernieuwing. De brede inzet van kennis en expertise komt tot uitdrukking in de coördinatie van het bouw- en architectuurbeleid, dat zich verder uitstrekt dan alleen de rijksgebouwen. Deze doelstelling wordt toegelicht in hoofdstuk 6.4.

Naast deze doelstellingen geldt als randvoorwaarde een goed functionerende Rgd. Dit wordt toegelicht in hoofdstuk 6.5. De financiële informatie is opgenomen in hoofdstuk 6.6.

Strategische uitgangspunten

Bij het uitvoeren van de missie, en het bereiken van de doelen op basis van onze toekomstvisie, gelden de volgende strategische uitgangspunten:

- Partnership met de klant:
de Rgd stelt zich niet op als leverancier maar als volwaardige en betrouwbare, huisvestingspartner die persoonlijke aandacht heeft voor zijn opdrachtgevers en die opkomt voor diens belangen;
- Maatwerkoplossingen:
de Rgd verplaatst zich in de behoeften van opdrachtgevers en kan voor elk huisvestings- vraagstuk, hoe complex ook, een oplossing en een leveringsproces op maat ontwikkelen.
- Integrale dienstverlening:
de Rgd wil opdrachtgevers álle zorg rond hun huisvesting uit handen nemen in samenwerking met externe specialisten die aan onze hoge kwaliteitscriteria voldoen.
- Goed afgewogen prijs/kwaliteitverhouding:
de Rgd levert opdrachtgevers de kwaliteit die zij nodig hebben. De Rgd levert daarbij schaalvoordelen. Voor opdrachtgevers resulteert dat in een goed afgewogen prijs/kwaliteitverhouding.
- Investeren in ontwikkeling:
de Rgd scherpt randvoorwaarden waarbinnen alle medewerkers zich ontwikkelen en hun vakkennis en vaardigheden verbreden en verdiepen zodat zij berekend zijn op de toekomstige wensen en eisen van opdrachtgevers.

Activiteiten

Het stelsel rijkshuisvesting biedt mogelijkheden om flexibel in te spelen op de veranderingen bij de gebruikers van de rijkshuisvesting. De omvang van de te realiseren huisvestingsprojecten is dan ook omvangrijk met totale verwachte investeringen van ca € 350 mln per jaar, waarvan ca. eenderde voor renovatieprojecten van bestaande huisvesting en ca. tweederde voor nieuwbouwprojecten. Veel rijksbeleid en -ambities kunnen via de rijkshuisvesting in praktijk worden gebracht. Deze voorbeeldfunctie krijgt steeds meer toepassing. Zo wordt in 2002 en 2003:

- de renovatie van het Rijksmuseum voorbereid: een project van in totaal 202 miljoen euro. Dit project is in de nota Ontwerpen aan Nederland (Kamerstukken II, 2000–2001, nr. 27 450) aangewezen als groot project. Een groot project is door de Tweede Kamer als zodanig bestempeld, wat o.a. inhoudt dat over de voortgang ervan apart aan de Tweede Kamer wordt gerapporteerd.
- afhankelijk van de uitkomst van het bestuurlijk overleg tussen OC&W, VROM en de gemeente Amersfoort gestart met de nieuwbouw van de Rijksdiensten voor respectievelijk de Monumentenzorg en het Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort (OC&W) als onderdeel van de nota Ontwerpen aan Nederland.
- de huisvesting van de Belastingdienst aangepast aan de nieuwe organisatie (van ca. 130 naar ca. 25 organisatorische eenheden). In de meerjarenperiode van de begroting worden enige honderden miljoenen euro's aan diverse projecten besteed, waaronder het Belastingdienst Automatiserings Centrum te Apeldoorn.
- de uitbreiding van het complex van de Tweede Kamer met een zaal en een publieke tribune voor o.a. parlementaire onderzoeken.
- de uitbreiding van het Internationaal Strafhof verwacht.

- afhankelijk van de herontwikkeling van het gebied Centrum Noord te Heerlen meer duidelijkheid verwacht. Momenteel is nog niet te zeggen of en welke consequenties er voor de Rgd-panden en haar gebruikers (w.o. het CBS-complex) zullen kleven.
- verdere besluitvorming betreffende de nieuwbouw voor de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties verwacht.

Parlementaire enquête

Op 2 februari 2002 is een parlementaire enquête gestart naar vermeende onregelmatigheden in de bouw. Probleemstelling en afbakening zijn in grote lijnen beschreven in het rapport van de voorbereidingscommissie. Het onderzoek van de enquêtecommissie richt zich op «structurenmerken in de bouwnijverheid, de mate waarin deze samenhangen met de gesignaleerde onregelmatigheden in deze sector en naar de opstelling en handelswijze van de verschillende actoren in het geheel.» Nadrukkelijk komen daar ook de verschillende rollen van de overheid aan de orde (opdrachtgever, toezichthouder, vergunningverlener en wet/regelgever). Vooruitlopend op een eventuele enquête heeft het Kabinet op 5 december 2001 tien acties aangekondigd onder meer om de aanbestedingspraktijk van de vier bouwministeries te onderzoeken. Omdat VROM coördinerend departement voor de bouw is, coördineert VROM/Rgd de interdepartementale afstemming voor de enquêtecommissie en van de tien Kabinetsacties. Een speciaal Secretariaat Enquête Bouwnijverheid is hiervoor opgericht bij de eenheid Coördinatie Bouwbeleid.

Aanbestedingen

De aanbesteding van nieuwe projecten zal de komende jaren speciale aandacht vragen. Recente ervaringen leren namelijk dat de aanbestedingen regelmatig ruim boven de ramingen uitkomen en – dreigen te – mislukken. De gespannen situatie op de bouwmarkt is hier mede debet aan. Deze ontwikkeling baart zorgen, zowel vanwege het kostenverhogende effect als vanwege de extra tijd die nodig is om alsnog tot acceptabele uitkomsten te komen. De Rgd probeert door middel van passende aanbestedingsvormen het aanbestedingsrisico te beheersen.

Publiek-private samenwerking

De in 2001 binnen de Rgd opgerichte projectorganisatie Publiek-Private Samenwerking heeft gezorgd voor een intensivering van het beleid op dit terrein. Zo is een strategische visie voor de Rgd geformuleerd en is een procesarchitectuur voor gebiedsontwikkeling tot stand gekomen. Het realiseren van ambities op gebiedsniveau vergt een andere projectaanpak en strategie met een andere procesarchitectuur dan bij projecten op gebouwniveau. Daarnaast wordt bij diverse kansrijke projecten inmiddels een belangrijke adviesrol vervuld.

Verder zullen via een pps-constructie zo mogelijk enkele pilots op gebouwniveau starten. Als mogelijke invulling van dergelijke pilots wordt onder meer gedacht aan het in nauwe samenwerking met de markt realiseren van een hotelkantoor. Een hotelkantoor bestaat uit volledig gefaciliteerde en gemeubileerde kantoorwerkplekken voor de rijksoverheid te weten ministeries en interdepartementale organisaties, bijvoorbeeld projectgroepen, opstartende organisatie-onderdelen, of rijksambtenaren die voor korte duur een werkplek nodig hebben.

Evaluatie stelsel Rijkshuisvesting

Sinds 1 januari 1999 heeft de Rijksgebouwendienst de status van agentschap binnen VROM. Deze status vloeit voort uit een nieuw

rijkshuisvestingsstelsel. De belangrijkste veranderingen zijn de invoering van een huur-verhuurrelatie met gebruikers en een baten-lastenstelsel.

De huur-verhuurrelatie houdt in dat de ministeries en aanverwante organisaties betalende klanten zijn. Zij huren hun gebouwen van de Rijksgebouwendienst en hebben daarvoor huisvestingsbudgetten op hun begroting gekregen. Bij de bepaling van kosten van rijkshuisvesting worden de in de markt gebruikelijke componenten meegerekend, zoals rentelasten, afschrijvingen en dergelijke.

Bij de instelling van het agentschap Rgd is besloten om na 5 jaar, dus in 2004, een evaluatie uit te voeren ten einde te bezien of de inrichting en vormgeving van het nieuwe stelsel voldoen aan de verwachtingen. De evaluatie zal zich richten op de volgende vier punten.

- De ontwikkeling van huisvestingskosten van het Rijk
Het gaat hierbij om de vraag in welke mate de overheveling van de huisvestingsbudgetten per 1-1-1999 naar de departementen heeft geleid tot een verbetering van de besluitvormingsproces over de huisvestingsbudgetten. Tevens is aan de orde de mate waarin hiervan in de praktijk voor alle betrokken partijen een prikkel uitgaat om doelmatiger te opereren en of dit ook daadwerkelijk het geval is.
- Marktanalooq werken in relatie tot zelfvoorziening in de rijkshuisvesting
Geëvalueerd zal worden in welke mate het nieuwe huisvestingsstelsel een prikkel bevat om een marktanalooq prijs-kwaliteitsverhouding te realiseren.
- De bijdrage aan het rijksbeleid
Hier luidt de vraag in welke mate met rijkshuisvesting in het nieuwe huisvestingsstelsel wordt bijgedragen aan de doelstellingen van rijksbeleid door de Rgd en door de ministeries (o.a. monumenten, milieubelasting, duurzaam bouwen, energiebesparing, architectuur en beeldende kunst) en welke belemmeringen daarbij eventueel worden ervaren.
- Samenwerking binnen het rijkshuisvestingsstelsel
Bij dit thema gaat het om de mate waarin de departementen de nieuwe rol in het rijkshuisvestingsstelsel adequaat (kunnen) invullen, de mate waarin de veronderstelde positieve kanten van de financiële vernieuwing (baten-lastenstelsel met leenfaciliteit) tot uiting komen, en de mate waarin de Rgd erin slaagt de huisvesting en het beheer ervan naar tevredenheid te leveren.

In de voorbereiding op de evaluatie is in 2001 een eerste verkenning uitgevoerd. Uit deze verkenning blijkt onder meer dat van de Rijksgebouwendienst een meer klantgerichte en marktanalooq dienstverlening mag worden verwacht. Ook ontbreekt, op sommige onderdelen, nog de juiste informatie om te kunnen bepalen in welke mate de Rijksgebouwendienst schaal- en efficiencyvoordelen in de huisvesting van de rijksdienst kan realiseren.

Onze partners in rijkshuisvesting, de facilitaire diensten van de departementen, blijken zich sinds 1999 als opdrachtgever over het algemeen goed te professionaliseren. Geconstateerd is dat de departementen de beleidsdoelstellingen van rijkshuisvesting (b.v. arbeidsomstandigheden op de werkplek, energiebesparing) niet met hoge prioriteit hebben geagendeerd, nadat de verantwoordelijkheid voor deze zaken in het nieuwe stelsel naar hen is overgeheveld. De resultaten van deze verkenning zullen dan ook een belangrijke basis vormen voor het in 2003 op te stellen Meerjaren Beleidsplan Rijkshuisvesting en zullen verder betrokken

worden bij de ontwikkeling en inrichting van de nieuwe organisatie. Met onder meer de Klantenraad van de Rijksgebouwendienst zijn afspraken gemaakt over de prioriteiten van de verbeteracties. Van de reorganisatie wordt een positieve bijdrage aan de klanttevredenheid verwacht, waardoor de kansen worden vergroot om de beoogde doelstelling voor klanttevredenheid in 2004 te realiseren.

Uitbreiding rijkshuisvestingsstelsel met de Hoge Colleges van Staat en het ministerie van Algemene Zaken

In 1998 is door de toenmalige minister van VROM aan de Tweede Kamer toegezegd dat onderzocht zal worden in hoeverre het huurder/verhuurder-model van het rijkshuisvestingsstelsel ook van toepassing kan worden gemaakt op de Hoge Colleges van Staat en het ministerie van Algemene Zaken. Het ambtelijk onderzoek is in 2001 gestart met de volgende uitgangspunten:

- een definitief oordeel over een gewenste overgang eerst kan worden geveld nadat alle financiële aspecten grondig zijn geïnventariseerd;
- de mogelijkheden om de Hoge Colleges te compenseren voor de bijzondere omstandigheden van hun huisvesting (bijzondere status van de gebouwen en geringe omvang van de organisaties) dienen te worden onderzocht.

Door een extern bureau is een inventarisatie van de bouwgerelateerde gegevens uitgevoerd. Op basis van nader onderzoek zullen concrete voorstellen met HCvS, AZ en het ministerie van Financiën worden besproken. Daarna zal worden bepaald of de HCvS en AZ naar het huur-/verhuur-model zullen overgaan. Deze eventuele overgang zal op een passend moment plaatsvinden. Dat kan het jaar 2005 zijn. In dat jaar zullen immers wijzigingen in het huisvestingsstelsel worden doorgevoerd die voortvloeien uit de evaluatie in 2004.

6.2. Adequate Huisvesting

6.2.1. Algemene doelstelling

De Rijksgebouwendienst draagt zorg voor het adequaat huisvesten van de rijksoverheid in brede zin. Het bijdragen aan een effectief functioneren van het overheidsapparaat als geheel door middel van adequate huisvesting staat daarbij voorop.

De totale voorraad is als volgt verdeeld over de afnemers:

Tabel 1 Vastgoedportefeuille per 31-12-2001 (in 1000 m² bvo)		
	31-12-2001	in %
<i>Categorieën binnen de huur-/verhuursystematiek:</i>		
Buitenlandse Zaken	87	1,4%
Justitie	2 163	34,3%
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	230	3,6%
Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	622	9,9%
Financiën	1 052	16,7%
Defensie	80	1,3%
VROM	157	2,5%
Verkeer en Waterstaat	421	6,7%
Economische Zaken	192	3,0%
Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	216	3,4%
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	104	1,6%
Volksgesondheid, Welzijn en Sport	245	3,9%
Leegstand binnen huur-/verhuursystematiek	135	2,1%
Niet-rijksdiensten	275	4,4%
<i>Subtotaal huur-/verhuursystematiek</i>	<i>5 979</i>	<i>94,7%</i>
<i>Categorieën waarvoor de huur-/verhuursystematiek niet geldt:</i>		
Huis der Koningin	90	1,4%
Hoge Colleges van Staat	140	2,2%
Algemene Zaken	16	0,3%
Monumenten met erfgoedfunctie	39	0,6%
Leegstand buiten de huur-/verhuursystematiek	50	0,8%
<i>Subtotaal categorieën buiten de huur-/verhuursystematiek</i>	<i>335</i>	<i>5,3%</i>
Totaal	6 314	100,0%

De verdeling van de totale voorraad over kantoren en specifiek gebruik, eigendom en huur respectievelijk monumenten en niet-monumenten is in de volgende tabel aangegeven.

Tabel 2 Vastgoedportefeuille Rijksgebouwendienst per 31 december 2001

	Oppervlakte in 1000 m ² bvo	in %
Kantoren	3 783	60
Specifiek gebruik	2 351	40
Totaal Rgd	6 314	100
Eigendom	4 109	65
Huur	2 205	35
Totaal Rgd	6 314	100
Niet-monumenten	5 081	80
Monumenten	1 233	20
Totaal Rgd	6 314	100

6.2.2. De operationele doelstelling

De Rijksgebouwendienst levert huisvesting die optimaal aansluit bij het primaire proces van de klant. De producten en diensten die de Rgd levert zijn onderverdeeld in vier hoofdgroepen:

- Beheer, gericht op het in stand houden en garanderen van het gebruik van de huisvesting. De activiteiten die hiermee samenhangen vloeien voort uit de verantwoordelijkheid die de Rgd heeft als eigenaar en beheerder van de gebouwen.
- Huisvestingsprojecten, gericht op het realiseren van een huisvestingsoplossing voor de klant. Het kan hierbij bijvoorbeeld gaan om het realiseren van een nieuw gebouw of om renovatie van een bestaand gebouw. De klant betaalt hiervoor een gebruikersvergoeding op basis van een gebruiksovereenkomst met de Rgd, tenzij het om inputgefinancierde huisvesting gaat.
- Services, gericht op huisvestingsgerelateerde werkzaamheden die tot de taak van de klant behoren en die de Rgd op verzoek van de klant uitvoert. Hieronder valt ook facility-management.
- Advisering aan de klant over huisvestingsbehoeften en het gebruik van de huisvesting zonder dat er een directe relatie is met beheer of een concreet huisvestingsproject.

De Rgd streeft naar tevreden klanten door kwaliteit te leveren. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de functionele kwaliteit, de belevingskwaliteit, de toekomstwaarde, gezondheidsrisico's, en een scherpe kosten-kwaliteitsverhouding. Hierna worden deze begrippen nader uitgewerkt.

6.2.2.1. Functionele kwaliteit en belevingskwaliteit

- *Klanttevredenheid*

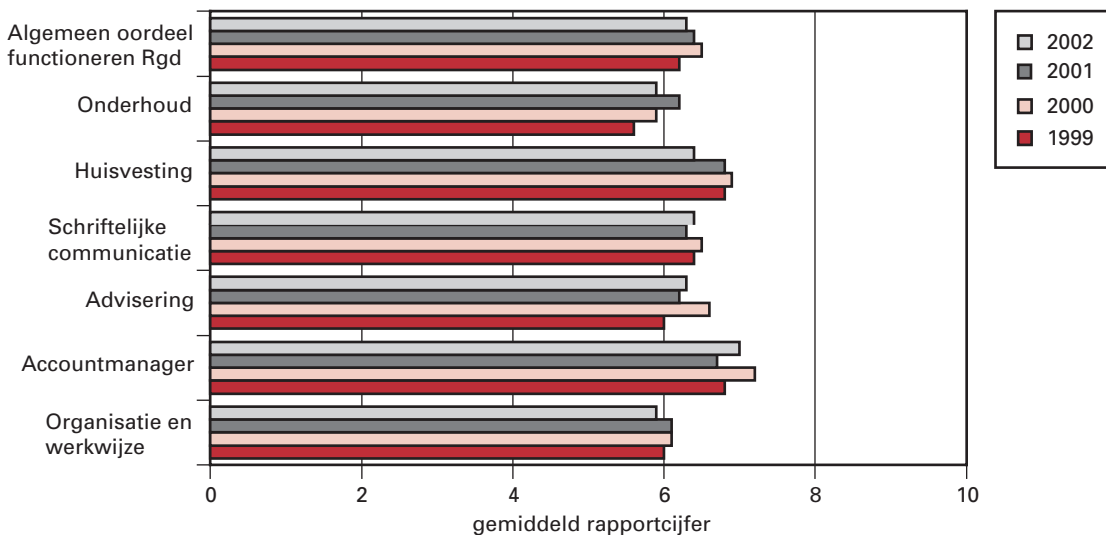
Om te bepalen of de Rijksgebouwendienst huisvesting levert die optimaal aansluit bij het primaire proces van de klant en een goede functionele en

belevingskwaliteit heeft, is de mate van tevredenheid van de klant een graadmeter. Deze geeft de geschiktheid van de huisvesting voor de klant aan.

Om de mate van tevredenheid te meten heeft de Rijksgebouwendienst de klanttevredenheidsmonitor ontwikkeld. Daarmee wordt de tevredenheid gemeten op basis van de volgende indicatoren: de Rijksgebouwendienst in het algemeen, de huisvesting, de wijze van onderhoud van de gebouwen, waaronder de afhandeling van storingen, de inhoud van de adviezen, de wijze van communicatie met contactpersonen van de Rijksgebouwendienst en de informatievoorziening door de Rijksgebouwendienst. De meting vindt jaarlijks plaats. Op basis van de uitkomsten van de meting zijn gerichte verbeteracties in gang gezet. In 2001 en 2002 is bijvoorbeeld een informatiecampagne over de Regeling Taakverdeling Beheer gehouden en zijn de procedures rond nazorg van projecten verbeterd. Inmiddels is de klanttevredenheidsmonitor 2002 uitgevoerd. Het algemeen oordeel over het functioneren van de Rgd is uitgekomen op 6,3. Dit is 0,1 punt hoger dan de eerste meting in 1999. In het najaar van 2002 zal worden besloten welke verbeteracties in de businessplannen van de bedrijfsonderdelen worden opgenomen. De resultaten van de klanttevredenheidsmonitor zullen een onderdeel vormen van de evaluatie van de stelselwijziging in 2004.

De doorlooptijd van de vaststelling, invoering en evaluatie van verbeteracties is zodanig dat het niet mogelijk is om de verbeteracties voortkomend uit het laatst gehouden klanttevredenheidsonderzoek te presenteren in de begroting. In de begroting worden daarom de verbeteracties voortkomend uit het voorlaatste klanttevredenheidsonderzoek gepresenteerd.

Gemiddelde rapportcijfers onderwerpen van dienstverlening 1999-2002

In onderstaande tabel zijn de belangrijkste resultaten vanaf de nulmeting (1999) weergegeven.

Op basis van de resultaten van de meting is de ambitie in de begroting 2001 geformuleerd als het verhogen van de klanttevredenheid naar een gemiddeld cijfer van 7,5 in 2004.

Voor de huisvesting als zodanig is de onderhoudstoestand van groot belang. Naast de klanttevredenheidsmeting waarmee de gebruikers hun – subjectieve – oordeel geven over de onderhoudssituatie van hun huisvesting (inclusief de storingsafhandeling), wordt met de storingsindicator getracht een meer objectief inzicht te geven.

- *Storingsindicator*

Bij storingen is van belang hoe snel een storing kan worden opgelost en de mate waarin zich storingen voordoen. Voor de afhandeling van storingen hanteert de Rgd als norm:

- binnen 4 uur voor spoedeisende storingen;
- binnen 24 uur voor «normale» storingen.

De doelstelling is om tenminste 95% van de storingen binnen deze normtijden af te handelen. Uit steekproeven blijkt dat de Rgd deze doelstelling in 2001 heeft gerealiseerd.

Sinds 1-1-2000 wordt het aantal storingen voor alle directies op een meer eenduidige manier bijgehouden. De Rgd spant zich in om de technische kwaliteit van de gebouwen en de installaties met behulp van preventief onderhoud en planmatig (vervangings-)onderhoud zo goed mogelijk op peil te houden. Na de invoering van het uniforme Storingsafhandelings-systeem is merkbaar dat de klanten de Rgd via deze dienstverlening steeds beter weten te vinden. Daarnaast spreken klanten de Rgd, sinds de stelselwijziging, krachtiger aan en hebben daarvoor een dagelijks te hanteren instrument in de storingslijn.

In 2001 is de storingsafhandeling voor het eerst gedifferentieerd naar eigenaarsinstallaties en bedrijfsinstallaties van de gebruiker waarvoor de Rgd het onderhoud doet op basis van servicecontracten. De realisatiecijfers inzake storingen over 2001 zijn bekend. Uit de analyse van de storingen blijkt dat het aantal meldingen van storingen in 2001 is gegroeid als gevolg van een betere bekendheid van de storingstelefoon, de veranderde samenstelling van de gebouwenvoorraad en de toename van technisch complexe installaties in gebouwen.

Tabel 3					
Rgd	Objecten in beheer	Aantal m ² in beheer (x1000)	Aantal storingen	Rgd Aantal storingen Services	Aantal storingen totaal
Totaal 2001	2 160	6 314	18 778	11 501	30 279
In %			62%	38%	100%

De afgelopen jaren is in de begroting van de Rgd een indicator opgenomen voor het planmatig onderhoud. Deze in het verleden ontwikkelde indicator (de aspecten-prioriteitenmatrix) was nog van vóór de stelselwijziging van 1 januari 1999. Sinds de stelselwijziging is de verantwoordelijkheidsverdeling betreffende het onderhoud tussen de gebruikers van de panden en de Rijksgebouwendienst echter veranderd, evenals de financiering van het planmatig onderhoud. Door de veranderde verantwoordelijkheidsverdeling en financiering voldoet de aspecten-prioriteitenmatrix eigenlijk vanaf de start van het huisvestingsstelsel al niet meer. De Rgd is daarom gestart met de ontwikkeling van een nieuw sturingsinstrument planmatig onderhoud. Dit nieuwe sturingsinstrument, de meerjarige onderhoudsprognose genoemd, wordt op dit moment

gebruikt voor het begroten van middelen voor planmatig onderhoud door de regionale directies. In de toekomst zal het instrument verder worden ontwikkeld en worden gerelateerd aan de gewenste kwaliteit van het betreffende pand. Daarbij zal afstemming met de gebruiker van het pand plaatsvinden.

Het nieuwe sturingsinstrument kan naar verwachting in de begroting 2004 voor het eerst worden gepresenteerd. Dit houdt mede verband met de overgang naar het nieuwe informatiesysteem en de daarbij behorende kwaliteitsslag. Vooruitlopend daarop zal in 2002 worden gestart met het in kaart brengen van de onderhoudsvoorraad door middel van een steekproef.

6.2.2.2. Toekomstwaarde

In de operationele doelstelling wordt ook gesproken over het kwaliteitsaspect toekomstwaarde. Toekomstwaarde wil onder meer zeggen dat de gebouwen waarin de klant is gehuisvest, zo flexibel zijn dat kan worden ingespeeld op ontwikkelingen in de huisvestingsbehoefte van die klant en van andere potentiële gebruikers. Binnen het portefeuillemanagement is het aspect toekomstwaarde een belangrijk punt van aandacht. De verhuurbaarheid van gebouwen op langere termijn wordt bij investeringsbeslissingen door de Investeringsraad Rijksgebouwendienst bewaakt, conform hiervoor vastgestelde portefeuillespelregels.

6.2.2.3. Gezondheidsrisico's

Adequate huisvesting moet uiteraard ook «gezonde» huisvesting zijn. Voor wat betreft gezondheidsrisico's zijn onder meer de thema's legionella, asbest en brandveiligheid van belang.

- *Legionella*

Op 15 oktober 2000 trad de «Tijdelijke regeling legionella-preventie in Leidingwater» in werking. Deze regeling legde eigenaren van een collectieve watervoorziening de verplichting op om een risico-analyse uit te voeren en zonodig een beheersplan op te stellen binnen een termijn van een jaar na inwerkingtreding van de regeling.

De Rijksgebouwendienst heeft de regeling conform de voorschriften uitgevoerd. In oktober 2001 was in alle gebouwen van de rijkshuisvesting die staatseigendom zijn een risico-analyse gehouden. De benodigde beheersplannen zijn opgesteld en in de eerste helft van 2002 afgestemd met de contactpersonen van de gebruikers in de gebouwen. De noodzakelijke technische aanpassingen van de leidingwaterinstallaties in de eigendomsgebouwen worden gedurende geheel 2002 tot naar verwachting in begin 2003 uitgevoerd.

Aan de eigenaren van de gebouwen die voor de rijkshuisvesting worden gehuurd heeft de Rijksgebouwendienst in januari 2001 het verzoek gericht om eveneens uitvoering te geven aan de regeling; bij dat verzoek werd een kopie van de regeling ingesloten. In mei daaropvolgend werd een rappel gestuurd aan de eigenaren van wie tot dat moment niets was vernomen.

Begin 2002 was van slechts 17% van alle gehuurde gebouwen het resultaat van een risico-analyse en een beheersplan ontvangen, 46% was nog in behandeling, van 35% van de eigenaren was nog niets vernomen

en 2% had geweigerd om een risico-analyse uit te voeren. De Rijksgebouwendienst heeft de weigeraars en non respondenten doorgegeven aan de Vrom-Inspectie.

- *Asbest*

Vooruitlopend op de totstandkoming van een Ministerieel Besluit waarbij asbestinventarisaties in gebouwen verplicht wordt gesteld, ook in niet-sloopsituaties, heeft de Rijksgebouwendienst een programma opgesteld om alle gebouwen van de rijkshuisvesting te inventariseren op de aanwezigheid van asbest. Dit programma loopt tot eind 2004.

De asbesttoepassingen die in strijd zijn met het uitgangspunt dat de Rijksgebouwendienst gezonde huisvesting biedt, worden direct na de inventarisatie verwijderd op kosten van de Rijksgebouwendienst.

Voorbeelden hiervan zijn spuitasbest en niet hechtgebonden of verweerd asbest. Het overige, hechtgebonden asbest, kan na de inventarisatie in eerste instantie gehandhaafd blijven en wordt pas verwijderd bij renovatie, verbouw, afstoot of bij sloop van het gebouw, derhalve in een situatie dat het gebouw toch reeds ontruimd is. De kosten van deze saneringen worden betaald door de Rijksgebouwendienst.

Voor het asbest dat niet direct hoeft te worden verwijderd wordt een beheersplan opgesteld waarin wordt aangegeven wie (Rijksgebouwendienst of beheerder van het gebouw), wat, op welk moment moet doen, om te voorkomen dat vezels van het asbest vrijkomen. Aan een mogelijke wens of eis van de gebruiker van het gebouw om ook dit asbest direct na de inventarisatie te verwijderen, zal de Rgd meewerken; de kosten van deze vroegtijdige sanering komen dan ten laste van de gebruiker.

- *Brandveiligheid*

Aan het onderwerp veiligheid wordt met betrekking tot de rijkshuisvesting, uiteraard, de nodige aandacht besteed. Brandveiligheid (van een gebouw) én brandbeveiliging (voor de gebruiker) spelen een grote rol binnen dat kader. Na eerste inventarisatie is gebleken dat de mate van brandveiligheid van rijkshuisvestingsobjecten niet significant verschilt van die van vergelijkbare panden die door marktpartijen in gebruik zijn (ondanks bijvoorbeeld het ontbreken van druk van assuradeuren). Ook is de brandbeveiliging in het algemeen niet minder. De wet- en regelgeving aangaande brandveiligheid is echter complex en de uitvoering en handhaving ervan wordt door de gemeenten op uiteenlopende wijze opgepakt. Daarnaast blijkt de technische kennis aangaande brandveiligheid bij de gebruikers van Rijkshuisvesting soms onvoldoende. De Rijksgebouwendienst is daarom in 2002 gestart met het maken van een handleiding voor gebruikers over brandveiligheid. Hierin komen zowel technische aspecten als wet- en regelgeving aan de orde. Tevens heeft de Rgd een start gemaakt met het bij wijze van service aanbieden van activiteiten waar de gebruiker verantwoordelijk voor is in het kader van brandveiligheid.

6.2.2.4. Kosten-kwaliteitsverhouding

In de operationele doelstelling wordt gesproken over de scherpe kosten-kwaliteits-verhouding als uitdrukking van de kwaliteit die de Rijksgebouwendienst levert. Hierbij dient te worden aangetekend dat in het nieuwe rijkshuisvestingsstelsel primair de klant de kwaliteit bepaalt en daar ook voor betaalt. Het is echter aan de Rijksgebouwendienst om – gegeven de kwaliteit die de klant wenst – deze te leveren tegen zo scherp mogelijk kosten.

In 2001 is door middel van een benchmark-onderzoek getracht meer

inzicht te verkrijgen in de producten, hoe de kosten daarvan bij de Rgd zich verhouden tot de tarieven in de markt en wat de benodigde apparaat-sopbouw is om deze producten te leveren. Het vergelijkbaar maken van de Rgd met de markt maakt het mogelijk helderheid en transparantie te bieden aan de klanten van de Rgd. Uit dit onderzoek kwam allereerst naar voren dat het moeilijk is de Rgd te vergelijken met marktpartijen. Dit heeft enerzijds als oorzaak dat diensten en producten van de Rgd andere benamingen hebben dan in de markt gebruikelijk is. Anderzijds heeft de Rgd taken die marktpartijen niet hebben, zoals het beheer van monumenten met erfgoedfunctie, onderzoek en beleidsontwikkeling ten aanzien van asbest, legionella e.d. Uit het onderzoek kan, met de nodige voorzichtigheid, worden geconcludeerd dat de Rgd op onderdelen duurder is dan de markt. De resultaten van het onderzoek zullen worden meegenomen in zowel de reorganisatie van de Rgd als in de evaluatie van het stelsel rijkshuisvesting in 2004.

6.2.3. Groeiparaagraaf hoofddoelstelling adequate huisvesting

1. Met ingang van de begroting 2003 zullen, waar nodig, concrete verbeteracties worden gepresenteerd naar aanleiding van de resultaten van het jaarlijkse klanttevredenheidsonderzoek.
2. Na afronding van alle asbestinventarisaties (uiterlijk 2004) zal een indicator voor de voortgang van de asbestsanering worden gepresenteerd.
3. Naar verwachting in de begroting 2004 zal de Rgd een nieuwe onderhoudsindicator presenteren.

6.3. Baten en lasten in evenwicht

6.3.1. De beleidsdoelstelling

De Rijksgebouwendienst streeft naar een bedrijfsresultaat waarbij de baten en lasten meerjarig met elkaar in evenwicht zijn. Na drie jaar ervaring met het nieuwe rijkshuisvestingsstelsel blijkt dat zich van jaar op jaar relatief grote afwijkingen kunnen voordoen ten opzichte van een nul-stand (baten en lasten exact in evenwicht). De grootste afwijkingen in het resultaat doen zich voor bij grote dotaties of vrijval van voorzieningen, bijvoorbeeld bij de voorzieningen boekwaarderisico en leegstand. Conclusies of de baten en lasten in totaliteit over een langere periode met elkaar in evenwicht zijn kunnen pas over een aantal jaren worden getrokken. Het is dan mogelijk een onderscheid te maken tussen incidentele en structurele mee- en tegenvallers. Het jaar 2004 is hiervoor een geschikt moment, omdat dan gelijktijdig de werking van het rijkshuisvestingstelsel wordt geëvalueerd.

6.3.2. Operationele doelstelling

Adequate huisvesting moet worden gerealiseerd met inachtneming van de doelstelling dat een bedrijfsresultaat moet worden bereikt waarbij de baten en lasten meerjarig met elkaar in evenwicht zijn. Een goed inzicht in en beheersing van de bedrijfseconomische risico's en meerjarig vooruitkijken zijn dan een vereiste. Met maatregelen die voortdurend het financieel beheer moeten verbeteren en de implementatie van het nieuwe financiële informatiesysteem wordt beoogd dat de administratie een tool of management wordt waarmee risico's kunnen worden beheerst.

Indicatoren voor bedrijfseconomische risico's zijn onder meer leegstand en de spreiding van de gebruikscontracten over de verschillende looptijden.

6.3.2.1. Leegstand

De Rijksgebouwendienst stuurt op het beheersen van de totale leegstandskosten (structurele en frictieleegstand) waarbij als operationele doelstelling geldt dat deze voor de totale voorraad, die deel uitmaakt van de huurverhuur methodiek, maximaal 2% van de m² bvo bedraagt. Op 31 december 2001 bedroeg de leegstand 2,3% van het aantal m² bvo binnen het huur- verhuurstelsel. Indien wordt gecorrigeerd voor de objecten die vanwege werkzaamheden niet konden worden verhuurd bedroeg de leegstand slechts 1,0%.

Bij nieuwe contracten geldt een variabele opslag voor leegstand, waarvan de hoogte is gerelateerd aan de lengte van het contract. Hiermee is een prikkel geïntroduceerd om langere contracten af te sluiten, waarmee op termijn de leegstandsrisico's worden beperkt, zodat effectief kan worden gestuurd op lage leegstand, waardoor de kosten voor de gebruikers naar beneden gaan.

In november 2001 heeft de Rgd de interne spelregels, definities en kengetallen met betrekking tot leegstand aangescherpt. Hierdoor wordt de sturing op leegstandskosten gefaciliteerd. In de jaarverantwoording 2001 is na een statische toets op basis van de actuele definities een bedrag van € 34,5 mln vrijgevallen uit de voorziening leegstand.

De Rgd stuurt vanaf 2002 op leegstandskosten door:

- een verbeterde informatieverstrekking met betrekking tot tijdelijk leegstaande panden aan departementen met een huisvestingsvraag;
- het tijdig overleggen met klanten over verlenging van een huurcontract dat expireert;
- een verbetering van het afstootproces in overleg met Domeinen;
- gericht te anticiperen op de vraag bij klanten naar met name kleine huisvesting voor projectorganisaties met een tijdelijk karakter.
- De bovengenoemde acties zijn vanaf 2002 in gang gezet en worden nog nader gekwantificeerd.

6.3.2.2. De spreiding van de gebruikscontracten over de verschillende looptijden

Door de looptijd te volgen van de gebruikscontracten ontstaat een indicatie op welke termijn de Rgd meer dan normale bedrijfseconomische risico's loopt en of er sprake is van een trend. De onderstaande tabel biedt inzicht in het moment waarop een belangrijk deel van de contracten afloopt. Binnen een tijdshorizon van vijf jaar worden de restwaarde risico's van leegkomende, onverhuurbare panden ingeschat. Hiervoor wordt een voorziening gevormd waaruit toekomstige boekwaardeverliezen bij afstoot kunnen worden gedekt.

Tabel 4 Spreiding gebruikscontracten over looptijd (eigendomspanden) ultimo 2001

Contractduur	Jaar		Aantal		Gebruiksvergoedingen		Bruto vloeroppervlak	
	afloop	contracten	%	€1000	%	m ² bvo	%	
1 jaar	2002	4	0,4	6 608	1,4	59 890	1,5	
2 jaar	2003	101	9,4	23 312	4,9	236 110	5,7	
3 jaar	2004	5	0,4	986	0,2	11 767	0,3	
4,5 jaar	2006	284	26,3	96 838	20,4	844 289	20,5	
5 jaar	2006	5	0,4	3 505	0,7	20 874	0,5	
6 jaar	2007	4	0,4	115	0,0	1 216	0,1	
7 jaar	2008	140	13,0	25 322	5,3	224 704	5,5	
8 jaar	2009	1	0,1	44	0,0	800	0,0	
9 jaar	2010	1	0,1	207	0,1	4 854	0,1	
10 jaar	2011	78	7,2	26 079	5,5	237 044	5,8	
11 jaar	2012	5	0,4	4 439	0,9	28 534	0,7	
12 jaar	2013	344	31,9	185 068	39,0	1 596 730	38,9	
15 jaar	2016	1	0,1	1 555	0,3	10 080	0,2	
16 jaar	2017	3	0,3	3 667	0,8	30 732	0,7	
17 jaar	2018	96	8,9	90 076	19,0	737 490	17,9	
18 jaar	2019	2	0,2	4 756	1,0	43 625	1,1	
21 jaar	2022	2	0,2	1 313	0,3	8 005	0,2	
27 jaar	2028	3	0,3	1 132	0,2	12 467	0,3	
Totaal		1 079	100,0	475 022	100,0	4 109 211	100,0	

Portefeuillemanagement

Een belangrijk instrument om baten en lasten in evenwicht te brengen en te houden is het portefeuillemanagement. Met portefeuillemanagement wordt de toekomstwaarde van de portefeuille in stand gehouden, de voorraad kostendekkend beheerd en worden de risico's ten aanzien van onder meer leegstand, exploitatie en onderhoud beheerst. De Rijksgebouwendienst moet de gepleegde investeringen en onderhoudsgelden terugverdienen via de gebruiksvergoeding en/of de restwaarde van de portefeuille. Sinds 2000 functioneert de Investeringsraad Rijksgebouwendienst, waarin nieuwe investeringen worden getoetst aan portefeuillespelregels, met het oogmerk de risico's te beheersen.

Treasury

Treasury is een instrument om risico's van o.a. nieuwe projecten adequaat te beheersen en noodzakelijk voor een optimaal liquiditeiten- en vermogensbeheer. De belangrijkste regeling voor de treasury vormt de leenfaciliteit, waaruit de Rijksgebouwendienst nieuwe projecten kan financieren. De toekenning van de leenfaciliteit vindt in beginsel jaarlijks plaats in het Kabinet in het kader van de vaststelling van de begroting. Per kwartaal worden leningen vastgelegd in een leenconvenant. Via de gebruiksvergoedingen is de Rijksgebouwendienst vervolgens in staat om de bij Financiën verkregen lening af te lossen en daarover rente te betalen. Op basis van de afgesloten verhuurcontracten wordt een rente- en aflossingschema opgesteld.

6.3.2.5. Ontwikkeling agentschapsvermogen

Onderstaand (voorgeschreven) overzicht biedt inzicht in de ontwikkeling van het agentschapsvermogen. De geprognostiseerde mutaties bestaan jaarlijks uit het saldo van baten en lasten en de directe mutaties op het agentschapsvermogen. Directe mutaties kunnen betreffen een afdracht

aan het moederdepartement, indien het maximaal toegestane agentschapsvermogen wordt overschreden, dan wel een storting van het moederdepartement, indien het agentschapsvermogen te beperkt wordt geacht.

Het saldo van baten en lasten wordt toegelicht in de meerjarige staat van baten en lasten. De directe mutaties van het agentschapsvermogen worden berekend door het agentschapsvermogen per ultimo boekjaar te vergelijken met het maximaal toegestane agentschapsvermogen. Het maximaal toegestane agentschapsvermogen bedraagt 5% van de gemiddelde omzet (van de afgelopen 3 jaar), waarbij de relevante omzet van de Rgd is gedefinieerd als de totale baten exclusief egalisatie, buitengewone baten en rentebaten.

Op de afgedragen middelen kan de Rgd een beroep doen indien het agentschapsvermogen, ultimo een boekjaar, minder bedraagt dan € 15 mln. Mocht het agentschapsvermogen, ultimo het boekjaar als gevolg van de ombuiging minder dan € 15 mln bedragen, dan zal binnen de bestaande afspraken over het agentschapsvermogen Rgd het moederdepartement zorgen voor aanzuivering van het vermogen van de Rgd en de taakstelling alsnog binnen de gestelde tijd op de VROM-begroting realiseren.

Tabel 5 Overzicht vermogensontwikkeling (in €1000)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Eigen vermogen per 1 januari	38 571	49 092	87 250	50 156	61 170	19 808	37 139	48 117	48 298
Saldo van Baten en Lasten	+/+	10 521	51 607	10 876	19 882	- 24 834	17 331	10 978	181
Directe mutaties in het eigen vermogen:									
- uitkering aan moederdepartement	-/-		13 450	47 970	8 868	16 528			
- exploitatiebijdrage moederdepartement	+ /+								
- overige mutaties	+/+								
Eigen vermogen per 31 december		49 092	87 250	50 156	61 170	19 808	37 139	48 117	48 298

6.3.3. Groeiparaagraaf hoofddoelstelling baten en lasten in evenwicht

1. Begroting 2005: in het kader van de evaluatie van het stelsel per 2004 zullen de interne portefeuillespelregels worden geëvalueerd. Toetsing van de voorraadmutaties vanaf 1-1-1999 aan de doelstellingen van de stelselwijziging.
2. Begroting 2005: in het kader van de evaluatie van het stelsel per 2004 zal ook een evaluatie tarieven en opslagen plaatsvinden, waarbij een vergelijking wordt gemaakt met de aannames die bij de stelselwijziging zijn gehanteerd en zonedig tot tariefsaanpassing kan worden overgegaan.

6.4. Toegevoegde waarde

6.4.1. De beleidsdoelstelling

De Rijksgebouwendienst wil met de rijkshuisvesting en via brede inzet van kennis en expertise toegevoegde waarde leveren.

Met de rijkshuisvesting kan worden bijgedragen aan de realisatie van rijksbeleid en kan invulling worden gegeven aan de voorbeeldfunctie van het rijk op onder meer het gebied van architectuur, stedenbouw,

duurzaam bouwen en aan het versterken van de ruimtelijke kwaliteit van stedelijke gebieden. De brede inzet van kennis en expertise komt onder meer tot uitdrukking in de coördinatie van het bouwbeleid en architectuurbeleid dat zich verder uitstrekt dan alleen rijksgebouwen.

Cruciaal voor succes bij iedere opgave zijn de integrale aanpak van het totstandkomingsproces en het zich bewust zijn van potenties en ambities van zowel opdrachtgever als gebruiker, gesteund door een goede communicatie tussen de Rijksgebouwendienst en de departementen, maar ook met lokale overheden en andere betrokkenen.

In 2003 brengt het Kabinet een nieuw Meerjarenbeleidsplan Rijks-huisvesting uit. Hierin wordt de toegevoegde waarde van rijks-huisvesting voor de realisatie van het rijksbeleid onderstreept en vertaald in concrete afspraken en acties, te onderzoeken gebieden en pilotprojecten. De thema's die -naast de hierna genoemde operationele doelstellingen- hierbij o.a. aan de orde komen zijn veiligheid & gezondheid, nieuwe samenwerkingsvormen, de overheid als aantrekkelijk werkgever, maatschappelijk verantwoord bouwen en huisvesten.

6.4.2. De operationele doelstellingen

De hoofddoelstelling Toegevoegde waarde is in hoge mate complementair aan de VROM-artikelen 3 «Duurzame woningen en gebouwen» en 6 «Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden». De instrumenten Coördinatie van het bouwbeleid, Duurzaam bouwen utiliteitssector en Energiebesparing rijks-huisvesting zijn beschreven bij artikel 3. De instrumenten beheer monumenten en architectuurbeleid zijn toegelicht bij artikel 6.

Beheer rijksmonumenten en architectuurbeleid

Met rijks-huisvesting wordt mede invulling gegeven aan de stedenbouwkundige vernieuwing en aan het tot stand brengen van architectonische kwaliteit. Nieuwbouw of renovatie van rijks-huisvesting in een stedelijk gebied kan dienen als katalysator voor de ontwikkeling van dat gebied. Waar mogelijk zal dan ook worden aangesloten bij lokale initiatieven. In het bijzonder geldt dit voor de ontwikkelingsprogramma's die in het kader van de stedelijke vernieuwing worden opgesteld.

De Rgd draagt zorg voor de instandhouding van de 62 monumenten met een primaire erfgoedfunctie, en voor 219 (rijks-)monumenten met een primaire (rijks-)huisvestingsfunctie. De kosten hiervan worden gedekt door het programma Monumenten met Erfgoedfunctie (MEF) en uit de regeerakkoordimpuls van Paars II ten behoeve van vitaliteit steden, onderdeel monumentenzorg. In de beleidsbrief Monumenten (Kamertukken II 2001–2002, 27 432 nr. 39) is nader ingegaan op het monumentenbeleid.

Duurzaamheid en energiezuinigheid

In het kader van het beleidsprogramma Duurzaam Bouwen 2000–2004 heeft de rijksoverheid een voorbeeldfunctie. Per huisvestingsproject adviseert de Rijksgebouwendienst, afhankelijk van de wens van de klant en de mogelijkheden in betreffende situatie over de te realiseren duurzaamheid en energiezuinigheid. Daartoe beschikt de Rijksgebouwendienst over instrumentarium waarmee zowel de integrale milieukwaliteit als de kostenconsequenties in de initiatieffase van een project kunnen worden gekwantificeerd. Met een aantal marktpartijen wordt gewerkt aan

een bredere inzetbaarheid van dit instrumentarium, ter bevordering van duurzaam bouwen in de utiliteitssector. Eén van de conclusies na de afronding van het Energie Efficiencyprogramma Rijkshuisvesting is, dat voor verdergaande energiebesparing in de rijkshuisvesting maatwerk nodig is. De komende jaren zal op gebouwniveau vooral aandacht zijn voor de optimalisering van de inregeling van klimatiseringsinstallaties. Daarnaast wordt tot en met 2006 de toepassing van innovatieve, energiebesparende technieken in enkele projecten gestimuleerd (Programma Innovatieve Technieken rijkshuisvesting).

6.4.3. Groeiparaagraaf toegevoegde waarde

Uiterlijk bij de begroting 2004 zal een verkenning worden uitgevoerd naar de mogelijkheden om een verbeteragenda voor de doelstelling toegevoegde waarde op te stellen. Het Meerjaren Beleidsplan Rijkshuisvesting zal hierop nader ingaan. Vooralsnog ligt de prioriteit van de Rgd bij de uitwerking van de hoofddoelstellingen adequate huisvesting en baten en lasten in evenwicht.

6.5. Bedrijfsvoering

6.5.1. Inleiding

De bedrijfsvoering van de Rgd in 2003 zal in het teken staan van een solide financieel beheer in een gewijzigde organisatiestructuur volgens het functionele front-backofficemodel.

De reorganisatie welke in 2002 wordt voorzien zal moeten leiden tot merkbaar hogere prestaties en hogere tevredenheid van de klanten. Tijdens het transitieproces zullen de verworvenheden van de afgelopen drie jaar in de verbetering van het financieel beheer niet verloren mogen gaan. De Algemene Rekenkamer heeft vastgesteld dat in 2001 aantoonbare verbeteringen in het financieel beheer zijn bereikt. Daarnaast merkt de AR op dat nog enkele onvolkomenheden aanwezig zijn.

Daarom wordt de reorganisatie uitgevoerd binnen de randvoorwaarde dat sprake is van een stabiele interne en administratieve organisatie. Om de stabiliteit te waarborgen, en de onvolkomenheden waarop de AR wijst aan te pakken, is een aantal acties gedefinieerd. Hierop wordt nader ingegaan in paragraaf 4.5.3.

In de volgende paragraaf wordt allereerst de reorganisatie toegelicht. Daarna wordt het financieel beheer beschreven.

6.5.2. Reorganisatie

Sinds de inwerkingtreding van het nieuwe rijkshuisvestingsstelsel bepaalt en betaalt de klant voor de geleverde diensten met het geld dat hij daarvoor op zijn begroting heeft gekregen. Daarmee is de Rgd omzetafhankelijk geworden. Dat betekent dat de Rgd zich meer als bedrijf zal moeten gedragen: klantgericht, innovatief, efficiënt en slagvaardig. In eerste instantie zijn pogingen ondernomen om dit met de bestaande structuur en organisatie te realiseren. Dit heeft geleid tot veel dwarsverbanden en hulpstructuren in de organisatie, hetgeen ten koste gaat van de efficiency. Daarom is in 2001 bezien op welke wijze de organisatie het best ingericht kan worden om als een bedrijf te opereren. Eind oktober 2001 heeft dit geleid tot een voorgenomen besluit tot reorganisatie (Het Ontwerp) en is dit ter advisering aan de Ondernemingsraad voorgelegd.

De voorgenomen reorganisatie vloeit logischerwijs voort uit de invoering van het rijkshuisvestingsstelsel per 1-1-1999 en de baten-lastendienst. De discussies hebben zich in eerste instantie gericht op een vergelijking van drie verschillende organisatiemodellen: de regionale structuur, de klantgroepenstructuur en de functionele front-backofficestructuur. Dit heeft tot de conclusie geleid dat het functionele front-backofficemodel de Rgd de beste mogelijkheden biedt om de klantgerichtheid te vergroten. Dit model houdt in dat het Frontoffice gericht is op de klantcontacten, en de expertise om de produkten te leveren die de klanten wensen ondergebracht wordt in het Backoffice. Het Backoffice bestaat uit een aantal eenheden die zich concentreren op een bepaalde functie waardoor expertise kan worden uitgebouwd die wordt ingezet voor alle klanten.

De reorganisatie tot het front-backofficemodel houdt een structuurwijziging en een daarmee samenhangende formatiewijziging in voor de gehele Rgd. De wijziging in formatie zal in 2002 plaatsvinden. De structuurwijziging zal tevens een cultuurwijziging tot gevolg moeten hebben. Alle schakels in het huisvestingsproces dienen soepel en efficiënt te verlopen. Samenwerking is in dit verband een sleutelwoord: werken in teamverband, kostenbewustzijn, kennis delen, inlevingsvermogen hebben in behoeftes van klanten, haalbare afspraken maken, denken over die van de eigen eenheid heen. Deze waarden zijn in 2001 veelal onder de aandacht gebracht van de Rgd medewerkers. Het management, een opleidingstraject en simulatie van de nieuwe organisatie zullen dat in 2002 verder ondersteunen.

Ten behoeve van de reorganisatie en professionalisering is in 2001 een voorziening gevormd ad € 19,7 mln. Dit zijn kosten die noodzakelijk zijn voor de afbouw van de bestaande organisatie. In deze voorziening zijn geen kosten opgenomen voor de opbouw van de nieuwe organisatie. Deze kosten zullen vanaf 2002 ten laste van het resultaat worden gebracht.

6.5.3. Financieel beheer Rgd

De aantoonbare verbeteringen in het financieel beheer zijn o.a. bereikt door Tutor, het coördinatiepunt regelgeving en het expertisecentrum. Het uniformeren van de werkwijzen bij de Rgd is bevorderd door alle processen te beschrijven in een, voor iedereen toegankelijk, geautomatiseerd systeem genaamd Tutor. Het beheer van de interne regelgeving (vastgestelde beleidsnotities, bouwstenen) is binnen de Rgd gecommuniceerd, geïmplementeerd en verwerkt in Tutor. Tutor is een dynamisch systeem waarin de actuele regelgeving en administratieve organisatie wordt vastgelegd. Voor Tutor is een introductie cursus georganiseerd voor alle medewerkers van de Rgd.

In 2001 is een expertisecentrum gereed product ingesteld. In het expertisecentrum wordt specifieke Rgd deskundigheid van een aantal Interne Controle-medewerkers op het gebied van waardering van gereed product, Rekenmethode Rijksgebouwendienst (RMR) en basisadministratie gebundeld, met als doel uniformiteit en kwaliteit van de waardering van het opgeleverd onderhanden werk te waarborgen. Het expertisecentrum is sinds september 2001 operationeel.

Om de resterende onvolkomenheden in het financiële beheer aan te pakken zijn een aantal acties ingezet, die naar verwachting in 2002 worden afgerond. De uitvoering van deze acties leidt ertoe dat de interne en

administratieve organisatie zodanig stabiel wordt dat de reorganisatie niet tot beheersmatige problemen leidt. Deze acties zijn:

1. De primaire processen van de nieuw te vormen bedrijfsonderdelen worden beschreven.
2. De inrichting van de administratie en de inhoud en opzet van de controlfunctie zal in overleg met de kwartiermakers van de bedrijfs-onderdelen worden vastgesteld.
3. De kwaliteit van niet-financiële gegevens en de systemen waarin deze worden vastgelegd zal kritisch worden getoetst.
4. Technische en functionele verbetering van het financiële administratieve systeem (IRIS).
5. Verbetering van de informatie benodigd voor sturing en beheersing van de organisatie, in het bijzonder de nieuw te vormen bedrijfs-onderdelen.
6. Gegevens over vastgoed worden overgebracht vanuit niet-comptabele systemen naar IRIS.

6.6. Financiële informatie Baten-Lastendienst Rijksgebouwen-dienst

6.6.1. Begrotingsstaat 2003

Tabel 6 (Bedragen x €1000)		
totaal baten	totaal lasten	saldo baten en lasten
1 013 237	1 038 071	- 24 834
totaal kapitaaluitgaven	totaal kapitaal-ontvangsten	
629 124	488 796	

Toelichting bij de raming:

De jaarschijf 2001 komt overeen met de verantwoording 2001, waarin de effecten van de AD-correcties van de boekwaarden op de gebruiksvergoedingen zijn verwerkt. De raming van de gebruiksvergoedingen (en alle daarmee samenhangende begrotingsposten) in 2003 en latere jaren is gebaseerd op de realisatie 2001. Daarom is de raming naar beneden bijgesteld.

Toelichting baten en lasten:

De baten en lasten die kunnen worden toegerekend aan lopende huurcontracten zijn in lopende prijzen geraamd, rekening houdend met een gemiddelde jaarlijkse prijsstijging van 2,5%, met uitzondering van de baten en lasten gerelateerd aan inputfinanciering in verband met de relatie met de VROM begroting en met uitzondering van de baten en lasten gerelateerd aan de onderhanden werk projecten. Na verwerking van deze projecten in de comptabele administraties zullen ook deze projecten geïndexeerd worden opgenomen.

De jaarlijkse indexering van de gebruiksvergoedingen is voor de Rgd een voorwaarde om aan de rente- en aflossingsverplichting, zoals ook verwerkt in het kasstroomoverzicht, te kunnen voldoen. De begroting sluit aan op de leningsconvenanten voor de voorraad per 1-1-2002.

Toelichting saldo baten en lasten 2003 en volgende jaren:

In het jaar 2003 wordt een negatief resultaat begroot van € 24,8 mln. Dit bedrag wordt grotendeels verklaard door een dotatie aan de voorziening boekwaarderisico's. In 2003 zal een dotatie van € 38,1 mln plaatsvinden voor aflopende 10-jaars contracten in 2008.

Vanaf 2004 is in beginsel sprake van een positief resultaat als gevolg van het verschil tussen de rentelasten en de opbrengst van de rentecomponent in de gebruiksvergoeding. De rentelasten zijn lager dan de rentecomponent in de gebruiksvergoeding omdat in de openingsbalans per 1-1-1999 de materiele vaste activa niet volledig via de leenfaciliteit zijn gefinancierd. De Rgd wordt hierdoor in staat gesteld om risico's (onder andere noodzakelijke dotaties aan de voorziening boekwaarderisico's) op te vangen. Baten en lasten blijven hierdoor op langere termijn in evenwicht.

Gelet op het risicoprofiel van de Rgd, waarin boekwaarderisico's een grote rol spelen, is een toename van het agentschapsvermogen wenselijk. Indien het eigen vermogen hoger wordt dan noodzakelijk- gegeven dit risicoprofiel- zal bij de evaluatie van het stelsel in 2004 de mogelijkheid om tarieven te verlagen serieus worden onderzocht. Het actuele inzicht in boekwaarderisico's zal bij dit onderzoek worden betrokken.

Als gevolg van het hierboven beschreven verschil tussen rentekosten en opbrengsten wordt – binnen de huidige context en met de huidige veronderstellingen – het toegestane agentschapsvermogen op 31-12-2002 en 31-12-2005 overschreden. De overschrijding per 31-12-2002 is het gevolg van het uiteindelijke saldo van baten en lasten in 2001. In plaats van een geraamd verlies is een winstsaldo gerealiseerd, waardoor de omzet en daardoor de groei van het eigen vermogen groter is geweest dan geraamd. De raming bij 1e suppletore wet 2002 leidt ertoe dat ultimo 2002 een overschrijding van het toegestane agentschapsvermogen wordt verondersteld. De overschrijding van het maximale agentschapsvermogen ultimo 2005 wordt gecorrigeerd door uit dien hoofde een aanpassing van de gebruiksvergoeding met ingang van 2005 te veronderstellen. Het saldo van baten en lasten daalt hierdoor tot circa € 0,7 mln in 2007.

6.6.2. Begroting baten en lasten 2003 en meerjarenraming

Tabel 7									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Econ. class	Funct. class
Opbrengst gebruiksvergoedingen	747 107	777 739	816 972	839 593	854 238	864 287	885 113	12	01.34
Opbrengst inputfinanciering buiten de huur-verhuurrelatie	59 411	66 487	86 274	59 822	48 587	41 980	40 518	12	01.34
Services	22 611	28 806	23 575	24 164	24 768	25 388	26 022	12	01.34
Adviezen	1 323	3 153	2 050	2 101	2 154	2 208	2 263	12	01.34
Derden	12 976	14 662	13 633	13 974	14 323	14 681	15 048	16	01.34
Kleine projecten ministeries	57 967	23 256	28 700	29 418	30 153	30 907	31 679	12	01.34
Egalisatie	94 889	56 831	37 533	5 235	-25 403	-57 017	-86 144	15	13.1
Rentebaten	7 073	6 502	4 500	5 000	6 500	7 000	8 000	12	01.34
Overige baten	4 668								
Totaal	1 008 025	977 436 1	013 237	979 307	955 320	929 434	922 500		
Lasten Rgd	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Econ. class	Funct. class
Netto apparaatskosten	56 228	42 622	48 345	46 448	48 835	50 604	51 825	11	01.34
Huren vanuit de markt	204 088	214 977	224 767	230 386	236 145	242 049	248 100	12	01.34
Huisvestingskosten via inputfinanciering	59 411	66 487	86 274	59 822	48 587	41 980	40 518	12	01.34
Services	19 720	28 806	23 746	24 340	24 948	25 572	26 211	12	01.34
Adviezen	2 838	3 153	2 742	2 810	2 881	2 953	3 027	12	01.34
Derden	1 592	2 209	1 673	1 714	1 757	1 801	1 846	16	01.34
Kleine projecten ministeries	57 804	23 256	28 700	29 418	30 153	30 907	31 679	12	01.34
Onderzoek rijkshuisvesting	1 091	2 042	2 042	2 042	2 042	2 042	2 042	12	01.34
Dagelijks onderhoud	29 493	40 992	38 525	39 767	40 932	42 046	43 189	12	01.34
Rentelasten	254 078	255 789	253 354	246 652	238 668	229 412	220 158	21	13.1
Afschrijvingen	213 448	200 864	201 637	188 097	176 722	165 130	156 290	15	13.5
Belastingen	20 128	20 775	22 058	22 698	23 291	23 854	24 432	32	13.6
Mutaties voorzieningen	52 165	55 582	104 210	67 782	69 380	70 904	72 466	12	01.34
Overige lasten	25 065								
Totale lasten	997 149	957 554 1	038 071	961 976	944 342	929 253	921 783		
Saldo	10 876	19 882	- 24 834	17 331	10 978	181	717		

6.6.2.1. Toelichting bij opbouw Baten

Opbrengst gebruiksvergoedingen

De gebruiksvergoedingen zijn gebaseerd op de Huurprijsmethodiek rijksgebouwendienst. De opbrengst van de lopende interne verhuurcontracten met de ministeries per 1 januari 2002 sluiten aan op de goedgekeurde jaarverantwoording 2001.

In de raming van opbrengsten gebruiksvergoedingen is geen rekening gehouden met de effecten van voorgenomen afstoot van panden in verband met de onzekerheden rond tijdstippen van afstoot. Tevens is nog geen rekening gehouden met de efficiencytaakstelling die in het verlengde van het Strategisch Akkoord ook wordt doorvertaald naar de RGD en die een neerwaarts effect zal hebben op de gebruiksvergoedingen.

De opbrengsten gebruiksvergoedingen en de hiermee samenhangende kosten zijn geïndexeerd met 2,5% per jaar en kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Tabel 8 (bedragen in €1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
gebruiksvergoeding contracten onderhanden werk nog op te leveren	747 107	758 222 19 517	801 420 15 553	821 455 18 138	834 992 19 246	845 041 19 246	865 867 19 246
Totaal	747 107	777 739	816 972	839 593	854 238	864 287	885 113

In het jaar 2005 ontstaat binnen de huidige context en met de huidige veronderstellingen een overschot boven het maximaal toegestane vermogen, dit is gecorrigeerd door uit dien hoofde een neerwaartse aanpassing van de gebruiksvergoeding contracten met ingang van 2005 te veronderstellen.

Opbrengst Inputfinanciering buiten de huur- verhuurrelatie

De opbrengsten van inputfinanciering buiten de huurverhuurrelatie zijn begroot als uitgaven bij de Rgd-instrumenten op de beleidsartikelen 3, 6 en 15 (exclusief de beschikbare middelen voor correcties van de huisvestingsbudgetten van de ministeries) en artikel 14. De uitsplitsing van deze opbrengsten wordt gegeven bij deze beleidsartikelen.

Tabel 9 (bedragen in €1000)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Opbrengst artikel 3	6 362	6 551	4 215	3 626	2 632	2 132	
Opbrengst artikel 6	11 109	15 431	15 431	15 175	15 565	15 565	
Opbrengst artikel 14	45 871	62 049	37 775	27 385	21 382	20 420	
Opbrengst artikel 15	3 145	2 243	2 401	2 401	2 401	2 401	
Opbrengst totaal	66 487	86 274	59 822	48 587	41 980	40 518	

Opbrengsten services

Services zijn vormen van dienstverlening waarbij de Rijksgebouwendienst op verzoek van de klant werkzaamheden uitvoert, die volgens de Regeling Taakverdeling Beheer (RTB) tot de taak van de klant behoren. Onder deze post zijn tevens de baten voortvloeiend uit facility management verantwoord. De klanten zijn niet verplicht de services af te nemen. De opbrengsten services zijn geïndexeerd met 2,5% per jaar. De opbrengsten services kunnen als volgt worden gespecificeerd.

Tabel 10 (bedragen in €1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Services structureel (contract)	12 123	7 876	12 300	12 608	12 923	13 246	13 577
Services incidenteel	9 879	20 930	10 250	10 506	10 769	11 038	11 314
Facility management	609	0	1 025	1 051	1 077	1 104	1 131
Totaal	22 611	28 806	23 575	24 164	24 768	25 388	26 022

Opbrengst adviezen

Gebruikers kunnen verzoeken indienen bij de Rijksgebouwendienst voor niet-project gebonden adviezen. Projectgebonden adviezen worden geactiveerd bij de materiële vaste activa. De opbrengsten adviezen zijn geïndexeerd met 2,5% per jaar.

Opbrengst derden

De Rijksgebouwendienst heeft onder meer als taak de zorg voor de huisvesting van organisaties op het niveau van de centrale overheid, die (vrijwel) geheel bekostigd worden uit collectieve middelen. Indien organisaties die binnen deze definities passen de Rijksgebouwendienst daarom verzoeken neemt de Rijksgebouwendienst de zorg voor de huisvesting op zich. De voornaamste opbrengst is de huur die via de Dienst der Domeinen ontvangen wordt. Daarnaast is er sprake van baten van een aantal bijzondere objecten (onder andere parkeergarages en grafelijke zalen).

Opbrengst kleine projecten ministeries

Onder deze post zijn de opbrengsten opgenomen van de door de Rgd uitgevoerde kleine, á fonds perdu gefinancierde, huisvestingsprojecten voor ministeries. Het financieren van deze (ver)bouwprojecten door de gebruikers middels een meerjarige gebruiksvergoeding is niet zinvol door de relatief geringe financiële omvang van deze projecten. Het is binnen randvoorwaarden toegestaan te opteren voor een bijdrage in één keer. In 2001 heeft een inhaalslag plaatsgevonden in de facturering. Vanaf 2002 wordt een constante reeks verwacht.

Egalisatie

Deze opbrengst wordt toegelicht onder rentelasten.

Rentebaten

De Rgd kent rentebaten tengevolge van positieve saldi op de rekening-courant Rijkshoofdboekhouding (dagrente) en op de depositorekeningen Rijkshoofdboekhouding (rente percentage voor 1 jaar gelijk aan leen-faciliteit).

6.6.2.2. Toelichting bij opbouw Lasten

Apparaatskosten

De apparaatskosten Rijksgebouwendienst kunnen worden onderscheiden in twee delen. Allereerst het deel dat direct ten laste van het resultaat in het betreffende jaar wordt gebracht. Dit deel omvat de apparaatskosten die gemoeid zijn met de producten beheer, services en adviezen en de inputgefinancierde activiteiten. De apparaatskosten worden derhalve verantwoord onder de betreffende posten.

Het tweede deel van de apparaatskosten wordt geactiveerd en komen ten laste van het resultaat door middel van afschrijvingen van de betreffende activa. Deze kosten bestaan uit architectuur & adviseurskosten (A&A) en projectontwikkelingskosten ten behoeve van het product huisvestingsprojecten.

Als gevolg van onder andere een hogere inzet van extern personeel in het kader van verbetering financieel beheer en projectmanagement zijn de apparaatskosten in 2001 toegenomen. In 2002 wordt begonnen met het verlagen van de inzet van externen. In 2004 zullen de apparaatskosten op het beoogde niveau liggen. In onderstaande tabel zijn de apparaatskosten getoond die ten laste van het resultaat worden gebracht.

Tabel 11 (bedragen in €1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
apparaatskosten beheer	56 228	42 622	48 345	46 448	48 835	50 604	51 825
<i>Verwerkt als productkosten:</i>							
apparaatskosten services		3 757	706	706	706	706	706
apparaatskosten adviezen		3 153	6 547	6 001	6 454	6 406	6 357
apparaatskosten input		6 874	7 250	5 794	5 210	4 875	4 730
apparaatskosten derden/kleine projecten ministeries		2 281	1 837	1 883	1 930	1 978	2 027
subtotaal productkosten		16 065	16 340	14 384	14 300	13 965	13 820
Totaal kosten t.l.v. resultaat		58 687	64 685	60 832	63 135	64 569	65 645

De te activeren A&A en ontwikkelingskosten op basis van de in deze begroting opgenomen investeringsbedragen zijn in onderstaande reeks getoond.

Tabel 12 (bedragen in €1000)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
te activeren A&A kosten	5 899	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000
te activeren ontwikkelingskosten	21 836	22 400	22 400	22 400	22 400	22 400
Totaal	27 735	28 400	28 400	28 400	28 400	28 400

Een deel van de apparaatskosten van de Rijksgebouwendienst wordt gevormd door de huisvestingskosten en de afdrachten aan VROM voor gemeenschappelijke diensten. Deze kosten worden gemaakt ten behoeve van alle producten van de Rijksgebouwendienst.

Tabel 13 (bedragen x €1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Huisvestingskosten Rgd	4 419	4 531	4 643	4 759	4 878	5 000	5 125
Afdrachten VROM	7 175	8 310	7 166	7 034	7 034	7 034	7 034
Totaal	11 594	12 841	11 809	11 793	11 912	12 034	12 159

Huren vanuit de markt

Deze post bevat de door de Rijksgebouwendienst aan de markt te betalen huren, exclusief de huren van objecten die verbonden zijn met input-financiering en dus buiten de huurverhuurrelatie vallen.

Huisvestingskosten via inputartikelen

Het totaal van de buiten de huur- verhuurrelatie vallende integrale rijkshuisvestingskosten kan als volgt worden gespecificeerd:

Tabel 14 (bedragen in €1000)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Apparaatskosten	6 126	6 874	7 250	5 794	5 210	4 875	4 730
Programmakosten	50 102	59 613	79 024	54 028	43 377	37 105	35 788
Totaal	56 228	66 487	86 274	59 822	48 587	41 980	40 518

Kosten services

Deze post betreft de integrale kosten voor werkzaamheden, die volgens de RTB tot de taak van de afnemer worden gerekend. Een deel van de kosten bestaat uit de opbouw van een vervangingsverplichting die de Rgd heeft jegens een aantal klanten ten aanzien van de vervanging van gebruikersinstallaties. Tevens worden onder deze post de kosten van het product facility-management verantwoord.

Kosten adviezen

Onder deze post zijn de integrale kosten van niet-projectgebonden adviezen opgenomen. Deze kosten betreffen zowel de interne als externe kosten.

Kosten derden

Op deze post zijn de exploitatiekosten van bijzondere objecten (onder andere garages en grafelijke zalen) geraamd. De kosten van de aan derden verhuurde panden zijn geraamd op de posten onderhoud, markthuren, afschrijving en rente. Deze werkwijze komt overeen met de verantwoording 2000 en 2001 en de begroting 2002.

Kosten kleine projecten ministeries

Onder deze post zijn de integrale kosten opgenomen van de door de Rgd uitgevoerde kleine, à fonds perdu gefinancierde, projecten voor ministeries. Het betreft hier (ver)bouwactiviteiten van relatief geringe financiële omvang.

Kosten onderzoek rijkshuisvesting

Deze post betreft de geraamde kosten voor de uitvoering van aan externen opgedragen onderzoek, kennisoverdracht en implementatie. De Research en Development-functie staat ter beschikking voor de rijkshuisvesting in totaliteit.

Kosten dagelijks onderhoud

De kosten van dagelijks onderhoud hebben betrekking op regelmatig terugkerende vaste werkzaamheden (contractonderhoud en wettelijk verplichte keuringen) en klachtenonderhoud. De kosten van dagelijks onderhoud bleken in 1999 t/m 2001 lager te zijn dan de ontvangen opslagen voor dagelijks onderhoud in de gebruiksvergoedingen. Daarom is de raming naar beneden bijgesteld.

Rentelasten

De rentelasten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Tabel 15 (bedragen in €1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
voorraad 1-1-2002	254 078	245 466	247 288	239 578	231 162	221 906	212 652
nog op te leveren onderhanden werk		10 323	6 066	7 074	7 506	7 506	7 506
Totaal	254 078	255 789	253 354	246 652	238 668	229 412	220 158

De rentelasten zijn geraamd op basis van de af te sluiten leningsconventanten met het Ministerie van Financiën. De gehanteerde rentepercentages zijn:

Tabel 16	
Openingsbalans	6,50%
Periode 1-1-1999 t/m 31-3-2000	4,27%
Periode 1-4-2000 t/m 30-9-2000	5,55%
Periode 1-10-2000 t/m 31-3-2001	5,41%
Periode 1-4-2001 t/m 30-9-2001	5,14%
Periode 1-10-2001 t/m 31-3-2002	5,16%
Periode 1-4-2002 t/m heden	5,39%

De rentepercentages worden twee keer per jaar (1 april en 1 oktober) vastgesteld, gebaseerd op staatsleningen met een looptijd van 15 jaar. De huurprijsmethodiek Rijksgebouwendienst heeft als uitgangspunt een (afgezien van de toegepaste indexering) constante huurprijs over de contractperiode. De opbrengsten gebruiksvergoedingen kent derhalve een constante reeks terwijl de kosten van rente en afschrijving variëren over de jaren. Het verschil tussen deze baten en lasten wordt jaarlijks op contractniveau geëgaliseerd. Voor de egalisatie van afschrijvingen is vooralsnog alleen rekening gehouden met de voorraad en inbouwpakketten in huurpanden. De samenstelling van de verschillende kostencomponenten in de gebruiksvergoedingen voor nog op te leveren onderhanden werk is immers nog niet bekend.

Afschrijvingskosten

De afschrijvingskosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Tabel 17 (bedragen in €1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Afschrijving immateriële activa	2 052	2 895	4 852	4 852	4 852	4 852	4 852
Afschrijving gebouwen/inbouw	210 546	197 516	195 935	182 395	171 020	159 428	150 588
Afschrijving inventaris en overige bedrijfsmiddelen	850	454	850	850	850	850	850
Totaal	213 448	200 865	201 637	188 097	176 722	165 130	156 290

De afschrijvingskosten zijn berekend met lineaire afschrijving over de per gebouwdeel vastgestelde termijn. De volgende verdeling naar levensduur en afschrijftermijnen wordt gehanteerd:

Tabel 18	
Immateriële vaste activa in	5 jaar
Grond	geen afschrijving
Gebouwen	15 a 60 jaar
Inventaris overige bedrijfsmiddelen	3 a 15 jaar

Belastingen en heffingen

Deze post betreft het eigenaarsdeel van de onroerende zaakbelasting (OZB) over de voorraad onroerend goed. De OZB wordt afgedragen aan de Dienst Domeinen.

Mutaties voorzieningen

De volgende dotaties aan voorzieningen zijn in de ramingen verwerkt:

- Dotatie aan de voorziening boekwaarde risico's
Zo nodig wordt gedoteerd aan deze voorziening ter dekking van de risico's die kunnen ontstaan in verband met afstoot als gevolg van aflopende contracten binnen een tijdshorizon van vijf jaar, gerekend vanaf balansdatum. De afstoot vindt tot ca. een jaar na beëindiging van het contract plaats. In 2003 wordt een dotatie van € 38,1 mln verwacht in verband met aflopende 10-jaarscontracten.
- Dotatie aan de voorziening planmatig onderhoud:
Ten behoeve van planmatig onderhoud worden jaarlijks de ontvangen opslagen planmatig onderhoud uit de gebruiksvergoedingen gedoteerd aan de voorziening planmatig onderhoud.
- Dotatie aan de voorziening leegstand:
Ter dekking van de uitgaven leegstand worden jaarlijks de opslagen leegstand uit de ontvangen gebruiksvergoedingen aan de voorziening leegstand gedoteerd.
- Dotaties aan de overige voorzieningen (bodemsanering, geschillen en rechtsgedingen, wachtgelden en dubieuze debiteuren).
Naar aanleiding van de realisatie t/m 2001 is een raming voor dotaties aan overige voorzieningen opgenomen van € 6,5 mln per jaar.

Tabel 19 (bedragen in €1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Dotatie vz. boekwaaderisico's	12 721		38 137				
Dotatie vz. planmatig onderhoud	36 893	39 349	42 837	44 062	45 209	46 306	47 430
Dotatie vz. leegstand	- 17 864	16 233	16 736	17 221	17 671	18 098	18 536
Dotatie overige voorzieningen	20 415		6 500	6 500	6 500	6 500	6 500
Totaal	52 165	55 582	104 210	67 782	69 380	70 904	72 466

In de realisatie 2001 zijn naast de dotaties ook vrijvallende bedragen verwerkt.

6.6.3. Begroting van kapitaalsuitgaven en -ontvangsten

De staat van kapitaalsuitgaven en -ontvangsten geeft aan welke kapitaalsuitgaven in de begrotingsjaren worden verwerkt en op welke wijze deze kapitaalsuitgaven worden gefinancierd. De kapitaalsuitgaven en -ontvangsten zijn niet in evenwicht. Dit is onder andere een gevolg van het feit dat de ontvangen afschrijvingscomponent in de gebruiksvergoeding wordt aangemerkt als bate en niet als kapitaalsontvangst. Voor een toelichting op onderstaande posten wordt verwezen naar paragraaf 6.6.4.

Tabel 20 Staat van kapitaaluitgaven en -ontvangsten x €1000							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
kapitaaluitgaven							
investering	295 050	350 000	450 000	350 000	350 000	350 000	350 000
aflossingen leningen	126 547	116 285	162 596	138 577	198 284	177 874	141 311
afdracht surplus agentschapsvermogen	47 970	8 868	16 528				
totaal	469 567	475 153	629 124	488 577	548 284	527 874	491 311
kapitaalontvangsten							
afstoot	9 997	11 021	38 796	5 404	49 992	19 504	0
leenfaciliteit	296 797	350 000	450 000	350 000	350 000	350 000	350 000
totaal	306 794	361 021	488 796	355 404	399 992	369 504	350 000

6.6.4. Kasstroomoverzicht 2003 en meerjarenraming

Tabel 21 (Bedragen in €1000)									
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1 Rekening courant RHB 1 januari incl. depositofaciliteit	0	243 927	234 834	168 285	200 199	174 596	225 062	275 170	254 975
+ saldo baten en lasten	10 521	51 607	10 876	19 882	- 24 834	17 331	10 978	181	717
+ afschrijvingen	187 990	199 054	213 448	200 864	201 637	188 097	176 722	165 130	156 290
- egalisatie	- 127 264	- 106 692	- 92 957	- 56 831	- 37 533	- 5 235	25 403	57 017	86 144
+ afname balanspost liquide middelen excl. RHB			272						
- toename balanspost liquide middelen excl. RHB	- 755	- 140							
+ afname balanspost voorraden			26 391						
- toename balanspost voorraden	- 30 197	- 5 099							
Waarvan deel rijk	- 30 197		25 863						
Waarvan deel derden			528						
+ afname balanspost kortlopende vorderingen		162 540							
- toename balanspost kortlopende vorderingen	- 74 282		- 32 289						
Waarvan deel Rijk	- 27 869	163 201	- 31 643						
Waarvan deel derden	- 46 412	- 661	- 646						
+ toename balanspost voorzieningen	13 830	29 186							
- afname balanspost voorzieningen			- 2 269	- 17 869	- 24 545	- 16 555	- 14 703	- 84 152	- 7 250
+ toename balanspost kortlopende schulden	380 495								
Waarvan deel Rijk	351 002	- 229 221	- 26 262						
Waarvan deel derden	29 493	- 165	- 536						
- afname balanspost kortlopende schulden		- 229 386	- 26 798						
2 totaal operationele kasstroom	360 339	101 071	96 674	146 046	114 725	183 639	198 401	138 175	235 902
3a totaal investeringen	- 200 270	- 371 108	- 295 050	- 350 000	- 450 000	- 350 000	- 350 000	- 350 000	- 350 000
3b totaal boekwaarde desinvesteringen	12 520	22 300	9 997	11 021	38 796	5 404	49 992	19 504	0
3 totaal investeringskasstroom	- 187 751	- 348 808	- 285 053	- 338 979	- 411 204	- 344 596	- 300 008	- 330 496	- 350 000
4a eenmalige uitkering aan moederdepartement	0	- 13 450	- 47 970	- 8 868	- 16 528				
4b eenmalige bijdrage van moederdepartement									
4c Aflossing op leningen	- 124 241	- 113 732	- 126 547	- 116 285	162 596	- 138 577	- 198 284	- 177 874	- 141 311
4d beroep op leenfaciliteit	195 579	365 376	296 797	350 000	450 000	350 000	350 000	350 000	350 000
4 totaal financieringskasstroom	71 338	238 194	122 280	224 847	270 876	208 673	151 716	172 126	208 689
5 Rekening courant RHB 31 december incl. depositofaciliteit	243 927	234 384	168 285	200 199	174 596	225 062	275 170	254 975	349 565

Toelichting op het kasstroomoverzicht:

ad 3a, 4d.

Het beroep op de leenfaciliteit bedraagt ca. € 350 mln per jaar. In 2003 wordt een eenmalige verhoging tot € 450 mln voorzien in verband met de aankoop van de Hoftoren te Den Haag.

ad 3b.

De raming van de post boekwaarde desinvesteringen is gebaseerd op de veronderstelling dat zich geen boekwaardewinsten of -verliezen zullen voordoen op de af te stoten panden.

ad 4a.

Op 31-12-2001 was het agentschapsvermogen € 8,9 mln hoger dan het maximaal toegestane eigen vermogen in 2002. Het overschot zal in 2002 worden afgedragen aan het moederdepartement. Bij de gehanteerde uitgangspunten voor de raming zal in 2003 eveneens een afdracht aan het moederdepartement plaatsvinden in verband met het overschrijden van het maximaal toegestane eigen vermogen in 2002.

ad 4c.

De raming van aflossingen en rentebetalingen is gebaseerd op de uitgangspunten leenfaciliteit die in het mantelconvenant Rijksgebouwendienst en Ministerie van Financiën d.d. 5 december 2000 zijn afgesproken tussen de ministeries van VROM en Financiën.

7. BIJLAGE 1: DE VERDIEPINGSBIJLAGE

Artikel 1. Strategische beleidsontwikkeling en monitoring

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		67 981	58 991	64 769	70 395	69 715	
1e suppletore begroting 2002		- 467	143	143	- 347	- 454	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Herverdeling onderzoek		237	237	237	251	251	
b. Huisvestingskosten RPB naar artikel 15		- 598	- 468	- 635	- 667	- 667	
Desalderingen/overboekingen:							
c. Prijsbijstelling 2002		288	291	291	294	294	
d. Loonbijstelling 2002		1 687	1 583	1 632	1 638	1 637	
Stand ontwerpbegroting 2003	88 794	69 128	60 777	66 437	71 564	70 776	62 461

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Betreft budgettair neutrale herverdeling onderzoeksbudget over de artikelen 01, 06, 08, 09 en 15 naar aanleiding van de jaarlijkse herprioritering.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		71 456	65 649	64 298	66 008	69 992	
1e suppletore begroting 2002		4 832	427	143	143	- 454	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Herverdeling onderzoek		237	237	237	251	251	
b. Huisvestingskosten RPB naar artikel 15		- 598	- 468	- 635	- 667	- 667	
Desalderingen/overboekingen:							
c. Prijsbijstelling 2002		288	291	291	294	294	
d. Loonbijstelling 2002		1 687	1 583	1 632	1 638	1 637	
Stand ontwerpbegroting 2003	72 920	77 902	67 719	65 966	67 667	71 053	68 361

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Betreft budgettair neutrale herverdeling onderzoeksbudget over de artikelen 01, 06, 08, 09 en 15 naar aanleiding van de jaarlijkse herprioritering.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		4 084					
1e suppletore begroting 2002		2 201					
Stand ontwerpbegroting 2003		6 285					

Artikel 2. Betaalbaarheid van het wonen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		1 809 831	1 612 881	1 665 120	1 699 030	1 729 053	
1e suppletore begroting 2002		87 279	110 300	120 000	154 800	194 400	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Compensatie overdrachtsbelasting Financiën (BEW-subsidie)			- 3 000	- 5 600	- 7 800	- 10 000	
b. Naar 15.81.81 (DGW) bijdrage inhouse-unit uitzendkrachten		- 75					
c. Invoering Klantcontactpunten (EOS) (Uitvoering huursubsidie)			2 500				
d. Implementatie DG Wonen (Apparaat DGW)			1 700	1 700			
e. Terugvordering vermogenstoets (Huursubsidie)			- 6 942	- 6 942	- 6 942	- 6 942	
f. Aangaan 3-jarig contract beheer en exploitatie IHS/VHS (Uitvoering huursubsidie)			12 500	- 5 000	- 5 000	- 2 500	
g. Doorwerking afschaffing OZB in huursubsidie					- 15 000	30 000	
Desalderingen/overboekingen:							
h. Overboeking vermogenstoets belastingdienst			6 942	6 942	6 942	6 942	
i. Loonbijstelling 2002		955	838	840	841	841	
j. Prijsbijstelling 2002		1 517	2 969	4 398	5 827	7 170	
Stand ontwerpbegroting 2003	1 789 334	1 899 507	1 740 688	1 781 458	1 832 698	1 888 964	1 958 547

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Bij de BEW-regeling is het beroep op de regeling lager dan was voorzien. Als gevolg van de realisatie gegevens 2001 zijn de te verwachten aantallen aanvragen aangepast. Als gevolg hiervan vloeit het daarmee verwachte aandeel voor de compensatie van de financiering van de overdrachtsbelasting terug naar Financiën. De mutatie betreft een aanvulling op het reeds in de 1e suppletore begroting 2002 verwerkte effect.

ad b.

De mutatie betreft de bijdrage van DGW aan de binnen VROM ingestelde inhouse-unit voor uitzendkrachten.

ad c.

De mutatie is het gevolg van de invoering van de klantcontactpunten per 1 juli 2002 als onderdeel van het EOS-project. Het betreft eenmalige investeringen ad € 5 mln, het effect voor 2002 is in de 1e suppletore begroting 2002 verwerkt.

ad d.

M.i.v. 1 januari 2002 is het directoraat-generaal Volkshuisvesting (DGVH) overgegaan in het directoraat-generaal Wonen (DGW). De implementatie van DGW heeft aanloopkosten met zich meegebracht, waarvoor in 2003 en 2004 € 1,7 mln benodigd is.

ad e.

Vanaf subsidiejaar 2002/2003 wordt bij de huursubsidie aansluiting gezocht bij het vermogensbegrip in het nieuwe belastingstelsel. Hierdoor komen bij de belastingdienst bepaalde werkzaamheden te vervallen waardoor de door VROM structureel overgehevelde middelen kunnen worden teruggeboekt. Deze worden ingezet voor de oplossing van de VROM-problematiek.

ad f.

De mutatie betreft een versnelling van aan te gane verplichtingen ivm vernieuwing 3-jarig contract beheer en exploitatie van het systeem IHS/VHS.

ad g.

Het beoogde koopkrachteffect van het afschaffen van de OZB komt deels rechtstreeks ten goede van huurders, voorzover het om het gebruikers-deel van de OZB gaat.

Bezien zal worden op welke wijze het voordeel dat neerslaat bij de verhuurders via een lagere huur(verhoging) ook als koopkrachtverbetering bij huurders terecht kan komen. Daarop vooruitlopend wordt als inverdieneffect een bedrag – oplopend tot € 30 mln per jaar – afgeboekt op de raming van de huursubsidie.

Desalderingen/overboekingen:

ad h.

Vanaf subsidiejaar 2002/2003 wordt bij de huursubsidie aansluiting gezocht bij het vermogensbegrip in het nieuwe belastingstelsel. Hierdoor komen bij de belastingdienst bepaalde werkzaamheden te vervallen waardoor de door VROM structureel overgehevelde middelen kunnen worden teruggeboekt.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		1 884 198	1 657 509	1 694 262	1 718 795	1 743 855	
1e suppletore begroting 2002		29 572	- 5 170	- 19 381	- 9 969	4 196	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Compensatie overdrachtsbelasting Financiën (BEW-subsidie)			- 3 000	- 5 600	- 7 800	- 10 000	
b. Naar 15.81.81 (DGW) bijdrage inhouse-unit uitzendkrachten		- 75					
c. Invoering Klantcontactpunten (EOS) (Uitvoering huursubsidie)			2 500				
d. Implementatie DG Wonen (apparaat DGW)			1 700	1 700			
e. Terugvordering vermogenstoets (Huursubsidie)			- 6 942	- 6 942	- 6 942	- 6 942	
f. Aanpassen intrekkingen EW regelingen (Bijdragen woningen marktsector en premiekoop)			- 900	- 1 800	- 2 700	- 4 500	
g. Doorwerking afschaffing OZB in huursubsidie					- 15 000	30 000	
Desalderingen/overboekingen:							
h. Overboeking vermogenstoets belastingdienst			6 942	6 942	6 942	6 942	
i. Loonbijstelling 2002		955	838	840	841	841	
j. Prijsbijstelling 2002		1 517	2 969	4 398	5 827	7 170	
Stand ontwerpbegroting 2003	1 863 973	1 916 167	1 656 446	1 674 419	1 689 994	1 711 562	1 747 826

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Bij de BEW-regeling is het beroep op de regeling lager dan was voorzien. Als gevolg van de realisatie gegevens 2001 zijn de te verwachten aantallen aanvragen aangepast. Als gevolg hiervan vloeit het daarmee verwachte aandeel voor de compensatie van de financiering van de overdrachtsbelasting terug naar Financiën. De mutatie betreft een aanvulling op het reeds in de 1e suppletore begroting 2002 verwerkte effect.

ad b.

De mutatie betreft de bijdrage van DGW aan de binnen VROM ingestelde inhouse-unit voor uitzendkrachten.

ad c.

De mutatie is het gevolg van de invoering van de klantcontactpunten per 1 juli 2002 als onderdeel van het EOS-project. Het betreft eenmalige investeringen ad € 5 mln, het effect voor 2002 is in de 1e suppletore begroting 2002 verwerkt.

ad d.

M.i.v. 1 januari 2002 is het directoraat-generaal Volkshuisvesting (DGVH) overgegaan in het directoraat-generaal Wonen (DGW). De implementatie van DGW heeft aanloopkosten met zich meegebracht, waarvoor in 2003 en 2004 € 1,7 mln euro benodigd is.

ad e.

Vanaf subsidiejaar 2002/2003 wordt bij de huursubsidie aansluiting gezocht bij het vermogensbegrip in het nieuwe belastingstelsel. Hierdoor komen bij de belastingdienst bepaalde werkzaamheden te vervallen waardoor de door VROM structureel overgehevelde middelen kunnen worden teruggeboekt. Deze worden ingezet voor de oplossing van de VROM-problematiek.

ad f.

De mutatie betreft een verlaging van de raming van toekomstige intrekkingen bij de EW regelingen. Dit wordt ingezet ten behoeve van de budgettaire problematiek van de VROM begroting 2003.

ad g.

Het beoogde koopkrachteffect van het afschaffen van de OZB komt deels rechtstreeks ten goede van huurders, voorzover het om het gebruikersdeel van de OZB gaat.

Bezien zal worden op welke wijze het voordeel dat neerslaat bij de verhuurders via een lagere huur(verhoging) ook als koopkrachtverbetering bij huurders terecht kan komen. Daarop vooruitlopend wordt als inverdieneffect een bedrag – olopend tot € 30 mln per jaar – afgeboekt op de raming van de huursubsidie.

Desalderingen/overboekingen:

ad h.

Vanaf subsidiejaar 2002/2003 wordt bij de huursubsidie aansluiting gezocht bij het vermogensbegrip in het nieuwe belastingstelsel. Hierdoor komen bij de belastingdienst bepaalde werkzaamheden te vervallen waardoor de door VROM structureel overgehevelde middelen kunnen worden teruggeboekt.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		74 395	37 057	34 607	29 616	23 217	
1e suppletore begroting 2002		5 200	- 4 900	- 4 200	- 5 400	- 4 700	
Stand ontwerpbegroting 2003	59 253	79 595	32 157	30 407	24 216	18 517	17 412

Artikel 3. Duurzame woningen en gebouwen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		32 942	25 981	24 679	19 735	19 735	
1e suppletore begroting 2002		8 556	6 657	5 684	8 821		
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Fasering budgetten a.g.v. tragere aanloop			- 500	- 500	500	500	
b. Ombuiging duurzaam bouwen					- 386	- 386	
c. Start- en exploitatiebijdrage informatiecentrum Eigen Bouw			440	430	430		
d. Voorstellen Servicegerichte overheid (MDW)			2 450	1 200	1 000		
e. Overname EPR-regeling van Financien			54 000	57 000	65 000	72 000	
f. overname apparaatskosten EPR-regeling van Financien			10 000	10 000	10 000	10 000	
g. Compensatie interne VROM-problematiek			- 908	- 908	908	908	
h. Strategisch Akkoord: subsidie-taakstelling				- 2000		2000	
Desalderingen/overboekingen:							
i. Loonbijstelling 2002		147	134	134	134	134	
Stand ontwerpbegroting 2003	36 981	41 645	98 254	95 719	106 142	104 891	103 483

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Deze mutatie betreft de aanpassing van de fasering budgetten a.g.v. tragere aanloop van het Programma Innovatieve technieken.

ad b.

Deze mutatie betreft de doorwerking van het beëindigen in 2004 van het Beleidsprogramma Duurzaam bouwen (RGD).

ad c.

Naar aanleiding van een motie van de Tweede Kamer is besloten om een informatie- en kenniscentrum voor woningbouw in particulier opdrachtgeverschap op te richten. De op te richten Stichting Informatie-Centrum Eigen Bouw zal gedurende maximaal drie jaar worden ondersteund met een exploitatiebijdrage van totaal € 1,3 mln.

ad d.

Deze mutatie betreft de effectuering van het Kabinetsstandpunt om te komen tot een service gerichte overheid, ontwikkeld in het kader van het zogenoemde MDW-project terzake. Doel is om een betere toepassing en uitvoering van vergunningprocedures door gemeenten te bereiken met vermindering van administratieve lasten. Daarnaast wordt een betere toegankelijkheid en begrijpelijkheid van regelgeving op gebied van lokatie, bouw en gebruik voorgestaan en tenslotte het bereiken van harmonisering van de gehanteerde bouwleges beoogd.

ad e en f.

In het Strategisch Akkoord is een bezuiniging op milieu- en energie-technologie subsidies aangekondigd. De fiscale regeling Energiepremies (EPR) zal in 2003 door Financiën worden beëindigd en omgezet in een subsidieregeling in afgeslankte vorm. De toevoeging van budgetten op de VROM-begroting betreft de implementatie om te komen tot de nieuwe subsidieregeling.

De uitvoeringskosten zullen ongeveer € 10 mln bedragen en worden nu op het instrument apparaat op dit beleidsartikel begroot.

ad h.

Zie algemene toelichting in de verdiepingsbijlage voor het artikel 16.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		208 078	183 057	177 745	172 079	171 166	
1e suppletore begroting 2002		19 631	14 471	9 192	7 035	296	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Wijziging ivm ombuiging DHB ihkv BP 2002 input			- 500	- 500	500	500	
b. Ombuiging DHB ihkv BP input 2002					- 386	- 386	
c. Aanvulling raming Teli-budgetten					908	227	
d. Van 03.08.13 naar 15.43.68 (VROM brede voorlichting)		- 545					
e. Aanvulling raming IFD-Bouwen						260	
f. Start- en exploitatiebijdrage info-centrum Eigen Bouw			440	430	430		
g. Voorstellen Servicegerichte overheid (MDW)			1 300	1 900	1 150	300	
h. Overname EPR-regeling van Financiën			54 000	57 000	65 000	72000	
i. overname apparaatskosten EPR-regeling van Financiën			10 000	10 000	10 000	10 000	
j. Compensatie interne VROM-problematiek			- 908	- 908	908	908	
k. Strategisch Akkoord: subsidie-taakstelling				- 2000		2000	
Desalderingen/overboekingen:							
l. Loonbijstelling 2002		147	134	134	134	134	
Stand ontwerpbegroting 2003	245 536	227 311	261 994	252 993	257 758	257 405	253 077

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a. en b.

Voor de toelichting op deze mutaties zie het gestelde onder ad a. en b. bij de verplichtingen.

ad c.

Deze mutatie betreft een correctie op de meerjarige doorwerking van mutaties die reeds in de eerste suppletore begroting zijn verwerkt. Bij Teli gaat het om een vertraging in de uitvoering omdat de Europese Commissie langer dan voorzien tijd nodig had om de regeling goed te keuren. Bij IFD-bouwen gaat het om de kasgevolgen van het opknippen van het verplichtingenbudget 2002 in een tender 2003 en een tender 2004.

ad d.

Dit betreft een overboeking naar de centrale voorlichtingsbudgetten van VROM, ten behoeve van een massa-mediale campagne rondom het Energieprestatieadvies (EPA). De budgettaire gevolgen voor 2002 zijn reeds bij 2^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad e.

Deze mutatie betreft een correctie op de meerjarige doorwerking van mutaties die reeds in de eerste suppletore begroting zijn verwerkt. Bij Teli gaat het om een vertraging in de uitvoering omdat de Europese Commissie langer dan voorzien tijd nodig had om de regeling goed te keuren. Bij IFD-bouwen gaat het om de kasgevolgen van het opknippen van het verplichtingenbudget 2002 in een tender 2003 en een tender 2004.

ad f.

Naar aanleiding van een motie van de Tweede Kamer is besloten om een informatie- en kenniscentrum voor woningbouw in particulier opdrachtgeverschap op te richten.

De op te richten Stichting InformatieCentrum Eigen Bouw zal gedurende maximaal drie jaar worden ondersteund met een exploitatiebijdrage van totaal € 1,3 mln.

ad g.

Deze mutatie betreft de effectuering van het Kabinetsstandpunt om te komen tot een service gerichte overheid, ontwikkeld in het kader van het zogenoemde MDW-project terzake.

Doel is om een betere toepassing en uitvoering van vergunning-procedures door gemeenten te bereiken met vermindering van administratieve lasten. Daarnaast wordt een betere toegankelijkheid en begrijpelijkheid van regelgeving op gebied van lokatie, bouw en gebruik voorgestaan en tenslotte het bereiken van harmonisering van de gehanteerde bouwleges beoogd.

ad h en i.

In het Strategisch Akkoord is een bezuiniging op milieu- en energie-technologie subsidies aangekondigd. De fiscale regeling Energiepremies (EPR) zal in 2003 door Financien worden beeindigd en omgezet in een subsidieregeling in afgeslankte vorm. De toevoeging van budgetten op de VROM-begroting betreft de implementatie om te komen tot de nieuwe subsidieregeling.

De uitvoeringskosten zullen ongeveer € 10 mln bedragen en worden nu op het instrument apparaat op dit beleidsartikel begroot.

ad k.

Zie algemene toelichting in de verdiepingsbijlage voor het artikel 16.

Artikel 4. Fysieke Stedelijke Vernieuwing

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		149 525	162 390	195 890	562 010	562 010	
1e suppletore begroting 2002		- 3 627	- 12 220	- 15 077			
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Maatregelen bevorderen woningbouwproductie		3 428	2 028	1 928			
b. Aanwending prijsbijstelling 2001 ISV		- 3 728	- 19 028	- 36 728	- 3 450	- 2 600	
c. Compensatie aandeel in VROM-problematiek					- 1 816	- 1 816	
d. Strategisch Akkoord: subsidie-taakstelling inclusief nadere besluitvorming				- 1 500	- 70 261	- 79 939	
e. Strategisch Akkoord: taakstelling externen			- 6 900	- 4 000			
f. Verplichtingschuif binnen DGW			6 900	4 000	- 6 900	- 4 000	
Desalderingen/overboekingen:							
g. Naar V&W i.v.m. aanvullende bijdrage integratie A2 in Leidsche Rijn		- 1 740	- 3 000	- 6 000			
h. Naar artikel 3 i.v.m. start- en exploitatie bijdrage Infocentrum Eigen Bouw			- 440	- 430	- 430		
i. Loonbijstelling 2002		196	180	180	180	180	
j. Prijsbijstelling 2002			3 153	3 153			
Stand ontwerpbegroting 2003	143 125	144 054	133 063	141 416	479 333	473 835	478 554

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

De brede sectorale Task-Force Woningbouwproductie heeft een aantal maatregelen voorgesteld om de dalende woningbouwproductie op het oude, hogere peil terug te brengen (zie ook § 4.2.2). De mutatie betreft de aan de maatregelen verbonden kosten, vooral ten behoeve van het inrichten van een help-desk en ten behoeve van voorlichting, kennisoverdracht en onderzoek.

ad b. en c.

De aan het onderhavige artikel toegevoegde, nog niet verdeelde, prijsbijstelling 2001 voor ISV wordt gedeeltelijk aangewend ter oplossing van de specifieke problematiek op de VROM-begroting. Dit betreft onder meer de kosten, verbonden aan het project servicegerichte overheid, de maatregelen om de woningbouwproductie te verhogen en de implementatie van DG Wonen.

ad d.

In het Strategisch Akkoord en in aanvullende besluitvorming hierover zijn bezuinigingstaakstellingen opgenomen voor subsidies. Hieraan wordt ook op het gebied van stedelijke vernieuwing een bijdrage geleverd vanaf 2005 (het begin van de ISV-2-periode).

ad e.

De taakstelling die in het Strategisch Akkoord voor externen is opgenomen, kan door VROM niet geheel uit dat budget worden gedekt en wordt daarom voor een deel op het budget voor stedelijke vernieuwing ingevuld.

Desalderingen/overboekingen:

ad g.

Ten behoeve van de reconstructie / integratie A2 – Leidsche Rijn wordt ten laste van het onderhavige artikel in totaal € 10,740 mln overgeboekt naar de begroting van Verkeer en Waterstaat. Genoemd bedrag vormt een onderdeel van de bijdrage van VROM van in totaal € 99 mln in de meerkosten van het project. Een deel van deze bijdrage van VROM is reeds in 2001 overgeboekt naar de begroting van Verkeer en Waterstaat.

ad h.

Ten behoeve van het InformatieCentrum Eigen Bouw (ICEB) wordt in de jaren 2002–2004 een bijdrage verleend, onder voorbehoud van goedkeuring van deze bijdrage door het parlement. Hiertoe wordt eind 2002 een voorhangprocedure gestart. Het ICEB verstrekt informatie rond zaken als particulier opdrachtgeverschap. Uit de prijsbijstelling ISV wordt een bedrag overgeboekt van artikel 4 naar artikel 3 (VEK-budget).

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		276 467	622 819	639 867	565 186	565 186	
1e suppletore begroting 2002		- 81 576	1 750	2 155	4 037	7 890	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Maatregelen bevorderen woningbouw-productie		3 428	2 028	1 928			
b. Aanwending prijsbijstelling 2001 ISV		- 3 728	- 19 028	- 36 728	3 450	- 2 600	
c. Aanpassing raming IPSV budgetten					15 213		
d. Aanpassing raming hoofd-infrastructuursubsidie				- 408		- 361	
e. Compensatie aandeel in VROM-problematiek					- 1 816	- 1 816	
f. Strategisch Akkoord: subsidie-taakstelling inclusief nadere besluitvorming				- 1 500	- 70 261	- 79 939	
g. Strategisch Akkoord: taakstelling externen			- 6 900	- 4 000			
Desalderingen/overboekingen:							
h. Kasschuif met DGM (artikel 7 en 11)			6 900	4 000	- 6 900	- 4 000	
i. Naar V&W i.v.m. aanvullende bijdrage integratie A2 in Leidsche Rijn		- 1 740	- 3 000	- 6 000			
j. Naar artikel 3 i.v.m. start- en exploitatie bijdrage Infocentrum Eigen Bouw			- 440	- 430	- 430		
k. Loonbijstelling 2002		196	180	180	180	180	
l. Prijsbijstelling 2002			3 153	3 153			
Stand ontwerpbegroting 2003	786 025	193 047	607 462	602 217	501 759	484 540	481 980

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

De brede sectorale Task-Force Woningbouwproductie heeft een aantal maatregelen voorgesteld om de dalende woningbouwproductie op het oude, hogere peil terug te brengen (zie ook § 4.2.2). De mutatie betreft de aan de maatregelen verbonden kosten, vooral ten behoeve van het inrichten van een help-desk en ten behoeve van voorlichting, kennisoverdracht en onderzoek.

ad b en e.

De aan het onderhavige artikel toegevoegde, nog niet verdeelde, prijsbijstelling 2001 voor ISV wordt gedeeltelijk aangewend ter oplossing van de specifieke problematiek op de VROM-begroting. Dit betreft onder meer de kosten, verbonden aan het project servicegerichte overheid, de maatregelen om de woningbouwproductie te verhogen en de implementatie van DG Wonen.

ad c.

De mutatie betreft een correctie van de in de 1e suppletore begroting 2002 verwerkte aanpassing van de meerjarige IPSV-budgetten, voortvloeiend uit de publicatie van het «Besluit bevordering innovatieve ontwikkelingen in de stedelijke vernieuwing».

ad d.

Omdat een deel van de in eerdere jaren aangegane verplichtingen is ingetrokken, wordt de op dit instrument begrote kasreeks verlaagd.

ad f.

Zie ad d bij verplichtingen.

ad g.

Zie ad e bij verplichtingen.

Desalderingen/overboekingen:

ad h.

Omdat de kasbudgetten t/m 2004 vastliggen in meerjarige convenanten met de steden, is om in de eerste jaren aan de taakstelling uit het Strategisch Akkoord te voldoen, een kasschuif met DGM overeengekomen.

ad i.

Ten behoeve van de reconstructie/integratie A2 – Leidsche Rijn wordt ten laste van het onderhavige artikel in totaal € 10,740 mln overgeboekt naar de begroting van Verkeer en Waterstaat. Genoemd bedrag vormt een onderdeel van de bijdrage van VROM van in totaal € 99 mln in de meerkosten van het project. Een deel van deze bijdrage van VROM is reeds in 2001 overgeboekt naar de begroting van Verkeer en Waterstaat.

ad j.

Ten behoeve van het InformatieCentrum Eigen Bouw (ICEB) wordt in de jaren 2002–2004 een bijdrage verleend, onder voorbehoud van goedkeuring van deze bijdrage door het parlement. Hiertoe wordt eind 2002 een voorhangprocedure gestart. Het ICEB verstrekt informatie rond zaken als

particulier opdrachtgeverschap. Uit de prijsbijstelling ISV wordt een bedrag overgeboekt van artikel 4 naar artikel 3 (VEK-budget).

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002 =							
Stand ontwerpbegroting 2003	11 179	2 473	1 339	1 562	2 671		

Artikel 5. Sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		41 348	43 500	26 501	26 179	26 150	
1e suppletore begroting 2002		28 736					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Invoeren rustjaar «tijdelijke woonzorgstimuleringsregeling»		- 16 000	16 000				
b. Strategisch Akkoord: subsidietaakstelling inclusief nadere besluitvorming			- 1 896	- 6 191			
c. Vrijval woonzorgstimuleringsregeling		- 12 050					
Desalderingen/overboekingen:							
d. Loonbijstelling 2002		57	52	51	50	49	
Stand ontwerpbegroting 2003	37 214	42 091	57 656	20 361	26 229	26 199	28 599

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Ten behoeve van een nog te houden evaluatie en nadere aanvulling van de tijdelijke woonzorgstimuleringsregeling is besloten om verplichtingen eerst in 2003 aan te gaan. Hierdoor wordt dan de tijd geboden om nieuwe innovatieve plannen voor de categorieën «stimuleren investeringen in woningen en woongebouwen» en «stimuleren investeringen anders dan in woningen en gebouwen» in te dienen.

ad b.

Om aan de in het Strategisch Akkoord en aanvullende besluitvorming hierover, opgelegde subsidietaakstellingen te kunnen voldoen, wordt in 2003 en 2004 verplichtingen en kasruimte ingeleverd op het budget voor sociale vernieuwing (IPSV). Dit bedrag wordt voor € 2,4 mln in 2007 gecompenseerd vanuit artikel 4.

ad c.

Bij 1e suppletore begroting is € 25 mln verplichtingenbudget toegevoegd aan de woonzorgstimuleringsregeling (onderdeel zorginfrastructuur), vanwege de grote belangstelling voor de regeling reeds voordat formele publicatie had plaatsgevonden. Uiteindelijk is hiervan € 12,95 mln benodigd, voor de overige aanvragen volstaat het reeds bestaande budget. Het restant wordt nu afgeboekt.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		71 161	72 115	56 701	49 254	43 938	
1e suppletore begroting 2002		- 7 168	- 11 398	2 151	19 331	14 498	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Verlaging raming «huisvesting gehandicapten» a.g.v. minder afkopen			- 4 500	- 2000	- 2000	- 1 000	
b. Invoeren rustjaar «tijdelijke woonzorgstimuleringsregeling»		- 8 000	4 000		4 000		
c. Vrijval woonzorgstimuleringsregeling		- 6 050	- 1 500	- 4 500			
d. Strategisch Akkoord: subsidie-taakstelling			- 1 896	- 6 191			
Desalderingen/overboekingen:							
e. Loonbijstelling 2002		57	52	51	50	49	
Stand ontwerpbegroting 2003	49 601	50 000	56 873	46 212	70 635	57 485	49 348

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Naar aanleiding van de uitkomsten over het jaar 2000 waarbij voor ca. € 6,4 mln was afgekocht (o.a. veroorzaakt door een vereenvoudigd systeem voor de afkoop) is de raming voor de huisvesting gehandicapten in 2001 opgehoogd. In 2001 is echter maar voor € 2,3 mln afgekocht. Op grond hiervan wordt de raming structureel verlaagd. De verlaging in 2002 ad € 6,6 mln is verwerkt in de 1e suppletore begroting 2002.

ad b.

Ten behoeve van een nog te houden evaluatie en nadere aanvulling van de tijdelijke woonzorgstimuleringsregeling is besloten om verplichtingen eerst in 2003 aan te gaan. Hierdoor wordt dan de tijd geboden om nieuwe innovatieve plannen voor de categorieën «stimuleren investeringen in woningen en woongebouwen» en «stimuleren investeringen anders dan in woningen en gebouwen» in te dienen.

ad c.

Bij 1^e suppletore begroting is € 25 mln verplichtingenbudget toegevoegd aan de woonzorgstimuleringsregeling (onderdeel zorginfrastructuur), vanwege de grote belangstelling voor de regeling reeds voordat formele publicatie had plaatsgevonden. Uiteindelijk is hiervan € 12,95 mln benodigd, voor de overige aanvragen volstaat het reeds bestaande budget. Het restant wordt nu afgeboekt.

ad d.

Zie ook de toelichting ad b verplichtingen.

Artikel 6. Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		24 182	26 151	25 222	25 559	25 910	
1e suppletore begroting 2002		22 959	- 347	220			
Amendement Feenstra en Verbugt, kamerstukken 28 303 nr. 3		14 000					
Beleidsmatige mutaties:							
a. Strategisch Akkoord: subsidie-taakstelling					- 300	- 300	
b. Strategisch Akkoord: taakstelling externen			- 400	- 400	- 400	- 400	
Desalderingen/overboekingen:							
c. Herverdeling Onderzoek		- 484	- 484	- 484	- 495	- 495	
d. Herverdeling tbv het nieuwe DGR		3 429	3 429	3 429	3 429	3 429	
e. Loonbijstelling		223	206	207	208	208	
Stand ontwerpbegroting 2003	44 382	64 309	28 555	28 194	28 001	28 352	27 216

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a en b.

Zie algemene toelichting in de verdiepingsbijlage voor artikel 16.

Desalderingen/overboekingen:

ad c.

Betreft budgettair neutrale herverdeling onderzoeksbudget over de artikelen 01,06, 08, 09 en 15 naar aanleiding van de jaarlijkse herprioritering.

ad d.

Voor de totstandkoming van het nieuwe DGR vindt een VROM-brede herschikking van apparaatskosten plaats.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		32 940	37 950	34 298	34 607	34 997	
1e suppletore begroting 2002		6 549	- 2 356	- 563	- 1 339		
Amendement Feenstra en Verbugt, kamerstukken 28 303 nr. 3		14 000					
Desalderingen/overboekingen:							
a. Hervreiding Onderzoek		- 484	- 484	- 484	- 495	- 495	
b. Hervreiding tbv het nieuwe DGR		3 429	3 429	3 429	3 429	3 429	
c. Overheveling kas Leidscherijn		- 8 168	- 8 168	- 8 168	- 8 168	- 8 168	
d. Strategisch Akkoord: subsidie-taakstelling					- 300	- 300	
e. Strategisch Akkoord: taakstelling externen			- 400	- 400	- 400	- 400	
f. Naar V&W tbv A4/HSL (Hoogmade)		- 7 941					
g. Loonbijstelling		223	206	207	208	208	
Stand ontwerpbegroting 2003	35 400	40 548	30 177	28 319	27 542	29 271	27 683

Toelichting:

Desalderingen/overboekingen:

ad a.

Betreft budgettair neutrale herverdeling onderzoeksbudget over de artikelen 01,06, 08, 09 en 15 naar aanleiding van de jaarlijkse herprioritering.

ad b.

Voor de totstandkoming van het nieuwe DGR vindt een VROM-brede herschikking van apparaatskosten plaats.

ad c.

Bij de 2e suppletore begroting 2001 is ten behoeve van de reconstructie/integratie A2 – Leidsche Rijn een bedrag van € 56,7 mln aan verplichtingen overgeheveld naar V&W. De bijbehorende kasreeks wordt nu overgeheveld.

ad d. en e.

Zie algemene toelichting in de verdiepingsbijlage voor artikel 16.

ad f.

Overheveling van VROM middelen naar de begroting van V&W voor het verdiept aanleggen van de rijksweg A4. Bij 1^e suppletore begroting 2002 zijn reeds de verplichtingen overgeheveld.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		357	357	357	357	357	
1e suppletore begroting 2002		8 680					
Amendement Feenstra en Verbugt, kamerstukken 28 303 nr. 3		3 000					
Stand ontwerpbegroting 2003		12 037	357	357	357	357	357

Artikel 7. Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		290 376	343 012	339 440	410 492	415 484	
1e suppletore begroting 2002		232 787	- 109 600	- 96 569	944	944	
Amendement Feenstra en Verbugt, kamerstukken 28 303 nr. 3		- 3 000					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Strategisch Akkoord: subsidie-taakstelling			- 294		- 40 323	- 34 114	
inclusief nadere besluitvorming							
b. overige mutaties		- 3 700	- 3 736	- 3 734	- 3 734	- 104	
Desalderingen/overboekingen:							
c. overboeking middelen Infomil naar artikel 11		- 1 093	- 1 065	- 918	- 918	- 918	
d. structureel overnemen Inspectie taken		672	672	672	672	672	
e. naar RPD tbv ontwikkelingsplan		- 245	- 245	- 245	- 245	- 245	
f. naar PF ihkv vuurwerkbesluit		- 454	- 454	- 454	- 454	- 454	
g. uit AP ihkv vuurwerkbesluit		29 000					
h. Van art. 11 en 12 t.b.v. reservering MIG				3 900			
i. loonbijstelling		304	268	268	268	268	
Stand ontwerpbegroting 2003	154 843	544 647	228 558	242 360	366 702	381 533	389 369

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties

ad a.

Zie algemene toelichting in de verdiepingsbijlage voor artikel 16.

Desalderingen/overboekingen:

ad c.

De uitvoering van Infomil verloopt via artikel 11.

ad d.

Overboeking vanuit de VROM-Inspectie vanwege overnemen van taken.

ad e.

Een bijdrage aan de structurele formatieuitbreiding van de RPD.

ad f.

Naar het provinciefonds in het kader van het vuurwerkbesluit.

ad g.

Uit de aanvullende post van financiën tbv vuurwerkbesluit.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		255 887	247 507	246 951	309 475	309 475	
1e suppletore begroting 2002		45 143	608	676	699	944	
Amendement Feenstra en Verbugt, kamerstukken 28 303 nr. 3		- 3 000					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties							
a. Strategisch Akkoord: subsidie-taakstelling			- 294		- 40 324	- 34 114	
inclusief nadere besluitvorming							
b. overige mutaties		- 70	- 106	- 104	- 104	- 104	
Desalderingen/overboekingen:							
c. overboeking middelen Infomil naar artikel 11		- 1 263	- 1 065	- 918	- 918	- 918	
d. structureel overnemen Inspectie taken		672	672	672	672	672	
e. naar RPD tbv ontwikkelingsplan		- 245	- 245	- 245	- 245	- 245	
f. naar PF ihkv vuurwerkbesluit		- 454	- 454	- 454	- 454	- 454	
g. uit AP ihkv vuurwerkbesluit		15 000	8 000	4 000	2 000		
h. Van art. 11 en 12 t.b.v. reservering MIG				3 900			
i. loonbijstelling		304	268	268	268	268	
j. Kasschuif met DGW (artikel 4)			- 1 900		1 900		
Stand ontwerpbegroting 2003	247 673	311 974	252 991	254 746	272 969	275 524	283 361

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties

ad a.
Zie algemene toelichting in de verdiepingsbijlage voor artikel 16.

Desalderingen/overboekingen:

ad c.
De uitvoering van Infomil verloopt via artikel 11

ad d.
Overboeking vanuit de VROM-Inspectie vanwege overnemen van taken.

ad e.
Een bijdrage aan de structurele formatieuitbreiding van de RPD.

ad f.
Naar het provinciefonds in het kader van het vuurwerkbesluit.

ad g.
Uit de aanvullende post van financiën tbv vuurwerkbesluit

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002 1e suppletore begroting 2002		41 044					
Stand ontwerpbegroting 2003	22 022	41 044					

Artikel 8. Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		11 929	13 170	14 541	14 660	14 659	
Beleidsmatige mutaties							
a. Strategisch Akkoord: subsidie-taakstelling inclusief nadere besluitvorming			- 64	- 228	- 1 210	- 1 389	
Desalderingen/overboekingen:							
b. Herverdeling onderzoek		169	169	169	167	167	
c. Ontwikkeling Waddengebied		- 178	- 178	- 178	- 182	- 181	
d. Loonbijstelling		35	33	33	33	33	
e. Prijsbijstelling		276	276	276	279	279	
Stand ontwerpbegroting 2003	11 967	12 231	13 406	14 613	13 747	13 568	12 557

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Zie algemene toelichting in de verdiepingsbijlage voor artikel 16.

Desalderingen/overboekingen:

ad b.

Betreft budgettair neutrale herverdeling onderzoeksbudget over de artikelen 01, 06, 08, 09 en 15 naar aanleiding van de jaarlijkse herprioritering.

ad c.

Ontwikkeling van het Waddengebied is vanwege zijn internationale karakter ondergebracht bij artikel 9 Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		15 176	15 027	17 264	17 508	17 508	
Beleidsmatige mutaties							
a. Strategisch Akkoord: subsidie-taakstelling inclusief nadere besluitvorming			- 64	- 228	- 1 210	- 1 389	
Desalderingen/overboekingen:							
b. Herverdeling onderzoek		169	169	169	167	167	
c. Ontwikkeling Waddengebied		- 178	- 178	- 178	- 181	- 181	
d. Loonbijstelling		35	33	33	33	33	
e. Prijsbijstelling		276	276	276	279	279	
Stand ontwerpbegroting 2003	11 177	15 478	15 263	17 336	16 596	16 417	15 406

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Zie algemene toelichting in de verdiepingsbijlage voor artikel 16.

Desalderingen/overboekingen:

ad b.

Betreft budgettair neutrale herverdeling onderzoeksbudget over de artikelen 01, 06, 08, 09 en 15 naar aanleiding van de jaarlijkse herprioritering.

ad c.

Ontwikkeling van het Waddengebied is vanwege zijn internationale karakter ondergebracht bij artikel 9 Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002 = Stand ontwerpbegroting 2003	14 801						

Artikel 9. Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		10 541	9 793	12 205	12 429	12 425	
1e suppletore begroting 2002		- 2 679	3 000		- 2000	- 4 000	
Beleidsmatige mutaties:							
a. Strategisch Akkoord: subsidie-taakstelling				- 100	- 1 100	- 1 300	
Desalderingen/overboekingen:							
b. Herverdeling onderzoek		- 94	- 94	- 94	- 95	- 95	
c. Ontwikkeling Waddengebied		178	178	178	182	181	
d. Loonbijstelling		57	52	52	52	52	
Stand ontwerpbegroting 2003	12 045	8 003	12 929	12 241	9 468	7 263	1 961

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Zie algemene toelichting in de verdiepingsbijlage voor artikel 16.

Desalderingen/overboekingen:

ad b.

Betreft budgettair neutrale herverdeling onderzoeksbudget over de artikelen 01, 06, 08, 09 en 15 naar aanleiding van de jaarlijkse herprioritering.

ad c.

Ontwikkeling van het Waddengebied is vanwege zijn internationale karakter vanuit artikel 8 ondergebracht bij artikel 9 Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		10 606	9 793	12 681	12 812	12 812	
1e suppletore begroting 2002		- 4 651	- 1 500	- 4 338	- 500		
Beleidsmatige mutaties:							
a. Strategisch Akkoord: subsidie-taakstelling				- 100	- 1 100	- 1 300	
Desalderingen/overboekingen:							
b. Herverdeling onderzoek		- 94	- 94	- 94	- 95	- 95	
c. Ontwikkeling Waddengebied		178	178	178	181	181	
d. Loonbijstelling		57	52	52	52	52	
Stand ontwerpbegroting 2003	5 010	6 096	8 429	8 379	11 350	11 650	12 950

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Zie algemene toelichting in de verdiepingsbijlage voor artikel 16.

Desalderingen/overboekingen:

ad b.

Betreft budgettair neutrale herverdeling onderzoeksbudget over de artikelen 01, 06, 08, 09 en 15 naar aanleiding van de jaarlijkse herprioritering.

ad c.

Ontwikkeling van het Waddengebied is vanwege zijn internationale karakter vanuit artikel 8 ondergebracht bij artikel 9 Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband.

Artikel 10. Verbeteren nationale milieukwaliteit

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		17 412	23 949	28 357	27 446	27 446	
1e suppletore begroting 2002		- 60					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Desalderingen/overboekingen:							
a. overboeking middelen Infomil naar artikel 11		- 1 399	- 1 330	- 1 330	- 1 330	- 1 330	
b. overige mutaties		136	136	136	136	136	
c. structureel overnemen Inspectie taken		360	360	360	360	360	
d. loonbijstelling		264	240	240	240	240	
e. naar RPD tbv ontwikkelingsplan		- 194	- 194	- 194	- 194	- 194	
Stand ontwerpbegroting 2003	14 900	16 519	23 161	27 569	26 658	26 658	27 988

Toelichting:

Desalderingen/overboekingen:

ad a.

De uitvoering van Infomil verloopt via artikel 11.

ad c.

Overboeking vanuit de VROM-Inspectie vanwege overnemen van taken.

ad e.

Een bijdrage aan de structurele formatieuitbreiding van de RPD:

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		22 484	23 955	28 357	27 446	27 446	
1e suppletore begroting 2002		- 351	- 182				
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Desalderingen/overboekingen:							
a. overboeking middelen Infomil naar artikel 11		- 1 441	- 1 330	- 1 330	- 1 330	- 1 330	
b. overige mutaties		136	136	136	136	136	
c. structureel overnemen Inspectie taken		360	360	360	360	360	
d. loonbijstelling		264	240	240	240	240	
e. naar RPD tbv ontwikkelingsplan		- 194	- 194	- 194	- 194	- 194	
Stand ontwerpbegroting 2003	19 921	21 258	22 985	27 569	26 658	26 658	27 988

Toelichting:

Desalderingen/overboekingen:

ad a.

De uitvoering van Infomil verloopt via artikel 11.

ad c.
Overboeking vanuit de VROM-Inspectie vanwege overnemen van taken.

ad e.
Een bijdrage aan de structurele formatieuitbreiding van de RPD:

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		4 992					
1e suppletore begroting 2002		261					
Stand ontwerpbegroting 2003	5 672	5 253					

Artikel 11. Tegengaan klimaatverandering en emissies

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		235 827	159 477	165 215	171 950	173 795	
Amendement Feenstra 28 000 XI nr. 21		4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	
1e suppletore begroting 2002		231 819	- 34 881	- 34 829	- 34 875	- 30 344	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. compensatie uitvoering amendement Feenstra			- 4 000	- 4 000	- 4 000	- 4 000	
b. Strategisch Akkoord: subsidie-taakstelling				- 2 228	- 2 938	- 14 302	
c. Strategisch Akkoord: taakstelling externen			- 3 682	- 858			
Desalderingen/overboekingen:							
d. van Financiën m.b.t. project GAVE		2 200					
e. naar VenW m.b.t. project «stiller schoner zuiniger»		- 500					
f. bijdrage aan uitvoering via Infomil		- 2 147	- 1 707	- 1 395	- 1 178	- 516	
g. naar EZ t.b.v. project CIEP/Clingendael		- 46	- 46	- 46			
h. bijdrage aan ontwikkelingsplan van de RPD		- 128	- 128	- 128	- 128	- 128	
i. loonbijstelling 2002		589	549	547	547	547	
j. formatieve aanpassingen		522	403	403	403	403	
k. Naar art. 7 t.b.v. reservering MIG				- 2 400			
l. overige mutaties		- 6 177	1 299	6 717	- 11 459		
Stand ontwerpbegroting 2003	110 937	465 959	121 284	130 998	122 322	129 455	123 506

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

De structurele compensatie is vanaf 2002 gevonden binnen het budget t.b.v. het fijnstofbeleid. Voor 2002 is dat al bij eerste suppletore begroting 2002 geregeld.

Ad b. en c.

Zie algemene toelichting in de verdiepingsbijlage voor artikel 16.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		241 022	180 706	186 389	182 794	185 321	
Amendement Feenstra 28 000 XI nr. 21		4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	
1e suppletore begroting 2002		- 130 464	- 4 832	- 4 829	25 125	49 656	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. compensatie uitvoering amendement Feenstra			- 4 000	- 4 000	- 4 000	- 4 000	
b. Strategisch Akkoord: subsidie-taakstelling				- 2 204	- 2 937	- 14 302	
c. Strategisch Akkoord: taakstelling externen			- 3 682	- 882			
Desalderingen/overboekingen:							
d. van Financiën m.b.t. project GAVE		795					
e. naar VenW m.b.t. project «stiller schoner zuiniger»		- 500					
f. naar EZ t.b.v. project CIEP/Clingendael		- 46	- 46	- 46			
g. bijdrage aan uitvoering via Infomil		3 972	3 149	3 002	3 002	3 002	
h. bijdrage aan ontwikkelingsplan van de RPD		- 128	- 128	- 128	- 128	- 128	
i. loonbijstelling 2002		589	549	547	547	547	
j. formatieve aanpassingen		522	403	403	403	403	
k. Kasschuif met DGW (art 4)			- 5 000	- 4 000	5 000	4 000	
l. Naar art. 7 t.b.v. reservering MIG				- 2 400			
m. overige mutaties		- 3 721	- 2 180	1 391	- 2 409	6 919	
Stand ontwerpbegroting 2003	94 817	116 041	168 939	177 243	211 397	235 418	205 244

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

De structurele compensatie is vanaf 2002 gevonden binnen het budget t.b.v. het fijnstofbeleid. Voor 2002 is dat al bij eerste suppletore begroting 2002 geregeld.

Ad b. en c.

Zie algemene toelichting in de verdiepingsbijlage voor artikel 16.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		3 176					
1e suppletore begroting 2002		1 947					
Stand ontwerpbegroting 2003	6 229	5 123					

Artikel 12. Beheersen milieurisico's van stoffen, afval en straling

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		35 513	34 817	36 071	36 542	36 542	
1e suppletore begroting 2002		- 2	- 204	- 204			
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties							
a. Strategisch Akkoord: subsidie-taakstelling			- 959	- 1 759	- 2 372	- 2 372	
Desalderingen/overboekingen:							
b. overboeken middelen Infomil uitvoering naar artikel 11		- 2 129	- 2 115	- 1 662	- 1 662	- 754	
c. loonbijstelling 2002		297	270	270	270	270	
d. naar RPD t.b.v. het ontwikkelingsplan		- 67	- 67	- 67	- 67	- 67	
e. Naar art. 7 t.b.v. reservering MIG				- 1 500			
f. overige mutaties		45	45	45	45	116	
Stand ontwerpbegroting 2003	39 399	33 657	31 787	31 194	32 756	33 735	34 489

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Zie algemene toelichting in de verdiepingsbijlage voor artikel 16.

Desalderingen/overboekingen:

ad b.

De uitvoering via Infomil loopt via artikel 11.

ad d.

Een bijdrage aan structurele formatieuitbreiding van de RPD.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		37 781	34 987	36 071	36 542	36 542	
1e suppletore begroting 2002		- 2 609					
Beleidsmatige mutaties							
a. Strategisch Akkoord: subsidie-taakstelling inclusief nadere besluitvorming			- 959	- 1 783	- 2 372	- 2 372	
Desalderingen/overboekingen:							
b. overboeken middelen Infomil uitvoering naar artikel 11		- 889	- 754	- 754	- 754	- 754	
c. loonbijstelling 2002		297	270	270	270	270	
d. naar RPD t.b.v. het ontwikkelingsplan		- 67	- 67	- 67	- 67	- 67	
e. Naar art. 7 t.b.v. reservering MIG				- 1 500			
f. overige mutaties		45	45	45	45	116	
Stand ontwerpbegroting 2003	33 267	34 558	33 522	32 282	33 664	33 735	34 489

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Zie algemene toelichting in de verdiepingsbijlage voor artikel 16.

Desalderingen/overboekingen:

ad b.

De uitvoering via Infomil loopt via artikel 11.

ad d.

Een bijdrage aan structurele formatieuitbreiding van de RPD.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002 = Stand ontwerpbegroting 2003		908	908	908	908	908	908

Artikel 13. Handhaving

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		74 100	70 294	71 858	71 879	69 580	
1e suppletore begroting 2002		6 560	5 227	71	71	71	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Desalderingen/overboekingen:							
a. Toegekende loonbijstelling 2002		2 261	2 088	2 084	2 085	2 086	
b. Overboeking naar art. 11 t.b.v. Infomil		- 379					
c. Technische correctie uitboeking personeelsbudget naar DGM		- 742	- 742	- 742	- 742	- 742	
d. Prijsbijstelling t.b.v. RIVM		61	52	52	52	52	
Stand ontwerpbegroting 2003		81 861	76 919	73 323	73 345	71 047	71 047

Toelichting:

Desalderingen/overboekingen:

ad a.

Toegekende loonbijstelling 2002.

ad b.

Overboeking naar DGM inzake jaarlijkse bijdrage aan Infomil t.b.v. begeleiding Landelijk informatiepunt milieuwethandhaving en aanspreekpunt/vraagbaak voor de Servicepunten milieuwethandhaving.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		77 094	73 196	71 664	71 847	69 580	
1e suppletore begroting 2002		6 560	5 227	71	71	71	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Desalderingen/overboekingen:							
a. Toegekende loonbijstelling 2002		2 261	2 088	2 084	2 085	2 086	
b. Overboeking naar art. 11 t.b.v. Infomil		- 379					
c. Technische correctie uitboeking personeelsbudget naar DGM		- 742	- 742	- 742	- 742	- 742	
d. Prijsbijstelling t.b.v. RIVM		61	52	52	52	52	
Stand ontwerpbegroting 2003		84 855	79 821	73 129	73 313	71 047	71 047

Toelichting:

Desalderingen/overboekingen:

ad a.

Toegekende loonbijstelling 2002.

ad b.

Overboeking naar DGM inzake jaarlijkse bijdrage aan Infomil t.b.v. begeleiding Landelijk informatiepunt milieuwethandhaving en

aanspreekpunt/vraagbaak voor de Servicepunten milieuwethandhaving.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002 = Stand ontwerpbegroting 2003		882	882	882	882	882	882

Artikel 14. Huisvesting Koninklijk Huis, Hoge Colleges van Staat en ministerie van Algemene Zaken

Opbouw verplichtingen en uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		47 504	45 196	31 345	24 787	23 923	
1e suppletore begroting 2002		- 3 732	14 998	5 206	2 050	- 725	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Huisvesten CTIV			62				
b. Onderhoud paleizen			2 378	2 492	29		
c. Glaswas HCvS/AZ/KH			594	548	66		
d. Aanpassing functionele kosten KH			637				
Desalderingen/overboekingen:							
e. Afstoot pand Anna Paulownastraat tbv herinvestering					2 269		
f. Ramingstechnische aanpassing			- 1 816	- 1 816	- 1 816	- 1 816	
g. Prijsbijstelling 2002		66	65	65	65	65	
Stand ontwerpbegroting 2003	28 313	43 838	62 114	37 840	27 450	21 447	18 669

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

De Commissie van toezicht op de Inlichtingen en Veiligheidsdiensten (CTIV) is in 2001 operationeel geworden. In verband met de strenge beveiligingseisen voor de huisvesting vinden aanvullende investeringen plaats.

ad b.

In de 2003 tot en met 2005 zijn onderhoudswerkzaamheden aan de huisvesting van het Koninklijk Huis gepland. Een aanvullend budget voor deze extra werkzaamheden is begroot.

ad c.

In verband met wettelijke eisen mbt glaswasvoorzieningen worden maatregelen getroffen aan de panden van de Hoge Colleges, Algemene Zaken en het Koninklijk Huis. De HCvS en het ministerie van AZ zijn als eerste prioriteit aangemerkt voor maatregelen op het gebied van glaswas. De aan te pakken objecten van de HCvS en AZ grenzen aan de Hofvijver.

ad d.

Als gevolg van een toename van de functionele kosten van het Koninklijk Huis vindt er een aanpassing van het budget plaats.

Desalderingen/overboekingen:

ad e.

De opbrengst van het af te stoten pand aan de A. Paulownastraat Den Haag is benodigd voor de investeringen in het pand aan het Vijverhof te Den Haag.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002							
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Desalderingen/overboekingen:							
a. Afstootopbrengst Anna Paulownastraat					2 269		
Stand ontwerpbegroting 2003	49 376				2 269		

Artikel 15. Algemeen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		156 471	150 297	150 517	152 419	152 083	
1e suppletore begroting 2002		31 996	17 963	- 2 141	- 2 213	40	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Doorschuif uit 2001 naar Puberr		2 202					
b. Naar artikel 6 t.b.v. reorganisatie DGR		- 1 652	- 2 795	- 2 795	- 2 795	- 2 795	
c. Aanpassing raming IIE-netten				1 870	1 880	1 880	
d. Herverdeling onderzoek		172	172	172	172	172	
e. Restant taakstelling Strategisch Akkoord			166				
f. Diverse herschikkingen apparaatskosten		- 848	- 934	- 770	- 1 384	- 1 455	
g. Herpositionering TDN			1 770				
h. Gevolgen uitstel 5e nota RO		- 500					
i. Strategisch Akkoord: taakstelling externen			- 1 000	- 2 500	- 3 200	- 3 200	
Desalderingen/overboekingen:							
j. Prijsbijstelling 2002		735	735	704	704	704	
k. Loonbijstelling 2002		3 518	3 030	2 998	2 959	2 945	
l. Naar BZK i.v.m. RYX		- 209	- 209	- 209	- 209		
m. Naar ministeries uitgeboekt huisvestingsbudget i.v.m. onderhanden werk		- 530	- 487	- 401	- 401	- 401	
n. Van RPB naar FD i.v.m. huisvestingsgelden		598	468	635	667	667	
o. Intrekking bijdrage VROM aan reorganisatie		- 3 325					
Stand ontwerpbegroting 2003	284 108	188 628	169 176	148 080	148 599	15 0 640	151 140

In het jaar 2001 zijn de uitgaven van voorlichting, DJZ en recherchezaken niet verdeeld naar de beleidsartikelen, maar opgenomen onder staf en apparaat CS.

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad b.

Voor de totstandkoming van het ontwikkelingsplan DGR vindt een VROM-brede herschikking plaats van de apparaatskosten.

ad d.

Betreft een budgettair neutrale herverdeling van het onderzoeksbudget over de artikelen 01, 06, 08, 09 en 15 naar aanleiding van de jaarlijkse herprioritering.

ad g.

Betreft de VROM-bijdrage in de kosten van de integratie van de Topografische Diensten Nederland bij het Kadaster. Naast VROM dragen het ministerie van Defensie en het Kadaster eenzelfde bedrag bij.

ad h.

Als gevolg van het uitstel van de 5^e nota VROM vallen middelen vrij die elders binnen de begroting van VROM worden ingezet.

ad i.

Zie algemene toelichting in de verdiepingsbijlage voor artikel 16.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		158 888	151 367	150 604	152 459	152 125	
1e suppletore begroting 2002		30 484	19 851	- 1 141	- 1 213	840	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Doorschuif uit 2001 naar Puberr		1 521					
b. Naar artikel 6 t.b.v. reorganisatie DGR		- 1 652	- 2 795	- 2 795	- 2 795	- 2 795	
c. Aanpassing raming IIE-netten				1 870	1 880	1 880	
d. Herverdeling onderzoek		172	172	172	172	172	
e. Restant taakstelling Argus			166				
f. Diverse herschikkingen apparaatskosten		- 848	- 934	- 770	- 1 384	- 1 455	
g. Herpositionering TDN			1 770				
h. Gevolgen uitstel 5e nota RO		- 500					
i. EPA campagne		545					
j. Strategisch Akkoord: taakstelling externen			- 1 000	- 2 500	- 3 200	- 3 200	
Desalderingen/overboekingen:							
k. Prijsbijstelling 2002		735	735	704	704	704	
l. Loonbijstelling 2002		3 518	3 030	2 998	2 959	2 945	
m. Naar BZK i.v.m. RYX		- 209	- 209	- 209	- 209		
n. Naar ministeries uitgeboekt huisvestingsbudget i.v.m. onderhanden werk		- 530	- 487	- 401	- 401	- 401	
o. Van RPB naar FD i.v.m. huisvestingsgelden		598	468	635	667	667	
p. Intrekking bijdrage VROM aan reorganisatie		- 3 325					
Stand ontwerpbegroting 2003	279 166	189 397	172 134	149 167	149 639	151 482	151 982

In het jaar 2001 zijn de uitgaven van voorlichting, DJZ en recherchezaken niet verdeeld naar de beleidsartikelen, maar opgenomen onder staf en apparaat CS.

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad b.

Voor de totstandkoming van het ontwikkelingsplan DGR vindt een VROM-brede herschikking plaats van de apparaatskosten.

ad d.

Betreft een budgettaire neutrale herverdeling van het onderzoeksbudget over de artikelen 01, 06, 08, 09 en 15 naar aanleiding van de jaarlijkse herprioritering.

ad g.

Betreft de VROM-bijdrage in de kosten van de integratie van de Topografische Diensten Nederland bij het Kadaster. Naast VROM dragen het ministerie van Defensie en het Kadaster eenzelfde bedrag bij.

ad h.

Als gevolg van het uitstel van de 5^e nota VROM vallen middelen vrij die elders binnen de begroting van VROM worden ingezet.

ad i.

Betreft de doorwerking uit 2001 van de massamediale campagne EPA (Energieprestatieadvies)

ad j.

Zie algemene toelichting in de verdiepingsbijlage voor artikel 16.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		18 654	18 625	18 492	18 492	18 492	
1e suppletore begroting 2002		10 456	1 588	1 588	1 588	1 588	
Stand ontwerpbegroting 2003	37 058	29 110	20 213	20 080	20 080	20 080	20 080

Artikel 16. Nominaal en onvoorzien

Opbouw verplichtingen en uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1000)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Stand ontwerpbegroting 2002		- 7 257	1 785	5 854	4 096	4 096	
1e suppletore begroting 2002		- 323	- 24 415	9 509	- 20 628	- 32 106	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Tegenboeking taakstellende ombuigingen 1e suppletore begroting 2002		11 684	33 911		30 133	41 596	
b. Tegenboeking gestalde bijdrage Genomics		9 075					
c. Intertemporele mutatie VROM-problematiek		3 803	- 4 085	58 252	- 25 809	- 26 767	
d. Prijsbijstelling 2002 t.b.v. dekking VROM-problematiek		- 5 153	- 6 036	- 4 972	- 6 408	- 5 376	
e. Restant dekking VROM-problematiek		- 1 045	- 314	- 278	- 342	- 412	
f. Tegenboeking subsidies VROM				10 000	110 000	120 000	
g. Tegenboeking nadere besluitvorming subsidies VROM			3 213	6 425	9 638	12 850	
h. Tegenboeking vermindering inhuur externen			11 982	7 782	3 600	3 600	
i. Strategisch akkoord: efficiency/volumetaakstelling			- 5 525	- 11 050	- 16 575	- 22 100	
j. Strategisch akkoord: versnelling efficiency en volumetaakstelling a.g.v. van nadere besluitvorming			- 3 500	- 3 500	- 3 500		
k. Strategisch akkoord: subsidies VROM				- 10 000	- 110 000	- 120 000	
l. Strategisch akkoord: nadere besluitvorming subsidies VROM			- 3 213	- 6 425	- 9 638	- 12 850	
m. Strategisch akkoord: vermindering inhuur externen			- 15 583	- 15 583	- 15 583	- 15 583	
n. Intertemporele mutatie VROM-problematiek		- 3 803	4 085	- 58 252	25 809	26 767	
Desalderingen/overboekingen:							
o. Naar art. 6 t.b.v. ontwikkelingsplan RPD		- 1 143					
p. Loonbijstelling 2002 verdeeld		- 10 590	- 9 523	- 9 536	- 9 505	- 9 490	
q. Strategisch akkoord: 25% prijsbijstelling 2002		8 096	13 577	13 911	13 629	13 940	
r. Prijsbijstelling 2002 verdeeld		- 2 943	- 7 541	- 8 939	- 7 221	- 8 564	
Stand ontwerpbegroting 2003		401	-11 182	- 16 802	- 28 304	- 30 399	- 29 961

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Bij de 1^e suppletore wet 2002 vertoonde de begroting een tekort. Daarom is toentertijd op dit artikel tijdelijk een taakstelling geparkeerd. Inmiddels is de taakstelling door middel van bezuinigingen op de andere begrotingsartikelen ingevuld. Met deze tegenboeking wordt de taakstelling opgeheven.

ad b.

In de Rijksbegroting 2002 is de deelname aan het door OCW uitgevoerde Genomics-project op dit artikel gestald. Omdat de gestalde bijdrage inmiddels is ingevuld, wordt zij met deze tegenboeking opgeheven.

ad c.

De fasering van compensatiemaatregelen voor de VROM problematiek van de 1^e suppletore wet 2002 loopt in de tijd niet synchroon met de fasering van de budgettaire problematiek. Daarom wordt een intertemporele mutatie aangebracht. Hoewel het jaar 2007 in de bovenstaande tabel uit beeld blijft, betreft de intertemporele mutatie in 2007 € – 5,394 mln. Wanneer de mutatiereeks over de jaren heen bij elkaar wordt opgeteld, sluit zij op nul en is zij dus budgettair neutraal.

ad d.

Van de uitgekeerde prijsbijstellingstranche 2002 wordt dit gedeelte aangewend voor de specifieke problematiek bij de 1e suppletore begroting 2002.

ad e.

Via de artikel 16 posten «Onvoorzien» en «Nog nader te verdelen,» waarop nog een ongebruikt deel van de eindejaarsmarge 2001 stond, vindt dekking plaats van het resterende tekort uit de 1^e suppletore begroting 2002.

ad f. en g.

De subsidietaakstelling VROM uit het Strategisch Akkoord (zie ook ad k.) en de nadere besluitvorming (zie ook ad l.) die hierop volgde, zijn bij de verschillende beleidsartikelen geheel ingevuld. Door middel van deze tegenboekingen worden deze taakstellingen daarom opgeheven. De onderstaande tabel toont de verdeling per beleidsartikel.

Taakstelling subsidies en nadere besluitvorming bij beleidsartikelen (in € 1000)					
	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal taakstelling	3 213	16 425	119 638	132 850	132 850
<i>Invulling per beleidsartikel</i>					
3		– 2000		2000	
4		– 1 500	– 70 261	– 79 939	– 80 228
5	– 1 896	– 6 191			2 400
6			– 300	– 300	– 700
7	– 294		– 40 323	– 34 114	– 27 195
8	– 64	– 228	– 1 210	– 1 389	– 2 400
9		– 100	– 1 100	– 1 300	
10		– 1 006	– 1 134	– 1 134	– 1 134
11		– 2 228	– 2 938	– 14 302	– 21 221
12	– 959	– 3 172	– 2 372	– 2 372	– 2 372
Restant taakstelling	0	0	0	0	0

ad h.

De taakstelling «vermindering inhuur externen» uit het Strategisch Akkoord (zie ook ad m.) wordt met deze tegenboeking slechts gedeeltelijk opgeheven. Omdat het niet mogelijk is om direct de invulling te geven aan de taakstelling «externen,» is er vooral in de beginjaren een brede

zoekrichting gehanteerd bij de verschillende beleidsartikelen. In latere jaren zal de bezuiniging echter geheel worden vertaald naar de inhuur van externen.

Invulling taakstelling externen bij beleidsartikelen (in € 1000)					
	2003	2004	2005	2006	2007
Taakstelling	15 583	15 583	15 583	15 583	15 583
<i>Invulling per beleidsartikel</i>					
4	- 6 900	- 4 000			
6	- 400	- 400	- 400	- 400	- 400
11	- 3 682	- 858			
15	- 1 000	- 2 500	- 3 200	- 3 200	- 3 200
Restant taakstelling	3 601	7 825	11 983	11 983	11 983

Mee/tegenvallers:

ad i. t/m m.

Het betreft hier de opname van een drietal taakstellingen zoals deze uit het Strategisch Akkoord voortvloeien en de nadere besluitvorming die hierover heeft plaatsgevonden. Gezien het krappe tijdsbestek dat er bestaat tussen het aantreden van de nieuwe bewindslieden en de oplevering van de ontwerpbegroting, zijn de taakstellingen «vermindering inhuur externen» en «efficiency/volumetaakstelling» nog niet geheel op de verschillende beleidsartikelen van de begroting uitgewerkt. Hieronder wordt toegelicht wat de stand van zaken is met betrekking tot de invulling van de taakstellingen;

ad i.

Bij de invulling van efficiency- en volumetaakstelling uit het Strategisch Akkoord is een onderscheid gemaakt tussen besparingen die kunnen optreden bij de bezuiniging op primaire activiteiten en besparingen die kunnen optreden bij de bezuiniging op secundaire (ondersteunde) activiteiten. De besparingen op het secundaire proces worden aangehaakt bij een onderzoek, het Zeus-traject, waarbij alle secundaire activiteiten geïnventariseerd en heroverwogen worden. De beoogde besparingen die uit Zeus moeten voortvloeien zijn echter reeds vastgesteld. Na afronding van het organisatie- en formatierapport Zeus zal de besparing onderverdeeld worden over de verschillende directoraten.

De besparingen die moeten optreden door te bezuinigen op het primaire proces, zijn reeds grotendeels onderverdeeld over de verschillende diensten. De directoraten moeten echter nog bekijken, hoe zij deze onderverdeling vorm kunnen geven. Daarom is een tegenboeking nog achterwege gebleven.

Daarnaast resteert nog een gedeelte waarvoor invulling gevonden moet worden.

In de onderstaande tabel is de totale netto verdeling van besparingen opgenomen die optreden bij bezuinigingen op het primaire (per directoraat) en secundaire proces.

Totale efficiency- en volumetaakstelling VROM, inclusief nadere besluitvorming (bedragen in € 1000)					
	2003	2004	2005	2006	2007
Taakstelling	9 025	14 550	20 075	22 100	22 100
Nog nader in te vullen	1 375	2 750	4 125	5 500	5 500
restant	7 650	11 800	15 950	16 600	16 600
Aandeel secundaire proces (Zeus)	3 531	5 814	8 362	9 122	9 338
Aandeel primaire proces	4 119	5 986	7 588	7 478	7 263
aandeel dienst: Centrale Sector	630	428	542	534	519
DG Wonen	939	1 411	1 789	1 763	1 712
DG Ruimtelijke Ordening	725	1 240	1 572	1 549	1 504
DG Milieubeheer	1 261	2 052	2 602	2 564	2 490
IG VROM	563	855	1 084	1 068	1 038

ad k. en l.

De taakstelling subsidies uit het Strategisch Akkoord en de taakstelling die voortvloeit uit nadere besluitvorming hierover, loopt voor VROM op tot meer dan € 132 mln in 2006. De ombuiging is geheel op diverse artikelen ingevuld (zie ook ad. f en g).

ad m.

Deze reeks vormt de taakstelling externen uit het Strategisch Akkoord. De ombuiging is gedeeltelijk op diverse artikelen ingevuld (zie ook ad. h.).

ad n.

Deze generale mutatie is noodzakelijk om de intertemporele mutatie mogelijk te maken en vormt de begrotingstechnische tegenboeking van ad c.

Desalderingen/overboekingen:

ad o.

Deze mutatie uit de post «Nog nader te verdelen» vormt de aanvulling op het benodigde budget voor het ontwikkelingsplan van de Rijksplanologische Dienst (heden Directoraat Generaal Ruimte genaamd).

ad p.

De loonbijstelling tranche 2002 is inmiddels aan de verschillende directoraatonderdelen uitgekeerd.

De verdeling van de loonbijstelling is als volgt te specificeren:

Bedragen in € 1000					
Beleidsartikel	2002	2003	2004	2005	2006
01 Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	1 687	1 583	1 632	1 638	1 637
02 Betaalbaarheid van het wonen	955	838	840	841	841
03 Duurzame woningen en gebouwen	147	134	134	134	134
04 Fysieke stedelijke vernieuwing	196	180	180	180	180
05 Sociale kwaliteit van de woonomgeving	57	52	51	50	49
06 Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden	223	206	207	208	208
07 Verbeteren integrale milieukwaliteit landelijke gebieden	304	268	268	268	268
08 Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden	35	33	33	33	33
09 Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband	57	52	52	52	52
10 Verbeteren nationale milieukwaliteit	264	240	240	240	240
11 Tegengaan klimaatverandering en emissies	589	549	547	547	547
12 Beheersen milieurisico's van stoffen, afval en straling	297	270	270	270	270
13 Handhaving	2 261	2 088	2 084	2 085	2 086
15 Algemeen	3 518	3 030	2 998	2 959	2 945
Totaal	10 590	9 523	9 536	9 505	9 490

ad q. en r.

In het Strategisch Akkoord is besloten om 25% van de prijsbijstellings-tranche 2002 e.v. uit te keren. Van deze prijsbijstellingstranche wordt het gedeelte waarvoor juridische en bestuurlijke verplichtingen bestaan daadwerkelijk gebruikt voor de prijsbijstelling over de beleidsartikelen. Het resterende gedeelte wordt aangewend voor de dekking van het tekort op de begroting (zie ook ad d.).

De verdeling van de prijsbijstelling 2002 over de beleidsartikelen is als volgt te specificeren:

Bedragen in € 1000					
Beleidsartikel	2002	2003	2004	2005	2006
01 Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	288	291	291	294	294
02 Betaalbaarheid van het wonen	1 517	2 969	4 398	5 827	7 170
04 Fysieke stedelijke vernieuwing	0	3 153	3 153	0	0
08 Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden	276	276	276	279	279
13 Handhaving	61	52	52	52	52
14 Huisvesting Kon. Huis, Hoge Colleges van Staat en min. AZ	66	65	65	65	65
15 Algemeen	735	735	704	704	704
16 Nominaal en onvoorzien	5 153	6 036	4 972	6 408	5 376
Totaal	8 096	13 577	13 911	13 629	13 940

8. BIJLAGE 2: MOTIES EN TOEZEGGINGEN

Het overzicht van de door de Staten-Generaal aanvaarde moties en door Bewindslieden gedane toezeggingen (1 juni 2001 – 1 juni 2002)

A. OVERZICHT MOTIES EN TOEZEGGINGEN WONEN

Overzicht van de moties		
Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
Van 't Riet /van Gent nr. 2 De regering wordt verzocht middels wijziging van art 6 van het Besluit HPW de gebrekenregeling te repareren om daarmee het niet beoogde neveneffect van het afschaffen van de verouderingsaftrek teniet te doen.	VAO Huurbeleid d.d. 5 dec. 2001 Kamerstukken II 27 926	Is per 1 juli 2002 aangepast conform toezegging in brief 3 april 2002 Zie ook AO huurbeleid/verkoop huurwoningen d.d. 20 maart 2002
Van Gent/ van 't Riet nr. 3 De regering wordt verzocht verhuurders te verplichten dat zij uiterlijk 1 juli een onderhoudsplan per huurwoning opstellen en bij afwezigheid of niet-uitvoering hiervan de maximaal redelijke huurprijs met maximaal dertig punten te verlagen en dit mee te nemen bij de komende wijziging van de HPW en het besluit HPW	VAO Huurbeleid d.d. 5 dec. 2001 Kamerstukken II 27 926	Motie is ontraden en in AO huurbeleid van 20 maart 2002 is toegelicht dat deze niet wordt uitgevoerd
Middel en Dittrich nr. 624 De regering wordt verzocht om de doelgroep in de motie Albayrak uit te breiden met mishandelde vrouwen van buitenlandse afkomst die buiten een opvanghuis verblijven	Kamerstukken II 19 637 VAO Koppelingswet d.d. 20 nov. 2001	De motie is ontraden en wordt niet uitgevoerd. Zie brief d.d. 19 februari 2002 aan TK.
Wijn en Rietkerk nr. 626 De regering wordt verzocht om een informatiepunt in te richten voor het controleren van verblijfsrechten	Kamerstukken II 19 637 VAO Koppelingswet d.d. 20 nov. 2001	Zie brief d.d. 18 april 2002 van de minister van Justitie en staatssecretaris VROM aan TK
Middel en Duivesteijn nr. 627 De regering wordt verzocht op korte termijn de aanpak van clandestiene door- en onderverhuur van woonruimte zodanig te intensiveren dat deze verhuur effectief wordt tegengegaan en dat de Wet economische delicten van toepassing wordt verklaard	Kamerstukken II 19 637 VAO Koppelingswet d.d. 20 nov. 2001	Zie motie Wijn en Rietkerk no. 626 (brief d.d. 18 april 2002 van de minister van Justitie en staatssecretaris VROM)
Bakker c.s. De regering wordt verzocht snelle totstandkoming van het convenant te bevorderen en tevens, voor het geval daarbij problemen ontstaan, regelgeving voor te bereiden om een goede en snelle uitrol van opstel-punten mogelijk te maken	Kamerstukken II 27 561, nr. 7 Nota-overleg Nationaal antennebeleid	Brief met stand van zaken d.d. 24 augustus 2001 aan TK verstuurd Het Nationaal Antenneconvenant is op 27 juni 2002 ondertekend VenW heeft juli 2002 een brief over de stand van zaken aan de TK gestuurd.
Duivesteijn De regering wordt verzocht in het kader van de lastenverlichting tot een verhoging van de huursubsidie voor alleenstaanden te komen	Kamerstukken II 27 559, nr. 5 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Brief met reactie op moties aangenomen bij de behandeling van de Nota Wonen is 3 juli 2001 aan Kamer verzonden
Duivesteijn De regering wordt verzocht uitwerking te geven aan de ontwikkeling van een woonzorgtoeslag binnen de huidige HSW	Kamerstukken II 27 559, nr. 6 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Aangehouden

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
Duivesteijn/Hofstra De regering wordt verzocht binnen de Woonwet een formele titel «sociale koop» op te nemen, en bij de uitwerking van de sociale koopsector aandacht te besteden aan een lidmaatschapsstructuur, een garantiestructuur, collectieve verzekeringen, fiscale stimulansen etc. Daarnaast wordt verzocht inzicht te geven in de kosten en hoe eventuele extra lasten kunnen worden gedekt binnen de volkshuisvestingssector en de beoogde lidmaatschapsstructuur	Kamerstukken II 27 559, nr. 7	Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001 Is op ingegaan in de brief aan de TK: «Nota Mensen Wensen Wonen, de implementatie» d.d 21 februari 2002
Hofstra/Duivesteijn De regering wordt verzocht om over de effectuering van de doelstellingen uit de Nota Wonen meerjarenafspraken te maken met gemeenten en corporaties, de verkoop van sociale huurwoningen en de bouw van sociale koopwoningen in de Woonwet als apart prestatieveld op te nemen, en de verkoop te volgen en znodig aanvullende maatregelen te nemen of belemmeringen weg te nemen. Gedacht kan worden aan een financiële heffing (bijv. Fonds Nota Wonen).	Kamerstukken II 27 559, nr. 24 (gewijzigd bij heropening d.d. 04-04-2001) Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Is op ingegaan in de brief aan de TK «Nota Mensen Wensen Wonen, de implementatie» d.d 21 februari 2002 (samen met Motie Duijvesteijn/Hofstra; zie hiervoor) Voorjaar 2002 uitkomsten aanvullend onderzoek beschikbaar.
Biesheuvel/Duivesteijn De regering wordt verzocht bij de verdere onderhandelingen over het NAW tot concrete afspraken te komen over het oplossen van de groeikernenproblematiek, en daarbij de mogelijkheid van huurverlaging ineens te betrekken	Kamerstukken II 27 559, nr. 10 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	NAW is inmiddels getekend op 12 juli 2001. Het NAW is 21 augustus 2001 met begeleidende brief aan de Kamer verstuurd
Van Gent c.s. De regering wordt verzocht de eis van kleinschaligheid uit de Huursubsidiewet te schrappen, en zodoende bij aanvragen niet meer te toetsen aan het maximum van 25 bewoners	Kamerstukken II 27 559, nr. 16 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	De evaluatie inclusief de beleidsreactie op de motie is bij brief d.d. 23 mei 2002 aan de TK gestuurd De motie wordt uitgevoerd Op het bereik van HS voor studenten is ingegaan in de brief d.d. 4 juni aan TK
Schoenmakers/Ravestein De regering wordt verzocht aan Architectuur Lokaal de opdracht te verstrekken voor het ontwikkelen van een integraal PvA, waarbij kennis en kunde worden gebundeld van instellingen die het particulier opdrachtgeverschap c.q. het particulier woningbezit bevorderen	Kamerstukken II 27 450, nr 9 Notaoverleg Architectuurbeleid 2001-2004 19-02-2001	De motie wordt meegenomen bij de uitwerking van het project uit de Nota «Ontwerpen aan Nederland» In september 2001 is door VROM opdracht verstrekt aan SEV, VEH en Architectuur Lokaal voor een gezamenlijke voorstudie naar de mogelijkheden van een, onder auspiciën van die drie organisaties, op te richten landelijk info- en documentatiecentrum voor Eigen Bouw

Overzicht van de moties		
Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Baarda c.s. De regering wordt verzocht z.s.m. te komen tot een uitwerking van de AMvB uit art. 22, vierde lid, in die zin dat mogelijkheden worden geopend voor tussenvormen van koop en huur (zie ook motie van Zijl c.s.)</p>	<p>Kamerstukken I 25 309, nr 46e Wetsvoorstel Bevordering Eigen Woningbezit 5–12–2000</p>	<p>Op 31 augustus is n.a.v. een verzoek van de VK VROM een brief over BEW naar de TK verstuurd, deze is op 10 september in afschrift naar de EK verstuurd. AO 12 september 2001 Verder is er 27 nov. een brief naar de EK gestuurd nav een brief waarin zij nadere verduidelijking vragen over de 10 sept. brief Is ook op ingegaan in de brief aan de TK «Nota Mensen Wensen Wonen, de implementatie» d.d 21 februari 2002</p>
<p>De Boer De regering wordt verzocht te bewerkstelligen dat de Energie Prestatie Norm voor nieuwbouw tot 0,6 wordt verzwaaard</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XIII, nr. 26 (Begroting EZ 2001) 29–11–2000</p>	<p>Toegezegd was tevens bij de VROM-begroting (19–10–2000) dat er in 2001 duidelijkheid kwam over de gevolgen van de verlaging van de EPC naar 1,0. Op basis daarvan zou besluitvorming plaatsvinden over een verdere verlaging. Deze motie is betrokken bij deze evaluatie van de EPC in de loop van 2001. Een beleidsbrief inzake dit onderwerp is op 27 november 2001 naar Tweede Kamer gestuurd</p>
<p>Biesheuvel/Duivesteijn De regering wordt verzocht – met het oog op gedeeltelijk niet uitvoeren motie Melkert en niet nakomen toezegging aan Biesheuvel om investeringsprogramma en bijbehorend huurkader voor 1 april 2000 rond te hebben – het beoogde landelijk investeringsprogramma van de sociale huursector voor 31 december aan de Kamer te doen toekomen opdat het voorgestelde huurbeleid in de gewenste samenhang beoordeeld kan worden</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI, nr. 13 (Begroting VROM 2001) 19–10–2000</p>	<p>Het NAW is getekend op 12 juli 2001, en met begeleidende brief op 21 augustus 2001 aan de Kamer verstuurd.</p>
<p>Duivesteijn/Biesheuvel De regering wordt verzocht de verschillende mogelijkheden van een fiscalisering van de huursubsidie uit te werken op een zodanig niveau dat bij gebleken voordelen invoering in 2002/2003 mogelijk is</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI, nr. 18 (Begroting VROM 2001) 19–10–2000</p>	<p>Het onderzoek naar de fiscalisering van de huursubsidie is betrokken bij de fiscale verkenningen.</p>
<p>Van Gent/Duivesteijn De regering wordt verzocht voorstellen te doen om het particulier opdrachtgeverschap voor alle groepen van bewoners mogelijk te maken</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI, nr. 22 (gewijzigd) (Begroting VROM 2001) 19–10–2000</p>	<p>Brief aan de TK gestuurd d.d. 10 mei 2001 met het onderzoeksrapport van de Regie over part. opdrachtgeverschap en een onderzoek van VROM i.s.m. VWS over voorzieningen op particulier opdrachtgeverschap op uitleglocaties Particulier opdrachtgeverschap speelt een prominente rol in de intentie-documenten die met de 20 stedelijke regio's zijn afgesloten; Verdere acties lopen., zoals IPSV, grondbeleid en p.o. etc</p>

Overzicht van de moties		
Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Van der Staaij – 1 De regering wordt verzocht om bij de vaststelling van het Huisvestingsbesluit de maximale kooprijsgrens voor het stellen van bindingseisen te relateren aan de fors gestegen huizenprijzen</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI, nr. 32 (Begroting VROM 2001) 19–10–2000</p>	<p>Op de motie wordt ingegaan in de Memorie van Toelichting van de 2^e novelle HuisvestingswetDe 2^e novelle is recent terug van de RvS.</p>
<p>Rietkerk c.s. De regering wordt verzocht in overleg met Aedes, VNG en andere partijen een handvest inzake richtlijnen voor een deugdelijk overleg met wijkbewoners bij herstructureringsprojecten op te stellen en de Kamer hierover te rapporteren</p>	<p>Kamerstukken II 26 884, nr. 26 Wetsvoorstel Stedelijke Vernieuwing 26–06–2000</p>	<p>Handvest bewonersparticipatie is gereed Met dit Handvest is gedeeltelijk uitvoering gegeven aan de motie. De verhuiskostenvergoeding zal via wet- en regelgeving worden geregeld.</p>
<p>Van Zijl c.s. De regering wordt verzocht om in overleg met Aedes, VEH en de Woonbond tot een spoedige uitwerking van de AMvB (art. 22) te komen en de Kamer daar uiterlijk bij de indiening van de begroting 2001 over te informeren</p>	<p>Kamerstukken II 27 071, nr. 10 Wetsvoorstel Bevordering Eigenwoningbezit (novelle) 22–06–2000</p>	<p>De EK en TK zijn bij brieven d.d. 13 maart, 7 mei en 21 juni 2001 geïnformeerd over het verdere traject rond de wetswijziging en «Fair Value-model». Op 31 augustus 2001 is n.a.v. een verzoek van de VK VROM een nadere brief over BEW naar de TK verstuurd, deze is op 10 september 2001 in afschrift naar de EK verstuurd (Zie ook motie Baarda c.s.) Wordt ook op ingegaan in de brief aan de TK «Nota Mensen Wensen Wonen, de implementatie» d.d 21 februari 2002</p>
<p>Albayrak c.s. De regering wordt verzocht het mogelijk te maken dat vrouwen die een relatie hebben verbroken en die in afwachting zijn van een vergunning tot voortgezet verblijf, over een zelfstandige huisvestingsvergunning kunnen beschikken</p>	<p>Kamerstukken II 27 111, nr. 2 VAO Vreemdeling-rechtelijke rechtspositie van vrouwen in het vreemdelingenbeleid 21–06–2000</p>	<p>Brief met reactie over hoe motie zal worden uitgevoerd is. op 17 september 2001 naar de Kamer gestuurd.</p>
<p>Luchtenveld De regering wordt verzocht om nader overleg met Aedes te voeren teneinde afspraken te maken over regionale differentiatie van kortingspercentages bij de verkoop van woningen en over verkoop van aantal huurwoningen. Stas heeft voorbehoud gemaakt bij de in de motie genoemde datum van 1 mei 2000, voor welke de Kamer over de resultaten van dit overleg gerapporteerd moet worden.</p>	<p>Kamerstukken II 25 309, nr. 51 Wetsvoorstel Bevordering Eigenwoningbezit 30-11-1999</p>	<p>Op 31 augustus 2001 is n.a.v. een verzoek van de VK VROM een nadere brief over BEW en verkoop huurwoningen naar de TK verstuurd, deze is op 10 september in afschrift naar de EK verstuurd. Deze gaat ook op de motie Luchtenveld in. Zie ook motie van Zijl en Baarda (eerder)</p>
<p>Augusteijn-Esser De regering wordt verzocht om EPA-advies gratis te verstrekken</p>	<p>Kamerstukken II 26 603, nr. 12 Notaoverleg Uitvoeringsnota Klimaatbeleid 1-11-1999</p>	<p>Is meegenomen in brief aan Tweede Kamer over Klimaatbeleid gebouwde omgeving. Deze brief is 27 november 2001 naar TK gestuurd</p>

Overzicht van de moties		
Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Van 't Riet De regering wordt verzocht een inflatievolgend huurbeleid op woningniveau op te leggen bij huurwoningen met een huur boven 60% van de maximaal redelijke huur en daaronder maximaal 4,25%. Daarnaast invoeren van motiveringsplicht bij boveninflatoire huurverhogingen</p>	<p>Kamerstukken II 26 800 XI, nr. 40 (Begroting VROM 2000) 25-11-1999</p>	<p>Motiveringsplicht: in wijziging wetsvoorstel Huurprijzenwet opgenomen (zie wetsbehandeling 10 mei 2000). Optie van onderscheid in maximale huurstijgingen is betrokken bij Cie. Vermeulen en meegenomen in het huurbeleid voor de korte termijn. Zie de huurbrief 2002 d.d. 14 september 2001 (27 926)</p>
<p>Van der Staaij – 2 De regering wordt verzocht te onderzoeken op welke wijze kan worden bevorderd dat in restrictief beleid-gebieden en plattelandsgemeenten c.q. kleine kernen een adequaat woningaanbod kan worden gewaarborgd met name voor starters die geen hoog inkomen hebben</p>	<p>Kamerstukken II 26 800 XI, nr. 30 (Begroting VROM 2000) 17-11-1999</p>	<p>Op de motie wordt ingegaan in de Memorie van Toelichting van de 2^e novelle HuisvestingswetDe 2^e novelle is terug van de RvS.</p>

B. OVERZICHT TOEZEGGINGEN WONEN

B. overzicht van toezeggingen		
Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Huurharmonisatie Toegezegd wordt dat de heer van Heemst enkele cijfers krijgt aangereikt die gemoeid zijn met huurharmonisatie</p>	<p>Kamerstukken II 25 796 Wetsvoorstel begrenzing van de huurharmonisatie d.d. 26 juni 2002</p>	<p>Brief is 4 juli 2002 aan TK verstuurd</p>
<p>Gebrekenregeling Toegezegd wordt dat de evaluatie van de gebrekenregeling omstreeks de zomer naar de Kamer gaat, inclusief een oordeel over de 2-zijdige leges</p>	<p>AO huurbeleid en huurcommissies (huuraangelegenheden) d.d. 20 juni 2002</p>	<p>Onderzoek is bijna gereed</p>
<p>Interne controle bij corporaties Toegezegd wordt dat de Kamer op de hoogte zal worden gesteld over de uitwerking en invoering van de afspraken met Aedes inzake het interne toezicht en de administratieve organisatie bij corporaties</p>	<p>AO huurbeleid en huurcommissies (huuraangelegenheden)d.d. 20 juni 2002</p>	<p>Onderzoek van CFV terzake wordt nu opgestart</p>
<p>Stichtingskostengrens Toegezegd wordt dat de casus «de Fountainhead» bij New Deal zal worden nagegaan. Dit in relatie tot de afschaffing van de stichtingskosten.</p>	<p>AO huurbeleid en huurcommissies (huuraangelegenheden)d.d. 20 juni 2002</p>	<p>Nagegaan zal worden of er een causaal verband is tussen de casus die de heer Duivesteijn aandraagt en de kerntaak van de corporatie</p>
<p>Energie prestatie coëfficiënt Toegezegd wordt dat de EPC voor nieuwe woningen eventueel per 1-1-2004 wordt aangescherpt van 1,0 naar 0,8 mits de kosteneffectiviteit daarvan verbeterd is</p>	<p>AO klimaatbeleid d.d. 11 april</p>	<p>Onderzoeken zijn gestart</p>

B. overzicht van toezeggingen		
Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Warmtepompen Toegezegd wordt dat gekeken zal worden of er voldoende stimulerende werking van uit gaat dat warmtepompen in de EPN en EPA zijn meegenomen en dat warmtepompen via de Regeling energiepremie financieel worden gestimuleerd.</p>	AO klimaatbeleid d.d. 11 april	Wordt meegenomen bij de discussie over toekomst EPR
<p>Gebrekenregeling en onderhoud Toegezegd wordt dat de ingediende motie van Gent inzake o.a. het invoeren van een vierde categorie kleine gebreken (nr. 8) ingebracht zal worden in het overleg met verhuurders/huurders</p>	VAO huurbeleid d.d. 9 april 2002/tevens in AO huurbeleid d.d. 20 juni 2002	Is bij brief aangeboden en onder de aandacht gebracht van de Cie Vermeulen II
<p>Verouderingsaftrek Toegezegd wordt dat de staatssecretaris de «praktische berekening» van de afschaffing van de verouderingsaftrek zal bezien, en zal kijken in hoeverre dit tussentijds aangepast kan worden</p>	AO Huurbeleid en Verkoop Huurwoningen d.d. 20 maart 2002	De rekenmethodiek voor verouderingsaftrek wordt per 1 januari 2003 aangepast (zie brief 3 april 2002)
<p>Onderhoudsplan De staatssecretaris zegt toe dat hij het idee van een onderhoudsplan in een bepaalde vorm (bijv. informatierecht) bij het gebouwdossier wil betrekken</p>	AO Huurbeleid en Verkoop Huurwoningen d.d. 20 maart 2002	Zie ook brief aan de TK d.d. 13 februari 2002 en brief «Agenda bouwregelgeving» d.d. 9 april Is ook toegezegd in het VAO huurbeleid d.d. 5 december 2001,
<p>Verkoop huurwoningen Toegezegd wordt dat het onderzoek naar verkoopresultaten en vraag en aanbod bij verkoop huurwoningen aan de Kamer zal worden toegezonden</p>	AO Huurbeleid en Verkoop Huurwoningen d.d. 20 maart 2002	Rapportage in 2 ^e kwartaal 2002 klaar.
<p>Huurgeschillen Toegezegd wordt dat de Kamer rond de zomer een notitie zal krijgen over de toekomst van de huurgeschillenbeslechting. Daarin zullen een aantal oplossingsrichtingen worden aangegeven, met voor- en nadelen, zodat de Kamer een fundamentele discussie over de lange termijn kan voeren. Meegenomen zullen worden de modellen die door de Kamer naar voren zijn gebracht, zoals de vorming van een agentschap, en de modellen die door de Huurdersfederatie Emmen zijn genoemd.</p>	AO Huurcommissies d.d. 6 feb. 2002	Aan de notitie wordt gewerkt
<p>Huurgeschillen Toegezegd wordt dat de internetsite van het ministerie aangepast wordt, zodat de informatie over huurcommissie beter toegankelijk wordt</p>	AO Huurcommissies d.d. 6 feb. 2002	Zie brief d.d. 19 juni aan TK: Internetsite is aangepast
<p>Huurgeschillen Toegezegd wordt dat de Kamer periodiek op de hoogte wordt gehouden van de voortgang van de huurgeschillen</p>	AO Huurcommissies d.d. 6 feb. 2002	Voortgangsrapportage is bij brief d.d. 19 juni aan TK gestuurd
<p>AmvB vergunningvrij bouwen Toegezegd wordt dat, zoals in de schriftelijke reactie op de vragen van de kant van de EK al is aangegeven, er serieus gekeken zal worden naar de «op tafel gelegde gedachten», zoals onduidelijkheden in formuleringen, elementen van rechtsongelijkheid, het begrip erf, etc.</p>	EK-behandeling Concept-AmvB bouwvergunningvrije en lichtvergunningplichtige bouwwerken d.d. 15 jan. 2002	AmvB is aangepast

B. overzicht van toezeggingen		
Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>AmvB vergunningvrij bouwen Toegezegd wordt dat op het punt van voorlichting aan burgers alle ins and outs zo objectief mogelijk aangegeven zullen worden Meegenomen in de voorlichting zal worden de omschrijving van de begrippen voorgevel- en achtergevellijn</p>	EK-behandeling Concept-AmvB bouwvergunningvrije en lichtvergunningplichtige bouwwerken d.d. 15 jan. 2002	Voorlichting staat in de steigers
<p>Woningwet: vergunningvrij bouwen Toegezegd wordt dat de wijziging van de Woningwet na 2,5 à 3 jaar geëvalueerd zal worden en dat de EK daarvan op de hoogte gesteld zal worden. De effecten op de verhoudingen tussen burens zullen daarin meegenomen worden, ingegaan zal worden op de vraag hoe gemeentebesturen omgaan met hun bevoegdheden, en of ze niet alleen van het minimalistische model uitgaan (qua omgevingsbeleid), maar ook wat ruimer kijken dan het wetsvoorstel toestaat.</p>	EK-behandeling Concept-AmvB bouwvergunningvrije en lichtvergunningplichtige bouwwerken d.d. 15 jan. 2002	Toezegeging betekent evaluatie in 2005
<p>Afschaffing verouderingsaftrek Toegezegd wordt dat de validiteit van de veronderstellingen waarop de effecten van de afschaffing van de verouderingsaftrek gebaseerd zijn, nauwkeurig gemonitord zullen worden. De Kamer zal periodiek op de hoogte gesteld worden</p>	VAO huurbeleid d.d. 5 dec. 2001	Zal een prominente plaats worden gegeven in monitoring van Huurronde 2002 (en verder)
<p>Woonwagendstandplaatsen Toegezegd wordt dat in de richting van VNG op een goede communicatie richting woonwagendbewoners zal worden aangedrongen</p>	A.O. Woonwagens d.d. 29 nov. 2001	In MG 2002 -04 is hier aandacht aan besteed (zie hierna)
<p>Woonwagendstandplaatsen Toegezegd wordt dat er in 2004 (voordat ISV2-convenanten worden afgesloten) een meer structurele analyse aan de TK gestuurd zal worden (meer gedegen analyse)</p>	A.O. Woonwagens d.d. 29 nov. 2001	Analyse volgt
<p>Woonwagendstandplaatsen Toegezegd wordt dat er binnenkort een MG naar de gemeenten zal gaan waarin de problematiek onder de aandacht zal worden gebracht+ afschrift naar Kamer</p>	A.O. Woonwagens d.d. 29 nov. 2001	MG 2002 04 is 14 februari verstuurd aan gemeenten
<p>Woonwagendstandplaatsen Toegezegd wordt dat de Kamer op de hoogte gesteld zal worden van de uitkomsten van de IPO/VNG-analyse (maart afgerond) Daarbij wordt ook de passantenproblematiek betrokken</p>	A.O. Woonwagens d.d. 29 nov. 2001	Onderzoek loopt. Resultaten worden omstreeks de zomer verwacht
<p>Woonwagendstandplaatsen Toegezegd wordt dat de getekende intentie-documenten n.a.v. van de verstedelijkingsrondes als bijlage bij deel 3 VijNo naar de Kamer gestuurd worden</p>	A.O. Woonwagens d.d. 29 nov. 2001	Zijn 18 maart 2002 naar de TK gestuurd
<p>Woonwagendstandplaatsen Toegezegd wordt dat er vanuit een positieve grondhouding naar een verlenging van de voorrangregeling gekeken zal worden</p>	A.O. Woonwagens d.d. 29 nov. 2001	Is in behandeling

B. overzicht van toezeggingen		
Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
ISV: Cie Kostendragers Toegezegd wordt dat de resultaten van de Cie Kosten/Kostendragers aan de Kamer zullen worden toegezonden	A.O. over ISV, overdrachtsbelasting en betonschade Zaanstad d.d. 29 nov. 2001	Rapport van Cie Kostendragers is gereed. Brief aan TK volgt
Innovatiebudget ISV Toegezegd wordt dat de Kamer informatie zal krijgen over het innovatiebudget	A.O. over ISV, overdrachtsbelasting en betonschade Zaanstad d.d. 29 nov. 2001	Info IPSV: Brief d.d. 12 december aan de TK
Handvest Bewonersparticipatie Toegezegd wordt dat de kamer het Handvest Bewonersparticipatie toegestuurd zal krijgen zodra er overeenstemming is	A.O. over ISV, overdrachtsbelasting en betonschade Zaanstad d.d. 29 nov. 2001	Handvest bewonersparticipatie: zie motie Rietkerk hierboven
Woonzorgstimuleringsregeling Toegezegd wordt dat in de brief aan de Kamer over de eerste ronde WoZoSti-regeling ook gereageerd zal worden op het voorstel van het College voor Ziekenhuisvoorzieningen tot een Deltaplan	Kamerstukken II 28 000 XI (Begroting VROM 2002) 22 en 27-11-2001	Brief aan de Kamer is voorzien rond de zomer 2002
Verkoop huurwoningen Toegezegd wordt dat in de januaribrief ingegaan zal worden op de te nemen maatregelen als corporaties onvoldoende presteren bij verkoop huurwoningen	Kamerstukken II 28 000 XI (Begroting VROM 2002) 22 en 27-11-2001	Is meegenomen in de brief aan de TK «Nota Mensen Wensen Wonen, de implementatie» d.d 21 februari 2002
Kernvoorraad en doelgroep Toegezegd wordt dat het komend jaar op een overzichtelijke wijze cijfermateriaal over de beschikbare goedkope woningvoorraad, de ontwikkeling van de doelgroep, zo mogelijk regionale uitsplitsing en dergelijke aan de Kamer gepresenteerd zal worden	Kamerstukken II 28 000 XI (Begroting VROM 2002) 22 en 27-11-2001	De meest actuele cijfers en inzichten zullen aan de kamer worden gepresenteerd.
Woningmarkt: vraagontwikkeling Toegezegd wordt dat in de januaribrief nader ingegaan zal worden op de vraagontwikkeling als gevolg van demografische ontwikkelingen en welvaartsontwikkeling	Kamerstukken II 28 000 XI (Begroting VROM 2002) 22 en 27-11-2001	Is meegenomen in de brief aan de TK «Nota Mensen Wensen Wonen, de implementatie» d.d 21 februari 2002
Corporaties: fusies Toegezegd wordt dat er nog een MG over fusies uitgaat en nadere voorzieningen zullen worden getroffen in de Woonwet	Kamerstukken II 28 000 XI (Begroting VROM 2002) 22 en 27-11-2001	Wordt geregeld in Woonwet en wordt op korte termijn geregeld in MG die juli 2002 uitgaat
Wet Voorkeursrecht gemeenten Toegezegd wordt dat bij de beoordeling van het initiatiefwetsvoorstel WVG in ieder geval gekeken zal worden in hoeverre het overgangsrecht zorgvuldig geregeld is	Kamerstukken II 28 000 XI (Begroting VROM 2002) 22 en 27-11-2001	Wetsvoorstel is aangenomen in EK
Grondbeleid Toegezegd wordt dat de toezeggingen in de Nota grondbeleid nagekomen zullen worden (in dit geval onderzoek naar het loskoppelen van bouwrecht en eigendomsrecht), maar wel in de juiste prioriteit	Kamerstukken II 28 000 XI (Begroting VROM 2002) 22 en 27-11-2001	Zie Voortgangsbrieven grondbeleid aan de Tweede Kamer

B. overzicht van toezeggingen		
Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Woonruimteverdeling: KAN-experiment Toegezegd wordt dat de Kamer geïnformeerd zal worden over het eerste SEV-advies over het woonruimteverdelingsstelsel. Tevens zal met de SEV besproken worden of uitbreiding van het aantal experimenten zin heeft	Kamerstukken II 28 000 XI (Begroting VROM 2002) 22–11–2001	Begin 2002 worden huursubsidie analyses KAN-gebied afgerond, waarna SEV-advies wordt verwacht. Daarna reactie aan Tweede Kamer
Prestatienormering Toegezegd wordt dat er in 2002 een bredere beschouwing komt over het fenomeen prestatie-eisen in de Huursubsidiewet	Kamerstukken II 28 000 XI (Begroting VROM 2002) 22 en 27–11–2001	Is momenteel in behandeling
Verouderingsaftrek Toegezegd wordt dat de Kamer een brief krijgt met een cijfermatig inzicht in de afschaffing van de verouderingsaftrek;	AO Huurbeleid en NAW d.d. 13 november 2001	De Kamer heeft deze brief d.d. 19 november 2001 gekregen
Huurbeleid: effecten lange termijn beleid Toegezegd wordt dat de geplaatste kanttekeningen van de Kamer bij de effecten van het lange termijn huurbeleid meegenomen zullen worden in de uitwerking daarvan en het onderzoek naar de effecten ervan, zoals de risico's ten aanzien van een gedifferentieerde wijkopbouw (maar denk ook aan mogelijkheid afsluiten prestatiecontracten), meerjarige zekerheid en de effecten op het investeringsgedrag	AO Huurbeleid en NAW d.d. 13 november 2001	Kanttekeningen Tweede Kamer worden meegenomen in onderzoeksopzet en besprekingen in Commissie Huurbeleid II
Huurbeleid: Cie Vermeulen II Toegezegd wordt dat de VNG in een bepaalde vorm bij Commissie Vermeulen II geconsulteerd zal worden;	AO Huurbeleid en NAW d.d. 13 november 2001	Wordt uitgevoerd in onderzoeks-traject en bij invulling nieuw huurstelsel
Corporaties: Rijksbeleidskader Toegezegd wordt dat de Kamer begin volgend jaar een proeve van het Rijksbeleidskader zal ontvangen	A.O. Wonen en Zorg en wijziging BCFV/BBSH d.d. 9 oktober 2001	Dit zal gebeuren voor wat betreft het Rijksbeleidskader voor corporaties. Proeve van Rijksbeleidskader wordt opgezet
Wonen en zorg: woonzorgvoorzieningen Toegezegd wordt dat de Kamer een overzicht zal krijgen van woningen die de afgelopen drie jaar gebouwd zijn met woonzorgvoorzieningen	A.O. Wonen en Zorg en wijziging BCFV/BBSH d.d. 9 oktober 2001	Overzicht zal worden geleverd op basis van nieuwe WBO cijfers
Huursubsidie: Us Dream Toegezegd wordt dat er naar het project «Us Dream» gekeken zal worden (probleem huursubsidie)	A.O. Wonen en Zorg en wijziging BCFV/BBSH d.d. 9 oktober 2001	De Kamer is bij brief d.d. 26 april 2002 geïnformeerd
Wonen en zorg: particulier eigendom Toegezegd wordt dat er een onderzoek naar de aspecten van het particulier eigendom en de verantwoordelijkheid van de Rijksoverheid daarbij ingesteld zal worden. Dit zal eerste helft volgend jaar afgerond zijn en de Kamer zal daarover geïnformeerd worden	A.O. Wonen en Zorg en wijziging BCFV/BBSH d.d. 9 oktober 2001	Het betreffende onderzoek is afgerond. Beleidsstandpunt volgt.

B. overzicht van toezeggingen		
Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Wijziging Woningwet: Burenfomatieplicht Welstand in jaren '20-'30 wijken, Stadsbouwmeester Toegezegd wordt dat het aspect van het informeren van de burenen, de ontwikkelingen rond het functioneren van de stadsbouwmeester en rond het type «jaren 20 en 30»- wijken meegenomen zullen worden bij de evaluatie van de wet en eventueel bij de eerstvolgende wetswijziging</p>	<p>Kamerstukken I 26 734 Wijziging van de Woningwet (bouwvergunningsprocedure en welstands-toezicht) 03-10-01</p>	<p>Wordt meegenomen bij de evaluatie van de wetswijziging (2 ½-3 jaar na inwerkingtreding)</p>
<p>Studentenhuisvesting Toegezegd wordt dat er voor de gemeente Utrecht met alle betrokken partijen een pilot wordt opgezet waarbij de problematiek van de studentenhuisvesting breed in kaart wordt gebracht, waarbij ook onorthodoxe oplossingen aan de orde kunnen komen (bijv. wonen boven winkels, collegiale financiering, nieuwbouwwormen, sociale en particuliere sector). In het voorjaar van 2002 zal de Kamer over de resultaten van deze pilot geïnformeerd worden Voor de korte termijn wordt voor alle relevante studentensteden geïnventariseerd welke mogelijkheden er zijn om snel studenten te huisvesten, zoals bijv. herstructureringscomplexen. Lokale knelpunten die zich daarbij kunnen voordoen worden meegenomen (verstedelijkingsronde). Tevens wordt toegezegd dat in overleg met Justitie uitgezocht zal worden wat de mogelijkheden zijn voor aanpassing van het BW inzake tijdelijke huurbescherming voor studenten</p>	<p>AO Studentenhuisvesting d.d 13 september 2001</p>	<p>Pilot is afgerond. Op 4 juni 2002 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de resultaten van de Pilot en over de inventarisatie/onderzoek actuele problemen en oplossingen (mede naar aanleiding van «rondje» Staatssecretaris).</p>
<p>Voortgang woningbouw Toegezegd wordt dat de Kamer een brief krijgt over de problematiek van de vertraging in de woningbouw. Daarbij zal ook ingegaan worden op de specifieke problematiek van IJburg. In de analyse van IJburg zal ook nagegaan worden of een prijsbeheersingsmaatregel een rol kan spelen</p>	<p>Mondelinge vragen van het lid Duivesteijn over het wegvallen sociale woningbouw in IJburg d.d. 19-06-01</p>	<p>Vertraging woningbouw is onderwerp van de ingestelde Task Force Woningproductie. Het Task Force rapport is meegenomen in de brief aan de TK «Nota Mensen Wensen Wonen, de implementatie» d.d 21 februari 2002. Het onderzoek «Middeldure koopsector» is op 18 juni aan de TK gestuurd</p>
<p>Onrendabele toppen Toegezegd wordt dat de problematiek van de onrendabele toppen in bovenstaande analyse zal worden meegenomen.</p>	<p>Mondelinge vragen van het lid Duivesteijn over het wegvallen sociale woningbouw in IJburg d.d. 19-06-01</p>	<p>Is meegenomen in de brief aan de TK «Nota Mensen Wensen Wonen, de implementatie» d.d 21 februari 2002</p>
<p>Woonzorgstimuleringsregeling Op basis van de eerste twee tranches ontvangt de Kamer een rapportage, waarbij inzicht wordt gegeven in de hoeveelheid zorgplaatsen die bij de verschillende onderdelen betrokken zijn. Hierbij zullen ook enkele evaluerende opmerkingen worden gemaakt.</p>	<p>AO financiële verantwoording 2000 d.d. 13 juni 2001</p>	<p>De 2° tender is afgerond 12 november 2001. Over de eerste tender is de Tweede Kamer geïnformeerd bij brief van 25 juni 2001. Tweede brief volgt rond de zomer 2002.</p>
<p>Huurbeleid De Kamer wordt in de eerste helft van september geïnformeerd over de voorstellen van de Cie. Vermeulen. Het betreft voorstellen voor de middenlange termijn en een aantal aanbevelingen voor de korte termijn, de eerste drie huurjaren.</p>	<p>AO financiële verantwoording 2000 d.d. 13 juni 2001</p>	<p>In september 2001 is de TK geïnformeerd over de voorstellen van de Cie. Vermeulen (huurbrief 2002 d.d.14 september 2001; AO 13 november 2001)</p>

B. overzicht van toezeggingen		
Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Bouwregelgeving Het voornemen is om de Kamer over de bredere problematiek van de bouwregelgeving de tweede helft van dit jaar een brief te sturen.</p>	AO financiële verantwoording 2000 d.d. 13 juni 2001	Deze toezegging is eerder ook tijdens de behandeling van de Wijziging van de Woningwet gedaan (kamerstukken II 26 734 d.d. 20/21-02-2001) Brief «Agenda bouwregelgeving 2002-2006» is 9 april 2002 aan de TK verstuurd
<p>Woonwagenstandplaatsen Toegezegd wordt dat het nader onderzoek met conclusies voor het zomerreces bij de Kamer ligt. N.a.v. dit onderzoek zal de stas eventueel met maatregelen komen. Gedacht kan worden aan benutten van de mogelijkheden uit BBSH en Woningwet (art. 80), verlengen datum van verplichte voorrang in HvW van 2003 naar 2005</p>	AO Woonwagens en Standplaatsen d.d. 18 april 2001	Brief met uitkomsten onderzoek en maatregelen is 18 juli 2001 aan de TK verzonden
<p>Woonwagenstandplaatsen/NAW Toegezegd wordt dat wellicht in het NAW een passage met daarin aandacht voor de overdracht en het tekort aan standplaatsen opgenomen kan worden</p>	AO Woonwagens en Standplaatsen d.d. 18 april 2001	Een passage hierover is opgenomen in het NAW, dat op 12 juli 2001 getekend is.
<p>Woonwagenstandplaatsen VINEX Toegezegd wordt dat bij de tweede ronde verstedelijkingsgesprekken de problematiek rond woonwagens betrokken zal worden indien bij gemeenten/regio's daar aanleiding toe is</p>	AO Woonwagens en Standplaatsen d.d. 18 april 2001	Is betrokken bij verstedelijkingsgesprekken. Zie brief aan de TK met aanbieding intentie-afspraken d.d. 18 maart
<p>Woonwagenstandplaatsen overdracht centra Toegezegd wordt dat de inspectie in het prestatieoordeel over 2000 aandacht zal besteden aan de overdracht van centra.</p>	AO Woonwagens en Standplaatsen d.d. 18 april 2001	In december 2001 is de toezichtsbrief over 2000 naar de TK gezonden
<p>Woonwagenstandplaatsen scheiding standplaats/wagen, Wet BEW Toegezegd wordt dat er voor het zomerreces duidelijkheid zal komen over de problematiek rond de scheiding standplaats/wagen. De eventuele wettelijke inbedding zal echter later plaatsvinden (koppelen aan breder BEW-wijzigingspakket)</p>	AO Woonwagens en Standplaatsen d.d. 18 april 2001	Is meegenomen in bovengenoemde brief d.d. 18 juli 2001 (uitkomsten onderzoek woonwagenstandplaatsen) en in de brief over BEW d.d. 31 augustus
<p>Onrechtmatige bewoning Toegezegd wordt dat in de reguliere rapportages (zoals het VROM-jaarverslag) informatie zal worden verschaft over de stand van zaken rond onrechtmatige bewoning</p>	AO Onrechtmatige Bewoning d.d. 11 april 2001	Doorlopend
<p>IHH: administratieve lasten en legesbetaling Toegezegd wordt dat bij de evaluatie van IHH-I gekeken zal worden in hoeverre formulieren «geïntegreerd» kunnen worden (hoe kunnen administratieve lasten zoveel mogelijk beperkt worden). De systematiek van de legesbetaling maakt onderdeel uit van evaluatie IHH-1.</p>	Kamerstukken II 26 090, 26 089 Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte en titel 7.4 BW 26-03-2001	Zie ook toezegging gedaan tijdens AO huurbeleid en huurcommissies d.d. 26 juni 2002 Onderzoek is bijna gereed

B. overzicht van toezeggingen		
Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Huurcommissies: jaarverslagen Toegezegd wordt dat conform de antwoorden op Kamervragen Poppe (200 010 7780) de geconsolideerde jaarverslagen van de Huurcommissies (opgesteld door de ZBO's zelf) aan de Kamer aangeboden zullen worden</p>	<p>Kamerstukken II 26 090, 26 089 Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte en titel 7.4 BW 26-03-2001</p>	<p>Jaarverslagen 2000 en 2001 zijn als bijlage bij de voortgangsbrief secretariaat huurcommissies op 19 juni 2002 aan de Kamer gestuurd</p>
<p>Initiatiefrecht huurders De toezegging eerder gedaan bij de behandeling van de Nota Wonen wordt herhaald, nl. dat bij de Woonwet aspecten als een initiatiefrecht van huurders c.q. de invloed van bewonersorganisaties betrokken zullen worden</p>	<p>Kamerstukken II 26 090, 26 089 Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte en titel 7.4 BW 26-03-2001</p>	<p>Is onderdeel van de brief van 6 december 2001 aan de Tweede Kamer over de evaluatie van de Overlegwet: concrete mogelijkheden zullen worden gezien Aan het LOHV is tevens gevraagd voorstellen te doen</p>
<p>Servicekosten Toegezegd wordt dat in een AMvB de servicekosten nader worden aangegeven. Gedacht kan worden aan de omschrijving «de servicekosten hebben betrekking op de levering van diensten»</p>	<p>Kamerstukken II 26 090, 26 089 Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte en titel 7.4 BW 26-03-2001</p>	<p>AMvB is vrijwel gereed</p>
<p>Uitvoeringswet huurprijzen woonruimte: dwingende bepalingen Toegezegd wordt dat in het kader van de uitwerking van de Nota Wonen de regering met voorstellen komt inzake het afwijken van dwingende bepalingen (bijv. standaardregeling van een lagere huur bij een slecht onderhouden woning)</p>	<p>Kamerstukken II 26 090, 26 089 Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte en titel 7.4 BW 26-03-2001</p>	<p>Item zal worden besproken met huurders en verhuurdersorganisaties, met het oog op standaardregelingen</p>
<p>Verkoop huurwoningen Grote Steden (G4) Toegezegd wordt dat de Kamer op de hoogte gesteld zal worden van de resultaten van het overleg met de G4 (en in breder verband) over de inzet bij de verkoop van huurwoningen</p>	<p>Kamerstukken II 27 559 Heropening Notaoverleg Nota Wonen 04-04-2001</p>	<p>Is meegenomen in de brief aan de TK «Nota Mensen Wensen Wonen, de implementatie» d.d 21 februari 2002</p>
<p>Verkoop huurwoningen aan beleggers Toegezegd wordt dat de stas voornemens is strengere regels te stellen aan de verkoop van corporatiewoningen aan beleggers en daarover binnenkort een circulaire uit te vaardigen</p>	<p>Kamerstukken II 27 559 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001</p>	<p>Is opgenomen in MG 2001-26, die op 5 november 2001 is verzonden</p>
<p>Corporaties: zorgverlening Toegezegd wordt dat hoewel de stas niet overtuigd is van de meerwaarde van zorgverlening door corporaties, hij bereid is een nadere analyse op het terrein van wonen en zorg te plegen om te kijken of corporaties toch niet gerechtigd zouden moeten worden om zelf zorg te leveren (o.a. toelatingsregels AWBZ, andere knelpunten)</p>	<p>Kamerstukken II 27 559 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001</p>	<p>In het AO van 9 oktober 2001 heeft de Staatssecretaris aangegeven dat hij het vooralsnog geen taak acht van de corporaties om zorg te verlenen.</p>
<p>Experimenten vouchers Toegezegd wordt dat de Kamer een brief zal krijgen voordat de experimenten starten over de uitgangspunten en nadere invulling van de voucherexperimenten, en de meerwaarde daarvan</p>	<p>Kamerstukken II 27 559 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001</p>	<p>De Kamer is bij brief d.d. 22 mei 2002 geïnformeerd over experiment (aanbieding eindrapport IBO toepassingsmogelijkheden van vouchers of pgb's in de woon/woonzorgsector)</p>

B. overzicht van toezeggingen		
Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Corporaties: intern toezicht en salariering directeuren Toegezegd wordt dat het CFV gevraagd zal worden een nader onderzoek te plegen naar het functioneren van intern toezicht en de salariering van directeuren, dit ook in relatie tot intern toezicht	Kamerstukken II 27 559 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Brief aan de TK over interne controle bij corporaties is 29 mei 2002 aan de TK gestuurd. Het onderzoek naar salariering van directeuren is bijna door het CFV afgerond.
Corporaties: commerciële activiteiten Toegezegd wordt dat de Stas een onderzoek zal laten doen naar de bijdrage die commerciële activiteiten hebben geleverd aan de maatschappelijke prestaties van corporaties	Kamerstukken II 27 559 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Het CFV voert dit onderzoek dit jaar – 2002 uit.
BEW en Schuldenproblematiek Toegezegd wordt dat de BEW tussentijds op de schuldenproblematiek bezien zal worden	Kamerstukken II 27 559 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Wordt betrokken bij brief over verkoop huurwoningen
Corporaties: waardering corporatiebezit Toegezegd wordt dat de stas komende tijd aandacht zal besteden aan de wijze waarop het corporatiebezit wordt gewaardeerd	Kamerstukken II 27 559, Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Onderzoek door het CFV is recentelijk afgerond. Beleidsreactie volgt.
Bouwvergunningen: detailvragen Toegezegd wordt dat de bereidheid bestaat om bij de invulling van de AMvB nog eens te kijken naar de detailvragen /opmerkingen, zoals de schuine perceelsranden, magazijnstellingen, bordesvloeren, logistieke systemen, naast eventuele consequenties voortvloeiende uit de rapporten Oosting en Alders	Kamerstukken II 26 734 Wijziging van de Woningwet (bouwvergunningsprocedure en welstandstoezicht) 20/21-02-2001	Een en ander is meegenomen bij de verdere uitwerking van de betreffende AMvB
Bouwvergunningen: burenrrecht Toegezegd wordt dat in het voorlichtingstraject (folders/internet) zeker aandacht besteed zal worden aan burenrrecht en het goed voorafgaand overleg met de burenen.	Kamerstukken II 26 734 Wijziging van de Woningwet (bouwvergunningsprocedure en welstandstoezicht) 20/21-02-2001	In een voorlichtingstraject zal aan genoemde items aandacht worden besteed
Bouwvergunningen: evaluatie Toegezegd wordt dat na drie jaar i.p.v. vier jaar een evaluatie plaatsvindt van de wet en AMvB's. Daarbij zullen de zaken die van de zijde van de Kamer zijn aangevoerd, betrokken worden, zoals burenrrecht, wenselijkheid excessenregeling, gebiedsgerichte beperkingmogelijkheid voor gemeenten, effect van vergunningsvrij bouwen op de omgeving van monumenten, ervaring met de stadsbouwmeester.	Kamerstukken II 26 734 Wijziging van de Woningwet (bouwvergunningsprocedure en welstandstoezicht) 20/21-02-2001	Het is de bedoeling dat de wijziging per 1 januari 2003 ingaat; na 3 jaar zal een en ander worden geëvalueerd.
Brandveiligheid en straling Toegezegd wordt dat als er ten aanzien van brand/straling bij lopende trajecten (Alders/Oosting, stralingsprestatienorm) een probleem blijkt te zijn in de sfeer van regelgeving, de regelgeving aangepast zal worden mits er zicht is op een adequate handhaving	Kamerstukken II 26 734 Wijziging van de Woningwet (bouwvergunningsprocedure en welstandstoezicht) 20/21-02-2001	Zie Kabinetsreactie op het Rapport Alders en brief aan de VK VROM d.d. 28 augustus 2001 over brandveiligheid in het Bouwbesluit

B. overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Multicultureel wonen en bouwen Toegezegd wordt dat VROM en BZK de komende tijd nader onderzoek zullen doen naar multicultureel wonen en bouwen (stas heeft aangegeven dat hij er vaart achter zal zetten, maar dat hij niet kan toezeggen dat dit voor de behandeling van de Nota Wonen bij de Kamer ligt). Daartoe zullen platformachtige sessies worden belegd o.a. om de vraagkant scherper in beeld te krijgen. Daarnaast bereidheid uitgesproken om het innovatiebudget ISV voor projecten en experimenten in deze sfeer open te stellen Verder zal gekeken worden in hoeverre de passages in de Nota Wonen op dit punt verrijkt kunnen worden (o.a. over nader onderzoek).	Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000	In de Nota Wonen is hier extra aandacht aan besteed. Het onderzoek wordt uitgevoerd. Daarnaast is «Allochtone woonmilieus» één van de prioriteiten bij het IPSV. Brief met onderzoeken is 19 nov. 2001aan de TK gestuurd
Grondbeleid en kwaliteit Toegezegd wordt dat de relatie tussen kwaliteit en gemeentelijk grondbeleid de komende tijd via onderzoek nader verduidelijkt zal worden	Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000	In de Nota Grondbeleid (TK 2000-2001, 27 581, nrs 1-2) komt de relatie kwaliteit en gemeentelijk grondbeleid aan de ordeConvenant tussen VNG, NEPROM/ NVB en VROM over grondprijs-beleid is 19 december 2001 ondertekend-
Woonzorgstimuleringsregeling financiële belemmeringen Toegezegd wordt dat als blijkt dat er gedurende de periode van de woonzorgstimuleringsregeling structurele belemmeringen zijn in financieel opzicht, hier op terug gekomen zal worden	Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000	Eventuele structurele belemmeringen bij de WZS in financieel opzicht worden betrokken bij de evaluatie van de regeling. Deze is voorzien in het najaar van 2003. Tussentijds wordt ook een rapportage opgesteld over de eerste 2 tranches (toezending aan TK omstreeks de zomer 2002).
Particulier opdrachtgeverschap lagere inkomens Toegezegd wordt om op het gebied van particulier opdrachtgeverschap voor lagere inkomensgroepen in het innovatiebudget qua procesfacilitering iets te doen (zie ook Motie van Gent/Duivesteyn)	Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000	Particulier opdrachtgeverschap is een prioritair thema bij het Innovatieprogramma Stedelijke Vernieuwing (Brief aan TK, d.d. 19 december 2000 (TK 2000-2001, 26 884, nr. 34) Meerdere P.O.-projecten hebben een IPSV-bijdrage 2001 ontvangen
Wet stedelijke vernieuwing: bestuurslasten Toegezegd wordt om in 2001 te inventariseren tot welke bestuurslast de wet stedelijke vernieuwing bij gemeenten leidt	Kamerstukken II 26 884 Wetgevings-overleg Wetsvoorstel Stedelijke Vernieuwing 26-06-2000	Rapportage onderzoek (KPMG) is in januari 2002 opgeleverd.
Wet stedelijke vernieuwing/ISV: sancties Toegezegd wordt dat indien er sancties worden getroffen tegen een gemeente (vaststellen lager bedrag), de Kamer hierover geïnformeerd wordt	Kamerstukken II 26 884 Wetgevings-overleg Wetsvoorstel Stedelijke Vernieuwing 26-06-2000	De eerste financiële verantwoording is in 2005.
Wet BEW: monitoren De staatssecretaris geeft aan bereid te zijn om het verloop van de verkoop in het kader van de BEW te monitoren (aantallen, ongewenste producten) en Kamer te informeren	Kamerstukken II 27 071 Wetsvoorstel Bevordering Eigenwoningbezit (novelle) 22-06-2000	BEW is per 1-1-2001 ingevoerd. Monitoring zal vanaf dat moment plaatsvinden. Overeenkomstig de toezegging aan de TK en EK zal in het 2 ^e kwartaal 2002 een rapportage van de eerste ervaringen plaatsvinden.(bij het verslag van de Huursubsidiewet 2000-2001)

B. overzicht van toezeggingen		
Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Woonzorgstimuleringsregeling: evaluatie De woonzorgstimuleringsregeling zal tussentijds geëvalueerd worden. Halverwege 2001 zullen de resultaten van de regeling aan de Kamer gezonden worden</p>	AO Woonzorgstimuleringsregeling 30-05-2000	Resultaat 1 ^e tender bij brief van 25 juni 2001 naar de Tweede Kamer gestuurd. Medio 2001 vond evaluatie plaats van de eerste 2 tranches (zie eerder bij toezeggingen Begroting 2001). Tweede brief met evaluatie volgt rond de zomer 2002
<p>Overlegwet Er zal in 2001 een brede evaluatie opgezet worden van de Overlegwet, waarbij het doel is om het stelsel van overleg en informatievoorziening sluitend te krijgen met zo min mogelijk administratieve «rompslomp». Hierbij zullen nieuwe contractvormen zoals in de nota Wonen genoemd betrokken worden. De ervaringen zullen hun vertaling krijgen in de 1^e tranche van de Woonwet – 2002. De Commissie Administratieve lasten zal hierbij advies gevraagd worden.</p>	Kamerstukken I 27 063 Wetsvoorstel Wijziging Huurprijzenwet Woonruimte en Wijziging Huursubsidiewet (wijziging percentages en motiveringsplicht) 30-05-2000	Evaluatie met beleidsvoornemens is 6 dec. 2001 naar TK gestuurd
<p>Bouwregelgeving: toezicht Een aantal sancties gericht op gemeenten die nalatig zijn bij het toezicht zal in wet- en regelgeving vastgelegd worden. Dit traject zal in gang gezet worden.</p>	AO Bouwregelgeving 11-05-2000	Actieprogramma Handhaving Bouwregelgeving is in december 2000 door VROM en VNG getekend en 29 januari 2001 (Kamerstuk II 2000/2001, 27 400 XI, nr. 51) per brief aan TK gestuurd. Zie ook brief «Agenda bouwregelgeving 2002-2006» die op 9 april 2002 aan de TK is verstuurd
<p>Bouwregelgeving: OPB De Kamer zal na afronding van de gedachtewisseling in het Overleg Platform Bouw op de hoogte gesteld worden van de conclusies</p>	AO Bouwregelgeving 11-05-2000	Standpunt is meegenomen in brede beleidsbrief «Agenda bouwregelgeving 2002-2006» die op 9 april 2002 aan de TK is verstuurd
<p>Bouwbesluit en informatietechnologie Toegezegd wordt om de mogelijkheden van informatietechnologie voor het werken met het Bouwbesluit in het overleg met VNG aan de orde te stellen</p>	AO Bouwregelgeving 11-05-2000	Is aan de orde in kader actieprogramma «Verbetering Handhaving Bouwregelgeving». Nadere uitwerking zal plaatsvinden in samenhang met de Conversie Bouwbesluit.
<p>Huurcommissies: monitoring De invulling en de controle van de formulieren zal worden gemonitord door steekproeven bij de secretariaten van de huurcommissies</p>	Kamerstukken II 27 063 Wetsvoorstel Wijziging Huurprijzenwet Woonruimte en Wijziging Huursubsidiewet (wijziging percentages en motiveringsplicht 10-05-2000	Wordt vanaf februari 2001 uitgevoerd; Meegenomen in brief d.d. 25 oktober 2001 aan TK (met het Rigo-rapport over de huurontwikkeling) Herhaling in 2002
<p>Duurzaam bouwen: meetbare doelstellingen Bij de voortgangsbewaking zal nog eens bekeken worden op welke punten aan meetbare doelstellingen getoetst kan worden</p>	AO Beleidsprogramma Duurzaam Bouwen 29-03-2000	Wordt meegenomen in de brief Herijking Duurzaam bouwen. Deze is 16 april 2002 aan de TK gestuurd
<p>Huisvestingswet: Waddeneilanden Gekeken zal worden in hoeverre een uitzonderingsregime voor de Waddeneilanden mogelijk is</p>	Kamerstukken II 26 471 Huisvestingswet (doorwerking ruimtelijk beleid) (novelle) 1-02-2000	Zit verwerkt in concept-AMvB (Huisvestingsbesluit). Deze wordt met de 2 ^e novelle Huisvestingswet aan de TK aangeboden

B. overzicht van toezeggingen		
Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>CSS: evaluatie Over anderhalf jaar zal er een evaluatie van de werking van het Convenant Sluitend Stelsel plaatsvinden. De wettelijke bepaling van de heffingsmogelijkheid zal bij de evaluatie van het college sluitend stelsel in 2002 betrokken worden. Daarnaast zullen mogelijke alternatieven in beeld gebracht worden.</p>	AO huurbeleid 11-11-1999	Evaluatie is in het najaar van 2002 voorzien. Daarna gaat een brief naar de Tweede Kamer
<p>Corporaties: bankieren Toegezegd wordt dat gekeken zal worden hoe «Ceteco affaires (CFV)» vermeden kunnen worden</p>	Kamerstukken II 28 326 Wetsvoorstel wijziging Woningwet (CFV) 4-11-1999	CFV heeft onderzoek uitgevoerd. Zie ook brief aan de TK d.d. 15 maart 2002 waarin stas ingaat op dit onderzoek van het CFV «treasury bij corporaties» met voorstel voor invoering van «treasury-statuuat» (Woonwet).
<p>Huurcommissies: toezicht Het toezicht op de huurcommissies komt terug bij het IHH-II-traject</p>	Kamerstukken I 25 445 Wetsvoorstel Wijziging Huurprijzenwet Woonruimte 11-05-1999	Het IHH-2 traject heeft niet geleid tot wijzigingen ten aanzien van het toezicht. Komt terug in traject verzelfstandiging Huurcommissies/notitie aan TK over toekomst huurgeschillen
<p>Nederlandse Implementatie Habitat agenda Na oprichting Stichting Habitat Platform en definitieve vaststelling werkprogramma wordt de Tweede Kamer geïnformeerd, waarbij nader wordt ingegaan op de begroting van de Stichting.</p>	Kamerstukken II 97/98, 25 600 XI Nr. 44 Algemeen Overleg 08-10-97	Het functioneren van de Stichting Habitat Platform is onderwerp van een externe evaluatie geweest. De TK is geïnformeerd bij brief van 23 mei 2001

A. OVERZICHT VAN DE MOTIES EN TOEZEGGINGEN RUIMTELIJKE ORDENING

Overzicht van de moties		
Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Duivesteijn/Verbugt Vraagt om flexibilisering van VINEX contracten ter verbetering van de ruimtelijke en architectonische kwaliteit</p>	Kamerstukken II, 1998–1999, 26 200, nr. 17	<p>De kwaliteitsinventarisaties zijn begin 1999 gestart. Het onderzoek is op 4 november 1999 afgerond. De actie loopt verder in de Vijfde Nota. Gemeenten is gevraagd een regionale uitwerking van het handvest «kwaliteit VINEX-Locaties» te maken. De regionale uitwerkingen bevatten de inzet die lokale en regionale partijen de aankomende jaren zullen plegen om de kwaliteit te verhogen. Deze uitwerkingen zijn grotendeels op 01–04–2001 aan VROM aangeboden. Zij zijn betrokken bij de herijking van de verstedelijkingsafspraken tot 2010. In het voorjaar van 2002 zijn er tussen het Rijk en de provincies, kaderwetgebieden en 30 grote steden verstedelijkingsafspraken tot 2010 afgesloten. Hierbij zijn ook de regionale uitwerkingen van het handvest betrokken. Met de verstedelijkingsafspraken wordt onder andere beoogd de kwaliteit van de Vinex-locaties te verhogen. De verstedelijkingsafspraken zijn op 18 maart 2002 als bijlage bij het uitvoeringsprogramma Vijfde Nota aan de Tweede Kamer aangeboden (2001–2002, 27 578, nr. 11) en betrokken bij de behandeling hiervan.</p>
<p>Duijvesteijn cs. Verzoekt de regering tevens aan de Kamer een herziening van de PKB Nationaal Ruimtelijk Beleid (VINAC) voor te leggen waarin de Hoeksche Waard wordt aangewezen als Nationaal Landschap; spreekt tevens uit dat in overleg met de betrokken gemeenten wordt gekomen tot de opstelling van een ontwikkelingsplan Nationaal Landschap Hoeksche Waard met een daarbij behorend investeringsprogramma.</p>	Kamerstukken II, 1999– 2000, 25 180, nr. 106	<p>De minister heeft in november 2000 een brief naar de Tweede Kamercommissie gestuurd waarin hij belooft de mogelijkheden voor het instellen van nationale landschappen te onderzoeken in het kader van de Vijfde Nota. Hierbij wordt ook bekeken welke gebieden daarvoor in aanmerking komen. Nationale Landschappen (waaronder Hoeksche Waard) worden in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening, deel III aangegeven.</p>
<p>Geluk/Schreijer-Pierik De regering wordt verzocht afwegingen over aanwijzing van Belvédèregebieden uitsluitend plaats te laten vinden bij de behandeling van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening.</p>	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 663, nr. 5H	<p>In de Kamer is aangegeven dat de minister deze afwegingen het liefst laat plaatsvinden in het kader van de behandeling van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening in de Tweede Kamer, na deel III. Dit is in de eerste <beleidsmonitor> Belvédère impliciet meegenomen (2001–2002, 26 663, nr. 10).</p>

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
Stellingwerf Verzoekt de regering de mogelijkheden te onderzoeken voor realisering van het «vergeten randmeer» tussen de Noordoostpolder, Overijssel en Friesland als nationaal project aan te merken en daarover in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening uitsluitel te geven.	Kamerstukken, 1999–2000, 26 663, nr. 7H NO Belvédère 29/11/99	Het voornemen om ruimte te reserveren voor het «vergeten» Randmeer is verwerkt in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening, deel III. Dit is in de eerste «beleidsmonitor» Belvédère impliciet meegenomen (2001–2002, 26 663, nr. 10).
Schoenmakers c.s. Verzoekt de regering over te gaan tot de aanstelling van landschapsintendanten met als opdracht het opstellen van een programma van eisen waarmee ontwerpteams ontwerpen kunnen maken ten einde inzicht te verkrijgen in de realiseringkansen van het, in de Nota Belvédère beoogde, ruimtelijk kwaliteitsniveau. En verzoekt de regering tevens om op basis van deze ervaringen het instrumentarium te ontwikkelen voor de beoogde ruimtelijke kwaliteit en zonodig voorstellen te doen tot aanvulling van de regelgeving in de ruimtelijke ordening.	Kamerstukken 1999–2000, 26 663, nr. 9 NO Belvédère 29/11/99 Kamerstukken 1999–2000, 26 663, nr. 4	De staatssecretaris van het ministerie van LNV heeft tijdens de behandeling van de Architectuurnota aangegeven hoe aan de strekking van de motie wordt voldaan, zonder dat er feitelijk landschapsintendanten worden aangesteld. Dit is in de eerste «beleidsmonitor» Belvédère impliciet meegenomen (2001–2002, 26 663, nr. 10). In Natuur, Bos en Landschap 21 is aandacht besteed aan kwaliteitszorg op het gebied van landschap bij grote projecten.
Van Gent De regering wordt verzocht de Kamer vóór de zomer van 2000 een voorstel te doen ter uitbreiding van het instrumentarium, waarbij in ieder geval de volgende mogelijkheden worden betrokken: ● de zomerhuizen worden via een AMvB weer onder de werking van de Wet op de openlucht recreatie en de kampeerregelgeving gebracht; ● een strafrechtelijke aanpak van permanente bewoning via de Wet op de economische delicten dient mogelijk gemaakt te worden; de bewijslast dient te worden neergelegd bij de eigenaar en/of gebruiker van het recreatieverblijf.	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 800, nr. 21	Op 15 januari 2001 is een beleidsbrief uitgegaan naar de Eerste en Tweede Kamer waarin een voorstel wordt gedaan voor uitbreiding van het instrumentarium ter voorkoming van permanente bewoning van recreatiewoningen. In dit voorstel is aan alle aspecten in de motie aandacht besteed. Zowel in april 2001 als in november 2001 heeft een AO hierover plaatsgevonden. Op 19 juli 2001 heeft de minister van VROM per brief gereageerd op onder andere deze motie (2000–2001, 27 867, nr. 1). De staatssecretaris van LNV heeft een AMvB op grond van artikel 32 van de Wet op de Openluchtrecreatie op laten stellen waardoor zomerhuizen onder de kampeerregelgeving van de wet komen te vallen. Ontwerpbesluit is 14 december 2001 door de MR aanvaard. Thans ligt het voor advies bij de Raad van State.
Leers c.s. Verzoekt de regering m.b.t. het meervoudige ruimtegebruik het initiatief te nemen voor het opzetten van een aantal concrete pilotprojecten, met name gericht op overkapping van de A4 bij Leiden/Leiderdorp, de A13 bij Delft/Delftgauw, de ring rond Amsterdam en de A2 bij Den Bosch en Maastricht en daarbij de marktsector zoveel mogelijk te betrekken.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 400 XI, nr. 3	De Minister heeft destijds geantwoord dat hij het eens is met de strekking van de motie, maar de genoemde projecten als voorbeelden ziet en daarover moet overleggen met V&W en voor wat het geld betreft afhankelijk is van de ICES. E.e.a. is inmiddels verwerkt in het project BIRK (Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit), drie van de genoemde projecten zijn geselecteerd, waarvan de A4 bij Leiden/Leiderdorp inmiddels is geregeld.

Overzicht van de moties		
Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Augusteijn-Esser c.s.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verzoekt de regering ruimtelijk- en volkshuisvestingsbeleid bij duurzame energie een belangrijke rol te laten spelen bij de noodzakelijke intensivering, nodig om de doelstellingen te halen en • verzoekt de regering om via ruimtelijke reserveringen oplossingen aan te dragen om deze intensiveringen mogelijk te maken. 	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 400 XI, nr. 3	De motie vormt een ondersteuning van het beleid.
<p>Leers c.s.</p> <p>Naast de zes zogenaamde netwerksteden zijn er ook andere kernen die, op basis van bestuurlijke samenwerking, invulling (willen) geven aan hun taken op gebied van wonen, werken en het creëren van voorzieningen. De regering wordt verzocht voor deze kernen eveneens middelen te reserveren.</p>	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 400 XI, nr. 11	Is meegenomen in deel III van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening
<p>Van Gent</p> <p>Wijziging van zowel de Wet op de ruimtelijke ordening als de Wet op de economische delicten om strafrechtelijke aanpak van permanente bewoning mogelijk te maken.</p>	Kamerstukken II 2000–2001, 27 400 XI, nr. 61 AO/VAO Permanente bewoning van recreatieverblijven 4 en 10/4/01	Het wetsvoorstel om alle bestemmingsplanovertradingen strafbaar te stellen in het kader van de Wet economische delicten is op 14 december 2001 door MR aanvaard. Toezending aan de Raad van State heeft plaatsgevonden 15 januari 2002. De Raad van State heeft op 6 mei 2002 een advies uitgebracht inzake het wetsvoorstel om overtradingen van bestemmingsplanvoorschriften en daarmee samenhangende overtradingen onder de werksfeer van de WED te brengen. Op korte termijn zal het wetsvoorstel worden aangeboden aan de Tweede Kamer.
<p>Depla/van Middelkoop</p> <p>Verzoekt het Kabinet, gezien het spoedeisende belang, naast het onderzoek een voorontwerp van wet te maken voor een openruimte-heffing opdat dit jaar besluitvorming kan plaatsvinden dan wel bij een volgende Kabinetsformatie een spoedige uitvoering mogelijk is.</p>	Handelingen, 2000–2001, nr. 88 NO Grondbeleid 28/5/01	In de eerste voortgangsrapportage uitwerking nota grondbeleid (2001–2002, 27 581, nr. 14) is bij beantwoording van deze motie verwezen naar het Kabinetsstandpunt Open-ruimteheffing dat op 12 maart 2002 naar de Tweede Kamer is gestuurd (2001–2002, 27 581, nr. 16).
<p>Van Gent/Ravestein</p> <p>Verzoekt de regering, bij het onderzoek naar de openruimte-heffing in ieder geval aandacht te besteden aan de werking van de heffing, de hoogte ervan gerelateerd aan het regulerende effect, de besteding van de opbrengsten en een mogelijke regionale differentiatie; verzoekt de regering voorts, bij de publicatie van dit onderzoeksrapport een voorstel te doen voor een experiment met de openruimte-heffing, in bijvoorbeeld Noord-Brabant en landsdeel Oost.</p>	Handelingen, 2000–2001, nr. 88 NO Grondbeleid 28/5/01	Het eerste deel van deze motie is beantwoord in de eerste voortgangsrapportage uitwerking nota grondbeleid (2001–2002, 27 581, nr. 14). Het tweede deel van deze motie is beantwoord in het Kabinetsstandpunt Open-ruimteheffing dat op 12 maart 2002 naar de TK is gestuurd (2001–2002, 27 581, nr. 16).
<p>Ravestein/van Gent</p> <p>Verzoekt de regering in de grondexploitatiewet mogelijkheden voor binnenplanse verevening van kinderopvangvoorzieningen expliciet te regelen.</p>	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 6 NO Grondbeleid 28/5/01	Deze motie is beantwoord in de eerste voortgangsrapportage uitwerking nota grondbeleid (2001–2002, 27 581, nr. 14).

Overzicht van de moties		
Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
Van Gent cs. Ontwikkelen doorlichtings- en sanctiebeleid voor slecht presterende gemeenten.	2001–2002, 28 000 XI, nr. 31 Begrotingsbehandeling VROM 20, 22 en 27 november 2001	Het instrumentarium om te komen tot sancties (verplichting tot jaarlijkse rapportage door de gemeenten) is meegenomen in het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO, dat op 6 februari 2002 ter advisering aan de Raad van State is voorgelegd. De VROM-Inspectie onderzoekt gemeenten. De keuze van gemeenten wordt deels bepaald door signalen en lopende zaken in een gemeente en door resultaten van oude onderzoeken, deels door aan te sluiten bij VROM-brede gemeenteonderzoeken en deels door aan te sluiten bij de cyclus van terugkerende onderzoeken in gemeenten.
Witteveen-Hevinga Duurzaam sociaal economisch ontwikkelingsperspectief als beslissing van wezenlijk belang aanmerken; voorstellen voor uitwerking en voorstel voor oprichting Waddenduurzaamheidsmaatschappij.	NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02 2001–2002, 26 431, nr. 23	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet.
Witteveen-Hevinga Ontwikkelen samenhangend veiligheidsplan.	NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02 2001–2002, 26 431, nr. 24	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet.
Witteveen-Hevinga Verbod : In het Waddengebied zijn nieuwe gas-mijnbouwactiviteiten, met mogelijke invloed op de Waddenzee, uitgesloten als «beslissing van wezenlijk belang».	NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02 2001–2002, 26 431, nr. 25	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet.
Witteveen-Hevinga Energiescan en plan van aanpak.	NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02 2001–2002, 26 431, nr. 26	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet.
Witteveen-Hevinga Openstelling vuurtorens.	NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02 2001–2002, 26 431, nr. 27	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet.
Witteveen-Hevinga Duurzame geïntegreerde visserij toestaan met laagdrempelig vergunningensysteem.	NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02 2001–2002, 26 431, nr. 28	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet.
Witteveen-Hevinga Onderzoek naar alternatieve vormen van werkgelegenheid op Vlieland.	NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02 2001–2002, 26 431, nr. 29	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet.
Luchtenveld Internationaal afwegingskader voor de Waddenzee.	NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02 2001–2002, 26 431, nr. 30	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet.
Luchtenveld Bevorderen opstelling internationaal sociaal economisch ontwikkelingsperspectief in kader Commissie Nijpels.	NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02 2001–2002, 26 431, nr. 31	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet.

Overzicht van de moties		
Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
Luchtenveld In sociaal economisch ontwikkelingsperspectief bijzondere aandacht recreatief toeristische potentie Den Helder.	NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02 2001–2002, 26 431, nr. 32	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet.
Luchtenveld Havens en bedrijventerreinen dienen bij voorkeur landinwaarts te worden uitgebreid. Met toepassing van het afwegingskader en onder de voorwaarde dat het Balgzand onaangetast blijft kan een uitzondering voor zeewaartse uitbreiding bij Den Helder worden gemaakt. Dit maakt tenminste de verplaatsing van de aanlegsteiger van de veerdienst naar Texel mogelijk.	NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02 2001–2002, 26 431, nr. 33	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet.
Luchtenveld Nu afzien van capaciteitsbeleid ligplaatsen recreatievaart, capaciteitsbeleid in werking stellen indien een convenant in 2004 niet tot stand zou zijn gekomen.	NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02 2001–2002, 26 431, nr. 34	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet.
Witteveen-Hevinga Toestaan commercieel rapen van oesters op beperkte schaal.	NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02 2001–2002, 26 431, nr. 39	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet.
Van Wijmen «Duisternis» toevoegen aan te beschermen landschappelijke kwaliteiten.	NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02 2001–2002, 26 431, nr. 41	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet.
Augusteijn-Esser Opnemen verminderingdoelstelling militaire activiteiten en onderzoek naar verminderen/beëindigen militaire activiteiten na 2010.	NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02 2001–2002, 26 431, nr. 43	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet.
Augusteijn-Esser Absoluut verbod op plaatsing windturbines in Waddenzee	NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02 2001–2002, 26 431, nr. 44	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet.
Van der Steenhoven Tekst over verplaatsing naar De Kooy volledig schrappen.	NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02 2001–2002, 26 431, nr. 45	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet.

B. OVERZICHT VAN DE TOEZEGGINGEN RUIMTELIJKE ORDENING

B. Overzicht van toezeggingen		
Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister van VROM zegt toe de functie van bestemmingsplannen te bespreken in het kader van de fundamentele herziening WRO.</p>	Handelingen TK, 1998–1999, nr. 43 AO 28/01/98	De discussienota fundamentele herziening WRO is op 24 februari 2000 naar de Tweede Kamer gestuurd. Op 28 juni 2000 is hierover een AO geweest. Dit onderwerp is een van de centrale thema's van fundamentele herziening WRO. Het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO is op 6 februari 2002 ter advisering aan de Raad van State voorgelegd. Op 12 juli is advies van de Raad van State ontvangen. Het standpunt over het wetsvoorstel wordt in Nader Rapport voorbereid.
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister toont bereidheid om in kader van fundamentele herziening nader te spreken over een eventuele verdergaande wijziging van de bestemmingsplanprocedure met het oog op verdere versnelling van de procedure.</p>	Handelingen TK, 1998–1999, nr. 43 AO 28/01/98	Deze toezegging maakt onderdeel uit van het voorontwerp van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO is op 6 februari 2002 ter advisering aan de Raad van State voorgelegd. Op 12 juli is advies van de Raad van State ontvangen. Het standpunt over het wetsvoorstel wordt in Nader Rapport voorbereid.
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister zegt toe dat nieuwe communicatie-technieken in het algemeen aan de orde moeten worden gesteld, wanneer het gaat om bestuursrecht in de meest ruime zin van het woord. Dit kan leiden tot andere procedures en termijnen, hetgeen dan bredere consequenties heeft dan alleen voor dit onderwerp.</p>	Kamerstukken II, 1998–1999, 26 200 XI, nr. 51 AO 28/01/98	In het voorontwerp voor de Wet op de Ruimtelijke Ordening wordt aandacht besteed aan digitaal uitwisselbare ruimtelijke plannen. Het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO is op 6 februari 2002 ter advisering aan de Raad van State voorgelegd. Op 12 juli is advies van de Raad van State ontvangen. Het standpunt over het wetsvoorstel wordt in Nader Rapport voorbereid.
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De Minister van VROM zegt toe bij de fundamentele herziening van de WRO te bezien in hoeverre de toepassing van het nieuwe artikel 19 beter heeft gewerkt en in hoeverre het kan worden bijgesteld of doorgetrokken aan de hand van de ervaringen in de komende jaren.</p>	Handelingen EK, 1998–1999, nr. 36 AO 28/01/98	In de rapportages handhaving van het ruimtelijk beleid wordt hieraan aandacht geschonken. In oktober 2000 is hier onderzoek voor uitgezet; rapportage bij brief heeft op 9 april 2001 (VROM 000 399) plaatsgevonden. Het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO is op 6 februari 2002 ter advisering aan de Raad van State voorgelegd. Op 12 juli is advies van de Raad van State ontvangen. Het standpunt over het wetsvoorstel wordt in Nader Rapport voorbereid.

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De Minister van VROM zegt toe nader te studeren op de suggestie van een experimentele procedure in de euregio's, inhoudende dat bij grensoverschrijdende activiteiten één wettelijk regiem van toepassing is.	Handelingen EK, 1998–1999, nr. 36 AO 28/01/98	Dit punt wordt in het EROP als actiepunt genoemd. In de Nederlands Duitse Commissie voor Ruimtelijke Ordening, wordt over dit punt overlegd. Voor het grensoverschrijdend bedrijventerrein Heerlen/Aken is er een speciale wetgeving gemaakt, die alle verschillen uitsluit. Het rapport van de werkgroep Rijnen over een experimentele procedure is in juli 2000 aan de Tweede Kamer aangeboden. (Kamerstukken II 1999/2000.26 670 nr. 3). Het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO is op 6 februari 2002 ter advisering aan de Raad van State voorgelegd. Op 12 juli is advies van de Raad van State ontvangen. Het standpunt over het wetsvoorstel wordt in Nader Rapport voorbereid.
Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De Minister van VROM zegt toe ten aanzien van de actualisatie van bestemmingsplannen naar sanctiemogelijkheden te zoeken en die op te nemen in de fundamentele herziening.	Handelingen EK, 1998–1999, nr. 36 AO 28/01/98	Maakt onderdeel uit van het voorontwerp van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO is op 6 februari 2002 ter advisering aan de Raad van State voorgelegd. Op 12 juli is advies van de Raad van State ontvangen. Het standpunt over het wetsvoorstel wordt in Nader Rapport voorbereid.
Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De Minister van VROM zegt toe er naar te streven om, indien mogelijk bij de fundamentele herziening, het stadsvernieuwingsplan en de leefmilieuverordening uit de Wet op de stads- en dorpsvernieuwing te integreren in de WRO.	Handelingen EK, 1998–1999, nr. 36 AO 28/01/98	Maakt onderdeel uit van het voorontwerp van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO is op 6 februari ter advisering aan de Raad van State voorgelegd. Op 12 juli is advies van de Raad van State ontvangen. Het standpunt over het wetsvoorstel wordt in Nader Rapport voorbereid.
Hoeksche Waard De Minister van VROM zegt toe dat het actualiseren van bestemmingsplannen wordt meegenomen in de fundamentele herziening van de WRO.	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 800 XI, nr. 7 AO 09/09/99	Dit is meegenomen in het voorontwerp van de fundamentele herziening van de WRO. Het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO is op 6 februari 2002 ter advisering aan de Raad van State voorgelegd. Op 12 juli is advies van de Raad van State ontvangen. Het standpunt over het wetsvoorstel wordt in Nader Rapport voorbereid.

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Hoeksche Waard De Minister van VROM zegt toe dat in de rapportage handhavingruimtelijk beleidaandacht zal worden besteed aan de wijze van toezicht op toepassing art. 19 WRO (nieuw/25 311).	Algemeen Overleg Hoeksche Waard, 9 september 1999 AO 09/09/99	Hiernaar is afzonderlijk onderzoek gedaan; dat is in de toelichting op het voorontwerp voor de fundamentele herziening van de WRO verwerkt. Het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO is op 6 februari 2002 ter advisering aan de Raad van State voorgelegd. Op 12 juli is advies van de Raad van State ontvangen. Het standpunt over het wetsvoorstel wordt in Nader Rapport voorbereid.
Startnota De minister van VROM is «gaarne bereid» een instrumentariumter bescherming van het natte hart te ontwikkelen.	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 391, nr. 11 NO 15/11/99	Het IJsselmeergebied is als Nationaal Ruimtelijk Programma opgenomen in het Uitvoeringsprogramma van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening deel III. Doelstelling hierbij is een duurzame ontwikkeling van het IJsselmeergebied, waarbij behoud en versterking van de kernkwaliteiten voorop staan. Tot 2005 voorziet het programma in onderzoek en visie-ontwikkeling ten behoeve van de planologische doorwerking in streekplannen. Vanaf 2005 zullen projecten en maatregelen worden uitgevoerd die passen in het streefbeeld.
Nota Belvédère Het bestuurlijkoverleg met provincies, gemeentenen waterschappen moet nog plaatsvinden. De minister van VROM zegt toe dat de Belvédèrekaart in dat kader aan de orde zal worden gesteld.	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 663, nr. 8 NO 29/11/99	Is in het bestuurlijk overleg Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening aan de orde gesteld.
Nota Belvédère De minister van VROM is bereid te bezien of de MER, waarin reeds een dimensie van cultuurhistorie is ingebracht, kan worden verbreed (dit n.a.v. verworpen motie).	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 663, nr. 8 NO 29/11/99	Cultuurhistorie maakt reeds deel uit van het begrip «milieu» zoals dat in de MERgebruikt wordt. Wordt in het kader van Belvédère verder opgepakt. De uitvoering is gerapporteerd in de Belvédère monitor, die januari 2002 naar de Tweede Kameris gestuurd. Dit is in de eerste <beleidsmonitor> Belvédère impliciet meegenomen (2001–2002, 26 663, nr. 10). De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen is de trekker van deze toezegging.
Begroting VROM 2000 De Minister van VROM zal proberen het ruimtelijke kwaliteitscriterium in de wet zelf te verwerken (WRO). De beleidsmatige invulling daarvan probeert de Minister in de Vijfde NotaRuimtelijke Ordening op te nemen.	Handelingen EK, 1999–2000, nr. 21	Deze toezegging wordt uitgevoerd, zowel in de fundamentele herziening WRO als in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordeningdeel III. Het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO is op 6 februari 2002 ter advisering aan de Raad van State voorgelegd. Op 12 juli is advies van de Raad van State ontvangen. Het standpunt over het wetsvoorstel wordt in Nader Rapport voorbereid.

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Begroting VROM 2000 De Minister van VROM zegt toe dat men de door de samenleving, op verschillende wijze, naar voren gebrachte opvattingen in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening zal herkennen. De mensenwensen worden geformuleerd.	Handelingen EK, 1999–2000, nr. 21	Is meegenomen in Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening deel I en III.
Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister van VROM zegt toezending van het wetsvoorstel FhWRO aan de Tweede Kamervóór kerstrees 2001 toe.	Diverse AO 28/6/00	Inmiddels is besloten eerst een voorontwerp van wet in te brengen, begin september 2001. Het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO is op 6 februari 2002 ter advisering aan de Raad van State voorgelegd. Op 12 juli is advies van de Raad van State ontvangen. Het standpunt over het wetsvoorstel wordt in Nader Rapport voorbereid.
Glastuinbouw De minister van VROM zegt toe inzake de Zuidplaspolder samen met de provincie Zuid Holland groene grenzen te trekken, rekening houdend met de waterproblematiek (staatssecretaris van V&W).	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 800 XIV, nr. 122 AO 28/06/00	Vindt plaats in het kader van de uitwerking van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening (na het verschijnen van deel III).
Glastuinbouw De minister van VROM zegt toe inzake de Moerdijkse Hoek overleg te zullen voeren met de provincie Noord Brabant	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 800 XIV, nr. 122 AO 28/06/00	De provincie Noord Brabant heeft in oktober 2000 op basis van MERgekozen voor 150 ha glas bij Moerdijkse Hoek en 50 ha bij Steenberg. Van de 150 ha bij Moerdijkse Hoek is in principe 100 ha beschikbaar voor verplaatsing van tuinders uit het Westland. In een brief aan GS van Noord Brabant van 19/11/99 is verzocht een «structureel deel» (van 250 ha) voor de opvang van Westlander tuinders te bestemmen. Op 13 februari 2001 is er een bestuurlijk overleg geweest met de minister van VROM. Daar is afgesproken dat er een modelstudie wordt uitgevoerd waarin wordt nagegaan welke combinatie van glastuinbouw en bedrijvigheid moet worden aangewend om meer ruimte voor glas te maken. Deze modelstudie die een bijdrage vormt voor de inrichtingsstudie voor de locatie Moerdijkse Hoek is gereed en per brief 23 oktober 2001 aangeboden aan de minister van VROM. De studie is input voor een bestuurlijk overleg met de provincie en gemeenten. Dit overleg stond begin juli gepland, maar is vanwege meningsverschil tussen provincie en gemeenten niet doorgedaan. Rol VROM hierin zal in overleg met de nieuwe bewindslie-den duidelijk moeten worden.

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Glastuinbouw De minister van VROM zegt toe inzake het Groene Hart de mogelijkheden te verkennen Ruimte voor ruimte voor sanering verspreid glas mede aan de hand van evaluatie Ruimte voor ruimte bij mest/reconstructie zandgebieden.</p>	<p>Kamerstukken II, 1999–2000, 26 800 XIV, nr. 122 AO 28/06/00</p>	<p>In de Vijfde Notazijn concrete tekstvoorstellen opgenomen. Ruimte voor Ruimte wordt als principe onderschreven. Voor sanering glas gelden bijzondere voorwaarden. Nadere uitwerking na Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening. In deel III van de PKB Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening is onder C.13 het beleid opgenomen voor vrijkomende bebouwing in het buitengebied. Onder C.13 b is verdere uitwerking gegeven aan de mogelijkheden om «ruimte voor ruimte» in te zetten voor de sanering van verspreid glas. Daarnaast is in het uitvoeringsprogramma van de Vijfde Nota aangekondigd dat het rijk een beleidslijn zal uitwerken waarin het rijkskader (zoals opgenomen in de PKB-tekst) voor hergebruik van vrijkomende bebouwing nader wordt gespecificeerd.</p>
<p>Begrotingsbehandeling 2001 De minister van VROM zegt toe dat met de afzonderlijke provincies afspraken rond duurzame energie worden vastgelegd die een veel verplichtender karakter moeten hebben dan de vorige keer het geval is geweest. Ook in de vijfde nota zal een passage worden gewijd aan duurzame energie.</p>	<p>Handelingen TK, 2000–2001, nr. 15</p>	<p>Op 10 juli 2001 hebben bewindspersonen van 5 ministeries en vertegenwoordigers van IPO en VNG de Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW) ondertekend. In deze bestuursovereenkomst zijn nieuwe taakstellingen voor de 12 afzonderlijke provincies vastgelegd. Tevens zijn afspraken gemaakt over werkwijze en over bewaking van de vorderingen met de uitvoering. Daarmee biedt deze bestuursovereenkomst een beter realiseringperspectief dan de overeenkomst van 1991. De Tweede Kamer is over de BLOW geïnformeerd. In deel III van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening is in de planologische kernbeslissing de doelstelling voor windenergie opgenomen. De uitvoering van het landdeel zal in een bestuursovereenkomst worden geregeld (lees: BLOW). De pkb-tekst formuleert ook richtlijnen volgens welke de provincies de plaatsingsmogelijkheden voor windturbines moeten aangeven. Voor de Noordzee is een afzonderlijke doelstelling geformuleerd en wordt aangegeven met behulp van welk rijksinstrumentarium de doelstelling moet worden gehaald.</p>

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Begrotingsbehandeling 2001 De minister van VROM zegt toe dat in de fundamentele herziening WRO het een en ander wordt uitgewerkt t.a.v. bijzondere wetten voor ruimtelijke megaprojecten. Dit wordt mede aan de hand van de aanbevelingen van het parlementaire rapport «Notitie van ruimte» gedaan.	Handelingen TK, 2000–2001, nr. 15	Interdepartementaal is door de bewindspersonen besloten de projectenprocedure niet te laten wachten op de FhWRO. Het wetsvoorstel Rijksprojectenprocedure is op 8 juni 2000 aan de Tweede Kamer toegezonden.
PKB Waddenzee Deel III van de PKB Waddenzee zal uiterlijk negen maanden na het verschijnen van PKB deel I, dat is uiterlijk 13 november 2001, aan de Tweede Kamer worden aangeboden.	Kamerstukken II, 2000–2001, 26 431, nr. 18	Op 28 november 2001 is de aanbestedingsbrief met het Kabinetstandpunt over deel 3 verzonden (Kamerstukken II, 2001–2002, 27 578, nr. 4). Als gevolg van de val van het Kabinet is door de vaste kamercommissie VROM op 30 mei 2002 besloten om de behandeling van deel III van de PKB Waddenzee aan te houden/controversieel te verklaren.
Permanente bewoning recreatieverblijven De minister van VROM heeft toegezegd een onafhankelijk advies in te winnen over de vraag of de bestaande en nieuwe instrumenten voldoende zijn. Hierin worden ook de onorthodoxe maatregelen meegenomen voor een haalbaarheidstoets (n.a.v. motie Kortram).	Kamerstukken II 2000–2001, 27 400 XI, nr. 63 AO 3 en 10/04/01	Het onderzoek is uitbesteed aan bureau Zandvoort en op 15 juni 2001 opgeleverd. Het rapport is met de beleidsbrief van VROM van 19 juli 2001 aan de Tweede Kamer verstuurd.
Permanente bewoning recreatieverblijven De minister van VROM zegt toe een voorlichtingsactie te starten met VNG en RECRON.	Kamerstukken II 2000–2001, 27 400 XI, nr. 63 AO 3 en 10/04/01	De regionale voorlichtingsbijeenkomsten hebben plaatsgevonden 22 mei 2002 te Groningen, 23 mei 2002 te Rotterdam, 29 mei 2002 te Haarlem, 30 mei 2002 te Arnhem en 4 juni 2002 te Eindhoven.
Permanente bewoning recreatieverblijven De minister van VROM zegt een brief toe aan alle gemeenten om hen te attenderen op handhavingaspecten van permanente bewoning.	Kamerstukken II 2000–2001, 27 400 XI, nr. 65 AO 3 en 10/04/01	De brief aan alle gemeenten is op 10 oktober 2001 verstuurd.
Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening De minister van VROM zegt toe dat een weergave van het kamerdebat op 23 april wordt opgenomen in de Vijfde Notadeel 2/3.	Kamerstukken II 2000–2001, 27 578, nr. 3 NO 23/04/01	Toezegging is meegenomen in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening deel III.
Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening De minister van VROM zegt toe het RIGO onderzoek over inbreiding binnen bestaand bebouwd gebied naar de Tweede Kamer te sturen.	Kamerstukken II 2000–2001, 27 578, nr. 3 NO 23/04/01	Het onderzoek is op 29 november 2001 aan de Tweede Kamer toegestuurd.
Nota Grondbeleid De minister van VROM zegt toe over de uitwerking van de in de Nota Grondbeleid en het notaoverleg gemaakte keuzen overleg te voeren met mede-overheden en maatschappelijke organisaties.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	Bij de uitvoering van het werkprogramma wordt overleg gevoerd met partijen als VNG, IPO en Neprom.

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Nota Grondbeleid Om de samenhang te bewaken en het tempo erin te houden blijft de minister van VROM het komend jaar coördinerend bewindspersoon voor het grondbeleid. Daartoe zal op 3 juli 2001 het Bewindslieden Overleg Grondbeleid plaatsvinden, waarin ook de uitkomsten van het notaoverleg besproken worden.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	Het Bewindslieden Overleg Grondbeleid heeft op 3 juli 2001 plaatsgevonden.
Nota Grondbeleid De minister van VROM zegt de Tweede Kamer deze zomer een brief toe over de saneringen van ongewenste bestemmingen («planschade-problematiek»).	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	Op 28 september 2001 is de brief (M 354) aan de Tweede Kamer verzonden.
Nota Grondbeleid De minister zegt toe een voortgangsbrief over het grondbeleid tussen Prinsjesdag en de begrotingsbehandeling naar de Tweede Kamer te sturen.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	Op 8 november 2001 is de brief (M 417) aan de Tweede Kamer verzonden.
Nota Grondbeleid De minister van VROM informeert de Tweede Kamer over de uitkomsten van het onderzoek over de open-ruimteheffing, ongeveer tegelijkertijd met PKB deel III van de Vijfde Nota. De minister zal overwegingen van de Kamer bij het onderzoek naar de open-ruimteheffing betrekken.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	Op 12 maart 2002 is hierover een brief aan de Tweede Kamer verzonden (M 49). Het rapport is een bijlage van deze brief.
Nota Grondbeleid De staatssecretaris van VROM zegt toe te bezien welke mogelijkheden er bestaan om de administratieve lasten bij een grondexploitatievergunning zoveel als mogelijk te beperken.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	Bij de ontwikkeling van de systematiek wordt hieraan expliciet aandacht geschonken.
Nota Grondbeleid De staatssecretaris van VROM zegt, n.a.v. motie Van Gent, toe de problematiek inzake het aanwenden van overwinsten voor maatschappelijke doelstellingen te betrekken bij het onderzoek naar de open-ruimteheffing.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	Zie onderzoek Open Ruimte Heffing dat als bijlage bij brief, d.d. 12 maart 2002 (M49), aan de Tweede Kamer is verzonden.
Nota Grondbeleid De staatssecretaris van VROM zegt toe te bezien of het in de Nota Grondbeleid aangekondigde op te richten Kennis- en Informatiecentrum Grondbeleid gekoppeld kan worden aan bestaande initiatieven.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	Deze actie is vorig jaar wegens capaciteitsknelpunten geposterioriseerd tot tweede helft 2002. In nota aan bewindslieden over grondbeleid die thans wordt voorbereid zal hen worden gevraagd of zij deze actie (op korte termijn) willen opstarten. Overigens heeft eind vorig jaar wel kortstondig overleg met VNG hierover plaatsgehad. Hieruit bleek niet dat het animo bij VNG groot was om het zelf te trekken.

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Nota Grondbeleid De staatssecretaris van VROM zegt toe te bezien of de StIR- en IPSV-ervaringen inzake intensief ruimtegebruik ondergebracht kunnen worden bij het KEI.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	Recent is in opdracht van IPSV naar de StIR-projecten gekeken. Hieruit zijn kennis- en leerervaringen getrokken. Het SEV zal nog dit jaar een evaluatie-onderzoek uitvoeren om een totaalbeeld van de StIR-ervaringen te krijgen. Daar waar mogelijk worden de kennis- en leerervaringen uit de StIR-projecten binnen het kennis- en leertraject van IPSV gebruikt. Daarnaast vinden jaarlijks voortgangsgesprekken plaats (begeleid door SEV). Het KEI speelt hier in directe zin geen rol bij. De ervaringen met de IPSV-projecten worden uitgedragen via het kennis- en leerprogramma van IPSV, dat voor een belangrijk deel wordt uitbesteed aan een samenwerkingsverband van kenniscentra (KEI, SEV, Habiforum, Dubocentrum, NIROV en GSB). KEI is de trekker van dit samenwerkingsverband.
Nota Grondbeleid De staatssecretaris van VROM zegt toe een regionaal opererende informatiebank over vrije beschikbare kavels te koppelen aan het reeds aangekondigde documentatiecentrum particulier opdrachtgeverschap. Dit kan samen met Architectuur Lokaal en VEH tot stand komen.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	Een nationaal infocentrum m.b.t. Vrije Kavels komt er eind 2002 in de vorm van het <i>InfoCentrum Eigen Bouw</i> (ondergebracht bij Vereniging Eigen Huis in Amersfoort en mede gedragen door Architectuur Lokaal en SEV).
Nota Grondbeleid De staatssecretaris van VROM streeft ernaar in 2001 met een eerste proeve van een grondexploitatievergunning te komen, waarop maatschappelijk kan worden gereageerd.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	Een ambtelijk conceptvoorstel is deze zomer gereed; het is aan het nieuwe Kabinet hierover een standpunt in te nemen. Naar aanleiding daarvan kan worden bezien op welke wijze en wanneer een proeve van een wetsvoorstel kan worden geopenbaard.
Nota Grondbeleid De staatssecretaris zegt toe dat zaken als sociale huur, sociale koop en dubo worden toegevoegd aan de voorwaarden van de brede exploitatievergunning. Dit kan geregeld worden met een Kwalitatief Locatieplan (KLP). Dit zal goed moeten worden afgestemd met de herziening WRO.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	Een ambtelijk conceptvoorstel is deze zomer gereed; het is aan het nieuwe Kabinet hierover een standpunt in te nemen. Naar aanleiding daarvan kan worden bezien op welke wijze en wanneer een proeve van een wetsvoorstel kan worden geopenbaard.
Nota Grondbeleid De minister van VROM zegt toe dat in PKB deel III nader in wordt gegaan op maatregelen en middelen om samenwerking tussen gemeenten te bevorderen.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	Toezegging is meegenomen in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening deel III.

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Nota Grondbeleid De staatssecretaris van VROM zegt inzake het openbaar aanbesteden bij de Wvg toe de formule «in beginsel» zodanig in te vullen dat voor een aantal gevallen een uitzonderingsregime kan worden gecreëerd. Daarbij wordt tevens de overweging betrokken om de koppeling van deze voorwaarde met de Wvg te verbreken, zodat in alle gevallen de grond in handen van gemeentenopenbaar moet worden aanbesteed.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	Deze toezegging is meegenomen in een onderzoek naar bevordering van concurrentie. Het onderzoek is inmiddels afgerond. Na het zomerreces zal een voortgangsbrief aan de Tweede Kamer gezonden worden.
Nota Grondbeleid De minister van VROM zegt toe dat de suggesties uit het initiatief-wetsvoorstel inzake art. 10 en 26 Wvg zullen worden betrokken bij de beoordeling van het Kabinet of en zo ja, hoe de Wvg moet worden gerepareerd.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	Heeft plaatsgevonden, het initiatiefwetsvoorstel is door de Tweede en Eerste Kamer aangenomen (Kamerstuk 2001–2002, 27 750, nr. 227a, Eerste Kamer).
Voorontwerp fundamentele herziening WRO De Kamer krijgt rond 1 september een voorontwerp van de nieuwe WRO.	AO Handhaving Ruimtelijk Beleid 20/06/01 Kamerstukken II 2001–2002, 27 029, nr. 6	Begin september 2001 is het voorontwerp voor de fundamentele herziening van de WRO aan de Tweede Kamer gestuurd. Het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO is op 6 februari 2002 ter advisering aan de Raad van State voorgelegd. Op 12 juli is advies van de Raad van State ontvangen. Het standpunt over het wetsvoorstel wordt in Nader Rapport voorbereid.
Voorontwerp fundamentele herziening WRO Wetsvoorstel zal in de huidige Kabinetsperiode worden ingediend.	Kamerstukken II 2001–2002, 27 029, nr. 6 AO 13/11/01	Het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO is op 6 februari 2002 ter advisering aan de Raad van State voorgelegd. Op 12 juli is advies van de Raad van State ontvangen. Het standpunt over het wetsvoorstel wordt in Nader Rapport voorbereid.
Voorontwerp fundamentele herziening WRO Watertoets wordt in AmvB opgenomen.	Kamerstukken II 2001–2002, 27 029, nr. 6 AO 13/11/01	Minister Pronk heeft toegezegd in de huidige AmvB de Watertoets voor 1 maart 2003 te verankeren. Ontwerp tot wijziging/aanvulling van AmvB (Bro) kan naar verwachting eind 2002 in de Ministerraad worden vastgesteld.
Windmolens langs de Afsluitdijk. Minister vindt dat de windmolens daar moeten komen, maar over de precieze plek, het aantal en de afstand kan nog worden gediscussieerd. Optie waarbij windmolens zo dicht mogelijk bij de afsluitdijk worden geplaatst, moet mogelijk zijn. Er zijn verschuivingen mogelijk in de specifieke locaties voor windmolens, die nu onderdeel uitmaken van de verschillende opties.	Kamerstukken II 2001–2002, 26 431, nr. 47 Handelingen II 2001–2002, 28 000 XI Begrotingsbehandeling VROM 20, 22 en 27/11/01	Deze toezegging is betrokken bij de discussie in de Tweede Kamer over PKB Waddenzee deel III. Als gevolg van de val van het Kabinet is door de vaste kamercommissie VROM op 30 mei 2002 besloten om de behandeling van deel III van de PKB Waddenzee aan te houden/ controversieel te verklaren.

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Financiën Misschien is het toch nodig dat voor milieu en (vooral) RO meer financiële middelen direct beschikbaar worden gesteld, dan wel dat op een of andere manier het departement zich een hardwarepositie verschaft. Een behoorlijk fonds voor ruimtelijke kwaliteit is uiterst zinvol.	Handelingen II 2001–2002, 28 000 XI Begrotingsbehandeling VROM 20, 22 en 27/11/01	Bij de behandeling van de PKB Vijfde Nota is een motie voor een fonds ingediend, namelijk 27 578, nr. 34. De minister heeft aangegeven geen bezwaar tegen de motie te hebben maar hem te plaatsen in het licht van het uitbreiden van het BIRK tot iets groters en langdurigers. Over de motie is mede als gevolg van de val van het Kabinet niet gestemd.
Interreg Minister belooft de Kamer een brief met een overzicht over Interreg III-activiteiten en resultaten tot nu toe, plus de plannen in 2002. Deze brief moet voor februari 2002 naar de kamer. Dit dient gezien te worden in het licht van de vraag van de heer Meijer over grensoverschrijdende samenwerking.	Handelingen II 2001–2002, 28 000 XI Begrotingsbehandeling VROM 20, 22 en 27/11/01	De informatie is verzameld en de brief is op 6 juni 2002 namens de minister aan de Tweede Kamer gestuurd.
Rol provincies in fhWRO meenemen Met betrekking tot de invloed van provincies bij de handhaving stelt de minister dat hij niet alles wil centraliseren. Desondanks ligt de eindverantwoordelijkheid wel bij de minister. Dit betekent dat sommige zaken gemandateerd moeten worden. De minister stelt voor deze vraag mee te nemen bij de fhWRO.	Kamerstukken II 2001–2002, 27 029, nr. 6 Handelingen II 2001–2002, 28 000 XI Begrotingsbehandeling VROM 20, 22 en 27/11/01	Het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO is op 6 februari 2002 ter advisering aan de Raad van State voorgelegd en tot op heden nog niet terug ontvangen. Op 12 juli is advies van de Raad van State ontvangen. Het standpunt over het wetsvoorstel wordt in Nader Rapport voorbereid. Over het verlenen van mandaat wat betreft de handhaving is niets concreet opgenomen in het wetsontwerp. De rol van de provincie is niet anders dan onder de bestaande wetgeving.
Handhaving ruimtelijke ordening, bevoegdheden. Voorstel aan mijn collega's in het Kabinet is om de bevoegdheid van de minister van VROM te versterken, om aanwijzingen te geven aan de andere overheden. De minister zal zonnodig de handhaving moeten kunnen overnemen. Als er in het kader van de bevoegdheidsverdeling wordt geconstateerd door de minister dat een andere overheid het verkeerd doet, moet de mogelijk worden geopend dat de bevoegdheid van deze medeoverheid wordt afgenomen.	Kamerstukken II 2001–2002, 27 029, nr. 6 Handelingen II 2001–2002, 28 000 XI Begrotingsbehandeling VROM 20, 22 en 27/11/01	Het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO is op 6 februari 2002 ter advisering aan de Raad van State voorgelegd en tot op heden nog niet terug ontvangen. Mogelijkheid tot overname van handhaving door de minister is opgenomen. Op 12 juli is advies van de Raad van State ontvangen. Het standpunt over het wetsvoorstel wordt in Nader Rapport voorbereid. Mogelijkheid tot overname van handhaving door de minister is opgenomen.
Handhaving RO, sloop In het kader van fundamentele herziening WRO kan minister aanwijzing geven, bijvoorbeeld leidend tot sloop. Belangrijker echter is herstel van oorspronkelijke situatie. De minister zou de bevoegdheid moeten hebben om de opdracht te geven de milieuschade teniet te doen en de situatie in de oude staat te herstellen.	Kamerstukken II 2001–2002, 27 029, nr. 6 Handelingen II 2001–2002, 28 000 XI Begrotingsbehandeling VROM 20, 22 en 27/11/01	Het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO is op 6 februari 2002 ter advisering aan de Raad van State voorgelegd en tot op heden nog niet terug ontvangen. De bevoegdheid van de minister om de oude situatie te herstellen om milieuschade teniet te doen, is opgenomen in het wetsvoorstel. Op 12 juli is advies van de Raad van State ontvangen. Het standpunt over het wetsvoorstel wordt in Nader Rapport voorbereid.

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Interreg De minister belooft ook een overzicht van de contacten met Rijnland en West Vlaanderen over de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening en grensoverschrijdende projecten. Hij denkt hierbij aan: vliegvelden, bedrijfsterrains, water en natuurgebieden. Het is de vraag of het lukt om voor 1 februari een uitgebreid overzicht daarvan op te stellen, maar enkele indicaties zijn wel te geven.	Handelingen II 2001–2002, 28 000 XI Begrotingsbehandeling VROM 20, 22 en 27/11/01	Conform het Uitvoeringsprogramma zal het Rijk bij de internationale dimensie het initiatief nemen bij de thema's «Grensoverschrijdende open ruimten», «Transnationale stroomgebieden» en «Noordzee». Het initiatief voor de uitwerking van de overige thema's is bij de provincies gelegd. Het Rijk zal echter toezien op de voortgang van de initiatieven rond deze thema's. Daarbij zal ook de effectiviteit van het grensoverschrijdend overleg kritisch gevolgd worden. Waar nodig zal het Rijk het initiatief overnemen, dan wel stappen nemen om het overleg aan te passen. Voor de financiering van de nadere uitwerking van de thema's zal geprobeerd worden ook aan te sluiten op het Interreg IIIB programma. Het overzicht is tegelijk met bovenstaand verslag op 6 juni 2002 naar de Tweede Kamer gestuurd.
BIRK De besteding van BIRK zal op basis van de beslissing van het Kabinet rond februari/maart naar de kamer gestuurd worden. De Kamer kan daarover een oordeel geven en de regering uitnodigen haar voorstellen te veranderen.	Handelingen II 2001–2002, 28 000 XI Begrotingsbehandeling VROM 20, 22 en 27/11/01	De brief met betrekking tot het BIRK van de staatssecretaris (M 85) is op 22 maart 2002 naar de Tweede Kamer gestuurd.
PKB Waddenzee Er zal beter leesbaar kaartmateriaal in de PKB Derde Nota Waddenzee worden opgenomen.	Kamerstukken II 2001–2002, 26 431, nr.21 NO PKB Derde Nota Waddenzee 28/03/02	De PKB Waddenzee is controversieel verklaard, wordt overgelaten aan het nieuwe Kabinet. Zodra duidelijk is hoe verder, wordt in een nieuw deel beter leesbaar kaartmateriaal opgenomen.
NMP4 In PKB, deel 3 zullen formuleringen worden opgenomen die zijn gebaseerd op een analyse van de knelpunten waarmee de regionale overheden en meer in het bijzonder de grote steden worden geconfronteerd. Een en ander zal resulteren in een optelsom van vrijwaringszones. Deze formuleringen zullen in december door het Kabinet worden geaccordeerd en vervolgens naar de Kamer worden gestuurd.	Kamerstukken II 2001–2002 27 801 NO NMP4 05/11/01	De ministers van V&W en VROM zijn hierover een tekst overeengekomen die is opgenomen in het Kabinetsstandpunt PKB deel 3 van de Vijfde Nota. Voor de verdere uitwerking zal onderzoek worden gedaan naar de bestaande bouwplancapaciteit in vigerende bestemmingsplannen binnen vrijwaringszones, naar consequenties van dit beleid en naar de wettelijke en juridische voorwaarden en implicaties.
De stas zegt nav een vraag van de heer van der Lans bereid te zijn een empirisch onderzoek te laten verrichten naar de ontwikkelingen op de grondmarkt (o.a. eigendomsposities), bijv. door CPB of andere instantie	Wet Voorkeursrecht Gemeenten, Kamerstuk 27 750 in de EK, 16 April 2002	Het betreffende naar de ontwikkelingen op de grondmarkt gaat binnenkort van start.

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
De stas zegt toe dat hij met een reparatiewet zal komen om de verkeerde nummering te verhelpen.	Wet Voorkeursrecht Gemeenten, Kamerstuk 27 750 in de EK, 16 April 2002	In antwoord op een verzoek van Van Bruchem (ChristenUnie) is een reparatiewet van 14 juni 2002 tot wijziging van de Wet voorkeursrecht gemeenten in het Staatsblad 2002, 326 verschenen en zal op 1 september 2002 in werking treden.

A. OVERZICHT MOTIES EN TOEZEGGINGEN MILIEUBEHEER

Overzicht van de moties		
Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Augusteijn-Esser c.s. Inzake het in het Beleidsplan Drink- en Industrie-watervoorziening genoemde besparingspercentage dat voor huishoudens en kleinzakelijke sector is gesteld op 10% in 2000 en 20% in 2020, verzoeken zij deze doelstelling opnieuw te bezien en i.o.m. Vewin de Kamer voorstellen te doen tot aanscherping.</p>	<p>Kamerstukken II 1996–1997, 23 168, nr. 7</p>	<p>Het waterbesparingsbeleid, zoals vastgelegd in het BDIV, komt in een nieuwe fase waarbij het zal worden geïntegreerd in een te ontwikkelen beleid gericht op duurzaam stedelijk watergebruik en -beheer: «water in de stad».</p> <p>De Kamer is hierover in april 1999 geïnformeerd. (Brieven DWL/99 149 910 en DWL/99 154 461 resp. 2 en 16 april 1999).</p> <p>Zoals aangegeven in NMP4 is de doelstelling m.b.t. waterverbruik dat de gerealiseerde stabilisering van het verbruik van leidingwater, mede bestemd voor menselijke consumptie, tot 2005 wordt vastgehouden. De max. besparingsdoelstelling zal dus in 2005 worden bereikt. Vanaf 2005 neemt het verbruik per persoon niet toe, maar de bevolkingsgroei brengt een toename van het verbruik van leidingwater met zich mee.</p>
<p>Schoenmakers c.s. Wensen in nadere wetsvoorstellen over modernisering instrumentarium geluidbeleid waarborgen in te bouwen door het opnemen van een landelijke grenswaarde.</p>	<p>Handelingen II 1998–1999 nr. 15 blz. 867 Kamerstuk 26 057, nr. 3</p>	<p>Motie is verwerkt in het wetsvoorstel MIG. In juni 2001 heeft het Kabinet ingestemd met het wetsvoorstel. Advies Raad van State is eind maart ontvangen. Wetsvoorstel wordt overgelaten aan het volgende Kabinet.</p>
<p>Schoenmakers c.s. Inzake decentralisatie Wet geluidhinder zijn zij van mening dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> – bij de betreffende regelgeving de rechtszekerheid van de individuele burger gegarandeerd dient te zijn door een afdwingbaar beroep op de rechter; – tevens een procedure wordt aangegeven wanneer de gemeentelijke overheid en de ter zake bevoegde provinciale overheid in conflict raken. 	<p>Handelingen II 1998–1999 nr. 15 blz. 867 Kamerstuk 26 057, nr. 4</p>	<p>Motie is verwerkt in het wetsvoorstel MIG. In juni 2001 heeft het Kabinet ingestemd met het wetsvoorstel. Advies Raad van State is eind maart ontvangen. Wetsvoorstel wordt overgelaten aan het volgende Kabinet.</p>

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
Udo c.s. Zo spoedig mogelijk overleg met bedrijfsleven over de kosten van de systematiek van certificering en kosten die hiervoor moeten worden gemaakt.	Kamerstukken II 1998–1999 26 200 XI, nr.42 AO Bouwstoffenbesluit	Ter uitvoering van de motie is – in overleg met het betrokken bedrijfsleven – een derde Bedrijfseffectentoets (BET3) uitgevoerd [RIVM, juni 2000]. Conclusie van het onderzoek: voor kleine bedrijven zijn geen grote economische gevolgen te verwachten, met uitzondering van de metselmortelsector. 3 juli 2000 heeft de minister het BET3-rapport naar de Tweede Kamer gestuurd. Daarbij is aangegeven dat voor metselmortel middels een circulaire gedoogbeleid wordt vastgelegd, in afwachting van nader onderzoek. Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van de Evaluatie Bouwstoffenbesluit 2001. Gebleken is dat de economische situatie van de metselmortelsector ongewijzigd is. In het Algemeen Overleg van 11 april 2002 inzake de Tussenrapportage Evaluatie Bouwstoffenbesluit 2001 is de brief van 3 juli 2000 besproken. Daarbij heeft de minister aangegeven dat de tijdelijke vrijstelling voor metselmortel met enige jaren wordt voortgezet (verlenging circulaire).
Feenstra c.s. Verzoeken met spoed dusdanige voorzieningen te treffen dat de aandelen van waterleidingbedrijven in overheidshanden blijven; en het aangekondigde wetsontwerp Waterleidingwet aan de Kamer te zenden.	Kamerstukken II 1999–2000 26 700, nr. 8	Voorstel van wet over overheids-eigendom waterleidingbedrijven is in augustus 2000 naar de Kamer gezonden alsook de uitkomsten van het overleg over wijze van toezicht (juli 2000). Op 11 oktober 2000 is de wet formeel aangekondigd in de Staatscourant. Voorstel van wet is 22 april 2002 (28 339 nr. 1, 2) naar de Tweede Kamer gestuurd.
Van Middelkoop Omdat het Kabinet met de eigenaren van kolencentrales op basis van vrijwilligheid een afspraak wil maken over het vervangen van de inzet van kolen door aardgas, verzoekt hij: 1) om over de voortgang van de besprekingen de Kamer jaarlijks te rapporteren; 2) ingeval van onverhoopt geheel of ten dele afzien van deze maatregel nieuwe voorstellen te doen die garanderen dat de voorgenomen reductie van de emissie van broeikasgassen met 6% binnen de gestelde termijn kan worden verwezenlijkt.	Kamerstukken II 1999–2000 26 603, nr. 24	Dit onderwerp wordt meegenomen in de jaarlijkse rapportage over het klimaatbeleid in het Milieuprogramma. De Kamer is in september 2000 en mei 2001 geïnformeerd over dit onderwerp als onderdeel van de notities over de voortgang van het klimaatbeleid. Aan de motie is uitvoering gegeven d.m.v. het tekenen op 24 april 2002 van het convenant. TK is daarover geïnformeerd en op 11 april 2002 was het onderdeel van het AO klimaatbeleid.

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
Van den Akker Omdat – een generieke ombouw van kolengestookte elektriciteitscentrales op gas nadelig is voor het energetisch rendement – omgebouwde centrales daardoor niet langer kunnen concurreren in een geliberaliseerde Europese elektriciteitsmarkt – dit kan leiden tot import van elektriciteit uit bruin/steenkool gestookte centrales, dan wel uit kernenergie, verzoekt hij om af te zien van een generieke ombouw/overschakeling van kolen op gas en te komen tot vrijwillige afspraken met de energiesector om een substantiële bijdrage te leveren aan het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen met inachtneming van de inspanningen die in het kader van het benchmarking convenant al zullen worden gedaan.	Kamerstukken II 1999–2000 26 603, nr. 9	Aan de motie is uitvoering gegeven d.m.v. het tekenen op 24 april 2002 van het convenant. TK is daarover geïnformeerd en op 11 april 2002 was het onderdeel van het AO klimaatbeleid.
Klein Molekamp c.s. Verzoeken om met de doelgroep gemeenten en provincies energiebesparings-convenanten vast te leggen.	Kamerstukken II 1999–2000 26 603, nr. 8	Aan de motie is uitvoering gegeven doordat op 18 februari 2002 met VNG en IPO een convenant getekend is over intensivering klimaatbeleid. Per 1 maart 2002 is subsidieregeling van kracht geworden.
Klein Molekamp c.s. Verzoeken om met de Europese lidstaten te overleggen over een systeem van verhandelbare emissierechten op Europees vlak en hierover binnen een jaar aan de Kamer te rapporteren.	Kamerstukken II 1999–2000 26 603, nr. 7	Zoals aangegeven in de Uitvoering Klimaatnota II zal het initiatief van de Europese Cie. m.b.t. de ontwikkeling van een Europees systeem van verhandelbaarheid (het Groenboek) worden aangegrepen om invulling te geven aan de motie. Een conceptrichtlijn is in okt. 2001 gepubliceerd. De Europese ontwikkelingen zijn betrokken bij het standpunt van het Kabinet inzake het advies van de Commissie plafonnering CO2-emissies en een vervolgadvis van de SER daarop. Kabinetsstandpunt is medio mei '02 aan de TK aangeboden.
Feenstra/Schreijer-Pierik Verzoeken het Kabinet zich in te spannen voor een voortvarende en gecoördineerde invulling van het biocidebeleid in internationaal verband.	Kamerstukken II 1999–2000 27 161, nr. 6	Beleidsprogramma Biodiversiteit Internationaal is 23 mei 2002 (Kamerstuk 28 450 nr. 1) aan de Tweede Kamer aangeboden. Hierin is gemeld dat Nederland thans een actieve en initiërende rol in de internationale arena op het gebied van biodiversiteit heeft en dat zal continueren. Hiermee is de motie uitgevoerd.

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
Van Ardenne/van der Hoeven c.s. Een versnelde beoordeling en toelating van milieuvriendelijke gewasbeschermingsmiddelen zijn gewenst. Zij verzoeken derhalve om een halfjaarlijkse voortgangsrapportage van de werkzaamheden inzake beoordeling en toelating door het CTB te ontvangen.	Kamerstukken II 1999–2000 27 076, nr. 20	Op 18 juli 2001 heeft de Kamer een brief over de uitvoering van dit amendement ontvangen, waarin de CTB aangeeft minimaal 3x per jaar een voortgangsrapportage te sturen. Daarnaast is er het CTB jaarverslag. Mede op basis hiervan is er een jaarlijkse rapportage over het effect van beleid om toelating van deze middelen te bevorderen.
Feenstra Verzoek aan de regering om zich aan te sluiten bij bezwaren van andere landen tegen lozingen i.h.k.v. het OSPAR verdrag als Sellafield geen progressieve en substantiële reducties in lozingen realiseert.	Kamerstukken II 1999–2000 26 800 XI, nr. 70 2-minutendebat Dodewaard, 31–05–01	Motie is in gewijzigde tekst aangenomen. Gewijzigde zin: overwegende, dat de OSPAR-strategie m.b.t. radioactieve stoffen progressieve en substantiële reducties bij lozingen verlangt, etc. De lozingen van Sellafield worden nog steeds in OSPAR verband gevolgd. Het verzoek om zich aan te sluiten bij bezwaren van andere landen is afhankelijk van de resultaten van de lozingen. Omdat Engeland haar nationaal plan nog niet bij de OSPAR-commissie heeft ingediend is toetsing of Engeland daadwerkelijk voldoet aan de strategie nog niet mogelijk. De motie Feenstra wordt betrokken bij de voorbereiding van de Ministeriele Conferentie OSPAR van 2003.
v.d. Vlies/Meijer Bij EU-onderhandelingen over nationale ammoniak-emissieplafonds voor Nederland strak vasthouden aan 128 kton.	Kamerstukken II 1999–2000, 26 729, nr. 30 AO en VAO voortgang Mestbeleid, 22 en 30 maart 2000	De NEC is in werking getreden per november 2001. Hierin is de verplichting met betrekking tot het plafond van 128 kton opgenomen, waarmee aan deze toezegging gestand is gedaan.
Van den Akker Verzoekt te bevorderen dat er in Europees verband afspraken worden gemaakt voor krachtdadig optreden tegen landen die onder de huidige omstandigheden hun kernafval in Rusland willen opslaan c.q. dumpen.	Kamerstukken II 2000–2001 21 501–08, nr. 133	Voortouw ligt bij BZ. BZ gaat via ambassades na of er landen zijn die het plan hebben om radioactief afval naar Rusland te exporteren. BZ heeft verklaard dat voor zover bekend tot juli 2001 geen enkel land radioactief afval heeft gedumpt in Rusland. Ook daarna zijn noch BZ noch VROM gevallen bekend geworden van afvaldumping. Overigens is de invoer van radioactief afval in Rusland in de Russische wetgeving verboden.
Klein Molekamp c.s. Verzoeken zodanige fiscaalfinanciële maatregelen te treffen dat voor voertuigbrandstoffen waarvan de integrale milieubalans gunstiger is dan die van traditionele brandstoffen, de prijs voor consumenten ervan zodanig aantrekkelijk wordt dat zij tot grootschalig gebruik over gaan.	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 25	Deze motie is uitgevoerd met de accijnskorting op zwavelarme diesel per 1 maart 2001. Voor zwavelarme benzine heeft het Kabinet tijdens de bespreking van het Belastingplan 2002 een besluit genomen over het invoeren van een accijnsverlaging m.i.v. 1 oktober 2002.

Overzicht van de moties		
Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Feenstra c.s. Verzoek om een eenduidige systematiek voor het vaststellen van (basis) milieukwaliteiten (met afwijkingsgronden) t.b.v. de wijziging van de Wet milieubeheer. Overleg hierover met IPO en VNG.</p>	<p>Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 15</p>	<p>Het gestelde in de motie komt aan de orde in de discussienota over de toekomst van de Wet milieubeheer en in het NMP 4 (verzonden 16 juni 2001). Systematiek van (basis)milieukwaliteitseisen is in discussienota over Toekomst Wet Milieubeheer opgenomen onder voorstel 15 over «stroomlijning bevoegdheden toekenning bij decentralisatie». Voorafgaand aan een wetsvoorstel worden in het project MILO (Milieu in de leefomgevingsuitwerking van het NMP4) bestuurlijke afspraken gemaakt tussen het rijk, VNG, IPO, UvW over streefbeelden van de milieukwaliteit in verschillende gebiedstypen. Ook de verdeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden komt daarbij aan de orde. Eind 2003 zijn concept-bestuursafspraken gereed.</p>
<p>Van Middelkoop c.s. Over het verzorgingsbeginsel. Wensen een inventarisatie te ontvangen van de voor dit beginsel relevante wetten en uitvoeringsregels en een formulering van een standpunt ter zake.</p>	<p>Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 14</p>	<p>Dit onderwerp maakt deel uit van de discussienota over de toekomst van de Wet milieubeheer waarover op 14 juni 2001 een debat heeft plaatsgevonden en zal ook deel uitmaken van een wetsvoorstel beginselen Wm. Een brief over de voortgang van de uitvoering van de discussienota is 10 april 2002 aan de Kamer gestuurd.</p>
<p>Feenstra, Udo en Augusteijn-Esser Verzoeken de regering tot het treffen van een passende oplossing voor provincies en gemeenten die ruimtelijke en financiële schade oplopen.</p>	<p>Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 85 VAO Vuurwerk 06/06/0, nr. 74</p>	<p>In brief LMV 2001 111 317 (eind oktober 2001) is de Kamer in kennis gesteld van de wijze waarop de Minister aan deze motie uitvoering heeft gegeven.</p>
<p>Augustijn, Feenstra, Udo Verzoeken de regering de mogelijkheid van ondergrondse opslag van professioneel vuurwerk te onderzoeken en de Kamer daarover nader te berichten.</p>	<p>Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 85 VAO Vuurwerk 06/06/01, nr. 75</p>	<p>In brief LMV 2001 111 317 (eind oktober 2001) is de Kamer in kennis gesteld van de wijze waarop de Minister aan deze motie uitvoering heeft gegeven.</p>
<p>Meijer Verzoekt de regering, samen met de brancheorganisatie(s) en de VNG en het IPO een concreet plan van aanpak op te stellen waardoor de sanering en verplaatsing van vuurwerkinrichtingen daadwerkelijk snel van de grond kan komen, en daarbij het benutten en door vuurwerkbedrijven gezamenlijk exploiteren van voormalige munitiedepots nadrukkelijk te betrekken.</p>	<p>Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 85 VAO Vuurwerk 06/06/01, nr. 76</p>	<p>In brief LMV 2001 111 317 (eind oktober 2001) is de Kamer in kennis gesteld van de wijze waarop de Minister aan deze motie uitvoering heeft gegeven.</p>

Overzicht van de moties		
Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Feenstra, Udo Augusteijn-Esser Verzoeken de regering, binnen het kader van het Vuurwerkbesluit, ten spoedigste:</p> <ul style="list-style-type: none"> – een sluitend systeem voor classificatie en controle voor geïmporteerd vuurwerk op te zetten; – het massa-explosief vuurwerk van de categorie 1.1 en 1.2 van de markt te nemen. 	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI nr. 85 VAO Vuurwerk 06/06/01, nr. 83	In brief LMV 2001 111 317 (eind oktober 2001) is de Kamer in kennis gesteld van de wijze waarop de Minister aan deze motie uitvoering heeft gegeven.
<p>Udo Verzoekt de regering de Kamer binnen twee maanden nader te informeren over</p> <ul style="list-style-type: none"> – het overleg met IPO en VNG inzake uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van het vuurwerkbesluit; – het advies van de brandweer. 	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI nr. 85 VAO Vuurwerk 06/06/01, nr. 84	In brief LMV 2001 111 317 (eind oktober 2001) is de Kamer in kennis gesteld van de wijze waarop de Minister aan deze motie uitvoering heeft gegeven.
<p>Feenstra en Van den Akker Verzoek aan het Kabinet om:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. voor het einde van dit jaar een lijst van stoffen op te stellen die aanleiding geven tot zeer ernstige zorg, uitgaande van de OSPAR-criteria en rekening houdend met het maatschappelijk gebruik (o.a. brandveiligheid) en de eventuele vervangbaarheid van die stoffen; 2. erop toe te zien dat het bedrijfsleven de daarbij passende maatregelen neemt. 	Kamerstukken II 2000–2001 21501–08 nr. 135 AO Soms 13/06/01 en VAO Soms 03/07/01	De motie is afgehandeld met hetgeen in hoofdstuk 4 van de «Voortgangsrapportage Uitvoering SOMS» is geschreven. De Voortgangsrapportage is 21 December 2001 aan de TK aangeboden (VROM-2002–158) en is in de TK besproken op 7 maart 2002.
<p>Bolhuis, v. Wijmen, Augusteijn-Esser, vd.Steenhoven</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. voortzetting van de DNI-berekeningen 2. beschikbaarstelling van voldoende middelen 2. betrokkenheid van CBS en RIVM TK informeren vòòr zomerreces 2002	Handelingen II 2000–2001 27 646 AO Nationaal Duurzaam inkomen 31/10/01 + VAO 06/11/01, nr. 8	<ol style="list-style-type: none"> 1. de berekening van het DNI van 1995 is al verzekerd via reeds opgedragen onderzoek bij IvM (April 2002) 2. begin 2002 wordt met EZ een projectplan opgesteld met als onderdelen: <ul style="list-style-type: none"> – organisatie en financiering van verdere DNI berekeningen opdracht tot specifiek methodologisch onderzoek – samenstelling van de brief aan de Tweede Kamer De Tweede Kamer kan niet voor het zomerreces over deze 4 onderwerpen worden geïnformeerd.
<p>Feenstra, Klein Molekamp, Augusteijn-Esser Het Kabinet wordt verzocht een nieuwe integrale Nota Externe Veiligheid op te stellen.</p>	Kamerstukken II 2001–2002 27 801 NO NMP4 05/11/01, nr. 3	Het Kabinet zal deze nota eind 2003, op basis van een nieuw beoordelingskader voor het omgaan met het groepsrisico en op basis van de resultaten van de aangekondigde ketenstudies, aan de Kamer voorleggen.
<p>Feenstra, Klein Molekamp, Augusteijn-Esser Het Kabinet wordt verzocht voor de nieuwe Kabinetsperiode de mogelijkheden voor internalisering van milieukosten ter realisering van de NMP4-ambities te onderzoeken.</p>	Kamerstukken II 2001–2002 27 801 NO NMP4 05/11/01, nr. 4	De Tweede kamer is om de mogelijkheden voor internalisering van milieukosten ter realisering van de NMP4-ambities te onderzoeken geïnformeerd bij brief van 12 juni 2002 (Kamerstuk 27 801 nr. 18). Daarin wordt tevens gemeld dat onderzoek is uitgevoerd.

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
Klein Molekamp, Feenstra, Augusteijn-Esser, Ten Hoopen Het Kabinet wordt verzocht samen met de mede-overheden een indringende evaluatie op te stellen van de spanningsvelden tussen het ruimtelijk beleid en het externe veiligheidsbeleid in het stedelijk gebied, aan de hand van concrete cases.	Kamerstukken II 2001–2002 27 801 NO NMP4 05/11/01, nr. 5	Hoe aan deze motie uitvoering wordt gegeven is door het Kabinet beschreven in het Kabinetsstandpunt n.a.v het quick scan onderzoek naar de gevolgen van de beleidsvernieuwing externe veiligheid, dat op 19 februari 2002 naar de Kamer is toegestuurd en in april 2002 met de Kamer besproken.
Ten Hoopen De regering wordt verzocht een agenda met milieu-onderwerpen voor overleg binnen de EU op te stellen, en daarbij o.m. de bijdrage van de luchtvaartsector aan de reductie van de CO ₂ -uitstoot te betrekken; de Kamer hierover te rapporteren.	Kamerstukken II 2001–2002 27 801 NO NMP4 05/11/01, nr. 7	De agenda's van de Raden van de Europese ministers, zoals de Milieu- en de Transportraad, worden opgesteld door de lidstaat dat op dat moment voorzitters van de Europese Unie is. Nederland is de tweede helft van 2004 voorzitter. Nederland kan invloed uitoefenen op de agenda van de Raden, door een voorstel voor een zogenaamd «diversiepunt» te doen. CO ₂ reductie, met name emissiehandel, staat regelmatig op de agenda van de Milieuraad, waarover de TK gerapporteerd wordt. Luchtvaartonderwerpen worden in de Transportraad behandeld, waarvoor V&W verantwoordelijk is.
Ten Hoopen, Feenstra, Augusteijn-Esser, Van der Steenhoven De regering wordt verzocht de mogelijkheden en consequenties in beeld te brengen van het vervroegen van de doelstelling 10% duurzame energie naar 2015 dan wel 2010.	Kamerstukken II 2001–2002 27 801 NO NMP4 05/11/01, nr. 8	Hierop is antwoord gegeven bij de bespreking van de begroting van EZ en in het energierapport dat in februari aan de Tweede Kamer is aangeboden. De bezuinigingen op het fiscale pakket zijn met name gericht op het beperken van overstimulering/freerider-effect. Hierdoor kan er op sommige opwekkingsopties van duurzame energie minder winst worden gemaakt, waardoor duurzame energie relatief minder aantrekkelijk wordt. Groene stroom blijft echter concurrerend ten opzichte van grijze stroom. Bovendien wordt met de nieuwe regeling beoogd producenten van duurzame energie meer zekerheid te bieden. De verwachting is daarom dat de doelstellingen voor duurzame energie niet in gevaar komen.
Augusteijn-Esser cs. Plan voor uitvoering van de transities uit NMP4 en regelmatige rapportage daarover aan Kamer.	Kamerstukken II 2001–2002 27 801 NO NMP4 05/11/01, nr. 14	Voortgangsbericht transities is op 16 april 2002 naar de TK gestuurd.

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
Feenstra en Augusteijn-Esser De Europese voorstellen inzake overheidsopdrachten dusdanig bijstellen dat belemmeringen worden weggenomen en stimulansen worden ingebouwd ten gunste van een milieugericht overheids-aanschaffingenbeleid.	Handelingen II 2001–2002 2800 XI, nr. 26 Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	Nederland heeft zijn invloed tijdens de procedure en bij de behandeling van het voorstel voor een nieuwe EU Aanbestedingsrichtlijn in de Interne Markt Raad aangewend om de voorstellen in bedoelde zin bij te laten stellen. Op 28 mei 2002 is de richtlijn door de EU Interne Markt Raad aangenomen, daarin zijn de voorstellen van Nederland verwerkt. Hiermee is de motie uitgevoerd.
Feenstra De minister zal er alles aan doen een wetsvoorstel over publiek eigendom van de drinkwatervoorziening met deze Kamer voor te bereiden en te bespreken.	Handelingen II 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	Wetsvoorstel is tezamen met notitie over tarieftoezicht besproken in MR van 21 december. Voorstel van wet is 22 april 2002 (28 339 nr. 1, 2) naar de Tweede Kamer gestuurd.
Steenhoven cs. Vormgeven dematerialisatie-beleid. De motie vraagt een monitoringsprogramma op te zetten om de route van materiaalstromen door de economie te volgen; voorstellen voor dematerialisatiebeleid en het invullen van producenten-verantwoordelijkheid te ontwikkelen; te onderzoeken of een materialenheffing een geschikt dematerialisatie-instrument is; en de kamer hierover te informeren.	Handelingen II 2001–2002 2800 XI, nr. 29 Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	De motie heeft al bij het opstellen van het NMP4 een belangrijke rol gespeeld. De invulling van de motie, zoals ontwikkeling van indicatoren, het definitief vaststellen van de indicatieve factoren voor de jaren 2030 en 2050, ontwikkelen van een monitoringsstelsel, stimuleren van product/dienst-combinaties is in het geformuleerde beleid in het NMP4 (pagina 125 en 126) opgenomen. Uiterlijk begin 2003 zal een notitie aan de Tweede Kamer worden aangeboden waarin de motie van de heer Van der Steenhoven cs. wordt meegenomen.
Verbugt en Depla Plan van aanpak voor spooreplacements Rotterdam, Venlo, Hengelo/Almelo, Roosendaal, Amersfoort, Maastricht en Sittard.	Handelingen II 2001–2002 2800 XI, nr. 32 Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	Deze motie is meegenomen in het AO van 18–12–2001. De afspraken die tijdens dat AO zijn gemaakt zijn per brief (VROM 020 536) op 4 april 2002 aan de Tweede Kamer gestuurd.
Augusteijn-Esser en Feenstra Aan het Kabinet is verzocht om in overleg met het bedrijfsleven de waarde en inhoud van keurmerken te toetsen en te stroomlijnen door middel van een systeem van benchmarking en de Kamer daarover nader te informeren.	Handelingen II 2001–2002 2800 XI, nr. 36 Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	In opdracht van VROM is in maart 2001 een onderzoeksrapport verschenen over keurmerken met een brede milieu-invalshoek (ook sociale aspecten en dierenwelzijn) die in de winkels in Nederland op producten te vinden zijn. Geconstateerd is dat er sprake is van een verwarrende situatie voor de consument vanwege het grote aantal beeld- en keurmerken en merklogo's die een keurmerk suggereren. De SER is om advies gevraagd. Dit zal begin 2003 verschijnen. Naar aanleiding van het advies van de SER zullen nadere stappen bepaald worden, waarna de Tweede Kamer begin 2003 geïnformeerd zal worden.

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
Amendement Feenstra, Klein Molekamp en Augusteijn-Esser Burgers zullen meer worden betrokken bij het vormgeven van het milieubeleid. Daartoe zal een meerjarig stimuleringsprogramma burger en milieubeleid worden opgezet startend met 4 mln. euro in 2002. Bij de opzet van het programma zullen burgers actief worden betrokken.	Handelingen II 2001–2002 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	Een voorstel voor de invulling van het programma in 2002 is aan de staatssecretaris voorgelegd. Een deel van de gelden (1 mln euro) wordt als subsidie-tender als module in de bestaande SMOM ingezet t.b.v. maatschappelijke organisaties. De budget-publicatie zal in augustus in de Staatscourant geplaatst worden.
Schoenmakers Verzoekt bij een derde convenant verpakkingen gebruik te maken van een onafhankelijke, eenduidige en transparante monitoring en indien op basis van die monitoringsresultaten blijkt dat het bedrijfsleven geen afname van tenminste tweederde van alle blikjes en flesjes in het zwerfafval heeft bereikt (ijkpunt september 2001) per 1 januari 2004 een retourpremie op blikjes en flesjes in te voeren.	Handelingen II 2001–2002, nr. 39 blz. 2918–2922 2800-XI nr. 40 AO Zwerfafval en verpakkingen 20/12/01	Het ontwerp-Convenant Verpakkingen III, waarvan het deelconvenant Zwerfafval deel uitmaakt is 17 juni 2002 aan de Tweede Kamer aangeboden. Daarbij is aangegeven dat de motie Schoenmakers wordt uitgevoerd.
Feenstra: Verzoekt binnen de genoemde prioritering (6 ^e EU kaderprogramma en Genomics) te voorzien in de verdere opbouw van fundamentele kennis van ecologische systemen.	Handelingen II 2001–2002, nr. 44 (27 428, 27 543) blz. 3179–3202 NO met tijdelijke kamercie. voor Biotechnologie en plenaire behandeling 21, 28, 30/01/02, nr. 14	De aan het 6 ^e EU kader programma verbonden voorwaarden zijn reeds vastgesteld. Op raads werkgroepniveau is afgelopen periode in de EU gesproken over de prioritering van verschillende onderdelen van het kaderprogramma. In de Nederlandse inbreng is aangedrongen op hogere prioritering van die onderdelen die over ecologie gaan. De brief die in eerste instantie gepland was, bleek in dit stadium niet zinvol. Daarom is gekozen voor inbreng via het Nederlands standpunt bij de EU Raadswerkgroep. De bedoeling is de Kamer over de uitvoering te informeren in de eerste VROM motie verzamelbrief in november 2002. Met betrekking tot het Genomics programma is in de Kabinetsreactie op het strategisch plan van het regieorgaan opgenomen dat extra aandacht besteed moet worden aan de invulling van het thema functioneren van ecosystemen gericht op duurzame milieuveilige en gezonde plantaardige en dierlijke producten.

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
Udo Verzoekt bij verandering van beleid voor vergunningverlening de TK en aanvrager hierover tijdig en adequaat te informeren én een zo groot mogelijk mate van transparantie te bevorderen, waar het betreft om het al dan niet afgeven van een vergunning en onder welke aanvullende voorwaarden.	Handelingen II 2001–2002, nr. 44 (27 428, 27 543) blz. 3179–3202 NO met tijdelijke kamercie. voor Biotechnologie en plenaire behandeling 21, 28, 30/01/02, nr. 15	Het vergunningenbeleid zal gedetailleerder kenbaar gemaakt worden via de bioveiligheid internetpagina's van de beleidsafdeling (SAS/SNB) en het uitvoeringsbureau Bureau GGO. Daarbij zal een aparte pagina gecreëerd worden voor het informeren over wijzigingen in het beleid. De aanvragers en vergunninghouders zullen gericht worden geïnformeerd over de wijzigingen. De bedoeling is de kamer over de uitvoering te informeren in de eerste VROM motie verzamelbrief, verwachte verzending in november 2002.
Ross-van Dorp Verzoekt de regering een integraal toetsingskader voor biotechnologische ontwikkelingen op te stellen	Handelingen II 2001–2002, nr. 44 (27 428, 27 543) blz. 3179–3202 NO met tijdelijke kamercie. voor Biotechnologie en plenaire behandeling 21, 28, 30/01/02, nr. 18	In een integraal kader worden de overwegingen beschreven die bij de beoordeling van biotechnologische ontwikkelingen een rol spelen. Daarmee wordt expliciet gemaakt hoe de overheid omgaat met nieuwe biotechnologische ontwikkelingen die ethische implicaties kunnen hebben. De planning is om de kamer over de uitvoering te informeren in de eerste VROM motie verzamelbrief, verwachte verzending in november 2002.
Dittrich Verzoekt de regering te stimuleren dat de bestaande adviesorganen (COGEM, CBD, CCMO, CVNV) met behoud van hun specifieke taken en deskundigheid de werkzaamheden zodanig op elkaar zullen afstemmen dat genoemde overlap wordt voorkomen. (gecombineerd met 25)	Handelingen II 2001–2002, nr. 44 (27 428, 27 543) blz. 3179–3202 NO met tijdelijke kamercie. voor Biotechnologie en plenaire behandeling 21, 28, 30/01/02, nr. 21	Het overzicht van de samenstelling en het takenpakket van de bestaande adviesorganen is in beeld gebracht. Daaruit blijkt dat er geen sprake is van significante personele dan wel taakoverlap. De planning is om de kamer over de uitvoering te informeren in de eerste VROM motie verzamelbrief, verwachte verzending in november 2002.
Poppe Verzoekt een overzicht op te stellen van de (overlap van) taken en personele bezetting van deze adviesorganen (COGEM, CBD, CCMO, CVNV, WRR, GR, RVZ, STG en RGO).	Handelingen II 2001–2002, nr. 44 (27 428, 27 543) blz. 3179–3202 NO met tijdelijke kamercie. voor Biotechnologie en plenaire behandeling 21, 28, 30/01/02, nr. 25	Het overzicht van de samenstelling en het takenpakket van de bestaande adviesorganen is in beeld gebracht. Er is geen sprake van overlap in taken. Het con???? De planning is om de kamer over de uitvoering te informeren in de eerste VROM motie verzamelbrief, verwachte verzending in november 2002.

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
Van Middelkoop en Crone Betreffende het in beginsel alleen gebruik maken van JI en niet opkopen van emissieoverschotten van Annex I-landen die zich in transitie bevinden.	Kamerstukken II 2001–2002 27 089 AO Kyoto Protocol 28/02/02, nr. 11	In het antwoord, onderdeel 4, van 10 april 2002 op de kamervragen gesteld door het lid Klein Molekamp op 20 maart 2002 over het nationaal klimaatplan in België is aangegeven hoe de motie wordt uitgevoerd (Tweede Kamer, 2001–2002, Aanhangsel 2077–2078). Tijdens het algemeen overleg over klimaatbeleid van 11 april 2002 heeft de minister van Economische Zaken het Kabinetsbeleid verduidelijkt met betrekking tot de samenwerking met Rusland.

B. OVERZICHT VAN DE TOEZEGGINGEN MILIEUBEHEER

B. Overzicht van de toezeggingen

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Modernisering Instrumentarium Geluidhinderbeleid (MIG) Of er in het wetsvoorstel MIG rekening wordt gehouden met de andere vorm van decentralisatie Stad en Milieu i.h.k.v. de experimentenwet	Handelingen II 1998/1999, 26 057, nr. 15 blz. 11 A.O. 05-10-1998 Plenair 15-10-1998	Wordt meegenomen in het wetsvoorstel MIG. Het Kabinet heeft ingestemd met het wetsvoorstel MIG. Advies Raad van State is eind maart ontvangen. Het wetsvoorstel MIG wordt overgelaten aan het volgende Kabinet.
Chloorketenstudie en ontwerpbesluit textiel-reinigingsbedrijven De onderzoeksresultaten inzake chloormicro's zullen op deelterreinen zo mogelijk tussentijds aan de Kamer worden gezonden. T.a.v. de PVC-problematiek zal de mogelijkheid van een heffing worden gezien door de commissie voor de vergoeding van de belastingen.	Kamerstukken II 1999–2000 26 800 XI, nr. 5 AO d.d. 15–09–99	In de zomer van 2000 is de eerste verkennende fase van de studie afgerond. Hoofdonderzoek is gestart in september 2000. Tussenrapportage zal in het derde kwartaal 2002 naar de Kamer worden gezonden. De werkgroep van het fiscale stelsel II heeft een rapport uitgebracht aan staatssecretaris Bos. VROM is bezig met een rapport weekmakers, dat in het derde kwartaal van 2002 uitkomt.

B. Overzicht van de toezeggingen

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Verhandelbare emissies De Kamer zal een eerste notitie ontvangen over de eventuele wijziging van de Wet milieubeheer.	Kamerstukken II 1999–2000 26 578, nr. 2 AO d.d.16–09–99	De discussienota «Met recht verantwoordelijk» is op 3 april 2001 naar de Kamer gezonden. In verband met discussie met EC over NOx-emissiehandel in relatie tot IPPC-richtlijn zal voor korte termijn de emissiehandel zo goed mogelijk binnen de bestaande wet- en regelgeving geïntegreerd worden. De discussienota stelt voor om in de Wet milieubeheer (Wm) een basis te creëren voor het toepassen van systemen van verhandelbare emissies. Ter uitvoering van dit voorstel is in december 2001 gestart met de voorbereiding van een voorontwerp van een nieuw hoofdstuk voor emissiehandel in de Wm. Een eerste concept van het voorontwerp is in het begin van het 2 ^e kwartaal van 2002 afgerond. Dit voorstel zal in samenhang met de andere voorstellen die betrekking hebben op hoofdstuk 8 van de Wet milieubeheer worden uitgewerkt in een ontwerp-wetsvoorstel dat mei/juni 2003 naar de Tweede Kamer zal worden gestuurd.
Herziening Waterleidingwet In het wetsontwerp zal een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen eigenlijke en oneigenlijke activiteiten.	Kamerstukken II 1999–2000, 25 869, nr. 5 A.O. d.d. 14–10–99	Het wetsvoorstel inzake het waarborgen van het overheids-eigendom is in april 2002 aan de Tweede Kamer aangeboden (Tweede Kamer, 2001–2002, 228 339, nrs. 1–2) Het vastleggen van kerntaken en overige activiteiten wordt meegenomen bij de algehele herziening van de Waterleidingwet, mede in afwachting van de besluitvorming omtrent de discussie over de Wet markt en overheid.

B. Overzicht van de toezeggingen

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Bodemsanering gasfabrieksterreinen In de begrotingsstukken zal een overzicht van de voortgang m.b.t. de nieuwe aanpak worden opgenomen.	Kamerstukken II 1999–2000, 25 411 en 26 590 nr. 8 A.O. 20–01–2000	Op 20 december 1999 is een intentieverklaring ter zake getekend door de ministers van VROM, EZ en het IPO en de VNG over het maken van een programma voor de aanpak van bodemsanering op de voormalige gasfabrieksterreinen. Kern van de aanpak is: 1) functiegericht saneren, 2) dynamisch maken van de locaties en 3) een financiële programatische verdeelsleutel, waarbij de rijksoverheid 1/3 van de kosten voor haar rekening neemt. De vertegenwoordigers van de provincies alsmede van Rotterdam en Amsterdam stellen genoemde programma's op. IPO heeft een werkgroep en een stuurgroep ingesteld om genoemd proces te faciliteren. De voorzitter van de stuurgroep rapporteert periodiek over de voortgang in de opstelling van de programma's en de uitvoering daarvan. Deze voortgangrapportages worden door de minister aan de kamer aangeboden. De voortgangsrapportage over 2001 is in juli 2002 aangeboden.

B. Overzicht van de toezeggingen

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Wettelijk kader functiegericht saneren De kamer zal schriftelijk bericht ontvangen over het besluit om o.a. het uitgangspunt van het functiegericht saneren op te nemen in de Wet bodembescherming of om een en ander vast te leggen in een AMvB met voorhangprocedure.	Kamerstukken II 1999–2000 25 411 en 26 590, nr. 8 A.O. 20–01–2000	Over het wettelijke kader voor functiegericht saneren kan op dit moment het volgende worden gezegd: het voornemen is het functiegericht saneren in de Wet bodembescherming op te nemen, i.p.v. de huidige multifunctionele saneringsdoelstelling (art. 38). Daarnaast zal bij AMvB (met voorhangprocedure) een nadere uitwerking worden gegeven aan deze doelstelling. De besluitvorming van het bevoegd gezag zal dus binnen deze wettelijke kaders moeten plaatsvinden. Inwerkingtreding is voorzien in 2004. Als tijdelijke maatregel is een concept AMvB opgesteld op basis van art. 38, derde lid, op grond waarvan bijzondere omstandigheden kunnen worden aangewezen om niet multifunctioneel te saneren maar maatregelen te treffen die leiden tot isoleren en beheersen van de verontreiniging, alsmede het controleren van de effecten daarvan. Deze AMvB is in april 2001 naar de Raad van State gezonden. Op 29 mei 2001 is een positief advies ontvangen van de Raad van State. Bij de AMvB hoort een ministeriële regeling (de regeling locatiespecifieke omstandigheden). De AMvB en regeling zijn in Staatsblad 23 April 2002, 192 gepubliceerd.
Kerncentrale Borssele De Kamer zal het resultaat van het aangekondigde overleg met Borssele uiteraard worden meegedeeld.	Handelingen II 1999–2000, nr. 82 blz. 5283	In antwoord op de schriftelijke vragen van mevrouw Vos d.d. 7 maart 2001 aan EZ en VROM is aan de Kamer de stand van zaken m.b.t. de sluiting van Borssele meegedeeld. Het Strategisch Akkoord stelt: «Gegeven de Kyoto-verplichting is het niet zinvol de kerncentrale te Borssele voortijdig te sluiten. Het Kabinet dient met de producent/eigenaar in overleg te treden over het openhouden van de centrale in relatie tot de economische en veilige levensduur en hier afspraken over te maken».
Handhaving milieuwetgeving De Kamer zal nog voor de begrotingsbehandeling een afzonderlijke brief over het convenant verpakkingen ontvangen.	Kamerstukken II 1999–2000, 22 343, nr. 48 Blz. 11 A.O. 15–06–2000	De Tweede Kamer is op 8 april 2001 (SAS 2002 028 835) geïnformeerd over de hoofdlijnen van het Convenant Verpakkingen III. 17 juni 2002 is het ontwerp-Convenant Verpakkingen III aangeboden aan de Tweede Kamer.

B. Overzicht van de toezeggingen

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Derde Merwedehaven Er worden na afronding van het gezondheidsrisico-onderzoek zonder voorafgaand overleg met de Kamer geen beslissingen genomen t.a.v. de stortplaats Derde Merwedehaven.	Kamerstukken II 1999–2000 26 800 XI, nr. 64 Pag. 6 AO Derde Merwedehaven. 04–04–2000	Bevoegd gezag heeft concept-vergunning opgesteld en zal op korte termijn besluiten of de ontwerp vergunning wordt vastgesteld. In december 2002 zal ontwerp vergunning ter visie worden gelegd. De TK is geïnformeerd over de stand van zaken via de zomer- en winterbrieven van de IMH.
Verwijdering afvalstoffen De Kamer zal het ontwerp van iedere maatregel van bestuur worden aangeboden, tegelijkertijd met de voorpublicatie in de Staatscourant. Dat geldt ook voor het ontwerp landelijk afvalbeheersplan in 2001.	Handelingen II 2000–2001, nr. 7, blz. 376 Overleg 03–10–00	De AMvB's en het voorontwerp LAP zijn eind juni 2001 naar de TK gestuurd. In juli 2001 is e.e.a. met de TK in een AO besproken. Het ontwerp LAP is vastgesteld en in de inspraak gebracht. Eind juli is het in de Ministerraad vastgesteld. Het definitieve LAP is in augustus 2002 naar de TK gezonden. AMvB's begin 2003 naar het Parlement.
Verwijdering afvalstoffen Medio 2001 zal de Kamer het geactualiseerde rapport over het functioneren van de afvalmarkt worden toegezonden.	Handelingen II 2000–2001, nr. 7, blz. 377 Overleg 03–10–00	Rapportage is bij brief van 24 oktober 2001 (SAS 2001114999) verzonden.
Verwijdering afvalstoffen De Kamer zal een cijfermatige schatting v.w.b. de verbrandingscapaciteit op langere termijn ontvangen rond het uitbrengen van het eerste landelijke afvalbeheersplan.	Handelingen II 2000–2001, nr. 7, blz. 383 Overleg 03–10–00	De getallen zijn opgenomen in het ontwerp LAP.
Begrotingsbehandeling 2001 Eind eerste kwartaal 2001 zal de Kamer de uitkomsten van het overleg met Minister Zalm over de berekeningswijze extra milieudruk worden meege-deeld.	Handelingen II 2000–2001, nr. 15, blz. 1047	De kamer is geïnformeerd per brief van 8 oktober 2001.
Begrotingsbehandeling 2001 Er zal aan de SER om advies gevraagd worden over sanering van milieukeuren.	Handelingen II 2000–2001, nr. 15, blz. 1093	Er is een overzichtsrapport beschikbaar gekomen, waarin de omvang van de wildgroei van milieuetiketten in kaart is gebracht. Een advies-aanvraag is thans in voorbereiding. Dit advies zal begin 2003 verschijnen.
Milieuraad De problemen bij hergebruik van afval binnen de nationale grenzen zullen worden betrokken bij de behandeling van regiogrenzen in het afvalbeleid. Ook zal er in de Raad gepleit worden voor een systeem van verwijderingsbijdragen.	Kamerstukken II 2000–2001 21 501–08. 22 112, nr. 124 blz. 6 AO 12–12–00	In maart 2001 is door Nederland een onderzoek afgerond naar de standpunten van de lidstaten inzake de invoering van minimum-standaarden voor de verwerking en hergebruik van afval. Het systeem van de verwijderingsbijdrage begint verder door te dringen in de EU-regelgeving. Juni '01 heeft de Milieuraad een gemeenschappelijk standpunt ingenomen t.a.v. de wit- en bruingoed richtlijn (verwijderingsbijdrage).

B. Overzicht van de toezeggingen		
Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Strafrechtelijk onderzoek door SCG De Kamer zal een reactie in mei 2001 ontvangen over:</p> <ul style="list-style-type: none"> – het bestuurlijk verhaal n.a.v. het uitkomen van het rapport Ringeling; – een commentaar op het rapport Heldring, en – de uitkomsten inzake de tussentijdse evaluatie van het SCG over de periode 1999–2000. 	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 53 blz. 9 A.O. 24–01–01	Minister heeft TK op 19–02–02 geïnformeerd over zijn reactie op Rapport Ringeling waarin aan de toezeggingen gestand is gedaan.
<p>Glastuinbouw Toezenden van de wederzijdse briefwisseling over prioriteitsstelling onderzoek chemische bestrijdingsmiddelen tussen het CTB enerzijds en VROM en LNV anderzijds.</p>	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XIV, nr. 82 blz. 8 A.O. 20–02–2001	Op 30/07/01 (briefnr. BWL/200 107 7601) is de briefwisseling met het CTB in afschrift aan de Kamer gezonden. Hiermee is aan de toezegging gestand gedaan.
<p>Glastuinbouw De minister heeft zich positief uitgelaten over de voorstellen van LTO en VNG om de voorschriften betreffende het verminderen van lichthinder aan te scherpen.</p>	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XIV, nr. 82 blz. 7 A.O. 20–02–2001	De voorstellen van LTO en VNG zijn verwerkt in het conceptbesluit glastuinbouw, dat op 01–03–02 (briefnr. MJZ 2002 019 978) aan de Tweede Kamer is verzonden. Hiermee is de toezegging gestand gedaan.
<p>Glastuinbouw De minister neemt het advies van Actal betreffende de administratieve lasten over.</p>	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XIV, nr. 82 blz. 8 A.O. 20–02–2001	Het advies is verwerkt in het conceptbesluit glastuinbouw, dat op 01–03–02 (briefnr. MJZ 2002019978) aan de Tweede Kamer is verzonden. Hiermee is de toezegging gestand gedaan.
<p>Besluit Luchtkwaliteit Quick-scan Europese milieuregelgeving.</p>	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 156 Pag. 8 AO ontwerpbesluit luchtkwaliteit 14–02–2001	Besluit Luchtkwaliteit is per 19–07–2001 in werking getreden. Deel TK heeft per brief te kennen gegeven geen genoegen te nemen met besluit en wil wetgeving op dit terrein. Er is toegezegd dat een wetsvoorstel opgesteld zal worden. Er wordt gewerkt aan een intrekking AMvB en een ministeriële regeling, ter vervanging van het besluit luchtkwaliteit.
In overleg met V&W laten onderzoeken of de bedragen die in het MIT staan, de aan- en inpassingsaspecten zijn opgenomen die voortvloeien uit dit soort richtlijnen.	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 56 Pag. 9 AO ontwerpbesluit luchtkwaliteit 14–02–2001	Bij behandeling MIT in nov. 2000 is door Deijsselbloem een motie met zelfde strekking ingediend. Min. V&W heeft in een brief d.d. 01 mei 2002 aan de TK aangekondigd dat er een update van knelpunten zal worden uitgevoerd.
<p>Milieuschadelijke subsidies De minister zal, wellicht met steun van een aantal collega's uit andere landen, in een brief aan de commissie erop aandringen dat de Europese subsidies ook worden meegenomen.</p>	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 44 Pag. 4 AO Milieuschadelijke subsidies. 01–02–2001	Eind 2001 heeft de minister een brief aan de Europese Cie gestuurd om Europese subsidies mee te nemen.

B. Overzicht van de toezeggingen

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
De minister zal voor diverse sectoren methodologisch onderzoek laten doen naar milieueffecten van indirecte subsidies.	Kamerstukken II 2000–2001, 27 400 XI, nr. 44, blz. 4 AO Milieuschadelijke subsidies 01–02–2001	De toezegging betreft het voorstel om de mogelijke milieuschadelijke impact van overheidsbeleid met financiële gevolgen op de sectoren energie, mobiliteit, landbouw en toerisme te onderzoeken. Methodologisch onderzoek naar mogelijk nadelige milieueffecten van subsidies ten behoeve van de sectoren landbouw, toerisme, transport en energie is gestart. De resultaten van het onderzoek worden in het najaar 2002 verwacht en zullen dan naar de Tweede Kamer worden gezonden.
Rioleringen De minister wil de mogelijkheid van een volledige nutsvoorziening die geheel dekkend is voor een gebied bekijken, maar dat vereist een ander systeem dan waarvoor tot nu toe gekozen is. De minister wil een vervolgbrief schrijven waarin op alle aspecten, technische, maar bijv. ook op gewekte verwachtingen, moet worden ingegaan.	Kamerstukken II 2000–2001 19 826, nr. 22 Pag. 5 AO Rioleringen 30–11–2000	Mede namens de minister van BZK, de staatssecretaris van Financiën en de staatssecretaris van V&W is door de minister bij brief BWL\200 200 4864 van 4 maart 2002 de «Notitie afvalwater buitengebied» aan de Tweede Kamer aangeboden. Het in deze notitie geschetste beleid zal tot aanpassingen leiden van het bestaande wettelijke kader. Voor de korte termijn wordt gestreefd naar een synchronisatie van de op de Wn en de Wvo gebaseerde besluiten en op de wat langere termijn naar een verankering van de verbreding van de gemeentelijke zorgplicht in de Wm.
Vuurwerkbesluit De lijst met gevaarlijke stoffen zal in het kader van een tussenrapportage voor het einde van het jaar beschikbaar zijn.	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI nr. 85 blz. 5385–5394 AO vuurwerkbesluit 29/05/01	De zogenaamde Default lijst is opgesteld door V&W. De Tweede Kamer is hierover geïnformeerd bij brief d.d. 15 april 2002 (kamernr. 27 157 nr. 48).
Vuurwerkbesluit De minister zal zelf met de brandweer gaan praten of deze het met de genoemde veiligheidsafstanden betreffende consumentenvuurwerk eens is. Binnen twee maanden komt de minister met een reactie naar de TK.	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI nr. 85 VAO Vuurwerk 06/06/01	16 augustus heeft de Minister met de brandweer gesproken. 23 september is advies ontvangen van de brandweer: tot 10 000 kilo afstand van 8 m. In ontwerp vuurwerkbesluit in september is dit aan TK gemeld. Op 1 maart 2002 is het nieuwe Vuurwerkbesluit in werking getreden.
Verpakkingen Onderzoek naar hygiënische aspecten van statiegeldsystemen, in het bijzonder voor drankkartons en blik.	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI nr. 86 AO Verpakkingen 30/05/01	Naar verwachting medio juli 2002 afgerond; met de publicatie van het ontwerp-Besluit beheer verpakkingen is deze toezegging gestand gedaan.
Verpakkingen Eventuele financiële middelen van de overheid voor glasrecycling.	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI nr. 86 AO Verpakkingen 30/05/01	Deze toezegging is gestand gedaan met de toezending aan de Tweede Kamer op 17 juni 2002 van het Ontwerp Convenant Verpakking III.

B. Overzicht van de toezeggingen		
Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Verpakkingen Opnieuw spreken met het bedrijfsleven over convenant.	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI nr. 86 AO Verpakkingen 30/05/01	Per 30 mei 2002 hebben de partijen overeenstemming bereikt over een nieuw convenant, hiermee is aan de toezegging gestand gedaan.
Verpakkingen De Kamer wordt op de hoogte gehouden van de voortgang.	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI nr. 86 AO Verpakkingen 30/05/01	De Tweede Kamer is bij brief op 8 april 2002 (SAS 2002 028 835) geïnformeerd.
Milieuraad Informatie over welke landen die het Verdrag van Aarhus hebben onderschreven, nu wel moeite hebben met de ontwerp-richtlijn Toegang tot Milieu-informatie.	Kamerstukken II, 2000–2001, 21 501–08 nr. 135 AO Europaoverleg Milieuraad 06/06/01	Deze informatie is in het verslag van de Milieuraad opgenomen.
Milieuraad De TK zal op de hoogte worden gehouden van het overleg over de ontwerp-richtlijn elektronisch afval.	Kamerstukken II, 2000–2001, 21 501–08 nr. 135 AO Europaoverleg Milieuraad 06/06/01	De ontwerp-richtlijn elektronisch afval is in conciliatieprocedure bij de EU. Verwachting is 4 ^e kwartaal vaststelling.
Milieuraad Los van bovengenoemde toezegging zal de TK op de hoogte worden gehouden van de overwegingen van de Minister n.a.v. de NMA-uitspraak. Daarbij zal het verschil met de verwijderingsbijdrage voor auto's worden meegenomen.	Kamerstukken II, 2000–2001, 21 501–08 nr. 135 AO Europaoverleg Milieuraad 06/06/01	NMA heeft nog geen beslissing op bezwaar genomen. De bezwaarprocedure bij de NMA loopt nog. De Richtlijn WEEE is in de Milieuraad behandeld (en doorloopt nu de conciliatieprocedure).
Milieuraad Toezending informatie over uitlating lid van de Commissie over rol van kernenergie in het duurzame energiebeleid.	Kamerstukken II, 2000–2001, 21 501–08 nr. 135 AO Europaoverleg Milieuraad 06/06/01	Deze informatie is in het verslag van de Milieuraad opgenomen.
Soms De Kamer informeren over de beslissing t.a.v. broomhoudende vlamvertragers, waarbij tevens een reactie op de Greenpeace-onderzoeken inzake deze stoffen.	Handelingen II, 2000–2001, 21 501–08 nr. 135 AO Soms 13/6 en VAO Soms 3/7	De Tweede Kamer is bij brief van 2 juli 2001 (SAS 200 104 8541) hierover geïnformeerd.
Soms De tekst van het Witboek aan de Kamer doen toekomen, daarbij aangeven welke verschillen met SOMS zijn overbrugd.	Handelingen II, 2000–2001, 21 501–08 nr. 135 AO Soms 13/6 en VAO Soms 3/7	Het Witboek is al eerder aan de Kamer gezonden. In de Raadsconclusies, die in de Milieuraad van 7 en 8 juni jl. zijn vastgesteld en die richtinggevend zijn voor de verdere uitwerking van het nieuwe Europese stoffenbeleid, zijn belangrijke elementen van SOMS opgenomen. De Kamer zal via de gebruikelijke route van verslaglegging worden geïnformeerd over de Nederlandse inzet en resultaten op dit punt in de Milieuraad.
Soms Tussenrapportage over het uitvoeringsprogramma aan de Kamer aanbieden, met daarin de uitwerking van de SOMS-matrix in termen van criteria en de ontwikkelde ideeën over de kennisinfrastructuur die i.h.k.v. NU-SOMS noodzakelijk is.	Handelingen II, 2000–2001, 21 501–08 nr. 135 AO Soms 13/6 en VAO Soms 3/7	Een tussenrapportage is op 14 december 2001 (SAS 200114226) aan de Tweede Kamer verstuurd.

B. Overzicht van de toezeggingen		
Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Wet wijziging milieubeheer Minister zegt toe snel aan de slag te gaan met de milieuregelgeving en daarbij de opmerkingen van de TK te betrekken.	Handelingen II, 2001–2002, nr. 87, blz. 5457–5457 Wet wijziging milieubeheer 14/06/01	Een brief over de voortgang van de uitvoering van de Discussienota en het Wetgevingsprogramma is in april 2002 aan de Kamer gestuurd. Vervolgens zijn de uitgangspunten nader uitgewerkt in de brief van 16 april 2002 aan de Tweede Kamer (TK 2001/02, 27 664 nr. 5).
Wijziging wet milieubeheer Het voornemen van de Minister t.a.v. opzet van de wetswijziging van de Wet milieubeheer zal binnen afzienbare tijd aan de TK worden gezonden.	Handelingen II, 2001–2002 nr. 102 blz. 6326–6329 AO Wijziging wet milieubeheer 13/09/01	Een brief over de voortgang van de uitvoering van de Discussienota en het Wetgevingsprogramma is in april 2002 aan de Kamer gestuurd.
Wijziging wet milieubeheer De Minister hoopt voor eind 2001 met brief te komen met informatie over project regionale milieudiensten.	Handelingen II, 2001–2002 nr. 102 blz. 6326–6329 AO Wijziging wet milieubeheer 13/09/01	Een brief over de voortgang van de uitvoering van de Discussienota en het Wetgevingsprogramma is in april 2002 aan de Kamer gestuurd.
Wijziging wet milieubeheer De Minister zal TK over enige tijd nader informeren over experiment handhaafbaarheidstoets.	Handelingen II, 2001–2002 nr. 102 blz. 6326–6329 AO Wijziging wet milieubeheer 13/09/01	Een brief over de voortgang van de uitvoering van de Discussienota en het Wetgevingsprogramma is in april 2002 aan de Kamer gestuurd.
Wijziging wet milieubeheer De Minister hoopt binnen afzienbare tijd uitgangspuntennotitie over milieuschaderegeling aan TK voor te leggen.	Handelingen II, 2001–2002 nr. 102 blz. 6326–6329 AO Wijziging wet milieubeheer 13/09/01	Een brief over de voortgang van de uitvoering van de Discussienota en het Wetgevingsprogramma is in april 2002 aan de Kamer gestuurd.
Wijziging wet milieubeheer Bij opstelling wijziging Besluit Risico Zware Ongevallen (BRZO) zal tevens worden gezien of bevoegdhedenverdeling t.a.v. kleine gemeenten niet moet worden heroverwogen (belang volksgezondheid/veiligheid).	Handelingen II, 2001–2002 nr. 102 blz. 6326–6329 AO Wijziging wet milieubeheer 13/09/01	Op 10 dec 2001 is het voorstel tot wijziging van de Europese Commissie tot herziening van de Seveso II-richtlijn door de Europese Commissie bekend gemaakt. Zodra dit voorstel is vastgesteld, zal het worden geïmplementeerd in de Nederlandse regelgeving door middel van aanpassing van het BZRO 1999.
Biocidenrichtlijn Uitvoeren juridische analyse n.a.v. amendement (Amendement tot opschorting van de nationale beoordeling van biociden tot het moment dat een stof op een van de bijlagen bij de richtlijn wordt geplaatst (van Ardenne (CDA) , Udo (VVD), en Feenstra (PvdA)	Handelingen II, 2001–2002 nr. 4, blz. 183–195 27 085 biocidenrichtlijn 25/09/01	Aan deze toezegging is gestand gedaan bij brief aan TK over juridische toetsing (Kamerstuk 2001–2002 27 085, nr. 8), brief aan RvS en nader rapport amendement v. Ardenne, Udo, Feenstra (kamerstuk 27 085 nr. 11 resp. 27 085 nr. B).
Biocidenrichtlijn Bezien of capaciteit bij het CTB vergroot moet worden, mede gelet op de herprioritering.	Handelingen II, 2001–2002 nr. 4, blz. 183–195 27 085 biocidenrichtlijn 25/09/01	Zou tijdens de begroting besproken worden. Tweede Kamer is daar tijdens de begrotingsbehandeling niet op teruggekomen.
Biocidenrichtlijn TK op de hoogte brengen van de uitkomsten van de notificatie van het importverbod met koper verduurzaamd hout (Poppe).	Handelingen II, 2001–2002 nr. 4, blz. 183–195 27 085 biocidenrichtlijn 25/09/01	De TK zal op de hoogte gebracht worden over de uitkomsten van de notificatie van het importverbod met koper verduurzaamd hout in het 3 ^e kwartaal 2002.

B. Overzicht van de toezeggingen		
Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Biocidenrichtlijn TK op de hoogte brengen van de uitkomsten van onderzoek m.b.t. verwerking van afvalhout (Poppe).	Handelingen II, 2001–2002 nr. 4, blz. 183–195 27 085 biocidenrichtlijn 25/09/01	De Tweede Kamer is per brief van 1 feb. 2000 (MBA/200 000 7215) geïnformeerd over het rapport CCA-hout duurzaam verwijderd. Dit is een onderzoek naar de huidige en toekomstige verwijderingsstructuur en risico's voor mens en milieu.
Biocidenrichtlijn Nader doorpraten over mogelijkheden om producten die bewerkt zijn met in NL verboden bestrijdingsmiddelen te kunnen verbieden.	Handelingen II, 2001–2002 nr. 4, blz. 183–195 27 085 biocidenrichtlijn 25/09/01	Minister heeft gezegd dat mogelijk in het kader van Zicht op gezonde teelt daar over doorgepraat kan worden. Niet aan de orde gesteld tijdens ZOGT.
Beheer autowrakken Overleg met de sector om realistische datum tussen 1–1-05 en 1-1-07 vast te stellen waarop 95% nuttige toepassing moet zijn bereikt.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 8 AO Ontwerpbesluit beheer autowrakken 26/09/01	Het Besluit beheer autowrakken is 2 juli in werking getreden, waarin deze datum is opgenomen.
Beheer autowrakken Minister zal de Kamer bij de discussie over de handhaving milieubeleid informeren over de performance van de autodemontagebedrijven, met de zgn. marginale bedrijven.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 8 AO Ontwerpbesluit beheer autowrakken 26/09/01	Is meegenomen in de Winterbrief.
Beheer autowrakken Verduidelijking welke eisen rechtstreeks voortvloeien uit EU-richtlijn en welke niet.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 8 AO Ontwerpbesluit beheer autowrakken 26/09/01	Is opgenomen in de Nota van Toelichting. Besluit beheer autowrakken is 2 juli in werking getreden.
Beheer autowrakken In de Nota van Toelichting wordt weergegeven hoe lidstaten als België en Duitsland de richtlijn omzetten.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 8 AO Ontwerpbesluit beheer autowrakken 26/09/01	Is opgenomen in de Nota van Toelichting. Besluit beheer autowrakken is 2 juli in werking getreden.
Beheer autowrakken De Kamer wordt geïnformeerd over de voortgang van het project Benin.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 8 AO Ontwerpbesluit beheer autowrakken 26/09/01	Het project Benin loopt nog en zal naar verwachting medio 2002 zijn afgerond. De Tweede Kamer zal hierover worden geïnformeerd.
Financiële zekerheid milieubeheer Overweging om het aantal categorieën uit te breiden.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieubeheer 27/09/01	Komt aan de orde na enkele jaren ervaring met het besluit of eerder als er een duidelijke aanwijzing/behoefte is aan uitbreiding.
Financiële zekerheid milieubeheer Alle regelingen met financiële zekerheid kunnen bij de fundamentele herziening van de Wet milieubeheer bij elkaar worden gebracht.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieubeheer 27/09/01	Wordt gezien bij de evaluatie van het besluit (eind 2005).
Financiële zekerheid milieubeheer Overweging financiële zekerheid te vragen voor andere situaties dan bodem alleen.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieubeheer 27/09/01	Komt aan de orde na enkele jaren ervaring met het besluit of eerder als er een duidelijke aanwijzing/behoefte is aan uitbreiding.
Financiële zekerheid milieubeheer Overheidsbedrijven onder het ontwerp brengen.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieubeheer 27/09/01	Is toegevoegd aan het ontwerp dat 20/02/02 naar de Tweede Kamer is gestuurd en inmiddels bij de Raad van State ligt.

B. Overzicht van de toezeggingen		
Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Financiële zekerheid milieubeheer Objectief formuleren criteria waaraan het bevoegd gezag moet toetsen.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieubeheer 27/09/01	Is toegevoegd aan het ontwerp dat 20/2/02 naar de Tweede Kamer gestuurd en inmiddels bij de Raad van State ligt.
Financiële zekerheid milieubeheer Notificatie in Brussel van het ontwerpbesluit.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieubeheer 27/09/01	Het ontwerp is 20/2/02 ter informatie naar Brussel gestuurd.
Financiële zekerheid milieubeheer Rekening zal worden gehouden met alle redactionele voorstellen.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieubeheer 27/09/01	Is toegevoegd aan het ontwerp dat 20/2/02 naar de Tweede Kamer gestuurd en inmiddels bij de Raad van State ligt.
Financiële zekerheid milieubeheer Voorlichting moet worden verbeterd.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieubeheer 27/09/01	Wordt aan gewerkt (handreiking voor bevoegd gezag; cursussen e.d.). Zal zijn gerealiseerd vóór de inwerking-treding van het besluit (3 ^e kwartaal 2002).
Financiële zekerheid milieubeheer Bezien wordt hoe speciale aandacht kan worden besteed aan de kleine bedrijven.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieubeheer 27/09/01	Er is een evaluatieonderzoek begonnen naar o.a. de criteria voor de wettelijk verplichte milieujaarverslagen. Dit zal 1 januari 2003 zijn afgerond. Naar verwachting zullen de aanbevelingen voor april 2003 aan de Kamer worden gestuurd. Hierin wordt ook opgenomen of de verplichte rapportage voor meer bedrijven gaat gelden. De afwezigheid van een milieuzorgsysteem – bij kleine bedrijven ontbreekt die vaak – is op zich onvoldoende reden om financiële zekerheid op te leggen.
Financiële zekerheid milieubeheer Terug gekomen zal worden op de certificatie van de kleine bedrijven.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieubeheer 27/09/01	Er is een evaluatieonderzoek begonnen naar o.a. de criteria voor de wettelijk verplichte milieujaarverslagen. Dit zal 1 januari 2003 zijn afgerond. Naar verwachting zullen de aanbevelingen voor april 2003 aan de Kamer worden gestuurd. Hierin wordt ook opgenomen of de verplichte rapportage voor meer bedrijven gaat gelden. De afwezigheid van een milieuzorgsysteem – bij kleine bedrijven ontbreekt die vaak – is op zich onvoldoende reden om financiële zekerheid op te leggen.
Financiële zekerheid milieubeheer In de toelichting nadere informatie geven over de wijze waarop dit in andere landen speelt.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieubeheer 27/09/01	In de toelichting is een passage opgenomen over de regelgeving in concurrerende landen. Voorts is het concept standpunt van de EU opgenomen.
Financiële zekerheid milieubeheer In de toelichting nader ingaan op de omvang van de tot nu toe geleden schade.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieubeheer 27/09/01	Is opgenomen in de toelichting.

B. Overzicht van de toezeggingen		
Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Financiële zekerheid milieubeheer Toezending aan Tweede Kamer.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieubeheer 27/09/01	Het ontwerp is begin februari in het Kabinet besproken. Het ontwerp is 20/02/02 naar de Tweede Kamer gestuurd en ligt inmiddels bij de Raad van State.
Groenboek productbeleid Een kopie van de Raadsconclusies over het Groenboek Productbeleid zal aan de TK worden gestuurd.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr 10 AO Groenboek integraal productbeleid 04/10/01	Een kopie van de Raadsconclusies zijn bij brief (KVI 2001 115 541) op 12 november 2001 aan de Tweede Kamer gestuurd.
Groenboek productbeleid T.z.t. zal de TK worden geïnformeerd over de voortgang van het project duurzaam inkopen.	Kamerstuk II, 2001–2002 2800 XI, nr 10 AO Groenboek integraal productbeleid 04/10/01	Het EU-handboek (Best Practices) zal volgens planning vóór 2003 worden gepubliceerd en aan de Tweede Kamer worden toegezonden.
Wijziging wet luchtvaart Minister stuurt brief aan Kamer over relatie Externe Veiligheid en ruimtelijk beleid rond Schiphol	Kamerstuk II, 2001–2002 27603 NO wetsvoorstel wijziging wet luchtvaart 08/10/01	Brief over relatie Externe Veiligheid en ruimtelijk beleid rond Schiphol is verstuurd op 8 april 2002 (EV2002 029 046).
COP 6bis De TK ontvangt een overzicht van de procedure m.b.t. de ratificatie van het Kyoto Protocol.	AO COP 6bis 11/10/01	Over de planning is de Tweede Kamer geïnformeerd bij brief van 28–12–01 (KvI 200 113 2541) Ratificatie van Kyoto Protol was op 21 mei in New York. De Tweede Kamer is hierover geïnformeerd bij brieven van 12/4 (kamerstuk 210 501–08 nr 148) en 17/6 (kamers-tuk 21 501–08 nr 149).
Sloopschepen Toezenden van het concept- rapport «Technical guidelines on environmentally sound management for full and partial dismantling of ships» van Technische werkgroep Verdrag van Bazel.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 000 XI nr. 19 AO Sloopschepen 17/10/ 01	Het concept-rapport is op 3 december 2001 aan de Tweede Kamer toegezonden.
Sloopschepen Toezenden van informatie brochure van de sloopwerf in India, Pipavav (Gujarat)	Kamerstuk II, 2001–2002 28 000 XI nr. 19 AO Sloopschepen 17/10/01	De informatie brochure van de sloopwerf in India (Pipavav Gujarat) is op 3 december 2001 aan de Tweede kamer toegezonden.
Sloopschepen Toezenden informatie over de zaak Sandrien wanneer nieuwe ontwikkelingen te melden zijn.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 000 XI nr. 19 AO Sloopschepen 17/10/01	Is gebeurd 24–01–2002.
Sloopschepen Ervaringen en resultaten van inspanningen van MIOT m.b.t. sloopschepen worden behandeld tijdens halfjaarlijks handhavingsoverleg.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 000 XI nr. 19 AO Sloopschepen 17/10/01	Is gebeurd 24–01–2002.
Europa overleg Minister zegt toe de vragen over Atofina, en de mogelijke oplossing die uit het overleg met de inspectie en EZ naar voren kwamen, schriftelijk te beantwoorden.	Kamerstuk II, 2001–2002 21501–08 nr. 140 Milieuraad AO18/10/01	De vragen over Atofina, en de mogelijke oplossing die uit het overleg met de VROM-inspectie en EZ naar voren kwam, zijn beantwoord bij brief van 20–12–01 (VROM 001277).

B. Overzicht van de toezeggingen		
Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Europa overleg Minister zegt Kamer voor de Begrotingsbehandeling een brief toe over (Europese garanties voor een) GMO-vrije keten.	Kamerstuk II, 2001–2002 21501–08 nr. 140 Milieuraad AO18/10/01	Over de Nederlandse situatie is de TK 19/11/01 bij brief geïnformeerd. Omdat de discussie over GMO-vrij in de biologische landbouw nog gevoerd wordt, is er nog geen interdepartementale overeenstemming over Nederlandse standpunt in EU.
Stralingsbescherming De minister zal de Kamer laten weten waarom het verbod van ionisatie rookmelders voor woonhuizen geldt maar niet voor bedrijven.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 000 XI nr. 37 AO besluit stralingsbescherming 31/10/01	Deze toezeggingen zullen per brief worden beantwoord najaar 2002.
Stralingsbescherming De minister zal de Kamer laten weten of de verplichting om optische rookmelders te plaatsen alleen geldt voor nieuwbouwwoningen of ook in geval van renovatie.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 000 XI nr. 37 AO besluit stralingsbescherming 31/10/01	Deze toezeggingen zullen per brief worden beantwoord najaar 2002.
Stralingsbescherming De minister zal de Kamer laten weten hoe het zit met artikel 161 Wetboek Strafrecht.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 000 XI nr. 37 AO besluit stralingsbescherming 31/10/01	Deze toezeggingen zullen per brief worden beantwoord najaar 2002.
Stralingsbescherming In contact treden met VNG om gratis uitdelen/verstrekken door gemeenten en brandweer van ionisatie rookmelders te stoppen.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 000 XI nr. 37 AO besluit stralingsbescherming 31/10/01	Overleg in het kader van de «Nationale Voorlichtingscampagne brandveiligheid» is gaande onder andere met VNG en brandweer. De Kamer zal hier juli 2002 over worden geïnformeerd.
Stralingsbescherming Met brancheorganisaties, bedrijfsleven, VNG etc. nagaan welke mogelijkheden er zijn om terecht komen van ion. rookmelders in huisvuil tegen te gaan (kortingsregeling, ruilsysteem, etc.).	Kamerstuk II, 2001–2002 28 000 XI nr. 37 AO besluit stralingsbescherming 31/10/01	Deze toezeggingen zullen per brief worden beantwoord najaar 2002.
Stralingsbescherming Bezien of risico-evaluatie voor «niet-normale» omstandigheden bij andere gebruiksartikelen nodig is.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 000 XI nr. 37 AO besluit stralingsbescherming 31/10/01	Deze toezeggingen zullen per brief worden beantwoord najaar 2002.
NMP4 Transpanter zal worden opgeschreven wat geldig blijft uit NMP3 en wat onder NMP4 valt: zodat voor alle onderwerpen die van belang zijn, precies duidelijk is wat nog steeds geldt als gekozen doelstelling en gekozen norm, en wat is ingehaald door de nieuwe, beleidsmatig vastgestelde doelstelling of norm zoals die vastligt in NMP4.	Kamerstukken II, 2001–2002 27 801 NO NMP4 05/11/01	Is opgenomen in de uitvoeringsbrief die 5 juni 2002 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
NMP4 De definitieve quick-scan, waarin opgenomen in hoeverre situaties aan de huidige normstelling voldoen, zal voor het einde van het jaar beschikbaar zijn.	Kamerstukken II, 2001–2002 27 801 NO NMP4 05/11/01	Op 19 februari 2002 is het Kabinetstandpunt n.a.v. het quick-scan onderzoek naar de gevolgen van de beleidsvernieuwing externe veiligheid naar de Tweede Kamer toegestuurd (2001–2002, 27 801, nr. 16).

B. Overzicht van de toezeggingen		
Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
NMP4 De lijst met gevaarlijke stoffen zal in het kader van een tussenrapportage voor het einde van het jaar beschikbaar zijn.	Kamerstukken II, 2001–2002 27 801 NO NMP4 05/11/01	De zo genaamde Default lijst is opgesteld door V&W. De Tweede Kamer is hierover geïnformeerd bij brief d.d. 15 april 2002 (kamernr. 27 157 nr. 48).
Radioactief besmet schroot Nagaan of in AMvB detectie radioactief besmet schroot voor kleinere bedrijven detectie van schroot met handmeetapparatuur verplicht kan worden gesteld.	Kamerstukken II, 2001–2002 22 342 nr. 63 AO Radioactief besmet schroot 14/11/01	Het ontwerp-Besluit, dat 27 September 2001 is gepubliceerd en naar de beide Kamers is gestuurd biedt de mogelijkheid om bij kleinere bedrijven de detectie van schroot te doen plaatsvinden met handmeetapparatuur. Dit is echter niet verplicht gesteld.
Radioactief besmet schroot Vergelijking kosten i.v.m tussenopslag radioactief besmet schroot voor locatie Rotterdam en bij COVRA in Borssele.	Kamerstukken II, 2001–2002 22 342 nr. 63 AO Radioactief besmet schroot 14/11/01	Bij brief van 3 december 2001 is de kostenvergelijking aan de TK toegezonden.
Radioactief besmet schroot Nagaan op welke wijze DCMR betrokken kan worden bij controle en handhaving m.b.t. radioactief besmet schroot.	Kamerstukken II, 2001–2002 22 342 nr. 63 AO Radioactief besmet schroot 14/11/01	Gesprekken hierover zijn gaande. Het geheel zal voordat het Besluit detectie radioactief besmet van kracht gaat (naar verwachting 01–01–2003) gereed zijn.
Subsidies aan natuur- en milieubeweging De Kamer zal geïnformeerd worden over het subsidiebeleid, hoe het wordt bepaald, welke criteria worden gehanteerd en hoe het wordt gevolgd. Ook (financiële) verdeling subsidies naar structurele bijdragen en projectbijdragen.	Handelingen II, 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	De kamer is geïnformeerd per brief van 17–01–2002 (DGM/SB/BM200 200 2226) over het subsidiebeleid in het algemeen en een structurele bijdrage aan Stichting Natuur en Milieu, en per brief van 05–03–2002 (DGM/SB/BM2002 015 289) over de toegekende subsidies in 2002.
Klimaat en meerjarenafspraken Er zal naar toe gewerkt worden dat het totale systeem van de meerjarenafspraken, de vergunningverlening en het ondersteunende programma sluitend wordt, zodat energievoorschriften niet meer vrijblijvend worden opgenomen en dus handhaafbaar zullen worden.	Handelingen II, 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	Dit systeem functioneert reeds op deze manier.
Emissiehandel Het systeem van Europese emissiehandel zal waarschijnlijk vanaf 2005 kunnen functioneren. Daar kan men op vooruitlopen (om te stimuleren). Het zal kunnen helpen om het Kyoto-doel voor de eerste budgetperiode te halen. Nederlands systeem moet volledig worden ingepast in het Europese systeem.	Handelingen II, 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	Er is intensief overleg in de EU commissie over het systeem van Europese emissiehandel waarin Nederland participeert (zie ook rapport Vogtlander).
Veiligheid en infrastructuur: Page Er komt een brief over Page.	Handelingen II, 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	22 februari 2002 is brief naar Tweede Kamer gestuurd (VROM 020224).

B. Overzicht van de toezeggingen

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Afkoppeling van de hemelwaterafvoer van het rioleringsstelsel. De minister staat redelijk positief tegenover tarief-differentiatie als mogelijke stimulans plus het bevorderen van een ICES-bedrag voor het stimuleren van afkoppelen.	Handelingen II, 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	In het document ICES Bouwstenen-brief 2003–2014 (15–04–2002) is voor het stimuleren van afkoppelen een bedrag van €. 136 mln. als claim opgenomen. Daarnaast wordt o.l.v. V&W een regeringsstandpunt voorbereid inzake de financieringsstructuur van het water en het zuiveringsbeheer. In het concept-standpunt is voorzien in het nader onderzoeken van de wijze waarop de regenwatercomponent zodanig zou kunnen worden gefinancierd dat bijvoorbeeld ook afkoppelen wordt gestimuleerd. Tariefdifferentiatie zou een van de alternatieven kunnen zijn.
Landelijk Afvalbeheerplan Het LAP wordt in januari aan de Kamer aangeboden. Aan de hand daarvan met de Kamer van gedachten wisselen. In dat kader zal een antwoord kunnen worden gegeven op de vragen van Poppe over het garanderen van de nutsfunctie.	Handelingen II, 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	Het ontwerp-LAP is januari 2002 voor inspraak ter inzage gelegd. De nota van aanpassing n.a.v. de inspraakronde, MER, IBO/MDW en Europese notificatie is begin mei 2002 naar het Parlement gezonden. In het LAP (gewijzigd naar aanleiding nota van aanpassing) is opgenomen dat met het oog op het opengaan van de landsgrenzen voor brandbaar afval per 1–1-2006 (onder voorwaarde gelijk speelveld met aangrenzende landen) in 2003 een onderzoek wordt gedaan en maatregelen worden voorbereid gericht op mogelijke consequenties als het ontstaan van bakstenen onder de Nederlandse avi's. Daarbij wordt ook gezien of voor het garanderen van de publieke functie (achtervang storten en verbranden) een wettelijke basis nodig is. Met dit laatste wordt ingegaan op de vragen van Poppe in deze.
Afvalstoffenbeleid In welke mate de hoeveelheid geëxporteerd afval toeneemt (vraag VVD), kan aan de orde komen wanneer wij het afvalbeleid in ruimere zin zullen behandelen.	Handelingen II, 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	Dit maakt onderdeel uit van het ontwerp-LAP.
Statiegeld Er moet sprake zijn van tussentijds afrekenbare doelstellingen.	Handelingen II, 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	Afspraken in de regeling vastgelegd. De Tweede Kamer is hierover begin december 2001 bij brief nr. SAS 2001140922 geïnformeerd.

B. Overzicht van de toezeggingen

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
NSDO Deze strategie wordt gepresenteerd als een discussiestuk voor de samenleving. Wij komen met een groot project voor maatschappelijke discussie over milieu en verduurzaming, dat een paar maanden gaat duren en dat binnen enkele maanden zal starten.	Handelingen II, 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	Rijksoverheidsverkenning is op 16 januari naar TK gestuurd. Daarin is opgenomen dat er een gerichte maatschappelijke verkenning voor NSDO zal worden uitgevoerd. Maatschappelijke verkenning is 21 juni 2002 aan de Tweede Kamer gezonden. Een volgend Kabinet zal regeringsstandpunt formuleren.
NMP4 Deze Kamer zal nog voor het zomerreces een uitvoeringsbrief NMP4 ontvangen.	Handelingen II, 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	De uitvoeringsbrief NMP4 is 5 juni 2002 (SBM 200 203 7848) aan de TK gezonden.
Amendement Depla De Kamer ontvangt overzicht saneringssituaties.	Handelingen II, 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	Het overzicht van de saneringssituaties wordt medio september 2002 naar de Tweede Kamer gestuurd.
Methylbromide Het gedeelte van de handelingen dat gaat over methylbromide tijdens deze begrotingsbehandeling wordt gestuurd naar de CTB en de heer Tommel.	Handelingen II, 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	De toezegging is uitgevoerd. De handelingen over dit onderwerp zijn naar het CTB (dhr. Tommel) gestuurd.
Veiligheid en infrastructuur: quick-scan Binnenkort komen de resultaten op tafel van een quick-scan m.b.t. de relatie tussen externe veiligheid en infrastructuur. Die resultaten kunnen naar de Kamer worden gestuurd.	Handelingen II, 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	Op 19 februari 2002 is het Kabinetsstandpunt n.a.v. het quick-scan onderzoek naar de gevolgen van de beleidsvernieuwing externe veiligheid naar de Tweede Kamer toegestuurd. (2001–2002, 27 801, nr. 16).
Diftar Minister is er voor stimulering daarvan aan gemeenten over te laten. Hij zal bezien of hij het nog een keer kan stimuleren, want opleggen kan niet.	Handelingen II, 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	08–01–2002 is SAM 2002 gepubliceerd. De financiële bijdrageregeling ondersteunt gemeenten o.a. bij overschakeling naar diftar. Voorwaarde is wel dat deze overschakeling bijdraagt aan het behalen van de doelstellingen.
Externe veiligheid Ik heb mij voorgenomen om u samen met mijn collega halfjaarlijkse voortgangsbrieven te zenden. Dat lijkt me beter dan dat ik een nieuwe nota stuur, omdat dan alles weer stil staat. Binnenkort komt er een AMvB en binnen een halfjaar nadat de brief is verstuurd krijgt u het eerste voortgangsoverzicht dat een substantieel karakter zal dragen.	Handelingen II, 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	Op 4 april 2002 is de eerste voortgangsrapportage aan de Tweede Kamer toegezonden.
Rangeerterreinen De vraag over rangeerterreinen wordt meegenomen in het AO van 28 November.	Handelingen II, 2001–2002, 28 000 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	Het AO heeft plaatsgevonden op 18 december 2001. Over de afspraken die tijdens dat AO zijn gemaakt is de TK per brief (VROM 020 536) op 4 april 2002 geïnformeerd.

B. Overzicht van de toezeggingen

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
ARN Standpunt over rapport Welschen pas naar Kamer nadat rapport met alle betrokkenen is besproken. Opzet is dit in januari af te ronden, maar dit is geen resultaatverplichting. Bijzonder doel is ook om de positie van de Gelderse gemeenten als gebonden gebruiker van de ARN minder kwetsbaar te maken.	Handelingen II, 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	Overleg is gaande tussen rijk, provincie en betrokken gemeenten. Mogelijkheden tot verkoop worden onderzocht.
Convenanten Zeer wel denkbaar dat convenanten nader bekeken worden om te zien of een tussentijdse bijstelling kan plaatsvinden van de afspraken, waardoor tussentijds afrekenbare criteria kunnen worden opgenomen.	Handelingen II, 2001–2002, 2800 XI Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	Convenant Verpakkingen III is 17 juni 2002 aan de Tweede Kamer aangeboden. Tussentijdse bijstellingen zijn dus niet aan de orde.
Asbestwegen Minister zegt toe dat voor spijtoptanten een eenmalige aanvullende subsidieregeling zal komen.	Kamerstuk II, 2001–2002 22 343 nr. 65 AO milieuwethandhaving 11/12/01	Met de provincies Overijssel en Gelderland is overlegd over het opstellen en uitvoeren van de regeling voor particulieren door de provincies. Per 1 juli is een afspraak gemaakt met Gedeputeerde Staten voor de uitvoering. De regeling treedt 1 september in werking.
Eural Provincies hebben aangegeven problemen te verwachten met aanpassen vergunningen indien Eural al op 01/01/2002 inwerking treedt; minister geeft aan standpunt Raad van State af te wachten. Naar aanleiding hiervan standpunt formuleren.	Kamerstuk II, 2001–2002 22 343 nr. 65 AO milieuwethandhaving 11/12/01	In de circulaire van 21 december 2001 heeft de minister aangekondigd de inwerkingtreding uit te stellen tot 1 mei 2002, om de provincies de gelegenheid te geven zich voor te bereiden op de vergunningaanpassingen. De wet is 8 mei 2002 in werking getreden. Tevens heeft de minister op 23 mei 2002 de Tweede Kamer een brief gezonden over de uitvoeringsproblemen.
Milieujarverslagen Minister geeft aan dat criteria die aan de wettelijk verplichte rapportage van bedrijven worden gesteld scherper mogen worden en dat de verplichte rapportage voor meer bedrijven mag gelden.	Kamerstuk 2001–2002 22 343, nr. 65, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Er is een evaluatieonderzoek begonnen naar o.a. de criteria voor de wettelijk verplichte milieujarverslagen. Dit zal 1 januari 2003 zijn afgerond. Naar verwachting zullen de aanbevelingen voor april 2003 aan de Kamer worden gestuurd. Hierin wordt ook opgenomen of de verplichte rapportage voor meer bedrijven gaat gelden.
Gassing Probleem groter dan gedacht; medio 2002 wordt nieuwe regeling verwacht. Voor Methylbromide wordt gemikt op uitfasering, edoch het CTB heeft verlenging tot 1/2/2004 gegeven; minister geeft aan Kamer aan dat bezwaar kan worden gemaakt.	Kamerstuk 2001–2002 22 343, nr. 65, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Opstellen regeling gebeurt in overleg met SZW en V&W. Hierover zal worden gerapporteerd in winterbrief 2002. De VROM-Inspectie heeft bezwaar aangetekend tegen verlenging voor methylbromide.
Zwerfafval en verpakkingen Toezending van een brief over de Eural naar TK voor het jaar 2002.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 000 XI nr. 47 Zwerfafval en verpakkingen 20/12/01	Een brief (SAS 200 114 4930) over de Eural is op 21 december 2001 aan de TK gezonden.

B. Overzicht van de toezeggingen		
Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Zwerfafval en verpakkingen Toezending van een brief over een vergelijking van de kosten van een groene punt systeem in Duitsland en Nederland aan de TK.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 000 XI nr. 47 Zwerfafval en verpakkingen 20/12/01	Een brief (SAS 200 200 941) over de kosten van het groene punt systeem is op 7 februari 2002 aan de TK verzonden.
Ammoniak en stank Indiening novelle bij TK: voorstel tot wijziging stankwet conform wensen EK.	Handelingen I nr. 15 Blz. 719–744 Wetsvoorstellen ammoniak en stank 15 en 29/01/02	Indiening novelle bij TK op 15 april 2002, aanvaarding novelle door TK op 25 april 2002, aanvaarding novelle door EK op 14 mei 2002.
Ammoniak en stank Indiening voorstel landelijke stankwet bij TK, streven wetsvoorstel in april 2002 in Kabinet.	Handelingen I nr. 15 Blz. 719–744 Wetsvoorstellen ammoniak en stank 15 en 29/01/02	Voorstel landelijke stankwet (Wet stank en veehouderij) geagendeerd voor de ministerraad van 17 mei 2002. Geaccordeerd in MR 17 mei jl. Is voor adviesaanvraag naar Raad van State.
Ammoniak en stank Bereid na te gaan in hoeverre het mogelijk is voor kleine bedrijven met weinig mestvarkeneenheden, een langere overgangstermijn voor aanpassing bestaande stallen te verlenen (d.m.v. aanpassen ontwerp-AMvB huisvesting).	Handelingen I nr. 15 Blz. 719–744 Wetsvoorstellen ammoniak en stank 15 en 29/01/02	Samen met LNV wordt voorstel voorbereid in kader verwerking inspraak op ontwerp-AMvB ammoniakemissie huisvesting veehouderij.
Ammoniak en stank Toezending RIVM-rapport landelijk meetnet luchtkwaliteit aan EK (zodra het gereed is).	Handelingen I nr. 15 Blz. 719–744 Wetsvoorstellen ammoniak en stank 15 en 29/01/02	Het RIVM-rapport landelijk meetnet luchtkwaliteit wordt in september 2002 tezamen met de Milieubalans aan Eerste en Tweede Kamer gezonden.
Ammoniak en stank Via politiek-bestuurlijk overleg komen tot bijstelling (vermindering) kwetsbare gebieden (d.m.v. partiële herbegrenzing van de EHS) en daarover verslag uitbrengen aan TK en EK.	Handelingen I nr. 15 Blz. 719–744 Wetsvoorstellen ammoniak en stank 15 en 29/01/02	In het bestuurlijk overleg met de IPO en VNG over de reconstructie op 13 mei 2002 is afgesproken dat de reconstructieprovincies na de zomer uitsluitel geven over de mogelijkheden en consequenties van de herbegrenzing. De stand van zaken zal 4 ^e kwartaal 2002 naar de Eerste en Tweede Kamer worden gezonden.
Ammoniak en stank Ter verwezenlijking van de herbegrenzing EHS (compensatie) bezien op welke wijze middelen van VROM-begroting kunnen worden aangewend binnen de criteria van bijvoorbeeld ruimtelijke kwaliteit.	Handelingen I nr. 15 Blz. 719–744 Wetsvoorstellen ammoniak en stank 15 en 29/01/02	Dit zal worden meegenomen bij besluitvorming rond het budget investeringen ruimtelijke kwaliteit.
Biotechnologie Opsturen aan TK van aanvraagformulieren voor introductie in het milieu.	Handelingen II, 2001–2002 nr. 44 (27 428, 27 543) blz. 3179–3202 NO met tijdelijke kamercie. voor Biotechnologie 21, 28, 30/01/02	Uitgevoerd bij brief van 25–01–02, SAS 200 200 7516. Aan de Tweede Kamer zijn toegezonden de formulieren, inclusief de daarbij behorende toelichting, die worden gebruikt voor het aanvragen van vergunningen voor de introductie in het milieu van genetisch gemodificeerde organismen.

B. Overzicht van de toezeggingen

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Biotechnologie Minister Pronk is bereid om de capaciteit van de COGEM up-to-date te maken. De capaciteit van de COGEM mag geen belemmering zijn voor de advisering.	Handelingen II, 2001–2002 nr. 44 (27 428, 27 543) blz. 3179–320 NO met tijdelijke kamercie. voor Biotechnologie 21, 28, 30/01/02	De structuur van het COGEM secretariaat is aangepast en de capaciteit wordt uitgebreid tot 6 fte. De realisatie van de herstructurering en uitbreiding zal naar verwachting in augustus 2002 zijn voltooid. Aangenomen wordt dat deze bezetting toereikend is voor een adequate onafhankelijke advisering. De toereikendheid van de bezetting zal worden gemonitord. De bedoeling is de Kamer over de voortgang te informeren in de eerste VROM motie verzamelbrief, verwachte verzending november 2002.
Biotechnologie Minister Pronk zal het onderzoek naar monitoring van de algemene consequenties van genetische gewassen en dergelijke voor het milieu stimuleren en financieren uit onderzoeksgelden die daarvoor ten departementen beschikbaar zijn.	Handelingen II, 2001–2002 nr. 44 (27 428, 27 543) blz. 3179–3202 NO met tijdelijke kamercie. voor Biotechnologie 21, 28, 30/01/02	Met het NWO en het regieorgaan van het Genomics programma zal een overleg plaatsvinden ter uitwerking van de opties om te komen tot een ecologisch programma. Getracht zal worden het ecologisch programma goed af te stemmen met initiatieven die worden ontwikkeld in het kader van het Genomics programma. De bedoeling is de kamer over de voortgang te informeren in de eerste VROM motie verzamelbrief, verwachte verzending november 2002.
Biotechnologie Minister Pronk zal nadere informatie geven m.b.t. aansprakelijkheid ggo's in relatie tot activiteiten binnen afgegeven vergunningen.	Handelingen II, 2001–2002 nr. 44(27 428, 27 543) blz. 3179–3202 NO met tijdelijke kamercie. voor Biotechnologie 21, 28, 30/01/02	Nadere informatie m.b.t. aansprakelijkheid ggo's in relatie tot activiteiten binnen afgegeven vergunningen is aan de Tweede Kamer verzonden bij brief van 19 februari 2002 (SAS 2002009866).
Biotechnologie Minister Pronk zal overzicht geven van de taken van de adviesorganen.	Handelingen II, 2001–2002 nr. 44 (27 428, 27 543) blz. 3179–3202 NO met tijdelijke kamercie. voor Biotechnologie 21, 28, 30/01/02	Wordt meegenomen bij uitwerking motie 21 en 25. De bedoeling is de Kamer over de voortgang te informeren in de eerste VROM motie verzamelbrief, verwachte verzending november 2002.
Biotechnologie Minister Pronk heeft aangegeven dat er mogelijk over 1 maand een positieve ontwerpbeschikking zal worden afgegeven voor een veldproef met ggo's.	Handelingen II, 2001–2002 nr. 44 (27 428, 27 543) blz. 3179–3202 NO met tijdelijke kamercie. voor Biotechnologie 21, 28, 30/01/02	Sinds januari 2002 zijn 3 positieve ontwerpbeschikkingen afgegeven voor veldproeven met: – koolzaad (ontwerpbeschikking voor ADVANTA, DGM/SVS nr. BGGO 01/06) en – aardappel (ontwerpbeschikking voor AVEBE DGM/SVS nr. BGGO 01/11 en PRI DGM/SVS nr. BGGO 01/12).

B. Overzicht van de toezeggingen

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
AVI-slakken In het kader van de evaluatie van het BSB zal het feit dat de eisen die door het BSB aan de afdichting van AVI-slakken/bodemassas worden gesteld niet voldoen aan de noodzakelijke duurzaamheidseisen, worden betrokken. Mocht het onderzoek uitwijzen dat er betere technieken zijn dan de zgn. bentoniet-plus variant, dan zal dit aan de Kamer worden meegedeeld.	Kamerstuk II, 2001–2002 22 026, nr. 158 AO AVI-slakken 31/01/02	Op 11 april 2002 heeft een AO plaatsgevonden over de Tussen-rapportage Evaluatie Bouwstoffen-besluit die met brief van 21 december 2001 aan de Kamer was aangeboden. Tijdens dit overleg werd toegezegd dat de resterende onderdelen van de evaluatie naar de Kamer zullen worden gestuurd, tezamen met het regeringsstandpunt (3 ^e kwartaal 2002). In juni 2002 heeft de werkgroep (bentonietafdichtingen) een eerste verslag uitgebracht van zijn bevindingen met daarin aangegeven de (onderzoek)stappen die nodig zijn om tot een definitief oordeel te komen over de betreffende bentonietafdichtingen. Deze eerste bevindingen zullen separaat van de evaluatie BSB naar de Kamer gestuurd worden.
AVI-slakken Er wordt onderzoek gedaan naar andere grote werken. De Kamer zal hierover te zijner tijd worden geïnformeerd.	Kamerstuk II, 2001–2002 22 026, nr. 158 AO AVI-slakken 31/01/02	Het betreffende ketenonderzoek van de VROM-Inspectie is op 5 april 2002 begonnen en zal naar verwachting eind augustus zijn afgerond. Dit is met brief van 8 april 2002 – mede namens de minister van V&W – aan de Kamer gemeld.
AVI-slakken Binnen drie weken zal de Kamer een chronologisch overzicht worden toegezonden, waaruit blijkt dat de rijksoverheid maximale zorgvuldigheid heeft betracht toen de lagere overheden aangaven dat er problemen waren met de AVI-slakken.	Kamerstuk II, 2001–2002 22 026, nr. 158 AO AVI-slakken 31/01/02	Het betreffende overzicht is met brief van 22 februari 2002 – mede namens de minister van V&W – aan de Kamer aangeboden.
Milieuraad Aan DK zal worden gevraagd of het gerucht klopt dat de subsidies windenergie worden stopgezet. Evenals de vraag of de energie-efficiency met 40% omlaag gaat (dit laatste hangt samen met de marginale kosten per lidstaat voor de gemeten tonnen CO ₂).	Kamerstuk II, 2001–2002 21501–08 nr. 146 AO Milieuraad 28/02/02	Via Milieucoördinator Denemarken is informatie gevraagd. Het antwoord is opgenomen in de brief met het verslag van de milieuraad van 12 april 2002 (kamerstuk 21 501–08 nr. 148).
Milieuraad De volgende vragen ten aanzien van de duurzame ondernemersaftrek (DOA) zullen schriftelijk worden beantwoord: «Is het waar dat de Europese Commissie dwarsligt bij de goedkeuring van de DOA? Kan de minister er in dat geval op aandringen dat de DOA mogelijk wordt gemaakt?»	Kamerstuk II, 2001–2002 21501–08 nr. 146 AO Milieuraad 28/02/02	Het antwoord is opgenomen in de brief met het verslag van de milieuraad van 12 april 2002 (kamerstuk 21 501–08 nr. 148). Als gevolg van het Strategisch Akkoord is besloten af te zien van de DOA. Er zal nader worden bezien of op andere wijze de reeds bestaande faciliteiten een stimulans kan worden gegeven.

B. Overzicht van de toezeggingen

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Milieuraad De volgende vragen t.a.v. de fiches zullen schriftelijk worden beantwoord: Biobrandstoffen: maakt de Richtlijn het mogelijk om ook nationaal fiscale stimuleringsmaatregelen te treffen? Emissie kooldioxide en brandstofverbruik van voertuigen: Wat is het voordeel voor Nederland als wat de voertuigen betreft Nederland niet of nauwelijks enig belang heeft?	Kamerstuk II, 2001–2002 21501–08 nr. 146 AO Milieuraad 28/02/02	Het antwoord is opgenomen in de brief met het verslag van de milieuraad van 26 maart 2002 (kamerstuk 21 501–08 nr. 147)
Soms/broomhoudende brandvertrager Proeve H9 Wm «Stoffen en Producten», die over enkele weken klaar is, doen toekomen aan de Tweede Kamer.	Kamerstuk II, 2001–2002 27 646, nr. 10 AO Soms/broomhoudende brandvertrager FR-72007/03/02	2 mei 2002 is de proeve H9 met voorstel voor vervolgetraject bij brief (VROM 020 585) aan de Kamer aangeboden.
Soms/broomhoudende brandvertrager In een volgende voortgangsrapportage over SOMS informatie geven over: <ul style="list-style-type: none">• de stand van zaken en perspectieven m.b.t. alternatieven voor dierproeven• de inrichting van het stoffenbureau• vervolg aanpak van de 22 stoffen die als VPVB gekarakteriseerd worden, waaronder eventuele verbodsbepalingen.	Kamerstuk II, 2001–2002 27 646, nr. 10 AO Soms/broomhoudende brandvertrager FR-720 07/03/02	In het najaar 2002 gaat een volgende voortgangsrapportage naar de Tweede Kamer.
Wijziging wet bestrijdingsmiddelen Uitvoeren juridische analyse n.a.v. amendement Van Ardenne.	Handelingen II, 2001–2002 nr. 4, blz. 183–195 Voorstel tot wijziging van bestrijdingsmiddelenwet 1962 i.v.m. implementatie van de biocidenrichtlijn (98/8/EG) 25/09/01	Advies van Raad van State is bij brief van 27 november 2001 (kamernr. 27 085, nr. 11) door minister van VWS aan Tweede Kamer gestuurd.
Bodemsanering De BGW's zullen binnenkort in een ministeriele regeling worden opgenomen.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 199, nr. 2 AO Bodemsanering 10/04/02	De BGW's zijn opgenomen in de Regeling locatiespecifieke omstandigheden. Medio juni in werking treding.
Bodemsanering Afstemming tussen normen en criteria bodembeheer en bodemsanering.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 199, nr. 2 AO Bodemsanering 10/04/02	IPO, VNG (en andere partijen) leverden in juni inventarisatie knelpunten aan. Er komen aanbevelingen voor aanpassing normen cq. omgaan met normen die 4 ^e kwartaal aan de Tweede Kamer aangeboden zullen worden.
Bodemsanering BGW's voor waterbodems worden ontwikkeld.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 199, nr. 2 AO Bodemsanering 10/04/02	Project BGW's voor landbouw, natuur en waterbodems is gaande. Verwachting eind 2002 gereed en zal dan naar Tweede Kamer worden gestuurd.
Bodemsanering Bezien of asbestbeleid beter kan worden afgestemd met bodemsaneringsbeleid (normen, geld).	Kamerstuk II, 2001–2002 28 199, nr. 2 AO Bodemsanering 10/04/02	Verwachting is dat nota over normstelling in september 2002 afgerond kan worden.

B. Overzicht van de toezeggingen		
Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Bodemsanering Notitie kwaliteitsborging zal aan TK worden gestuurd.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 199, nr. 2 AO Bodemsanering 10/04/02	Concept notitie kwaliteitsborging is gereed. Thans wordt hierover overleg gevoerd met de doelgroepen. Verwachte toezending 4 ^e kwartaal 2002.
Bodemsanering Budgetverdeling bevoegde overheden, o.a. gasfabrieksterreinen.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 199, nr. 2 AO Bodemsanering 10/04/02	Beschikkingen zijn 31 mei naar bevoegde overheden gestuurd.
Bodemsanering Afspraken met Inspectie over steekproeven en monsterneming bij lopende en toekomstige bodemsaneringen.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 199, nr. 2 AO Bodemsanering 10/04/02	Intensivering en controle tijdens uitvoering van projecten zijn door Inspectie opgenomen in werkplan 2003.
Bouwstoffenbesluit Tijdens het zomerreces 2002 zullen de resterende onderdelen van de Evaluatie Bouwstoffenbesluit 2001 met het regeringsstandpunt naar de TK worden gestuurd. In het regeringsstandpunt zal onder meer worden ingegaan op: – Het structureel maken van de rijksbijdrage in de gemeentelijke apparaatskosten Bouwstoffenbesluit; – Hoe om te gaan met de tijdelijke vrijstellingsregelingen; – Beweringen dat 80 % van de Nederlandse bodem niet aan het Bouwstoffenbesluit zou voldoen. In het overleg over het regeringsstandpunt zal de brief van VNO-NCW aan de Tweede Kamer worden betrokken.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 000 XI nr. 52 AO Bouwstoffenbesluit 11/04/02	Rapportage Evaluatie Bouwstoffenbesluit is vrijwel afgerond. Overleg met de actoren over formulering regeringsstandpunt is van start gegaan. De resterende onderdelen van de Evaluatie Bouwstoffenbesluit 2001 met het regeringsstandpunt zullen 3 ^e kwartaal 2002 naar de TK worden gestuurd.
Bouwstoffenbesluit Het in de brief van 21 december 2001 genoemde Meldpunt Handhaving Bouwstoffenbesluit zal per 15 mei 2002 worden ingesteld.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 000 XI nr. 52 AO Bouwstoffenbesluit 11/04/02	Het Meldpunt Handhaving Bouwstoffenbesluit is per 31 mei 2002 bij InfoMil van start gegaan.
Bouwstoffenbesluit De TK zal te zijner tijd worden geïnformeerd over de uitkomsten van de inspanningen van de Europese Commissie voor harmonisatie van milieueisen waaronder molybdeen.	Kamerstuk II, 2001–2002 28 000 XI nr. 52 AO Bouwstoffenbesluit 11/04/02	De Tweede kamer zal tijdens de behandeling van het Regeringsstandpunt Bouwstoffenbesluit (3 ^e kwartaal 2002) over de uitkomsten van de inspanningen van de Europese Commissie voor harmonisatie van milieueisen waaronder molybdeen worden geïnformeerd.
Klimaatbeleid De minister zal de vraag van de heer Van der Steenhoven over de nota over de luchtvaart en haar consequenties voor de CO ₂ -uitstoot en de mogelijkheden van CO ₂ -reductie via beleid, die de Kamer in 2000 zou bereiken, doorgeleiden naar de minister van Verkeer en Waterstaat.	Kamerstuk II, 2001–2002 26 603, nr. 38 AO Klimaatbeleid 11/04/02	Minister heeft de heer Van der Steenhoven toegezegd zijn vraag door te geleiden naar de minister van V&W. Dit is geschied bij brief van 1 juni 2002. Hiermee is aan de toezegging voldaan.

A. OVERZICHT MOTIES EN TOEZEGGINGEN RIJKSHUISVESTING

Overzicht van de moties		
Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van zaken 15 juli 2002
<p>Hofstra, A. de Jong, Assen en Versnel-Smitz Het nieuwe stelsel in zijn totaliteit te evalueren op een tijdstip bij voorkeur per 1 januari 2004 en bij de evaluatie nadrukkelijk aandacht besteden aan de marktanaloge aanpak en de «gedwongen winkelne-ring» van departementen.</p>	Handelingen II, 1997–1998, 25 449, nr. 8	De evaluatie wordt in 2004 uitgevoerd.
<p>Melkert, Dijkstal, De Graaf, De Hoop Scheffer, Rosenmoller, Schutte, Marijnissen, Van Dijke, Van der Vlies Verzoekt de regering een reactie voor te bereiden op de plannen die het Rijksmuseum ook in het nieuwe millennium tot een vooraanstaand museum van internationale allure maken en de Kamer hierover te informeren.</p>	Handelingen II, 1999–2000, 26 800, nr. 11	Na de motie Melkert in december '99 met een beschikbaarstelling van 100 miljoen als millennium gebaar, is na intensief overleg tussen de betrokken partijen dekking gevonden om de vernieuwingsvariant, totale kosten 445 miljoen gulden, te kunnen realiseren. Tussen de betrokken partijen, Rijksmuseum, OC&W en VROM, zijn afspraken gemaakt over een programmaorganisatie en een samenwerkingsovereenkomst. Een instellingsbesluit hierover is gepubliceerd in de Staatscourant van 19 december 2001. De aansturing van het programma «Het nieuwe Rijksmuseum» (alle museale- en bouwprojecten die nauwe samenhang hebben) gebeurt door een onpartijdige externe programmadirecteur. Als opdrachtgever van de externe programmadirecteur is een externe voorzitter van de stuurgroep aangesteld. Uit de architectenselectie is als hoofdarchitect Cruz y Ortiz Architecten benoemd en als restauratie-architect is Hoogevest benoemd. Beide architecten zijn gestart met hun werkzaamheden.
<p>Van Walsem, De Boer Verzoekt de regering om enkele rijksgebouwen waterzijdig in te regelen als voorbeeld van «good practice» en een vervolg (van de toepassing van deze techniek) af te laten hangen van de resultaten hiervan.</p>	Handelingen II, 1999–2000, 26 898, nr. 16	Het principe van waterzijdig inregelen (het optimaliseren van de hoeveelheden aan de verwarmingslichamen te leveren warmte) is in de rijkshuisvesting al vrij algemeen gebruikte techniek. De effecten van toepassing zijn echter, vanwege de wijze waarop de techniek geïntegreerd wordt toegepast, moeilijk te kwantificeren. Een oriënterend onderzoek naar de effecten is vertraagd als gevolg van een vertraging van analyses van de resultaten van het EER-programma. De rapportage is gereed en zal op korte termijn aan de TK gezonden worden.

Overzicht van de moties		
Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van zaken 15 juli 2002
<p>Schoenmakers, Ravestein Verzoekt de regering, aan Architectuur Lokaal de opdracht te verstrekken voor het ontwikkelen van een integraal plan van aanpak, waarbij kennis en kunde (over particulier opdrachtgeverschap) worden gebundeld van instellingen die het particulier opdrachtgeverschap, c.q. het particulier woningbezit bevorderen.</p>	Handelingen II, 2000–2001, 27 450, nr. 9	De Staatssecretaris van VROM heeft aan Architectuur Lokaal, Stichting Experimenten Volkshuisvesting en Vereniging Eigen Huis gevraagd gezamenlijk een voorstel te doen. Dit is inmiddels in uitvoering: de Kamer zal binnenkort een voorstel tot oprichting van een stichting InformatieCentrum Eigen Bouw (ICEB) bereiken.

B. OVERZICHT VAN DE TOEZEGGINGEN RIJKSHUISVESTING

B. Overzicht van toezeggingen		
Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Hoge Colleges van Staat De Kamer zal worden geïnformeerd over het onderzoek «... of en zo ja op welke Hoge Colleges van Staat de nieuwe aanpak van de rijkshuisvesting toegepast kan worden.» Het Kabinet zal naar verwachting de Tweede kamer daarover in de loop van dit zittingsjaar informeren.</p>	Kamerstukken II, 1997–1998, 25 449, nr. 8	Op basis van het advies van een ambtelijke werkgroep van VROM en Financiën heeft de Staatssecretaris van VROM overwogen dat de Hoge Colleges van Staat onder het verhuurder/huurder-model van het nieuwe huisvestingsstelsel zullen worden gebracht. Er heeft overleg plaatsgevonden met de Hoge Colleges van Staat. Op basis van de uitgewisselde standpunten wordt momenteel overwogen een beslissing hierover pas in een later stadium te nemen.
<p>Zonnepanelen De Rijksgebouwendienst voert een onderzoek uit naar de haalbaarheid van plaatsing van PV-panelen op ministeriegebouwen.</p>	Kamerstukken II, 2000–2001, 25 276, nr. 8	Het haalbaarheidsonderzoek is afgerond. Afweging wordt doorlopend gemaakt. Verantwoordelijkheid ligt bij gebouwgebruikers.

OVERZICHT MOTIES EN TOEZEGGINGEN INSPECTORAAT- GENERAAL

B. Overzicht van de toezeggingen		
Omschrijving van de Toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Recreatiewoningen De brief aan de Colleges van B&W van 18 juni 2001 wordt aan de TK-cie gezonden.	Kamerstukken 27 400 XI, nr. 94, 2001–2002 AO Ruimtelijk beleid 20/06/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk NDS4657/VROM 000723, vergaderjaar 2000–2001, d.d. 17/07/2001,
Recreatiewoningen Bij VROM beschikbare foto's m.b.t. handhavingsacties worden aan de TK-cie gezonden.	Kamerstukken 27 400 XI, nr. 94, 2001–2002 AO Ruimtelijk beleid 20/06/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk NDS4657/VROM 000723, vergaderjaar 2000–2001, d.d. 17/07/2001
Recreatiewoningen Het aantal toezichtsonderzoeken zal worden verhoogd	Kamerstukken 27 400 XI, nr. 94, 2001–2002 AO Ruimtelijk beleid 20/06/01	In 2001 werden 60 gemeenten onderzocht. Voor 2002 is hetzelfde aantal voorzien, waarvan ongeveer 20 VROM-breed (ipv alleen IRO). Dit is een kwaliteitsverbetering.
Recreatiewoningen De Kamer krijgt een brief over permanente bewoning waarin mede wordt ingegaan op de strafbaarstelling van overtreding van bestemmingsplannen in de te wijzigen Wet economische delicten en de WRO.	Kamerstukken 27 400 XI, nr. 94, 2001–2002; AO Ruimtelijk beleid 20/06/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk 27 867, nr. 1, vergaderjaar 2000–2001, d.d. 19/07/01
Recreatiewoningen De minister gaat overleg met BZK voeren over de vraag van de omkering van de bewijslast t.a.v. permanente bewoning	Kamerstukken 27 400 XI, nr. 94, 2001–2002; AO Ruimtelijk beleid 20/06/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk 27 867 nr. 1, vergaderjaar 2000–2001, d.d. 19/07/01 en 10/10/01 de gemeenten.
Recreatiewoningen De Kamer krijgt rond 1 september een voorontwerp van de nieuwe WRO	Kamerstukken 27 400 XI, nr. 94, 2001–2002 AO Ruimtelijk beleid 20/06/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk NDS4931, vergaderjaar 2000–2001, d.d. 30/08/01
Recreatiewoningen Casuïstiek permanente bewoning (aangeboden aan TK t.b.v. het AO van 4 april) wordt integraal meegenomen in het verslag van de Inspectie en aan de TK toegestuurd in februari 2002.	Kamerstukken 27 400 XI, nr. 94, 2001–2002 AO Ruimtelijk beleid 20/06/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk NDS7334/VROM 020 348, vergaderjaar 2000–2001, d.d. 11/3/2001
Handhaving hergebruik afval Minister zal zo goed mogelijk toezien op eventuele illegale uitvoer van afval, maar er is geen reden om op dit moment af te wijken van het percentage van 50.	Handelingen, 2001–2002, 28 000 XI, Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	In geval van twijfel of er sprake is van hergebruik zal de VROM-Inspectie blijven optreden. Bij het Europese Hof loopt een aantal procedures die jurisprudentie kunnen opleveren voor toekomstig optreden.
Regionale milieudiensten Binnenkort wordt gesproken met IPO en VNG over de regionale milieudiensten, waarvan ik groot voorstander ben. De Kamer krijgt over de uitkomsten van dat overleg een voortgangsrapportage.	Handelingen, 2001–2002, 28 000 XI, Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk NDS6144/VROM-020099, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 16/01/02
Handhaving, LCCM De Kamer krijgt regelmatig het verslag van de werkzaamheden van de Landelijke Commissie Coördinatie Milieuhandhaving (LCCM) toegestuurd via de halfjaarlijkse milieurapportage. Op basis daarvan zal ik in overleg met mijn collega erop toezien dat het mogelijk wordt, de milieuhandhaving ook aan de orde te stellen in de raad van hoofdcommissarissen.	Handelingen, 2001–2002, 28 000 XI, Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	In de Raad van Hoofdcommissarissen zijn in april 2002 afspraken gemaakt over inzet van de politie voor concrete milieutaken zoals gezamenlijke prioriteiten van de LCCM.

B. Overzicht van de toezeggingen		
Omschrijving van de Toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Leefmilieu inlichtingen en opsporingsdienst VROM zal daar een andere naam voor zoeken. Voorlopig moet hij dan maar VROM inlichtingen en opsporingsdienst heten.	Handelingen, 2001–2002, 28 000 XI, Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	De naam is VROM Inlichtingen- en Opsporingsdienst.
Bouwplan voor de asfaltcentrale bij Buren Niet officieel aan mij voorgelegd. Mijn voorlopige conclusie is dat het bouwplan niet kan worden gerealiseerd.	Handelingen, 2001–2002, 28 000 XI, Begrotingsbehandeling 20, 22 en 27/11/01	De beoordeling hiervan zal geschieden volgens toetsing aan het «nee, tenzij»-afwegingskader. Deze ingreep is conform de beleidslijn niet toegestaan, tenzij op basis van voorafgaand onderzoek kan worden aangetoond, dat er een zwaarwegend maatschappelijk belang is, het industrieterrein niet redelijkerwijs buiten het winterbed gerealiseerd kan worden en er geen belemmering zou ontstaan om in de toekomst, wanneer dat noodzakelijk zou worden, de afvoercapaciteit van de rivier te vergroten. Een mogelijke ontwikkeling van de locatie Middelwaard tot industrieterrein zal tevens worden beoordeeld aan de hand van overwegingen over ruimtelijke ordening en milieuaspecten.
Woonwagens Toegezegd wordt dat de inspectie bij het woonwagenkamp in Zeist de vinger aan de pols zal houden waar het de brandveiligheids situatie betreft.	Kamerstuk 24 508, nr. 42, 2001–2002, AO Woonwagens 29/11/01	De inspectie NW is betrokken en houdt vinger aan de pols.
Algemeen handhavingsbeleid Professionalisering van de handhaving: eerste overleg met IPO/VNG geweest. Minister herhaalt zijn voorkeur voor regionale milieudiensten. Zegt toe de Kamer te informeren over vervolgoverleg in januari.	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk NDS6144/VROM-020099, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 16/01/02
Algemeen handhavingsbeleid Kamer is ontevreden over handhavingprestaties provincies, gemeenten en politie. Moeilijk meetbaar, onvolledige cijfers. Minister zegt toe verslag van gezamenlijk provinciaal beleid aan Kamer te sturen.	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk NDS6630/VROM-020431, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 22/03/02
Algemeen handhavingsbeleid Kamer ontevreden over rol politie; Kamer wil extra inspanningen politie. Minister zegt toe in overleg met collega's BZK en Jus een brief aan Kamer te sturen waarin wordt aangegeven hoe dit knelpunt verholpen gaat worden	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Vanuit de LCCM is in week 29/2002 een brief gestuurd naar de betrokken ministeries (BZK, Justitie en VROM) n.a.v. dit knelpunt. In het AO Milieuwethandhaving van 27/06/02 is de Kamer verder geïnformeerd over de door het Kabinet ingezette actie.
Gedoogbeleid Minister zegt toe rapportage VI over gedoogbeleid naar Kamer te sturen. Geeft aan dat gedoogbeschikkingen altijd moeten gepubliceerd en dat tegen gedogen zonder beschikking altijd wordt opgetreden.	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Rapport aangeboden aan Kamer op 10 juli 2002; kamerstuk VROM020740.

B. Overzicht van de toezeggingen		
Omschrijving van de Toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Weurt/Nijmegen-West Minister zegt toe zich verder te verdiepen in uitplaatsingsbeleid Nijmegen-West; geeft aan dat zaak kan worden bespoedigd indien voldoende middelen kunnen worden aangewend.</p>	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Door de VROM-Inspectie regio Oost is overleg gestart met de gemeente Nijmegen en de prov. Gelderland over de vergunningverlening en handhaving m.b.t. de op dit bedrijventerrein gelegen inrichtingen. Inzet is een plan van aanpak van de genoemde overheden om dit concreet te gaan invullen.
<p>Munitie-opslagen Risicoanalyse is uitgevoerd, ca. 300 woningen en gebouwen binnen risicogebied; gemeenten en provincies worden gedetailleerd geïnformeerd door Defensie, VI volgt dit. Minister zegt toe Kamer te informeren.</p>	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk 22 343, nr. 66, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 06/03/02.
<p>Vuurwerk In Wijchen slaat politie inbeslaggenomen vuurwerk op in zeecontainer. Minister geeft aan dat in beslag genomen vuurwerk via Dienst Domeinen moet worden afgevoerd ter vernietiging en zegt toe naar situatie te laten kijken</p>	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	VROM-Inspectie heeft inspectie uitgevoerd en actie ondernemen. Vuurwerk is afgevoerd naar Domeinen. Inmiddels wordt in de landelijke werkgroep Vuurwerk gewerkt aan een adequate oplossing voor tijdelijke opslag.
<p>Benzinestations Minister zegt toe een update van de lijst met benzinestations die niet voldoen aan de Kamer te doen toekomen (vertrouwelijk)</p>	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk 22 343, nr. 66, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 06/03/02.
<p>Benzinestations Minister zegt toe dat doorgedaan wordt met handhavingsacties tegen overtreders en dat de Kamer daarvan op de hoogte zal worden gehouden</p>	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk 22 343, nr. 66, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 06/03/02.
<p>Benzinestations Minister geeft aan bij het OM te willen aankaarten om het wederrechtelijk verkregen inkomen van in overtreiding zijnde tankstationhouders onderdeel van de invordering te laten worden wanneer het tot strafrechtprocedures komt</p>	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk 22 343, nr. 66, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 06/03/02.
<p>Bouwstoffenbesluit/grond Minister geeft aan dat de evaluatie van het BSB voor wat betreft het handhavingsdeel klaar is en naar de Kamer kan worden gezonden; de totale evaluatie met daarin het beleidsstandpunt komt in april en zal dan ook naar de Kamer worden gezonden</p>	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk NDS5997/VROM 001286, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 21/12/01.
<p>Bouwstoffenbesluit Onduidelijkheid bestaat over nut van certificering; handhavers lijken hier weinig waarde aan te hechten, terwijl voor bedrijven dit juist de basis is voor verantwoord omgaan met grondstromen; Minister zegt toe hier in een later stadium om in te zullen gaan, maar mogelijk al een eerste aanreiking te kunnen geven in de deelrapportage.</p>	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk NDS5997/VROM 001 286, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 21/12/01.

B. Overzicht van de toezeggingen		
Omschrijving van de Toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Radioactief schroot Minister geeft aan dat handhaving deels door DCMR kan worden gedaan, in goed overleg met VROM-Inspectie.	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Tussen DCMR en de VROM-Inspectie zijn afspraken gemaakt over handhavingsactiviteiten.
DSM Minister geeft situatie m.b.t. DSM weer; het groepsrisico (geen wettelijke norm) wordt met ca. 10% overschreden. Het veiligheidsrapport van DSM wordt door het bevoegd gezag met betrokkenheid van de VROM-Inspectie (VI) beoordeeld; VI informeert eind januari de minister; deze zal vervolgens de Kamer informeren.	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk 22 343, nr. 66, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 06/03/02 (voortgangsrapportage milieuwethandhaving). In het AO van 27 juni 2002 is de Kamer nader geïnformeerd.
DSM Op de vraag of de strafrechtelijke procedures via het OM nu zijn stopgezet geeft de minister aan dit bij zijn collega te zullen informeren en zo nee, na te gaan wat hiervan de reden is.	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk 22 343, nr. 66, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 06/03/02 (voortgangsrapportage milieuwethandhaving). In het AO van 27 juni 2002 is de Kamer nader geïnformeerd.
AVR/C2-deponie AVR heeft aangegeven te willen meewerken aan onderzoek naar samenstelling deponie, dit i.v.m. gezondheidsklachten bij medewerkers.	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Rapport is aangeboden aan de Kamer op 26 april (Aanhangsel der handelingen, vergaderjaar 2001–2002, nr. 1086).
Milieujaarverslagen Minister geeft aan dat beoordeling milieujaarverslagen over 2000 door de VROM-Inspectie begin 2002 naar de Kamer zal worden gezonden; door ErnstYoung is een beoordeling van publieksjaarverslagen in de publiciteit gebracht.	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Kamer geïnformeerd via kamerstuk VROM 020073, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 17/01/02.
Asbestwegen Minister zegt toe dat voor spijtoptanten een eenmalige aanvullende subsidieregeling zal komen.	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Kamer is in AO Milieuwethandhaving van 27/06/02 geïnformeerd over de verlenging van de subsidieregeling. Dit zal nog in 2002 worden geëffectueerd.
Eural Provincies hebben aangegeven problemen te verwachten met aanpassen vergunningen indien Eural al op 1/1/2002 inwerking treedt; minister geeft aan standpunt RvS af te wachten. Naar aanleiding hiervan standpunt formuleren.	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Eural is per 1/5/02 in werking getreden.
Legionella De minister heeft naar aanleiding van de slechte resultaten uit het legionella-onderzoek bij hotels in 2001 toegezegd dat deze prioritaire doelgroep in 2002 een vervolgonderzoek zou krijgen.	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Dit onderzoek is gepland in het derde kwartaal van 2002.
Overig Betrokkenheid MinJus/Min BZK bij AO; Kamer vroeg zich af of het niet wenselijk zou zijn, zeker gezien de mindere prestaties van de politie en het verminderde aantal zaken bij het OM of niet ook de ministers van Justitie en BZK bij het overleg zouden moeten zijn.	Kamerstuk 22 343, nr. 65, 2001–2002, AO Milieuwethandhaving 11/12/01	Kamer heeft voor het AO van 25/06/02 ook de minister van Justitie en de staatssecretaris van BZK uitgenodigd.

B. Overzicht van de toezeggingen		
Omschrijving van de Toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
HFR Petten «Terms of reference» voor internationale audit naar de veiligheidscultuur zullen mede door de Min van VROM worden vastgesteld en aan de Kamer worden toegezonden.	Kamerstuk 25 422, nr. 15, 2001–2002, AO HFR Petten 07/02/02	Kamer geïnformeerd via kamerstuk VROM NDS6413/VROM020269, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 01/03/02.
HFR Petten Rapport met resultaten van de audit zal aan de Kamer worden toegezonden	Kamerstuk 25 422, nr. 15, 2001–2002, AO HFR Petten 07/02/02	Kamer geïnformeerd via kamerstuk VROM NDS6536/VROM020352, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 13/03/02.
HFR Petten Kamer zal van verdere ontwikkelingen op de hoogte worden gehouden	Kamerstuk 25 422, nr. 15, 2001–2002, AO HFR Petten 07/02/02	Kamer geïnformeerd via kamerstuk VROM NDS74 203/VROM020705, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 28/06/02.
HFR Petten Extra toezicht KFD tot afschakeling op 18/02/2002	Kamerstuk 25 422, nr. 15, 2001–2002, AO HFR Petten 07/02/02	Tot de afschakeling is er dagelijks toezicht gehouden door de KFD.
HFR Petten Tijdens stillegging wordt audit doorgevoerd en scheurindicatie gemeten	Kamerstuk 25 422, nr. 15, 2001–2002, AO HFR Petten 07/02/02	Audit en meting zijn uitgevoerd. De Kamer is hierover geïnformeerd bij brieven van 13 en 20 maart 2002 (VROM020 705 en VROM020 413).
HFR Petten Implementatie van maatregelen uit audit om veiligheid te waarborgen. Dan pas weer opstarten	Kamerstuk 25 422, nr. 15, 2001–2002, AO HFR Petten 07/02/02	Kamer geïnformeerd via kamerstuk VROM NDS6536/VROM020352, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 13/03/02 en Kamerstuk NDS6605/VROM020413, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 20/03/02.
HFR Petten Vergunning kan thans niet snel en eenzijdig worden gewijzigd. Daarom afspraken («convenant») op allerhoogste niveau (minister zelf) over het volgen van Veiligheidstechnische Specificaties en dergelijke.	Kamerstuk 25 422, nr. 15, 2001–2002, AO HFR Petten 07/02/02	Vergunning wordt volgens planning gewijzigd medio 2003. Met GCO (vergunninghouder) zijn afspraken gemaakt t.a.v. verbeteracties. De Kamer is over de stand van zaken rond de vergunning geïnformeerd bij Kamerstuk NDS7420/VROM020705, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 28/06/02.
HFR Petten Er moet een Externe Veiligheidscommissie komen bij de HFR	Kamerstuk 25 422, nr. 15, 2001–2002, AO HFR Petten 07/02/02	Het instellen van een externe veiligheidscommissie zal geschieden middels een melding. De Kamer is hierover geïnformeerd bij Kamerstuk NDS7420/VROM020705, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 28/06/02.
HFR Petten Bij de komende revisievergunning moeten de vorige twee punten worden meegenomen en moeten stringente en duidelijke regels worden gesteld die niet voor misinterpretatie vatbaar zijn.	Kamerstuk 25 422, nr. 15, 2001–2002, AO HFR Petten 07/02/02	Bij de komende revisie van vergunning worden de vorige twee punten meegenomen. De procedure om te komen tot een externe veiligheidscommissie is inmiddels al ingezet (zie vorig punt).
Petten De minister van VROM wil een gesprek met de «klokkenluider», de heer Schaap.	Kamerstuk 25 422, nr. 16, 2001–2002, AO HFR Petten 26/03/02	Een gesprek met de VROM-Inspectie heeft plaatsgevonden.

B. Overzicht van de toezeggingen		
Omschrijving van de Toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Petten De minister van VROM wil een gesprek met de Raad van Toezicht van de HFR.	Kamerstuk 25 422, nr. 16, 2001–2002, AO HFR Petten 26/03/02	Op 22/04/02 heeft een gesprek met de voorzitter van de Raad van Toezicht van ECN plaatsgevonden. In aansluiting hierop heeft op 13/05/02 een gesprek met ECN plaatsgevonden.
Petten De HFR zal continu worden gevolgd op nakomen afspraken en verbeteracties.	Kamerstuk 25 422, nr. 16, 2001–2002, AO HFR Petten 26/03/02	De Minister heeft aangekondigd in juni 2002 te beginnen met een halfjaarlijkse rapportage aan de 2 ^e Kamer. De eerste rapportage is naar de Kamer verzonden (Kamerstuk NDS7420/VROM020705, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 28/06/02.
Petten TK blijven informeren over voortgang bij HFR.	Kamerstuk 25 422, nr. 16, 2001–2002, AO HFR Petten 26/03/02	De Minister heeft aangekondigd in juni 2002 te beginnen met een halfjaarlijkse rapportage aan de 2 ^e Kamer. De eerste rapportage is naar de Kamer verzonden (Kamerstuk NDS7420/VROM020705, vergaderjaar 2001–2002, d.d. 28/06/02.
Petten In de nieuw op te stellen vergunning moeten zo mogelijk ook de bevoegdheden van de minister van VROM geregeld worden.	Kamerstuk 25 422, nr. 16, 2001–2002, AO HFR Petten 26/03/02	Wordt meegenomen in vergunningentraject – 2003.
Petten De huidige vergunning zal middels een melding worden aangepast t.b.v. de instelling van een externe veiligheidscommissie.	Kamerstuk 25 422, nr. 16, 2001–2002, AO HFR Petten 26/03/02	Melding is in juni 2002 ontvangen.
Petten De Minister is voor grotere zekerstelling van leverantie van isotopen voor medische doeleinden door middel van afspraken tussen de Europese research reactoren.	Kamerstuk II, 2001–200225 422, nr. 16 AO Petten 26/03/02	Door de ministeries van VWS, EZ en VROM worden de internationale markt en de spelers in het veld van de productie van radioactieve stoffen voor medische toepassingen in kaart gebracht. Nagegaan wordt hoe in de toekomst kan worden voorkomen dat de levering van isotopen in gevaar kan komen. Kamer is hierover geïnformeerd bij brief van 26/06/02.

9. BIJLAGE 3: OVERZICHTSCONSTRUCTIE MILIEU

Toelichting

In de Ministerraad van 24 augustus 2001 is besloten bij de ontwerp-begroting 2003 een overzichtconstructie «Milieu» op te nemen als vervanging van het Milieuprogramma. Deze overzichtconstructie geeft inzicht in de beleidsvoornemens en de daarbij behorende uitgaven voor de jaren 2003 tot en met 2007 voor het onderwerp Milieu.

Het opnemen van overzichtconstructies door een daartoe aangewezen minister dient louter een informatiefunctie voor de Staten-Generaal. Op deze wijze wordt het integrale overheidsbeleid zichtbaar gemaakt in één begroting of jaarverslag ook al wordt dit beleid door meerdere ministers uitgevoerd. De individuele ministeriële verantwoordelijkheid blijft daarbij gehandhaafd.

Milieuprogramma en Overzichtconstructie milieu

Het Milieuprogramma vormde een bijlage bij de begroting van het ministerie van VROM en gaf de stand van zaken van de uitvoering van het milieubeleid op dat moment en het beleidsprogramma voor de komende vier jaar weer. In een bijlage werden de milieu-uitgaven over 4 jaar van het rijk naar departement opgenomen. Het Milieuprogramma bevatte tevens een samenvatting van de Milieubalans en een beleidsreactie hierop.

De overzichtconstructie biedt een adequater instrument voor sturing door de Tweede Kamer dan het Milieuprogramma. Een bundeling van de milieurelevante artikelen uit de interdepartementale begrotingen vormt, als deze voldoen aan de VBTB eisen, een kort maar krachtig overzicht van de beleidsvoornemens van het rijk voor de komende vier jaar. De beleidsvoornemens zijn daarbij afrekenbaar geformuleerd. In de overzichtconstructie zijn de milieu-uitgaven bovendien direct gekoppeld aan de operationele doelen en prestaties, dus aan het beleid.

In de overzichtconstructie is geen stand van zaken ten aanzien van de uitvoering meer opgenomen. Met de invoering van de beleidsverantwoording wordt de Tweede Kamer elk jaar in mei geïnformeerd over de voortgang bij de realisatie van het beleid en de daarbij gemaakte kosten. Er vindt momenteel overleg plaats met het RIVM hoe de Milieubalans het beste kan worden ingepast in deze cyclus. De beschrijving van de ontwikkeling van de milieudruk en milieukwaliteit als resultante van enerzijds de maatschappelijke ontwikkelingen en anderzijds het milieubeleid lijkt vooral relevant voor de beleidsverantwoording.

Wettelijke verplichtingen

In artikel 4.7 van de Wet milieubeheer staat dat er elk jaar een Milieuprogramma moet worden uitgebracht. Nu met betrekking tot het begrotingsjaar 2003 geen Milieuprogramma meer wordt vastgesteld wordt formeel dit jaar niet aan de hierboven bedoelde wettelijke verplichting voldaan. De overzichtconstructie voldoet echter grotendeels aan de wettelijke eisen zoals deze gesteld zijn aan het milieuprogramma. Zo zijn de beleidsvoornemens voor de komende periode opgenomen, evenals de milieu-uitgaven en de milieukwaliteitseisen.

Alleen het verslag van de voortgang van de uitvoering van het milieubeleid ontbreekt. Deze komt echter in de VBTB begrotingscyclus terug in de vorm van het jaarverslag van de begroting in mei. Omdat er voor het beleidsjaar 2002 nog geen verantwoording over het *interdepartementale* milieubeleid wordt gegeven (vorig jaar was er nog geen overzichtsconstructie), wordt in mei volgend jaar een tweede en laatste uitvoeringsbrief NMP4 naar de Tweede Kamer gestuurd.

Leeswijzer overzichtsconstructie

De overzichtsconstructie bevat geen andere informatie dan in de individuele begrotingen is terug te vinden. De kwaliteit van de beleidsinformatie is daarom direct afhankelijk van de informatie die is opgenomen in de departementale begrotingen.

De overzichtsconstructie is ingedeeld naar de drie W-vragen van de VBTB. Wat willen we bereiken (operationeel doel)? Wat gaan we daar het komende jaar voor doen (de prestaties)? Wat gaat dat kosten (de milieu-uitgaven)? De uitgaven zijn weergegeven voor het begrotingsjaar tot en met vier jaar erna.

De overzichtsconstructie bevat de begrotingsartikelen van de verschillende departementen waarvoor milieu enig doel (VROM) is of één van de hoofddoelen. De beleidsvoornemens van het rijk uit het NMP4 en het Milieuprogramma moeten daarbij terugkomen in de overzichtsconstructie.

Dit betekent dat de bedragen opgeteld niet het totaal van milieu-uitgaven vormen. Een groot deel van de bedragen valt maar ten dele toe aan het milieu. In het geval de operationele doelstelling niet volledig op het milieu is gericht, wordt in de toelichting zo veel mogelijk aangegeven hoe groot de toedeling is.

De overzichtsconstructie is opgezet conform voorbeeldmodel 2, zoals opgenomen in de Rijksbegrotings- en verantwoordingsvoorschriften voor 2002: een opsommende overzichtsconstructie. Hierbij zijn de begrotingsartikelen geclusterd naar departement. De operationele doelstellingen die vallen onder de VROM begrotingsartikelen voor milieu staan als eerste vermeld. Daarna volgen de andere doelstellingen van VROM en de andere ministeries.

Bij de primaire milieudoelstellingen wordt in de toelichting gerefereerd aan de andere doelstellingen van het Ministerie van VROM en andere departementen die eveneens bijdragen aan deze doelstelling. Zodoende kunnen per milieudoelstelling de relevante begrotingsartikelen snel worden nagezocht.

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
	1.2.2.2 Adviesorganen en kennis-ontwikkeling <i>VROM-raad</i> De VROM-raad adviseertsectoroverstijgend op verzoek van de bewindslieden van VROM of de Tweede Kamer	<i>VROM-raad</i> Opstellen van 6 tot 8 adviezen waaronder: – De toekomst van de landbouw en het landelijk gebied. – Duurzame energiehuishouding.	25 553	22 427	22 315	22 336	22 581	23 177	VR0M 6.2.4 VR0M 6.2.5 DEF 1 & 3 V&W 04.01.03 V&W 06.01.01 V&W 06.01.03 V&W 12.02
	VR0M 7 Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau Het beleid is gericht op het daadwerkelijk voorkomen en terugdringen van geluidshinder, van veiligheidsrisico's van industriële activiteiten en van risico's van lucht- en bodemverontreiniging door het bevorderen van de lokale uitvoering van het milieubeleid. Milieuvraagstukken die spelen op lokale en regionale schaal worden bij voorkeur integraal aangepakt, aangezien separate thematische benaderingen daar vaak niet leiden tot een optimale oplossing.	7.2.1 Lokale milieukwaliteit en gebiedsgericht beleid Het doel is dat het milieubeleid (A) bijdraagt aan de kwaliteit van de leefomgeving. (B) zorgdraagt voor een vernieuwing van het geluidsbeleid en (C) dat voldaan wordt aan de normen voor lokale luchtkwaliteit.							
		7.2.2 Uitvoering bodemsanering Het NMP3 einddoel van het vernieuwde bodemsaneringsbeleid is de bodemverontreinigingsproblematiek per 2023 te beheersen. Om dit te bereiken worden de acties uit het Kabinetstandpunt BEVER voortvarend uitgevoerd en wordt gewerkt aan het verbeteren van de kwaliteit van de uitvoering van de saneringsoperatie. De invulling die wordt gegeven aan de subsidietaakstellingen, leidt tot een ombuiging voor de jaren 2005 en verder, waardoor het einddoel waarschijnlijk later wordt gehaald.							
		7.2.3 Geluidsreductie Het beleid is gericht op het afronden van de meest urgente gevallen van sanering van verkeerslawaai in 2010 en het afronden van sanering industrielawaai in 2003, behoudens enkele specifieke, complexe situaties. De taakstellingen uit het Strategisch akkoord hebben geen gevolgen voor de geluidsdoelstellingen.	63 916	33 533	37 094	30 468	30 468	30 523	VR0M 6.2.4 DEF 1 & 3 V&W 04.01.02 V&W 04.01.03 V&W 04.01.04 V&W 06.01.02 V&W 12.02

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
			15 994	10 860	5 126	3 126	1 126	1 383	<p>VRM 6.2.4</p> <p>VRM 6.2.5</p> <p>VRM 13.2.1</p> <p>VRM 13.2.6</p> <p>VRM 13.2.8</p> <p>LNV 5.12</p> <p>VWS</p>
	<p>7. 4 Waarborgen externe veiligheid</p> <p>De veiligheidsrisico's moeten tenminste voldoen aan de kwaliteitsambities zoals geformuleerd in het NMP-4. Dit betekent het in 2010 bereiken van een minimum beschermingsniveau voor plaatsgebonden risico van 10-6 en een verantwoordingsplicht zijn de doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Burgers krijgen in hun woonomgeving een minimum beschermingsniveau met betrekking tot gevaarlijke stoffen. – Het bestuur en de politiek gaan veel bewuster om met het accepteren van risico's in relatie tot de omvang van rampen – De maatschappelijke kosten van gevaarlijke stoffen worden zoveel mogelijk in het gebruik van die stoffen geïnternaliseerd. – Het beleid ten aanzien van inrichtingen houdt veel meer rekening met de risico's van transport. – Verbeteren van afstemming en toedeling van verantwoordelijkheid om de veiligheidsketen verder te versterken. – Een wettelijke registratieplicht voor risicovolle situaties en verbetering van de informatievoorziening aan de burgers. 	<p>Prestaties 2003</p> <ul style="list-style-type: none"> – Het inwerkingtreeden van de AMVB – Kwaliteitsisen externe veiligheid inrichtingen – Het oplossen van concrete knelpunten in RO-EV uitplaatsing, emplacements, muniteactie-programma, LPG, beëindiging van choortransporten – De coördinatie van de uitvoering van het Vuurwerkbesluit en aanwijzing van vuurwerkconcentratiegebieden door minister VRM. – Sanering vuurwerkbranche (gereed 2004) – Sanering urgentste knelpunten rond LPG tankstations. – Nota aan Tweede Kamer over ketenstudies van LPG, chloor en ammoniak – Bijdrage aan uitwerking nota V&W aan de Tweede Kamer over reguleringsbeleid vervoer gevaarlijke stoffen per spoor – Wetsontwerp verruiming reikwijdte Wm. Uitwerken en uitvoeren AMVB (of Wet) – Registratieplicht risicosituaties. 	19 993	19 381	15 622	13 888	13 888	13 888	
	<p>VRM 10 Verbeteren nationale milieukwaliteit</p> <p>Het bijdragen aan het tot stand brengen van een hoogwaardige leefomgeving en een vitaal platteland. De nadruk ligt hierbij op preventie en kader c.q. normstelling op nationale schaal met doorwerking in concrete gebieden. Met voorrang wordt gewerkt aan afstemming van overheidsbeleid (ruimtelijke ordening, water, milieu, natuur, landbouw), het zichtbaar maken van landelijke en regionale beleidsopgaven en het stimuleren van (pilots inzake) duurzame landbouw en agrobiodiversiteit.</p>	<p>Onverdeelde programma</p> <p>10.2.1 Duurzaam bodembeheer</p> <p>Het door middel van preventieve en beheersmaatregelen voorkomen dat nieuwe bodemverontreinigingen a.g.v. menselijk bodembedreigend handelen ontstaan.</p>	5 881	726	726	726	726	240	<p>Overige instrumenten DGM, Onderzoek DGM, Communicatie-instrumenten</p> <ul style="list-style-type: none"> – Financiële ondersteuning aan Plan Bodembeschermende Voorzieningen en aan SIKB. – Beleidsnota aan Kamer met hoofdlijnen van beleid inzake hergebruik van bagger als bodem. – Voorlichtingscampagne over implementatie HUM grondstromen en beleidslijn voor omgaan met bagger met van nature verhoogde gehalten. – Kamernota over waterbodemsanering en -beheer. – Aanbieding aan de Tweede Kamer van de beleidsnota over duurzaam bodembeheer. – Oprichting van het Expertisecentrum voor de Ondergrond.

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
	<p>10.2.3 Duurzaam milieu landelijk gebied</p> <p>Doel van het beleid is dat, op grond van een integrale afweging van ecologische, economische en sociale belangen en waarden, de ruimtelijke functies in het landelijk gebied duurzaam zijn ingepast. Dit is het geval wanneer deze functies in een duurzame relatie staan tot elkaar en tot het bodem- en watersysteem en behoud van biodiversiteit wordt bevordert.</p> <p>Voor <i>biodiversiteit</i> is het doel om op nationaal en internationaal niveau te komen tot behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit en daarmee samenhangende hulpbronnen en processen.</p> <p>Ten aanzien van de <i>milieukwaliteit</i> zijn de doelen als volgt:</p> <ul style="list-style-type: none"> – voor <i>bodem</i> worden kwaliteitsaders en beoordelingscriteria ontwikkeld die randvoorwaardelijk zijn voor duurzaam bodembeheer. – voor <i>water</i> dienen de doelstellingen van de EG-Kaderrichtlijn Water in 2015 gerealiseerd te zijn. – voor <i>gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied</i> geldt dat onder regie van provincies op programmatische wijze en in onderlinge samenhang realiseren van rijks- en regionale doelen op het terrein van ruimtelijke ordening en landinrichting, milieu, landbouw, natuur en recreatie. De VROM inbreng bestaat uit het voor de functies in een gebied de benodigde milieukwaliteit te formuleren en te doen realiseren 	<p>Prestaties 2003</p> <ul style="list-style-type: none"> – Verdere implementatie COP-6 CBD afspraken over behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit in Nederland – Overeenkomst agrobiodiversiteit (VROM-LNV-landbouwsector) – Aanbieding uitvoeringsprogramma transitie biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen aan Tweede Kamer. – Start uitvoering bewustwordingscampagne biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen. – Benchmark beslag van producten op biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen. – Adviezen TCB en GR inzake evaluatie interventiewaarden bodemsanering naar Tweede Kamer. – ICES-rapportage over SKB 1e traject en kabinetsbesluit over voortzetting SKB in 2003 – 2006. – Implementatie van de EG-Kaderrichtlijn Water (KVA) in de wet Milieubeheer. – Afsluiten jaarlijkse Bestuursovereenkomst gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied (inclusief reconstructie traject) en uitvoeringscontract. 	-	-	-	-	-	-	<p>VRM 8.2.1 VRM 8.2.2 VRM 8.2.3 V&W 04.01.03 V&W 08.01.03 LNV 01.11 LNV 01.12 LNV 04.12 LNV 04.13 LNV 07.13</p>

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
	<p>10.2.4 Duurzame landbouw</p> <p>De operationele doelen zijn gericht op mineralen-, ammoniak-, agrarische stank- en bestrijdingsmiddelenbeleid. <i>Mineralenbeleid:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - In 2003 moet worden voldaan aan de norm van 50 mg nitraat per liter in het bovenste grondwater. - In 2003 realiseren van 50% reductie van de eutrofiëring van het oppervlaktewater. - In 2003 voldoen aan de EU-Nitraatrichtlijn, met name de derogatie. <i>Ammoniakbeleid</i> - Het nationale emissieplafond voor ammoniak is vastgesteld op 128 kiloton per jaar, te realiseren uiterlijk 2010. <i>Agrarische Stankbeleid:</i> In 2010 mogen er geen ernstige gehinderden meer zijn door zowel de industriële-, als de agrarische sector. <p><i>Bestrijdingsmiddelenbeleid</i></p> <p>Het realiseren van een milieukwaliteit op het niveau van het maximaal toelaatbaar risico via het terugdringen van de milieubelasting door landbouwbestrijdingsmiddelen. Uitgaande van een milieu-indicator ligt de milieubelasting in het referentiejaar 1998 op 446 mln. punten. In 2005 moet deze belasting met 75% zijn verminderd tot 112 mln. punten en in 2010 met 95% tot 22,5 mln. punten.</p>	<p>345</p>	7 152	10 770	9 464	9 464	9 464	9 464	<p>LNV 04.11 LNV 04.12 LNV 04.13 LNV 05.11 LNV 05.12 LNV 05.13 LNV 07.13 LNV 09.13</p> <p>Dit beleid valt onder gezamenlijke verantwoordelijkheid van de Ministers van LNV en VROM, waarbij minister VROM gaat over de milieu- en ruimtelijke aspecten.</p>
	<p>Onverdeeld programma</p>	<p>Overige instrumenten DGM, Onderzoek DGM, Communicatie-instrumenten, nader aan te wijzen</p>	8 095	8 500	8 786	9 033	9 033	9 033	10 849
	<p>11.2.1 Internationale samenwerking</p> <p>Het realiseren en bevorderen van duurzame ontwikkeling -zowel binnen als buiten Nederland- door actieve inzet van de Nederlandse milieudiplomatie in mondiale en Europese kaders.</p>	<p>– Uitwerken afspraken uit de World Summit on Sustainable Development (WSSD). – Versterken handhaving van internationale milieuverdragen. – Beïnvloeden Europees landbouw- en structuurbeleid richting o.a. duurzame landbouw, regionale cohesie en codificatie van een duurzaamheids-toets. – Follow-up strategische positiebepaling international VROM-beleid.</p>	5 831	5 655	5 749	5 749	5 749	5 749	<p>VROM 9.2.2 BZ 4.2 BZ 5.5 BZ 6.1 & 6.2 BZ 13.1 BZ 7.1 BZ 8.1, 8.7 t/m 8.10 BZ 9.1 BZ 10.1, 10.2, 10.4 BZ 11.1 BZ 12.1 EZ 4.2.4 EZ 5.2.3</p>
	<p>VROM 11 Tegengaan klimaatverandering en emissies</p> <p>Het leveren van een bijdrage aan de totstandkoming van een duurzame samenleving door het voorkomen van klimaatverandering door menselijke beïnvloeding alsmede de bestijding van verzuring en milieuschadelijke emissies door de bevoordeling van een -ook in internationaal verband- milieuverantwoorde productie en consumptie.</p>								

11.2.2 Vermindering uitstoot broeikasgassen binnenland

Het beleid richt zich op de uitvoering van een groot aantal maatregelen, zoals genoemd in de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid – 1999, de Tussenstandnotitie Klimaatbeleid – 2001 en de Evaluatienota Klimaatbeleid (2002). Daarnaast richt het beleid zich op verdergaande reducties op de langere termijn (na 2012) en zo mogelijk, bij een succesvolle ontwikkeling, al bijdragend aan de prestaties voor de 1^e verplichtingsperiode (2008–2012).

Realisatie Kyoto doel (2008–2012)

- Uitvoering Reductieplan Overige Broeikasgassen: totstandkoming Besluit Broeikasgassen, vernieuwde nationale regelgeving voor koeling en airconditioning, afspraak met producenten van bouwschuimen, afspraken inzake technologische maatregelen voor de reductie van lachgas-emissies in de salpeter-zuurproductie en opname daarvan in het Convenant Chemie, totstandkoming convenant met gebruikers van SF6 in sterkstroomtoepassingen over emissiereductie, afspraak met beheerders van stortplaatsen over het verder terugdringen van methaanemissies.
- Vaststelling streefwaarden voor maximale CO2 emissie-niveau's (2008–2012) voor vier sectoren.
- Stroomlijning evaluaties klimaatbeleid.
- Analyse beleidseffecten per sector (2003: gebouwde omgeving).
- Emissiehandel: bijdrage leveren aan traject van Europese besluitvorming. Voor Nederland wordt een proefallocatieplan opgesteld.
- Uitvoering afspraken met sectoren (benchmark, Glami, MJAs).
- Uitvoering afspraken over lokaal klimaatbeleid (BANS-klimaatconvenant en subsidie-regeling).

Via uitvoeringsorganisaties verdere ontwikkeling van systeem van monitoring van emissies van broeikasgassen zodanig dat wordt voldaan aan internationale eisen.

Transitie naar duurzame energie-huishouding (langere termijn)

- Demonstratie-project CO2-opslag (CRUST): afronding besluitvorming over beheerder van het bufferproject.
- GAVE: afronding van definitie- en selectieproces uitmondend in ten minste één aansprekend demonstratieproject.

Verkenning duurzame effecten van reductiebeleid.

18 576

27 116

34 424

40 230

44 072

26 234

EZ 4

EZ is trekker van de transitie.

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
	<p>11.2.2.3 Vermindering uitstoot broeikasgassen buitenland</p> <p>Het bereiken van 100 Mton CO2 equivalenten buitenlandse emissiereducties in de periode 2008-2012 door Clean Development Mechanism (CDM), Joint Implementation (JI) en Emission Trading (ET), CDM, dat onder de verantwoordelijkheid van VROM valt, richt zich op de vermindering van uitstoot van broeikasgassen door ondersteuning van projecten in ontwikkelingslanden. De doelstelling met betrekking tot CDM ligt op de levering van 50-70 Mton CO2-equivalenten in de periode 2003-2012.</p>	<p>Prestaties 2003</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bij een positieve evaluatie mogelijkkerwijs een 2e openbare Europese Aanbesteding (Cerupt). - Sluiten contracten met private financiële instellingen - Sluiten van bilaterale overeenkomsten met Indonesië, China en/of India voor de overdracht/levering van CER's (Bilaterale overeenkomsten). - Sluiten van Memoranda of Understanding met landen in Afrika , Oost Azië en Zuid-Oost Azië. <p>Door tussenkomst van de uitvoerders/intermediairs op projectbasis sluiten van concrete leveringscontracten.</p>	11 134	56 723	56 723	86 723	106 723	101 723	
	<p>11.2.3 Vermindering verzuring en grootschalige luchtverontreiniging</p> <p>De NMP-4 doelstellingen voor 2010 voor luchtverontreinigende stoffen die bodemverzurende, eutrofiërende en negatieve gevolgen -door ozonvorming en vorming fijn stof- tot gevolg hebben- zijn: SO2 46 kton, NOx 231 kton, Vluchtige Organische Stoffen (VOS) 155 kton, NH3 100 kton; primair stof is nog PM. Dit doel houdt de realisatie van ambtelijke producten in. De doelen voor de groepen industrie (11.2.4), verkeer (11.2.5) en consumenten (11.2.6) worden hieronder beschreven</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Voortgangsrapportage emissieplafonds en NMP-4 doelen. - Afronden nationale ratificatieprocedures Göteborg protocol. - Wijziging van het oplosmiddelenbesluit. - Totstandkoming drie à vier monitoringsprotocollen voor VOS emissies. - Voorbereiden (inter)nationale aanpak reactief stikstof. - Verschijnen actieplan fijn stof. - Evaluatie inzake voortgang bij het halen van de internationale emissieplafonds SO2, NOx, NH3 en VOS. 	-	-	-	-	-	-	<p>VROM 3.2.2 DEF 90 EZ 1.2.2.1 EZ 4.2.1 & 4.2.2 LNV 01.12 LNV 05.13</p> <p>Een deel van de doelstelling betreft de sector landbouw. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij LNV.</p>

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
			6 776	8 407	11 103	11 758	11 810	8 276	VROM 3.2.2 Het behalen van de doelstelling is mede afhankelijk van de economische ontwikkeling en de wijze van uitvoering door andere overheden
	11.2.4 Vermindering algemene uitstoot industrie								
	Voor de industrie is het lange termijn doel om voor 2010 de uitstoot van grote industriële bronnen (die vallen onder het systeem van Nox-emissiehandel) te reduceren tot 55 kton en de emissie van de kleine bronnen tot 10 kton.	<ul style="list-style-type: none"> - Parlementaire behandeling wettelijke maatregelen NOx-emissiehandel (inclusief die m.b.t. opzet Emissie Autoriteit). - Aangescherpt besluit Emissie eisen stookinstallaties (BEES). - Uitvoering Plan van Aanpak reductie-maatregelen SO₂-emissies (concept aanpassingen regelingen). - Ondersteunen Facilitaire Organisatie Industrie en Vereniging Nederlandse Gemeenten. - Taakafbakening Duurzaam Ondernemen/ Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen met andere departementen (EZ, LNV, V&W, SoZaWe). - Onderzoek «vraagstelling transparantie bij stakeholders». - Afronding evaluatie Besluit milieu-verslaglegging en evaluatie elektronische milieujanverslag-legging. - Evaluatie financiering FO-Industrie en financiële ondersteuning VNG. 							
	11.2.5 Vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart								
	Voor het terugdringen van de emissies in verkeer en binnenvaart (de sectoren weg- en railvervoer, de binnenvaart en zeescheepvaart (binnengaat), de luchtvaart (start- en landingscyclus), mobiele werktuigen en landbouwtractors) gelden de NMP-4 doelen zoals reeds bij 11.2.3 genoemd: SO ₂ 13 kton, NO _x 150 kton, VOS 45 kton, NH ₃ 5 kton.	<ul style="list-style-type: none"> - Beleidsnota Verkeer en emissies naar de TK. - Subsidieprogramma Demonstratieprojecten milieu-innovaties bij mobiele bronnen: 10 à 15 subsidies. - Steekproefcontrole-programma personenauto's en bestelwagens. (150 stuks) i.v.m. bepaling praktijk emissies. 	7 869	9 257	7 981	6 548	6 727	6 727	V&W 04.01.01 V&W 04.01.02 V&W 04.01.04 V&W 08.01.01 V&W 12.01
	11.2.6 Vermindering milieudruk producten								
	Doel van dit beleid is om tot een vermindering van de milieudruk van producten en van consumptie te komen op basis van de NMP-4 doelen. In de ontwikkeling van dit generieke beleid heeft VROM vooral een stimulerende en faciliterende rol en zijn marktpartijen zelf verantwoordelijk voor het verbeteren van producten en diensten.	<ul style="list-style-type: none"> - Uitvoering subsidieregeling Productgerichte Milieuzorg (publicatie en beoordeling aanvragen). - Notitie aanpak materialenbeleid ten behoeve van Tweede Kamer. - Alle departementen, 10 provincies, de helft van de 60 grootste gemeenten en 15 waterschappen nemen deel aan het programma Duurzaam Inkopen. - Dertig milieuspecificaties voor overheidsproductgroepen beschikbaar, in het kader van Duurzaam Inkopen. - Ondersteunen stichting Milieu Centraal en Stichting Milieukeur. - Evaluatie Subsidieregeling Productgerichte milieuzorg. - Evaluatie Stichting Milieukeur. 	6 606	6 111	7 068	4 886	4 532	4 532	VROM 3.2.2 EZ 4.2.2 EZ 5.2.3 LNV 05.11 LNV 07.13

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)	
	<p>11.2.7 Vergroten draagvlak integraal milieubeleid.</p> <p>Het beleid is er op gericht om te stimuleren, dat het milieubelang wordt meegenomen in de besluitvorming door zowel de andere overheden, maatschappelijke organisaties en burgers (externe integratie) als door het bedrijfsleven (milieugerichte technologie).</p>	<p>Prestaties 2003</p>	38 831	29 355	28 030	28 825	29 236	26 506	EZ 4.2.2.-3 LNV 09.13 VWS XVI.1.2.3	
	<p>12.1 Beheersen milieurisico's van stoffen, afvalstoffen en straling</p> <p>De beheersing van risico's voor mens en milieu bij het omgaan met stoffen, afvalstoffen, radioactieve stoffen en straling en met genetisch gemodificeerde organismen, rekening houdend met sociale en economische factoren.</p>	<p>12.2.1 Beheersen milieurisico's van stoffen</p> <p>Doel is in 2020 een zodanig veilig gebruik van stoffen te hebben, dat mens en milieu geen of een verwaarloosbaar risico lopen. Het doel wordt gefaseerd bereikt.</p>	<p>Overige instrumenten DGM; onderzoek DGM en communicatie-instrumenten.</p>	6 870	13 641	13 600	14 159	14 170	13 088	
	<p>12.2.1 Beheersen milieurisico's van stoffen</p> <p>Doel is in 2020 een zodanig veilig gebruik van stoffen te hebben, dat mens en milieu geen of een verwaarloosbaar risico lopen. Het doel wordt gefaseerd bereikt.</p>	<p>– Promt: 30 nieuwe technologische trajecten worden in 2003 opgestart; de meest succesvolle technologieën worden op de milieulijst van VAMIL/MIA geplaatst.</p> <p>– VAMIL/MIA: opstellen milieulijsten en uitbrengen milieujaarverslag met milieu- en energieprestaties; opstellen indicatoren voor bepalen bijdrage aan vermindering van schadelijke stoffen.</p> <p>– Groen beleggen; uitbrengen jaarverslag 2002, incl. milieueffecten.</p> <p>– SMOM; uitvoeren regeling SMOM met 3 modules: algemeen, duurzame productie en consumptie, burger en milieubeleid.</p> <p>– Stimuleringsprogramma burger en milieubeleid: Uitvoeren stimuleringsprogramma Burger en Milieubeleid met de 2 elementen beleidsvernieuwingen in het milieubeleid en NMP4-transities.</p> <p>– Duurzaamheidsafweging: afronden experimenten met duurzame beoordeling op concrete projecten bij verschillende ministeries.</p> <p>– Strategische milieubeoordeling: aanbieden wetsontwerp TK ter implementatie EG-richtlijn 2001/42EG.</p> <p>– MER-nationaal: aanbieden wetsvoorstel aan TK voor inbedding van de MER in de Wet Milieubeheer: vergunningprocedure.</p> <p>MER-internationaal: afronden samenwerkingsproject voor het ontwikkelen van richtlijnen voor het toepassen van het Verdrag van Espoo.</p>	<p>– Uitvoering Strategienota Omgaan Met Stoffen (SOMS): eindrapportage uitvoeringsprogramma SOMS aan Tweede Kamer aanbieden; inwerkingtreding Amvb uitvoering SOMS onder de Wet milieugevaarlijke stoffen; implementatie kennisinfrastructuur.</p> <p>– Afhandeling kennisgevingen nieuwe stoffen en bestaande stoffen.</p> <p>– Inwerkingtreding Besluit asbest-inventarisatie in niet-situaties en herzien Asbestverwijderingsbesluit; uitvoering spijtopantenregeling sanering asbestwegen.</p> <p>– Uitvoering Actieprogramma Milieu en Gezondheid.</p>	4 567	4 289	3 803	4 348	4 348	4 604	VR0M 3.2.2 VR0M 6.2.4 VR0M 13.2.1 VR0M 13.2.6 V&W 14.01.99 LNV 01.12 LNV 05.13 SZW 13 VWS XVI.1.2.3
	<p>12.2.1 Beheersen milieurisico's van stoffen, afvalstoffen en straling</p> <p>De beheersing van risico's voor mens en milieu bij het omgaan met stoffen, afvalstoffen, radioactieve stoffen en straling en met genetisch gemodificeerde organismen, rekening houdend met sociale en economische factoren.</p>	<p>Onverdeeld programma</p>								

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
	12.2.4 Beheersen milieurisico's genetisch gemodificeerde organismen (ggo's) Een situatie op het gebied van biotechnologie creëren, zodanig dat de toepassing van biotechnologie gepaard gaat met optimale waarborgen voor de veiligheid, transparantie van de besluitvorming, keuzevrijheid voor de burger en ethische aanvaardbaarheid.	– Afhandeling van kennisgevingen en vergunningen voor ggo's. – Uitvoering integrale Nota biotechnologie en moties Tweede Kamer terrace – Uitvoering plan van aanpak genomics. – Implementatie en uitvoering Biosafetyprotocol en aanpassing Nederlandse regelgeving. – Herziening van het Besluit ggo door implementatie EU-richtlijn 2001/18 en 1998/81.	131	355	355	355	426	426	VR0M 13.2.1, 13.2.6, 13.2.8 VWS XVI.1.2.5
	Onverdeeld programma	Overige instrumenten DGM, Onderzoek DGM, Communicatie-instrumenten, nader aan te wijzen	5 642	5 355	3 738	5 223	5 223	5 223	
VR0M 3 Duurzame woningen en gebouwen- Bij totstandkoming en verbetering van woningen en gebouwen wordt gestreefd naar duurzame kwaliteit, met nadruk op veiligheid, gezondheid, bruikbaarheid, energiebesparing en milieubelasting van de woning of het gebouw, afgestemd op de maatschappelijke behoefte.	3.2.1. Garanderen van de minimale kwaliteit van woningen en gebouwen 3.2.1.1. Wijziging Woningwet en Bouwbesluit.	– Voorbereiding wijziging bouwbesluit							Prestaties en budgetten voor dit artikel worden nog nader bepaald in een Nota van wijzigingen voor de begrotingsbehandeling 2003.
	3.2.2. Verbeteren kwaliteit woningen en overige gebouwen en stimuleren van innovatie 3.2.2.1 Duurzaam bouwen. Het DUBO-beleid wordt toegespitst op een aantal concrete thema's: o.a. energiebesparing(teneinde CO2 emissie door gebouwde omgeving terug te dringen), vermindering milieubelasting door toepassing van materialen in gebouwen en als derde thema verhoging gezondheidsniveau van het binnenmilieu van woningen en gebouwen.								VR0M 10.2.1 VR0M 10.2.2 VR0M 11.2.2 VR0M 11.2.3 VR0M 11.2.4 VR0M 11.2.6 VR0M 12.2.1 VR0M 12.2.2

Overzichtconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
VR0M 6 Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden De inrichting van het stedelijke gebied beter te laten voorzien in een kwalitatief gedifferentieerde vraag naar ruimte voor uiteenlopende vormen van wonen, werken, voorzieningen, groen, recreatie, sport en infrastructuur door versterken ruimtelijke kwaliteit van stedelijke en te verstedelijken gebieden. Daarbij wordt rekening gehouden met eisen inzake gezondheid en veiligheid. Het beleid wordt uitgewerkt in de operationele doelstellingen; verbeteren stedelijke inrichting, verbeteren cultuurhistorische identiteit en verbeteren architectonische kwaliteit.	6.2.4 Vergroten van binnen stedelijke kwaliteit 1. Informatie van bestaand bebouwd gebied ter bevordering van ruimtelijke kwaliteit (balans stad en land) 2. Intensivering van bestaand bebouwd gebied (o.a. het uitplaatsen van risicovolle activiteiten zoals werken met gevaarlijke stoffen en ondertunneling). – 3. Combineren van functies onder voorwaarde van externe veiligheid (milieu-eisen en gezondheidseisen)	Aantal gesignaleerde «gevaarlijke situaties». – Hoeveelheid weggezette «trigger-money» verdeeld naar categorieën. – Uitgewerkt beoordelingskader voor intake projecten. – Aantal via BIRK gesubsidieerde projecten. – Ruimtelijke visie gereed. – Convenanten vastgesteld.	27 669	32 646	29 027	29 312	29 702		VR0M 7.2.1 VR0M 7.2.4 VR0M 12.2.1 Project BIRK maakte onderdeel uit van Milieuzorg project RPD (certificering). Bij keuze projecten speelt milieu naast ruimtelijke ordening een belangrijke rol.
	6.2.5 Duurzame ontwikkeling mainports Bevorderen van een duurzame ontwikkeling van mainports. Ten aanzien van zeehavens is het beleid gericht op o.a. een adequate ruimtelijke inpassing, ten aanzien van Schiphol op het accommoderen van duurzame groei en behoud positie, met inachtneming van noodzakelijke grenzen ten aanzien van veiligheid en milieu.	– Een uitgewerkt projectenspoor	1 022	156	113	115	115		VR0M 7.2.1 VR0M 7.2.3 VR0M 7.2.4

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
<p>VR0M 8. Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden VR0M streeft naar een aantrekkelijk landelijk gebied, waarbij de vraag naar meer ruimtelijke kwaliteit samen gaat met de doorgaande behoefte aan extra ruimte. Het beleid richt zich in deze context enerzijds op handhaving en zo mogelijk herstel van waardevolle gebieden met bijzondere landschappelijke, cultuurhistorische of ecologische kwaliteiten en anderzijds op het verder ontwikkelen van de groene kwaliteiten binnen het landelijk gebied in samenhang met de bebouwde omgeving.</p> <p>Water speelt een belangrijke rol als ordenend principe en als mogelijkheid om het landschap meer divers en aantrekkelijker te maken.</p> <p>Door de identiteit en diversiteit van het Nederlands landelijk gebied te versterken en verder te ontwikkelen en de toegankelijkheid voor iedereen te vergroten, ontstaat een aantrekkelijker land om in te wonen, te werken en te recreëren. De aandacht van het ministerie van VR0M richt zich hierbij met name op de voor Nederland waardevolle landschappen en het buitengebied van de grote steden.</p> <p>Bij het opstellen en uitvoeren van het ruimtelijk beleid voor het landelijk gebied zal door het Ministerie van VR0M nauw worden samengewerkt met het Ministerie van LNV en V&W. De minister van VR0M heeft een medeverantwoordelijkheid voor de structuurschema's en andere planologische kernbeslissingen van andere departementen.</p>	<p>8.2.1. Hestel en handhaving identiteit landelijke gebied</p> <p>De bescherming en het eventueel herstellen van gebieden met bijzondere natuurlijke waarden en kenmerken of landschappelijk en cultuurhistorische waardevolle elementen zal worden geëffectueerd door middel van het zgn. groene contouren beleid. Binnen gebieden waar een groene contour omheen wordt getrokken is het beleid gericht op het sturen van ruimtelijke ontwikkelingen en -ingrepen door middel van een op het betreffende gebiedstype geënt planologisch regime. De groene contourgebieden worden door de provincies begrensd in streekplannen.</p>	<p>Herstel en handhaving identiteit landelijke gebieden.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Geen verdere aantasting van de gebieden waar het groene contouren beleid geldt. - Vergroting van de landschappelijk kwaliteit en de gebruiks- en belevingswaarde van de nationale landschappen. - Beoordelen van streekplannen op groene contourenbeleid. - Uitwerken van het programma Nationale Landschappen. - Coördinatie rijksinzet financiële middelen nationale landschappen 	787	1 316	2 000	2 051	205	205	VR0M 10.2.3

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
<p>VROM 13 Handhaving De handhaving door VROM is gericht op een aantoonbaar betere naleving van de regels en een betere uitvoering van het VROM-beleid. Daarmee wordt bijgedragen aan een veiliger, gezonder en duurzamer leef-omgeving en in samenhang hiermee een hogere kwaliteit van wonen, ruimte en milieu. De VROM-inspectie zorgt voor de handhaving van het VROM-beleid en wet-en regelgeving ten aanzien van milieu, wonen en ruimte. Voor milieu betreft het de VROM artikelen 1, 7, 10, 11 en 12.</p>	<p>Operationale doelstelling</p> <p>13.2.1. Strategie (VROM art. 1) De VROM inspectie ontwikkelt een naleving-strategie. Daarin worden prioriteiten primair vanuit een risicobenadering gesteld. Handhavingsactiviteiten richten zich vooral op zaken waarbij de risico's voor gezondheid en veiligheid van burgers en voor duurzaamheid het grootst zijn. Daarnaast worden prioriteiten gesteld op basis van een nadere analyse van wettelijke taken. Hierbij wordt aangesloten op aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer in haar rapport »Handhaving door Rijksinspecties« (maart 2002). De komende jaren zal de naleving-strategie verder worden uitgewerkt. Inhoudelijke keuzes zullen daarbij worden onderbouwd door feitelijke gegevens: toezichts- en opsporingsdata, risico-analyses, gegevens van andere diensten, informatie uit monitoringssystemen (overheidsprestaties, emissies door vervuulende bedrijven), analyses van klachten en vragen van burgers (bijvoorbeeld via het digitale meldpunt Lokaal Signaal) etc.. Handhaving zal minder generiek worden en meer gericht worden op specifieke thema's en onderwerpen die maatschappelijk relevant zijn. Dit impliceert dat ook regionaal andere accenten in de handhaving mogelijk zijn. In lijn met aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer zal scherp zicht worden gehouden op vervolgcases door gemeenten naar aanleiding van eerdere inspectie-onderzoeken («nazorg»). Een ander uitgangspunt is dat regelgeving handhaafbaar, uitvoerbaar en fraudebestendig dient te zijn.</p>	<p>Prestaties 2003</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ontwikkeling Nalevingstrategie VROM Inspectie. - Ex-post beleidsevaluaties. - Doelgroemonitoring; Rapport Afvalstoffen en emissies 2001 (december 2003). - Overheidsmonitoring; Rapport Milieuprestaties Overheden 2002 (december 2003). - Geïntegreerde Handhavingstrapportage 2002 (mei 2003). - Ex ante toetsing nieuwe VROM-regelgeving en beleid op handhaafbaarheid, uitvoerbaarheid en fraudebestendigheid. - EU-Rapportage 2001 inzake minimum-criteria milieuspecties (april 2003). - Verrichten van opsporings- onderzoeken naar strafbare feiten ter voorbereiding van strafvorderlijke beslissingen. - Adequate voorbereiding van, respons op en nazorg van optredende crisissituaties. 	13 429	14 300	13 700	13 735	13 733	13 733	<p>VROM 7.2.4 VROM 12.2.2 VROM 12.2.1 VROM 12.2.3 VROM 12.2.4</p> <p>De programmageden zijn op dit moment nog onverdeeld</p>

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling

Operationele doelstelling

Prestaties 2003

2002

2003

2004

2005

2006

2007

Toelichting (milieu-
onderwerpen en milieu-
relevantie)

13.2.8 Naleving wet- en regelgeving en beleid verbeteren milieukwaliteit op nationaal niveau en integratie op lokaal niveau (VROM art. 7 en 10)

VROM stimuleert de verbetering van zowel het stedelijk als het landelijk gebied met het oog op een duurzame ontwikkeling in de directe leefomgeving. Milieu vraagstukken die spelen op lokale en regionale schaal worden bij voorkeur integraal aangepakt. Het beleid is in hoofdzaak gericht op het voorkomen en terugdringen van geluid- en geurhinder, van veiligheidsrisico's van industriële activiteiten en risico's van bodem en luchtverontreiniging. VROM streeft naar het door middel van normering behouden en waar nodig verbeteren van de milieukwaliteit van water en bodem, met inachtneming van de variëteit in de ecologische condities en gebruiksfunctie van water- en bodemsystemen.

- Toetsing provinciale milieujaar-verslagen.
- Follow-up onderzoek Wet Bodem- bescherming (Wbb) 2002: nagaan of toezicht door provincies en gemeenten is verbeterd op uitvoering bodemsaneringen door particulieren en bedrijven.
- Handhaving Wbb: steekproefwijze bodemonsters bij lopende en nieuwe saneringsprojecten.
- Rapportage gemeentelijke handhaving wet- en regelgeving en beleid milieu 2002 (december 2002).
- Onderzoek taak vergunningverlening en Handhaving Wet Milieubeheer door de provincies (met o.a. accent op uitvoering storverbod afval)
- Organiseren conferentie te Maastricht t.b.v. afstemming handhaving EU-milieuwetgeving in IMPEL-verband
- Toezicht uitvoering Vuurwerkbesluit d.m.v. bijdrage VROM-inspectie aan vliegende brigade, Meld- en Informatiepunt Vuurwerk en door uitvoering controles.
- Toezicht op milieuhygiënisch belangrijke (TOP X) bedrijven.
- Brancheonderzoeken met 30 à 50 onderzoeken per branche.
- Legionella: handhaving waterleidingbesluit n.a.v. preventieve legionella controles en legionella onderzoeken bij collectieve installaties.
- Drinkwater: controle drinkwaterbedrijven, eigen winningen (incl. beoordeling meet-programma's) en huishoud-watersystemen.
- Wet Milieubeheer: controles registratie-verplichtingen en handhaving inzamel-vergunningen scheepsafval en KGA.
- EU-brede handhavingsactie voor het stimuleren en uniformeren van EVOA-handhaving in Europese zeehavens.
- 30 milieukontroles defensieinrichtingen. Implementatie (operationele) afspraken Handhavingsarrangementen 2002.

VROM 7.2.4
VROM 7.2.2
VROM 12.2.2
VROM 12.2.1
VROM 12.2.3
VROM 12.2.4

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling Operationele doelstelling

Prestaties 2003

2002

2003

2004

2005

2006

2007

Toelichting (milieu-
onderwerpen en milieu-
relevantie)

13.2.10 Naleving wet- en regelgeving en beleid beheersing milieurisico's straling, afval en stoffen (VROM artikel 12)

VROM streeft naar het beschermen van mens en milieu tegen risico's van het omgaan met al dan niet radioactieve stoffen, straling en genetisch gemodificeerde organismen. VROM richt zich op die afvalstromen, stralingsbronnen en stoffen die uit oogpunt van gezondheid, veiligheid, milieu, handhavingrendement en politiek/maatschappelijk belang aandacht vragen. De regelgeving waarvoor de Minister van VROM bevoegd gezag is betreft in grote lijnen de Europese Verordening 259/93 (EVOA), Besluit Stralen-bescherming, Kernenergiewet, Bestrijdingsmiddelenwet, besluiten op grond van de Wet Milieubeheer (Wm), Wet Milieugevaarlijke Stoffen (Wms) en Wet inzake de Luchtverontreiniging (Wvl) en handhavende activiteiten op het terrein van asbestverwijdering.

WMS/Wm/WIV/EVOA
– Herziening bestaande Europese verordening voor overbrenging van Afvalstoffen.
– Handhavingssacties internationale afvalhandel.
– Landelijke actie transportcontroles milieuregeling (afvaltransporten en CFK-koelinstallaties).
– Projectsecretariaat CLEEN IV /EU-handhaving).

Wms
Genetisch gemodificeerde organismen (GGO's):
– Verkrijgen inzicht naleefgedrag vergunninghouders, controle bij – 60 instellingen.
– Ex-post beleidsevaluatie Besluit GGO.
– Ontwikkelen en beproeven van detectiemethode.
– Cadmium: Brancheonderzoeken (elektronica en speelgoed).
– Asbest: controle asbestwegen.
– PCB's: controles bij o.a. energie-bedrijven.

Bestrijdingsmiddelenwet/biociden
Koperhoutverduurzaming en antifouling:
– Controles houtverduurzamings-bedrijven en tussenhandelaren.
– Controles winkels en winterbergingen i.v.m. antifouling.
– Controles gassing.
– Controles Biocidengebruik koel- en proceswater.

Bouwstoffenbesluit
– Handhaving/ certificering incl. controle bij grote infrastructurele werken.

Straling
– Toezicht kernreactoren / kerninstallaties (samen met Arbeidsinspectie).
– Controles nucleaire inrichtingen, beoordeling RVM rapportages en rapportages nucleaire inrichtingen.
– Controle van alle kerntransporten.
– Controles schrootbedrijven.
– Afhandeling incidentmeldingen.
– Controles overige bedrijven, ziekenhuizen en instellingen.

VROM 7.2.4
VROM 12.2.2
VROM 12.2.3
VROM 12.2.4
SZW 13

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
	6.2 Thematische samenwerking De landen zullen met een milieu programma worden ondersteund in het implementeren van de afspraken die zij in de verschillende internationale conventies hebben gemaakt. De landen zullen met o.a. Nederlandse steun hun verplichtingen onder de verschillende internationale milieuconventies gedeeltelijk of geheel zijn nagekomen.		51 606	45 689	45 423	45 423	45 423	45 423	VR0M 11.2.1 Rapportage
BZ 13 Politieke en economische belangen Het bevorderen van bilaterale betrekkingen door politieke en economische belangen.	13.1 Programma Kleine Projecten Optimale behartiging van bilaterale betrekkingen		233	237	237	237	237	237	VR0M 11.2.1 Milieudeel is 5 %
MULTILATERALE KANAAL BZ 7 Programma's en fondsen van de EU Duurzame Armoedevermindering door middel van programma's en fondsen van de EU.	7.1 Europees Ontwikkelingsfonds Het bevorderen van duurzame integratie van hulpontvangende landen in de wereld economie en het bevorderen van rechtstaat en democratie.		3 002	5 004	5 254	5 254	5 254	5 254	VR0M 11.2.1 Milieudeel is 5 %
BZ 8 Instellingen van de VN Via instellingen van de VN draagt Nederland bij aan de duurzame vermindering van armoede, door financiële bijdragen en beleidsbeïnvloeding van de desbetreffende instellingen. Richtinggevend hierbij zijn de Millennium-ontwikkelingsdoelstellingen, afgeleid van de Millenniumverklaring uit 2000.	8.1 UNDP Bevordering van de effectiviteit van de instelling door gerichte financiering en intensieve samenwerking en coördinatie tussen de belangrijkste multilaterale instellingen. Bevordering van het beleid van VN-instellingen in het licht van MDG's: bevordering van ownership en hulp-coördinatie.		14 975	14 975	14 975	14 975	14 975	14 975	VR0M 11.2.1 Rapportage Milieudeel is 20 % van vrijwillige bijdrage
	8.7 UNEP idem als 8.1		7 392	8 268	11 585	11 792	11 792	11 792	VR0M 11.2.1 Milieudeel is 100 %
	8.8 GEF/Montreal Fund idem als 8.1		19 579	20 278	15 307	35 659	32 813	32 813	VR0M 11.2.1 Milieudeel is 100 %
	8.9 Verwoestijningsverdrag idem als 8.1		259	259	259	259	259	259	VR0M 11.2.1 Milieudeel is 100 %

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
	8.10 IFAD idem als 8.1		1 182	940	940	940	940	940	VR0M 11.2.1 Milieudeel is 10 %
	8.1 Internationale financiële instellingen Via de Internationale Financiële Instellingen (IFI's) draagt Nederland bij aan de duurzame vermindering van armoede, middels financiële bijdragen en beleidsbeïnvloeding van de desbetreffende instellingen. Richtinggevend hierbij zijn de Millenniumontwikkelingsdoelstellingen (MDG's) afgeleid van de Millenniumverklaring uit 2000.								
	9.1 Partnership Programma's Wereldbank-groep Beïnvloeding van het beleid van de IFI's in het licht van de MDG's; bevordering van ownership en hulpcoördinatie. Bevordering van een intensieve samenwerking en coördinatie tussen de belangrijkste multilaterale instellingen op het terrein van ontwikkelings-samenwerking, met name de Wereldbank en de VN-instellingen.		23 884	35 751	40 724	39 681	10 234	10 234	VR0M 11.2.1 Rapportage Milieudeel is 30 % van WB-PP
	PARTICULIERE KANAAL								
	BZ 10 Samenwerking met maatschappelijke organisaties Duurzame Armoedevermindering door samenwerking met maatschappelijke organisaties.		37 289	38 966	41 155	43 075	44 874	46 568	VR0M 11.2.1 Rapportage MFP: Milieudeel is 10 % PSO: Milieudeel is 7,5 %
	10.1 Medefinanciering particuliere organisaties De versterking van het «maatschappelijk middenveld» in ontwikkelingslanden, via autonome Nederlandse of internationale maatschappelijke organisaties in het kader van duurzame armoedebestrijding.		10 903	11 481	12 089	12 730	13 405	13 405	VR0M 11.2.1 Milieudeel is 15 %
	10.2 SNV idem als 10.1								
	10.4 Speciale Activiteiten idem als 10.1		45 134	60 327	54 250	45 134	45 134	45 134	VR0M 11.2.1 Rapportage
	BZ 12 Samenwerking met het bedrijfsleven Duurzame Armoedevermindering door samenwerking met het bedrijfsleven.		26 193	26 000	26 000	26 000	26 000	26 000	VR0M 11.2.1 Rapportage
	12.1 Bedrijfslevenprogramma Het stimuleren van de ontwikkeling van de particuliere sector in ontwikkelingslanden.								
	De term rapportage in de toelichting betekent dat aan het betreffende beleid geen vast toerekeningspercentage wordt toegekend. De programma's zijn vaak vraaggestuurd en ramingen worden per jaar bijgesteld. Waar wel een vaste toelichting te maken is, komen de percentages in de toelichting direct overeen met de bedragen in het overzicht. Voor verdere uitwerking wordt verwezen naar de Extra Comptabele staat Natuur en Milieu in de HGIS nota 2003. In de bovenstaande cijfers komt niet tot uiting dat het Ministerie van Buitenlandse Zaken belast is met de interdepartementale coördinatie voor het internationale milieubeleid. Voorts zij nog vermeld dat aan elke diplomatieke vertegenwoordiging in het buitenland een milieucoördinator is verbonden, die ten minste een deel van zijn/haar tijd besteedt aan internationale milieubetrekkingen.								

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
VI Justitie									
Just 3.3 Rechtspraak Bijdragen aan de handhaving van wet- en regelgeving ten behoeve van een veilige Nederlandse samenleving.	3.3.1 Het verzorgen van tijdige en adequate strafrechtelijke reactie op daders van strafbare feiten, rekening houdend met de slachtoffers van die feiten.	- Versterking handhaving snelheidslimieten	7 600	10 000	11 300				VR0M 11.22
	3.3.3 Ontwikkelen van beleids- en uitvoeringskaders t.b.v. opsporing van strafbaar gedrag en de bevordering van de naleving van het recht en het nemen van initiatieven op het terrein van ordenings- en strafrecht ter bevordering van de naleving van wetten en regelgeving	- Uitvoering project Bestuurlijke Transactie Milieudelicten (BTM)	141						
VII Binnenlandse Zaken									
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft geen specifieke beleidsdoelstellingen op het milieugebied en ook geen significante milieu-uitgaven. De rijksuitgaven voor milieu en stedelijke vernieuwing in het kader van het grotestedenbeleid (GSB) zijn opgenomen in de VROM-begroting en maken onderdeel uit van het Extra Comptabel Overzicht GSB. De minister van BZK heeft als coördinerend minister voor het GSB op deze terreinen een budgettaire medeverantwoordelijkheid.									
VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen									
In het kader van het wetenschapsbeleid heeft OCen W geen taken en specifieke doelen t.a.v. het milieugebied. OCenW oormerkt geen subsidies of begrotingsbedragen aan milieubeleid en beschikt niet over de uitvoeringsinformatie voor het geval instellingen mogelijk toch gelden zouden spenderen met betrekking tot het milieu en relevant wetenschappelijk onderzoek.									
IX Financiën									
Financiën heeft geen specifieke beleidsdoelstellingen op het milieugebied en ook geen significante milieu-uitgaven.									
X Defensie									
Defensie (Def.) streeft er in het kader van de invoer van milieuzorgsystemen naar om «milieu» in de reguliere bedrijfsvoering en bedrijfsprocessen te integreren. Dit leidt ertoe dat de gemaakte milieu-uitgaven voornamelijk in apparaatskosten (bijv. salariskosten van milieumedewerkers) en programma-uitgaven (bijv. deelprojecten van bouwprogramma) zijn ondergebracht en niet afzonderlijk inzichtelijk te maken zijn. De zuivere milieuprogramma's zijn hieronder in beeld gebracht.									
Def. 1 Marine, Def. 3 Luchtvaart	Ten aanzien van het thema geluid stelt Defensie zich ten doel om het niveau van geluidhinder ten gevolge van Defensie-activiteiten op gezoneerde terreinen en vergunde inrichtingen niet te laten stijgen.	Isoleren van woningen	7 700	1 500	xxx	xxx	xxx	xxx	VR0M 7.2.1 VR0M 7.2.3
Def. 2 Landmacht, Def. 3 Luchtmacht, Def. 4 Marechaussee, Def. 5 Defensie Interservice Commando	Ten aanzien van het thema bodem zal Defensie voor 2010 de ernstige bodemverontreinigingen gesaneerd of beheerst hebben.	Uitvoeren van 83 onderzoeken en 116 saneringen.	11 718	15 786	14 470	11 431	11 098	12 681	VR0M 7.2.2
Dit programma loopt in 2003 af. De bedragen komen uit de programma uitgaven van de genoemde Krijgsmachtdelen.									

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
Def. Niet beleidsartikel 90 algemeen, milieu-uitgaven Intensivering milieu inspanning	Tot en met 2004 9% energie-efficiencyverbetering op onroerend goed (t.o.v. 1999) en 4% duurzame energie bij onroerend goed; kennisvergaring en intensivering	- Zie toelichting	4 340	5 606	13 007	14 748	14 748	14 703	<p>FROM 11.2.2 FROM 11.2.3</p> <p>Dit artikel omvat het programma «Beleids-intensivering milieu». Budget is centraal gereserveerd en wordt op projectbasis overgeheveld naar begroting krijgsmachtelen, waar de projecten met name in de bouwprogramma's worden ondergebracht. De projecten bestaan voornamelijk uit bouwen van warmtekracht installaties, installeren van zonne-energie voor- zieningen (PV cellen, Zonneboilers), bouwen van windmolens en onderzoeken naar toepassing van nieuwe technieken. Voor 2002 en 2003 was 9 miljoen Euro beschikbaar. Dit budget is reeds geheel gehonoreerd en overgeheveld. Voor de jaren 2004 e.v. is per jaar 9 miljoen Euro beschikbaar. Dit is nog niet geheel aan specifieke projecten gekoppeld en staat nog op dit artikel gereserveerd. Verder staan op dit artikel uitgaven voor aan milieu-maatregelen gerelateerd wetenschappelijk onderzoek en externe inhuur van milieudeskundigheid op centraal niveau.</p>

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
XII Verkeer en Waterstaat (V&W)									
V&W 04 Duurzaam goederenvervoer Bevordering van een milieuvriendelijk goederenvervoersysteem. Het gaat daarbij om het stimuleren van Transportbesparing, het bevorderen van stil en schoon vervoer, het zuinig omgaan met ruimte, het stimuleren van verantwoord ondernemen en kwaliteitszorg-systemen.	04.01.01 Transportbesparing Met de doelstelling Transportbesparing wordt beoogd de vervoersbehoefte «aan de bron» te verminderen door het demonstrenen van transportvriendelijke productiewijzen, het bevorderen van het bewustzijn over transportbesparing in het bedrijfsleven en bij overheidsorganisaties, alsmede het stimuleren van de implementatie van transportbesparing door bedrijfstakingorganisaties.		1 786	2 863	5 091	3 490	2 350	2 350	VROM 11.2.2 VROM 11.2.5 Toedeling: Het operationele doel heeft voor het merendeel betrekking op het beleidsterrein milieu.
	04.01.02 Stil en schoon vervoer De inspanningen zijn er op gericht om de milieubelasting te beperken tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau door het verminderen van de geluidsbelasting en het verminderen van emissies en lozingen. De taakstelling voor de uitstoot van NOx door verkeer en vervoer (inclusief lucht- en zeevaart) is een reductie tot 150 kiloton per jaar in 2010. De gerealiseerde uitstoot in 2000 was 283 kiloton. De sector verkeer en vervoer draagt voor circa 18% bij aan de nationale uitstoot van CO2 en is de sector met de snelst groeiende emissies.. V&W streeft naar een kleinere toename van de CO2-reductie door verkeer en vervoer in 2010. De gerealiseerde uitstoot in 2000 was voor de gehele sector verkeer en vervoer 35 Mton. De maatregelen om invulling te geven aan de taakstelling voortvloeiend uit het Kyoto-protocol zijn beschreven in de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid van 1999. De Uitvoeringsnota Klimaatbeleid is in 2002 geëvalueerd. Op basis daarvan is afgesproken te komen tot streefwaarden voor CO2-reductie. Een volgend ijkmoment is in 2002 gepland. Indien nodig kan een reservepakket van maatregelen in werking worden gesteld.		2 601	2 420	3 549	5 394	6 274	6 274	VROM 7.2.3 VROM 11.2.2 VROM 11.2.5

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
	04.01.03 Zuinig ruimtegebruik De doelen van het zuinig ruimtegebruik zijn het beperken van het gebruik van de fysieke ruimte door verkeersinfrastructuur met het oog op de opheffing van 90% van de fysieke barrières tussen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), voor zover deze althans worden veroorzaakt door hoofdwegen, het zuinig omgaan met ruimte bij uitbreiding van het hoofdwegen-, spoor- en vaarwegennet in 2010, het bevorderen van intensief ruimtegebruik bij grote infrastructurale en zeehavenprojecten en het bevorderen van de principes van duurzaam bouwen bij grote infrastructurale en onderhoudsprojecten.	Prestaties nog te ontwikkelen door V&W	-	-	-	-	-	-	VROM 7.2.1 VROM 7.2.3 VROM 10.2.3 Het betreft voornamelijk personele kosten.
	04.01.04 Verantwoord ondernemen Met dit programma wordt, als onderdeel van het bredere kabinetsbeleid op dit gebied, gewerkt aan de bevordering van maatschappelijk verantwoord en bewust ondernemersgedrag. Dit geschiedt door het promoten van kwaliteitszorgsystemen op het gebied van logistiek, de verankering van het milieu- en veiligheidsbewustzijn in de vervoerketen en het stroomlijnen van hiermee samenhangende regelgeving. Er is daarbij een relatie met het onderwerp Transportbesparing.	- Afronding van een aantal pilotprojecten in kader van de toepassing van Total Quality Management Systemen. Uitvoering van de stimulerings-regeling die gericht is op verbetering van de logistiek van bedrijven in het goederenvervoer en resulterend in een reductie van verreden kilometers of gebruikte brandstof.	3 687	3 031	3 192	2 140	1 882	1 882	VROM 7.2.3 VROM 11.2.2 VROM 11.2.5 Het operationele doel heeft voor het merendeel betrekking op het beleidsterrein milieu.
	04.01.99 Overige programma-uitgaven		845	869	866	830	830	830	VROM 7.2.1 VROM 11.2.5
V&W 08 Duurzaam Personenvervoer Het bewaken, waarborgen en waar mogelijk verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving, gegeven de toename van de mobiliteit		- Verbeteren van lokale luchtkwaliteit (op grond van Europese richtlijnen: concentraties SO2 en fijn stof) en verminderen van uitstoot van schadelijke stoffen (taakstellingen in 2010 voor de gehele sector verkeer en vervoer: kleinere toename van de CO2 emissie; 13 kton SO2; 150 kton NOx; 45 kton VOS). - Continuëren bronaanpak. - Besluitvorming rond Overschie.	-	-	-	-	-	-	Hieraan zijn momenteel geen programma-uitgaven toe te wijzen. IF: Milieumaatregelen maken deel uit van beheer en onderhoud Rijkswegen middels het Infrafonds (IF), V&W artikel 01.04.04.
	08.01.01 Luchtkwaliteit	- Voortzetting diverse programma's: MiBu (milieuvriendelijke bussen), SSZ (stiller schoner zuiniger), HNR (het nieuwe rijden).	10 540	7 827	5 196	4 535	3 966	3 966	

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operatieve doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)	
	08.01.02 Geluid Voldoen aan wettelijke normen gesteld in Wet Geluidshinder en Wet Milieubeheer								VROM 7.2.3 Hieraan zijn momenteel geen programma-uitgaven toe te wijzen.	
	08.01.03 Ontsnippering Opheffen 90% van de door bestaande hoofdwegen veroorzaakte fysieke barrières in de Ecologische Hoofdstructuur in 2010; tevens bodemsaneringen: wanneer bij beleidsuitvoering bodemvervuiling wordt geconstateerd, wordt deze opgeruimd.		9 076	9 076	9 076	9 076	9 076	9 076	VROM 7.2.1 VROM 7.2.2 VROM 10.2.3 IF: Milieumaatregelen maken deel uit van beheer en onderhoud Rijkswegen middels het Infrafonds (IF), V&W artikel 01.04.04	
	08.01.99 Overige programma-uitgaven		879	807	940	940	940	940		
V&W 12 Duurzame luchtvaart Het bewerkstelligen en instandhouden van een duurzame ontwikkeling van de luchtvaart	12.01 Beperken uitstoot geur, stoffen en gassen luchtvaart Het beperken van de uitstoot van broeikasgassen (toename minder dan 3% per jaar), het beperken van de uitstoot van de luchtverontreinigende stoffen en het beperken van de geurhinder in de omgeving van Nederlandse luchthavens (getoetst aan wettelijke grenswaarden).								VROM 11.2.2 VROM 11.2.5 Zie voor nadere operationalisatie begroting V&W, par.12.2.	
	12.02 Beperken geluidshinder luchtvaart Het streven naar een stillere wereldvlucht van vliegtuigen, met name voor dat deel dat vluchten uitvoert op de Nederlandse luchthavens, het voorkomen van het overschrijden van geluidszone voor het etmaal en voor de nacht en het voorkomen van overschrijding van de grenswaarden voor geluid in handhavingspunten.		114 724	139 230	109 583	29 571	28 112	28 112	VROM 7.2.1 VROM 7.2.3 Zie voor nadere operationalisatie begroting V&W, par.12.2	
	12.01.99 Overige programma-uitgaven		842	775	5 312	5 395	5 395	5 395		
			Beleidsvoorbereiding en -evaluatie.							

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
V&W 14 Waterbeheer Het instandhouden van gezonde en veerkrachtige watersystemen, waarmee een duurzaam gebruik blijft gegarandeerd.	14.01.99 De kwaliteit van het water en de waterbodems Het op korte termijn (voor 2006) bereiken van het maximaal toelaatbare risico (MTR) en het op langere termijn bereiken van streefwaarden op basis van het venwaarloosbaar risico (VR) voor water en waterbodems (normstelling). Dit wordt bereikt door de uitvoering van emissie beperkende maatregelen (vergunningverlening en handhaving) en de sanering en het hergebruik van verontreinigde waterbodems	– Voortzetten van de aanleg van depots in het Hollandsch Diep en Koegonspolder. – Voortzetten saneren Keelmeier: sanering diverse havens en subsidies verstrekken voor saneren en hergebruik van baggespecie door derden (gemeente, provincie, waterschappen e.d.). – Zoetzuut overgang herstellen in het Haringvliet en het Veerse meer. – De aanpak van diffuse bronnen en het toepassen van de Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren (WVO) in de vorm van vergunningverlening en handhaving.	12 000	36 000	40 000	42 000	10 000		IF: uitavon artikel 02.02 VROM 10.2.2 VROM 12.2.1 IF: uitavon artikel 02.02
XIII Economische Zaken									
EZ 1. Werking binnenlandse markten EZ streeft naar het bevorderen van een optimale ordening en werking van (binnenlandse) markten, zodat wordt bijgedragen aan een duurzame economische groei. De burger plukt daar als consument en als belastingbetaler de vruchten van.	1.2.2.1 Bevorderen van concurrentie in de elektriciteits- en gasmarkt	– Groene markt	33 563	29 500	29 500	29 500	29 500	29 500	VROM 11.2.2 VROM 11.2.3
EZ 2. Bevorderen innovatiekracht Versterken van de innovatiekracht van de Nederlandse economie.	2.2.2. Ontwikkeling van innovatie in de markt Versterking van de innovatiekracht van het bedrijfsleven, door middel van: – Het vergroten van investeringen in kennisontwikkeling. – Het vergroten van verspreiding van kennis naar bedrijven, met name MKB. – Het stimuleren van kennisontwikkeling en -benutting op strategische gebieden/voornameste doel is het verhogen van de bedrijfs R&D als percentage van het BBB.	– Subsidieregeling Economie, Ecologie, Technologie – First Mover Faciliteit – Subsidieregeling referentieprojecten milieutechnologie – Catalyse	34 626	29 707	29 488	34 043	72 137	32 505	VROM 11..2.6 VROM 11..2.7
EZ 3. Bevorderen ondernemingsklimaat	3.2 Productiefactoren Op nationaal en regionaal niveau voorwaarden scheppen voor een internationaal concurrerend ondernemingsklimaat in Nederland 3.2.2 Creëren en bewaken door de overheid van de randvoorwaarden die een optimale inzet van productiefactoren mogelijk maakt.	– Periodiek meten van de effecten van het milieu-instrumentarium op de criteria marktconformiteit, draagvlak bij het bedrijfsleven en kosteneffectiviteit meten. (Op basis van de nulmeting worden de bedragen verder ingevuld).		Nulmeting	Afh. van nulmeting				VROM 11.2.6 VROM 11.2.7

Overzichtskonstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
EZ 5. Buitenlandse economische betrekkin- gen Het scheppen van gunstige voorwaarden voor en geven van nieuwe impulsen aan de internationale economische activiteiten van burgers en bedrijven zodat zij bijdragen aan de duurzame groei van de Nederlandse economie.	Operatieve doelstelling 5.2.3. Nederlandse participatie en presentie. Het bevorderen van een zo groot mogelijke participatie en presentie van Nederlandse bedrijven en producten op buitenlandse markten, nabij zowel als veraf gelegen.		15 000	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000	VRM 11.2.1 VRM 11.2.6 De bedragen hebben betrekking op NON-ODA gelden.
XIV Landbouw, Natuurbeheer en Visserij									
LNV 01. Versterking landelijk gebied Het beleid is gericht op kwaliteitsverbetering en het in onderlinge samenhang versterken van de verschillende functies in het landelijk gebied.	01.11 Gebiedenbeleid. Verbetering van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving en de ruimtelijke structuur in gebieden die perspectiefvol en/of waardevol natuur, bos, landschap, recreatie, cultuur-historie, water en milieu.		5 479	5 213	3 448	3 888	3 468		VRM 10.2.3 SGB vormt een onderdeel van het artikel; meerderheid is milieubeleid.
	01.12 Reconstrueert varkenshouderij/ kwaliteitsimpuls zandgebieden Reconstrueert is het bevorderen van een goede ruimtelijke structuur van de concentratiegebieden, in het bijzonder met betrekking tot landbouw, natuur, bos, landschap, recreatie, water, milieu en infrastructuur, alsmede ter verbetering van de woon-, werk- en leefklimaat en de economische structuur. Specifieke doelstelling voor de reconstrueert is het realiseren van varkensvrije zones van minimaal 1000 meter breed. Daarnaast gaat het o.a. om het realiseren van goede productieomstandigheden voor een duurzame landbouw, om extensivering van de melkveehouderij met het oog op verbetering van een milieukwaliteit en om een integrale aanpak van verdrogings- stikstof- en fosfaatproblematiek in de beïnvloedingsgebieden rond de grote natuurgebieden van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Ook de realisering van de EHS, en uitbreidingsmogelijkheden van de recreatie zullen onderwerpen zijn van de reconstrueert. Streefwaarde: 12 reconstrueertplannen.		8 631	10 176	3 300	9 966	3 386		VRM 10.2.2 VRM 10.2.3 VRM 10.2.4 VRM 11.2.3 VRM 12.2.1 Minderheid is milieubeleid.
LNV 04. Economisch perspectiefvolle agrotetens De bevordering van economisch perspectiefvolle en internationaal concurrerende agrotetens.	04.11 Versterking concurrentiekracht agro-voedselcomplex Het kabinet heeft voor 2010 een duurzaam werkend, op eigen kracht internationaal concurrerend agrovoedselcomplex voor ogen, dat midden in de samenleving staat en toonaangevend is binnen Europa. Een subdoelstelling is het verbeteren van energie-efficiency in bedrijven, gebaseerd op reële besparingsmogelijkheden.		12 288	6 237	6 055	7 268	5 952	5 952	VRM 10.2.4 VRM 11.2.2 Minderheid milieubeleid.

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
	<p>04.12 Herstructurering (melk)veehouderij</p> <p>Doelstelling is het bereiken en behouden van grondgebondenheid op gebiedsniveau, teneinde de gebiedsspecifieke milieukwaliteit in kwetsbare gebieden (in reconstructie en niet-reconstructiegebieden) te realiseren. Hiermee wordt de structuur van de melkveehouderij versterkt zodat voor deze bedrijven een duurzaam perspectief is in de kwetsbare gebieden. Daarnaast worden meerdere, met elkaar samenhangende milieuproblemen aangepakt in deze gebieden. Doelgroep: Melkveehouders en overige grondeigenaren in kwetsbare gebieden.</p>	<p>Regeling Bedrijfs Hervestiging en -beëindiging.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kavelruil (vrijwillig) en herverkaveling. - De mogelijkheden van een grondbank op publiek of publiekprivate basis worden onderzocht. - Creëren van passende inplaatsingslocaties. 	94 112	5 464	4 365	3 338	9 918	9 918	<p>VRM 10.2.3</p> <p>VRM 10.2.4</p> <p>Meerderheid milieubeleid.</p>
	<p>04.13 Herstructurering glastuinbouw en duurzaam gebruik energie</p> <p>Het bevorderen van een perspectievolle en duurzame glastuinbouw. Om perspectiefvol te zijn moet economisch en vraaggericht worden geproduceerd met aandacht voor kwaliteit en innovatie van producten en productieprocessen. Duurzaam houdt in dat de productie plaatsvindt binnen de (wettelijke) randvoorwaarden voor energie, milieu, ruimtelijke kwaliteit en sector, dan wel op een vrijwillig gekozen hoger niveau. Een tweede operationele doel is de implementatie van het energiebesparings- beleid voor de primaire productie. Er zijn diverse streefwaarden tot en met 2010. Doelgroep is de Nederlandse glastuinbouw- sector. Vanaf 2003 wordt jaarlijks een voortgangsrapport uitgebracht voor de onderscheiden milieuvelden.</p>	<p>Regeling Structuurverbetering Glastuinbouw 236 hectare.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stimuleringsregeling Inrichting Duurzame Glastuinbouwgebieden (Stidug): 275 ha. - Energie en demoregeling. 	21 568	24 332	22 899	23 842	22 042	10 014	<p>VRM 10.2.3</p> <p>VRM 10.2.4</p> <p>VRM 11.2.2</p> <p>Minderheid milieubeleid.</p>
	<p>05.11 Biologische landbouw</p> <p>Beleid richt zich op de ontwikkeling naar een op eigen kracht internationaal concurrerende duurzame sector, die midden in de samentleving staat en toonaangevend is in Europa. Streefwaarde is 10% areaal in 2010 (een jaarlijkse groei van 20%). Doelgroep: primaire sector (zowel gangbare landbouw die om moet schakelen als de reeds biologische sector die zich verder moet professionaliseren), de relevante partijen in de keten en de consument. Tussentijdse (deel)evaluatie is eind 2002.</p>	<p>Publiekvoorlichting: TV-spots/ prints.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Beleidsondersteuning Platform Biologica. - Professionalisering van de keten projecten en - processen. - Investeringsregeling Biologische Varkens (IBV) 20 bedrijven. - Regeling stimulering biologische productie-methode (RSBP). - Kwaliteitszorg. 	7 668	13 314	13 999	7 927	9 677	9 627	<p>VRM 10.2.4</p> <p>VRM 11.2.6</p> <p>Meerderheid milieubeleid.</p>
	<p>LNV 05 Bevorderen duurzame productie</p> <p>LNV streeft naar een bevordering van duurzame productie in de land-, tuinbouw- en visserijsectoren.</p>								

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
	<p>5.12 Vermindering milieubelasting door gebruik van dierlijke mest en mineralen binnen milieunormen.</p> <p>Hoofdoelstelling van beleid is het bevorderen van een duurzame productie. Specifiek doel is evenwicht op de mestmarkt en reductie van het mestoverschot tot een verantwoord niveau. Daarnaast dient het gebruik van mineralen in de land- en tuinbouw plaats te vinden binnen de milieuvoorwaarden. Het mest- en mineralengebruik (stikstof en fosfaat) dient te worden beperkt tot een hoeveelheid waarbij de milieunormen voor het grond- en oppervlaktewater niet worden overschreden, wat betekent dat de verliesnormen op bedrijfsniveau niet mogen worden overschreden en er evenwicht moet zijn tussen het aanbod van mineralen en de vraag binnen de Nederlandse land- en tuinbouw gegeven de normen in 2003 en de periode daarna.</p> <p>Streefwaarden: Het overbruggen van de kloof tussen boer, burger en overheid door het versterken van het maatschappelijk draagvlak voor de duurzame landbouw. 100% bedrijven zonder overschrijding van de verliesnormen; 100% bedrijven zonder overschrijding jaarplafond. Doelgroep zijn alle innovatieve ondernemers, veehouders en akkerbouwbedrijven, intermediairs (m.n. mestvervoerders), mestverwerkende bedrijven en mestexporteurs.</p>	<p>– De regeling «versterking maatschappelijk draagvlak duurzame landbouw».</p> <p>– Door bedrijven zelf ontwikkelde bedrijfsinformatiesystemen moeten uitgroeien tot de basis voor een keten- en productinformatiesysteem. De overheid voorziet in een experimenteerbudget.</p> <p>– Vestigingssteun aan jonge innovatieve bedrijfsopvolgers.</p> <p>– Mestafzetovereenkomsten.</p> <p>– Mineralenheffing (Minas).</p> <p>– Regeling Beëindiging Veehouderijtakken.</p> <p>– Kennisontwikkeling en -verspreiding (nitraatprojecten).</p> <p>Handhaving en controle.</p>	183 014	9 000	8 636	7 387	7 097	7 097	<p>FROM 10.2.2</p> <p>FROM 10.2.4</p> <p>FROM 11.2.3</p> <p>FROM 12.2.1</p> <p>100 % milieubeleid</p>

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
			149 023	158 365	142 146	141 887	141 862	141 862	VR0M 1.2.2 Minderheid milieubeleid.
	07.14 Beleidsondersteunend onderzoek Het genereren van nieuwe kennis gericht op beantwoording van in het beleidsproces ontstane kennisvragen. Streefwaarde: positieve beoordelingen. (PM).	– Regeling subsidie Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO), voor verkenningen, beleidsstudies, routineonderzoek, kennismontage. – Stimuleringsprogramma voor beleids- ondersteunend onderzoek. – Innovatienetwerk Groene ruimte en Agrocluster. Tenderregeling voor beleidsondersteunend onderzoek aanbesteed in een open kennismarkt.							
	09 Kennisverspreiding. De (toekomstige) doelgroepen in het agrofoodcomplex en de groene ruimte breed inzetbaar kwalificeren en gekwalificeerd houden voor de arbeidsmarkt en voor de maatschappij als geheel.		11 480	14 529	14 951	14 951	14 952	14 952	VR0M 10.2.4 VR0M 11.2.7 Minderheid milieubeleid
	XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid								
	13 Arbeidsomstandigheden								
	Intensivering Veiligheidsbeleid Doel van dit deel van de beleidsintensivering is het realiseren van een betere verankering van het stoffenbeleid in bedrijven en ketens met medeneming van een verbetering van integratie van arbo en milieu.	– 20 tenders voorlichting Intensivering stoffenbeleid in bedrijven – 2003: afronding proeftuinen – jaren daarna: bedrijfsstakken- en ketenovereenkomsten	750	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	VR0M 12.2.1

Overzichtsconstructie milieubeleid (bedragen x € 1000)

Dep. artikel en algemene beleidsdoelstelling	Operationele doelstelling	Prestaties 2003	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toelichting (milieu- onderwerpen en milieu- relevantie)
<p>VWS XVI.14 Algemeen Betreft uitgaven die niet specifiek aan een van de beleidsdoelstellingen zijn toe te rekenen.</p>	<p>XVI.14.2.9 Gezondheidsraad Het adviseren over de stand van de wetenschap ten aanzien van vraagstukken op het gebied van de volksgezondheid.</p>	<p>Prestaties 2003</p> <p>– Het werkkerrein van de Gezondheidsraad omvat naast geneeskunde, gezondheidszorg, voeding, arbeidshygiëne en leefomstandigheden ook milieuhygiëne. Het werkprogramma 2003, dat in september 2002 door de minister van VWS wordt vastgesteld, beschrijft de onderwerpen voor 2003.</p>							VROM 1.2.1.3

10. BIJLAGE 4: AFKORTINGEN

Afkorting	Omschrijving
ADB	Asian Development Bank
AVI's	Afval Verbrandingsinstallaties
BANS	Bestuursaccord Nieuwe Stijl
BBSH	Besluit beheer sociale-huursector
BEES	Besluit emissie-eisen stookinstallaties
BEVER	Beleidsvernieuwing Bodemsanering
BEW	Bevordering Eigen Woningbezit
BGW	Bodemgebruikswaarden
BOD'en	Bijzondere Opsporingsdiensten
CAF	Corporación Andina de Fomento
CCW	Coördinatie College Waddengebied
CDM	Clean Development Mechanism
CFV	Centraal Fonds voor de Volkshuisvesting
COGEM	Commissie Genetische Modificatie
CRUST	Demonstratieproject «CO ₂ Reuse through Underground Storage»
DEMO	Programma Demonstratieprojecten mobiele bronnen
DLG	Dienst Landelijk Gebied
DUBO	Duurzaam bouwen
DURP	Digitale Uitwisselbare Ruimtelijke Plannen
EBS	Eigentijds Begrotingsstelsel
ECE	Economische Commissie voor Europa
ECON	Expertisecentrum voor de ondergrond
ECOSOC	Economic and Social Council
EEZ	Exclusieve Economische Zone
EIA	Energie Investeringsaftrekregeling
EPA	Energieprestatieadvies
EPR	Fiscale regeling Energiepremies
ET	Emission Trading
EVOA	Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen
FOM	Functioneel Openbaar Ministerie
GAVE	Gasvormige en vloeibare Energiedragers
GBKN	Grootschalige basiskaart Nederland
GEF	Global Environment Forum
GGO's	Genetisch gemodificeerde organismen
GRP	Gemeentelijk rioleringsplan
HUM	Handhavingsuitvoeringsmethode
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development
IFC	International Finance Corporation
IGC	Intergouvernementele conferentie
IMH	Inspectie Milieuhygiëne
IMT's	Integrale milieu Taakstellingen
INTA	Het internationale netwerk voor stedelijke ontwikkeling
IRMA	Interreg Rijn Maas Activiteitenprogramma
ISV	Investeringen stedelijke vernieuwing
IWZ	Innovatieprogramma Wonen en Zorg
JI	Joint Implementation
KEW	Kernenergiewet
KIEV	Knelpunten Infrastructuur Externe Veiligheid
KLPD	Korps Landelijke Politiediensten
KWR	Kwalitatieve woningregistratie

Afkorting	Omschrijving
LAP	Landelijk Afvalbeheersplan
LMG	Landelijke Milieugroep
LOVH	Landelijk Overleg Verhuurders Huurders
MDW	Marktwerking, deregulering en wetgevingskwaliteit
MEF	Monumenten met een primaire erfgoedfunctie
MER	Milieu Effect Rapportage
MIA	Milieu-investeringsaftrek
MIG	Modernisering Instrumentarium Geluidbeleid
MILO	Milieukwaliteit Leef Omgeving
MILVEN	Milieu, verkeer en energie
MIOT	Milieu Inlichtingen en Opsporingsteam
MJPH	Meerjarenplan hygiëne en materiaalbescherming
Mton	Megaton
MvT	Memorie van toelichting
NAB	Nationale Antennebeleid
NAP/ELO	Nationaal Actieplan Elektronische Overheid
NEC	National Emission Ceiling
NFI	Nederlands Forensisch Instituut
NINKI	Index van netto inkomen na kale huurlasten en de netto huurquote. De netto huurlasten als percentage van het netto inkomen
NMP4	Uitvoering vierde nationaal milieubeleidsplan
NRB	Nederlandse Richtlijn Bodembescherming
NSDO	Nationale Strategie voordoerzame ontwikkeling
NWMA	North West Metropolitan Area
OSPAR	Oslo-Parijs Verdrag
PBV	Plan Bodembeschermende Voorzieningen
PIT	Programma Innovatieve Technieken rijkshuisvesting
PKB	Planologische Kernbeslissing
PMZ	Productgerichte Milieuzorg
PPC	Provinciale Planologische Commissie
PPS	Publiek Private Samenwerking
Prompt	Programma milieutechnologie
Puberr	Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen
RAVI	Raad voor de vastgoedinformatievoorziening
RCW	Regionaal Coördinatie College Waddengebied
RDC's	Regionale Dubo Consulents
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RMNO	Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek
RMR	Rekenmethode Rijksgebouwendienst
ROB	Reductieplan Overige Broeikasgassen
RPB	Ruimtelijk Planbureau
RPD	Rijksplanologische Dienst
SEV	Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting
SGB	Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid
SHP	Stichting Habitat Platform
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer
SMOM	Subsidieregeling Maatschappelijke Organisaties en Milieu
SOMS	Strategie Omgaan Met Stoffen
StAB	Stichting Advisering Bestuursrechtspraak
UAR	Uniform Aanbestedingsreglement

Afkorting	Omschrijving
UNDP	United Nations Development Programme
UNEP	United Nations Environmental Programme
UNFCCC	VN Framework Convention on Climate Change
UvW	Unie van Waterschappen
VAMIL	Vervroegde afschrijving milieu-investeringen
VEH	Vereniging Eigen Huis
VEP	Verbeterd Energie Programma
VNECE	VN Economic Commission for Europe
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VOGM	Vervolg-bijdrageregeling Ontwikkeling Gemeentelijk Milieubeleid
VOK	Vervolg Onderzoekprogramma Klimaatverandering
VOS	Vluchtige organische stoffen
VROM-IOD	VROM Inlichtingen- en opsporingsdienst
VvE	Vereniging van Eigenaren
WHVZB	Wet Hygiëne en Veiligheid Zwem- en Badgelegenheden
Wlv	Wet inzake de luchtverontreiniging
Wm	Wet Milieubeheer
Wms	Wet milieugevaarlijke stoffen
Wms	Wet milieugevaarlijke stoffen
WOM's	Wijkontwikkelingsmaatschappijen
WRO	Wet op de Ruimtelijke Ordening
WSSD	World Summit on Sustainable Development
Wvo	Wet verontreiniging oppervlaktewater
ZOGT	Zicht op Gezonde Teelt

11. BIJLAGE 5: TREFWOORDENREGISTER

Aannemer 37, 67
Adviesraden 47
Afschaffen 16, 26, 35, 38, 56, 61, 235, 237, 275
Aftoppingsgrens 56
Afvalpreventie 158, 159, 161, 162
Afvalwaterzuivering 117, 119
Afwegingen 8, 26, 43, 148, 291
Agentschapsvermogen 215, 216, 221, 229, 231
Agrobiodiversiteit 115, 123
Algemene Rekenkamer 19, 39, 132, 169, 170, 218
Allochtonen 41, 72, 80
Analyserapporten 45
Analyse 29, 53, 66, 67, 68, 73, 74, 80, 85, 87, 88, 98, 132, 166, 169, 180, 198, 210, 211, 212, 281, 283, 284, 286, 306, 326, 338, 340, 344
Apparaatsbudget 22
Apparaatskosten 4, 60, 61, 183, 195, 199, 222, 224, 225, 238, 239, 247, 248, 267, 268, 339
Appartementsrechten 57, 58
Architectuurbeleid 88, 89, 202, 217
Armoedeval 18, 37, 38, 51, 55
Audit 198, 199, 200, 346
Bedrijfsleven 13, 14, 32, 43, 65, 108, 139, 146, 147, 155, 159, 194, 200, 309, 313, 315, 316, 325, 330
Bedrijfsprocessen 197, 198
Bedrijfsvoeringprioriteiten 197
Bedrijven 7, 8, 13, 14, 19, 20, 25, 27, 68, 72, 86, 94, 95, 97, 110, 112, 116, 117, 118, 128, 131, 133, 139, 141, 145, 149, 157, 159, 169, 177, 178, 179, 180, 201, 295, 297, 309, 312, 318, 327, 328, 330, 331, 334, 335, 344
Begrotingscyclus 199
Beleidsanalyses 45, 46
Beleidsbrief 62, 87, 217, 277, 289, 292, 301
Beleidsinitiatieven 6, 132
Beleidsprocessen 8, 25, 128, 199
Beleidsvernieuwingen 20, 147, 151
Belvedere 87, 88, 292
Benchmarking 117, 119, 120, 129, 310, 315
Bestuurlijke 9, 19, 30, 39, 44, 48, 57, 67, 73, 77, 83, 91, 92, 109, 177, 195, 274, 293, 312
Betaalbare 51, 53
Biodiversiteit 13, 32, 43, 120, 121, 123, 128, 166, 310
Bodembeleid 125
Bodemkwaliteitskaarten 116
Bodemverontreiniging 92, 94, 95, 99, 115, 116, 117, 121, 176
Boekwaarderisico 213, 221, 228
Boekwaardeverliezen 214
Bouwers 67, 171
Bouwmarkt 58, 204
Bouwplaatspersoneel 68
Bouwregelgeving 17, 20, 35, 37, 62, 63, 66, 174, 175, 201, 280, 285, 289
Brandveiligheidsbeleid 66
Broeikasgassen 14, 26, 34, 128, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 138, 153, 309, 310
Budgetflexibiliteit 4, 60, 71, 82, 183, 195
Budgettaire problematiek 75, 237, 271

Bufferzonebeleid 103
 Burgers 6, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 25, 27, 30, 37, 51, 57, 66, 67, 68, 78, 80, 81, 85, 98, 128, 146, 147, 148, 150, 157, 169, 281, 316
 Certificering 63, 115, 121, 180, 309, 344
 Chloortransporten 21, 98
 Communicatie 44, 77, 82, 88, 157, 189, 209, 217, 281, 296
 Comptabiliteitswet 2, 196
 Concessiestelsel 110, 111
 Concrete 3, 4, 6, 11, 15, 17, 20, 27, 35, 42, 58, 64, 67, 69, 75, 79, 81, 97, 98, 111, 115, 134, 138, 148, 149, 151, 173, 179, 198, 213, 217, 276, 286, 292, 300, 314, 342
 Consumenten 13, 120, 142, 144, 152
 Contouren 8, 26, 108, 113
 Convenant 13, 42, 66, 75, 76, 84, 85, 86, 103, 106, 132, 133, 135, 136, 141, 142, 143, 160, 170, 180, 188, 194, 215, 220, 227, 231, 243, 275, 281, 295, 309, 310, 316, 321, 325, 334, 346
 CO 23, 24, 34, 45, 64, 66, 120, 130, 131, 132, 133, 134, 136, 137, 143, 159
 Cultuurhistorisch 9, 83, 87, 88, 102
 Decentralisatie 7, 25, 308, 312, 318
 Deltametropool 9, 28, 83, 84, 86, 89, 107, 109
 Derde Architectuurnota 88
 Drinkwaterleidingen 64, 118
 DURP 21, 193, 387
 Duurzame kwaliteit 7, 25, 41, 62
 Duurzame ontwikkeling 6, 8, 14, 16, 25, 26, 33, 43, 45, 50, 83, 92, 111, 128, 129, 136, 148, 176, 298, 388
 Economische groei 13, 26, 32, 41, 43
 Effectindicatoren 89, 105
 Emissieplafonds 138, 139, 140, 311
 Emissie 1, 14, 15, 16, 34, 36, 44, 45, 64, 122, 123, 124, 125, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 154, 159, 169, 170, 173, 178, 179, 259, 274, 309, 310, 314, 318, 319, 331, 335, 387
 Emissieruimte 132
 Energiebesparingsbeleid 45, 130
 Europese regelgeving 8, 25, 119, 133, 160
 Evaluatie 4, 13, 23, 34, 42, 43, 49, 52, 64, 65, 66, 68, 88, 89, 92, 93, 95, 97, 99, 113, 115, 116, 117, 118, 120, 123, 125, 126, 132, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 155, 157, 158, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 170, 173, 178, 180, 182, 192, 205, 209, 213, 216, 221, 245, 246, 276, 277, 279, 281, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 300, 303, 314, 323, 327, 328, 330, 334, 337, 340, 344
 Experimentenbeleid 48
 Experimenten 17, 18, 33, 43, 45, 59, 65, 66, 70, 75, 77, 79, 81, 87, 104, 148, 151, 283, 286, 288, 318
 Expertisecentrum 116, 117, 387
 Externe veiligheid 10, 11, 22, 30, 46, 47, 85, 86, 92, 97, 98, 99, 100, 314, 330, 333, 346, 347
 Extramuraliseringsbeleid 78
 Financiële 12, 13, 15, 26, 32, 43, 57, 58, 69, 73, 85, 87, 88, 93, 94, 95, 119, 129, 131, 134, 136, 137, 138, 141, 142, 150, 159, 174, 179, 184, 199, 200, 203, 205, 206, 213, 219, 220, 224, 226, 276, 284, 285, 288, 305, 311, 312, 320, 324, 327, 328, 329, 331, 333
 Financieringsstelsel 94
 Fiscale regeling 22, 65, 150, 239, 240, 387
 Fiscale 10, 14, 18, 29, 34, 54, 56, 65, 74, 134, 143, 147, 150, 276, 277, 314, 318, 338
 Flexibel 11, 13, 19, 39, 60, 71, 73, 76, 77, 82, 91, 106, 190, 203, 211

Fosfaat 123
 Fysieke 10, 29, 56, 72, 75, 78, 80, 175
 Gebouwen 1, 23, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 70, 88, 156, 157, 164, 174, 179,
 184, 190, 193, 202, 205, 206, 208, 209, 210, 211, 212, 217, 222, 227, 238,
 245, 246, 274, 340, 341, 344
 Gebruiksvergoeding 202, 215, 220, 221, 222, 223, 224, 226, 227, 228, 229
 Geluidsanering 96
 Genetische 120, 179, 336
 Gevaarlijke stoffen 11, 26, 30, 85, 97, 98, 155, 156, 157, 178, 179, 182, 324,
 331, 389
 Grensoverschrijdende 9, 42, 107, 109, 110, 112, 149, 166, 297, 305, 306
 Groeien 46
 Groei 3, 4, 8, 9, 11, 12, 16, 26, 29, 35, 44, 56, 58, 69, 72, 75, 80, 81, 103,
 112, 143, 158, 169, 186, 197, 198, 210, 221, 276, 308, 322
 Grondbeleid 11, 43, 44, 277, 282, 288, 293, 302
 Gronden 86, 103, 121, 312
 Grondexploitatiewet 67, 293
 Grote projecten 7, 16, 25, 292
 Grotestedenbeleid 10
 Handhavinginspanning 181
 Handhaving 1, 7, 8, 9, 11, 16, 19, 20, 25, 27, 30, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 43,
 44, 45, 46, 47, 49, 61, 63, 95, 97, 102, 113, 115, 116, 129, 130, 159, 160, 162,
 169, 170, 171, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 190,
 193, 212, 263, 264, 274, 287, 289, 296, 298, 301, 304, 305, 321, 327, 329,
 331, 334, 339, 342, 343, 344, 345, 387
 Herijking 16, 35, 37, 42, 62, 69, 73, 170, 291
 Herstructurering 3, 9, 10, 29, 30, 31, 72, 73, 74, 75, 76, 278, 284, 336
 Huisvesting 1, 2, 10, 11, 14, 21, 29, 45, 48, 51, 52, 53, 58, 65, 70, 73, 75, 77,
 79, 87, 88, 124, 172, 173, 183, 184, 185, 187, 190, 197, 201, 202, 203, 204,
 205, 206, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 217, 218, 219, 223, 224, 225,
 235, 236, 246, 265, 267, 268, 276, 278, 284, 293, 335, 341, 387, 388
 Huisvestingswet 53, 173, 278, 279, 289
 Huurbeleid 51, 54, 275, 277, 279, 280, 281, 283, 285, 290
 Huurders 18, 19, 21, 38, 41, 51, 52, 53, 56, 57, 59, 61, 235, 237, 275, 280,
 286, 388
 Huursubsidiedruk 55, 56
 Huursubsidie 4, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 37, 38, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60,
 61, 174, 234, 235, 236, 237, 275, 277, 283
 Illegaal 12, 31, 53
 Illegale 12, 31, 51, 72, 342
 Implementatie 22, 23, 40, 41, 42, 44, 45, 48, 63, 92, 93, 97, 110, 113, 115,
 116, 117, 120, 121, 123, 125, 128, 129, 130, 133, 141, 148, 151, 157, 162,
 165, 166, 167, 171, 174, 179, 188, 189, 193, 199, 213, 226, 235, 236, 239,
 240, 241, 243, 276, 277, 278, 282, 284, 286, 338
 Inkomen 3, 6, 8, 9, 17, 18, 26, 29, 37, 38, 41, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 65, 70,
 72, 279, 288, 313, 344
 Inkomensgroepen 67, 72, 288
 Instrument 4, 8, 9, 13, 15, 16, 17, 25, 26, 28, 31, 32, 35, 36, 43, 44, 48, 50,
 51, 53, 56, 59, 60, 63, 65, 67, 70, 71, 73, 75, 81, 82, 90, 92, 100, 104, 105,
 109, 114, 115, 120, 125, 126, 132, 133, 136, 137, 141, 143, 145, 147, 149,
 151, 152, 153, 156, 159, 160, 162, 168, 171, 180, 183, 185, 194, 198, 210,
 211, 215, 217, 218, 223, 239, 240, 243, 292, 294, 298, 300, 301, 308, 315
 Internet 170, 189, 280
 Interreg 42, 87, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 305, 306, 387
 Intervenieren 169
 Investeren 9, 52, 73, 141
 Kabinet 6, 7, 8, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 41, 42, 43, 48, 55, 56, 66,

68, 69, 89, 105, 111, 113, 116, 119, 123, 131, 141, 155, 163, 166, 193, 204,
 215, 217, 287, 293, 294, 295, 301, 303, 304, 305, 306, 308, 309, 310, 311,
 313, 314, 315, 316, 318, 321, 329, 333, 335, 341, 343
 Kabinetsstandpunt 42, 66, 79, 85, 92, 93, 94, 101, 107, 238, 240, 293, 301,
 306, 310, 314, 330, 333
 Kennisoverdracht 30, 60, 66, 70, 75, 77, 79, 82, 97, 115, 121, 241, 243
 Kernenergiewet 163, 179, 182, 387
 Klant 17, 23, 56, 61, 184, 202, 203, 205, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214,
 217, 218, 219, 223, 226, 234, 236
 Klanttevredenheid 206, 209, 210, 213
 Klimaatbeleid 14, 15, 34, 64, 65, 66, 130, 131, 132, 136, 159, 279, 280, 309,
 310, 318
 Klimaatprobleem 14, 34, 131
 Klimaatverandering 1, 130, 137, 139, 178, 179, 259, 274
 Knelpunten 11, 30, 387
 Koepelprogramma 66
 Kopers 57, 67, 68
 Kostenverhaal 95
 Kunststoffen 118
 Kwaliteit van de leefomgeving 6, 13, 26, 33, 43, 76, 92, 99, 180
 Kwaliteit 1, 9, 12, 16, 19, 30, 32, 39, 44, 45, 49, 58, 62, 63, 64, 67, 69, 70,
 72, 74, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 97, 99, 102,
 104, 105, 107, 108, 110, 111, 112, 115, 116, 117, 118, 120, 121, 122, 125,
 126, 139, 149, 160, 164, 169, 172, 174, 175, 176, 177, 178, 184, 188, 190,
 192, 200, 203, 205, 208, 209, 210, 211, 212, 217, 219, 220, 245, 247, 253,
 254, 255, 256, 274, 288, 291, 292, 295, 298, 305, 323, 335, 339, 342, 388
 Kwaliteitsslag 211
 Kyoto 14, 15, 26, 34, 64, 130, 131, 132, 135, 136, 164, 318, 321, 329, 331
 Landschappen 28, 41, 84, 85, 102, 105, 122, 291
 Leefkwaliteit 10, 78
 Leegstandswet 21
 Luchthaven 112, 114
 Luchtkwaliteit 93, 99, 139, 323, 335
 luchtverontreiniging 389
 Luchtverontreiniging 10, 128, 138, 140, 153, 179
 Maatregelen 12, 14, 15, 16, 18, 23, 29, 31, 34, 41, 45, 52, 53, 54, 55, 62, 65,
 68, 73, 96, 104, 111, 115, 122, 123, 125, 130, 131, 133, 136, 139, 140, 141,
 142, 155, 156, 159, 161, 162, 166, 170, 179, 188, 196, 213, 241, 243, 265,
 271, 276, 282, 285, 298, 301, 303, 311, 313, 321, 332, 338, 346
 Maatschappelijke veranderingen 43
 Mainportontwikkeling 112
 Managementfuncties 69
 Marktpartijen 57, 69, 73, 83, 134, 142, 144, 212, 213, 217
 Meetbaar 42, 64, 72, 99, 152, 167, 343
 MER 129, 148, 149, 151, 164, 165, 298, 299, 332, 388
 Milieubalans 32, 47, 96, 152, 335
 Milieubelasting 13, 41, 62, 64, 117, 125, 144, 149, 171, 174, 205
 Milieubeleid 10, 13, 20, 32, 34, 92, 100, 107, 115, 128, 129, 141, 147, 148,
 151, 152, 153, 178, 200, 201, 316, 327, 388
 Milieudruk 13, 26, 32, 43, 76, 128, 139, 144, 146, 152, 153, 170, 322
 Milieueffecten 64, 150, 151, 324
 Milieukwaliteit 1, 31, 92, 93, 99, 100, 115, 120, 122, 123, 125, 176, 178,
 217, 250, 257, 274, 312
 Milieuproblemen 10, 43, 128
 Minister van VROM 11, 14, 44, 104, 111, 179, 296, 297, 298, 299
 Monitoringprogramma 42

Monitoring 1, 45, 46, 49, 86, 94, 95, 115, 131, 132, 133, 134, 136, 139, 140, 143, 152, 158, 160, 163, 169, 170, 173, 181, 193, 198, 232, 274, 281, 289, 315, 316, 336
 Monumentenbeleid 87, 217
 Natuurvraagstukken 47
 Nazorg 170, 172, 173, 174, 209
 Nieuwbouwproductie 29, 30, 74
 Nieuwbouw 20, 57, 58, 59, 62, 72, 74, 75, 86, 164, 203, 204, 277, 284, 330
 Nieuwe Sleutelprojecten 10, 84, 85, 86, 90, 91
 Ninki 54
 Nitraat 123
 NMP-4 97
 Nota Grondbeleid 41, 42, 44, 288, 301, 302, 303, 304
 Nulmeting 19, 39, 42
 Nul-meting 49
 Nulmeting 89, 94, 105, 113, 200, 209
 Ombuiging 87, 94, 123, 216, 239, 270, 273
 Ondertunneling 85
 Ontwikkelingsplanologie 47
 Onveiligheid 9
 Onzekerheden 44, 222
 organismen 387
 Organismen 155, 165, 166, 167, 179, 180, 335
 Oslo-Parijs Verdrag 110, 388
 Ozonlaag 132, 178
 Planning- en controlcyclus 198
 Planologische kernbeslissingen 102
 Platteland 6, 8, 12, 26, 31, 32, 115, 129, 279
 Portefeuillemanagement 211, 215
 Prestatienormering 56
 Probleemwijken 8, 9, 10, 26, 73, 76
 Procesindicatoren 45, 89, 105
 Professionalisering 19, 27, 39, 44, 199, 219
 Programmakosten 199
 Projectontwikkelaars 67
 Publieke debat 46
 Publiek-private samenwerking 10
 Radioactief 164, 165, 311, 331
 Radioactieve 155, 163, 164, 165, 179, 311, 347
 Randvoorwaarden 10, 51, 74, 83, 104, 112, 119, 121, 128, 143, 155, 203, 224
 Reductie 13, 14, 24, 34, 45, 64, 66, 92, 96, 99, 100, 122, 123, 124, 125, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 140, 141, 142, 178, 200, 201, 202, 309, 311, 314, 339
 Regelgeving 6, 7, 8, 10, 15, 16, 17, 18, 20, 25, 26, 29, 31, 35, 40, 41, 43, 44, 47, 53, 55, 56, 57, 62, 63, 74, 80, 94, 95, 97, 110, 119, 121, 122, 124, 133, 136, 162, 163, 166, 167, 169, 170, 171, 173, 174, 175, 176, 178, 179, 180, 188, 200, 201, 212, 219, 238, 240, 275, 278, 285, 287, 289, 292, 308, 319, 322, 323, 326, 328
 Regionale Parken 103
 Rijksbeleid 8, 41, 72, 84, 169, 183, 202, 203, 205, 216, 217
 Rijksbouwmeester 88, 89
 Rijksgebouwendienst 2, 5, 14, 87, 184, 202, 204, 205, 206, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 219, 220, 223, 224, 225, 227, 231, 341
 rijkshuisvesting 388
 Rijkshuisvesting 10, 11, 14, 65, 87, 88, 89, 184, 186, 202, 203, 205, 206, 211, 212, 213, 216, 217, 218, 219, 222, 225, 226, 340, 341

Riolering 117, 119, 332, 387
 Rioolstelsel 119
 RIVM 32, 46, 47, 50, 96, 121, 152, 156, 166, 172, 180, 183, 263, 309, 313, 335, 388
 Ruimtegebruik 11, 83, 85, 86, 90, 110, 116, 292, 303
 Ruimtelijk Planbureau 46, 50, 388
 Sanering 6, 11, 15, 22, 24, 26, 35, 64, 70, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 115, 118, 119, 121, 123, 156, 157, 158, 162, 177, 178, 182, 185, 190, 212, 213, 228, 300, 302, 312, 320, 321, 322, 333, 338, 339, 387
 Schiphol 7, 112, 113, 329
 Sociale 6, 8, 9, 10, 13, 14, 17, 18, 26, 29, 33, 43, 48, 56, 57, 64, 72, 73, 78, 80, 81, 118, 120, 141, 148, 155, 173, 196, 245, 276, 277, 284, 303, 315, 387
 Speerpunten 41, 73, 103, 125, 145, 160, 189
 Spelregels 211, 214, 215, 216
 Strafbare 169, 173
 Straling 1, 87, 155, 163, 164, 165, 168, 179, 180, 261, 274, 287, 330
 Strategisch Akkoord 3, 6, 8, 9, 11, 15, 17, 21, 22, 23, 25, 27, 34, 41, 65, 76, 80, 87, 89, 94, 96, 105, 113, 132, 144, 188, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 245, 246, 247, 248, 250, 251, 253, 255, 259, 260, 261, 267, 268, 271, 272, 273, 274, 321, 337
 Strategische keuzen 47
 Streefwaarden 3, 4, 49, 58, 64, 69, 75, 81, 89, 131, 136, 151, 156
 Stroomgebieden 108, 112, 306
 Structuurplannen 42, 45
 Toegankelijkheid 48, 53, 56, 62, 102, 193, 240
 Toplocaties 10, 11, 84
 Transformatie 3, 9, 10, 29, 30, 41, 48, 72, 73, 74, 76, 80, 83, 103
 Transitie 13, 32, 43, 45, 49, 120, 123, 128, 134, 136, 143, 147, 151, 200, 218, 314, 318
 Transnationaal 107, 109
 Transparantie 17, 53, 56, 141, 142, 145, 155, 165, 213, 317
 Transport 21, 97, 98, 107, 129, 161, 162, 164, 165, 166, 167, 180, 324
 Tweede Kamer 8, 15, 16, 27, 35, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 52, 53, 64, 65, 66, 68, 69, 73, 79, 94, 95, 98, 104, 116, 117, 119, 120, 121, 123, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 151, 155, 156, 157, 167, 170, 172, 173, 184, 193, 206, 238, 240, 277, 278, 282, 283, 284, 286, 289, 290, 291, 292, 293, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 304, 305, 306, 309, 310, 313, 314, 315, 316, 318, 319, 321, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 338, 339
 Uitfinanciering 70, 71, 76, 77
 Uitkeringen 53, 54, 57
 VAMIL 133, 147, 149, 150, 151, 389
 VBTB 3, 4, 45, 61, 198, 200
 Veiligheidsbeleid 11
 Verantwoordelijkheid 6, 7, 9, 11, 13, 14, 16, 18, 25, 43, 44, 48, 49, 53, 56, 66, 68, 73, 78, 83, 98, 102, 104, 111, 117, 123, 128, 130, 132, 136, 139, 160, 193, 198, 199, 205, 208, 210, 283, 315
 Verbeteracties 206, 209, 213, 346, 347
 Verblijf 12, 31, 53, 275, 278, 292
 Vergrijzing 11, 14, 78
 Verkeerslawaaai 76, 96, 99
 Verstedelijking 10, 18, 29, 30, 63, 67, 72, 73, 74, 75, 79, 80, 83, 90, 175, 281, 284, 285, 291
 Verstedelijkingsbeleid 41, 57
 Verzuring 128, 138, 139, 140, 153
 Vijfde Nota 8, 26, 27, 41, 42, 45, 49, 83, 89, 90, 102, 103, 104, 105, 113, 116, 291, 292, 293, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 305, 306

VINEX 22, 72, 75, 100, 103, 277, 285, 291
Vliegende Brigade 176, 177
Volume 3, 22, 23, 74, 270, 272, 273
Vraagstukken 8, 26, 47, 84, 92, 148, 166, 175, 176
VROM-beleid 6, 20, 25, 41, 72, 78, 130, 169, 170, 187, 189
Vuurwerkbesluit 21, 30, 97, 250, 251, 252, 313, 324
Vuurwerk 7, 11, 21, 30, 97, 98, 99, 176, 177, 178, 312, 313, 324, 344
Waarborgen 16, 85, 110, 120, 155, 165, 218, 219, 308, 319, 346
Waterbodems 95, 117, 121, 338
Waterleidingbedrijven 117, 118, 120, 177, 309
Waterleidingbesluit 118, 177, 178
Waterschappen 19, 39, 108, 109, 116, 119, 146, 148, 170, 298
Werkgelegenheid 69, 294
Werkloosheid 9, 54
Wetgevingsvoorstellen 140
Wijk 8, 9, 10, 12, 18, 26, 29, 41, 45, 48, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 80, 81,
156, 158, 176, 194, 213, 278, 283, 284, 286, 312, 342
Windenergie 110, 111, 300, 337
Woningbehoefte 45
Woningbezit 47, 56, 57, 59, 60, 72, 74, 276, 278, 288, 341
Woningcorporaties 10, 12, 29, 31, 73, 79, 171
Woningvoorraad 9, 12, 31, 45, 47, 64, 72, 74, 75, 174, 175, 282
Woningwet 20, 63, 173, 174, 175, 182, 281, 284, 285, 287, 290
Wooncorporaties 41
Woonomgeving 1, 8, 26, 48, 52, 57, 78, 81, 86, 97, 189, 245, 274
Woonruimteverdeling 10, 51, 53, 283
Woonzorg 11, 22, 23, 78, 79, 245, 246, 275, 283, 286, 288, 289
Zonevaststelling 96
Zorgtoeslag 17, 18, 37, 53
Zwemwater 122
Zwerfafval 160, 316